

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Optegnelser

om

Gnæsere Sogn

(især i de sidste 2 Aarhundreder).

af

Peter Jensen,
Lærer ved Smidstrup Skole

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. S. Schmitz.

1883.

Forord.

Den Glæde, som det fra Barndommen af var mig at lytte til de gamles Fortællinger om henfarnede Liders Personer og Forhold, vakte hos mig Interessen for Forfædres Virken og Liden ogsaa indenfor snævrere Kredse, og da jeg for godt en halv Snes Aar siden kom til at virke som Lærer her i Sognet, forøgedes denne Interesse ved den levende Tradition, som igjennem de gamles Meddelelser traadte mig imøde. Forat redde dog nogle af disse fra Forglemmelse, tog jeg mig for senere at optegne dem. Disse Optegnelser førte mig imidlertid videre; jeg søgte at fuldstændiggjøre dem ved Uddrag af Kirkebøger og af Godsarkiver samt fra andre Kilder, hvorfra jeg kunde hente sikre Efterretninger om Sognets Fortid, og erholdt derved efterhaanden en Oversigt over dettes Tilstand før og nu. Da jeg oftere af Venner, der have interesseret sig for mit Arbejde, er bleven opfordret til at lade mine Optegnelser komme til Offentlighedens Kundskab, har jeg endelig besluttet mig til at lade dem udkomme i Trykken.

Idet jeg vel erkjender, at mangt deri kunde været heldigere fremstillet, maa jeg hertil bemærke, at de mange forskjellige Steder, hvorfra jeg har hentet Stoffet, ikke altid har tilladt mig at samle de erhvervede Stumper og Stykker til et tiltalende Hele, trods anvendt Umage; ligeledes bedes det erindret, at mit Arbejde er

fremkommet i den Fritid, der levedes mig fra min egentlige Gjerning.

Sluttelig er det mig en kjær Pligt, at bringe de mange, der have overladt mig Materialierne til mit Arbejde, min oprigtige og forbindelige Tak. Særlig maa jeg takke min højrærdige Sognepræst, Provst, Dr. theol. Paludan-Müller for de ordnende Raad og Bistand, han har ydet mig under Udarbejdelsen heraf.

Norre Smidstrup Skole, den 19de Novbr. 1882.

Forfatteren.

Hsten for Hammer Lorp Bakker i Hammer Sogn begynder et Vandløb, der paa Strækningen mellem dette og Enefere Sogn har et nordligt Løb, indtil det syd for Afside By i sidstnævnte Sogn drejer mod Vest, gennemløber Bøgesø Sø og danner Sognefjeldet mellem Goerdrup og Mogenstrup Sogne, ligesom det i sit Løb hertil har gjort Grænse mellem Baarse og Hammer Herreder. Efterat have gennemløbet Mogenstrup Sogn i vestlig Retning, gjør det i sit videre Løb mod Vest Skjel mellem Rønnebæk og Vester-Egesborg Sogne og danner Kettestrup Mølleløb mellem Rønnebæk og Vejlsø Sogne, men drejer nu af i en sydvestlig Retning, idet det skiller mellem Kettestrup-Vejlsø og Abbednæs Bymarker, indtil det omtrent i Tjeringvej sydøst for Herresædet Gavnsø falder i Vejlsø Strand under Navn af Kettestrup Mølleaa. At nævnte Vandløb i forrige Tid har haft en betydeligere Udstrækning end i vore Dage er let paa viseligt ved Betragtning af det omgivende Terræn, som paa flere Steder udvider sig til betydelige Moser, der i ældre Tid har været Søer, men som senere ere tilgroede. Man behøver kun at gaa et halvt Hundrede Aar tilbage i Tiden, og man vil da af gamle Folk faa Bekræftelse paa, at ovennævnte Bøgesø og Kettestrup Søer dengang indtog et langt betydeligere Areal end nu; og at selv Vandløbet har været betydeligere, fremgaar saavel af Terrænforholdene som af, at flere Vandmøller have været beliggende derved.¹⁾ — Sagnet fortæller, at dette Vandløb i gamle Dage har været sejlbart

¹⁾ Ved Afside, Mogenstrup, Skovmølle og Kettestrup.

lige op til førnævnte Aafide By i Snefere Sogn, hvilket Sagn efter det ovenfor udviklede godt kan antages for sandt. Her, fortæller Sagnet, havde Sø- eller Ræsfekongen Sni bygget sig en mægtig Borg paa den saakaldte „Snigaards Bakke“; herfra foer hans Snekker tidlig om Vaaren ud paa Vittingetog og hentede ham umaadelige Rigdomme, og herfra herskede han over den omliggende Egn mod Ost, der som en Landtunge eller Dre strakte sig ud imod Søen — nu Bøgesø Sø og de omliggende Moser — og efter ham kaldtes „Snis Dre“¹⁾. — Sagnet tilføjer endvidere, at Kong Sni skal være begravet i Bakken i et dertil indrettet Gravkammer, siddende i en „Kongeløsning“, o: saameget Guld og Sølv, som udfordres til at skjule en Konge siddende paa sin Trone.“ Saaledes vil Sagnet føre Snis Dre's o: Snisør eller Snefere's Oprindelse tilbage til Hebenold. At Snefere By er meget gammel, skulle vi senere godtgjøre, vi ville nu her med det samme omtale nogle i Aarene 1830—40 ved Udgravning i Bakken gjorte Fund, der bestyrkte Sagnet's Paa-stand. Ved Grusgravning fandtes nemlig i Bakkens vestre Del en stenstet Begravelse med Levninger af Menneskeben, men „Kongeløsningen“ var smeltet ind til en gammel Spløskilling af Størrelse som en 25 Dre; derimod fandtes der omtrent 6 Læs store Munkesten samt glæsferede Leglsten, foruden en Mængde store Kampesten, alt-sammen Levninger fra en der staaende Bygning. Endnu ses tydelig en Opdæmning, der saavel fra Snigaards Bakke, som fra den ligeoverfor liggende Bakke paa Blangsløv Mark fører over Mosen, afbrudt i Midten af Aaløbet, hvor det synes, at en Vindebro har dannet Overgangen til Borgen. Paa Toppen af nævnte Bakke paa Blangsløv Mark er paa en rund Plads, som Rudera af et Taarn, funden mange røde Mursten, ligesom der da endnu af og til oppløjes saadanne; her skal efter Sagnet have staaet et Taarn til at forsvare Afgang til Borgen. Endelig er der sydbøst for Bakken, hvor Bakken fra Aafide forener sig med den i Begyndelsen omtalte Aa, for omtrent 50 Aar siden fundet en Del forraadnet Lømmen, der tydede paa, at her i sin Tid har staaet en Vandmølle, hvad der endnu er

¹⁾ At her maatte være en god Besiggenhed for en Ræsfekonges Borg langt inde i Landet i Skjul for andre Sørøvere med let Afgang til Havet gjennem nævnte Sejløb, er indlysende og i Analogi med Efterretninger om lignende Borges Anlæg.

et Bevis mere for, at her har været en Borg, da man almindelig finder Vandmøller ved eller i Nærheden af gamle Borge og Herregaarde¹⁾. Saavidt angaaende Kong Snis Borg. — Af Kirkebogen hersteds fremgaar det, at „Snigaard“ fra 1712 til henimod 1740 beboedes af en Lorendz Jakobsen Gjnåsperg, der var gift med Præsten Magister Jens Wejles Datter i Snefere²⁾, og som efter Traditionen ved den Tid flyttede til St. Røddinge. Den skal være nedreven med Kgl. Tilladelse af daværende Kirkeverge i Snefere, Gaardmand Jens Nielsen, og det brugelige Lømmen anvendt til Dpførselsen af den søndre Længe i hans Gaard (nuv. Matr. Nr. 17), hvori der endnu findes noget usædvanligt svært Egetømmer af omtrent 1 Alens Gjennemsnit, i høj Grad mærket af Tidens Tand, og af en ejendommelig Bygningsform.

Skjøndt vi ikke formaa at henvise til skriftlige Efterretninger om nævnte Kong Snis Borg, men kun maa henholde os til foranførte, forekommer det os dog utvivlsomt, at Sagnet om nævnte Borg i sine Hovedtræk er Sandhed, og saa naar det beretter, at Snefere By har faaet Navn herefter. Snefere By hører upaatvilelig til Danmarks ældste Landsbyer, Kirken er saaledes, som senere bliver paavist, fra Midten af det 12te eller Slutningen af det 11te Aarhundrede, og Byen nævnes i den ældste Efterretning om Landets Tilstand: Baldemar d. 2den Jordebog af 1231, hvor den kaldes Sneåspr, hvad der jo er omtrent enslydende med Snisåspr. Saavel Navnet som dens Beliggenhed i Nærheden af den omtalte Borg, hvorfra der havde bekvem Sejlads til Havet, lader os antage, at dens Alder naar op i det 9de eller 10de Aarhundrede, der var Søroveriets Blomstringstid.

Hvor gamle de øvrige Byer ere, hvoraf Snefere Sogn bestaar, vil senere blive paavist under disses Topografi; straks turde det vistnok bemærkes, at flere af disse allerede vare til inden Midten af det 13de Aarhundrede, saa at Sagnet vel dengang havde omtrent den samme Udstrækning som nu. 1264 oprettede nemlig Erik Bløppennings Datter Agnes St. Agnete Kloster i Roskilde og henlagde i

¹⁾ Stedet benævnes i Tassationsforretningen over Afside Jorder af 1802 (som findes paa Lindersvolds Godsfontor): „Mølle Engen ved Snigaard“, og Vassen kaldes sammesteds „Snigaards Basse“.

²⁾ Se Præstehistorien.

Forening med Søsteren Lutta betydeligt Krongods i Sydhjæl-land, deriblandt Snefere, Burnfæ (Baarse), Skifuinge (Skibbinge), Brandeløf og Hæleby (Hæleo) til Romernes Underhold og som Sjælemesse for deres myrdede Fader, hvilken Gave stadfæstedes af Erik Menved 1295 og 97. Ved Reformationen kom Tordegodsstet tilbage til Kronen, men Kongetienden heraf skænkede Frederik d. 2den til Roskilde Katedralskole, og saaledes svarer endnu hele Snefere Sogn Kongetienden hertil, et Bevis for, at det samme Areal som nu, allerede dengang hørte til Sognet. Under Gejstlighedens Bestyrelse (her Roskilde Domkirke) er der ingen Grund til at antage, at dets Grænser ere forandrede, og efter Reformationen, da Sogneinddelingen flere Steder forandrede ved Nedlæggelse af Kirker og Sammenlægning af Sognene, haves ingen Efterretning om, at der er sket nogen Forandring med Snefere Sogn. Vel paaftaar Sagnet, at der skal have været Kirke i Brøderup, og saavel denne som de østfor liggende Byer kaldes endnu „Nedensognet“, men da der ingensteds saaledes som i Risby i Baarse og i Bøgesø i Everdrup Sogn er funden Levninger af nogen Kirkegaard, maa Sagnet anses for urigtigt og blottet for historisk Sandhed. Kort efter Reformationen, i Frederik v. Dohnas Forlehningsbrev paa Bispefeld 1561, nævnes alle Byerne — med Undtagelse af Dvereven og Søperup, som dengang ikke vare til — der endnu høre til Snefere Sogn¹⁾. — Sognet havde ogsaa omtrent overalt naturlige Grænser i Vandløb og Mosedrag; kun paa en Strækning mod Baarse Sogn mod Syd mangler disse, men der fandtes indtil Midten af forrige Aarhundrede en stor sammenhængende Skov, der her dannede Grænsen, og disse Grænser, der ikke lode sig forrykke, er et Bevis mere for, at Sognets Udstrækning inden Reformationen omtrent var den samme som nu. Omtrent; thi det maa her bemærkes, at ved Herregaarden Engelholms Drettelse og Dpførelse fra 1775—80 mageskiftedes omtr. 130 Tdr. Land af den neblagte Bondeby Skovbygaarde i Snefere Sogn med c. 160 Tdr. Land af Broksov Dverdrev m. m. i Baarse Sogn efter Kgl. Bevilling af 12. August 1877. Ligeledes modtog

¹⁾ Sognegrænserne bleve skarpt bestemte af Kr. d. 3die, og Sognefolkene forbydes at søge anden Kirke, end deres egen, at deres Præsts Rettighed og Tiende fra Arilds Tid ikke skulde formindskes! (Aarhams kirkehistoriske Samlinger).

Sognet en ubetydelig Udvidelse i 1867, idet Helligdes Mølle i Everdrup Sogn ved en Omregulering af Sognegrænsen efter Mølleaaen lagdes under Snefere Sogn. At derimod Brostov By i Baarse Sogn, som Topograf Both anfører, tidligere har hørt under Snefere Sogn, beroer paa en Misforstaaelse, der rimeligvis rejser sig fra det foran omtalte Brostov Overdrev, der 1777 lagdes under Herregaarden Engelholm, da Byen efter Baarse Kirkebøger har hørt til dette Sogn i de 3 sidste Aarhundreder. Derimod ejer Snefere Sogn omtr. 130 Tdr. Land i Everdrup Sogn, der saavel i forrige Aarhundrede (1780) som i den seneste Tid (1882) ere lagte under Bækstov Hovedgaard; men med Undtagelse af disse mindre Forandringer er Sognet Grænser, saavidt os bekjendt, de samme som ved Reformationen.

Snefere Sogn grænser mod Nord til Everdrup Sogn, hvorfra det paa en Strækning skilles ved „Helligdes Mølleaa“ og længere mod Vest ved Snefere Lorp Mose, „Bolemosen“, og Dverven Mose „Hillemosen“ og dens Ufløb, der ogsaa begrænser Everdrup Sogn mod Vest og falder i Bøgesø Sø; endvidere begrænses Sognet mod Vest af „Baadebroaaen“, der skiller det fra Mogenstrup og Hammer Sogne. Mod Syd grænser det til Baarse Sogn, hvorfra det paa Strækningen Syd for Snefere skilles ved Mosestrækningen „Baarse Rakke“ kaldet, og Syd for Smidstrup Lorder skilles det fra Brostov ved „Hulebæk“ og „Evensfjord“; mod Ost begrænses det af Præstø Fjord. Arealet udgjør 6,458 Tdr. Land, hvoraf 120 Tdr. Land Fredstov. Sjolte, Bredehave og Engelholms Skove. Hartkornet udgjør 674 Tdr. 1 Skp 3 Fdkr. 1⁷/₈ Alb. Alger og Eng og 2 Tdr. 4 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb. Skovfjeld, der gaar saaledes omtrent 9¹/₂ Tdr. Land i Gjennemsnit paa 1 Td. Hartkorn. Underlaget bestaar hovedsagelig af Ler, sjældent forekommer Sand. Sognet, der er højt mod Nord og i Midten, sænker sig jævnt mod Vest, Syd og Ost og gennemskæres af mange smaa Aaer og Bække, der næsten overalt danne Byfjellene. Den betydeligste er „Hulebæk“, der kommer fra en Mose paa Grænsen af Snefere og Snefere Lorp Marker, og danner Byfjeldet mellem Snefere, St. Røddinge og Engelholms Marker paa den højre Side og L. Røddinge og Smidstrup Marker paa venstre Side og falder i „Even“, en Arm af Præstø Fjord. „Lille Røddinge“ Aa fra Lørvemosen nord for denne By danner

Skjellet mellem Brøderup og førnævnte Byes Marker, den forener sig senere med den fra Søperup kommende „Lykkebæk“ og danner nu Grænsen mellem Ejslte og Smidstrup Bymarker samt Brebeshave Lorder og falder under Navnet „Kongens Mølleaa“ ud i Præstø Fjord. Paa en Strækning mellem Snefere Lorp og Brøderup Marker løber „Drøbæk“, den forener sig paa Grænsen mod Snefere med en fra Rosen hersteds, „Barnemose“, kommende Bæk, der danner Grænsen mellem Snefere Bymarker mod Syd og Snefere Lorp og Afside Lorder mod Nord og Vest, gennemløber Afside By og forener sig med førnævnte „Vaadebroaa“ ret øst for Snigaards Bakke. Disse i Forbindelse med de paa Sognegrænsen løbende Aaer udgjøre de betydeligste af Sognets Vandløb.

Godshistoriske Efterretninger.

(Gods-Administrationen etc.)

I det sydføstlige Sjælland ejede Kongerne af Valdemarernes
 Et store Besiddelser, og, som under Indledningen er paavist, hørte
 efter Valdemar d. 2dens Tordebog ogsaa Snefere Sogn under
 Kronen, indtil det 1270, tilligemed flere omliggende Sogne,
 Baarse, Skibbinge m. fl., skjenkedes af Kong Erik Ploppenings
 Døtre, Agnes og Tutta, til det af nævnte Agnes i Aaret 1264 stiftede
 St. Agnete Kloster i Roskilde — det første Nonnekloster af
 Dominikaner-Ordenen i Danmark — som Sjælemesse for deres myr-
 dede Fader, hvilken Gave, som ansørt, stadfæstedes af Erik
 Menved paa Kronens Vegne. Indtil Reformationen hørte Snefere
 Sogn saaledes hovedsagelig ¹⁾ under St. Agnete Kloster og besty-
 redes i Forening med det øvrige geistlige Gods i Baarse og Ham-
 mer Herreder af en biskoppelig Foged, der boede paa Lekkinde Gaard,
 dengang skrevet „Lekkinge“, hvor Tienden af Everdrup, Snefere,
 Baarse, Velbringe, Allersløv, Skibbinge og Kallehave Sogne leve-
 redes til St. Agnete Kloster ²⁾. Ved Reformationen kom Tordegod-
 set tilbage til Kronen, hvorfra det jo — som ovenfor ansørt — var
 skjenket til Klosteret, men Kongetienden forlehnedes Kong Fred. d. 2den
 Roskilde Kathedralskole med 1570; denne var 1253 stiftet af den
 lærde Biskop i Roskilde og senere Erkebiskop i Lund Jakob Er-
 landsen, samtibigt med Duebrødre Kloster, med hvilken det nu er

¹⁾ 2 Gaarde i Snefere Torp hørte inden Reformationen til Marius
 Kloster paa Lolland, enkelte andre Ejendomme vare henlagte til Ever-
 drup og Snefere Kirker.

²⁾ Efter Kepholtz „Beskrivelse over Baroniet Stampenborg“ af 1819.

forenet. — Af Tordegodsset oprettedes Bordingborg, Lungsboveb og Lekkinde Lehn, hvilket fioste blev givet Kristian d. 3dies berømte Kansler Johan Friis til Hesselager som Lehn, men senere blev forenet med Bordingborg Lehn. Under dette Lehn hørte da ogsaa Kronens Gods i Snefere Sogn indtil det efterhaanden bortfulgtes i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede; dog allerede længe forinden havde Kronen, dels ved Forlehning, dels ved Magelæg med omboende Adelsmænd mistet flere Gaarde i forskjellige Byer, ja endog hele Byer heri Sognet, hvad der skal blive paavist i det Efterfølgende, idet vi gaa over til at omtale de forskjellige Herresæder, som fra Reformationstiden indtil nu, have ejet Tordegods i Snefere Sogn, samt hertil føje en kort biografisk Skildring af disses mere fremragende Gjere, navnlig som Gods-Administratorer og fortjente Mænd af Fædrelandet.

Som et af de første Herresæder, der forleinedes med Kronens Gods i Snefere Sogn, maa nævnes:

Gisselfeld.

Allerede inden Reformationen ejede Maribo Kloster paa Lolland 2 Gaarde i Snejere Lorp; hvilke Gaarde bleve erhvervede af Peder Dye til Gisselfeld i Aarene mellem 1545—58 mod Bederlag af andet Gods paa Lolland.

Peder Dye,

Søn af Rigsraad Johan Dye til Nielstrup paa Lolland, er født d. 7de Jan. 1520, og blev i en Alder af neppe 26 Aar Ejer af Gisselfeld ifølge en Arve-Overenskomst imellem Familien efter et i Dalum Kloster udfærdiget Dokument, dat. $2\frac{1}{12}$ 1545¹⁾. Skjødet paa Gisselfeld er først udfærdiget $1\frac{1}{2}$ 1547. Han begyndte straks at arbejde ivrig paa at samle og afrunde sine Besiddelser omkring sin Hovedgaard Gisselfeld, hvilken han opbyggede 1547 efter den af ham satte Indskrift over Porten dersteds. Allerede som ung Mand havde han erhvervet sig Kristian d. 3dies Gunst og stod i en lang Tid i stor Anseelse ved Hoffet, modtog store Forlehninger og var Medlem af Rigsraadet, men paa Foranstaltning af den herskelyge Dronning Dorothea beskylbtes han for paa mange Maader at have misbrugt sine Forlehninger og blev jaget i Landflygtighed 1558, hans Lehn fratagne ham samme Aar og hans private Godser 1559. Gisselfeld overdroges nu som Lehn til

Jørgen Rud

til Ottersløvgaard, der bestyrede den i 2 Aar indtil Gaarden d. $22/7$ 1561 forlehnedes af Fred. d. 2den til

---

¹⁾ Justitsraad Rasmussens „Optegnelser om Gisselfeld“ S. 55.

Borggreve Friderich von Dohna,

dog med Indløsningsret for Peder Dre. Efter Fred. v. Dohnas Skjøde ejede Bisfelfeld dengang 9 Gaarde og 1 Hus i Snesere Sogn¹). Dohna ejede kun Bisfelfeld i 3 Aar, da han i Juni 1564 omkom ved et Skibbrud i Nærheden af Malmø, og Godsset kom igjen tilbage til Kronen. — Peder Dre, der under sin Landsflygtighed mest opholdt sig i Lothringen, hvor han gjorde sig bekendt med dette Lands Agerdyrking, kom nu ved Kejseren af Tyffland og Kongen af Frankrigs Mægling tilbage til Danmark og blev taget til Raade af Fred. d. 2den 1566, samt tilbagegivet Bisfelfeld. Endnu samme Aar blev han Lehnsmænd paa Bordingborg Slot d. 4/10 1566, og Aaret efter overtog han som Rigshofmester Bestyrelsen af Danmarks Sps., Krigs- og Finantsvæsen, hvilket sidste han satte i en udmærket Stand, saa det blev muligt at føre Krigen med Everrig med større Kraft, ligesom ogsaa Kommunitetet med Bolig for 100 fattige Studerende fuldbendtes 1569. Han modtog stadig Bøviser paa sin Konges Raade, saaledes forlehnedes han 1569 med Paddeborg (nu Sparresholm), der forhen benyttedes som Statsfængsel; 1571 fik han Jungshoved Lehn og 1574 „Kronens Gods i Everdrup og Risby Sugner.“²).

Peder Dre var en overordentlig dygtig Mand, men meget myndig og streng mod sine Undergionne. Han fremhjælp Agerdyrkingen, idet han som Lehnsmænd paa Bordingborg udvirkede en kongelig Befaling til Bønderne her om at sommerpløje deres Jorder (Brak), og befordrede i høj Grad Havekulturen ved Indførelsen af flere udenlandske Frugttræer. Bisfelfelds Befiddelser i Snesere Sogn udvidedes han ved Erhvervelse af 1 Gaard i Snesere Lorp. Ved Fundats af

¹) Frederik v. Dohnas Skjøde. Justitsraad Rasmussens Optegnelser S. 470. „Vdi Snesør Sogenn i Sølte i Gaard Hemming Mundy iboer, giffuer vii Skill. gt. oc gesterii; Vdi Brønndrup iii Gd.; paa thend første boer Henning Bøsen, giffuer i lødig march oc gesterii, paa thend anden boer Jens Hanssen, giffuer ii march x Sk. oc gesterii, paa thend thredie boer Lauritz Northennsen, giffuer ij march oc gesterii; Rasmus Piil af itt Gadehus ibidem ii Sk. gt. Vdi Snes;øretorcy ii Gd., paa thend eene boer Rasmus Pedersen, giffuer ii løde march oc grii, paa thend anden boer Jens Pedersen, giffuer lige saa møgett. Vdi Snesør Sogenn i floer Nittinghe iii Gd., paa thend første Boer Jens Jennesen, giffuer vi Sk. gt. oc grii, paa thend anden boer Niels Olsen ii Sk. gt. grii, paa thend thredie boer Pouell Clementsen, giffuer iii Sk. oc grii.

²) Repholtz, Stampenborgs Historie.

17de Juni 1575 skjenkede han sin Gaard i Rjøbenhavn, det nuværende Bartov, til Bolig for Fattige og Syge og henlagde til disses Underhold 4 Læster Korn af Landgilden paa 16 Gaarde under Gisselsfeld Gods, deriblandt de 3 Gaarde i Snefere Lorp og 1 Gaard i Brøderup, hvilke han paalagde en „ævig Afgift af itt Pund bjug.“ (4 Ldr.), samt af den ene Gaard i Lorp tillige „itt Jaar,“ der efter Renteris-Laksten af 16de Febr. 1661 senere betales med 4 Mk. 8 þ; denne Afgift ydedes direkte af Gaardene heri Sognet indtil 1851, da den formedelst opstaaede Stridigheder mellem Gisselsfeld Kloster og Bøkkeskov overtoges af Bøkkeskovs Godsherstabs, hvorunder de nu høre. Peder Dye døde den 24de Oktober 1575 under et Ophold paa Frederiksborg Slot og blev begravet i Frue Kirke i Rjøbenhavn. Han var gift med Mette Rosenkrands til Vallø, en Datter af Oluf Rosenkrands og Ida Munch til Vallø og Enke efter den tapre General Sten Rosenparre til Starholt, Befalingsmand paa Dragsholm, der faldt i Slaget ved Svarteraa 1565, men de havde ingen Børn. Ved et saakaldet Livsbrev, udstedt af Peder Dye d. 29/6 1569, overtog hans Enke

Mette Rosenkrands, alle hans Lørdedgoder med Forpligtelse til at overlevere disse i uforinget Stand til hans Arvinger. Mette Rosenkrands forsøgede sine Besiddelser med Lotterupholm, nu Rosendal, som hun arvede efter sin Moder, Ida Munch, død 1586; men Lotterupholm udlagdes paa Skiftet efter hende som Arv til hendes Datterdatter, Sytta Gyldenstjerne¹⁾). Mette Rosenkrands døde d. 2den April 1588, og Gisselsfeld tilfaldt nu Peder Dyes Søster, Anna Dye, gift med

Frands Banner til Koffedal ved Hjørring, men da hun allerede var død 1579, gif Arven over til hendes Datter Karen Banner, gift med

Henrik Lykke, Søn af Nigsraad Sørge Lykke, Ejer af Koffedal²⁾ og ved Jaderens Død, 1583, Ejer af Overgaard og Hverringe, og af Gisselsfeld ved Mette Rosenkrands Død 1588. Fra

¹⁾ Ved Skifte efter Mette Rosenkrands er Gisselsfelds eneste Gaard i Sjøtte kommen under Lotterupholm, eftersom Gisselsfeld ikke senere nævnes at eje Gd. her.

²⁾ Erhvervet ved hans Giftermaal med Karen Banner 1581.

1592 var han Lehnsmænd paa Bordingborg Slot¹⁾ og fra 1598 paa Bekkinge (Bekkinde), begge Steder til sin Død 1611, og for en Tid til Pabdeborg og Jungshoved Slot samt fra 1596 Rigsraad. Henrik Lykke døde paa Bordingborg Slot d. 26de Juni 1611 og begravedes i Bordingborg Kirke d. 11te Juli næstefter. Han har skjenket Alterbægeret til Hammer Kirke. Af hans 4 Børn arvede Sønnen:

Cristian Lykke, født paa Silkeborg Slot, Aar 1600, Gisselsfeld med Undtagelse af noget Strøgods, „hvorover dog ingen Optegnelse haves,“²⁾ men da han døde i en Alder af 19 Aar kom Gisselsfeld til hans Broder

Frands Lykke,

der tillige efter sin Broder Søren, død 1616, arvede Overgaard, efter Faderen Koltedal, efter Søsteren (Ane) Rangausholm; Flintholm, Rødkilbe, Hørringe, Swanholm og Rindholm. Ved Giftermaal med Elisabeth Broch, død ¹⁹/₆ 1652, Datter af Efte Broch til Bemmetofte, erholdt han Hørringsholm og Estruplund, og endelig tilkjøbte han sig Godset Rødslet, saa at han ialt ejede 12 Herregaarde. Han var en af de rigeste Herremænd i Danmark paa sin Tid, hans Indtægter ansloges til 16 à 20,000 Rdlr. aarl., og hans Samtid kaldte ham ogsaa „den Rige“. I nogle Aar var han tillige Kronens Lehnsmænd paa Dronningborg samt i Aarene 1647—49 Rigsraad, men da han havde saa store Gjendomme, søfste han ikke Forlehninger, eftersom han havde nok i Bestyrelsen af sine egne; thi Frands Lykke havde megen Interesse for Landbrugets Opkomst paa sine Godser og holdt strengt Indseende med sine Fogeder og Forvaltere, paalagde Bønderne at plante Pile og anlegge Humletuler. Paa Gisselsfeld oprettede han et Stutteri til Forædling af Hesteavl. Ligesom Peder Dye bestræbte han sig for at famle og afrunde sine Besiddelser, saaledes kjøbte han 1646 endnu 6 Gaarde til i Snefere Sogn. Frands Lykke døde 1655; han og Hustru ligge

¹⁾ Se Hofmanns Fundatfer Tom. 8 S. 489, hvor der findes anført en Fortegnelse over Bordingborg Kirkes Ejendomme og Inventarium 1592, undertegnet „Henrich Lyche till Duffvergaardt, Høffvidsmænd paa Bordingborrig“.

²⁾ Justitsraad Rasmusens Optegnelser. Muligvis tabtes ved denne Leilighed de 3 Bd. i St. Rødbinge og de 2 af Bdne. i Brøderup.

begravne i det forrige Brochste Kapel ved St. Mortens Kirke i Randers, der blev nedbrudt 1801.

Raj Lykke,

Frands Lykkes Søn, arvede Gisselsfeld, Rangkausholm, Flintholm, Rødkilde, Hverringe, Hevringholm og Estruplund foruden noget Strøgods i Nørre Lyland, ialt 5,275 Ldr. Hartorn og var saaledes i en Alder af neppe 30 Aar bleven en af Landets rigeste Mænd, men denne Lykke varede kun kort. Formedelst en letfærdig Uttring om Fred. d. 3dies Dronning Sofia Amalie blev han anklaget for Majestætsforbrydelse og dømt fra Tre, Liv og Gods; den 2den Septbr. 1661, skjændt han ved at tilstaa og afbede sin Brøde allerede den 30te Juli s. A. var benaadet mod en Bøde af 100,000 Rdlr., men denne Resolution behagete ikke Dronningen. Raj Lykke redde sig ved Flugten til Sverrig, men Dommen udførtes 3 Dage efter den 5te Septbr., paa hans Billede foran Slottet i Kjøbenhavn; hans Gaard i Kjøbenhavn blev nedreven og paa Tomterne opførtes senere Tugt-, Rast- og Forbedringshuset; hans Gods blev indbraget under Kronen og hans Hustru, Almegaard Gylbenstjerne, erholdt kun 20,000 Rdlr. som hun havde indbragt i Boet. Først 1685 — andre allerede 1679 — fik han Lov til at vende hjem til sit Fædreland; først boede han hos sin Hustru paa hendes Fædrengaard Wistrup i Lyland og efter hendes Død, 1694, hos General-Løjtnant Johan Rangkau paa Herregaarden Bramminge i Ribe Stift hvor han døde 1697¹⁾; han ligger begravet i Bramminge Kirke.

Kong Frederik den Tredie,

som saaledes kom i Besiddelse af Gisselsfeld Gods, forlehne det det snart til sin Søn, Kronprins Kristian, der i flere Aar beboede Gaarden paa kortere Tid. Prinsen forbedrede Hovedbygningen og formøede 1664 det af Frands Lykke stiftede Stutteri; samme Aar forenedes Holmegaard med Gisselsfeld under en Administration, ligeledes forenedes disse til en Jurisdiktion ved et Virkebrev, dat. 8de Avg.

¹⁾ Efter en Optegnelse i Bramminge Præstearkv er han begravet i Bramminge Kirke 1702.

1664, hvilket de fiden den Tid har udgjort. Ved Kronprins Kristians Tronbestigelse d. $\frac{1}{2}$ 1670 overdroges Gisselfeld Gaard og Gods med ialt 1040 Tdr. Stk. til General Hans Schack for 830 $\frac{1}{2}$ Tdr. Stk. Strøgods i Fyen, der udlagdes til Ryttergods, samt 7,213 Rdlr. 70 $\frac{1}{2}$ ß. i Fordringer paa Kronen ved fgl. Resolution af $\frac{1}{6}$ 1670. Schack overdrog straks Gisselfeld til sin „kjære Søn,“ Oberstlöjtnant

Pitlev Rumohr,

der var gift med Schacks Datter Augusta, men da hun døde d. $\frac{19}{11}$ 1670, gjorde Schack Fordring paa Eiendommen, som ogsaa tilbageleveredes ved Skjøde af 29. Marts 1671.

Hans Schack,

høderlig bekendt fra Svenskekrigen 1657—60 som Kjøbenhavn's Kommandant og fra Slaget ved Nyborg, ^{14,11} 1659, var en ivrig Befordrer af Gnevoldsmagtens Indførelse 1660, hvilket ikke blev ubelønnet, idet han s. A. imod Abelens Dnste blev „Riget's Felt-herre“, 1663 Ridder af Elefanten og 1671 optaget i Grevestanden. Angaaende hans Administration af Gisselfeld skal anføres, at han 1671 afbrød Hesebe By med 8 Gaarde, hvilke han tilligemed 1 Gaards Lorder fra Braaby og 1 fra Nielstrup lagde under Gisselfeld, saa at dennes Areal udgjorde omtr. 1800 Tdr. Land med 206 Tdr. 1 Skp. Stk., hvorved Hovetiet forøgedes og udvidedes til det omliggende Strøgods i Præstø Amt (Snesere Sogn etc.). Godset gif derfor overordentligt tilbage i hans Tid, Bøndergodset var i høj Grad forarmet, og flere Gaarde laa øde, saaledes 1 Gaard og 2 Huse i Snesere Lorp. Schack døde d. $\frac{27}{2}$ 1676 og ligger begravet i Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn. Hans Enke, Ane Blome, bestyrede Gisselfeld Gods indtil 1682, da hun overdrog det til Sønnen,

Grev Otto Diderich Schack,

der allerede straks efter Faderens Død havde overtaget dennes Godser Gram og Mjøgeltønder i Sønder-Sjælland. Schack erholdt Skattefrihed for Hesebe By med mere Bøndergods, der var lagt ind under Gisselfeld 1671, men han døde allerede 1683 i en Alder af knapt

31 Aar; hans Enke bestyrede Godset indtil 1689, da hun med fgl. Bevilling folgte Godset til

Adam Levin Knuth,

fh. „Edel Page“ hos Kronprins Kristian, senere Overkammerjunker, Gehejmerraad og Amtmand over Kjøbenhavns Amt, var en af Krist. d. 5tes tybste Vndlinge, der var med at styrte Griffensfeld. Imidlertid var Knuth en dygtig Gods-Administrator, der paa mange Maader: ved Forstrækning af Saa- og Jødeforn, Bygningshjælp, Nedsættelse af Landgilde-Afgifterne samt ved Lettelse af Høveriet¹⁾ ophjælp det ved hans Modtagelse forarmede Bøndergods. Han forenede Åsferdrup med Gisselsfeld og byggede Høsebegaard, hvortil han henlagde de af Schach 1671 under Gisselsfeld lagde Lørdere, og Godset forøgede han med omtr. 100 Bøndergaarde, saaledes købte han 1694 Lappensjø Kro og 5 Boelstæder i Egen By i Snesere Sogn af Monsør Lauritzen, Nysø. Lørderegodset var ved hans Død bragt op til 2100 Ldr. Hartkorn, eller omtr. det dobbelte af, hvad det var ved hans Modtagelse. Virkeretten, som allerede var erhvervet for det nærmeste Gods omkring Gisselsfeld af Peder Dye den 22/5 1567, og udvidet og forandret af Kong Fred. den 3die under 8de Avg. 1664, udvidedes til at gjælde „for alt Gisselsfeld Gods udi vort Land Sjælland,“ ved en fgl. Resolution af 3/7 1690, og denne Resolution stadfæstedes af alle senere Konger indtil den ophævedes ved fgl. Resolution af 4de Marts 1857²⁾.

Knuth var født den 1ste Marts 1648 paa Gaarden Leitzen i Mecklenborg og kom i en Alder af kun 16 Aar til Danmark; han døde d. 13/1 1699 og ligger begravet i Braaby Kirke tilligemed sin mangeaarige Forlovede, Dronning Charlotte Amalies Hofdame, Komtesse Hilleborg Soldk. Hvorfor det paatænkte Ægteskab ikke blev fuldbyrdet er ingensinde bleven oplyst; efter hans Død forlob hun Hoffet og døde ugift d. 30/11 1724.

Ved Skjøde af 31te Juli 1699 folgte Knuths Arvinger Gisselsfeld for 85,000 Rdlr. til Generalsfeldtmarskal

¹⁾ Saaledes afløste han Høveriet for de længere bortliggende Fæstere med en Afgift af 5 Speciesdalere eller 10 Rdlr. aarlig.

²⁾ Indtil dette Aar leverede Gaardene i Snesere Lørdere og i Brøderup 1 Stp. Korn i Dommerløn til Gisselsfeld Birk.

Kristian Gyldenløve,

en naturlig Søn af Kong Krist. d. 5te med Sofie Amalie Moth, Grevinde af Samsø, og født d. $29/2$ 1674. I en Alder af 9 Aar blev han efter Krist. d. 5tes Dnske forlovet med Charlotte Amalie, (født d. $15/11$ 1682), en Datter af Norges Statholder Ulrik Frederik Gyldenløve — Kristian d. 5tes Halvbroder og uægte Søn af Fred. d. 3die. Samtidig hermed sendtes han paa Rejser til Holland og Italien, hvor han en Tid lang opholdt sig i Turin. 1690 kom han hjem, men maatte straks rejse til Norge. Aaret efter rejste han til Frankrig, hvor han som Oberst for et fransk Regiment deltog i Slaget ved Stenkirke og i Besættelsen af Byen Namur i Belgien. 1699 kom han atter hjem, købte, som ansført, d. N. Giesfelds Gaard og Gods¹⁾, men sad ikke længe i Ro herhjemme. Efter gjentagne Rejser til Norge i militære Anliggender, blev han 1701 sat i Spidsen for de dsf. Hjelpetropper, som Fred. d. 4de overlod Rejseren i den spanske Arvefølgekrig og udmærkede sig i Slaget ved Luzarra i Italien. Under et kort Ophold i Danmark angrebes han paa en Rejse, som han i Forening med Fred. d. 4de skulde foretage til Holsten, af Smaakopper i Odense og døde derved, d. $16/7$ 1703;

¹⁾ Efter Gyldenløves Skjøde ejede Giesfeld i Snejere Sogn (strevet Snejen): „I Snejere Torp: 5 Gaarde: Peder Lauritzen giver foruden Landgl. til Giesfeld, aarligen till Vartaug Et pund Bjug, Er ellers i hartorn 5 tr. 4 Sk. 1 fj., Jens andersen 6 tr. 6 Sk. 2 fir. 2 alb., Søren Jensen 5 tr. 4 Sk. 3 fj. 2 alb., Efte Christoffersen giver af denne Gaard till Vartaug Et pund Bjug oc Resten til Giesfeld, Er hartorn 6 tr. 6 Sk. 2 fj. 2 alb., Niels Madsen Giver Landgl. til Vartaug Et pund Bjug, Et Faar, Resten til Giesfeld, oc er hartorn 7 tr. 4 Sk. 1 fj. Af Skouf til forn.te Gaarde 1 Sk. 1 fj. 1 alb. Gadehuse: hans Jacobsen, Niels Skoemager, Søren Nielsen øde. — 3 Byderup: Rasmus Pedersen, af denne Gaard Givis till Vartaug 4re tønder Bjug, Resten till Giesfeld, oc er hartorn efter Land-Maaltingens Matricull 6 tr. 2 Sk. 3 fj. 1 alb., Skouf 2 fj. 2 alb. Gade Huse: Christofr Laurisen, oc 2de huusplads øde. — 3 Eften By: Elias Christoffers i tappe Nøje Kroe 1 tønde 1 alb. hartorn, Jens Rasmussen 5 Sk. 3 fir., Svins Olden 1 Sk. 1 fj. 1 alb., Peder Michelsen 1 td. 2 Sk., Delle hansen 4 Sk. 1 fj. 2 alb., Skov 1 fir. 1 alb. Hans Pedersen 3 Str. 2 fj. 1 alb., Skov 1 fir. 1 alb., Johann Michelsen 2 Sk. 2 alb., Niels Jesperen 3 fir. 2 alb.“ — (Heraf nævnes i Kirkebogen hersteds fra 1697 alle Mændene i Eften samt Efte Christoffersen, Søren Jensen og Hans Povelzen i Snees Torp som „Baarne“ under Giesfeld.)

han blev begravet med stor Pragt d. $\frac{9}{10}$ næstefter i Frue Kirke i Kjøbenhavn.

Af sit 1ste Ægtefælle med Charlotte Amalie Gylденløve, til hvem han viedes d. $\frac{27}{11}$ 1696 — hun døde d. $\frac{7}{12}$ 1699 — havde han 2 Døtre, hvoraf den ældste døde 2 Maanedes før Moderen, den yngste: Friederiche Louise blev d. $\frac{21}{7}$ 1720 gift med Hertug Kristian Avgust af Avgustenborg.

Hans 2den Hustru var Gehejmerraad, Baron Jens Luels Enke til Suellund, Dorothea Krag, som han ægtede $\frac{20}{5}$ 1701. Med hende havde han Sønnerne:

Kristian Dannefsjold=Samsø¹⁾, født i Verona i Italien d. $\frac{1}{8}$ 1702, død af Smaakopper i Kjøbenhavn, 1728.

Friberich Dannefsjold=Samsø, født d. $\frac{1}{11}$ 1703, senere Admiral.

Foruden Bispefeld ejede Gylденløve Skjoldenæsholm, Baroniet Lindenborg i Sjælland, og var Arving til Grevskabet Samsø efter sin Moder Sofie Amalie Moth — død paa Egebo Hovedgaard d. $\frac{17}{1}$ 1719 — samt til Baroniet Høghholm i Sjælland efter Baron Høgh. Hans tidlige Død forhindrede Besiddelsen heraf for ham selv, men de tilfaldt senere hans ældste Søn. Ved kongl. Patent af $\frac{8}{12}$ 1685 skjænktes han for sig og Efterkommere General-Post-Amtet i Danmark eller Overkubet af Indtægterne ved Postvæsenet, der omtr. beløb sig til 20,000 Rdlr. aarlig. Sluttelig skal det bemærkes, at han ved Testament, udstedt i Dresden d. $\frac{19}{9}$ 1701 og i Verona af $\frac{18}{9}$ 1702, stiftede et adeligt Frøentkloster af Bispefeld Gods for 16 danske Tomfruer af Adel; dog beholdt hans Enke Indtægterne af Bispefeld, saa længe hun levede, uden at aflægge Regnskab for Bestyrelsen; dog skulde hun bevare Bispefeld uforringet til Bedste for det ved førnævnte Testament oprettede Kloster.

Dorothea Krag

benyttede sig desuagtet af Godset, som om hun var dettes Ejerinde, idet hun bortsolgte Klostergoods uden at det kom Klosteret tilgode i Afdrag paa dets Gjæld, saa at hun i 12 Aar fra Gylденløves Død indtil 1715 havde forbrugt 219,000 Rdlr. af Børnenes Arv, samt

¹⁾ Navnet Dannefsjold=Samsø tillagdes Gylденløves Efterkommere ved kongeligt Patent af $\frac{1}{5}$ 1695.

berhos forringet deres Besiddelser saare betydeligt. General-Post-Amtet folgte hun 1711 til Fred. d. 4de for 12,000 Rdlr. samt en aarlig Refusion til hende og Børn¹⁾ af 4,000 Rdlr. skjøndt det var en meget ufordelagtig Forretning og heller ikke var skjøntet hende, men Gylbenløve og hans mandlige Efterkommere. Ved Patent af $1\frac{3}{4}$ 1732 overdrog Krist. d. 6te Gylbenløves Sønnesøn, Grev Fred. Christ. Dannefsjold-Samsø, Grevsfabet Løvenholm i Sylland istedetfor den aarlige Refusion, en god Erstatning herfor, da Gødsfet havde over 1600 Ldr. Hartkorn af alle Slags, men Farbroderen og Formynderen, Admiral Frederik Dannefsjold-Samsø bortfolgte Halodelen og pantsatte Resten for 60,000 Rdlr., der senere, 1742, formedelst den trykkende Gjæld folgtes med den unge Greves Formynder, Admiralens, Samtykke til Grevens Broder Ulrich Adolf Dannefsjold-Samsø for 30,000 Rdlr. -- den Sum, hvorfor det var pantsat.

Dorothea Krag giftebe sig 3die Gang 1715 med Kammerherre, senere Sehejmaraad, Hans Adolf von Ahlesfeld til Buchhagen, der alt for meget delte sin Kones Gang til Dødselighed og derved bidrog til yderligere at forvirre de allerede forstyrrede Finantfer. Ved hendes Død d. $10\frac{10}{10}$ 1754 fandtes kun sørgelige Levninger af den fyrstelige Pragt, hvormed Gisselsfeld i Gylbenløves Tid var udstyret. I Skiftet, som først blev sluttet d. $30\frac{1}{2}$ 1761, gav Boet efter Fradrag af Skifteomkostningerne ifkun 1,968 Rdlr. 25 β ., medens den anmeldte Gjæld efter „Hendes høje Naade“, hvilken Littel hun førte, beløb sig til 26,064 Rdlr. 36 β .

Nu først kunde Gylbenløves Testamente træde i Virksomhed og Gisselsfeld overgaa til Klostersgøds. Da hans ældste Søn, Grev Kristian Dannefsjold-Samsø, var død 1728, tilkom Overdirektoratet dennes ældste Søn:

Frederik Kristian, Greve af Dannefsjold-Samsø,

der modtog Gaard og Gøds i en sørgelig Forfatning. 52 Gaarde paa Gødsfet vare enten nedfaldne eller i en saa ussel Tilstand, at de ikke kunne anses beboelige, kun 10 af Gødsfets over 200 Gaarde vare nogenlunde tilfredsstillende. Skovene vare overalt paa Gødsfet forbrugede, og af den store og fortrinlige Kreaturbesætning paa Gissel-

¹⁾ Indtil 1723 oppebar Dorothea Krag Refusionen, da den dette Aar overdroges til Gylbenløves ældste Søn, Grev Krist. Dannefsjold-Samsø.

feld, Høvedegaard og Åsændrup, som modtoges af Dorothea Krug, fandtes ikke et eneste Kreatur, da det altsammen var bortfulgt i Sommeren 1754. Skjøndt Grevens Farbroder og Formynder, Admiralen, protesterede imod, at Klosteret traadte i Virksomhed, førend Gjælben var betalt, som ialt androg 90,000 Rdlr., fikte det dog 1755, og den 1ste Abbedisse blev Grevens Søster, Comtesse Sofie Dorothea Danneffjold-Samsø, (fra 1755—62) — Godsets Armob, saavel som de kort efter følgende sørgelige Misvækstaar, gjorde det nødvendigt at bortfælge omtr. 333 Ldr. Hartkorn af Høvedegodset — dog mest Strøgods — efter dertil indhentet kgl. Bevilling af $\frac{19}{6}$ 1761, som det vel deri hedder: „I Anledning af Fællesskabets Ophevelse og til Landvæsenets Forbedring“ — men den sande Grund hertil var Godsets elendige Tilstand. Ved Skjødet af $\frac{19}{4}$ 1762 fulgte Bispefeld Kloster til Landsdommer Otto Christopher von Munthe av Morgenstjerne til Bækkeflov følgende 5 Gaarde og 2 Huse i Snefere Lorp:

Brugere.	Hartkorn.				Landgilde-Afgifter.										
	Ld.	St.	Kdt.	Alb.	Byg.		Havre.		Korn.	Græs.	Høns.	Veg.	Penge.	Høveri- penge.	
					Ld.	St.	Ld.	St.							
Nr. 1. Povl Pedersen ..	5	4	1	»	4	»	1	»	1	1	2	15	»	8	8
— 2. Peder Nielsen ..	6	6	2	2	4	»	2	»	1	1	2	20	»	70	8
— 3. Oluf Sørensen ..	5	4	3	2	4	»	2	»	1	1	2	15	»	12	8
— 4. Michel Skesen ..	6	6	2	2	4	»	2	»	1	1	2	20	»	70	8
— 5. Christen Pedersen	7	4	1	»	5	»	2	»	1	1	2	15	»	56	8
Skov til de 5 Gaarde .	»	1	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Salt ...	32	4	»	1	21	»	9	»	5	5	10	70	2	24	40

à 40 Rdlr. pr. Ld. Stk. ¹⁾) og for de 2 Huse, Gadehuse uden Lorp, der behøvedes af Peder Nielsen og Anders Skrædders Enke 39 Rdl. 56 ø. ialt: 1,340 Rdlr. samt en Afgift paa 3 af Gaardene af 1

¹⁾ Som Grund til den lave Pris anføres i Kassationen „Der findes aldeles ingen Storskov her, og neppe saa megen Underkov, som til Nærernes Hegning udtræves, er derfor anslaaet til 40 Rdlr. pr. Ld Stk.“

Pund Bjug" af hver Od. til Vartou Hospital og af den ene Od. tillige et Faar, der betaltes med 4 Mk. 8 β .

Endvidere folgtes til Landsdommer Morgenstjerne „Lappensje for mange Aar siden afbrændte Kro" samt følgende 5 Boelsteder i den nu afbrudte Euen By ved Stjøbe af $11/6$ 1762, hvilken Kro og By Morgenstjernes Moder „Fru Luftitzraabinde von Munthe av Morgenstjerne haver i Fæste efter hendes høje Raade Sahl. Fruue Dorothea Krags udsfædte Fæstebrev, daterit den 30te Maris 1742, mod en aarlig Afgift af 19 Rdlr. 3 Mk. 14 $1/2$ β ." — for 660 Rdlr.

	Hartkorn.		Skovfkyld.		
	Ed.	St. Fdt.	Alb.	St. Fdt.	Alb.
„Lappensje øde og for mange Aar afbrændte Kro"	1	»	»	1	& » » »
Euen By: Nr. 1. Et lidet Sted med ..	»	5	3	»	& 1 1 1
Nr. 2. Kof	1	2	»	»	& » » »
Nr. 3. Hans Oluffen (fri Mand)	»	4	1	2	& » 1 1
Nr. 4. Anders Larsen ..	»	3	2	1	& » 1 1
Nr. 5. Anders Jensen ..	»	2	»	2	& » » »
— hernæst Niels Ollesen ..	»	»	3	2	& » » »
Tilsammen...	4	2	3	2	& 2 » »

Paa Stedet Nr. 1 i Euen hvilede og hviler endnu en Afgift til Snesjere Kirke af 3 Mk. 6 β . under Navnet „Rytterbanken", et Hus i Euen". — Saalebes erhvervede Bækkeskov sig ialt 37 Tdr. 1 Skp. Hartk.¹⁾ for 2000 Rdlr., men „Kjøbesummen skulde prompte erlægges d. 11te Juni Termin i Courant Myndt med 6 Ugers Rente".

¹⁾ Som Exempel paa, at Befolkningen fulgte med Hartkornet ansføres: „Klosteret forbeholder sig Husmand And. Larsen i Euen og Kjøbereu maa ikke forhindre ham i at slotte med Besætning over paa Klosterets Grund, i hans Sted overlades Bækkeskov Mads Hansen Gste, 23 Aar gl., tjeneinde Klosterets Bonde Niels Pedersen i Vestrup. Hans Oluffen kan som fri Mand begive sig, hvorhen han vil; men isærligt afstaaes og overlades det paa Stederne den 15de ds. ved Besigtigelsen forefundne og antagne Mandstab, som følger med Godset i Kjøbet efter den Designation som Klosterforvalteren har overleveret Kjøberen."

Bed Stjæbe af samme Dato til Orev Otto Thott til Gaavnø folgtes 72 Akr. 2 Skpr. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn Strøgods i Kongsted, Fasse og Kholmte Sogne samt 1 Gaard og 1 Hus i Brøderup By, Snefere Sogn, for 6,338 Rdlr. 67 $\frac{1}{2}$ „Courandt Mynt“, Størstedelen til 50 Rdlr. pr. Td. Hk. Gaarden i Brøderup var af 6 Akr. 2 Sk. 3 Fdk. 1 Alb. Hartkorn og med 2 Fdkr. 2 Alb. Skovskylb, der betales med 50 Rdlr. pr. Td. Hk. eller ialt 321 Rdlr. 84 $\frac{1}{2}$ tilligemed Huset¹⁾. Af Gaarden, som beboedes af Lars Larsen svaredes i Landgildeafgifter 4 Akr. Byg, 2 Akr. Høvre, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 20 Tg, Penge 47 $\frac{1}{2}$, Høveri 6 Rdlr., af Huset svaredes i Husafgift 4 Rdlr. Endvidere hvilede paa Gaarden en Afgift af „1 Pund Byg“ til Bartou Hospital samt 1 Skp. Korn i Dommerløn til Birkethinget paa Gisselsfeld.

Dog det var ikke alene Strøgodsjet Trangen drev til at bortfælde, Grevskabet Løvenholm var, som anført, folgt 1742, Baroniet Lindenborg folgtes 1748 og Baroniet Høgholm folgtes 1753 til Orev Molkie, Bregenved for 86,600 Rdlr. for dermed at betale den tryk-fende Gjæld.

Fred. Christian Dannefskjold-Samsø var født d. $\frac{5}{6}$ 1722 og døde d. $\frac{26}{3}$ 1778 efter et virksomt Liv, helliget Opfyldelsen af Bedstefaderens Tanke og sine Gudsens Vel. Af sit 2det Ægtekab med Frederiche Louise Klejst, Dtr. af Gehejmeraad Klejst, efterlod han sig Sønnen Christian Conrad Sofus, Greve af Dannefskjold-Samsø, født d. $\frac{11}{6}$ 1774; af sit første Ægtekab efterlod han sig ingen Børn.

Fra 1762 til 1781 ejede Gisselsfeld ikke Jordegods i Snefere Sogn, da mageskiftebe det „ved Oberdirektør for Gisselsfeld Kloster pro tempora“, Friherre, Gehejmeraad og Kammerherre Holger Rosenfrands til Rosenlund²⁾ (nu Rosendal) 4 Od. i Lestrup, Kongsted Sogn mod 4 Od. og 1 Boelssted i Dvereven, Snefere Sogn, som det siden den Tid besidder. Gaardenes samlede Hartkorn udgjorde 19 Akr. 6 Skp. 3 Fdkr. Ager og Eng samt 2 Skpr. 2 Fdkr. Skovskylb, og Landgilde-Afgiften 2 Akr. Rug, 2 Akr. Byg og 2 Akr.

¹⁾ Takfationen af det bortfolgte Gods foretoges af de dygtige Landmænd Major West til Thbjerggaard og Sgr. Jens Alstrup til Eftidstrup.

²⁾ Rosenfrands frasagde sig 1783 Oberdirektørposten formevelst Alder og Svagelighed, Amtmand Hjelte (i Næstved) beklædtes i hans Sted.

Savre samt 6 Rdlr. 3 Mk. 10½ β. i Høveripenge til hver af Gaardene.

**Kristian Conrad Sofus,
Greve af Danneskjold-Samsø,**

overtog som Mindreaarig 1792 selv Klosterets Bestyrelse, men beholdt indtil Myndighedsalderen Amtmanden over Præstø Amt, Kammerherre Bjelke som Kurator og Medbestyrer. — Greven var en sand Bondeven og søgte paa mange Maader at ophjælpe Bondens Tilstand paa sine Godser; saaledes affskaffede han 1802 Naturalhøveriet paa meget billige Betingelser og fuldbendte samme Aar Udskiftningen paa Gisselfeld Gods; indførte en forbedret Drifsmaade med 9 Marks Drift, samt tilbød sine Bønder deres Gaarde til Arvefæste, hvortil han havde erhvervet sig Egl. Bevilling af $\frac{20}{1}$ 1797, men Bønderne turde ikke kjøbe. Ved den endnu gjældende Fundats af $\frac{14}{2}$ 1799 organiserede han den af hans Fader lagde Plan for Klosteret. — Med en stor Beføstning lod han 1811 opgrave Susaaen fra Bavelse Sø til Næstved for at lette Transporten af Brænde fra Næsbjholms Skove. Sluttelig skal her ansføres at han tilkjøbte sig Godserne Holmegaard, Raunstrup, Næsbjholm, Bavelse, Nordfeldt og Alebæksgaarden paa Møen, og endvidere var han Medinteressent i Rosendals Gods. Bøndergodset paa Holmegaard bortfolgte han til Selvejendom, Aar 1800. Fra 1808 til sin Død, d. $\frac{6}{6}$ 1823, var han Amtmand over Præstø Amt, hvis Godsejere, Embedsmænd og Borgere til taknemmelig Erindring rejste ham et smukt Mindesmærke i Mogenstrup Skov. Grev Danneskjold-Samsø blev den 30te Novbr. 1795 gift med Johanne Henriette Valentine Raas, Datter af Admirals Raas. Hun administrerede Godserne efter Grevens Død, anlagde Glas- og Leglærket ved Holmegaard, folgte Næsbjholm og Bavelse 1823 og Rosendal 1837 til Svigersønnen, Kammerherre, Grev Gold-Winterfeldt til Tjellebro i Fyn, endelig folgte 1844 Raunstrup til Generalkrigskommissær Grüner. Enfregrevinden døde den 28de Juli 1843 og næste Aar overtoges Holmegaard af den næstældste Søn, Hs. Excellence, Overstjænk, Grev Christian Danneskjold-Samsø, medens Nordfeldt og Alebæksgaarden overtoges af den yngste Søn, Hs. Excellence, Generalpostdirektør Grev Sofus Danneskjold-Samsø, og den ældste Søn:

Frederik Kristian, Greve af Danneiskjold-Samsø,

tiltraadte ved Faberens Død Overdirektoratet for Bispefeld Kloster og Bestyrelsen af Grevskabet Samsø. Han uboidebe Klosters Fundats ved Reglementet af 30te September 1851, der bestemmer Klosterdamernes Antal til 30, (sør 16). Godssets Tilstand er i hans Tid kommen i en fortrinlig økonomisk Forfatning. Da Grev Frederik Danneiskjold-Samsø døde ugift 1870, gik Overdirektoret for Klosteret samt Grevskabet Samsø over til dennes næstældste Broder,

Grev Kristian Danneiskjold-Samsø,

der efter Plan af 1ste Marts 1872 har bortsolgt 139 Gaarde og 32 Boelssteder med c. 1139 Ldr. Hartkorn paa Bispefeld Gods til Arvefæste; saaledes er da ogsaa de 4 Gaarde i Overen By heri Sognet, der høre under Bispefeld, kjøbt til Arvefæste.

Efter Statshaandbogen af 1872 udgjør Bispefeld samlede Hartkorn $1750\frac{3}{4}$ Ld. Ager og Engs Hartkorn og $74\frac{1}{2}$ Ld. Skovskylv paa omtrent 1800 Ldr. Land Skov, samt $300\frac{1}{2}$ Ld. Tiendehartkorn.

Bækkeskov.

Efter Pontoppidans danske Atlas skal Bækkeskov have faaet sit Navn efter 2 Bække „der løbe omkring Skoven og alle Gaardens Marker“ — „Bæk og Skov“. Bækkeskov er et meget gammelt Herresæde, der allerede nævnes 1320. Blandt dets tidligere Ejere maa især nævnes Familien Lindenov, der talte flere anseelige og af Fædrelandet fortjente Mænd. Endnu tidligere ejedes Bækkeskov af Slægten Bøch. Det lader sig vel ikke bevise, at Bækkeskov før henimod Midten af det 17de Aarhundrede har ejet Torbegods i Snefere Sogn, men naar henses til de berømte Slægter, der have ejet Bækkeskov, saavel som til dets umiddelbare Nærhed, hvorved ikke let bekvemmere og mere beliggende Bøndergods kunde erhverves, saa er det højst rimeligt, at Bækkeskov allerede kort efter Reformationen, navnlig i Fred. d. 2dens Tid, hvor Adelen foretog hyppige Magestifter med Kronen, maa være kommen i Besiddelse af Krongods i Snefere Sogn, dels ved Kjøb og dels ved Magestifte.

Bækkeskovs første Ejere ere os ubekjendte, som den første os bekjendte ansføres:

Hr. Peder Fynboe,

der allerede maa have ejet Gaarden inden Aar 1600, efterdem han dette Aar efter Ewerdrup Kirkes Liber datikus ¹⁾ i Forening med Sognepræsten, Proovst for Baarse Herred, Hr. Christen Nielsen, for-

---

¹⁾ Optegnelsen sthldes Pastor L. M. Bebel, Sognepræst i Ewerdrup fra 1786—1827.

ærede 2 smukke Lyseftager til Eoerdrup Kirke. Efter samme Kilde ejede han Gaarden 1605, da han gav den første af Kirkens nuværende Klokker, men har samme eller næste Aar solgt Bækkeskov; thi 1606 vides „Erlig og Velbyrdig

Vibicke Beck,

„Fr. Lønne Galles Enke til Nygaarde“ at have ejet Gaarden, da faavel hun selv som Datteren, Helene Galle — død 1606, 48 Aar gammel — ligge begravet nedenfor Koret i Eoerdrup Kirke, hvor deres Rigsten endnn findes. — Hvorlænge Vibicke Beck ejede Bækkeskov vides ikke, men rimeligvis har det ikke været mange Aar, da hun jo, hvis ovennævnte Helene Galle var hendes egen Datter, allerede 1606 maa have været meget gammel. Som næste Ejer turde vel sættes

Hendrich Kammel,

„Hofmester i Sorø“, Krist. den 4des og Prins Ulrichs Lærer, Gehejmerraad, Rigsraad og Præsident i Hertugdømmerne i Krist. d. 4des Tid, der efter nævnte Kilder besad Gaarden til 1649. Hans Eftermand var:

Christoffer Lindenov,

Admiral og Medlem af Rigsraadet. Efter Prof. Bechers dft. Herregaarde blev han d. ²⁵/₁ 1645 Overtstelsjtnant og Admiral paa Holmen med en aarlig Gage af 600 Speciesdaler, sædvanlig Hoffkledning og Foder til en Hest; ligeledes erfares det af samme Kilde, at han ejede Bækkeskov 1650, da han den 17⁵/₅ d. A. ved Magestifte med Kronen erhvervede sig en Del Bøndergods i Snefere og Eoerdrup Sogne, saaledes 1 Gaard og 1 Hus i Brøderup og 1 Gaard i Sjulte med Skov til 6 Svinns Olden. Efter Kand. theol. Repholm Beskrivelse af Baroniet Stampenborg ejede han 1646 Bækkeskov og Lindersvold, hvilken sidste han selv lod ombygge 1671; han var en meget rig Mand og havde store Summer tilgode hos Kronen, hvorfor Frederik Keebh, Lehnsmand paa Bordingborg Slot, fik Befaling til i Forening med Sigvart Urne at udlægge 400 Tdr. Hartkorn paa Bordingborg Lehn til dermed at betale Kronens Gjæld til Lindenov

m. Fl. Der blev dog kun udlagt 320 Tdr. Hartkorn til 50 à 60 Rdfr. pr. Td., da Reebz anfører: „at intet videre kan mistes fra Lehnene og Ladegaardene.“ Ligeledes gjorde han store Udlæg for Kronen i den ulykkelige Krig 1657—60, hvilke han, efter Prof. Becher endnu 1670 ej havde faaet tilbagebetalt. — Af hans Stjæde¹⁾ 1672 til Svigersønnen Agel Urne paa Lindersvold Gaard og Gods fremgaar det, at han ejede betydeligt Bøndergods i Kongsted, Fasse, Roholte, Snesfere, Rønnebæk, Hammer og Mogenstrup „Sogner“, hvilket han folgte med Lindersvold til sin „fiere Søn“ Agel Urne, og rimeligvis ejede han endnu mere Bøndergods i Snesfere Sogn (Sølperup?).

Da Frederik d. 3die og de yngre Rigsraader 1657 vilde have Krig med Sverrig for at tilbageerobre de i Brønnebrofreden afstaaede Provinde til Sverrig, var han i Forening med Kristian Skæel til Ballø en ivrig Fredsven, men da han lod Kongen mærke dette i Rigsraadet, maatte han, som Warfod fortæller, smage Kongens Stof, blev forvist fra Hoffet og affat som Holmens Chef, hvor han afløstes af den berømte Niels Suel. — Krigen besluttedes, men det gif som Skæel havde sagt: „Krigen vil ødelægge os!“ — og Lindenov var ikke af dem, der led mindst. „Gaard og Gods blev aldeles ødelagt i Krigen“²⁾, saaledes afbrændtes 1658 den lille Bækkestov By paa 2 Gd. 7 Huse og 1 Mølle; rimeligvis er Lindersvold ogsaa ødelagt under Krigen af Svenskerne, den beboedes allerede 1580 af en Christoffer Lindenov. Fra Roholte Kirke røde de baade Kalk og Dist, hvorfor Lindenov gav begge Dele af nyt efter Krigen.

Lindenov var gift med Dorte Friis, Datter af Lønne Friis til Hæsfelager, død 1652; selv døde han, saavidt det kan ses, 1673, og Svigersønnen:

Major Urne,

Søn af Rogens Marsk Søren Urne til Mølø og Fru Margrete Marsvin, gift med ovennævnte Lindenov's Datter Anna Elisabeth Lindenov overtog nu Bækkestov efter Svigersønderens Død. Lindersvold folgte han ¹¹/₆ 1673 til sin Svoger Oberst Rabe von Schildern, men Bøndergodset i Snesfere Sogn. der fulgte med Linders-

¹⁾ Se dette Stjæde, meddelt under Bilag I.

²⁾ Richardt & Becher: danske Herregaarde.

vold 1672, førte han igjen tilbage til Bækkeflov, men iøvrigt kjendes ikke videre til hans Foretagender paa Godset. Til Eoverdrup Kirke skjænkede han en ny Kalk, prydet med Karstallet 1677 samt hans og Hustruens Baaben og Navnetræk, ligeledes er den mindre Kalk til Sygebesøg, der bærer Karstallet 1682 samt Baaben og Navnetræk som den større, skjænket af ham; endvidere indrettede han et Pulpitur i Kirken for Bækkeflov's Herstab. Prædikestolen bærer ogsaa hans Baaben, muligens er den restaureret i hans Tid. Efter Repholts Stampenborgs Beskrivelse var han forlehnet med Rønnebæksholm ved Næstved. Urne døde omtrent Aar 1690, men hans Hustru overlevede ham i mange Aar og boede endnu 1698 paa Bækkeflov, i hvilket Aar hun gav den mindre Klokke til Eoverdrup Kirke, der bærer hendes Navn og nævnte Karstal.

Gehejmerraad Otto Krabbe

til Holmegaard og Eggholm, Stiftsbefalingsmand over Sjællands Stift, Ridder af Elefanten etc., ejede efter Hofmanns Fundatser i flere Aar Bækkeflov efter Urnes Død. Krabbe stod i stor Anseelse og Undest hos Kongerne: Frederik den 3die, hvis Page han havde været og som døde i denne sin Yndlings Arme, samt hos Kristian den 5te og Frederik den 4de. Krabbe er født 1641 og døde paa Eggholm den $13/7$ 1719. Hans Enke, Birgitte Steel, oprejste ham et prægtigt Marmor-Mausoleum i hans Begravelseskapel i Roskilde Domkirke. Gehejmerraad Krabbe besad Bækkeflov til omtrent 1695, da han folgte den til

Oberstløjtnant Sten von Schinkel,

efter som denne nævnte Aar i Eoverdrup Kirkebog første Gang er benævnet „vores gunstige Patron“. Schinkel er født paa Gerskov i Mecklenborg 1652 og var Oberst til Hest, og saavidt det kan skjønnes efter Eoverdrup og Snefere Kirkebøger, var han Højstkommanderende over Nyttieriet, der laa indkvarteret i disse Sogne¹). Efter Kirkebogen hersteds af 1697 anføres 8 Gaarde i Snefere By, 3 Gaarde

¹) Der nævnes flere Nyttiere, der i Aaret 1700 havde været ude i Holsten under Velbaarne Oberstløjtn. Schinkel.

i St. Røddinge, 2 Gaarde i Brøderup, 4 Gaarde i Søpperup og 2 Gaarde i Snefere Torp at være „Waarne“ under Bækkeskov¹⁾, men denne Bemærkning, som kun ansæres ved forefaldende Barnebaab i den forie Arrække fra 1697—1702, er sikkert nok ikke fuldstændig, og Bækkeskov har vistnok ejet det samme Antal Gaarde i Sognet som 1672.

Schinkels Hustru hed Anna Marie Offenberg, hun overlevede sin Mand i mange Aar, og har vistnok bestyret Godset til efternævnte Søns — Rudolfs — Myndigheds Alder.

Foruden nævnte Rudolf, døbt 20. Oktbr. 1700 i Ewerdrup Kirke, nævnes Lauritz, døbt $\frac{9}{12}$ 1701 og Else Cathrine, døbt 9de Søndag eft. Trin. 1709, der bares til Daaben af „Velbaarne Axel Luels Fru, Løfinge“.

Oberst Schinkel døde 1711, 59 Aar gl. Paa en Fane, som forhen var ophængt i Ewerdrup Kirke over hans Riste, men som borttoges 1793 af Landsdommer Morgenstjerne, der indrettede sig en Familiegravelse i de forrige Gjeres Kapel og efter Pastor Vedels Beskrivelse over Ewerdrup Sogn begrov 13 Rister i en stor Grav paa Kirkegaarden, stod følgende Vers:

„Her i denne Torde-Hytte, Døden lagde ned en Helt,
I hvis Bryst ald Dyden boede, som ubi fit eget Felt;
Hvad en Krigsmand best kan sømme udaf Dyd og Tapperhed,
Kand hver Krigers Søn og lære ubi hver hans Fode-Fied.
Steene prentet, Marmor skreven, Hr. Sten Schinkels Navn skal staae,
Eskjndt hans Been i Støven hviler, skal hans Dyd dog ey forgaae.“

Rudolf von Schinkel,

ovennævnte Sten Schinkels Søn, folgte Bækkeskofs Vøndergodts i Snefere og St. Røddinge Byer til Kong Fred. d. 4de, der hermed udvidede Ryttergodset i Sognet, ligeledes folgte han de 2 Gaarde i

¹⁾ „Waarne“ under Velbn. Oberstleutnant Schinkel, Bækkeskov: Snefere: Jeppe Hanssen, Peder Nielsen, Lauritz Christensen, Christen Hanssen, Oluf Nielsen, Hans Hanssen, Erich Nielsen, Jens Jacobsen. St. Røddinge: Niels Nielsen, Oluf Pedersen, Jacob Stoemager. Brøderup: Lauritz Rasmussen, Hans Skoubois. Søpperup: Niels Hanssen, Rasmus Hanssen, Rasmus Jensen, Hans Hanssen. Snefere Torp: Lauritz Jørgensen, Jens Hanssen.

Snefere Torp til Ørevelsvænge. Schinkel oprettede 1721 en Skole i Engelstrup By for Gudssets Beboere; den traadte i Virksomhed samtidig med de kongelige Skoler paa Kyrttergodserne, men folgte derpaa 1729 Gaard og Gods til den bekjendte Bondeplager,

Landsdommer Knud Ahasverus Becher,

hvis Historie her fremstilles udførligere, da den giver os et tydeligere Indblik i Bondestandens undertrykte Tilstand i de Lidet.

Efter Lærer Petersens „Vallø og Omegn“ — hvorefter Bechers Historie her i noget forkortet Form hovedsagelig er gjengivet — er Becher født i Hvalpsund Færgegaard i Louns Sogn i Viborg Stift den 7de Septbr. 1681, hvor Faderen Ahasverus Becher, død 5te Decbr. 1708, 80 Aar gammel, var Færgemand. Som Dreng kom han i Tjeneste hos Landssthingshører Peter Bering i Viborg og var dengang „ikke lidet skalkagtig“. Omtrent 1709 kom han i Kong Fred. d. 4des og Dronning Anna Sofies Tjeneste og nævnes 1709 og 10 „Hs. Kgl. Mayts. Ridesoged“. 1711 benætnes han Forvalter, saa det er rimeligt, at han bestyrede Godsene for Kong Fred. d. 4de, ligesom han vedblev Bestyrelsen i den Tid, Anna Sofie ejede Vallø, og kaldtes da Inspektør. I en Tid af omtrent 20 Aar opholdt han sig her og vandt sig flere Venner blandt Folk udenfor Bondestanden, saaledes Sognepræsterne Lyder Roed og Niels Lund i Valløby, til hvis Børn han stod Fadder, ligesom han ogsaa var Fadder til Degnen Jørgen Winthers Barn i Valløby samt Forlover for Degnen Jørgen Jobsen Desington d. 17/4 1717 og for Skovrideren Johan Michaeli d. 31/10 1718, ved hvilke sidstnævnte Lejligheder han med en god og tydelig Haand undertkrev sig „K. A. Becher“. Derimod var Forholdet til de undergivne Bønder neppe godt, og det hedder da ogsaa herom, „at han ifkun havde et slet Bidnesbyrd, mens han var ved Vallø, og at han var alt for haard mod Bønderne.“

1725 den 11te Juni indgav da ogsaa Valløby Bymænd en Klage over ham til Dronning Anna Sofie, men Becher fremsførte til Gjengjæld adskillige Besværinger over Bønderne, „der havde vist Opsætighed ubinden at reparere deres iboende Gaarde“, samt „at 17 Kvinder af sønnevante Bønders Husfruer skal d. 11te Juni næstefter voldeligen have overfaldet Ladefogden Christen Pedersen sammesteds med Spader og Pryngher og hannem saaledes medhandlet, at han

neppe troes til Livet". Med Klagen fulgte en Attest om, hvorledes Ladefogden „ved hands Saars og Bunders Forbinding er forefunden“, samt det Forhør, som angaaende denne Udfærd er holden af Birkedommeren, d. 13de Juni". Fred. d. 4de nedsatte da under 25de f. M. en Kommissjon til at undersøge Sagen, hvilken det blev paalagt „nøje at undersøge og efter foregaaende lovlig Indkaldelse til alle Vedkommende paa en belejlig Tid og Sted, Sagen foretages og derubinden efter Loven kjender og dømmer“, hvorefter Sagen skulde forelægges Kongen; — men Udfaldet heraf er ubekjendt. — Medens Vecher beklædte Stillingen som Forvalter eller Inspektør ved Vallø, erholdt han 1718 Titel af Landsdommer, Vice Landsdommer over Lolland-Falsters Stift, men denne Stilling beklædte han først fra 1734—38. Ved Fred. d. 4des Død 1730 og Dronning Anna Sofies Forvisning til sit Fædrengods Klavsholm i Sjælland, er Vecher frattraadt Bestyrelsen af Vallø, maaste Maret før, da han 1729 kjøbte Bækkestov Gaard og Gods i Ewerdrup Sogn. Her blev han efter 9 Aars Forløb overfalden og dræbt af Godsets Bønder i Nærheden af Gaarden (i Bødkermarken), da han havde begivet sig ud paa Marken til dem, forat befale dem at udføre et Hovarbejde, som de nægtede. Dette Mord, som Traditionen endnu har bevaret, findes bekræftet i „Kommissærernes Dom over Landsdommer Vechers Mordere, assagt d. 11/12 1738" og oppebæres i det store kongelige Bibliothek.

Kommissærerne vare Ebbe Jacobsen, Vice Borgmester og Byfoged i Kjøge samt Birkedommer til Vallø Grevskabs Birk og Christen Christensen, Raadmand i Holbæk og Birkedommer til Birkeholm Birk. Det hedder heri: (forkortet.)

„Mordet paa forrige Landsdommer over Lolland-Falster Knud Mhasverus Vecher var i længere Tid paatænkt og udførtes med Høstyppe, Svøbesskaffer og River, da han var kommen ud i sin egen Gaards Mark, forat efterse, om hans Bønder og Tjenere tilbørligt udførte deres Hovgjerning at age Hø ind.

Ved Retten ansførte Delinkventerne til deres Forsvar, „at de kunde ikke nære sig for Vechers Gaardhed" — som om dette kunde berettigede dem til at dræbe ham — hvilken Gaardhed dog ikke kunde bevises videre, end at han havde revfet nogle af dem for udvist Ulydigghed i deres Hovarbejde, samt ikke altid anset sig pligtig til at yde Forstrækning til Forarmede og i Restance værende Bønder, men de

tilstaa dog, at hans Gaardhed aldrig har bevirket, at nogen er bleven beskafiget paa Lemmer og Hælbred."

Forhøret oplyser, at Ulbrik Hermansen¹⁾ og Oluf Christophersen i Sommerens Løb ofte have talt til nogle af de andre Høveribønder om at dræbe Becher. Den 11te August — Dagen før Mordet — bad Oluf Christophersen Ulbrik Hermansen tale med sine Bykarle om at slaa Landsdommeren ihjæl den næste Dag, selv vilde han faa tale med nogle af sine Bykarle. Samme Dag blev disse 2 og endnu 2 andre enige om at slaa Becher ihjæl næste Dag. — Om Morgenen den 12te Aug. vare de 2 nævnte og endnu 5 andre samlede i Bækkeskovs Enemærker (Skoven) og bleve her enige om Mordet, og hvorledes det skulde udføres. Da nu nævnte 2 og flere af Godsets Bønder og Tjenere vare samlede i Enghaven forat age Hø, kom Becher ridende ud til dem, og da han saa, at de, der læsede, havde slaaet deres Heste løse, begyndte han at skjende paa dem og red hen til den Stak, hvor de nævnte 2 og flere andre vare samlede, befalede Ulbrik Hermansen at fange sine Heste, slog ham med en „Spitzrod" (Spankskrø) og tog til Pistolen. Det var en Aftale, at den, som Becher først slog, skulde gribe Hesten i Tøjlen, og de andre slaa. Efter denne greb da Ulbrik Hestens Tøjle, og de andre sloge Landsdommeren bagfra og fra Siden, medens han sad paa Hesten, og da han straks efter faldt af, medens han laa næsegrus paa Jorden, saalænge til han var død. Der var 11 Personer, som sloge paa Becher, de fleste med Høtjver, andre med Riber eller Svøbekjæfter. Efterat han var død, kom der 10 andre Personer til, som efter de 11es Forlangende maatte slaa paa det affjælede Legeme, for at de kunde være lige gode, og ingen af dem være istand til at vidne imod dem; hvilket imidlertid dog kun de 8 gjorde. Jærend de sloge, lagde de Hænderne paa Riget og sagde: „I Navn Gud

¹⁾ „Ulbrik Hermandsen, Stafstrup", hvis Navn vi have fundet skrevet saaledes i Evedrup Kirkebog, nævnes ofte tilligemed sin Hustru Gundel som Hæddere ved mere fremragende Beboeres Børns Daab fra 1690—1730, saaledes ved Kvartermester ved Rytteriet i Evedrup Sogn Ribe's Børns Daab, samt hos Møllerne i Bellebes, Bøgesø, Stavnstrup og Aftov Møller. En Mærkelighed er det, at Præsten Hr. Hans Lanté altid skrev hans Navn med fremhævet Skrift, hvad der ellers kun var Brug for fornemme Folk; han maa vistnok saaledes have været en fremragende Bonde. 1738 maatte han isøvrigt have været en Mand paa c. 70 Aar.

Faders, Søns og Hellig Lands! er nogen af os Skyld i din Død, da giv Legn fra dig", hvormed de mente Legn fra den Døde; og stete slikt i den Tanke, at om den Døde gav noget Legn fra sig, stete det ikke mere, om de bleve fristede til at lægge Hænderne paa ham igjen." Efter de Gamles Beretning, sammenholdt med Bedels i hans Beskrivelse over Everdrup Sogn, foregik nu en Triumfhjærfel med Liget, som i Naahed neppe finder sin Lige, men muligvis har Sagnet udpyntet Beretningen herom. Man tog og staf Liget paa Høtpe og rejste det paa disse op i Vognen og kom saaledes fjørende dermed hjem til Gaarden „i indbildt Triumf og Sejr" (Vedel). Traditionen vil vide, at hans Soinfru kom ud og tog noget af Blodet i Vognen, som hun kastede paa Ilden, forat ingen Flygtning blandt Gjerningsmændene skulde komme over ved noget Fergested og saaledes unddrage sig Straffen — men muligvis er denne Beretning en Frugt af Almuens Lyst til at omgive saadanne Begivenheder med et mystisk Skjær.

Da Forbryderne havde klaget over Beders i 8 Aar udviste Haardhed, bleve ogsaa andre Folk kaldte til at give Forklaring om Landsdommerens Forhold. Blandt disse vidner Weder Hansen¹⁾, Urtegaardsmand paa Bækkeskov, at han paa 9de Aar havde tjent der og i den Tid vel set Herremanden ride med Pistoler, men der var aldrig Krudt eller Bly i dem, samt at han, saavel den Morgen, han blev dræbt, som altid, red med en „Spids-Noed" i Haanden, men aldrig med Prygl eller Stok. Kuffen Oluf Pedersen gav samme Forklaring, de andre Vidner kunde ikke sige andet, end hvad Forbryderne selv havde tilstaaet. Liget blev synet af Dr. Pahne og Stads Chirurgus i Rjøge, Jochum Henrik Karstin, d. 13de August med Attest om, at der fandtes adskillige dødelige Saar paa det. Hvem der havde flaaet disse, kunde ingen vide, men Oluf Christoffersen og Ulrik Germandsen ansaas for de egentlige Anstiftere. Laurids Duffen, der om Morgenen var med i Raadslagningen, havde været paa Gaarden med et Læs Hø og kom først til esterat baade Mordet og Haandspaalæggelsen var forbi, men da han kom, bad han sig faa „den slemme faldende Syge", vilde, han ikke være lige god med de andre; paa hvilken Ed han blev fri for at slaa paa

¹⁾ Skrevet i Kirkebogen hersteds 1736 „Garthner" og 1738 „Peder Urtemand" og boede i Brøderup.

den Døde, som Gaardens Folk nu — i Uoverensstemmelse med foran anførte Sagn — kom for at afhente.

Kommisjonen dømte de 11 først til at miste Hovedet, dog skulde nogle af dem først lide anden Straf. Oluf Christophersen og Ulbrik Hermanssen skulde nemlig først knibes med glødende Lønger paa Gjerningsstedet, dernæst mellem dette og Retterstedet, derefter skulde de miste den højre Haand, endelig Hovedet afhugges, Kroppen lægges paa Stejle og Hovedet og Hænderne sættes paa Stage; 2 andre skulde miste deres højre Haand, men alle 11 skulde de henrettes. Laurids Oluffen, som var med i Raadslagningen, men hverken havde deltaget i Mordet eller forhindret det, da han ej aabenbarede Raadslagningen, skulde arbejde paa Livstid i Jærn paa Bremerholm.

Af de 10, som kom tilstede efter Mordet, var de fleste Fruentimmer; af dem skulde de 8, der havde slaget paa Liget samt med anførte Død lagt Hænder paa det, staa aabenbar Skrifte, desuden skulde Mændene arbejde 1 Aar paa Bremerholm og Fruentimmerne 1 Aar i Spindehuset. Cort Larsen, der ikke havde lagt Haand paa Liget, men havde slaaet paa det, skulde arbejde 6 Maaneder paa Bremerholm; Thomas Pedersen, der var bleven tvungen til at slaa paa Liget, fritkjendes ligesom Berthel Cortsen, der ingen Del havde i Gjerningen. Forbrydernes Fængsling, Underholdning og Afstraffelse bør afholdes af de Skyldiges Midler, saavidt de strække til. Dommens Slutning lyder saaledes:

„Hvad angaar Jens Rasmussens Logværg, som havde huset Ulbrik Hermansen og Oluf Christophersen, skjøndt det var kundbart, at de havde slaget Landsdommer Becher ihjel, paa hvilken Tid de alle som Mordere vare frebløse, da, esterdi Aktor ikke havde gjort Trettesættelse over ham, ihvorvel han er til Doms indstævnet, saa kunde man ej udi denne Post sælde nogen Kjendelse over ham, men han vises til lovlig Paatale.“

Underkrevet: E. Jacobsen. C. Christensen.

Derefter anføres: „Ved Højesteret er den 23de Juni 1739 i denne Sag affagt følgende Kjendelse og Dom: Delinkventerne Ulbrik Hermansen og Oluf Christophersen bør sig selv til velfortjente Straf og andre Ligesindede til Eksempel og Afsky knuses og levende lægges paa Stejle. Ligeledes bør Delinkventerne Oluf Pedersen, Christen Søfrensen, Lars Rasmussen, Tørgen Søfrensen, Berthel Ibsen, Lars

Christensen, Jens Ibsen, Christen Christensen og Frederik Christensen halsbugges og deres Hoveder sættes paa Stager, og samtlige 11 have deres Hovedblodder og Sord forbrudt. Delinkventen Laurids Duffen bør arbejde i Jærn paa Bremerholm sin Livstid. Delinkventen Hans Hermansen arbejde i Bremerholms Jærn 1 Aar. Delinkventerne Peder Truelsen og Christen Rasmussen (senere Gaardmand i Brøderup) bør arbejde 6 Maaneder i Jærn paa Bremerholm. Delinkventerne Maren Jens Ottensens (Sølperup), Maren Frederik Christens, Karen Peder Heboes, Anna Wendtsdatter og Maren Nielsdatter bør arbejde i Spindehuset, ligeledes i 6 Maaneder. Delinkventen Lars Cortsen (senere Gaardmand i Snejere Torp) bør arbejde 3 Maaneder i Bremerholms Jærn, men Thomas Pedersen (Sølperup) og Berthel Cortsen (Hemmestrup) bør for videre Tiltale i denne Sag fri at være.

Efter denne „allernaadigste Dom“ skete Eksekutionen paa de 11 Delinkventer, den næstfølgende 21de Juli, dog blev de 2 første ikke lagde levende paa Stejler, men efter kongelig Mayts. allernaadigste Befaling „kvælte under Eksekutionen“.

Om dette Mord udkom en trykt Bise, hvis Begyndelse¹⁾ lyder saaledes:

„En Øndlig
Klage-Sang.

Ført af 21 Bønderfolk, der dels ved oplagt Raad og Satans Tilskyndelse, dels ved Trusfel og Dvang foretog sig at Ihjællaae og Myrde deres Herre og Husbonde, Velæble og Velbyrdige Hr. Landsdommer Knud Mhasverus Bøcher, Herre til Bækkestov i Sjælland, hvilkens onde Gjerning de og fuldsørbdte i Gaardens Enemærke, hvorudi han i Augusti Maaned 1738 var udreden forat efterse deres Arbejde, da de ynkelig toge ham af dage, hvorover Endeel af dem og den 21de Juli 1739 har udfstaaet deres Døds-Straf paa Lege-merne, de andre paa Bremerholm og i Børnehuset henvført. Dem

¹⁾ Trods af anvendt Umage har det hidtil været os umuligt at erhverve Slutningen af anførte Bise. En 80aarig Mand, hvis Farfader var Broder til nævnte Ulbrif Hermansen, og til hvem vi har henvendt os herom, har i sin Ungdom hørt den Ijnges af Ungdommen i Stavnstrup, men nu erindres den ikke længer af nogen.

selv til velfortjente Straf, at Deres Sjæle derved kunde blive Frelste og andre Lige-findede til affky og Abvarsel" — Sammenfrevet under den Melodi:

Som Hjorten med Lørf befangen.

Trykt Aar 1739.

Kommer hid, Siællandske Bønder,
 Kommer og bestuer dog!
 Seer! hoorledes Falskhed Lønner
 Hvert et usfelt Labheds Drog;
 Ligger Bind paa Flittighed
 Trofasthed og Erlighed,
 Saa skal eders Fliid belønnes
 Og paa eders Gjerning Skjønnes.

Tjenere skal lydige være
 Under deris Herreris Haand
 Gy alleene dem som ere
 Af en from og mild-riig Mand,
 Men og de, som barste er,
 Bitterhed i munden bær,
 Dennom skal de ogsaa føye;
 Thi deri har GUD og Dye.

Hadde vi det før betragtet
 Og vor Gjerning passet paa
 Saa — — — —

Landsdommer Beøher fandt Hvilested i Evedrup Kirke, hvor der i det forrige Begravelseskapel, der nu er sat i Forbindelse med Kirken, er indmuret et Epitafium over ham med følgende Indskrift:

Naar
 Stenene taler
 Et det
 Læe for det beste
 Thi da
 Ere Miniffene
 Enten Føles-løse eller Døbe.
 Ach
 Seg vidner

Alt herunder hviler de Dødelige Levninger
 af
 den forðum Belædle og velbyrdige
 R N U D A G A S B E R N S B E C H E R.
 Hans Kongel. Mayestets Højstbetroede Lands Dommer
 over
 Lolland og Falster
 Født d. 7. September 1681.
 Død d. 12. August 1738.
 Kunde bestandig Kirkelighed
 Som han bar til sin udvalde og ægte Frue,
 Fru Helene Maria Bechers, fød af Brumondt
 Fri fra Døden
 Hafde han været usødelig
 og
 Kunde Forstand og Retviisshed
 Frelse fra Graven
 Som
 De Rand forævigge Ihu-Kommelsen
 Hafde
 Hans Liv bestandig holdt ud med
 Hans Rygte.

Om Becher vides iøvrigt kun at han 1734 anlagde et Leglvært ved Bækkeskov Strand, der hvor nu St. Peders Kapel ligger, samt at han efter Vedels Beskrivelse har givet Ewerdrup Kirkes Døbefad af Messing 1735 — muligvis ogsaa Fonten¹⁾.

Sognepræst Vedel i Ewerdrup kalder Becher i sin Beskrivelse „den ulykkelige Landsdommer Becher“ og paastaar: „Han var dog en god Herremand, han slog ingen, lod ingen ride Kræbhest eller sætte i Gullet; han lod ingen arbejde for Restance eller stikke til Slaveriet — kort han gjorde intet utilbørligt, men han vilde indføre et taaleligt Goveri, da Godset før var Kongens og Bonden da fri for

¹⁾ Den forrige Døbefont af Granit, givet af en General Gyldenstjerne, med mange ubhugne Figurer i Basrelief saar for Tiden i Bækkeskov Gave, hvor den har staact i mange Aar, trods den uværende Sognepræsts Ansøgning om, at den maatte opstilles i Kirken igjen.

Hoveri." Pastor Vedel kom til Ewerdrup Sogn 1786 — omtrent 50 Aar efter Bøchers Mord, og saavel Mordet som Bøchers Personlighed maatte jo endnu kunne erindres af enkelte gamle, men Meddelelsen heraf tror imidlertid ikke, at Pastor Vedel har benyttet disses Eftirbringer heraf, den lyder ganske anderledes nu, og lad være, at hans Minde med Aarene er vokset i Grumhed, saa frikjender dog hverken Kommissions-Dommen eller ansøgte Bøise ham for Gaardhed; derimod er det urigtigt, naar Vedel lader Bøcher falde som Offer for Indførelsen af et taaleligt Hoveri, „da Godset før var Kongens og Bonden da fri for Hoveri"; thi Kongodset i Ewerdrup og Snesere Sogne, der i Bøchers Tid hørte under Bækkeflov, var tilkommen Gaarden omtr. 100 Aar før hans Tid (under Admiral Lindenov, som foran ansørt), og at Bønderne ikke skulde have gjort Hoveri i denne lange Tid er en aldeles urimelig Antagelse efter Datidens Landbosforhold, nej Hoveriet maa da længe iforvejen have været indført. Løvrigt var heller ikke Kronens Bønder, hverken i Ewerdrup eller Snesere Sogne aldeles fri for Hoveri, da det vides af Tordebøgerne, at flere Byer gjorde Hoveri til Belæring¹⁾, men det maa snarere antages, at den store Mobsætning mellem Kronens almindeligt milde og Proprietær-Godsernes strengere Hoveri kan have affødt den store Forbitrelse, der her medførte et Mord; hvorvel Hoveriet altid maatte blive særligt besværligt paa Bækkeflov, da Gaardens Marker paa flere Sider er omgivet af Skov. — Tilstanden paa Bækkeflov Gods var da ogsaa efter Fæste-protokollen herover fra 1741 — altsaa kort efter Bøchers Død — i højeste Grad ussel, saa at Bønderne, som det stadigt hedder heri, „fravog deres Gaarde" eller fattes fra dem efter en kort Tids Forløb. Naar man sammenligner de paa Godset foretagne „Specifikation" over Ind- og Udbo, saaledes som det annammis ved Steden, — almindelig hele de forrige Fæsters eller rettere Hørfabets Eiendom — ved forefaldende Gaardfæste med lignende fra Kongens Gods, vil dette tydelig vise Bondens elendige Tilstand her; thi medens det almindelig varierer fra 100—200 ja endog 300 Eldkr. paa Kronens Gods, er det kun almindelig mellem 20—40 Eldkr. paa Bækkeflov

¹⁾ Saalees Brøderup, Smidstrup og St. Røddinge; derimod betalte Gaardmændene i Snesere, Aakste og Dverøen, som længere bortliggende, en aarlig Hoveriasgift.

Gods. Erindrer man tilmed, at „Mordet var besluttet i lang Tid“ (Kommissjonsdommen), og at det var en halsløs Gjerning at dræbe sin Herremand, saa kan man vist neppe frikende Becher for Gaardhed, — Vifens 2det Vers dømmer ham jo ogsaa — hvor forskjelligt end Epitafiet og Sagnet tale derom.

Bechers Enke

Helene Maria, født Drumondt,

ejede Bækkestov i et Par Aar efter Mandens Død. Gaardens Zorber bortforpagtede hun til en Monfr. Moor, Hollænderiet havde i flere Aar været drevet af en Boje Willumsen, der allerede nævnes som „Hollænder paa Bækkestov“ 1732. Ved Skjøde af $\frac{2}{3}$ s 1740 tilkjøbte Fru Becher sig en Del Gaarde og Huse i Stavnstrup, Hømemstrup og Næstelsø Byer, ialt 90 Ldr. 1 Skp. 2 Alb. Ager og Engs Hartkorn samt 1 Ld. 1 Skp. 3 Fdfr. 1 Alb. Skovsklyb for 5083 Rd. 3 f. Samme Aar giftede hun sig med

Dr. Hans Folsach,

Gjer af Gjesinggaard i Randers Amt, „Kgl. Mayts. Justits- og Krigs-Raad, Land- og Krigskommissær udi Aarhus og Kiøber Sifter. saa og Amtsforvalter udi Dronningsborg, Silkeborg og Mariager Amter“ — død som Statsraad 1758. Folsach folgte ved Skjøde af $\frac{17}{6}$ s 1741 Bækkestov Gaard og Gods, 223 Ldr. 4 Skp. 2 Fdfr. $\frac{1}{2}$ Alb. Hartkorn Bøndergods, 2 Ldr. 3 Skp. 2 Fdfr. Skovsklyb og 2 Ldr. 4 Skp. Mølleklyb, til Kammer-Advokat etc.

Bredo von Muntze, ablet Morgenstjerne,

for 17,000 Rdfr. dff. Rourandt. Bækkestov ejede dengang i Sneferø Sogn efter nævnte Skjøde:

	Ager og Engs Hof.			Skovsklyb.							
	Ld.	Sk.	Fdf. Alb.	Sk.	Fdf.	Alb.					
Sølperup By:	4	Gd.	3	Huse...	16	»	1	»	»		
I Sjolte By:	3	—	1	—	12	2	3	»	1	1	1
I Brøderup:	4	—	7	—	16	2	»	»	2	»	»
I L. Røddinge:	1	—	»	—	4	5	3	2½	»	»	»
<hr/>											
Ialt: 12 Gd. 11 Huse... 49 2 3 2½ 4 1 1											

Munthe var, saavidt skjønnes kan, efter foreliggende Fæsteprotokol og Tordebøger, en dygtig, men ogsaa en streng Gods-Administrator. Han gjorde flere Forbebringelser saavel paa Gaarden som Godset; saaledes byggede han 1743 Stavnstrup Vejrmølle, den første i sit Slags her paa Egnen, Hellebøes Mølle flyttede han længere nedad mod Stranden og indrettede et Stampeværk i den. Teglværkerne i Søperup og ved Stranden udvidede han; de drevs for Størstebølen ved Ublændinge og afdankede Soldater¹⁾. Han opbyggede Gaardens søndre Længe 1744 og anlagde en Slags Planteskole der, hvor senere Brebøes Have blev bygget, og som efter Tordebogen af 1759 kaldtes „Brebøes Hauge Huus“²⁾. Ved Skjøde af 18/6 1750 erhvervede han sig Kronens Gods i L. Røddinge, 3 Gaarde og 9 Huse³⁾, hvoraf Halvparten af Gaarden Mtr. Nr. 2 var beliggende øst for Smidstrup By, nu Huset Mtr. Nr. 6, og 3 Huse laa i de saakaldte „L. Røddinge Bønger“ — hvilke Gaarde allerede 1664 efter Matriculen af J. A. var udlagt til Ryttergods — imod Afstaelsen af 278 Alen Jord i Længden og 16 Alen i Bredden til Ubvidelsen af Landevejen ved Bækkestov Strand — en rundelig Betaling for det afstaaede Areal! Ligeledes erhvervede han sig ved Skjøde fra Grev Moltke, Bregentved, af 11/12 1751 3 Gaarde i Hyllede, Fiske Sogn, samt 1 Gaardskæde i Kongsbjerg, Sæder Sogn, med samlet Hartkorn 15 Ldr. 7 Sks. 2 Alb. for 629 Rd. 81 ß. Ved Stranden bosatte sig i hans Tid en Del tyffe Familier⁴⁾, der

1) Saaledes nævnes bl. A. i Everdrup Kirkebog 1742: Christian Bartholomæus, katolsk Soldat i forrige fynske Regiment, Tegls-trykker paa Bækkestov : Søperup — Eggert Teglbrenner, Stranden — den tyffe Teglbrenner Phillips, Stranden — Fransmanden de Partbenay i Søperup o. a.

2) Tilhørte fh. Gaarden nu Mtr. Nr. 2 a i L. Røddinge; fulgt af Kronen 1733 efter Løjtn. Henriksens Død til „Ejendomsbønden Breben Olsen“, nævnte „L. Røddinge Bønger“ blev 1757 frataget Gaarden af Munthe „for der at opstille Stouf“.

3) Det synes næsten som om 2 af disse Gaarde forhen vare erhvervede af Munthe Morgensstjerne ved Rjød af Ejerne, der vare Ejendomsbønder, ialfald var der Proces mellem Kongen og Morgensstjerne angaaende Gaarden Mtr. Nr. 4, der var paakjendt ved Sjællandsfars Landssting 1/4 1746, imidlertid tilkjendte Højesteret ved Domme 2/2, 13/2 og 29/10 1748 Kongen Landgilden heraf; maasse Sagen nu er ordnet ved Salget d. 17/1 1750.

4) Saaledes nævnes i Bækkestovs Fæsteprotokol: Samuel Bjørnson Schmit og Michael Kestoch, Linnedræbere ved Bækkestov Strand, Christian Holst, Tobaksbinder i L. Røddinge Bønger, Gotfried David Bithø, Hjulmand i Søperup ved Sjolde Dverdrevo o. fl. a.

rimeligvis vare indkaldte af ham, forat opbjelpe Haandværket der paa Egnen; de fik særegne Friheder, navnlig fritoges de for Ugebagsarbejde og for at udskrives som Soldat paa Godset.

Som Dverfigt over Godsets Tilstand kort efter Justitsraad Munthe-Morgenstjernes Tiltrædelse, anføres for Sognets Vedkommende Jordebogen fra 1743 samt enkelte Specifikationer over Ind- og Udbo ved Fæstebighed:

Bækkeflou Gods i Snefere Sogn,
 efter Jordebogen af 1743.

Brugernes Navne.	Matr. Nr.		Gaardens Gartform.		Stov- fyld.		Aarvillieafgifter.					Renge.			
	Ld.	Gf.	Gf.	Alb.	Gf.	Gf.	Ld.	St.	Lam.	Gæs.	Høns.		Æg.		
Søjlperup By:															
Masmus Gaarden.....	1	4	1	2	"	1	4	"	1	1	2	20	"	"	3b. 3M.
Kare Masmusen.....	2	4	5	2	"	1	4	"	1	1	2	20	"	"	"
Sens Ditlef.....	3	3	7	"	2	"	4	"	1	1	2	20	"	"	"
Thomas Jæberfen.....	4	3	3	"	1	"	3	"	1	1	2	20	"	"	"
Hans Masmusen.....							1	Ugebg.							3. 4
Hans Jæberfen.....							1	do.							3. 4
Søren Gaarden i Regl- gaardskullet.....									1	"	"				5. 4
Tilfammen.....		16	"	"	2	1	15	"	5	4	8	80	13.	"	
							2	Ugebg.							

Brugernes Navne.	Hartkorn.				Stov-		Landgilde-Afgifter.										
					skylb.		Byg.		Savre		Penge		Sam.		Søns.		Rug.
	Lb.	St.	Føl.	Alb.	Føl.	Alb.	Lb.	St.	Lb.	St.	Føl.	S.	Ram.	Ses.	Søns.		
I Sjolte:																	
Nr. 3. Hans Nielsen...	2	3	3	2	1	2 ¹ ₃	2	»	»	5	»	80	1	1	2	20	
— 4. Jep Nielsen....	4	6	1	2	1	2 ² ₃	5	»	»	»	»	»	1	1	2	20	
— 5. Sorgen Schow..	5	»	1	2	1	2 ¹ ₃	5	»	»	»	»	»	1	1	2	20	
Niels Sørensens ledige Hus.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	264	»	»	»	»	
Tilsammen...	12	2	3	»	5	1	12	»	»	5	3	48	3	3	6	60	
I Brøderup By:																	
Nr. 9 & 11. Pед. Truel-																	
sen.....	4	7	3	1	2	2	2	»	2	»	»	58	1	1	2	20	
— 15. Jens Rasmussen	3	»	»	2	2	2	3	»	»	»	»	»	1	1	2	20	
— 16. Sten Ipsen ..	5	»	2	»	2	2	4	»	1	»	»	»	1	1	2	20	
Jens Larsen	3	1	2	»	»	»	2	»	1	»	»	»	»	»	»	20	
And. Andersen	»	»	1	2 ¹	»	»	»	»	»	»	»	4	»	»	»	»	
Jørg. Larsen.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	
Niels Pedersen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	
Hans Madsen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4	»	»	»	»	
Hans Larsen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4	»	»	»	»	
Niels Schow	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4	»	»	»	»	
Jep Jakobsen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	632	»	»	»	»	
Tilsammen...	16	2	1	2	8	»	11	»	4	»	26	90	3	3	6	80	
I L. Rødvinge By:																	
Hans Hansen	4	5	3	2 ¹ ₂	»	»	1	4	1	4	»	»	samt 6 Stp. Rug.				

¹⁾ Dette Bænge er tilkommen siden Købet 1741.

Den $\frac{1}{5}$ 1743 fæstede Kancelliraad etc. Bredo Munthe til Landsoldat Jens Rasmussen Gaarden Nr. 15 i Brøderup, „som Anders Ibsen nu sidst beboede og fravigede“.

„Specification

over det som Jens Rasmussen haver faaet till indboe med dend ham i Brøderup tilfæstede Gaard foruden hovd (Besætning) foran i Fæstebrevet allerede er andtegnat“:

	Rd.	Mk.	ß.
1 Gegebord med foed 4 Mk., 1 gl. fyhbent 8 ß., 1 do. høgebent 4 ß.	”	4	12
1 Fyrrestab med 2 laase 1 Rd. 1 Mk., 1 himmel- seng 1 Rd.	2	1	”
1 gl. rødstribt Olmerdugs overdyne 1 Mk. 8 ß., 1 hvid linned underdyne 1 Mk.	”	2	8
1 blaastribt olmerdugs Hovedpude 1 Mk. 4 ß., 1 trykt linned Sengeteppe 8 ß.	”	1	12
1 gl. Hovedpude 4 ß., 1 gl. Fyhrkiste med Laas og Nøjel 3 Mk.	”	3	4
1 Gegebent med 4 Been 4 ß., 2 gl. træstole 8 ß., 1 fyrhullefjel 4 ß.	”	1	”
2 melche bøtter 8 ß., 3 do. truge 8 ß., 2 Leerfade 4 ß.	”	1	4
1 liden halmkuro 2 ß., 1 fyrre-standseng 1 Mk. ..	”	1	2
1 hvid Badmelsoverdyne 1 Mk., 1 linned underdyne 12 ß., en ulden do. 8 ß.	”	2	4
2 gl. hovedpuder ” ß., 1 Pd. tekkergarn 6 ß., 1 gl. Sild $\frac{1}{2}$ Ld. ” ß.	”	”	6
1 gl. Gege $\frac{1}{2}$ Ld. fattes 1 Stav 0 ß., 1 M $\frac{1}{2}$ lb. 1 Mk.	”	1	”
1 gl. fyrrebordblad 4 ß., 1 træsgte med blærer 2 ß., 2 gl. hæleer 8 ß.	”	”	14
1 liden hammer 4 ß., 1 gl. Gaandqværn med 2 gl. Steen 1 Mk.	”	1	4
1 Dejgtrug 6 ß., 1 gl. bent 1 ß., 1 stand fyrre- tønde 4 ß.	”	”	11
1 æfte 4 ß., 1 liden jerngrøde 4 Mk. 4 ß., 1 mad- kuro af halm 3 ß.	”	4	11
1 M Haste 8 ß., 1 gl. Spand og 1 Strippe 4 ß., 2 gl. Blaargaarns Lagen 1 Mk.	”	1	12

	Rd.	Mt.	ß.
5 $\frac{1}{2}$ Trave Klug a 5 Mt. = 4 Rd. 3 Mt. 8 ß ; 3 læß Erter, 3 læß viffer og 2 læß Klug- viffer anslaaes for 5 Rd. 2 Mt.	9	5	8
12 Traver Bjug a 4 Mt. = 8 Rd., 8 $\frac{1}{2}$ Traver hafre 4 Rd. 1 Mt. 8 ß., 1 Slibesteen 1 Mt.	12	2	8
Tilsammen...	29	1	8

IRS

L. Namodt,
Fuldmægtig.

$\frac{5}{1}$ 1743. Brede Munthe etc. steder og fæster til Peder
Truelsen Gaarden Matr. Nr. 9 og 11, „som Hans Pederfen Raalbersø
nu sidst beboede og fraviigede.“

Til Befætning leveres: 8 Heste, 3 Kjører og 1 Stuede-Kalu,
8 faar, 3 grise, 2 gæs, 1 gæse og 1 Høne, saa og 1 Trævogn
med Haver, item Ploug og Haver med Tilbehør og desuden efter-
nævnte Voffab:

	Rd.	Mt.	ß.
1 fyrrerbord med 2 Skuffer 3 Mt., 1 Gaasebench 8 ß. 1 Braastab 1 Mt.	"	4	8
1 do. Madstak 3 Mt., 1 Egeeftrin 8 ß., 1 fyrrer- bordblad med Skuffe 8 ß.	"	4	"
2 fyrrerhyller 8 ß., 1 Blikløgte 4 ß., 1 Messing- kjedel 4 Mt.	"	4	12
1 fyrrer Stand 1 do. 8 ß., 1 Sæl 1 Mt., 1 Pofe 8 ß., 1 do. 4 ß., 1 Høtyo 8 ß.	"	2	12
1 fyrrer-Simmelfeng med trykt omhæng 1 Rd. 4 Mt.	1	4	"
1 blaastribet Olmerbug's overdyne 3 Mt., 1 blaa- stribet linned Pude 1 Mt.	"	4	"
2 gl. blaaqaarns Lagner 8 ß., 1 gl. Dejstrug 8 ß., 1 Blaargaarns Lagen 4 Mt.	"	1	4
1 hviid Dypnepus 2 ß., 1 Oftehel 2 ß., 1 træ øll traft 2 ß.	"	"	6
1 gl. bølgebench 2 ß., 1 Olden 1 Mt. 8 ß., 1 fyrrer Stand-Seng 1 Mt 8 ß.	"	3	2
1 graastribet Vadmelsdyne-2 Mt., 1 fortstribet do. 1 Mt. 8 ß.	"	3	8

	Rd.	Mf.	ß.
1 do. Pude 12 ß., 1 Bugge 8 ß., 1 Øll fjerding 8 ß., 1 melkøbøtte 6 ß.	"	2	2
1 melkesie 2 ß., 1 højeskammel 2 ß., 1 Soll og 1 Selbe 1 Mf.	"	1	4
1 Gaandqværn 2 Mf., 1 gl. Stand 1/2 do. 4 ß., 1 Karstol 2 ß.	"	2	6
1 Siebøtte 2 ß., 1 Haffebredt 2 ß., 1 Slibesten med trug 12 ß.	"	1	"
1 gl. slæde 1 Mf., 1 Suggestoel 4 ß., 2 gl. høstharver 8 ß., 1 Lørveslæde 2 ß.	"	1	14
2 gl. Møghaver 4 ß., 1 Vognhammel 1 Mf., 1 Høetrog 2 ß.	"	1	6
1 Skærkifte med Knif 1 Mf. 8 ß., 1 forstribet hørkens Dverdyne 1 Rd.	1	1	8
1 do. Hovedpude 1 Mf., 1 liden rødtribet do. 1 Mf. 2 ß., 1 liden jernpande 1 Mf.	"	3	2
1 do. lampe 4 ß., 1 pebergværn 4 ß., 1 Palmkuro med Hank og 4 Flaster 10 ß.	"	1	2
2 smaa øster og 2 Øste-Kar 6 ß., 1 gl. Sie 4 ß., 3 Hampesæler 1 Mf.	"	1	10
1 strippe 2 ß., 1 træstoel 4 ß., 1 Lee 8 ß., 1 liden Saug 2 ß.	"	1	"
1 liden Brændeviinsglas 4 ß., Sæletsøj til Vognen med Lærhammel 1 Mf. 8 ß.	"	1	12
Elsammen...	10	4	6

PTS.

B. Munthe.

„Peder Truelsen forpligtede sig til at bringe Besætningen op til: 8 dygtige Bøerter og 2 Plage, 6 vogne Dvæghøveder, 2 ungehøveder, 16 faar, 10 Sviin, 4 Gæs og 1 Gæsse, 4 Wender og 1 Andrif, 4 Høner og 1 Hane, der fremdeles skal forblive Gaarden tilhørende.“

2/1 1748 fastede Niels Hansen i Sjolte Øbn. Nr. 5 dersteds (fh. Jørgen Schow) nu Hff. 4 Ld. 3 Fdfr. 2 Album, da Hff. var delt lige, Skov 1 Fdfr. 2 1/3 Alb. med Landgilde: 4 Ldr. Byg, 2 Skpr. Havre, 2 Mf. i Penge, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 20 Wg,

og leveredes til Befætning: 8 bygtige Ploug- og Vogn-Hefte, 1 Blag, 1 sølle, 6 hjør, 2 Stude, 1 Ovie, 2 Stublinger, 2 Kalve, 12 faar, 8 Sviin, 3 Gæs, 3 Kalkuner, 3 Under og 4 Høns, som altid skal forblive ved Gaarden, samt efternævnte Indbo:

	Rd.	Mk.	ß.
1 fyr-bord med 2 skuffer ubi 2 Mk., 1 fyr bench 2 ß., 1 Egekiste med Laas 2 Mk.	"	4	2
1 Afkebend 4 ß., 1 Stoel 2 ß., 1 gl. fyr Sengen- sted 1 Mk., 1 Badmels Overdyne 3 Mk.	"	4	6
2de gl. blaargarns Lagener 12 ß., 3 gl. Hovedpuder 1 Mk. 8 ß., 1 gl. Underdyne 8 ß., ...	"	2	12
1 gl. udueligt Sengenklæde 2 ß., 1 gl. Sengested 8 ß., 1 gl. Overdyne 8 ß.	"	1	2
2 gl. blaargarns Lagener 8 ß., 2 gl. Hovedpuder 1 Mk., 1 gl. under Dyne 2 Mk.	"	3	8
1 Jern-Roe-Kloke 1 Mk., 1 Spinde Roch 1 Mk., 2 Bræder sammenslaaede til 1 Bord 6 ß.	"	2	6
1 dejne trug 2 Mk., 1 øll tønde 1 Mk. 8 ß., 1 Stand-Lønde 6 ß., 1 Egekar 2 Mk.	"	5	14
1 ballig og 1 otting 4 ß., 1 træ øllflaske 2 ß., 1 Jerngryde 4 Mk.	"	4	6
1 Kornstieppe med 2 Jernbaand 1 Mk., 1 træøll- flaske 8 ß., 1 Synde 3 Mk.	"	4	8
1 træøllflaske 8 ß., 1 trævogn med 2 sjelle 2 Rd. 2 Mk., 1 tjærefande 6 ß.	2	2	14
1 Bankebent 4 ß., 1 liden Karstol 4 ß., 2de Vand- spande 12 ß., 1 loftstie 4 ß.	"	1	8
1 Strikke 8 ß., 1 liden Ballig 2 ß., 1 sribet Olmerbugunderdyne 1 Mk.	"	1	10
1 Stp. viide Erter 1 Mk. 12 ß., 1 Haandqværn med 2de Dværnsten 1 Rd.	1	1	12
1 forrets træ-undervogn 3 Rd., 1 gl. Vogn med vundne Høsthaver 1 Rd.	4	"	"
1 Ploug med sit behør 2 Rd., 1 Træharre 1 Mk., 1 Par vognfieller 1 Mk.	2	2	"
1 gl. Slæde 8 ß., 1 Tjærefande 2 ß., 1 Hakkelsekiste med gl. Knif 1 Mk.	"	1	10
1 Hakkelse Skolle 2 ß., en gl. Kornsel 12 ß., 1 gl. ubrugelig Sadel 1 Mk.	"	1	14
1 Bølløse 2 Mk., 2 Stuller, 1 Rive, 1 Høstyp og 1 Jernfrog 1 Mk. 8 ß., 1 Øge 1 Mk. 8 ß.	"	5	"

	Rd.	M.	ß.
8 Pund spundet Uldgarn 8 Mk., 1 rødmalet Fyr- kifte 8 Mk., 1 libet Egestrin 3 Mk.....	3	1	»
2 Hovedpuder med Kniplinger 8 Mk., 1 Sengeteppe 3 Mk., 4 Papir Skilderier 4 ß., 1 Krus 1 Mk.	2	»	4
Tilsammen ...	22	4	8

NHS.

Brede Munthe.

Efter at være forfremmet fra Rancelliraad til „Kammer-Advocat ubi Højesteræt“ 1743, til „Committered ubi General-Land-Deconomie og Commerce Collegio“ 1745, til virkelig Justitsraad 1747, til „Assessor ubi Højesteræt“ 1748, abledes han i Slutningen af 1754 med Navnet Morgenstjerne og døde i Mars 1757. Han blev begravet i Ewerdrup Kirkes forrige Kapel ligesom ogsaa hans Svoger, General-Fiskal Friederich Smit¹⁾. Hans Enke:

Anna Dorothea Smit,

beholdt Gaard og Gods i 2 Aar efter Mandens Død, men overdrog ved Skjøde af $\frac{2}{3}$ 1759 „Bekke-Skov“ med tilhørende Bøndergods, 259 Ldr. 2 Skpr. 2 $\frac{1}{2}$ Alb. Hartkorn Ager og Eng samt 14 Ldr. 4 Skpr. 1 Fdfr. 1 Alb. Hartkorn Skov- og Møllefkyld, foruden fri Hovedgaardstakst 15 Ldr. 5 Skpr. 2 Fdfr. 1 Alb. Ager og Engs Hartkorn og 9 Ldr. 4 Skpr. 2 Fdfr. 2 Alb. Skov, tilsammen 294 Ldr. 1 Skp 3 Fdfr. $\frac{1}{2}$ Alb. af alle Slags til „vores ældste Søn“ Otto Christopher von Munthe av Morgenstjerne for 30,000 Rdlr. Kourandt. Hun flyttede derefter til Præstø, hvor hun endnu levede 1772 med en Datter Helena Lisbeth.

Otto Christopher von Munthe av Morgenstjerne,
„Landsdommer ubi Sjælland og Møen, Sekretaire i det danske Cancellie“ modtog ifølge den med Skjødets vedhæftede Fordebog følgende Fordegods i Snefere Sogn:

¹⁾ Generalfiskal Smit, der en Tid ejede Dagerupgaard i Hjersted Sogn ved Kallundborg, levede fra 1749—65 paa Bekkeskov, men flyttede i sidstnævnte Aar til Ewerdrup By og 1767 til Løfsnær. Han var meget velgjørende mod Ewerdrup Sogns Fattige, hvem han, efter Ewerdrup Kirkes Dagbog, aarlig betænkte.

Gaardenes Natr. Nr.	Brugerens Navne.	Hartorn.		Stob- sthyb.		Landgilbeafgifter.													
		Lb.	St.	Fdt.	Mh.	Lb.	St.	Byg.			Havre.			Korn.	Skafter.	Sjæs.	Sjæs. Begy.	Penge.	
								Lb.	St.	Lb.	St.	Lb.	St.					Lb.	S.
I Brøderup:																			
11.	Peder Truelien	4	2	22 $\frac{1}{2}$	2	2	.	.	3	.	2	.	1	1	1	1	20	.	24
15.	Jens Rasmussen	4	2	22 $\frac{1}{2}$	2	2	.	.	3	.	2	.	1	1	1	1	20	.	24
16.	Nads Rasmussen	4	2	22 $\frac{1}{2}$	2	2	.	.	3	.	2	.	1	1	1	1	20	.	24
Huse:																			
1.	And. Andersen	.	.	12	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
2.	Leebig	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5
3.	Anders Ipsen	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5
4.	Christoph. Rasmussen	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
5.	Jens Jørgensen	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
6.	Povel Pedersen	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
Tilfammen		13	.	2	.	8	.	.	9	.	6	.	3	3	3	3	60	.	26 72
I L. Røddinge By:																			
1. a.	Hans Jensen (Smid- strup)	5	7	32 $\frac{1}{6}$	2	2 $\frac{1}{3}$	2	.	2	.	3	.	1	1	1	1	20	.	.
1. b.	Hans Hansen (L. Rød- dinge)	5	7	32 $\frac{1}{6}$	2	2 $\frac{1}{3}$	2	.	2	.	3	.	1	1	1	1	20	.	.
4.	Lars Rasmussen	5	7	32 $\frac{1}{6}$	2	2 $\frac{1}{3}$	2	.	2	.	3	.	1	1	1	1	20	.	.
Huse:																			
1.	Et Hus med Haveplads i Smidstrup By paa Preben-Olfens Grund	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
2.	Et Hus i L. Rødd. By, der har været et Aft- terhus	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2 64
3.	Et Hus i Preben Ol- fens Bønge, Jakob Gjænge	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	6
4.	Et Hus indenfor Major Svanes og Hans Jen- sens Bønger	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5
5.	Hans Larsen	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
6.	Hans Rasmussen	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
7.	Leebig	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	6
8.	Frederik Jensen	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5 32
9.	Bredes Hauge Huset	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
Tilfammen		18	1	2 $\frac{1}{2}$	.	8	2	.	6	.	6	.	9	.	3	3	3	3 60	41

Gaardenes Natr. Nr.	Brugerens Navne.	Hartkorn.		Stov- fjld.		Landgilbeafgifter.													
						Kug.		Byg.		Havre.		Lam.		Gjæs.		Høns.		Veg.	
		Lb.	Sl.	Fbd.	Alb.	Lb.	Sl.	Lb.	Sl.	Lb.	Sl.	Ralkuner.	Gjæs.	Høns.	Veg.	Rd.	Sk.		
Sølperup By:																			
1.	Rasmus Pedersen . . .	4	•	•	1	•	•	•	4	•	•	•	1	1	1	1	20	•	•
2.	Hans Larsen	4	•	•	1	•	•	•	4	•	•	•	1	1	1	1	20	•	•
3.	Jens Ottesen	4	•	•	1	•	•	•	4	•	•	•	1	1	1	1	20	•	•
4.	Rasm. Christophersen .	4	•	•	1	•	•	•	4	•	•	•	1	1	1	1	20	•	•
Huse:																			
1.	Sten Ipsen	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	3 64
2.	Niels Cron Dahl	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	3 64
3.	Jens Smed	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	4 •
4.	Msr. des Roches de Parthenay i Teglg- gaardshuset	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	6 80
	Tilfammen	16	•	1	•	4	•	•	16	•	•	•	4	4	4	4	80		18 16
3 Sjolte By:																			
3.	Niels Jepsesen	4	•	3 2	1 2 $\frac{1}{2}$	•	•	•	4	•	•	2	1	1	1	1	20	•	32
4.	Anders Pedersen	4	•	3 2	1 2 $\frac{1}{2}$	•	•	•	4	•	•	2	1	1	1	1	20	•	32
5.	Niels Hansen	4	•	3 2	1 2 $\frac{1}{2}$	•	•	•	4	•	•	2	1	1	1	1	20	•	32
1.	Et Hus	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	2 64
	Tilfammen	12	2	3	•	5	1	•	12	•	•	6	3	3	3	3	60		3 64

Talt i Sognet 13 Gaarde og 20 Huse med 59 Ldr. 5 Skpr. $\frac{1}{2}$ Alb Hartkorn Ager og Eng samt 6 Skpr. 2 Fdkr. Stovfjld med samlet Landgilbe 6 Ldr. Kug, 43 Ldr. Byg, 15 Ldr. 6 Skpr. Havre, 13 Lam, 13 Ralkuner, 13 Gjæs, 13 Høns, 13 Enefe Veg og 89 Rd. 56 Sk.

Man vil heraf se, at Justitsraad Munthe-Morgenstjerne havde udvidet Bækkesfjovs Besiddelser i Enefere Sogn med over 10 Ldr Hartkorn, Hjøndt Gaarden Nr. 9 i Brøderup i Tordebogen af 1743 ikke findes i Tordebogen fra 1759, hvilke 3 Ldr. 1 Skp. 3 Fdkr. 2 Alb. i Mellemtiden er lagt ind under Bækkesfjov Herregaard under Navn af Schjthols Marken, der i Kirkebogen 1731 nævnes som en Stov.

hørende til Brøderup. Allerede tidligere maa Malthus og Lille Marken være indtaget fra Sølperup under Hovedgaarden, tilsammen udgjøre alle 3 Marker omtrent 100 Tdr. Land med Hartkorn efter Matr. af 1844, 5 Tdr. 5 Skpr. 3 Fdkr. $1\frac{1}{4}$ Alb. Ligeledes er ved denne Tid 3 Stkr. „øde Kirkejord“, hvoraf 2 tilhørende Elmelunde Kirke paa Møen og beliggende paa Laagefkov Mark, indtaget under Anneberg Marken, tilsammen 1 Td. 6 Skpr. Hartkorn¹⁾.

Men endnu betydeligere udvide Landsdommer Morgenstjerne Bækkeskovs tilhørende heri Sognet, dels ved Kjøb, dels ved Mageskifte. Saaledes købte han 1762 af Bispefeld Kloster 5 Gaarde og 2 Huse i Snefere Lorp og Lappensjø Kro samt Evens 5 Boelssteder, tilsammen omtrent 37 Tdr. Hartkorn. D. $11\frac{1}{9}$ 1775 mageskiftede han Lappensjø gl. Krojorder²⁾, $10\frac{3}{4}$ Tdr. Land, med „Lille Dverdbrev“, c. 14 Tdr. Land, tilhørende Smidstrup By under Engelholm Gods. Ved Mageskiftet af $2\frac{1}{8}$ 1781 mageskiftede han til Grev Thott til Savn: 1 Gaard i Lestrup, Kongsted Sogn, paa 2 Tdr. Hartkorn, 1 Hus og en øde Husplads sammesteds, samt 1 Hus i „Bodervænget“ og 2 Huse ved „Schyldholt Markleddet liggendes“ (ved Brøderup), hvorfor han erholdt den nedlagte „Kongens Mølle ved Stranden“³⁾ med 1 Td. 5 Skpr. Ager og Engs Hartkorn samt 1 Td. 4 Skpr. 2 Fdkr. 2 Alb. Skov- og Møllefyld, et ved Lappensjø liggende Venge, fæstet af Kromand Roefoed med Hartkorn 7 Skp. 1 Fdkr., samt et Gadehus i Sjolte med Jord. Ved Mageskifte af $12\frac{1}{7}$ 1779 med ovennævnte Grev Thott gav han 1 Gaard i Mosebølle, Kholmte Sogn, paa 3 Tdr. 6 Skpr. for 1 Gaard i Smidstrup paa 3 Tdr. 7 Skpr. 1 Fdkr. Endelig mageskiftede han med Proprietær Peterfen, Engelholm $16\frac{1}{9}$ 1779 og gav den af Thott erhvervede Gaard i Smidstrup paa 3 Tdr. 7 Skp. 1 Fdkr. for 1 Gaard i L. Røddinge, efter sluttet Forening, stadfæstet ved Højesteretsdom

¹⁾ Overlobes Bækkeskovs Ejer for 20 Rd., som bestandig skal forblive indbefaende i Gaarden mod 5 pCt. Rente til Kirken, dat. $20\frac{1}{4}$ 1759. Hofmanns Fundatser Tome 8 Pag. 528.

²⁾ Lappensjø gamle Krojorder var beliggende 5 Tdr. Land i Bregneholmsmarken, $1\frac{1}{7}$ Td. Land i Hørvænget, $3\frac{1}{2}$ Tdr. Land i Hestehaugen og c. $1\frac{1}{4}$ Td. i Græsdængen, en Eng, og stod for samlet Hartkorn 7 Skp. 3 Fdkr. 1 Alb. Lille Dverdbrev lagdes som en samlet Rod til Lappensjø Kro.

³⁾ Kongens Mølle nedlagdes samme Aar 1781, Møllerenten skulde bo frit i Møllen indtil Wittelsbag samme Aar.

af $\frac{1}{6}$ 1787, men da Engelholms Godsæs Hartkorn er taget under (o: fra) Smidstrup By (Gaarden Mtr. Nr. 1 a i L. Røddinge — S. 53) blev ovenmeldte 3 Tdr. 7 Skpr. 1 Fdkr. derfra udlagt paa 3 Steder: 2 Tdr. $2\frac{1}{2}$ Alb. under L. Røddinge og Resten 1 Td. 7 Skpr. $\frac{1}{2}$ Alb. paa begge Sider af Bredehauge, kaldet Møllestoven, samt en Andel af Lille Dverdreng, hvoraf den nu ejende (Sordebogen af 1795) 4de Gaard i L. Røddinge er oprettet." — Omtrent 1770 gjenopbyggede han den for mange Aar siden afbrændte Lappensøje Kro. Paa Bækkestov opførte han den vestre og nordre Lønge af den nuværende Aulsgaard. Oprettelsen af Bredehaves Ladegaard 1782, som han kaldte den efter sin Fader, var dog hans største Foretagende. Hertil var henlagt efter Sordebogen af 1795 følgende Arealer:

	Ager og Engs Hartkorn.		Stov- og Møllestyld.	
	Td.	St. Fdkr. Alb.	Td.	St. Fdkr. Alb.
Gaarden Mtr. Nr. 9 i Sjolte med	4	7 1	0	2 0
Gaarden Mtr. Nr. 15 i Brøderup.	4	2 2 $2\frac{1}{2}$	0	2 2
Fra Gaarden i Smidstrup (Grev Thotts)	1	7 0 $\frac{1}{2}$	0	0 0 0
„Kongens Møllelod“	1	5 0 0	1	4 2 2
En Rest af Evens øde Torder . . .	0	5 3 1	0	2 0 0
Tilfammen	13	3 3 0 $\frac{5}{8}$	2	1 1 1

Endvidere henlagde han til Bredehaves Baarse Kirke med jus Patronatis et vocandi, som han ved Skjøde af $\frac{30}{11}$ 1778 tillige med 3 Gaarde og 11 Huse i Baarse By med 24 Tdr. 3 Skpr. Tiendehartkorn samt en Jord paa Nebbe Mark i Sværborg Sogn kjøbte af Pastor Plums Enke for 3000 Rd., samt en Afgift til Baarse Sogns Fattige, Renten af et Gavebrev paa 500 Rd.¹⁾

¹⁾ Efter de Baarse Kirke vedrørende Dokumenter, der opbevares paa Gods-kontoret paa Bækkestov, har den havt følgende Ejere: $\frac{27}{10}$ 1689 solgt til Sigel Grube. 1728 solgt til Regimentsfrider Svane, Beldringe; denne folgte kirken $\frac{3}{10}$ 1741 til Statsraad Peter Selt, han folgte $\frac{6}{12}$ 1749 kirken til Pastor Wibilds Enke, han folgte den til Justitsraad, Birkedommer i Bordingborg Amts Rytterdistrikt Olaf Brun 1762 for 2400 Rd., Brun folgte den til Pastor Daniel Plum, Baarse $\frac{26}{2}$ 1765, og hans Enke folgte $\frac{30}{11}$ 1778 til Morgentjerne.

Allerede $\frac{3}{2}$ 1761 havde Morgenstjerne erhvervet sig Everdrup Kirke med tilhørende Kirkegods og Tiende for 3500 Rd.

Ved Skjøde af 24/11 1789 erhvervede han de af Rudolf von Schinkel i sin Tid til Grevens Bænge afhændede 2 Gaarde, hver paa 6 Tdr. 4 Stp. 1 Fdkr. eller 13 Tdr. 2 Fdkr. for en Kjøbesum af 80 Rd. pr. Td. Hartkorn eller 1045 Rd. — Gaardenes nuv. Matr. Nr. 3 & 8 i Snefere Torp.

Skjønt Bækkeflov Hovedgaard i hans Tid var bortforpagtet — saaledes nævnes 1760 forrige Møller i Kongens Mølle ved Stranden „Niels Møller“ som Forpagter, og senere David Sim, der 1795 gav 5000 Rd. bff. Kour. i aarlig Afgift — havde Morgenstjerne stor Interesse af Landvæsenets Opkomst paa Godset, hvad der fremgaar paa flere Maader. Saaledes drev han i flere Aar en Bondegaard i Sjolte for egen Regning, som det hedder i Lørdobogen af 1795, „for at se dens tillagte Udjorder befrie for Sten, af hvilke i 2 Aar er oprudt og i Gjerde hensat over 200 Favne.“ Allerede 1772 begyndtes Opmaalingen af Bækkeflov's Bøndergods ved Landmaaler Trojel, og den specielle Udfikstning tilendebragtes i Aarene 1795—96, men allerede inden 1782 havde han flyttet de 2 Gaarde, som Bækkeflov ejede i Brøderup, til Sølperup By, hvorunder han henlagde Lørdobogene.

Uf det foranstaaende vil det fremgaa, at Landsdommer Munthe-Morgenstjerne var en dygtig Gods-Administrator, dog gif Godset ikke videre fremad i Velstand i hans Tid, dels en Følge af de flette Aaringer med Misvæxt og Kvægsyge, men ogsaa for en Del paa Grund af det trykkende Soveri; thi som Bebel beretter: „Bønderne havde rigtignok en streng Herremand i den gamle Munthe, men al Renselse kunde ikke danne dem til gode Mennesker, og de begif mange Uordener.“ — Et lille Træk om hans Strængighed, der er fortalt os af flere ældre Folk, tillade vi os at meddele her: „Landsdommeren havde en stor Hund, som strejffede langt om og ofte afstedkom Stæde paa Bøndernes Faar eller Lam, da den var meget glubff. At klage herover til Herremanden var ofte forføgt, men til ingen Nytte. Da nu ovennævnte Tilfælde oftere gjentog sig hos en Gaardmand i Sølperup (N. A.), kastede denne i sin Brede et Stykke Brænde efter Hunden og slog dermed et Ben over paa den. Bonden melbte selv det passerende til Herremanden, forglemte naturligvis ikke Anledningen, og afbad sin Forfælse, men Morgenstjerne blev rasende, lod N. A.

anklage og fik ham dømt til 2 Mars Lugthusstraf i Møens Lugthus; rimeligvis var der dog andre Forfølgelser medvirkende hertil, skjøndt flere benægte det, men andre vil vide, at R. A. engang skal have prygllet Forpagter Sim paa Bækkeskov — og saa laeder Straffen sig nok forsvare. Bonden fortalte imidlertid oftere senere til sine Standsfæller, „at han aldrig havde haft saa gode Dage som der, og ikke sjældent tjente sig en Skilling's Penge ved at spille for Fangerne!“ — han var nemlig lidt af en Spillemand. Det er ogsaa almindelig fortalt, at „Sundehuset“ paa Bækkeskov blev flittig benyttet til Beboelse af Bønder, der havde forset sig paa en eller anden Maade.

Endelig skal det her bemærkes, at Morgenstjerne 1793 ombyggede Begravelseskapellet ved Ewerdrup Kirke, hvor han indrettede sig en Familiebegravelse, samt skjenkede en Lysekroner til Kirken, men folgte saa Gaard og Gods 1796 og rejste til Hillerød, hvor han døde, og „blev begravet paa Hillerød Kirkegaard mellem andre simple Folk“ (Wedel); thi i Mellemtiden (1798) udkom en Forordning, som forbyd Digenes Hensættelse i aaben Begravelse i Kirkerne.

Landsdommer Munthe-Morgenstjerne var 2 Gange gift¹⁾. — Efterat være forfremmet til Justitsraad 1763, „Stads-Raad“ 1770, Conferens-Raad 1782 samt Krigs- og Land-Kommisær for det sjællandske Landmilice Distrikt, Sjælland, Møen, Falster og Volland, døde han i Begyndelsen af dette Aarhundrede i Hillerød som forhen omtalt. Som anført folgte han Gaard og Gods, hvortil hørte

¹⁾ Med sin 1ste Hustru, hvis Navn er os ubekjendt, havde han Børnene: 1) Margrete Marie, døbt ¹⁴/₁ 1762 baaret af Fru Reigenstein. Fdd. Amtm. Reigenstein, Beldringe, Kmhr. Rosenfrands, Rosenlund. Cancellir. Collet, Kønnebæksholm. 2) Helena, døbt 2de Søndag est. Trin. 1764. 3) Solette Maria, Daaben confir. 2de Søndag est. Trin. 1771. Baaren af Kommandørinde Richardt, Kjøbenhavn, Frøsten Morgenstjerne, Præst, Gehejmer. Brockenhus, Nys. 4) Henriette Friederica Christiane, døbt ²⁹/₁ 1773. 5) Bredo Heinrich, døbt ²⁰/₁₀ 1773, død strafs. 6) Bredo Heinrich, f. ¹⁰/₉, døbt ¹⁰/₁₁ 1774. 7) Anna Petrea Vilhelmine, døbt ⁶/₁ 1781. Baaren af Kammerherreinde Morgenstjerne, Lundbygaard, Fdd. Kmhr. Morgenstjerne. 8) Johanne Kristine, døbt ²⁴/₁ 1783 (Ewerdrup Kirkebog). Med sin 2den Hustru, Fru Elisabeth Wederkinch, født Flindt, viet ²²/₇ 1790, Børnene: 9) Christiane Borghilde, Moder til Dr. theol. Fog, Bisfop i Aarhus. 10) Anna Dorothæa. 11) Petrea, gift med Dr. phil. Fog, Bisfop i Aarhus, nu død. (Ingen af disse ere fødte paa Bækkeskov, da ingen af dem er døbt i Ewerdrup Kirke).

Matr. Nr.	Brugernes Navne.	Gartform.			Stob- stjlb.		Landgifte.						Smaaredsel.			Hus- og Doveri- Penge.				
		Fb.	Gf.	Alb.	Fbl.	Alb.	Kug.		Byg.		Gavre.		Jom.	Gres.	Kalkamer.	Vænder.	Høns.	Veg.	Rd.	S.
							Fb.	Gf.	Fb.	Gf.	Fb.	Gf.								
Sølperup:																				
1.	Rasmus Jensen ...	4	"	"	1	1	"	"	4	"	"	"	1	1	1	2	2	20	"	"
2.	Niels Jensen ...	4	"	"	1	1	"	"	4	"	"	"	1	1	1	2	2	20	"	"
3.	Hans Jensen ...	4	"	"	1	1	"	"	4	"	"	"	1	1	1	2	2	20	"	"
4.	Niels Andersen ...	4	"	"	1	1	"	"	4	"	"	"	1	1	1	2	2	20	"	"
5.	Hans Pedersen ...	4	"	"	1	1	"	"	4	"	"	"	1	1	1	2	2	20	"	"
6.	Ped. Andersen ...	4	"	"	1	1	"	"	4	"	"	"	1	1	1	2	2	20	"	"
Huse:																				
1.	Hans Jensen ...	"	"	3 2 $\frac{1}{8}$	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	7	32
2.	Lars Larsen ...	"	"	3 2 $\frac{5}{8}$	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	7	32
3.	Ditte Nielsen ...	"	"	3 2 $\frac{1}{8}$	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	7	32
4.	Ped. Jørgensen ...	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4	"
5.	Ernst Olsen ...	"	"	3 2 $\frac{1}{8}$	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	7	32
6.	Johan Diderik "Gulhuset":	"	"	3 2 $\frac{5}{8}$	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	7	32
7.	Ditte Pedersen ...	"	"	3 2 $\frac{5}{8}$	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	7	32
Tilfammen...		24	5	2	1	9	1	"	24	"	1	4	6	6	6	12	120	48	"	"
Ander Bredshavn:																				
Lappensjø Kro:																				
1.	Egr. Licht ...	1	7	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	100	"
Evns Huse:																				
2.	De Ped. Schade ...	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	6	64
3.	Ped. Sørensen ...	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	5	64
4.	Jeppe Alexanderfen, Stobfoged, "frit Hus og Løn"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
5.	"Dverdrøshuset" Peder Rasmussen ... "Gyngehuset"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	7	32
6.	Hans Jensen ... "Kongens Mølle"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	6	64
7.	Jørg. Sparholt ... "Strandhusene"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	7	64
8.	Niels Smed ...	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8	"
9.	Nyt Hus (opført 1795)	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8	"
Tilfammen...		1	7	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	150	"

Matr. Nr.	Brugernes Navne.	Hartkorn.			Stob- stjlb.		Lanngilbe.					Smaaredsel.					Hus- og Høveri- Penge.			
		Tb.	St.	Fdt.	Tb.	St.	Kug.		Byg.		Havre.	Kam.	Oss.	Kalkuner.	Hønder.	Høns.	Vg.	Kb.	S.	
							Tb.	St.	Tb.	St.	Tb.									St.
L. Røddinge:																				
1.	Anders Andersen . . .	5	"	"	2	"	1	4	2	"	2	"	1	1	1	2	2	20	"	"
2.	Anders Andersen jun. . .	5	"	"	2	"	1	4	2	"	2	"	1	1	1	2	2	20	"	"
3.	Rasmus Hansen . . .	5	"	"	2	"	1	4	2	"	2	"	1	1	1	2	2	20	"	"
4.	Ped. Andersen	5	"	"	2	"	1	4	2	"	2	"	1	1	1	2	2	20	"	"
Huse:																				
1.	Hans Jakobsen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	5	64
2.	Jens Hansen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	5	64
Tilsammen		20	"	"	8	2	6	"	8	"	8	"	4	4	4	8	8	80	11	32
Sjotte:																				
1.	Hans Jensen	4	"	3	2	1	2 $\frac{1}{2}$	"	4	"	"	2	1	1	1	2	2	20	"	"
2.	Ped. Guste, „Sjotte- gaard“	6	1	1	1	1	2 $\frac{1}{2}$	"	6	"	"	2	1	1	1	2	2	20	"	"
Huse:																				
1.	Jens Skippers Enke	"	1	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	6	32
2.	Daniel Christensens Enke	"	1	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8	"
3.	And. Jensen	"	1	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	6	80
4.	Berthel Pedersens . .	"	1	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	7	"
5.	And. Gottfredsen . . .	"	1	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	6	64
5.	Søren Murmesters Enke	"	1	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8	"
6.	Anders Smeb(Vænge)	"	4	3	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	18	"
Tilsammen		11	7	"	1	3	1 $\frac{3}{4}$	"	10	"	"	4	2	2	2	4	4	40	60	80

Endvidere under Kredeshave:

Nr.	Brugernes Navne.	Hartkorn.				Susaagift.		
		Tb.	St.	Fdt.	Alb.	Kb.	S.	
Brøderup Huse:								
1.	Hans Andreasen . . .	"	"	1	2	5	74	Hartkornstatterne iberegnet.
2.	Jens Dideriksen . . .	"	"	"	"	6	16	
3.	Hans Jakobsen	"	"	"	"	7	"	
4.	Michel Erikken	"	"	"	"	6	32	
Tilsammen		"	"	1	2	25	26	

Under Bækkeskov Hovedgaard var faalebes henlagt: 14 Gaarde, 9 Huse og en Mølle med samlet Ager og Engs Hartkorn 70 Tdr. 1 Skp. 1 Fdkr. 1 Alb. og 4 Skpr. 3 Fdkr. $\frac{2}{3}$ Alb. Skov= samt 2 Tdr. 4 Skpr. Møllestyld med en aarlig Afgift af: 1 Td. Rug, 56 Tdr. Byg, $15\frac{1}{2}$ Tdr. Havre, 14 Lam, 14 Gæs, 14 Kalkuner, 28 Vnder, 28 Høns, 14 Snefe Tg og 122 Rb. 32 f.

Under Bredeleshave Ladegaard var henlagt: 6 Gaarde, 21 Huse og Lappensjø Kro, hvilket Bøndergods stod for Hartkorn: 33 Tdr. 6 Skpr. 3 Fdkr. 1 Alb. Ager og Eng, 3 Skpr. $\frac{2}{3}$ Alb. Skov= og 2 Tdr. 1 Skp. 1 Fdkr. 1 Alb. Møllestyld, Kongens nedlagte Mølle med en aarlig Afgift af 6 Tdr. Rug, 18 Tdr. Byg, $8\frac{1}{2}$ Tdr. Havre, 6 Lam, 6 Gæs, 6 Kalkuner, 12 Vnder, 12 Høns, 6 Snefe Tg og 247 Rb. 42 f. i Penge.

Bredeleshaves Ladegaard havde med Evens øde Torder¹⁾, der 1798 indtoges, ialt 18 Tdr. 4. Skpr. 3 Fdkr. $2\frac{5}{6}$ Alb.; faaat i det hele ejede Bækkeskov i Snefere Sogn: 1 Aulsgaard, 20 Bøndergaarde, 30 Huse, 1 Vandmølle og 1 Kro med samlet Ager og Engs Hartkorn 122 Tdr. 3 Skpr. » Fdkr. $1\frac{5}{6}$ Alb. foruden Skov= og Møllestyld.

Man vil af denne Dpgjørelse se, at Landsdommer Munthe-Morgenstjerne havde udvidet Bækkeskovs Besiddelser i Snefere Sogn til over det dobbelte, af hvad det var ved hans Overtagelse af Godset. Ikke desto mindre vil Baron Selbys Navn, tro vi, bevares længere og i kjerligere Erindring, formeddelt de mange indgribende og til Godsets Opkomst sigtende Foranstaltninger, som han efter Samraad med sin dygtige Forpagter Borchsenius²⁾ foretog sig. Den specielle Udskiftning fuldendtes og Udskiftningen af Bøndergaardene til de tildelte Udlodder fandt Sted i Sommeren 1797 og tildeltes Naane almindelig efter et eller andet Medlem af Baronens Familie. Gaardene bleve opførte af Bindingsværk, men med brændte Sten, alle ens

¹⁾ Var ved Oprettelsen af Bredeleshave bestemt til Skovs Opstilling.

²⁾ Frederik Borchsenius, gift med Dorothea Malling, Datter af Møller Malling i Stensby Mølle og Steddatter af Proprietær Peteren, Engelholm, blev Forpagter af Bækkeskov Hovedgaard 1796. Af Børn nævnes døds i Eberdrup Kirke: 1) Gabriel Elias d. $2\frac{1}{6}$ 1797 og 2) Inger Kerstine d. $\frac{2}{6}$ 1798.

byggede og lige store. Han opmuntrede Bønderne til at foretage gavnlige Foranstaltninger ved deres Gaardes Drift, Høgeneses solide Opførelse, Grøfters Gravning til Afledning af skadeligt Vand, Krats Rydning, og indførte paa sit Gods den nys begyndte 12 Marks Drift osv., herom bærer næsten ethvert af ham udstedt Fæstebrev Vidnesbyrd. Han bestemte Indfæstningen ved Fæsteleilighed fra Fader til Søn til 1 Rd. af en Gaard; laante Bønderne Sædekorn, gav dem Raad og Opmuntring, men irettesatte ogsaa doovne og ligegyldige, ja satte endog meget forfømmelige fra Gaarden. Saavel han selv, men især hans Frue med Børn, besøgte ofte Bønderne og „talte saa mildt og deltagende med dem om alt, hvad der laa dem paa Sinde“, fortæller gamle.

En gammel Bondevise, der blev sungen vidt omkring af Ungdommen, omtaler i sine 2 første Vers Gaard og Herftab saaledes:

Bækketov er en Gaard fremfor alle andre Gaarde,
 Ja for visfelig man neppe kan finde en saa fin!
 Ja paa Korn og paa Gods i sin fuldeste Roes,
 Ja for visfelig i Mark og i Eng.

Vor naadige Herre, han er saa mild og from
 Lilligemed sin Frue og hele sin Aftom!
 De har Børn ligesaa, baade store og smaa,
 De vokfer som Liljer i Eng.

Strøgeligt nok høstede han ikke tilbørlig Frugt eller Glæde af sine Foretagender; de mange kostbare Foranstaltninger paa Gaard og Gods: Indførelsen af det skotte Vgerbrug paa Hovedgaarden, Skovenes forfremmelse, Drift, Opførelsen af Bækketovs nye og kostbare Hovedbygning fra 1796—98 samt uheldige Handelsforretninger, — han vedblev at drive sit Handelshus i Kjøbenhavn — gjorde det nødvendigt at sælge Godset med stort Tab efter de Forbedringer, han havde gjort derpaa. Smidlertid gif det godt i flere Aar, Baronen var en indsigtfuld og dygtig Mand med stor Foretagelse, saaledes kjøbte han 1798 Sparresholm Gaard og Gods af Konferentsraad Hejnrich for 120,000 Rd. dfl. Kour., men solgte det igjen 1804 til sin Godsforvalter Carl Vilhelm Grandjean for 153,000 Rd. dfl. Kour. Denne bortfulgte efter indhentet kgl. Resolution af $\frac{1}{1}$ 1805 i fort Lid Sparresholms Bøndergods for 300 Rd. pr. Rd. Hartkorn til Selv-

ejendom. Ved denne Handel gik Baronen tabt af en betydelig Kapital.

Bredeshave Ladegaard folgte Selby 1802, efterat de 2 Gaarde og 7 Huse i Gjolie vare fratagne og atter tillagde Bækkeflov, for 30,000 Rbd. til Forpagter G. J. Nøby, Nysø; hermed fulgte Baarse Kirke. Disse Salg vare blevne nødvendige ved de store Udbetalinger, der medgik til den nye Hovedbygningens Opførelse paa Bækkeflov. Denne blev opført paa en Bakke, 430 Alen nordøst for den gamle Gaard i italiensk Stil med 2 Etager og med en henrivende Udsigt, over Præstø Fjord samt det syd for liggende Landstøb og Møen.

Oftnævnte Pastor Bedel, som meget omgiffes Baronen, omtaler i sin Beskrivelse denne herlige Bygning saaledes: „I Elegance, Smag, Velggenhed og Varighed overgaar den alt paa denne Side Elben.“ Specielt omtaler han den luxuriøse Lysekrone fra Dresden, de 2 Kaminer (o: Kaffelovne) af poleret Staal indfattede i italiensk Marmor, paa hvis Piedestale staa 2 Figurer i Legemsstørrelse af Bronze, Venus og Psyche, i hvilke Kaffelovne „Ilden brænder paa Arnestedet af udenlandsk Jæststen.“¹⁾ „Storstenene, fortæller han, ere alle usynlige indvendig i Værelserne, disse sidste ere forsynede med Ringeapparater, der gaa til Kjøkkenet, Kjælberne og Tjenernes Kamre.“ Endvidere omtaler han det nydelige Billardhus med bronzebe Søjler i dorisk Form, den elegante Hefestald med de udmærkede Heste; hele den øvrige Besætning, hans Agerdyrkningsmaskiner ikke at forglemme, hans Lærke- og Haffelsmaskiner af John Rastrić i London, der daglig kunde tørkke 30 Tdr. Sæd; Haven og Planteskolen i engelsk Stil, begge med mange udenlandske Træsorter osv. osv. — Han omgav sig næsten udelukkende med skotske Tjener, af hvilke mange nævnes i Everdrup Kirkebog, flere som bosatte paa Godset²⁾.

Baronen oprettede flere smaa Forpagtergaarde, der skulde være Mønstergaarde for skotsk Agerbrug, saaledes:

¹⁾ Disse Døse findes endnu, men Figurerne ere borttagne.

²⁾ Saaledes nævnes Sekretæren Nachpferon, Møllebygger Rastrić, muligvis en Søn af ovennævnte Rastrić, Murer Thompson, Gartner Godofried, „alle Stottere af den reformerte Tro“; Gartner Michael Hermon Scherg, Zach Schannon, Tjener, Forpagterne Milne og David Siem.

Bregningegaarden, dengang $90\frac{5}{8}$ Td. Land, forpagtet af Skarperetter Hans D. Lange for 160 Rd. aarlig Afgift

Hemmestrupgaarden, $50\frac{3}{8}$ Td. Land, forpagtet paa 20 Aar fra 1799 af Skotten Andreas Milne, der flygtede fra sin Forpagtning 1809 og blev anholdt, hvorpaa det kom til Proces, men Udfaldet heraf er os ubekjendt.

Nyprøve, c. 90 Tdr. Land, der senere blev udlagt til Huslodder, var i flere Aar forpagtet af Skotten David Siem fra Åberdeen, forhen Forpagter af Bækkeflov.

Ogsaa Oplysningen laa Baronon paa Hjærtet, saaledes ombyggede han den omtrent nedfaldne Skole i Engelstrup 1799, som han indrettede paa det bedste efter Dalidens Forhold, og hvor Børnene fra de omliggende Byer Brøderup, Søpperup og Ejolte søgte Skolen foruden Børnene fra Engelstrup, Stavnstrup og Hemmestrup Byer i Ewerdrup Sogn. Til Skolen henlagde han 5 Tdr. Land god Jord. Til Ewerdrup Kirke skjænkede han 50 Exemplarer af Evangelisk kristelig Salmebog¹⁾. — Til Bøndernes Befvemmelighed erhvervede han sig Ret til at hæve Præstetienden paa sit Gods, 6 Skpr. Byg af hver Td. Hartkorn, ved tgl. Bevilling af $\frac{13}{8}$ 1799; denne skulde være prioriteret i Bækkeflov Hovedgaard for Bækkeflov Godsbes Bedkommende og i Bredehave for dette Godsbes Bedkommende, men da Baronon ønskede at stille anden Sikkerhed for Bækkeflov's Bedkommende, blev Bevillingen efter Rancelliets Ordre annulleret ved Skrivelse til Stiftsøvrigheden af $\frac{26}{4}$ 1800.²⁾ Allerede heraf fremstinner det, at Baron Selby maa have været i Pengeforlegenhed og rimeligvis har skullet have et større Laan i Bækkeflov, som ovenanførte Hæstefle har traadt hindrende i Vejen, men det blev stadig uheldigere med hans finantzielle Forhold, hvad der fremgaar af et i Ewerdrup Kirkes Dagbog indført Brev af Pastor Vedel fra Baronon, dateret $\frac{22}{12}$ 1804, hvori det hedder: „Paa min Søns Vegne har jeg tilkjøbt ham en Gaard i Engelstrup (Åmøvegaarden), som grænser op til Bækkeflov Hovmark, hvor min Søns Plan bliver at bygge sig en liden Bopæl, som han kan benytte sig af, saalænge jeg lever“ etc. Meningen heraf kunde vel synes at være den, at Sønnen skulde bo her — en ringe Bopæl for en Baronet — indtil han

¹⁾ Dr. H. F. Kordams kirkehistoriske Samlinger 3. Række, 4. Bind's 1ste Hefte, Pag. 9.

²⁾ Ewerdrup Kirkes: Liber daticus.

efter Faderens Død skulde overtage Bækkeflov, men da Bækkeflov næppe kunde beholbes længere paa Grund af den trykkende Gjæld og ogsaa Aaret efter blev solgt, synes det snarere, at her er lagt en Forsørgelsesplan for Baronen, naar Bækkeflov blev solgt. Hvis det nu har været Meningen, blev denne Plan dog ikke til noget, tværtimod bortsolgtes Gaarden, udstykket i 5 Parceller, i Foraaret 1805.

Ved Kjøbekontrakt af $1^{\frac{1}{2}}$ f. A. folgte Baronen Bækkeflov Gaard og Gods til Engelholms Ejer, Kancelli-Sekretær P. B. Peterfen for 258,000 Rd. dansk Rour. Ekjøbet er først erhvervet den $\frac{1}{2}$ 1808. Ved Salget betingede Baron Selby sig en aarlig Udvisning af Bækkeflov's Skove paa 300 Favne storslaet Brænde for 7 Rd. pr. Favn, frit leveret ved Bækkeflov Strand inden 1ste April hvert Aar. Han levede nu i flere Aar som Brændegrosserer i Kjøbenhavn, men da Godset ved denne Leverance tabte i Værdi, maatte Sekretær Peterfen senere afskøbe Baronen denne Ret, da der ogsaa i hans Tid hvilede en stor Gjæld paa Godset, og Brændet tilmed i disse Aar kostede 30—40 Rd. pr. Favn. — Som yderligere Oplysning, saa forekommer det os, om Baron Selbys Formuesomstændigheder tillade vi os at anføre følgende:

1. Kjøbekontraktens § 8: „Til Transport og Flytning af Sælgerens Ejendele, hvilke som helst de være sig, forbeholdes ham Hjælp i Følge Høveriforeningen. Skulde denne ikke være tilstrækkelig, vil Kjøberen med Fornøjelse sørge for, saa vidt ske kan, at mere Hjælp ydes ham og ikke lægge Hindringer i Vejen for, at Føjelighed vises Sælgeren af Forpagteren og Bønder, som et Hertsab, der har opfret saa meget for deres Velfærd“, samt

2. Baron Selbys Afskedsbrev til Pastor Bedel.
Ordbret efter Ewerdrup Kirkes Dagbog S. 161.

„Fr. Pastor Bedel!

Siden Bækkeflov's Salg havde jeg ventet at se Deres Velærværdighed for at takke Dem for Deres venstabelige Omgang, gode Raad og Tjenstbevisninger i den Tid af 11 Aar, jeg af og til har været bosat paa Stedet. Mangel paa Tid, Mangel paa føjeligt Vejr, og nu Mangel paa Befordringsanstalt har været til Hindre, at jeg kunde indfinde mig hos Dem, da jeg erfarer med Smerte, at Deres Hølbred ikke tillader dem at komme her til Gaarden, saa meget

mere nu, hvor ikke en Stol er tilbage til at byde Dem Hvile paa. Deres Belærørdighed ville derfor undskyldte mig herved at tage skriftlig Afsted med Dem og takke Dem for de forbigangne Aar. — — — Bore's Mellemværende sendte jeg Dem iforgaars, men jeg skylder Dem endnu Offer for sidste Nyaar, som jeg allerede troede, at Hr. Rasmussen havde efterkommet i Følge min givne Nota, men da denne Bligt blandt andet af ham er overgaaet, saa ville De behageligt finde indesluttet B. S. 15 Rdlr., som jeg beder ærbødigt De venstabeligst ikke vil formaa, ogsaa følger 5 Rdlr. til Degnen i samme Hensigt.

Bækkestov, den 11te Juni 1808.

Deres hengivne
Selby."

Baron Selby døde den 15de Marts 1823 i Kjøbenhavn; medens han ejede Bækkestov, var han en Lid Major ved det søndre fjællandske Landeværns-Regimente.

Skjøndt det af foranstaaende er sikkert nok, at Baron Selby her har været i en pinlig Pengeforlegenhed, maa disse Forhold dog ved Bækkestovs Salg, maaste ogsaa ved heldige Handelsforetagender, snart have bedret sig, da han allerede 1809 kjøbte Drupgaard paa Fjallster med over 600 Ldr. Gld. for 402,000 Rd.¹⁾ Baronen vedblev sine Handelsforetninger i Kjøbenhavn, og døde som anført d. 15de Marts 1823.

Da Baron Selby endnu erindres med Kjærlighed af meget gamle, har vi søgt at skaffe os en Stamtable over hans Efterkommere.

¹⁾ Muligen blev han samme Aar gift med Komtesse Rantzau, hvis Beskjendtskab han gjorde under et Badeophold i Lybtsland. Ved dette Giftermaal fik Baron Selby Godset Guldensteen ved Gutin, og det laaber sig saaledes lettere forklare, at han saa saa Aar efter Bækkestovs Salg har erhvervet sig saa stor Formue, at han kunde kjøbe Drupgaard store Gods. Han beholdt ogsaa Godset Guldensteen, som arvedes af hans næstældste Søn.

Charles Joseph

født 1755, død 1828, blev
gift med

Charles Born Br. Selby, (1778—1849), til Durupgaard,
Sejmelonferentsraad, Kammerherre, dansk Gesandt i Holland,
erigerede det Selbyske Fideikommis,
gift med C. S. Falbe, 1806.

- 1) Eleonora Ida Chr. Fr. Br. Selby, Besidder af det Selbyske Fideikommis, f. 1810, gift med F. Baron Wedell-Wedellsborg.
- 2) Ida Chr. R. Br. Selby, gift med hollandsk Kammerherre van Brienem.
- 3) J. C. Br. Selby, gift med Lehnsgreve Ville Brahe til Brahesminde.
- 4) Caroline Br. Selby, gift med Kammerherre Lvaade, dansk Gesandt i Berlin.
- 5) Caroline Amalie Br. Selby, † 1862, gift med Kammerherre Lvaade, dansk Gesandt i Berlin.
- 6) Charles Ernst Br. Selby, † 1843 ugift.

Marie Baronesse Wedell-Wedellsborg, gift med Kammerherre Fønfs til Stamhuset Hindsgavl.

2 Sønner, som ikke have søgt dansk Indfødsret.

Preben Charles Lehns greve Bille-Brahe-Selby til Grebstabet Brahesminde, f. 1842, Besidder af det Selbyske Fideikommiss, gift med Antoinette Komtesse Rantzau.

Christian Fr. Ovaade, f. 1852.

Louise Ovaade, gift med Adam Baron Berner-Schilden-Holsten, Stamherre til Baroniet Holstenhus.

Elisabeth Ovaade.

Selby,

danst Baron 1796,

Virgitte Borre.

Nicolaus Lucie Br. Selby,

øfrigt Kavallerimajor,
til Guldensfen i Høsten.

Eleonora S. Br. Selby,
gift med Generallieutenant Frans v. Bülow,
Generaladjutant hos Kong Fr. 6,

+ 1842.

1) Marie v. Bülow, gift
med Kammerherre Bille
Brahe til Stamhuset
Egestov.

2) Fr. v. Bülow, danst Ka-
pitajn, gift med Ernestine
Br. Selby.

3) Johan v. Bülow, danst
Gesandt i London, St.
af Dbr., gift med 1) Adel-
gunde v. Scholten, 2)
Friede v. Kiegels.

4) Caroline v. Bülow, gift
med Viceadmiral Steen
Andersen Bille.

Ernestine Br. Selby, gift
med Kapitajn Fr. Bülow
(hendes Fætter).

Preben Baron Bille Brahe til Stamhuset Egestov.

- 1) Fr. v. Bülow.
- 2) Johan v. Bülow til Rogel i Lauenborg.
- 3) Marie v. Bülow, gift med Oberst v. Thun.
- 4) Ina v. Bülow, gift med Oberst de Plane.

Elisabeth v. Bülow, f. 1841, gift 1864 med Lehn-
baron Knecht-Thott til Baroniet Gaunø, f. 1839.

- 1) Sten Andersen Bille, Kapitajn i Marinen, gift med
Frederikke Raben-Levegau.
- 2) Franz Bille, dansk Minister i Stockholm, gift med
Sarah Sabristy.
- 3) Fernanda Bille, gift med Hs. Exc. Greve Sophus
Dannestjold-Samsøe til Nordfeld.

Sancelli-Sekretær Peter Benedict Petersen,

der nærmere vil blive omtalt under Engelholm, ejede Bækkestov i 5 Aar; han gjorde ingen Forbedringer paa Gaarden, tvært imod liden nyopførte Hovedbygning meget ved de i hans Tid indkvarterede Officerer af det holskenste Rytteri. Tapeterne bleve afrevne og Bygningen meget demoleret. I hans Tid forsøgedes Bækkestov med Gaarden Matr. Nr. 7 i Snefere Lorp, som forhen hørte under Engelholm, Hartorn 4 Aar. 7 Skpr. 1 Fdt., saa at hele Snefere Lorp By nu lagdes under Bækkestov. Ligeledes indgik han en Forening med Godssets Bønder, hvorved de, der vilde, fritoges for Hovtærkning og Gjærdes Opfætning mod en Afgift af 8 Rd. 40 $\frac{1}{2}$ p. Ved Kjøbekontrakt af $\frac{29}{100}$ 1810 og Ekjøde af 14de Juni 1811 folgte han Gaard og Gods for 280,000 Rd. df. Rour. til:

Justitsraad Michael Leigh Smith.

Justitsraad Smith havde tidligere været dansk Embedsmand paa de vestindiske Der og derefter eller samtidig Plantageejer sammesteds, i hvilken Stilling han skal have erhvervet sig betydelig Formue. Af de paa Godskontoret opbevarede Dokumenter fra hans Tid kan ikke erfares, at han gjorde nogle Forbedringer paa Gaard og Gods, det eneste, der kan nævnes i den Henseende, er, at Everdrup Kirke i hans Tid repareredes, da Laarnet efter Kirkesynet 1814 var nær ved at falde ned, samt at Hellebes Mølle ombyggedes, da den næsten var nedfalden i den forrige Møllers Tid. Han skal efter Traditionen have været i høj Grad paaholdende, saa han aldrig gav Forstrækning eller Bygningshjælp til nogen af sit Godssets Bønder; anmodebes han derom, svarede han almindelig: „Nej jeg gjør pine-død ikke, Du, for naar Du faar, saa kommer alle og vil ha'e!" Tilstanden paa Godset vedblev derfor i hans Tid at være meget daarlig. Smidlertid ophævede han Hovriet for de hoveerpligtige Bønder i Næstelsø Sogn under Bækkestov ved Hovriforening af $\frac{7}{12}$ 1840 mod en aarlig Afgift af 36 Rd. foruden den forhen omtalte Erstatning af 8 Rd. 40 $\frac{1}{2}$ p. for Hovtærkning etc. Justitsraad Smith døde efter flere Aars tiltagende Svagthed 1843.

Hans Enke Cæcilie Caroline, Datter af Etatsraad Jean de Conind i Kjøbenhavn, beholdt Gaarden i 1 Aars Tid, men folgte

ved Skjøde af $17/8$ 1844 Gaard og Gods til Kammerherre, Hofjægermester

Christian Andreas von Wind

til Sanderumgaard i Fyn for 226,000 Rd., som i de store Skove, der ved foretagen Laskation vurderedes til omtrent nævnte Kjøbesum, fandt en rig Indtægtskilde ved de i mange Aar forfattede Salg i Skovene og en storartet Udfibning af Brænde fra Bækkeskov Strand. Ved Høveriforening af $31/3$ 1845 tilbød Kammerherren Høveriet opløst for hele Godset mod en aarlig Afgift, der betales for Gaardene i Sølperup med $40\frac{1}{2}$ Rd hver, Gaardene i Sjolte med $45\frac{1}{2}$ Rd. og Gaardene i Snesere Lorp med $43\frac{1}{2}$ Rd. — Kammerherre Wind anlagde Dyrehaven og forskønnede Haven ikke ubetydelig, saa at den nu er en af de smukkeste paa Egnen; han døde d. 17de Septbr. 1869; — hans Enke, Kammerherreinde

Anna Elisabeth Sofie, født Hoppe,

besad Godset til sin Død d. 17de Maj 1881; hun var født 1803 og var en Søster til Stiftamtmand Hoppe i Viborg Stift. Ved en af Landinspektør Smith i Bordingborg lagt Plan af $24/7$ 1870 tilbød hun Godsets Beboere deres Gaarde til Ejendom for en Betaling af 2,028 Rd. for Fæstegaarde, 1,830 Rd. for bortforpagtede Gaarde, samt 2,470 Rd. for Huse og Parceller indtil 2 Ldr. Hartkorns Størrelse, alt pr. Ld. Hartkorn. Udbetaling $1/3$ af Kjøbesummen og $2/3$ til 4% aarlig Rente med Moderation for yngre Fæstere. Indtil 1860 har Bækkeskov folgt i Snesere Sogn: 2 Gaarde og 1 Hus i Snesere Lorp (Matr. Nr. 1, 8 og 14), 1 Gaard og 2 Huse i Sjolte (Matr. Nr. 8, 22 og 27) samt 1 Gaard i Sølperup (Matr. Nr. 5). Ved Kammerherreindens Død gif ved Arveoverenskomst Godsets Befiddelse over til den næstældste Søn,

Kammerherre Carl Rudolf Emil von Wind,

dansk Gesandt i St. Petersborg, der ved Skjøde af 4de Novbr. 1881 overtog Gaard og Gods med

244 Ldr. 2 Skpr. 1 Fdfr. $1\frac{1}{4}$ Alb. Ager og Engs Hartorn og
10 — „ — 3 — $1\frac{2}{7}$ — Skovskjld samt Ewerdrup
Kirke med 44 Ldr. matrikuleret Hartorn og 420 Ldr. 1 Skp. 3 Fdfr.
 $1\frac{1}{4}$ Alb. tiendeydende Hartorn for 660,000 Kr., hvoraf fragaar
Pantegjæld 200,000 Kr., Arv efter Forældrene 266,525 Kr. 41 Dre,
saa at den Sum Kammerherren efter Arveudlæg tilsvaerer Boet kun
udgjør 133,474 Kr. 59 Dre.

Grevensvænge.

Som anført under Bækkeskov Gods-historie frakom Godset 2 Gaarde i Snesere Torp, vistnok i Rudolf von Schinkels Tid, muligens i hans Faders Tid, men i alt Fald efter 1701, da de i Kirkebogen herstedes nævnes „Waarne“ under Bækkeskov; disse 2 Gaarde hørte derefter under Herregaarden Grevensvænge indtil 1789, da de atter kjøbtes tilbage hertil.

Der kan naturligvis ikke paapeges nogen Gods-Administration for disse 2 Gaardes Vedkommende; efter Traditionen var det de 2 bedste Gaarde i Byen i Slutningen af det forrige Aarh., sagtens fordi de vare fritagne for Høveri, men da enkelte af Grevensvænges Ejere have været fortjente Mænd af Fædrelandet, gjengives her Gaardens Historie efter Franziska Carlsens „Optegnelser om Rønnebæk Sogn“.

Grevensvænge var herefter 1553 en Bondeby af samme Navn, der ved denne Tid nedbrødes. 1630 ejedes den af

Glaus Paslich.

Familien har vistnok ejet den i flere Generationer, da baade Bedstefaderen Casper og Sønnen Friederich omtales som Ejere af den; 1638 kjøbtes Grevensvænge af den heltemodige

Admiral Pros Nielsen Mund,

der ejede den til sin Død 1644; han faldt i et Søslag mod den forenede svensk-hollandske Flaade d. 23/10 1644 under Holland. Den

svenske Flaade talte 42 Skibe, den danske kun 17, men „som en ny Bue Digre kæmpede han fra sit Skib *Patentia*“ til det entredees og han med hele Besætningen blev kastet overbord, da han ikke vilde modtage Pardon (Barfod). Pros Mund var gift med Gode Urne, en Søster til Major Axel Urne paa Bækkestov, og efterlod sig 2 Børn: Sønnen, Brigadér Niels Mund, der erholdt Rønnebæksholm, og Datteren, Thale Mund, gift med Tschum Christoffer Stensen, der arvede Grevensvænge. Stensen døde 1704, 67 Aar gl. og deres Datter Sofia Amalie Stensen, døbt 1673 i Rønnebæk Kirke, blev 1696 gift med Ritmester Friederich von Lehsten til Næstelsøgaard og efter hans Død 1703 med Ritmester Henning Landorph. Denne folgte 1711 Grevensvænge til Baron Wedell, der folgte Gaarden 1719 til Christian Frederik Paludan, som 1724 folgte den til Thomas Neergaard, født paa Evenstrupgaard i Vejls Sogn¹⁾ 1673, havde været Forpagter paa Snebinge, nu Jørsløvgaard ved Julebjerg, derefter Ejer af Julebjerggaard, som han 1722 folgte til Overkammerherre Carl von Plessen. Han boede paa Grevensvænge til sin Død 1737 og ligger begravet i Rønnebæk Kirke. Hans Enke døde 1742, hun folgte Gaarden til Kapitajn Ulrik Kristian Gjærring, tillige Ejer af Sortebrødre ved Næstved, oprettet til Herregaard efter Reformationen. Gjærring folgte Gaarden 1757 til Generalauditør Jens Wedertink, der 1767 folgte den til Hof-Apotheker Johan Gottfried Becher, der igjen 1775 folgte den til Kapitajn Thomsen, som druknede i en Vanding paa en af Gaardens Marker 1776. Derefter ejedes Gaarden af Regimentslæge Rudolf Buchhave til 1781 og derefter af Dr. Mauritzen, der folgte den til Hr. Knud Lind 1784. Denne bortfolgte ved Auktion Størstedelen af Bønderaadsjet, saaledes folgte^{20/7} 1789 nævnte 2 Gaarde i Sneesere Torp til Bækkestov, — med Landgildeafgifter for hver Gaard 4 Ldr. 4 Skvr. Byg, 2 Ldr. Havre, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 20 Eg. samt 11 Rd. 2 Mk. i Landgilde og Høveri, foruden Afgiften til Bartov Hospital (Fæsternes Navne vare Peder Christensen og Poul Pedersen), — skjøndt Grev Thott til Gaans ogsaa ønskede at købe dem, hvorfor de betaltes med den usædvanlig høje Pris i de Lيدر af 80 Rd. pr. Ld. Hartorn. Lind

¹⁾ Nedreven 1682 af Knud Thott. Dens Torp lagdes under Bæsnæs By og Evenstrup Suse.

døde 1793, 46 Aar gammel. Enken folgte Gaarden til en Hr. Grøn-
beck, som vedblev Vortfalget af Bøndergodsset. Han folgte Gaarden
til Frøken Birgitte Sofie Christiane Kaas, der ejede den til 1848,
da hun folgte den til Hr. Engberg. Denne folgte ^{27/9} 1865 Grevens-
vænge til Statsraad Wolff paa Engelholm for 84,000 Rbd. med Be-
fætning og Inventar, hans Søn Kammerjunker Berner Suedorff-
Wolff er dens nuværende Ejer.

Rosendal,

forhen Totterupholm og Rosenlund,

skal være oprettet af en forlængst siden nedlagt Bondeby. Rosendal hørte oprindeligt under Vallø. Mette Rosenkrands' arvebeholdning efter sin Moder, Ida Munch, død 1586, Totterupholm, som Gaarden dengang kaldtes; hun forenede sig med sin søn i Sjolte med Totterupholms, der paa Skiftet efter hende udlagdes som Arv til hendes Datterdatter:

Ytte Gyldenstjerne,

som først var gift med Peder Juul til Gjorslev, der døde barnløs 1612, og til hvis Skuffelse hun skænkede Prædikestolen i Jakke Kirke s. A.¹⁾, og derefter med Christian Grubbe til Lystrup, Lehnmand paa Bordingborg Slot. Deres Søn, Peder Grubbe, folgte 1644 Totterupholm til Fru

Gode Rosenkrands,

Enke efter Gabriel Lagmand til Hofdal i Skaane, der døde paa Frøslevgaard i Stevns 1642, 32 Aar gammel; senere gift med Knud Alfeld til Svenstrup, der faldt i Skaane 1657, 48 Aar gammel. Ved Skjøde udstedt i Kjøge 12te Juni 1680 folgte hun 1 Gaard og 2 Gadehuuse i Sjolte til Oberst Nabe von Schildern²⁾. I Følge en

¹⁾ Hofmanns Fundatser Tom. 8.

²⁾ „Anders Jensen, Skjlder aarlig trej Lønder Bjug, nog tvende Gadehuuse Skjlder Aarl. hver Six march fire stilling.“

Table øverst paa Frøsløv Kirkeetaarn stjænkede hun 500 Rb. i „Croner“ til Frøsløv Kirke, endvidere stiftede hun et Legat paa 100 Slettebalere af opamlkede Bøder paa sit Gods, hvoraf Renten uddeles til Fjætte Sogns fattige. Knud Ulfelds og Geble Rosenfrands Datter, Anna Margrethe Ulfeld, var gift med Danmarks berømte Søhelt:

Niels Suel,

General-Admiral, Admiralitets-Præsident, Gehejmraad, Elefantridder, Herre til Laasinge, Eriksholm og Thorum, der dog forenedes med Eriksholm ved kgl. Tillæbelse af 20/4 1689, samt efter Svigermoderens Død 1684 tillige Herre til Lotterupholm. Niels Suel er født d. 8de Maj 1629 i Kristiania i Norge, hvorhen Moderen begav sig ved de kejserlige Troppers Indfald i Nylland, og er en Søn af Erik Suel til Hundsbæk, Rigsraad, Befalingsmand paa Aalborghus og Landsdommer i Nylland og Hustru Sofie Sehested, en Søster til Norges Statholder Danibal Sehested. Fra sit 7de Aar opdrages han hos Mosteren Karen Sehested paa Gaarden Stenalt ved Randers, der havde været Hofmesterinde for Kristian d. 4des og Kristine Munchs Børn; blev i en Alder af 14 Aar, 1643, ansat som Page hos Prins Frederik, senere Kong Frederik d. 3die i Danmark, men dengang Erkebisp i Bremen, og fulgte med ham hjem, da han 1648 besteg Danmarks Trone. Derpaa studerede han 1 Aars Tid ved Sorø Akademi, men da han tidlig havde fattet Forkjærlighed for Søen, begav han sig til Holland og uddannede sig i Søvidenskab og praktisk Søkrigstjeneste under de store Helte Helte Martin Tromp og Michael Abrian zoon de Neuyter i Hollands Krig med England 1652—53 og udmærkede sig blandt andet i det blodige Slag i Kanalen, og fulgte siden sidstnævnte paa dennes Tog mod de afrikanske Søsvøvere. Hjemkommen fra Holland blev han allerede næste Aar udnævnt til Hofmens Chef, deltog i Krigen med Sverrig 1657—60, men vandt sig især udbødelig Berømmelse i den saakaldte „skaanse Krig“ fra 1676—79 ved sine bekjendte Sejre. — I Freden udmærkede han sig ved sin Omforg for Flaaden; og ved sin Fromhed og Mildhed gjorde han sig elsket af alle og ikke mindst af sine Bønder, han kaldtes almindelig den gode Hr. Niels Suel og „den gode, gamle Ridder“. Under Lotterupholm hørte efter Kirkebogen herjteds 1697, 4 Gaarde og 1

Hus i Sjolte¹⁾), hvoraf den ene Gaard 1682 tilkjøbtes Godset fra Otto Ranzau, Herre til Vollerup, Årsdal, Voldborg, Ånsberg etc., Ridder, Ss. kgl. Majts. Kammerherre²⁾). Niels Juel døde i Kjøbenhavn i sin Gaard paa Kongens Nytorv, d. 8de April 1697; han ligger begravet i Holmens Kirke i Kjøbenhavn. Paa en Tavle, opstillet ved hans Kiste, fattede Biskop Ringo ham det bekjendte Vers: „Staa Vandringsmand og stu en Søhelt an i Stén, og est Du selv ej Flint, da er hans døde Ven“ osv. Sammefteds hviler ogsaa hans ædle og højhjærtede Hustru, Anna Margrete Ulfeld, født 1641, som han ægtede 1661, hans Søn, Knud Juel, og Sviger søn, Niels Krag. I Forening med General-Løjtnant Niels Rosenkrands's Enke, Birgitte Steel, stiftede Margrete Juel Frøenkløsteret i Rostilde d. ²⁹/3 1699. Ved hendes Død 1703 kom Lotterupholm ved Giftermaal med Datteren Sofie til

Sejmeraad Niels Krag

til Egeffov i Fyn, en Søn af den i Souveranitetshistorien saa bekjendte Rigstraad Otto Krag. Deres Datter Anna Margrete Krag var gift med

Generalmajor Christian Juel,

Søn af Generalmajor Peder Juel og Hedevig Krabbe til Brellevgaard i Jylland; han lagde 1707 Strandegaard med Gods under Lotterupholm, efter at have ombygget den med stor Bekostning. Ligeledes indrettede han et Schæferi paa 1000 Faar paa Halvøen Fed, som forhen var en Hedestrækning bevoftet med Lyng og Enebær. Juel døde 1717, 49 Aar gammel, men hans Enke,

Anna Margrethe Krag,

befod begge Gaarde i flere Aar efter hans Død, hun døde 1757. Ved Ekjøde, dateret Lotterupholm d. ³⁰/6 1731, folgte hun Strande-

¹⁾ „Baarne under Sal. Hr. Niels Juel, Lotterupholm“, nævnes: Gaardmændene Jens Michelsen, Christoffer Gjødis, Zafarias Hendrichsen, Anders Hansen og Hm. Jak. Hansen i Hollænderhuset. Efter Fordebogen 1699 hørte ogsaa Kongens Mølle ved Sjolte til Lotterupholm.

²⁾ Jens Sørgeisen giffuer 1½ Pund Bjug og 3½ tde. Aure.

gaard's Jordegods, hvormed var forenet Lotterupholms Besiddelser i Snefere og Ksholte Sogne, med samlet Bøndergods 208 Ldr. 7 Skpr. 2 Alb. Hartkorn Ager og Eng, samt Skovsklyd 5 Ldr. 6 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb og Strandegaard med 29 Ldr. 7 Skpr. Hartkorn Ager og Eng og 4 Ldr. Skovsklyd — i Alt 35 Gaarde, 20 Huse og 2 Møller (Kongens Mølle ved Sjolte og Trindelstrup ved Ringsted) med samlet Landgilde af 10 Ldr. Rug, 116³/₄ Ld. Byg, 52²/₄ Ld. Havre, Landgildepenge 68 Rd. 84 sk. samt i Smaaredsel 29 Lam, 30 Gæs, 62 Høns, 3²/₂ Snes Vg -- til: „Højædle og Velbaarne Ditte Thott, Hs. Kgl. Mayts. Stats- og Ruffitsraad. Assessor ubi Højesteret og Tilforordnet ubi Cammer-Collegio" samt hans 2 Søstre, „Frøjsknerne" Dorothea og Anna for 17,000 Rd. dansk Rourant. — Generalmajor Christian Suels og Anna Margrethe Krag's Datter Hedevig Sofie Suel blev 1733 gift med Gehejmeraad,

Kammerherre Holger Rosenkrands,

der ved kongelig Bevilling af ³⁰/₆ 1748 fik Lotterupholm ophøjet til et Baroni under Navn af Rosenlund, hvilket Navn det beholdt til 1786, da det, Aaret efter Rosenkrands's Død, folgtes under Navn af Rosendal, men siden 1731 har hverken Lotterupholm eller Rosendal ejet Jordegods i Snefere Sogn.

Sstrandegaard

er oprettet af den nedlagte Bondeby Fisserhoved i Kong Frederik d. 3dies Tid, idet Frederik d. 3die 1661 gav „Fisserhofvet“ og mere omliggende Bøndergods som Erstatning til

Axel Sehested

til Stougaard ved Vejle — Søn af den bekjendte dygtige og lærde Kantzler Kristen Thomsen Sehested — for deraf at oprette en fri adelig Hovedgaard istedetfor hans Gods i Skaane, der blev afstaaet til Sverrig, da Bornholm blev tilbagegivet Danmark ved Freden 1660. Egentlig tilhørte dette Gods hans Hustru Møegaard Thott, Datter af Otto Thott til Ræs og Tytte Gyldenstjerne, der modtog i Arv efter sine Forældre 814 Tdr. Hartkorn i Skaane, og som nu tilligemed mere — i Alt 8,500 Tdr. Hartkorn, i adelige Godser afstodes, hvorved Sverrig blev af med en stor Del af den skaanske Adel, der var Danmark hengiven. Sehested, der faldt i Slaget ved Lund 4/12 1676, folgte allerede 1662 Godset til

Hans Pedersen Klejn,

en rig og anset Handelsmand og Raadmand i Kjøbenhavn, der var meget ivrig interesseret i Gnevoldsmagtens Indførelse, idet han d. 16de Oktbr. 1660 tilligemed Stadshauptmand Thuresen af Borgernes Forsamling sendtes til Rigshofmesteren Peder Reedtz med det udarbejdede og af Borgerstanden og Gejstligheden vedtagne Forslag om

Indførelsen af Souveræniteten. Under Kjøbenhavns Belejring havde han laant Kong Fred. d. 3die den Sum af 1587 Rd. 14 $\frac{1}{2}$ R ., hvorfor han var udlagt noget Lørdagods i Mørkøje By paa Kjøbenhavns Amt. Klejn folgte Strandegaard og Gods til

Jochum Ernst Volker,

hvis Enke efter „danste Atlas“ besad Gaarden til 1686, da hun folgte den til den rige

Kjøbmand Peder Jensen

fra Kjøge; dennes Enke folgte 1707 Gaard og Gods til efternævnte

Generalmajor Christian Vuel

til Totterupholm. Han lagde Totterupholms Besiddelser i Kongsted, Kholmte og Snefere Sogne under Strandegaard for Hoveiets Skjld; men hans Enke folgte, som foran meldt Gaard og Gods 1731 til

Statsraad Thott og Søstre.

Thott afsjøbte senere Søstrenes Part og forbedrede i høj Grad Gaard og Gods ved Skovs Opplantning og Vands Afledning samt tilkjøbte over $\frac{1}{3}$ mere Bøndergods. Da Thott 1736 arvede Linderstovd, forenede han begge Gaardene, og siden den Tid har de havt fælles Ejer med Baroniet Gaunø. — Strandegaards Besiddelser i Sjolte, Snefere Sogn, var efter Lørdagbogen 1731:

Natr. Nr.	Brugernes Navne.	Hartforn.				Landgilde.				Smaarebjel.				Hoveri- og Landgilde-Penge.		Anmærkninger.		
		Ld.	Sl.	Fdt.	Alb.	Kug.		Byg.		Havre		Lam.	Gæs.	Høns.	Vg.		Rd.	S.
						Ld.	Sl.	Ld.	Sl.	Ld.	Sl.							
1.	Christen Hansen	2	6	2	»	»	»	2	»	1	4	»	1	2	20	Natural		
2 & 10.	Rasmus Jensen	5	3	1	1	»	»	5	»	1	»	1	1	2	20	Hoveri do.		
11.	Lars Jensen og Peder Olsen	8	4	2	1	»	»	6	4	»	4	1	1	2	20	do.		
	Povel Jensen	5	7	3	2	1	»	4	»	3	»	1	1	2	20	do.		
	Huse:																	
1.	Olfuf Isfen	»	6	2	1	»	»	1	»	»	»	»	»	»	10	4	»	
2.	Nichel Jensen	»	4	»	»	»	»	4	»	»	»	»	»	»	»	4	»	
	Lars Kofs, Skovfoged . .	»	3	3	»	»	»	4	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
	Olfuf Heinrichsen	»	5	2	1	»	»	»	1	4	»	»	»	»	»	4	»	
	„Kongens Mølle“ Svend Hansen	1	5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	6	84		
	Tilfammen	26	7	1	»	1	»	19	4	7	4	3	4	8	90	18	84	
	Skov til al By	1	3	1	1													

fri som Skovfoged.

samt Møllestyld 1 Ld.
4 Skp. 2 Fdt. 2 Alb.

Lindersvold,

forhen strevet Lirdvold og Lindesvold.

Efter Sechers „danste Herregaarde, Slotte etc.“ ejedes denne Gaard 1580 af en Christoffer Lindenou, Søn af Christoffer Lindenou til Drenderup og Fru Anna Bjørn, og Gaarden hed da, efter samme Rilde, Lindvold, men maa vistnok dengang have været en mindre Herregaard. Efter „dkk. Atlas“ ejedes den i Svenskekrigen 1657—60 af Godste og Christoffer Lindenou, sidstnævnte ombyggede den efter Krigen ødelagte Gaard og henlagde derunder Byerne Ugelhoved og Hyllede Skovsbo med Undtagelse af 2 Gaarde paa 12 Adr. 2 Fodr. 2 Alb. Hartkorn samt 4 Huse, der tilhørte Bispefeld, hvilke imidlertid folgtes til Lindersvold $1\frac{1}{6}$ 1762, efter at Jorden i et halvt Aarhundrede havde været drevet under Vindbyholt kongelige Gjæstegaard, da Gaardene vare brændte 1712, som nu lagdes under Lindersvold. — Christoffer Lindenou lagde betydeligt Jordegods under Lindersvold Hovedgaard og folgte den derpaa ved Skjøde af $1\frac{1}{4}$ 1672 til sin Svigersøn

Major Axel Arne.

Efter nævnte Skjøde var henlagt under Lindersvold 23 Gaarde og 3 Huse i Snefere Sogn, men da han Aaret efter overtog Bækkeflov efter Svigerfaderens Død, førte han alt Bøndergodset her i Sognet tilbage til Bækkeflov; Lindersvold med øvrige Tilliggende folgte han til sin Svoger

Oberst Rabe von Schildern,

Søn af Landdroft Hermann Bernhardt v. Schildern i Oldenborg,

gift med Urnes Søster Martha eller Merete, med hvem han havde 14 Børn. Oberst Schildern døde 1680, 50 Aar gl., og ligger begravet i Røholte Kirke, hvor hans Harniff med Kommandostav og 16 Afler ophængtes over Sakraftidøren. Merete anfaas som Gaardens egentlige Ejerinde og var en myndig og streng Husfrue, især mod de hoverigjørende Bønder, der længe mindebes hendes Haardhed i en Bondevise, hvis Slutningsvers lyder saaledes:

Gud fri os fra den onde Trolld,
 Hør det, som vi bede!
 Og fra Fru Merthe paa Lindersvold,
 Hør os alle, Gud, med Glæde!

Gamle Folk ville vide, at „Fru Martha“ ikke kan finde No i Graven; men ofte kommer kjørende ved Midnattstid i en Karet, forspændt med 4 kulforte Dingste, og med stort Bulder, som hele Gaarden skulde styrte sammen, og svinger op for Hovedtrappen; derpaa er alt stille et Øjeblik, men kort efter høres det samme Bulder, det er „Fru Merthe, der kjører bort igjen“.

Smidlertid var Fru Merete en dygtig Godsbestyrerinde, der satte det af Krigen ødelagte Gods i god Stand, ja endog udvidede Godset ved Kjøb; saaledes erhvervede hun 1677 Ralbsret til Røholte Kirke, ligeledes erhvervede hun ^{28/7} 1695 ved Magekifte 1 Gaard i Sjolte, som tilhørte Kronen¹⁾; 1680 erhvervede hun sig 1 Gaard og 2 Huse sammesteds, som tidligere tilhørte Lotterupholm efter efterstaaende Skiftebrev. Da dette giver adskillige Oplysninger om Datidens Landbosforhold, ansøres det her i noget forkortet Form efter Lindersvold Skifteprotokol:

„Anno 1707 d. 4. Martz er holden Schifte og Deeling efter afgangne Sl. Anders Jensen, som boede og døde ubi Schiolte (23. Febr. s. A.), hvor da Velbn. Merthe Sofie Urne, Sl. Oberst Rabe v. Schildern, med Fuldmægtig Oluf Christensen af Schildstrup var mødt med 4 Bønderingsmænd (Hans Ebbesen, Drupt; Tohum Han-

¹⁾ Samme Gaard beboedes af Peder Larfen og gav i Vandgilbe Louw (2). Bund Hjug (8 Tdr.) og 3 Tdr. Aare. Dertilkom efter gl. Matricul var 11 Tdr. 1 Fdfr., men efter den ny Landmaalingmatricul (1690). „kun 8 Tdr. 3 Eptr. 2 Fdfr.

fen. Koholte; Ole Hansen, Dropt; og Niels Pedersen, Rytterbonde i Brøderup) med Enkens Laugværg Niels Nielsen i Stoer Ryttinge, saavel som den sal. Mands arvinger, nemlig Ole Andersen i Schiolte paa Linderboold Gods og Christen Andersen i Brøderup paa Ryttergobstet, efter Tillysning ved Baarsø Herrirting af 24 Aar, næst forleden. — foruden Obristløjtn. Sten Schinkel paa Beckeskouf, Kgl. Mayts. Regiments-Striffuer Hans Madsen i Næstved (senere Herredsfoged i Baarsø), Sgr. Peder Hansen, Ridesfoged paa Lotterupholm, hvis disse havde noget at fordrø.

Boens For Mue Er som følger:

udi Stuen.	Rd.	Mt.	ß.
Et gl. føre Bor med foed og en schoffe 2 Mt., 1 gl. før Bench 4 ß.	"	2	4
1 gl. før Riste 12 ß. 1 gl. Egge Rieste uden Laas 8 ß.	"	1	4
1 stoer fort Eggekiste med Laas 2 Rd. 2 Mt.	2	2	"
1 Røed panel samt 1 Røet Kandeskab	"	1	"
2de smaa bag Stolle à 3 ß = 6 ß., 1 traade Koch 2 Mt., 1 gl. do. 12 ß.	"	3	2
1 garren Haspe 4 ß., 1 Egge Braastab med 3de Rom udi og Laas 1 Rd.	1	"	4
1 Jern Kachelofn med foed 6 Rd., 1 fenge Sted 2 Mt.	6	2	"
1 Bolster Under Dyne 5 Rd., 1 gl. do. 1 Rd. 2 Mt., 1 gl. poes 1 Mt. 4 ß.	6	3	4
1 gl. under Dyne med Brune Kenner 1 Rd. 1 Mt., 1 hjemmegl. Olmerbugs 4 Rd.	5	1	"
1 Par gl. Blaar Gaarrens Lagen 1 Mt. 8 ß., 1 Par gl. hver-Gaarrens do. 2 Mt.	"	3	8
1 hvid hampe hoved Dyne 1 Mt., 1 Blaa stribet do. 2 Mt.	"	3	"
1 liden linned pude med Vaar 1 Mt. 8 ß., 1 gult Sengeteppe 4 ß.	"	1	12
1 lidet gl. Sengeted oplaget af fiehle 2 ß., der = udi:	"	"	2
1 gl. hvid Dyne Vaar 2 ß., 2de Blaar garrens lagen 1 Mt.	"	1	2
1 lidet do. 4 ß., 1 gl. do. lerritz Vaar 2 ß., 1 gl. Klude Bøed hoved Dyne 2 ß.	"	"	8

	Rd.	Mt.	ß.
1 flanderff Benche-Dyne 1 Mt., 1 gl. Benche Dyne Baar 2 ß.	"	1	2
1 Bruundt hjønde 1 Mt., 1 do. Eldre 8 ß., 1 do. 2 ß.	"	1	10
1 Blaa Badmel do. 12 ß., 1 føre half Riste med Laas 1 Rd. 1 Mt.	1	1	12
1 gl. Bunded hjønde 2 ß., 3de gl. Tre benet Stoele à 1 ß.	"	"	5
1 pefuer Doern 4 ß., 1 gl. Mad Korre 2 ß., 1 gl. Løjte med hinde 1 ß.	"	"	7
1 Lampe af Jern 4 ß., 1 Lyse Mefing Stage 1 Mt. 4 ß.	"	1	8
1 hollanf Krus 10 ß., 2de føre hyller 4 ß., 1 Egge do. 4 ß.	"	1	2
1 gl. Løjbenç ell. falle stoell 2 ß., 1 pipe Kande (Kammerpotte) 6 ß.	"	"	8
(Udi den store forte Egge Riste som Sejglet var fra Kommet, hvilket var fket den Aften, da El. An- ders Jensen blev begravet af de mange Følch, som vare tilstede, forklarede Enchen, men Nøg- len blev givet Arvingerne Derudi fandtes:			
1 Stripbet Drejels senge Teppe	"	1	8
1 gl. fort Badmels trøje 6 ß., 1 Stk. graat Badmel 5¼ Mt. à 12 ß., 1 Sblt.	"	4	6
1 graa Badmels Kjoll 2 Mt. 8 ß., 1 gl. Røed Bad- mels koste 8 ß., 1 do. hviid 4 ß.	"	3	4
1 gl. Kalfkind's Rif Støche 2 ß., 1 Par Badmels Buxer 6 ß.	"	"	8
1 Par half slidte hvide Strømper 6 ß., 1 Par graa do. 8 ß., 1 Par do. 2 ß.	"	1	"
udi samme forte Riste fandtes endvidere kun Enchens Klæder og 1 Par Lagener, som er pandt fatt af Ole Smid i Schioldte for 2 Rd.	2	"	"
i Cammerit.			
1 gl. Degntrue 8 ß., 1 gl. fører Sengesteb uden Klæder 2 ß.	"	"	10
1 gl. rannet Senge Klæde 1 Mt., 2 Bie Ruer 2 ß., 1 Standsbg. 2 ß.	"	1	4
1 Stand Bd. 4 ß., 1 gl. Egge benç 2 ß., 2de Kartter. 8 ß.	"	"	14

i Kielderen:

	Rd.	Mf.	ß.
2de Standerfjöggr. 2 ß., 1 gl. Ld. med lit Mel ubi 2 ß., 1 Egge Kar 3 ß.	"	"	7
1 Ofte hech 1 ß., 1 flesche Olde 12 ß., 1 gl. Silde Bal 1 ß.	"	"	14
2de gl. Stander Ldr. 4 ß., 1 gl. søer Car 4 ß., 1 øll tønde 1 Mf. 4 ß.	"	1	12
1 do. 12 ß., 1 do. 12 ß., 1 haarfigt 10 ß., 1 øll tragt 2 ß.	"	2	4
1 sie 1 ß., 1 Lehr Sæche 4 ß., 1 Nett med 1 Pd. Olb (Olb) 6 ß.	"	"	11
1 Kierne 4 ß., 4 Siebøtter 8 ß., 1 gl. Føre Malche Bøtte 2 ß.	"	"	14
1 liden gl. Malche Kande 4 ß.	"	"	4

Paa Lofted.

2de Saale 8 ß., 1 gl. Hæspe 2 ß., 1 Stp. Vaar huede 12 ß.	"	1	6
1 gl. Ball 2 ß., 1 Stp. Hørfør 10 ß., 1 gl. søre boer 8 ß.	"	1	4
2de gl. Vie Kubber 2 ß., 1 Stp. Hampesør 4 Mf., 1 gl. Bryn Ruc 2 ß.	"	4	4
2de gl. Vie Kubber 4 ß., 1 gl. Egge Spand 1 ß., 1 gl. Strippe 2 ß.	"	"	7
1 gl. Gaarn Hæspe 2 ß., 2 Sider Flest 14 Lpd. à 3 Mf. = 10 Eldr. 2 Mf.	7	"	"
2de gl. Hæche 2 ß., 5 ¹ / ₂ Ld. Nure à 1 Eldr.	3	2	2
3 Ldr. Bjug à 6 Mf. = 3 Rd., 4 Stpr. Dye Bjug 3 Mf., 3 Stpr. Erter 2 Mf. 4 ß.	3	5	4
1 gl. Sie bøtte 1 ß., 1 gl. Suld 1 ß., 1 gl. Stanbe Ld. 1 ß., 1 Kornskuffe 1 ß.	"	"	4
4 Stpr. homle 4 Mf., 2 ¹ / ₂ Ld. Malte Korren 7 Mf. 8 ß.	1	5	8
1 gl. hampe hœ Wejvel 3 ß., 1 gl. hampe bag Ref 1 ß.	"	"	4

I Rishenet.

1 Ferngrøde 3 Mf., 1 Raaber Potte 1 Mf., 1 Rech 1 ß., 1 Raaberpande 1 Mf.	"	5	1
1 Pandisfatt trefod, Olsuf smids, 3 Mf. 12 ß., 1 ¹ / ₂ Ld. Raaber Kiedel 14 Mf. 12 ß.	3	"	8

	Rd.	Mt.	ß.
1 liden Kaaber Gryde 8 Rd. = 4 Mt., 1 Kobber Kiedel 13 Rd. à 12 ß.	2	1	12
1 gl. do. Fierding 9 Mt. 12 ß., 1 Kiedels Krog 8 ß., 1 hand qværn 2 Mt.	2	"	4
1 Malmpande 3 Rd. 1 Mt. 8 ß., 1 Korn Sold 3 ß., 1 gl. Selde 1 ß.	"	1	12
1 Malche Kande 4 ß., 1 gl. Spand 2 ß., 1 gl. Winfoed 4 ß.	"	"	10
1 Stoer tre Egge Halle 4 ß., 1 Tru Stol 1 ß., 1 Brag (Brage) 4 ß.	"	"	9
1 Sliebetroe 1 ß., 2de Grisse troer 2 ß., 1 Blichfie 1 ß., 1 Sampehille 1 ß.	"	"	5
Paa Lofted ofr. Brøggerfæt.			
1 Plog med Jern og Axel 8 Mt., Ringstømmer af Nafver til 2 Hjul 10 ß.	1	2	10
3de Axel Stoche af Boig 12 ß., 2de Hjul Naf 4 ß., 3de Gaartstjer 6 ß.	"	1	6
1 Gampe bag Ref 3 ß., 1 gl. Egge (o: Ege) Car 1 Mt. 2 ß.	"	1	5
Jern fang.			
2de store Nafre 2 Mt., 1 Rund Stiche Naf 3 ß., 2de smaa Wimbler 3 ß.	1	2	6
1 Due Sauf 4 ß., 1 Huche Jern 2 ß., 1 Bond Knif 6 ß., 2de Soinetru 6 ß.	"	1	2
Plog Redskjap som fantes i Gaarden 8 ß., 1 Stier- kiste med Knif 12 ß.	"	1	4
Korn i Laaden.			
2de Vegge Rug til 2 Ldr. à 7 Mt. = 14 Mt., 2de Vegge Bjug 7 Ldr. à 6 Mt. = 7 Rd.	9	2	"
1/2 Væg Bland-Korn = 1 1/2 Ld. = 6 Mt., 4re trafver Hafer (til Hestene)	1	"	"
2de Læs Vicher = 4 Skpr. = 6 Mt. 8 ß., 1 1/2 Væg Høe = 4 1/2 Læs à 4 Mt. = 3 Rd.	4	"	8
Noch fandtes i Boeligen, som ikke var registreret:			
2de Hør garrens Lagen 2 Mt. 8 ß., 1 Par Blaar- garns Lagen 3 Mt.	"	5	8

	Rd.	Mk.	ß.
1 Hørgarns Dug 12 ß., 1 Blaargaarns do. 10 ß., 3de Budevaahr 1 Mk. 8 ß.	"	5	4
5 Sitr. Hørgarn 2½ Pd. à 18 ß. = 2 Mk. 13 ß., 22 Nøjler Blaargarn 9 Mk. 8 ß.	2	"	5
1 Bøsse 2 Mk., 3de Bieftader hos N. Pedersen i Brøderup, hvoraf Enghen angaf at eje halvdelen vorderet til 1 Rd.	1	2	"
Noch 1 Læs Langhalm 1 Rd., 5½ Ld. aftørstken Safre à 4 Mk.	4	4	"
Boens formue er saaledes ubi efterfølgende Summer:	150	3	11
eller: 225 Sbl. 3 Mk. 11 ß.			

Derimod er Boens Besvær:

a. Gaardens Brøstfældighed:	Sbl.	Mk.	ß.
Stuelængen 15 Fag huus.			
End østre Gavsel vil repareres med tømmer og albt for	1	2	"
2 Stolper at indsette 1 Rd., 7 Læs Langhalm ofr. samme Længde 12 Sbl. 3 Mk. 12 ß.	13	3	12
7 Læs Lørre at røgge med 1 Sbl. 3 Mk., 3de Stolper med Arbejde 1 Dlr. 2 Mk.	2	5	"
2de Windscher 3 Mk., 2de Snylter 1 Mk., 1 Bjelke vil koste 1 Dlr.	2	"	"
Stalblængen.			
Schillerum mellem Stalben og Lofven 3 Mk.	"	3	"
En Dør for Stalben 1 Mk. 8 ß., 1 do. for loven (Loen) 2 Mk., 1 do. 8 ß.	1	"	"
Noch: Loft ofr. Brøggerfæt, 3de Begge, 3 Lylter Brebber à 14 Mk.	10	2	"
Bognleje at hente dem 1 Dlr., Arbejdsløn 1 Dlr. 2 Mk.	2	2	"
Loft ofr. Cammerfæt 2 Fag, 2 Lylter à 14 Mk. 7 Dlr., Bognleje 2 Mk.	7	2	"

	Stk.	Mk.	ß.
Arbejdsløn 1 Dlr., 4 Eylt Sægter 4 Dlr., Bogn- leje 1 Dlr., Arbejdsløn 2 Mk.	5	2	"
5 Binduer i stuen vil forbedres med 1 Dlr. 2 Mk., Skorsten, Bagerofn er udygtig skal koste af Nye 75 Dlr. (!?)	76	2	"
Dend østre Længde 6 Fag.			
2de Læs Langhalm med Arbejdsløn 3 Dlr. 3 Mk., Længden at rette 1 Dlr. 2 Mk.	5	1	"
Den syndre Gavvel vil koste at reparere 1 Dlr. 1 Mk., den nordre 1 Dlr.	2	1	"
1 Port med Arbejdsløn	3	"	"
dend syndre Læng 6 fag.			
1 Port 3 Dlr., Læden forbedres med 1 Mk. 8 ß. .	3	1	8
Samme Længde at tørre (Rykning med Løv) 2 Læs 2 Mk.	"	2	"
Den østre Gavvel forbedres 1 Dlr. 1 Mk., 4 Bind- scher 1 Dlr. 2 Mk.	2	3	"
1 Læs Langhalm med Wieder, Benner og Arbejdsløn	2	2	8
Gade lengen 10 Fag.			
2 Bjelker med Arbejdsløn 2 Dlr., 1 Sparre at indsætte 1 Mk. 8 ß.	2	1	8
3 ¹ / ₂ Læs Langhalm med Wieder 6 Dlr. 2 Mk. 4 ß., 3de Bindscher 1 Dlr. 8 ß.	7	2	12
Leide Støtse osv. 6 Vegge 2 Dlr., 2 Læs Løv 2 Mk., 1 Eylv 8 ß.	2	2	8
1 Led for hafven 1 Mk. 8 ß., 4 Dørre at rette og beslaa 2 Dlr.	2	1	8
Gierderne til Gaarden.			
780 fadne med tårne og Stafre at luffe à 3 ß. (!?)	36	2	4
Skouf-Vengeleddet og Melleklebet med Stolper og Arbejde	1	3	11
Imper, Hornble-Kuller og Piiler findes rigtig efter Lofven.			

	Skd.	Mk.	ß.
Jorden til Gaarden.			
Aaugsmarken er besaaet forsvartlig.			
3 Bjugmarken: 1 Td. Land (6 Skpr.), hvilket skal legges, siben pløyes og harres à Skpr. Td. 2 Mk. = 3 Dlr., 1 Td. Bjug 1 Dlr. 2 Mk.	4	2	"
3 1ste Venge ved Gaarden 2 Td. Td. legges pløye og harre	6	"	"
Kornet 2 Td. = 3 Dlr., Hafrejord 2 Td. Td. à 2 Dlr. = 4 Dlr., Hafre 1 Dlr. 2 Mk. ...	8	2	"
3 Skoufvængtet 1 Td. Td. Bjuglb. Jord = 3 Dlr., Kornet 1 Dlr. 2 Mk.	4	2	"
1 Td. Bland Korn Sædeland at dyrke 3 Dlr., Kornet 1 Dlr.	4	"	"
Hersehabet's Præentioner.			
Hofveriet til 1ste May. 160 safne gierder fulluffis med 8 Læs tjørn à 1 Mk. = 2 Dlr., Stafve 200 = 1 Dlr. 8 ß., Arbejdsløn 2 Mk. = ..			
Hofjorden 1 Td. Td. Bjugland at legges 1 Dlr. 2 Mk., Hafrejord 1/2 Td. Td. 3 Mk.	2	1	"
Kgl. Skatter til 1ste May af			
2 Tdr. 7 Skpr. 2 Alb. ubi April Kvartal à 2 Mk.	1	1	14
Gaardens Befætning est. Kgl. Forordning er denne Gaard idun anset som half og derfor half Befætning, nemlig 4 Beester: 1 Par Keffebeester til Husbondens og Gaardens Brug koster 32 Dlr., 1 andet Par 24 Dbl. (!?)			
1 Plog med aldt sidi Behør som er Seeler og Skagler	6	"	"
1 Vogn med Behør 14 Dlr., 1 tre Harre 1 Dlr. 2 Mk.	15	"	"
Den sal. Mands Begravelse's Beføstning.			
Præsten for Liigpræken 4 Dlr. 2 Mk., Degnen 1 Dlr. 1 Mk., Jord og Kloche 3 Mk.	6	2	"
Liigkisten, dertil hafden Enchen self Planter, men Arbejdsløn	2	3	8
1 Liigklæde laant 12 ß.	"	"	12

	Sld.	Mk.	ß.
2de Lønder Dll til dem som bahr Liggel Effter gl. Rett og Bedtægt 5 Dlr., Brændevin 2 Mk., Lys 12 ß.....	5	2	12
Husholdningen til 1ste May.			
3 Ldr. Ruug à 7 Mk. = 5 Dlr. 1 Mk., 1½ Ld. Bjog til Gryn 2 Dlr. 1 Mk.	7	2	"
2 Ldr. Malt à 7 Mk. 3 Dbl. 2 Mk., 1 fierring Sill 1 Dlr. 2 Mk.....	5	"	"
3 Lpd. Fledsf 3 Dlr., 1/16 Ld. Smør 1 Dlr. 2 Mk., 1/2 Skp Salt 1 Mk. 8 ß.	4	3	8
1/8 Skp fint Salt 8 ß., Lys og tierre (Tjære) til Fornødenhed 1 Dlr.	1	"	"
Folche Lønner.			
En Karl for 1/2 Aar efter Forordningen 10 Dbl., En Dreng 5 Dlr.....	15	"	"
En Pige 4 Dlr.....	4	"	"
Enghen ønskede sin Begravelse som den sl. Mand's, der androg 15 Dlr. 1 Mk., skal hun faa, hvis Boen tilstrækker.....	15	1	"(?)
Schiffes Bekostning.			
tillusningen til Thinget 1 Mk. 10 ß.....	"	1	10
Stempelpapir til Kundgjørelserne 1 Mk. 8 ß., 2de Mænd for deres Forkyndelse 2 Mk.....	"	3	8
Schiffesforvalteren 1 Dlr., 4 Burderingsmænd à 2 Mk., 2 Dlr.	3	"	"
Schiffesbrevet paa 5 Ark à 3 Mk.	3	3	"
Summa paa Boens udgifter og Besværinger...	326	1	3
eller (213 Rd. 3 Mk. 3 ß.)			

Boens formue og Indtægt: Cr 225 Sldr. 3 Mk. 11 ß.,
faa fattes, at Boens Indtægter icke kand svare Udgifterne, altsaa
kand icke de foran andførte 15 Dlr. 1 Mk. til Enghens Begravelse
blive hende godtgjort.

Ridefoged Peder Hansen, Lotterupholm, gjorde Fordring paa
4 Beester efter Loven = 40 Dlr., Bogn, Plog og Garre 12 Dlr.

og hvis dette ikke ybedes hans Hørskab, da vilde han stille alt til Auktion inden Skifte foretages, at hver Land ske sin Ret. Derimod protesterede Enghens Laugværge, da Gaarden ved And. Jensen's Modtagelse, den $1\frac{1}{4}$ 1681 af Niels Suel til Laasinge, Grichsholm og Lotterupholm var en øde Gaard (o: uden Bygninger).

Sluttelig oplyser Skiftebrevet, at Gaarden 1699 fratoges 1 Bønge, hvor der kunde avles 12 Læs Hø og 8 Ekpr. Sædeland, som lagdes under Kongens Mølle, og hvoraf Mølleren Laur's Hemmingsen skal svare 2 Gæs og 1 Ld. Byg og alle Igl. Skatter og Contributioner, „som af 1 Ld. hart Korn gifves.“ — Ribefoged Ved. Hansens Paastand om Besætnings Erstatning kunde ej tages til Følge, da Anders Jensen havde sættet Gaarden 20 Aar førend Loven om Besætningen udkom. Enghen beholder Gaarden. — Schifftet sluttet.

Sterboen i Schiolte d. 5te Martz 1707.

Duff Christensen.

Sylsberg.

Af foranstaaende Skiftebrev fremgaar det, at Tilstanden, hvis den nogenlunde har været som her, næppe kan kaldes daarlig paa Lindersvold Gods; thi Underbalancen af 100 Sldr. som findes, er fremkommen ved Gaardsfeld, som aabenbart ikke var aldeles nødvendig, samt ved Gjerders Tandsættelse, der i Virkeligheden ikke androg nogen Kapital, naar frages Arbejdslønnen, da der fandtes tilstrækkelig Skov til Gaarden, hvor Gjerfelet kunde hugges; og med hvilken Ret Besætningen ansøres som Udgift er ikke klart, da der jo var baade Peste, Vogne og Volsrebsfaber til Gaardens Drift, men det er den almindelige Maade, der følges her, at gjøre „Boens Besvær“ saa stor som mulig, for at Gaarden ikke skulde forringes for Hørskabet ved Udbetaling af Arv.

En væsentlig Grund til, at Fru Merete er bleven skildret som den „onde Trolde“, turde vist nok være den — fraset det strænge Høveri — at hun ved kongelig Bevilling af $\frac{1}{10}$ 1681 erholdt Tiladelse til at befordre rejsende fra Bindbyholts kongelige Gjæstegaard ved sine Bønder's Befordring, hvilken Bevilling ubvidedes til Eneret ved kongelig Skrivelse af $\frac{2}{3}$ 1714 efter hendes derom gjorte Ansøgning, hvori hun til Støtte for den ønskede Eneret ansøger: „at Bønderne i de omliggende Byer påsebe paa i gode Veje at kjøre

Frugt for rejsende, medens hendes Bønder maatte kjøre de rejsende, naar Bejene vare dybe og flette — da efter indhentet Erklæring af Stiftamtmanden i Sjælland Stift, Gehejmerraad Otto Krabbe til Holmegaard og Ugholm, hedder det i den Egl. Eneretsbevilling „maa kun hendes Bønder i Musebølle, Bindbyholt og Bindbyholts Gjæstegaard for Betaling kjøre rejsende efter rigtig Omgang ligesom ved Bognmandslauget i Kjøbenhavn, men de skal da være forpligtet til ved Dag og ved Nat, baade i onde og gode Veje med dygtige Bogne og Hefte at befordre.“ Denne Ret, som ubvidedes til at gjælde omliggende Bønder, stadfæstedes af de følgende Konger, saaledes Frederik d. 5te d. 10/7 1747, og vedvarede til den ny Kjøbenhavns Landevej 1828 afløste „Strandvejen.“ En gammel Mand fra Lestrup har fortalt os, at han tilligemed omliggende Bønder maatte holde parat ved Bindbyholt Kro med Hefte og Bogne for at føre Posten og rejsende videre, og i ondt Vejr maatte Karlene skiftes til at hjælpe Posten frem og saaledes tilbringe de halve Vinternætter paa Landevejen, „ja — saaledes sluttede vor Fortæller — det var dog det værste af alle Slags Hveri-Arbejder.“ — Fru Metete døde i Novbr. 1724, 80 Aar gammel. Sagnet vil paastaa i en Udflyttergaard paa Store Elmue Mark. (HJs.) paa en Bjælke i Stuen findes endnu Marstallet, da hun døde; hun ligger begravet i Noholte Kirke. Lindersvold arvedes nu af Datteren

Aedevig Sofie von Schildern,

gift med Obersten ved Rytteriet i Sydsjælland, Georg von Ralchreüter, der 1728, da hans Regiment forlagdes til Thurebyholm¹⁾ og Obersten f. A. døde, folgtes af hans Enke til

Kirstine Marie Krabbe,

Enke efter Generalmajor Ulrik Kristian Kruse, Kommandant i Frederikshald, bekjendt fra Kampen ved Høland i Norge, d. 9/3 1716, mod Carl d. 12te, hvor han med 200 danske Dragoner 3 Gange drev Carls Anfald tilbage, skjönt Kongen havde den 3dobbelte

¹⁾ Thurebyholm kjøbtes 1718 af Kong Frederik d. 4de, der lod 5 Kompagnier henlægge paa Gaarden.

Styrke, neblagde med egen Haand 15 Fjender, samt saarede Prins Frederik af Hessen, Carls Svoger, og først overgav sig med 20 Mand — Resten var falden eller flygtet — efter at have faaet mange farlige Saar. Kong Carl beundrede højligen sin tapre Modstander og forærede ham en Kaaarde og 2 Pistoler, som endnu opbevares paa Rosenborg Slot. Fru Krabbe døde 1736 og ligger begravet i Ulstrup Kirke; deres Datter, Birgitte Charlotte Kruse, gift med Statsraad, senere Greve

Otto Thott,

arvede nu Lindersvold¹⁾, som lagdes sammen med Strandegaard og bestyredes derfra indtil omtrent 1780, da Godskontoret flyttedes til Lindersvold. Grev Thott tilkjøbte 1762 Lindersvold 72 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdtr. 2 Alb. Hartorn Strøgods i Kongsted, Faxe og Noholte Sogne samt 1 Gaard og 1 Hus i Brøderup, Snefere Sogn, for 6,338 Rd. 87 p. af Bissfelds Kloster og samme Aar tilkjøbte han sig alt Kronens Gods i Snefere, Afside, Dvereven og Brøderup Byer, 1 Gaard i Smidstrup, Kirkebøndens Gaard i St. Røddinge samt Snefere Kirke, men disse Forhold skulle senere omtales under Baroniet Gaunø.

¹⁾ Lindersvold Gods udgjorde 1728 ved Salget til Generalmajorinde Krabbe 34 Tdr. 5 Skpr. 1 Fdtr. 2 Alb. Hovedgaardstakst og 203 Tdr. 4 Skpr. „ Fdtr. 2 $\frac{1}{2}$ Alb. Bøndergods, Noholte Kirke med 30 $\frac{1}{2}$ Td. Kirketiende og Bindbyholt Mølle med 6 Tdr. Møllestyd.

Nyfø eller Stampenborg,

oprettedes til Herregaard 1670 af Pensionarius over Vordingborg Amt

Hr. Jens Lauritzen¹⁾,

der havde Bestyrelsen af Kronens Gods saavel under Vordingborg — fra 1662 til $\frac{1}{5}$ 1671 — samt Lungehoved Slot — fra 1662 — 65, da dette d. $\frac{7}{2}$ 1665 tilkjøbedes Grev Christoffer Parsbjerg, og Vordingborg Amt (Lehn) overlodes Christian den 5tes Broder, Prins Georg. Jens Lauritzen fik et af Kong Christian den 5te under $\frac{3}{10}$ 1670 underskrevet Skjøde paa noget samlet Gods i Omegnen af Præstø, der oprindelig 1658 var pantsat af Kronen til hans Broder, Krigskommissær Søren Lauritzen, „for at give rede Penges Forstærkning udi sidste Kjøbenhavns Belejring“ (1659). — Efter Tordebogen af 1686 hørte under Nyfø: Esuen By, Lappensje Kro og 2 Huse med Lørd i Ejsolte. Jens Lauritzen opbyggede 1673 Nyfø Hovedbygning, som den endnu staar. Paa dens Frontespice ud mod Haven staar:

„Gud være æred!

Mar 1673 lod Jens Lauritzen og hans Hustru, Barbarra Wilbersdatter dette bygge! —

Jens Lauritzen døde 1689, 69 Aar gl.; hans Hustru var allerede død 1684, 44 Aar gl. Begge ligge begravede i Præstø

---

¹⁾ Søn af Borgermester Lauritz Nielsen i Præstø og Hustru Elisabeth Jensdatter og Sønnesøn af Lauritz Nielsen, Bønde i Ammedrup.

Kirke, hvor de havde kjøbt sig et Begravelseskapel ($1\frac{2}{3}$ 1671), og til hvis Vedligeholdelse der svares 2 Ldr. Byg af en Gaard i Skibbinge hør Mortensdag¹). Jens Lauritzen arvede efter Broderen, førnævnte Krigskommissær Søren Lauritzen, Sparreholm Gaard og Gods, der ejede 1 Gaard og 1 Hus i Sjolte By²). Sønnen,

Monfrø Lauritz Lauritzen,

arvede begge Godserne i Forening med sine 3 Søstre. Han folgte 1694 Even By og Lappensjø Kro til Beheimeraad Knuth, Gissel-feld; derimod kjøbte han 1704 Skibbinge Kirke for 1171 Rd. Mens han besad begge Godserne maa det have været en betydelig Ejendom, Sparreholm kaldes i „dff. Atlas“ „en ypperlig Gaard“ og efter en Optegnelse i Beheimarkivet af Historikeren Jakob Langebæk var den vurderet til 20,000 Rd.³); Bregentved vurderes sammesteds til 30,000 Rd. og Ballø og Vemmetofte hver til 40,000 Rd. Indtil 1708 levede han i Fællesbo med sine Søstre, men da de 2 af dem vare døde, skiftede han med den længstlevende og overlod Nysø til Søsteren, Anne Margrethe Lauritzen, gift med

Kommerceraad Johan Nicolai Voigt,

der besad Gaard og Gods til 1742, da han folgte det til Enkegrav-inde Danneffjold-Samsø for 16,000 Rd. Voigt døde 1749, 79 Aar gl., hans Hustru var allerede død 1729, 62 Aar gl.; begge ligge begravne i Præstø Kirke.

Bøndergodset, der hørte under Nysø, 1 Gaard og 2 Huse i Sjolte, lagde Lauritz Lauritzen 1708 under Sparreholm, og efter den Tid har Nysø ikke ejet Bøndergods her i Sognet.

¹) Hofmanns Fundatser Tom 8, Pag. 501.

²) Enefere Kirkebog nævner Aar 1700 „Waarne under Monfrø Lauritzen Nysø“: Jens Hansen, Om. i Schjoldte; denne Gaards Plads paavises at være Huset nu Matr. Nr. 16.

³) Trap: Statistisk-Topografisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark.

Sparresholm

ejede foran nævnte Gaard og 2 Huse i Sjolte fra 1708 til 1804, da disse ved Sparresholms Salg af Baron Selby til sin Forvalter Grandjean fratoges Sparresholm og tillagdes Bækkeskov Gods. Gaarden nedlagdes, og Halvdelen af dens Hartkorn tillagdes den ene af de nu Bækkeskov tilhørende 2 Gaarde; den anden Halvdel deltes mellem 7 Huse, som Bækkeskov ejede der i Byen, hvoraf et ved Stranden endnu bærer Navnet „Sparresholmskuffet“.

Monsør Lauritz Lauritzen

er efter Ligstenen paa Løkkværd Kirkegaard født 1657 „og blev i sin Ungdom opofret til Studeringer og forfærdt til fremmede Lande, at han i Fremtiden kunde blive en vindig Mand for sit Fædreland.“ — — — „Med god Forstand og ærlig Vilje har han siden (1708) forestaaet Sparresholm som Fædrene-Arv indtil Anno 1720, da han fik Dødens Bud ved et ulykkeligt Skud, som efter 8 Dages udstandne Smerter blev hans Banesaar.“ — „Til sit Legem har han i Livet udvalgt dette Hvilested, hvor han i en udbugget Stentiste har faaet sin sidste Bolig i Jorden, ventende at blive overklædt med en Bolig af Himmelen.“ — I Følge Hofmanns Fundatser (Tom. 8, 475) gav han ved Testament af 20/8 1710, 600 Rd. til „20 fattige Almisse-Hoveder“ i Løkkværd Sogn, hvoraf Renten, 30 Rd., uddeles i Mars, Juni, Septbr. og Decbr. Maaneder. — Da han ingen Børn efterlod sig, testamenterede han Gaard og Gods til sin tro Xjener, Ridesfoged, senere

Kancelli-Assessor Anders Christensen Lauritzen,

der engang skal have reddet hans Liv og nu antog sin Belgjørerers Navn. Han forbedrede meget Gaard og Gods. And. Chr. Lauritzen døde 1743 og ligger begravet paa Løfsværd Kirkegaard ved sin Belgjørerers Side¹⁾. Sønnen,

Kommerce-Sekretær Lauritz Lauritzen,

ejede Gaarden til sin Død 1761, hans Enke folgte den, og Godset

¹⁾ Da hans Ligsten meddeleer hans Historie, have vi troet at finde det rigtigst at anføre den her, og for tillige at vise, hvilken Betydning Beværingen af saadanne Minder har for Historiens Vedkommende. (Zevnsfor Medelæggesen og Bortførelsen af Ligstenene fra Snesfere Kirke).

„Vel tjent, vel lønnet: En tro Tjener, som bliver sat ved sin Herres Side, som bliver anset som sin Herres Søn, som haver faaet sin Herres Navn og Gods til Løn, kan ej vente at blive aflagt bedre, endog naar han bliver aflagt paa det bedste. Saadan fik til Trostfabs Løn, fik og fortjente den nu salige og her hvilende forbund Cancelli-Assessor Anders Christensen Lauritz, barnesødt i Sjælland Anno 1665 af ærlige Vegte-Forældre, Christen Andersen, Kirkedommer til Hof (Stjæ), Moderen Dorthje Pedersdatter; som her til Landet Anno 1684 og tjente Høvsraad Due Kommel til Borrebye Gaard og Vasnæs, hvor han indsigtsfuld med Fliid og Trostfob forenede Godhed og Yndest i 12 Aar, hvorefter han Anno 1696 kom i Tjeneste som Kidefoged hos Lauritz Lauritz til Nyssø og Sparresholm, hos hvilken han i 24 Aars Tjeneste har opført sig saa redelig, udvist sig saa vindstibelig, gaaet sin Herre til Gaande saa trolig, at han ved Testamente er bleven erkjendt som sin Herres Arving saavel af Navn som Formue, hvilket han ogsaa Anno 1722 ved Højesteret efter 2 Aars Proces er bleven tilkjendt. Samme Aar indtraadte han i Vegtestab med Johanne Katrine Tornvig (Datter af Herredsfoged Niels Andersen Biger paa Møen), med hvilken han i 21 Aars Vegtestab aplede 1 Søn og 2 Døtre, hvoraf Døtrene før Faderen til deres himmelske Fader blev hentaldt. Denne salige Mand's Dyd blev herved belønnet med Kongens Naade, da han Anno 1733 blev beskiftet til Cancelli-Assessor. For det øvrige har den salige Herres Levnet været roesværdigt og mærkværdigt af Flittighed og Bittighed, Redelighed og Forsigtighed, i Rette og Fremgang, hvorved han er bleven for alle Tjenere et flittigt Mønster i Fliid og Redelighed, for alle Husbonder et rart Exempel i Dyd og Retfærdighed, for alle og enhver erkjendt, til hvis udsødelige Navns Ære dette Monument er oprettet til Opmuntring for enhver at fatte Haab til Herren, i hvis Haand er Velstand og Alder, hvormed han hertig har kronet denne salige Mand i Livet, indtil hans Udgang af Livet blev til Herlighed, da han Anno 1743 den 8de April efter 78 Aars Levetid i Verden til sin himmelske Herres Glæde blev hentaldt, og hans Legeme her hos hans forrige Herre blev nedsat, indtil det paa den store Samlingsdag igjen med Sjælen forenet og med alle udvalgte forsamlet skal indsamles i de evige Soliger.“

gif nu ved Salg igjennem flere Ejeres Hænder. Fra 1781—89 ejedes den af

Kammerherre, General-Adjutant **Thomas Beringkjold,**

eller som han senere fik sig Vedel-Sparre efter sin Frues og Gaardens Navn, en Søn af den bekjendte Magnus Bering, Ejer af Rønnebæksholm, som var med at styrte Struense. Han gjorde sig ligesom Faderen forhadt ved sin tyrantiske Behandling af Godsets Bønder. 1789 folgte Vedel-Sparre Gaard og Gods for 57,200 Rb. bft. Rour. til

Konferentsraad Heinrich,

der igjen 1798 folgte Sparresholm til Baron Selby paa Bækkestov; denne fratog, som anført, Sparresholms Besiddelser her i Sognet ved Salget 1804 til sin Forvalter Carl Vilhelm Grandjean.

I det foregaaende have vi stræbt at paavise, hvilke Herrefæder, der have ejet Bøndergods her i Sognet, og hvorledes dette henimod og efter Midten af forrige Aarhundrede samledes af Bækkestovs samt Strandegaards og Lindersvolds Herfæder, tilsammen omtr. 170 Ldr. Hartkorn, hvoraf over 120 Ldr. tilhørte Bækkestov og Resten Strandegaard og Lindersvold. Efter Matr. af 1690 udgjorde Sognets Hartkorn 520 Ldr. 7 Ekpr. 2 Fdkr. 2 Alb. Ager og Eng; Resten, der saaledes androg c. 350 Ldr., tilhørte fra Reformationstiden og indtil efter Midten af forrige Aarhundrede — dog til forskellige Læder noget mere eller mindre —

Kronen,

der saaledes var største Lodsjeer i Sognet. Efter en Optegnelse i Kirkens Dagbog hørte herunder hele Snefere By, Afside, Dvereven, Store og Lille Røddinge samt Smidstrup Byer, 8 af Brøderup Byes 13 Gaarde, desuden Skovbygaarde — 2 Gaarde og 4 Huse — samt 1 Gaard i Snefere Torp, men ingen Gaarde eller Huse i Sjolte efter 1695, da den sidste Gaard, som Kronen ejede der, folgtes til Lindersvold, og ingen Gaarde eller Huse i Sølperup efter 1650, da denne By tilligemed mere Bøndergods i Sognet (se Lindenovs Skjøde af 1672) var udlagt for Gjæld til Admiral Lindenov, og 1670 frafom Even By, som foran meldt under Nysø. Efter Regjeringsforandringen 1660 var efter Matr. 1664 Smidstrup, Brøderup, Lille- og Store Røddinge Byer udlagt til Ryttergods, saavidt det tilhørte Kronen, medens de oven nævnte Byer, Snefere, Afside, Dvereven, Skovbygaarde og nogle Gaarde i St. Røddinge syd for Bildbanegrøften lagdes til Prins Georgs Livgeding, Bordingborg Amt, „Bordingborg og Jungshoved Lehner“, der imidlertid efter Prindsens Død kom tilbage til Kronen 1714, og fremdeles vedblev at bestyres under Bordingborg Amt, som forhen, og altsaa har Gods-Administrationen fælles med Lehnet, senere Amtet, indtil Kronen bortfolgte det 1762 og 74.

Efter Kristian den 3dies Lehnordning af 1557 vare Lehnsmændenes Pligter følgende: „De skulle nøje paase og have Opsyn med Kronens Lorder og Ejendomme i Lehnet, og hvis noget frafom med Uret, paatale det ved Retten. De skulle frede Skovene og have

Lilshyn med Bilddanen¹⁾ og ikke jage eller lade jage derpaa. Slut-
telig skulle de holde Kronens Bønder ved Lov og Ret og ikke paa-
lægge dem andre Skatter end efter Tordebogen."

Af de bekjendteste Lehnsmænd over Bordingborg Lehn indtil
1660 skulle vi anføre:

Rigshofmester Peder Oxe,

fra ⁹/₁₀ 1566 til sin Død ²⁴/₁₀ 1675, om hvis Virksomhed som
Lehnsmænd henvises til Bispefelts Gods historie.

Rigskantsler Ejler Grubbe

til Lystrup i Præstø Amt fra ¹/₁ 1576 til sin Død 1585. Han
opførte den endnu staaende Hovedbygning paa Lystrup i Form af et
latinisk E samt Borggaarden (der nu er ombygget) som et latinisk G.

¹⁾ Kongens Bilddane var naturligvis overalt, hvor Kronens Gods fandtes,
men da Kronen omtrent ejede hele det sydlige Sjælland, straffiltes det
senere fra Proprietærgodset og Kronens spredte Besiddelser ved et højt
Dige, den før nævnte „Bilddanegrøft“, der gik fra Lappensjø Kro ved
Præstø Fjord her i Sognet til en Vig ved Vesteregesborg (Køllebæk-
troen). Levninger heraf findes endnu paa Smidstrup og Snesere
Marker hersteds, men ellers er den fløjet efter Udsiftningen,
navnlig efter 1840. Den skal efter gamles Fortælling være opført
under Valdemar Atterdag, andre ville mene efter Krigen 1660 af svenske
Krigsfanger; endelig ville nogle mene af svenske Krigsfanger fra Tøn-
ningens Dvergivelse 1713. Den nævnes Iste Gang i Kirkebogen 1719,
da Cornelius i Bilddanehuset ved Stouby(gaarde) nævnes som Port-
mand dersteds; der var nemlig opført Huse ved alle Gjennemtjørster
af Bilddanegrøften, for hvilke der lukkedes ved store Led, „Porthusled“,
hvilken Besidding udsørgtes af „Portmænd“, der herfor havde frit Hus.
Af Kirkebogen hersteds ses det, at i Aarene 1714—19 som flere Aar
senere opholdt der sig flere Krigsfanger her i Sognet, saaledes anføres
ved Hm. Erich Hvasis Varns Daab i St. Røddinge 1716 som Fab-
dere: „Erich Graasteen, Duff Wielberg och Jens Lundgreen, 3de af de
Svenske Krigsfanger“. 1726: „En af de svenske Krigsfanger ved Nafn
Peder Falch herudi Byen (o: Snesere) død, gl. imod 60 Aar.“ „1728
sod Peter Samuelsen, en af de Svenske Krigsfanger, aabenbar Skrifte
for Synd imod det 6te Bud“ — At disse have været med tilligemed
flere Kammerater at opføre Bilddanegrøften turde være mere sikkert, end
at den skrives sig fra Valdemar Atterdags Tid, saa meget mere som
det vides, at disse Fanger sendtes omkring paa Ryttergodterne, hvor
Militæret der bedre kunde holde deres oprørte Sind i Løkke (Fabri-
cius Illustr. Danmarks Hist. 2. Del S. 458). Mærkeligt forekommer
det os ogsaa, hvis den er af en ældre Dato, at den ikke nævnes før end
1719, da Kirkebogen begynder 1697 — altjaa i et Lidsrum af 22 Aar;
vi anse derfor den sidste Meddelelse for rigtigst.

Dpførelsen heraf medførte et tungt Pligt-Arbejde med Rjærfler og andre Arbejder for Kronens Bønder paa Bordingborg Lehn, saa det endnu hedder her paa Egnen: „Lystrup hin røde lagde Bordingborg Lehn øde“.

Nigshofmester Christoffer Valkendorf

til Glorup i Fyn, født 1525, død $17\frac{1}{2}$ 1601, Lehnsmænd paa Bordingborg Slot fra 1585 til 1592, havde allerede gjort sig fortjent som Lehnsmænd paa Bergenhøus fra 1558—70 ved at kue de tykke Kjøbmænds Overmod derved; senere var han Lehnsmænd paa Gul-land, blev 1576 Rigsraad og Rentemester, var en af de 4 Regjeringsraader i Kristian d. 4des Mindreaarighed og blev sluttelig 1596 Nigshofmester. Aaret tilforn stiftede han „Valkendorffs Kollegium“ for 16 Studerende: „Hofmesters Boder“ — i St. Pedersstræde i Kjøbenhavn —, der tidligere var et Karmelitterkloster; men med Sorg maa han nævnes som Lycho Brahes bitterste Fiende.

Henrik Lykke

til Dvergaard etc, fra 1592—1611 omtales under Gisselfeld.

Kristian Grubbe

til Lystrup var Lehnsmænd paa Bordingborg Slot fra 1611 til sin Død 1621; han var tillige Ejer af Lotterupholm. Prædikestolen i Præstø, der er prydet med hans og Hustruens Navne, er givet af ham.

Falle Axelsen Rosenkrands

var fra 1615 Lehnsmænd paa Jungshoved og fra $\frac{1}{2}$ 1622 Lehnsmænd paa Bordingborg Slot til 1632¹⁾; han var en duelig Statsmænd

¹⁾ For Interessens Skyld anføres — her efter Kepholt's Stampenborgs Beskrivelse — følgende Uddrag af Rosenkrands's Lehnspatrol 1632, over hvad han aarlig leverede til Kjøbenhavns Slot: „50 Kæster Brød, 6 Kæster Øryn, 2 Kæster Smør til St. Olai Dag; 400 Lam og Faar med Ulben paa samt 200 Gæs til Mortensdag; d. 8de August 80 Køer. Til Kongens nye Bryggers ved Kjøbenhavn 20 Kæster Byg. Til Kronborg 400 Ldr. Havre. Til Kjøbenhavns Slot 200 Læs Brænde samt 14 Dage efter Mikelsdag jensef 30 Kæster Bøgetul, deraf til Peter

— Gesandt til England og Spanien — og Kriger og tillige en af Landets rigeste Herremænd, da han 1622 arvede Blimninge i Fyn efter sin Broder „Holger den Rige“; hans og Hustruens, Elisabeth Rosenfjærres, Navne pryde Pulpituret i Vordingborg Kirke, som de lod opfætte 1626.

Frederik Needh

til Thygestrup, nu Kongsdal i Holbæk Amt, og Barrikskov samt Hørbygaard, hvilken sidste stjænkedes ham i Faddergave af Kong Frederik d. 2den, der holdt ham over Daaben, fik saavel Jungshoved som Vordingborg Lehn ved Rosenkrands's Afgang 1632 Vordingborg Lehn beholdt han til Regjeringsforandringen 1660, men Jungshoved Lehn afflod han 1648.

Hans Afgift af begge Lehnene ansattes 1646 til 4,177 Rd. 42 š. samt 7 Gerüsthæste, 0: udrustede Hæste og Ryttere.

Ved Testament af ¹⁴/₁₁ 1665 bestemte Frederik den 3die, at der af Vordingborg og Jungshoved Lehn efter hans Død skulde oprettes et Ringebing for hans Søn, Prins Georg. Frederik Needh døde 1659, men Sønnen, Lørgen Needh, bestyrede Godserne indtil Overdragelsen til Prins Georg fandt Sted d. ¹/₃ 1671, eller afslagde idetmindste Regnskab derover efter Repholtz; men efter Hofmanns „Historiske Efterretninger“ skal Rigs-Admiral Dve Gjedde til Lømeup i Skaane have faaet Vordingborg Lehn 1658

Prins Georg,

eller som han ogsaa skrives Prins Lørgen, fødtes paa Kjøbenhavns Slot d. ²¹/₄ 1653 og er opkaldt efter sin Morfader, Hertug Georg af Brunsvig-Lyneborg. I Følge førnævnte Testament erholdt han Vordingborg Amt fra ¹/₃ 1671 som personligt Lehn og først ¹⁶/₈ 1683 paa Livstid. Smidlertid tiltraadte han først Bestyrelsen deraf ¹/₅ 1676, efterføm det i 5 Aar benyttedes af „Pensjonarius over Vordingborg Amt“ Sens Lauritzen til Nyfj for 7,400 Rd. i Fordringer

---

Boggelmann, Kongens Apotheker, 100 Edr. Kul, til Henrich Apotheker 100 Edr. Kul, til Peter Poesler 100 Edr. Kul Kullene skulde lægges ovenpaa Leppet, indbundet i Eleris. Tillige skulde han aartig indmelde hvor stort et Quantum Korn, der afledes.“

paa Kronen. Til Bordingborg Amt hørte Hovedgaardene Bel-
dringe og Leffende; endvidere forenedes hermed Jungshoved Lehn
1671, der 1665 var solgt til Gehejmraad, Vicekansler, Grev Chri-
stoffer Parsbjerg ¹⁾, men som derfor erholdt Torbensfeldt (nu Fryden-
dal) i Solbæk Amt. Endvidere bestemte Testamentet, at Prinsen
skulde udbetales 300,000 Rb. straks engang for alle, samt 30,000
Rb. aarlig saalænge han levede. Til Bordingborg Amt hørte, som
oftere anført, største Delen af Enesere Sogn; dog fulgte det ikke alt
med; thi Kronen beholdt Smidstrup og L. Røddinge Byer samt 8
Gaarde i Brøderup ²⁾, der alt allerede 1664 var udlagt til Ryttergods
og fort efter maa være bleven anvendt hertil, da der i Slutningen
af det 17de Aarhundrede nævnes mange Ryttere i Sognets Kirkebog
liggende i Kvarter i disse Byer — foruden hvad der tilhørte de
omliggende Hovedgaarde: Bisfelfeld, Bæksekov o. fl.

I Aarene 1669—70 rejste Prins Georg udenlands og besøgte
blandt andre Hoffer ogsaa det engelske. — I den „skaarste Krig“
ansførte han i Forening med sin Broder Kongen den højre Fløj
med stor Tapperhed i Slaget ved Landskrona. Medens han op-
holdt sig paa Bordingborg Slot, forføjede han dette og op-
førte tillige „Sommerpaladset“ eller „Prins Jørgens Palæ“. Her
holdt han et næsten kongeligt Hof med Staldmester og Berider
etc. ³⁾. Prinsen modtog Gudsset i en sørgelig Forfatning, da
Bordingborg Lehn alene efter Krigen 1660 talte 194 øde Gaarde
og 58 øde Huse ⁴⁾, men bragte det inden sin Død op til Velstand,

¹⁾ Grev Parsbjerg var den første Greve i Danmark, idet han allerede ^{22/3} 1671 var ophøjet til Greve, endnu inden Patentet om Drettelsen af Grever og Baroner udkom.

²⁾ I Kirkebogen anføres „Baarne til Kongl. Mayts.“:

I Smidstrup: Anders Pedersen, Ped. Jbsen, Hans Pedersen,
Jens Nielsen, Zakarias Hindrichsen Rytter og Niuf Esbenjen Rytter
— og muligen flere.

I L. Røddinge: Povl Rytter, Claus Rytter. Jens Rasmussen.

I Brøderup: Hans Bucher (Hugger), Niels Pedersen, Ped.
Nielsen, Niels Hansen, Morten Rasmussen, Ped. Smid, Lauritz Thys-
sen og Isaac Hansen.

³⁾ Saaledes nævnes i „Sofmanns Fundatser“: Friederich Mathias Lüchow,
senere Ejer af Ruds Vedby ved Slagelse, Prins Georgs Staldmester,
og Georg Peter Pfefferling, Prinsens Berider, død 1715, 68 Aar gl.,
begravet i Bordingborg Kirke.

⁴⁾ Ifølge Fordebogen af 1660, understrevet af Norges Statholder Ulrich
Fred. Gyltensøve, som undersøgte Tilstanden i forskellige Egne af Lan-
det efter Freden.

da det i Overleveringsdokumenterne 1714 hedder „at Godset var ved god Magt“. Især befordrede han meget Haveskulturen, navnlig paa Jungshoved „Lehn“; Prinsen lod sine Gartnere reise omkring forat hjælpe Bønderne med Frugttræers Plantning og Havers Anlæg, og de store Frugthaver dersteds ere en Følge af Prinsens Omhu i denne Retning. 1688 udvirkede Ribefoged Bert Willumsen, den Gang paa Jungshoved, senere paa Bordingborg, at der aarligt afholdtes Syn om Bønderne plantede Pøl og Umper samt lagde Humlekulur. Kon-toppidan figer i sit „bst. Atlas“ (3 Tom. Bd. 84) „at Amtet ved Prinsens Generøsitet, Visdom og gode Anstalter drog de Fordele, der ej lade hans Gufommelse uddø“. 1683 forlob Prinsen Danmark¹⁾ og rejste til England, hvor hans Bryllup med Prinsesse Anna, en Datter af Hertugen af York — den senere Kong Jakob d. 2den i England — stod, den 28de Juli 1683, og kom kun i de første Aar engang imellem til Danmark, men forblev senere uafbrudt i England²⁾. Godsernes Bestyrelse herhjemme overlod han fra 1683 til den duelige

Siegfried von Plessen, sødt af adelige Forældre i Mel-lenborg 1646, i sin Ungdom Page hos Prins Georg men tilsidst

¹⁾ For Interessens Skyld meddeles her en Optegnelse af Prinsens Indkomster efter Fordebogen over Bordingborg og Jungshoved Gods 1683: 339 Tdr. Rug, 2013 Tdr. Bjug, 977 Tdr. Høst, 38 Tund og 2 Tdr. Mel (et Tund Mel = 24 Stpr. eller 4 Tdr.), 3¹/₄ Stpr. Erter, 2 Stpr. Boghvedegrøn, 470 Rd. 54 fj. i Penge, 72 Køer, 39 Tdr. Smør, 2 Tdr. Silb, 8 Stpr. 2 Fdtr. Sildebjug — Afgift for Hifferi) 2¹/₄ Td. Mal, 3 Fdgr. 1¹/₂ Ottg. Honning, 136¹/₂ Boelsvin, 37 Fodernød, 108¹/₄ Faar, 325 Lam, 414 Væs 684 Høns, 2 Ræve, 20 Sildegarn, en ny Vogn, 1 Læs Hø, 2 Korn-Sække, 6 Tdr. Kostoffer Ol, 6 Stpr. Rneborger Salt. — Nepholtz's „Stampenborgs Historie.“ — Nepholtz tilføjer: „Efter en løselig Beregning vilde Besøbet i nuværende Penge (1819) omtrent blive 24,000 Rd. rede Søl; nu 1880 vel det dobbelte.“ Jungshoved Gods udgjorde i Indtægt godt ¹/₅ af Bordingborg eller 4,000 Rd. Forpagnings-Afgiften af Bordingborg Ladegaard udgjorde 4,000 Rd., i Alt 32—34,000 Rd. Endvidere havde han Indtægterne af Ribe og Kolbing Toldsteder, eller 60,000 Rd. aarlig. Fra 1683 endvidere Amtnerne Steinhovst og Trensbiittel i det Slesvigste og Den Femern, som han afstod til Hertugen af Holfen-Gottorp for 300 000 Rd — saa det indles af alt dette, hvorledes en Arveprins i de Tider blev appanageret.“

²⁾ Efter Traditionen havde han ved en saadan Hjemrejse med sig en engelst Ejener ved Navn Hildebrandt, der sit en Gaard i Fæste i Snefere By og fra hvem der nedstammede en stor rhtlig uddød Bondeslæggt, af hvilke flere Søønner og Svigerfønner havde Gaarde i Fæste i Snefere og Alstede Byer, og saavel de som Efterfønnerne hørte til Sognets ansesteste Mænd.

hans Overkammerherre. Plessen var tillige fra 1692—1700 Danmarks Finantsminister og bragte som saadan god Orden i de forstyrrede Finantsjer, forfremmedes til Gehejmeraad og Cefantridder, men fratraadte sidstnævnte Aar som Finantsminister og bestyrede fremdeles Prins Georgs Gods indtil disse overdroges til Kronen 1714.

Med Vilhelm d. 3dies Ironbestigelse i England 1689 blev Prins Georg ophøjet til Hertug af Cumberland, han var tidligere bleven Greve af Rindale og Friherre af Dæingham; da Vilhelm d. 3die døde 1702, besteg hans Gemalinde selv Englands Trone, hvor efter Prinsen nu udnævntes til „Stor-Admiral af England og Generalisimus over al Dronningens Krigsmagt tillands og tilvands.“

Prins Georg døde d. 8de Novbr. 1708 i Kenfington og ligger begravet i Vestminsterabbedit. Af hans mange Børn (17 eller 19) opnaede kun Sønnen Vilhelm, Hertug af Gloucester, født 1689, en Alder af 11 Aar; de andre døde spæde.

Som Overfigt over Godsrets Tilstand heri Sognet i Prinsens Tid hidfattede vi enkelte Stiftebreve fra forskjellige Byer.

ANN 1697, dend 27de Juny ubi Afvie loed Erlig og vel-agte Mand Niels Hansen holde Registering sambt Schifte efter sin afgangne Hustru Sahl. Sigel Jens Daatter, til Erfaring. Naar først Boen fra ald beføring og fellig bortskylbige Giæld er giort Angerløs om derfra noget kunde overskyde, da at komme hannem paa dend eene, og hans med den Sahl. Quinde auflede Børn paa dend anden Siide til Schifte og Deeling, som er Anders Nielsen boende herudi Afvie, Ellen Nielsdaatter til ægte Hauer Anders Ibsen i Basnes ubi Vejlsø Sogn, Margrethe til ægte Hauer Hemming Olsen i Stoer Røttinge, Karen, 24 aar gl., Maren, 21 aar gl., Bodil 14 aar Samptlige tilstedeværende oc paa de 3de Pigers vegne Deris Fader og Laugværge Niels Hansen. Schifted forrettit af Hands Kgl. Spjeheds Ridefoget Geert Willumbgen tilligemed toende Bordingmænd Christen Jørgensen og Frands Anderfen ubi Afvie som vaar med Boens Ridler at Burdere, Riquidere og udlægge som efter følger.

	Sbl.	Mf.	ß.
Beeſter.			
2 graa Heſtkøller, 5 Aar 20 Sbl., 1 rød Hoppe, 6 aar 9 Sbl.	29	"	"
1 graa do. 4 aar, 9 Dlr., 1 graa Heſt 7 aar, 7 Dlr., 1 do. Hoppe 10 aar, 8 Dlr.	24	"	"
1 gl. fort hoppe 16 aar, 1 Sbl. 2 Mf, en gl Bruun heſt 20 aar, 1 Sbl.	2	2	"
	55	2	"
Quæg.			
1 Røedhjelmet koe, 6 aar, 8 Dlr., 1 Røedbrunſtjernet do. 7 aar, 8 Sbl.	16	"	"
1 Røedhjelmet ſtud, 5 aar, 8 Sbl., 1 rød Hjelmet og Spejlet do. 5 aar, 9 Sbl.	17	"	"
1 Røed Hjelmet Studling, 3 aar, 6 Dlr, 1 rødbrun Stjernet do., 3 aar, 5 Sbl.	11	"	"
1 Røed Hjelmet Quie, 5 aar, 8 Dlr. 2 Mf., 1 Roun fort do. 4 aar, 7 Sbl.	15	2	"
1 Røedſtiernet Quie, 3 aar, 5 Sbl., 1 Huid ſchioldet do., 5 Sbl.	10	"	"
	69	2	"
Jaar.			
13 Jaar à 1 Sbl. = 13 Sbl., 7 Lam à 2 Mf. = 3 Sbl. 2 Mf.	16	2	"
Suin.			
4 Galt Suin à 1 Sbl. = 4 Sbl., 2 gl. Soe Suin = 2 Sbl.	6	"	"
6 ung Suin à 3 Mf. = 4 Sbl. 2 Mf., 3 mindre do. à 1 Mf. = 3 Mf.	5	1	"
10 Smaagriſjer à 8 ß.	1	1	"
	29	"	"
Gieſ.			
2 Gieſ à 24 ß. = 3 Mf., 1 Gaafe 1 Mf., 6 Gieſ= linger à 8 ß. = 3 Mf.	1	3	"
Befætning...	155	3	"

	Sldl.	Mk.	ß.
I Gaarden.			
1 Ferrisvogn med Behør 3 Sldl. 2 Mk., 1 gl do. med hauger 2 Sldl.	5	2	"
1 plou med jern, jernagel og tiste for 3 Sldl., 1 do. 1 Sldl. 2 Mk.	4	2	"
1 træharre 8 ß., 1 Slede 2 ß., 1 Skibesten 1 Mk., 1 Schierfiste 2 Mk.	"	3	10
1 Læhestie (Lækestige)	"	1	"
Volsredsfaber . . .	11	"	10
Jern-Fang.			
2 Jernvæge 2 Mk., 1 buløge 2 Mk., 1 Haandøge 1 Mk. 8 ß., 1 Dumbtings-Naur 1 Mk	1	2	8
1 Langsættenaar 1 Mk., 1 Østiufoe 4 ß.	"	1	4
	1	3	12
I Stuen (Møbler etc.)			
1 Afkebord med 2 Skuffer og lugt Foed 4 Sldl., 1 Bendj 2 ß.	4	"	2
4 gl. Hjørder à 2 ß. = 8 ß.	"	"	8
Moderens Seng: derudi 1 Gampeunder- dyne 1 Sldl. 2 Mk., 1 do. 1 Sldl. 2 Mk., 1 linnet Randet ofr. Dyne 1 Sldl. 2 Mk., 1 Hoved- dyne 1 Mk. 8 ß., 2 Blaargaarns Lagen 1 Dlr., 2 smaa Hovetpuder med Waar paa 24 ß., 1 brog- get Sengeteppe 1 Mk., ialt 6 Dlr. 3 Mk. 8 ß. Hvilke Sampl. Børn og Arfvinger til Loed dertis Fader fri uden Schifte oc deeling at beholde.			
1 anden Sengsted 2 ß. derudi: 1 gl. Gampe Under- dyne 2 Mk.	"	2	2
2 Blaargaarns Lagen 2 Mk., 1 liden Hovetpude 1 Mk., 1 Sengeteppe 1 Mk.	1	"	"
1 gl. fyhrkiste med Laas 1 Dlr. 2 Mk. derudi Man- dens og Børnens Klæder.	1	2	"
1 Jern-Kaffelofn 12 Sldl., 2 gl. Bagstole 2 Mk., 3 Siebøtter à 1 ß. = 3 ß.	12	2	3
Møbler etc.	19	2	15

	Sbl.	Mk.	ß.
I Kjøbenet.			
Pigefængen 4 ß. derudi: 1 Hvid Vadmelstøpne 1 Sbl., 1 gl. Lagen 1 Mk.	1	1	4
1 gl. teppe 1 Mk., 1 Quern med Steen og Læd 2 Mk.	"	3	"
1 Raaberkfel stoer 1 fvg. med Hul paa 3 Sbl., 1 mindre do. 2 Sbl. 2 Mk.	5	2	"
1 Malmgryde 3 Mk., 1 mindre Kiel 1 Sbl., 1 Jern Kraag 1 Mk. 4 ß.	2	"	4
1 Malchefænde 4 ß., 1 Band-Spand 4 ß., 1 øre balle 3 ß., 1 Strippe 1 Mk.	"	1	11
Kjøbentøj etc.	10	"	3
I Cammerit ved Stuen.			
1 gl. bord 4 ß., 1 gl. Kiste 8 ß., 1 tønne 1 Mk., 1 fjerring 6 ß., 1 gl. 1/2 tde. 8 ß.	"	2	10
2 gl. øl Kar 8 ß., 1 Deintroug 8 ß., 1 Kierne 6 ß.	"	1	6
4 Sæde, Stk. 2 Mk. = 2 Sbl., 2 gl. do. à 8 ß. = 1 Mk., 1 Tønne Meel 3 Sbl.	5	1	"
	6	1	"
Kornsæden.			
Saaed til Vinteren Aug 3 Ldr. og til Vaaren, Biugfæd 6 Ldr., Aare 1 Ld., 1 Skp. Bishesæd. Aug 3 Ldr. à 9 Mk. = 6 Sbl. (?) Biug 6 Ldr. à 2 Sbl. = 12 Sbl.	18	"	"
1 Ld. Aare 1 Sbl. 1 Mk., 1 Skp. Bishesæd 2 Mk..	1	3	"
Saaefæd ...	19	3	"
Efterat samptlige Tilstedeværende var adspurgt om videre vistes at komme Sterboen tilgode Saa- redes Nej!			
Thi Bedrager sig Boens Midler og goeds for Penge til	222	2	13

Gield.	Sldl.	Mk.	ß.
Laant til den Sahl. Quindes Begravelse af sin Tjenestefarl	15	»	»
Niels Hansen forlanger sin Begravelse lige imod..	15	»	»
Erich Hansen, Næstved, for Fiff og Silb	2	»	»
Anders Smid i Snefere for Smede Arbejde.....	»	3	»
Til Jep Ibsen Snefere for sin Anpart til Efen Broe	»	1	8
til samme Gregers Andersens (Tjenestefarlen) Løn ..	10	»	»
Restancer til Herstabet	9	2	2
Schifte-Dmkostninger	6	2	»
Boens Bepvær och bortskyldig Gield...	89	2	10

Altsaa befindes Boens Midler och Goed; at overstige Boens Bepvær med 133 Sldl. 1 Mk. 3 ß. (rigtig 163 Sldl. 2 Mk. 3 ß.), som bliver at arve:

Faderen.....	66 Sldl.	2 Mk.	9½ ß.
hver Søn	26 —	2 —	10½ -
hver Datter.....	13 —	1 —	5½ -

For yderligere at vise Godsets Tilstand i Prinsens Tid, hidsettes efterfølgende Oversigt, hentebe fra Skifteprotokollen over Vordingborg Amt:

Boet.	Boens Formue.			Gjeld.			Arv.		
	Sibl.	Mt.	ß.	Sibl.	Mt.	ß.	Sibl.	Mt.	ß.
	¹³ / ₁₂ 1698. Skifte efter Laurz Christensen, Sm. og Væver i Snefere; Enke Karen Andersdatter og 3 Børn	41	3	8	17	»	4	24	3
²⁴ / ₁₂ 1698. Skifte efter Sm. Morten Rasmusens Hustru i Nafie, Birgitte Knudsdatter, Enkemanden og 2 Børn	20	1	11	19	2	8	»	3	3
² / ₂ 1699. Skifte efter Sm. Hans Mortensens Hustru Kirsten Dlusfdr. ubi Lille Skovbygaard, Enkemanden og 2 Sønner	145	»	41	60	1	15	84	2	5
⁹⁰ / ₅ 1701. Skifte eft. Franz Vederfen i Dfuer = Esen, Enken Mette Michelsdatter og 1 Dtr. Karen 2 Aar	219	»	41	172	1	»	46	3	4
²⁷ / ₆ 1702. Skifte eft. Sm. Franz Anderfens Hustru i Nafie Inger Nielsdr., Enkemanden og 6 Børn	377	1	61	101	3	»	275	2	6
²⁴ / ₁ 1703. Skifte eft. Sm. Christen Rasmusens Hustru i Snefere Abelone Hansdr., Enkemanden og 4 Børn	212	»	41	212	1	2 ²⁾	»	»	»
²⁵ / ₁ 1703. Skifte eft. Sm. Søren Rasmusens Hustru Anna Hansdr. i Snefere, Enkemanden og 1 voffen Søn	160	1	4	313	3	4 ^{8/15}	»	»	»

¹⁾ Arven udlagdes i Boet, Arvingerne fik Sengklæder, Kreaturer osv., om Penge var der naturligvis ikke Tale.

²⁾ Efterat Loven " 1695 om, at Besætningen skulde forblive ved Gaarden, samt et stærkt Gaardshus var indført, benyttede Herremændene overalt denne Ret til at forhindre at noget frafom deres Gaarde ved Arv; i mange Skiftebreve som ansførte af ²⁴/₁ 1703 skinner disse Bestræbelser tydeligt igjennem.

Ved Prins Georgs Død kom hans Gods efterhaanden igjen tilbage til

Kronen.

Traktaten om Overleveringen af Bordingborg „Lehn“ sluttedes d. $9\frac{1}{11}$ 1709, og Overdragelsen skete d. 9de Maj 1710. I Følge Traktaten udbetaltes Dronning Anna fra Prinsens Død til nævnte Dato 75,000 Rdlr. strag. og bezuden aarlig saa længe hun levede hver 9de Mai en Sum af 50,000 Rdlr. Jungshoved Lehn, der var Prinsens Ejendom, overdroges først til Kronen 1714, da det ved en separat Overenskomst med Dronning Anna blev modtaget i Kongens Navn af Casper Joakim Giese¹⁾, Stats- og Justitsraad, Amtmand over Bordingborg Amt, hvorefter Gehejmeraad Plessen forlod Danmark og døde i Hamborg d. $29\frac{1}{1}$ 1723. Han efterlod sig den Berymmelse i Danmark, at han var en dygtig Gods-Administrator og Finansminister²⁾.

Frederik d. 4de erhvervede sig, omtrent samtidig med Overdragelsen af Kronens Gods her i Sognet, tillige Bækkebovs Befiddeiser i St. Røddinge og Snesere Byer til Udvidelse af Nyttergodset.

Allerede Kristian d. 4de havde begyndt Oprættelsen af Rytterregimenter, idet han lod Kronens Gods inddele i Rytterdistrikter, saaledes at enhver Bondegaard paa 8 Tdr. Hartk. skulde underholde en Rytter og hans Hest imod at være fri for kongelige Statter og Paalæg, denne Ordning forfattes af Frederik d. 3dje som det ses af Matriculen af 1664; men det er dog først Frederik den 4de, der fuldførte en endelig Ordning heraf, idet han ved Kjøb og Mageslæg afrundede og udvidede Krongodserne, som han lod inddele i 12 Rytterdistrikter, hvoraf 6 i Sjælland: Kjøbenhavn, Frederiksborg, Kronborg, Tryggevælde, Antvorskov og Bordingborg Amter; her hen-

¹⁾ Kepholtz anfører i sin Stampenborgs Historie: „Det var af egenlystigt Hensyn, at Gehejmeraad Plessen ikke vilde overlevere Jungshoved Lehn, da det dog hørte til Bordingborg Amt, og Dronning Anna ikke kunde have nogen Interesse af at eje et Gods i Danmark, men kun af at saa faa fastsat sin Enkestands Indkomster her.“

²⁾ Vist er det, at han var en dygtig Bestyrer af sine egne Finanser; ved hans Død arvedt hans 3 Sønner en betydelig Formue, for hvilken de fik to Gøbler i Danmark; saaledes have de ejet: Fissingsø, Ødden, Stensbæk, Selsø, Lindholm, Glorup, Sakau, Jørslav, Hærstedgård, Gundersløvholm, Salts, Fuglebjerregaard, Rødbygaard og Næsbyholm.

lagdes nu Rytteriet paa Kronens Gaarde, uanset om disse havde 5 eller 8 Ldr. Hartkorn; efter 1714 opførtes der ofte særlige Barakker for Hestene¹⁾ og senere, da de indkvarteredes omkring Kjøbstæderne, Barakker til Mandskabet; de lavere Grader af Officerer lønnedes med Brugen af en af Kronens Gaarde²⁾, medens de højere Officerer vare indkvarterede paa omliggende Herregaarde, eller selv ejede saadanne; saaledes som Oberstløjtnant Sten von Schinkel til Bækkestov og Oberst Kalschreüter, Lindersvold.

Vordingborg Amt dannede det største af de 6 Rytterdistrikter i Sjælland med 4,898 Ldr. Hartkorn, hvorunder ogsaa Kronens Bejdhelser her i Sognet hørte; og der nævnes i Kirkebøgerne en stor Mængde Ryttere og Officerer liggende i Kvarter her til hen i 1730'erne³⁾, da Regimentet af flere Grunde her som andensteds for-

¹⁾ I Kirkebogen nævnes 1738 Niels Christopheren i Brakkerne v Stranden; de bleve nemlig senere ombannede til Beboelse. Af gl. Stjoder og Raagestiftbreve ses det, at der har været Barakker og „Rytterhuse“ i Smidstrup og L. Røddinge Byer, og efter Traditionen skal Huset Matr. Nr. 12 i Brøderup have været en Barakke paa 8 Fag med Plads til 8 Heste (og Karle?) — Kronen ejede 8 Gb. dersteds.

²⁾ Saaledes boede en Major Svane i Smidstrup, „L. Røddinge Gaarden“, en Kaptejn-Løjtnant Jørg. Hendrichsen i L. Røddinge paa Gbn. nuværende Matr. Nr. 2 a; som Officersgaarde i Snejere nævnes Gbn. Matr. Nr. 17, der fra 1714 til ind i 20'erne beboedes af en Løjtnant Leistmann og en Løjtn. Fogvel. Efter Traditionen skal dennes Enke have faaet Kirkejorden til Enkeføde, der efter hendes Død 1757 fæstedes af Gbn. og Kirkeværge Jens Nielsen (efternævnte Gaardmænd i Stattebog og Kirkebogen).

³⁾ Saaledes nævnes fra 1697—1733 efternævnte Ryttere som oftest ansøgt for en eller anden Forsælse, men der var naturligvis endnu flere.

I Brøderup: Oluf Pederjen Rytter, Kristen Knudsen Rytter, hos Hans Thordsen 1697, altsaa laa Rytterne den Gang endnu ikke i „Baraquer“. Ved Oberst Eghlers Regiment 1714. Johan Kabe, Mathies Eichs, Rytter Alexander Doborella 1717. Jens Sabis, Jens Pantriden og Johan Stiboltis.

I Smidstrup: Oluf Fiber (Spillemand) 1702, Hans Hansen Rytter, Mathias Eichers og Vagtmester Obiz ved Oberst Treens Regiment 1714. Jens Andersen Rytter og Oluf Michelsen Rytter nævnes 1718. Jens Christensen Rytter 1722. Hans Nielsen 1726. Christen Jensen 1731, sidste 2 kaldes „Dragonner“. Hans Schulz og Christen Mattemager, hvilken sidste maaste forfærdige Rytternes Hovedbedekning, hvis det ikke er et Tilnavn.

I Store Røddinge og Skoubhygaarde. Ved Ritmester Buggis Kompagni i Skoubhygaarde: Enevold Jochumsen Velder, død 1716; Martin Dornfeld, 1717, Jens Christensen og Bertel Andersen, Ryttere, Martinus Rytter o. fl.

I L. Røddinge. Fornævnte KaptejnLøjtn. Jørg. Hendrichsen,

lagdes til Kjøbstæderne, og Kronens Gaarde og Huse til Bestribelsen af deres Underhold paalagdes en aarlig „Rytterstat“ og Afgift i Hø, Palm og Havre — „Rytterhold“ — der efter gamle Skattebøger fra den Tid androg omkring 30 Eldr. foruden Fouragen, og for jordløse Huse 24 þ. Ligeledes fremgaar det af nævnte Skattebøger, at flere Gaardmænd her i Sognet holdt „Rytterseng til de udi Præstø Baraquer liggendis Ryttere“, imod en aarlig Godtgjærelse, der 1749 androg 7 Mk. Det var derfor en sand Velgjerning mod Sognet, da Rytteriet i Begyndelsen af Kristian den 6tes Regering forlagdes til Præstø og andetskeds hen; thi som Historikeren Barfod siger i sine Fortællinger af Fædrelandets Historie: „Med de 9 Rytterregimenter, der indkvarteredes paa Dorne, tilsendtes disses Beboere lige saa mange ægyptiske Plager; baade Officerer og Ryttere jøge de ulykkelige Bønder fra det ene private Arbejde til det andet, mishandlede dem med Hug og Slag, naar ikke alt gik efter Ønske, ja mishandlede Kvinderne med.“ — „Den ene kongelige Forordning udkom efter den anden for at raade Bod derpaa, men det hjalp intet.“

Medens Rytteriet laa indkvarteret her i Sognet nævnes oftere „Krugen herudi Byen“ o: i Snefere, og der nævnes ogsaa i Kirkebogen flere „Krugmænd“ dertil. Saaledes begravedes d. 7de Februar 1702 „Troels Pedersen, Krugmand herudi Byen“, men om han er den 1ste Kromand i Snefere, vides ikke; Kroen har muligen været til, inden Rytteriet blev indkvarteret i Sognet 1664. 1711 nævnes „Oluf Krugmand“, han var Kromand til 1728. I hans Tid blev der sødt flere Børn af omrejsende Kvinder der i Kroen, saaledes 1716 og 1719; sidste Aar skete det, „at en fremmed Mand ved Navn Anders Rasmussen, som kom her til Byen med sin Hustru, der sødte sit Barn udi Krugen.“ (!). 1732 nævnes „Peder Krugmand

død 1733, 80 Aar gl., Vejter Christoffer Jensen Gravenhorst, Ved. Simonien Rytter 1715. Hans Johanen Say ved Oberst Swans Regiment i V. Røddinge o. fl.

I Snefere nævnes foruden nævnte 2 Løjtn. kun saa Ryttere saaledes 1718 Johan Hejen, Rytter under Velbn. Major Sebelins Kompagni, 1716. Christen Jensen Rytter, Snefere, Korporal Ved. Drejer, Snefere, muligen have de der ikke fundet saa let Vejlighed til at øve deres flette Streger, som i de mindre Byer, hvor de søgte sig Befolkningen overlegen, og ere derfor ikke nævnedes saa ofte i Kirkebøgerne.

hersteds". — Senere nævnes den ikke, og Kroen er vistnok ophævet ved Rytteriets Bortrejse. Man paaviser endnu Huset, nuv. Matr. Nr. 40, hvor Kroen fandtes, og hvor der endnu i Begyndelsen af dette Aarhundrede fandtes en Krolade, „som man hørte igjennem"; thi var end Privilegiet borttaget, vedblev Stedet i lang Tid at holde sig som Smugtkro, og da de slesvigke Lægere og hollstenke Ryttere kantonerede her 1811 og 13, sad disse der og dolede og drak til-lige med flere af Byens Gaardmænd, naar Tjenesten levede hine Tid dertil. — — Fra 1701 til Aarhundredets Slutning laa overalt i Sognet, saavel paa Proprietærernes som Kronens Gods, „Landsfol-datis" eller Soldater af Landsfolket; thi foruden den staaende Hær, „de geworbne Soldater", der udførte Garnisonstjenesten — „et lejet, gudsforgaent Straksammen af alle Slags Folkeskærd" (Warfod) — op-rettede Frederik den 4de ved Forordningen af 22²/₂ 1701 en Land-militis paa 18,000 Mand af Landets egne Børn, samtidig med Stavnshaandets Indførelse, hvorved det paa Proprietærgodserne til-lobes Herremændene at udfriive til Soldat, hvem de vilde; Udfri-vingen lagdes nemlig paa Hartkornet og ikke paa Folkemængden. I Følge den oprindelige Ordning heraf udgjorde 20 Ldr. Hartkorn et Lægd, og af dette stillede en Soldat til Tjeneste i 6 Aar. Tjenesten ved Landmilitisen var ikke streng, den bestod i Reglen blot i, at Mandskabet deltog i Vaabenøvelserne, der afholdtes hjemme i Sognene hver eller hver anden Søndag og paa enkelte andre Helligdage 1 à 2 Timer ad Gangen; selve Tjenesten ved Land-militisen var sølgelig ikke besværlig, men den blev trykkende dels der-ved, at Mandskabet under Tjenestetiden ikke kunde forlade Lægdet og dels ved den ilde Medfart, Soldaterne ofte lede af Befalingsmændene, ligesom ogsaa Flytning af endnu ikke udfirevet Mandskab, der ønskede at rejse til et andet Gods, forbødes, skjønt med urette. Land-militisen ordnedes paa ny ved Forordningen af 8¹/₂ 1724, da flere unge Karle flygtede fra Godserne, og ved denne blev det unge Mand-skab fuldstændig bunden til Hødestavnen fra deres 14—35 Aar, og hvert Lægd, hvoraf der nu skulde stilles en Landsoldat, ansattes til 32 Ldr. Hartkorn. — Da derfor Landmilitisen ophævedes ved For-ordningen af 30¹⁰/₁₀ 1730, maatte Bønderne med rette anse sig løste fra dette Trældomsaag, men da flere nu benyttede Lejligheden til at forlade Godset, naar Herremanden var streng, bevirlede disse et Lovbud af 5¹/₃ 1731, der ubetinget nægte Mandskabet paa Godserne

Ret til at forlade samme. Landmilitiſen oprettedes atter $\frac{1}{2}$ 1733, med en ny Lægdsinddeling af 60 Ldr. Hartkorn pr. Læg, og ſtrænge Straffe beſtemtes for den ſtaansbundne, der forlod Godferne uden Tillabelſe; Tjenſtetiden forlængedes til 8 Aar, og indtil 36 Aar var Mandſkabet ſtaansbunden. Forordningen af $\frac{30}{3}$ 1742 forſtærkede Landmilitiſen til 1 Mand af hver 40 Ldr. Hartkorn, og Forordningen af $\frac{12}{10}$ ſ. A. ſaſttatte Indrulleringsſalderen fra 9—40 Aar. Forordningen af $\frac{1}{7}$ 1746 beſtemte, at enhver Landsolbat ſkulde nedſætte ſig paa det Gods, hvorfra han var udfkreven. Dette Forhold ſtærpedes end mere ved Forordningen af $\frac{13}{4}$ 1764, hvorved Lægdsinddelingen anſattes til 32 Ldr. Hartkorn pr. Læg, og Indrulleringen til det 4de Aar og Tjenſtetiden beſtemtes til 12 Aar; endelig kom Forordningen af $\frac{14}{3}$ 1774, der paa ny forandrede Lægdsinddelingen nu til 22 Ldr. Hartkorn, ſamt Ret til at udfkrive den til Solbat i 6 Aar, der ikke vilde modtage Gaard i Fæſte efter de 12 Aars Tjenſtetid. Da løſtes endelig Stavnſbaandet d. $\frac{20}{6}$ 1788 og dermed det Trælleaag, der i næſten 100 Aar havde hvilet paa den mandlige Befolkning i hele Danmark, undtagen i Sønnerjylland og paa Bornholm. — Rigtignok kunde Bonden kjøbe ſig ſin Frihed ved at løſe et ſaakaldet Fripas hos Herremanden. men et ſaadant kunde koſte indtil 200 Rdlr., foruden hvad Godsforvalteren fordrede i Skriverpenge, og det formaaned kun ſaa at udrede¹⁾. Herremændene benyttede Retten til Udfkrivning ſom Solbat til Udpresning af Bønderkarlene, ſaa at Følgen blev, at de, der kunde betale for at blive fri, ſlap, medens de, ſom intet ejede, maatte „ſpringe Solbat“. Blev Herremanden vred paa en Karl, kunde han lade ham indſkrive blandt de „geworbne Regimenter“, rømmede han bort, efterfattes han værre end en undſluppen Lugthusbefange, og naar han, ſom næſten altid ſkete, blev paagreben, ſtraffedes han 1ſte Gang med Fængſel paa Land og Brød og 2den Gang med at arbejde i Lærn ſom Fæſtningsſlave. — Hvert Eſteraar mødte Landsolbaterne til Døvelſe og Mønſtring ved de ſtørre Byer (ſaaledes Falke) eller ved Kjøbstæderne, og da flere Uordener afſtedkommedes ved Solbaternes Ud- og Hjemmarsch,

¹⁾ Efter Fordehøgerne over Linderøvd og Bæſteſkov Gods 1762 var kun Om. N. Nielsen i Brøderup og Hm Hans Duffen Eben „frie Mænd“.

ifulde Præsterne fra Prædikestolen tilholde dem om at opføre sig sømmelig og ordentlig.

Saaledes var den fælles Ordning for hele Landets Landmilitis; om dens specielle Ordning her i Sognet beretter Traditionen: „At Karlene fra Kronens Gods hver Søndag Eftermiddag samlede i Snesere paa „Lorvet“, hvor deres Martrplads fandtes; herfra marcheredes under Trommers og Pibers Lyd samt Underofficerernes Skjældsord og Kommandoraab til Dvølsespladsen øst for Snesere By paa Gdn. nuværende Matr. Nr. 12 a.“ Munderingsfager, Vaaben og Trommer opbevarede dels oven paa Kirkens Hvelvinger, dels i Baadenshuset, hvor meget gamle Folk endnu vil kunne erindre at have set dem indtil efter 1812, eller naar Munderingsstykkerne om Sommeren vare ublagte paa Kirkegaarden „for at soles“. — Af Kirkebøgerne ses det, at der allerede fra 1702 var ansat Underofficerer til Landsoldaternes Uddannelse, der nævnes kun saadanne boende i Snesere, saaledes 1702 Korporal Tørgensen ved Landsfolket, 1705 Tjad Korporal; 1709 Korporal Ved. Andersen. 1720 Johan Korporal, 1733 Johan Clausen Tittens, Sergent ved Landsfolket. Fra 1756—64 nævnes Sergent Ved. Smid i Snesere; fra 1765—71 Sergent Lund, ibd.; 1758 døde Sergent Jens Andersen Goldsmidh, en Lysker, forhen Guldsmed i Næstved, hans Søn, Sergent Abraham Jensen Goldsmidh o. fl.

Efter at Vordingborg Amt ved Prins Georgs Død atter var kommen tilbage til Kronen, bestyredes det ved den kongelige Amtmand over Vordingborg Amt, der tillige med 2 Sessjonsherrer udgjorde „Sessjonen“, der havde den øverste Bestyrelse af Godset og bestemte Indfæstningernes Størrelse for fæstebelige Gaarde, tillod Landsoldater og Ryttere at gifte sig osv., som det ses af Fæstebreve og Kirkebøgerne fra den Tid. De løbende Forretninger besørgeedes af en Godsforvalter, alm. kaldet „Regiments-Skriveren“, der besørgeede Udstedelsen af Fæstebreve, Skifte og Gaardsyn, modtog Landgilden samt Leverancen af Sæd, Hø og Halm til Rytteriet. Fra 1710 boede Regiments-Skriveren paa Beldringe, hvortil Bønderne fra den nordlige Del af Amtet gjorde Høveri, senere flyttede ogsaa Amtmanden her hen.

Af Amtmænd over Vordingborg Amt¹⁾ indtil Salget af Kron-
godset fandt Sted 1762 og 1774 anføres her:

1. Hugo Lüchow, Amtmand over Korsør og Vordingborg
Amt.
2. Claus Hejnrich v. Bieregg, Gehejmeraad og Etatsraad,
nævnes 1690.
3. Casper Joachim Giese, Justitsraad, Herre til Giesegaard,
til omtrent 1720.
4. Casper Martin Schøller, Søn af øverste Borgmester i
Kjøge Christen Caspersen Schøller, Ejer af Spanager og Laagerød-
gaard, fra c. 1720 til ind i 1740, død 1756, begravet i Lillinge
Kirke.
5. Gideon von der Lühe, Kammerherre, Amtmand til omt. 1755.
6. Wolf-Viet Christoph von Reitzenstejn, Gehejmeraad, Hof-
marschal, Ridder etc., der efter Prins Georgs Valds Redbrydelse i
Vordingborg tog Bolig paa Beldringe. Hans Hustru Allegaard von
Gram, død 1759, 24 Aar gl., ligger begravet i Beldringe Kirke,
hvor der findes et Epitaphium over hende.

Af Regimentsfriblere eller „Kgl. Mayts. Forvaltere“ kendes:

1. Regimentsfribler Hachson; han ejede en Gaard i Afside,
vist nok Snigaard; han døde hen imod Aar 1706.
2. Hr. Hans Svane var Regimentsfribler til 1742, han
kjøbte 1728 Baarfe Kirke, som han igjen folgte d. $\frac{3}{10}$ 1741.
3. Hr. Johannes Jacobsen, Søn af Gmd. Jakob Olsen og
Hustr. Inger Joensdtr. i Skovhuse, Øster Egesborg Sogn, var efter
Arbitionen en stræng Mand, der ofte lod Bønderne ride Træhesten,
naar de forsoo sig ved Hove; han var endnu 1768 Regimentsfribler
paa Beldringe.

Sluttelig anføre vi et os i Hænde kommet Skiftebrev fra 1744
for at vise, hvorledes Tilstanden paa Bøndergodset under „Kronens
Regimente“ kunde være, og sammenholdes det med andre fra 1760rne,
overgaar det ikke disse med Hensyn til Besætning og Inventar, saa

¹⁾ Forandringen af Amtene, hvorved Vordingborg og Tryggevælde Amt
herefter forenedes under Navn af Præstø Amt, skete ved Igl. Rescript
af $\frac{1}{3}$, 1793.

at det vel kan opstilles som Udtryk for de mere velstaaende Bønder i Eognet.

„Anno 1744, den 27de Juni i Store Røttinge, Skifte efter afdøde Bondefoged Rasmus Pedersen, Rytterbonde paa Vordingborg Amt, og hans efterlevende Enke Karen Pedersdatter med trolovede Fæstemand Peder Larsen paa dend ene Side og den Sal. Mand's efterlevende Børn: Mette Rasmusdatter, havende til Ægte Peder Hemmingsen, Rytterbonde i Gromløse, Karen Rasmusdatter, gift med Rytterbonden Hans Hansen i Gromløse, Entens Stifbørn, samt hendes med den Sal. Mand „aflede“ Datter Anna Rasmusdatter, 6 Aar, værende hjemme hos Moderen. Arvingerne vare mødte og paa det umyndige Barns Vegne dets Farbroder Ped. Pedersen, Rytterbonde fra Ring, tillige med Burderingsmændene Ladefoged Axel Pedersen, Faginge, og Bondefoged Niels Madsen, Baarfe, der d. 3die Juny havde registeret og vurderet Stierboets Midler. Paa Skifteforvalterens „Kgl. Maajts. Forvalter Velædle Fr. Johannes Jacobsens Vegne var mødt Virkefriveren af Baarfe Soakim Nikolaj Preshn.

	Rd.	Mt.	ß.
1 Aftebord 2 Rdlr., 1 Braastab 4 Mk., 1 lille fyrrer Bord 1 Mk. 8 ß.	2	5	8
1 Gaase Bend 1 Rdlr., 1 gl. Kiste 8 ß., 1 beslagen Egekiste med Laas 1 Rdlr. 2 Mk.	2	2	8
1 do. Egekiste 3 Rdlr., 1 Ege Stab med Vilhugger= Arbejde 4 Mk.	3	4	”
2 Læder stoele 4 Mk., 2 træ stoele 1 Mk., 1 Jern Kachlofn 10 Rdlr.	10	5	”
1 Blaa Benche Dyne 12 ß., 4 Stoele hjønder 2 Mk., 2 Age do. 2 Mk.	”	4	”
1 gl. træ stoel 4 ß., 1 Ege Sengested 1 Rdlr. 1 Mk., 1 Drejels Omhæng 2 Mk. 8 ß.	1	3	12
1 Rød-Blaastribet Olmerbug overdynne 1 Rdlr. 2 Mk., 1 hvid hampe Underdynne 1 Rdlr.	2	2	12
1 Rød- og Grøntribet Olmerbugs do. 2 Rdlr., 1 Blaastribet do. 3 Rdlr.	5	”	”
1 hvid linned do. 1 Rdlr. 4 Mk., 2 Blaastribet Bolsters Hoveddynner 1 Rdlr.	2	4	”
2 hoved puder med Vaar 3 Mk., 2 Blaarferreç lagen 4 Mk.	1	1	”

	Rd.	Mt.	ß.
1 Drejls Sengeteppe 8 ß, 1 Malm Morter med Svæder 1 Rdlr.	1	"	8
1 Messing Iyse stige 1 Mt., 5 Lin Fæde 1 Rdlr. 2 Mt., 2 Tællerfener 2 Mt.	1	5	
1 potte tin Kande 2 Mt., 1 fort Speil 12 ß, 1 Slagbench 4 Mt.	1	"	12
1 Nød og graastribet olmerdugs Dverdyne 4 Mt., 1 hvid linnet Underdyne 1 Rdlr.	1	4	"
1 linned Underdyne 3 Mt., 2 do. Sovedpuder 2 Mt. 8 ß., 2 smaa do. 1 Mt.	1	"	8
1 par Blorlerrih lagen 5 Mt., 1 Sengeteppe 8 ß., 1 Fløde Bøtte 4 ß.	"	5	12
1 Madkurf 4 ß., 1 Kande paa en Pot 8 ß., 5 Schil- derier 6 ß.	"	1	2

I dend Øverste Stue.

1 Ege Sengestæd 1 Rdlr. 2 Mt., 1 Drejls Omhæng med Rappe 4 Mt.	2	"	"
1 Olmerdugs Dverdyne 4 Mt., 1 Blaabigtens under- dyne 2 Rdlr.	2	4	"
1 Sengeteppe 1 Mt. 8 ß., 2 blaa Age hjønder 2 Mt., 1 stor Stander Id. 1 Mt. 8 ß.	"	5	"
1 gl. træ stuel 2 ß., 1 Bench 6 ß., 1 do. 6 ß., 1 Oll tønde 1 Mt.	"	1	12
1 Oll Kar 1 Mt., 1 Lerbismer paa 2 Lpd. 1 Rdlr., 6 Korn-Seche 3 Rdlr.	4	1	"
2 Madkurve 6 ß.	"	"	6

I spise Kammeret.

1 gl. Bord 12 ß., 1 Ketter Bench 8 ß. (anrette), 1 Kar 2 Mt.	"	3	4
1 Dejntrug 2 Mt., 2 Oll tønder 4 Mt., 2 stander Idr. 8 ß., 2 Malfekander 1 Mt.	1	1	8
10 Siebøtter à 4 ß. = 2 Mt. 8 ß., 1 Fleisch Olde 3 Mt., 1 Salt Valle 4 ß.	"	5	12
1 stander half Id. 4 ß., 1 drifstetrug 8 ß., 1 Fløde- bøtte 8 ß.	"	1	4
1 half Tønde 1 Mt., 1 fierding 12 ß.	"	1	12

Paa Loftet.

1 gl. Dejntrug 2 Mt., 2 gl. stander tønnder 4 ß., 2 gl. Bue Sauge 8 ß., 2 Tjørne Knive 8 ß.	"	3	4
---	---	---	---

	Rd.	Mk.	ß.
4 Navre 2 Mk., 4 Græs Leer 2 Mk. 8 ß., 3 Sold 1 Mk. 2 ß., 2 Østehede 8 ß.	1	"	2
3 Spinderøche 3 Mk. 8 ß., 3 heste tynde (Løjt) 1 Mk. 2 ß.	"	4	10
I Kjøkenet.			
1 Kaaber Brøgger Kiebel 10 Rd., 1 Kaaber 1/2 Ld. Kiebel 4 Rd.	14	"	"
1 liden do. 1 Rd. 2 Mk., 1 Malin Pande 1 Mk. 8 ß., 1 gl. Kaaber Kiebel 2 Rd. 3 Mk.	4	"	8
1 do. 4 Rd. = 1 Rd., 1 Rist 4 ß., 1 Treføed 4 ß., 1 Jerngryde 1 Rd.	2	"	8
1 do. 3 Mk., 1 liden Mefing-Kiebel 12 ß., 1 Kaa- ber Dørslag 2 Mk.	"	5	12
1 Kandeftab 1 Mk., 2 Benche 8 ß., 2 do. 4 ß., 1 hand Dvern 3 Mk.	"	4	12
1 Dll Kar 3 Mk., 2 Stander Ldr. 4 ß., 1 Korn Esp. 4 ß., 2 spender 8 ß. (Spande)	4	"	"
1 Strippe 4 ß., 1 Kierne 8 ß., 2 Dll Gladster 12 ß., 1 Selde 8 ß., 1 Sie 2 ß.	"	2	2
1 Sinnops Dvern 1 Mk. 8 ß., 1 gl. hachebredt 2 ß., 1 Jernspade 8 ß., 1 Kiebels Krog 6 ß.	"	2	8
1 liden Mefing Kiebel	"	1	8
I Kammeret (Karlakammeret).			
1 Sengestød 4 ß., 1 Badmels overdyne 3 Mk., 1 do. 1 Mk. 8 ß., 2 Hovedpuder 6 ß.	"	4	14
2 Borlerreg lagen 1 Mk. 8 ß., 1 Sengeteppe 6 ß.	"	2	"
I Huggehuuset			
1 Bol Dye 2 Mk., 1 do. 1 Mk., 1 hand Dye 3 Mk., 2 hugge Jern 8 ß., 1 Vimmel 8 ß.	1	1	"
Beeftet.			
1 Brun heft, 10 Nar, 13 Rd., 1 Sortbrun hoppe, 12 Nar, 7 Rd.	19	"	"
1 Sort do., 6 Nar, 8 Rd., 1 fort Brinftheft, 5 Nar, 10 Rd., 1 fort Hoppe 9 Rd.	27	"	"
1 gl. brun do., 14 Nar, 6 Rd. 4 Mk., 1 Graa hoppe, 11 Nar, 4 Rd., 1 Rød do., 6 aar, 4 Rd.	14	4	"
1 Sort heft, 6 aar, 4 Rd. 2 Mk., 1 Sort do., 7 aar, 3 Rd. 2 Mk.	7	4	"
1 Brun Black, 1 Nar, 4 Mk., 2 Føll 10 Rd.	10	4	"

	Rd.	Mk.	ß.
Dvæg.			
1 Rødspeilet Roe 4 Rd., 1 Sort Speilet do. 4 Rd. 4 Mk., 1 hvid do. 5 Rd.	13	4	"
1 Bladspeilet do. 5 Rd., 1 Sorthjelmet do. 2 Rd. 4 Mk., 2 Kvier 6 Rd. 4 Mk.	14	2	"
2 Studlinger 6 Rd. 4 Mk., 5 Fjor Kalve 6 Rd. 4 Mk., 3 spede Kalve 4 Mk.	14	"	"
Faar.			
23 Faar med Grøde.	23	"	"
Eviin.			
10 Stkr. Eviin i 2det Aar à 4 Mk. = 6 Rd. 4 Mk., 6 Unggrisser à 3 Mk. = 3 Rd.	9	4	"
Gies.			
5 Stkr. Gies og en Gaase	1	5	"
I Gaarden.			
1 Bessagen Ferris Vogn med Behør 12 Rd., 1 Træ Vogn med Behør 6 Rd.	18	"	"
1 do. med Behør 4 Rd., 1 Slede 3 Mk., 2 Par Slede meder 2 Mk.	4	5	"
1 Trømle 1 Rd., 1 Ploug med Behør 2 Rd., 1 Jernharre 4 Mk., 1 do. Træ 1 Mk.	3	5	"
1 Slibetrug med Sten 2 Mk., 1 Jerntype 8 ß., 1 hve Krog 2 ß.	"	2	10
1 tæstie 1 Mk., 1 Jern Nøde 2 Mk., 4 Jern Bægge 2 Mk.	"	5	"
Summa Beløber da Voens Midler og Formue til Penge	268	"	8

Derimod Boens Besvær og Giæld.		Rd.	Mf.	ß.
1. Besætningen som ifølge Forordningen altid Ved denne Gaard til Inventarium skal forblive, Remblig:				
1 Par Bogn og Harre heste 36 Rd., 6 Ploug Bøester à 8 Rd. = 48 Rd.		84	"	"
4 Rør à 6 Rd. = 24 Rd., 6 Jaar à 1 Rd. = 6 Rd., Bogn og Ploug og harre 13 Rd. 2 Mf.		43	2	"
		127	2	"
Sædeforn befandtes alt til Stæden at være faaet.				
2. Gaardens Brøstfældighed af Burderingsmændene ansat:				
Stuelængen, dend søndre, 17 Fag 16 Rd.; dend Vestre 6 Fag 3 Rd.		19	"	"
den nordre do. 11 Fag 5 Rd., dend østre 8 Fag 3 Rd.		8	"	"
		27	"	"
3. Restantjer og Kongl. Contributioner... Ingen.				
4. Anden bortskyldig Giæld ..... Ingen.				
5. Enken fordrede sin Begravelsesbekostning lig den Sal. Mand's ..... 13 2 "				
6. Skiftets Befostning.				
Skifteforvalterens Salær og Skriverløn 10 Rd.				
1 Ark stemplet Papir 3 Mf.		10	3	"
Birkebonmeren og Tillysning 1 Rd. 1 Mf. 6 ß.				
Burderingsmændene 1 Rd. 2 Mf.		2	3	6
Skifteforvalterens Fuldmægtig 2 Rd. (blev tilstaaet)		2	"	"
		15	"	6
Summa Boens Besvær og Giæld...		182	"	6

„Naar nu Boens Midler og Formue og dends Besvær og Sielb mod hinanden bliver Lequideret fornemmes at blive til deeling mellem Enghen og Arvingerne Penge 86 Rd. 4 ß . (2 ß !) Hvoraf Enghen nyder det halve, som er = 43 Rd. 2 ß , og Børnene det øfrige halve, som er lige saa meget.“

Enghen fremlagde Afkald fra Peder Hemmingsen og Hans Hanssen, begge af Gromløse, dat. $\frac{3}{4}$ 1744, læst ved Bordingborg Amts Birkething d. $\frac{16}{4}$ s. A. — for at ovennævnte Arv maatte komme det spæde Barn tilgode.

Endvidere var skjænket af dend Sal. Mand til sit umyndige og spæde Barn, Anna Rasmusbatter, følgende:

	Rd.	Mt.	ß.
1 Gege Sengensted, vurderet for 2 Rd., 1 Olmerbugts grøn-rødftr. Dverdyne 1 Rd. 4 Mt.	3	4	”
1 Blaadigtens underdyne 2 Rd. 4 Mt., 1 do. 2 Rd. 4 Mt., 1 do. 2 Rd. 4 Mt.	8	”	”
1 Blaarterned linned do. 2 Rd., 2 blaaftribede Hoveddyner 1 Rd.	3	”	”
2 Blaadigtens Hovedpuder med Vaar 1 Rd., 1 blaaarterned Drejels teppe 3 Mt.	1	3	”
2 Par Hør lerrig Lagen 2 Rd. 4 Mt., 3 Par Blaa-lerrig do. 2 Rd.	4	4	”
1 Par Pudevaar 4 Mt., 1 Drejelsbug 4 Mt. lang 4 Mt., 1 Egeifte, beslagen, 4 Rd.	5	2	”
1 Raaber Kiedel (17 Pd.) 4 Rd. 1 Mt. 8 ß , 2 Messing Kysfestager 4 Mt.	4	5	8
2 Tin Fade (10 Pd.) 1 Rd. 4 Mt., 4 Tin Kallerfener (3 Pd.) 3 Mt.	2	1	”
1 Sølf beggere ungefehr 8 Lod à 3 Mt. = 4 Rd., 2 Sølf Steer ungefehr 4 Lod 2 Rd.	6	”	”
34 smaa Sølf Knapper à 8 ß . = 2 Rd. 5 Mt. — 5 Faar à 1 Rd. = 5 Rd.	7	5	”
1 Roe 4 Rd. 4 Mt. — Noç 100 Croner à 4 Mt. 4 ß . = 70 Rd. 5 Mt.	75	3	”
Er ialt dend goedvillige Gave	122	3	8
Den i Dag tilfaldne Arf	43	”	2
Summa Beløber alt det Barnet i Dag tilfaldende i Penge	165	3	10

Som „Barnets Verger“ bestikkes Mads Larsen i Hammer og Peder Pedersen i Keng -- Endvidere ansofvede Barnets Moder og hendes Fæstemand at gjøre det umyndige Barns Trolovelse og Bryllup i sin Lid (naar Gud saaledes engang skulde tilfalle) eller i dens sted betale 20 Slettebaler uden Afkortning i hendes Arv.

Actum Sterfboet i Storre Nøttinge ut supra.

Paa Hr Forvalter Jacobsens Vegne
J. N. Prehn.

KPD.	Peder Larsen,	Paa Barnets Vegne.
Karen Pedersdatter,	Ensens Fæstemand.	Peder Pedersen,
Ensens Navn.		Om. i Keng.

Baroniet Gaunø

med underliggende Hovedgaarde

Lindersvold og Strandegaard.

Skjønt Herresædet Gaunø's ældre Historie vel er Eneføresogns Historie uvevkkommende, da det ikke, saa vidt vides, ejede Vnbergods her førend Midten af forrige Aarhundrede, tro vi dog at burde meddele en sammentrængt Beretning herom, navnlig for Godekets Beboeres Skyld her i Sognet. — —

Gaunø — egentlig Gabnø : Den i Gabet, nemlig i Susaæns Udlob i Bugten ved Karrebæksminde, — tilhørte efter Daugaards „danste Klosters i Middealderen“ oprindelig Skovkloster ved Næstved, men Dronning Margrethe tilbyttede sig omtr. Aar 1400 Den mod Vederlag til Klosteret af andet Gode i Thimelse (Tybelse), for der at oprette et Nonnekloster „St. Agnes til Tre“. i Stedet for det af Fru Ibe stiftede Kloster i Gladstaxe i Staane, som Dronningen havde tilbyttet sig af nævnte Fru, hvorefter hun flyttede Nonnerne herfra til Gaunø. Allerede nogle Aar tilforn (Pontoppidan: 1390) havde Dronningen tilkjøbt sig en Del Gode her af Baldemar Bydelsbach, der efter nævnte Kilde ejede en Herregaard her af samme Navn — Klosteret indviedes af Bisop Peder Pedersen Jernskjæg i Roskilde; Raverne Benedictus d. 8de og Bonifacius d. 11te stadfæstede dets Stiftelse, og det højeste Koncilium forkyndede det nye Kloster med rigelig Afslad, saa vel ved dets Stiftelse som 1437, „da det fik Privilegium paa Afslad for alle, som beneficerede det“. 1408 berigedes Klosteret med kostbare Relikvier af St. Gereonis og St. Ursula; 1410 skænkede Bisop Peder Jernskjæg Klosteret den lille L Svins, og 1412 lagde han endnu mere Gode dertil. Disse Gaver stadfæstedes 1417 af Kong Eric af Pommeren tillige med Klosterets Privilegier, som han endog ubdvidede 1423 — Klosteret blev ikke, som almindelig, bestyret af en Prior og Priorinde, men ved en af Kongen udvalgt Provisor eller Forstander, som havde det i Forlehnning mod de sørgte Nonnernes Underholdning. Af saadanne vides Johan nes Tydeline fra 1482—1500, Severin Arildsøn 1515, Niels Lyffe 1519 og Mogens Gjø 1523 at have haft Klosteret i Forlehnning. Efter Reformationen kom det tilbage til Kronen, der forlehnede det til Jochum Bøch, 1547 til Claus

Hvitfeldt, 1549 til Jørgen Bilde og 1552 til Michel Sehested, der døde 1583 og ligger begravet i St. Peters Kirke i Næstved tillige med sin Hustru Regine Opldenfjerne, død 1576. — 1584 til Hans Johansen Lindenvov (død 1595) Gauns i Bytte af Frederik d. 2den mod Kjøbbillet i Slesvig; derefter ejedes Gauns af hans Sønner, Holger og Hans Lindenvov, og derefter af sidst nævntes Søn Henrik, død 1653. Hans Fru, Sidjel Lyunge, stiftede et Legat paa 1200 Rd. „til hyge og fengeliggende paa Godset samt til en Skole-mester“, og beboede Gauns til sin Død 1657. — Gauns arvedes nu af Norges Statsholder, Niels Trolle, født paa Lundens d. 19. 1599, Søn af Børge Trolle og Hustru Ane Munch. Da Faderen døde Aaret efter Søn-nens Fødsel, blev Trolle opdraget hos den lærde Biskop Brochmand, studerede et Aars Tid paa Herlufsholm, men rejste derpaa udenlands, kempede i Frank-rig mod de reformerte og blev i en Alder af 30 Aar Oberst 1634 blev han Hovvidsmand paa Københavns Slot, 1645 Rigsraad og Vice-Admiral, 1648 Ridder og 1650 Statsholder i Norge; døde d. 29. 1667 og begravedes i Roskilde Domkirke. Hans Enke, Hille Rosenfrands, Datter af den „rige Holger Rosen-frands“ til Skimminge i Staane, beholdt Gauns til 1681, da hun bortbyttede det mod Næs (nuv. Trolleens i Staane) til Gehejmeraad Knud Thott berfæds. Denne var en dygtig Godsadministrator, der forbedrede Gaardens Bygninger og Marker, tilkjøbte meget Bøndergods i Lundsby, Kjøng, Hammer, Everdrup (3 Gaarde i Størtinge) og Vejls Sogne, og i sidst nævnte Sogn dertil Herregaarden Ewenstrup, som han 1682 lod nedrive og oprette deraf Bøsnæs By, der før kun var et Fiskerleje; Resten af Jorderne lagde han til de nuværende Ewenstrup Huse. Han indtog et Stykke af Stranden, og „lod Vandet udmale ved en kofbar hollandsk Vandmølle“. Ugsaa Thott stiftede et Legat — stort 1000 Rd. — til Godsets fattige, hvoraf Renten uddedes 2 Gange aarlig. Da han døde 1702, arvedes Gauns af hans ældste Datter, Sofie Thott, der ejede Gaarden til sin Død 1728, hvorefter den arbedes af hendes Søster, Fru Anna Helvig, Etatsraad Jørgen Krabbes Enke til Hved-holm i Fyn. Hun maatte sælge Gauns for Gjørd (46,069 Rd 60 p.) til Gehejmeraad, Stiftamtmand Krabbes Enke, Birgitte Scheel til Holmegaard. Gehejmeraadinde Krabbe blev høstbydende med 31,000 Rd og erholdt Skjøde paa Gauns, dat. 21. 1737, men døde samme Aar, hvorefter Gauns kjøbtes af Etatsraad Otto Thott til Lindersvold og Strandegaard. —

Otto Thott, Greve etc.,

Søn af Gehejmeraad Lage Thott — Broder til før nævnte Gehejme-raad Knud Thott — og Hustru Petra Sofia Needy, Datter af Danmarks første Kantaler efter Enevoldsmagtens Indførelse, Peder Needy til Thygestrup (nu Kongsdal i Holbæk Amt), er født d. 13de Oktober 1703 paa Thurebyholm. Allerede i en Alder af nogle og 20 Aar blev han Etatsraad og udmærkede sig senere saaledes som Stats- og Videnskabsmand, at han er bleven en af vort Fædrelands højt fortjente Mænd. Som ansørt under Lotterupholm tilkjøbte han sig i Forening med sine 2 ugifte Søstre, Anna og Dorothea, det den Gang herunder hørende Strandegaard Gods ved Skjøde af 700/8

1731 for 17,000 Rbd. — omtr. 239 Ldr. Ager og Eng's Hartkorn, samt 10 Ldr. Skov- og Møllestyld, hvoraf omtr. 27 Ldr. Hartkorn Ager og Eng og 3 Ldr. Møllestyld i Sjolte By her i Sognet —, men affjøbte senere sine Søstre deres Part. Ved sit Giftermaal 1732 med Birgitte Charlotte Kruse, Datter af Generalmajor Kruse og Hustru Kristine Marie Krabbe, arvede han ved Svigermoderens Død 1736 Lindersvold Gaard og Gods, ca. 274 Ldr. Hartkorn af alle Slags, og ved Skjøde af $\frac{9}{10}$ 1737 kjøbte han Gaunø ved Gehejmerraadinde Krabbes Død, idet han affjøbte de 2 andre Arvinger, Gehejmerraad Jørg Rosenkrands til Rosenholm, Egholm og Rygaard og Frøken Birgitte Scheel-Nestorphy til Holmegaard, deres Arvedel heri; hans Hustru var nemlig Arving til $\frac{1}{4}$ af Gaunø. — Ved Frederik d. 5tes Kronbestigelse 1746 kom Thott som 1ste Deputeret i Rentekammeret i Epidsen for Danmarks Finantsvæsen, hvilket Hverv han røgtebe saavel til Landets Gavn, da han i Løbet af 8 Aar bragte Statsgjælden ned til 1 Mill. Rbd., som til sin Konges Tilfredshed, hvorom man overbevises ved de betydelige Gaver i Tordøiendomme, Frederik d. 5te skjænkede denne sin Minister. Saaledes erholdt Thott ved kongeligt Gavebrev 1746 28 Gaarde og 9 Huse i Vester-Egesborg By tilligemed Byens Kirke, samt Konge- og Kirketienden heraf; ialt 156 Ldr. Ager og Eng's Hartkorn og 59 $\frac{1}{2}$ Ld. matriculerede Tiender. Ved Gave- og Magelæggsbrev af $\frac{27}{8}$ 1753 erholdt han 9 Gaarde og 9 Huse i Blangsløv By, Hammer Sogn, 1 Gaard i Snefere By (Morten Christensen med 8 Ldr. 1 Skp. $\frac{11}{16}$ Alb.) og 1 Gaard i Brøderup (gl. Jens Hansens med 6 Ldr. 2 Fdr. 1 Alb. Ager og Eng's Hartkorn) tilfammen 92 Ldr. 2 Skpr. 3 Fdr. $\frac{11}{16}$ Alb. Ager og Eng's Hartkorn og 2 Skpr. 2 Fdr. 2 Alb. Skovstyld mod Afstaelsen af 3 Gaarde i Vestenbek, Kallehave Sogn. — Ved Skjøde af $\frac{20}{8}$ 1761 kjøbte han Sverborg Kirke i Hammer Herred med 48 Ldr. Tiendehartkorn og 14 $\frac{1}{2}$ Ld. Ager og Eng's Hartkorn af Etatsraad, Borgmester v. Kløcher, Kjøbenhavn, og ved Skjøde af $\frac{17}{6}$ 1762 erhvervede han sig ca. 72 Ldr. Hartkorn Vøndergodts fra Gisselfeld Kloster — for 6,338 Rbd. 67 s. Thotts Palæ i Kjøbenhavn, som han ligeledes tilkjøbte sig 1762, lod han i de følgende Aar ombygge ved Bygningsintendanten, Franskmanden Jardin, Marmorkirken og Slottet Værnstorffs Bygmester. Endelig tilkjøbte Thott sig, endnu inden den lgl. Resolution om Ryttergodsets Salg

udkom (d. $15/8$ 1763) ved Skjøde, dateret Fredensborg d. $17/8$ 1762, en betydelig Del Krongods i Snefere og Hammer Sogne: Snefere, Afside, Døveven og Brøderup Byer, Snefere Kirke, Kongens Mølle, og Tappensjø Kro, foruden enkelte spredte Gaarde i Snefere Sogn, samt Hunstrup, Kjørtingvede (Hammer Løvedegaarde) og Faaturp Byer i Hammer Sogn, ialt:

Hartforn Bøndergods	297	Adr. 4	Stpr. 1	Fdfr. $25/16$	Alb.
— Skovstyld	2	— 1	— ”	— ”	—
Snefere Kirkes Bøndergods ..	20	— 5	— ”	— ”	—
Sammes Kirketiendehartforn..	50	— ”	— ”	— ”	—

Tilsammen . . . 370 Adr. 2 Stpr. 1 Fdfr. $25/16$ Alb.¹⁾

Hartforn af alle Slags for 11,522 Rd. 48 $\frac{1}{2}$ eller godt 30 Rd. pr. Ad, en særdeles billig Pris for saa godt Bøndergods som Kronens hersteds, da den alm. Betaling i de Liden var 50 à 60 Rd. pr. Ad. Hartforn og derover; Greven gav saaledes for det fra Visfjeld Kloster samme Aar kjøbte Tordegods ca. 88 Rd. pr. Ad. Hartforn eller det 3dobbelte.

¹⁾ Da det originale Skjøde paa anførte Bøndergods er brændt ved en Ildbrand, som 1863 overgik Lindersvolds Godscontor, kan kun en tilnærmelsesvis rigtig Angivelse af det under Sognet hørende og ved Salget d. $17/8$ 1762 tilfomne Hartforn faaes ved Hjælp af den ældste Tordebog (af 1775) som haves, idet det allerede tidligere eller andensteds fra tilfomne Hartforn frabrages.

Sorbebog over Lindersvold's Gods i Snefere Sogn
1775.

Gaardens Natr. Nr.	Beboernes Navne.	Hortorn.						Landgilde.						Høveri- Penge.						
		Ager og Eng.			Stovfhyld.			Ager.		Byg.		Havre.		Rbd.	Mf.	f.				
		Td.	Sk.	Fdt.	Sk.	Fdt.	Mb.	Td.	Sk.	Td.	Sk.	Td.	Sk.							
I Snefere:																				
1.	Niels Jensen	1	1	"	"	"	"	1	7	"	"	3	3	2	3	"	"	5	3	6
2.	Niels Hildebrandt	5	4	2	2	"	"	1	3	"	"	2	2	2	2	"	"	5	3	5
3.	Anders Jensen, Smed	4	"	2	"	"	"	"	"	"	"	2	2	2	"	"	"	"	"	"
4.	Jens Hansen	1	4	"	1	"	"	1	3	"	"	2	3	2	"	"	"	3	5	5
5.	Lars Jensen	10	5	1	1	"	"	1	1	1	7	3	3	2	3	"	"	9	4	6
6.	Lars Andersen	8	4	"	2	"	"	2	"	"	"	4	4	3	3	"	"	4	"	"
7.	Hans Nielsen	8	1	"	"	"	"	1	7	"	"	3	3	2	3	"	"	5	3	6
8.	Hans Gregersen	8	1	"	"	"	"	1	7	"	"	3	3	2	3	"	"	5	3	6
9.	Peder Jensen	8	1	"	"	"	"	1	7	"	"	3	3	2	3	"	"	5	3	6
10.	Lars Kristensen	8	1	"	"	"	"	1	7	"	"	3	3	2	3	"	"	5	3	6
11.	Niels Hansen	8	1	"	"	"	"	1	7	"	"	3	3	2	3	"	"	5	3	6
12.	Jørgen Steffensen	8	1	"	"	"	"	1	7	"	"	3	3	2	3	"	"	5	3	6
13.	Søren Steffensen	8	1	"	"	"	"	1	7	"	"	3	3	2	3	"	"	5	3	6
14.	Peder Erichsen	4	"	2	"	"	"	7	2	"	"	1	5	3	1	4	"	2	"	411
15.	Peder Hildebrandt	4	"	2	"	"	"	7	2	"	"	1	5	3	1	4	"	2	"	411
16.	Jens Andersen	8	1	"	"	"	"	1	7	"	"	3	3	2	3	"	"	5	3	6
17.	Jeppe Jensen	8	1	"	"	"	"	1	7	"	"	3	3	2	3	"	"	5	3	6
18.	Anders Jensen	4	"	2	"	"	"	7	2	"	"	1	5	3	1	4	"	2	"	411
19.	Niels Nielsen Røgen	4	"	2	"	"	"	7	2	"	"	1	5	3	1	4	"	2	"	411
20.	Niels Kristensen	4	"	2	"	"	"	7	2	"	"	1	5	3	1	4	"	2	"	411
21.	Jens Pedersen	"	"	"	"	6	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	5	2	"
Duje:																				
1.	Hemming Jørgensen ..	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"
2.	Hemming Jensen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"
3.	Juft Andersen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"
4.	Hans Jakobsen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"
5.	Vincent's Bjen, Klokker	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"
6.	And. Olsen, Smed	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	4
7.	And. Michelsen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	4
8.	Rasmus Povlsen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"
9.	Niels Larsen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"
10.	Friederich Kristensen ..	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"
11.	Espen Andersen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	4
12.	Franz Nielsen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	4
	Læteris ...	132	"	"	1 ⁵ / ₆	8	1	1	30	"	2	55	2	1	47	4	"	125	2	3

Matr. Nr.	Beboernes Navne.	Hortkorn.						Landskilde.						Høveri- og Huspenge.				
		Ager og Engs.				Stovfjeld.		Ager.		Byg.		Høvre.		Kb.	ß.			
		Td.	Sk.	Kb.	Alb.	Sk.	Kb.	Td.	Sk.	Td.	Sk.	Td.	Sk.			Kb.		
13.	Transport...	132	"	"	1 ⁵ / ₁₆	8	1	130	2	255	2	147	4	"	125	35		
14.	Jochum Hansen.....	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"		
14.	Zens Andersen.....	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"		
15.	Hans Ipsen.....	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"		
	Tilfammen ..	132	"	"	1 ⁵ / ₁₆	8	1	130	2	255	2	147	4	"	131	35		
	Herfra:																	
	1 Gaard kjøbt 1753 ..	8	1	"	1 ¹ / ₁₆	"	"	1	7	"	3	3	2	3	"	1		
	item Kirkejorden.....	2	4	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	67		
	Igen som kjøbt d. 17 ¹ / ₅ 1762	121	2	2	2 ⁵ / ₈	8	1	1	foruden Præste- og Degne-Embedets Tiliggende og Kirkejorden.									
Ovrebøvn By:																		
1.	gl. Anders Nielsen ...	4	7	2	2 ¹ / ₂	Stob til Kaside og Ovrebøvn Byer	2	"	"	2	"	"	2	"	"	3	32	
2.	u. Anders Nielsen ...	4	7	2	2 ¹ / ₂		2	"	"	2	"	"	2	"	"	3	32	
3.	Peder Pedersen	4	7	2	2 ¹ / ₂		2	"	"	2	"	"	2	"	"	3	32	
4.	Hans Jensen	4	7	2	2 ¹ / ₂		5	1	1	2	"	"	2	"	"	3	32	
	Tilfammen...	19	6	3	"	5	1	1	8	"	"	8	"	"	8	13	32	
Kaside By:																		
1.	Ole Michelsen	5	3	3	"	"	"	"	1	"	"	2	7	"	2	"	4	
2.	Zens Semmingsen	5	3	3	"	"	"	"	1	"	"	2	7	"	2	"	4	
3.	Niels Pedersen	5	3	3	"	"	"	"	1	"	"	2	7	"	2	"	4	
4.	And. Pedersen Bondefgd.	10	7	2	1	"	"	"	2	"	"	5	6	"	4	"	"	
5.	Kristen Nielsen	5	3	3	"	"	"	"	1	"	"	2	7	"	2	"	4	
6.	Peder Olsen	5	3	3	"	"	"	"	1	"	"	2	7	"	2	"	4	
7.	Peder Jensen	5	3	3	"	"	"	"	1	"	"	2	7	"	2	"	4	
Huse:																		
1.	Peder Nielsen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	64	
2.	Kristoffer Jakobsen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"	
3.	Frederik Olsen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"	
4.	Hans Pedersen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"	
5.	Hans Andersen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"	
6.	Lars Hansen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"	
7.	Jakob Nielsen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	"	
	Tilfammen...	43	6	1	1	"	"	"	8	"	"	23	"	"	16	"	88	64

Matr. Nr.	Beboernes Navne.	Hartorn.						Landgilde.						Smaa-rebief.			Hus- og Høveri-Penge.		
		Ager og Eng.			Stovskjld.			Ager.		Byg.		Havre.		Kam.	Gæs.	Pøns.		Sæg.	
		Tb.	Et.	Tb.	Et.	Tb.	Et.	Tb.	Et.	Tb.	Et.	Tb.	Et.						
																			Rd.
	Brøderup By:																		
1.	Niels Olsen ...	5	5	3	2	"	1	2	"	"	"	4	"	2	"	1	1	1	20
2.	Lars Larsen ...	5	5	3	2	"	1	2	"	"	4	"	2	"	"	"	"	"	
3.	Niels Nielsen ..	5	5	3	2	"	1	2	"	"	4	"	2	"	"	"	"	"	
4.	Peder Andersen .	5	5	3	2	"	1	2	"	"	4	"	2	"	"	"	"	"	
5.	Niels Pedersen .	5	5	3	2	"	1	2	"	"	4	"	2	"	"	"	"	"	
6.	Peder Michelsen .	5	5	3	2	"	1	2	"	"	4	"	2	"	"	"	"	"	
7.	Morten Pedersen .	5	5	3	2	"	1	2	"	"	4	"	2	"	"	"	"	"	
8.	Peder Jensen ..	5	5	3	2	"	1	2	"	"	4	"	2	"	"	"	"	"	
	Huse:																		
1.	Ped. Jakobsen .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4	
2.	Ole Olsen ...	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4	
3.	Kristen Knudsen .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4	
4.	Lars Pedersen ..	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4	
5.	Kristen Nielsen .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4	
6.	Kristoffer Olsen .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4	
7.	Niels Pedersen .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4	
8.	Søren Hansen ..	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	
9.	Rasmus Jensen .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	
	Tilfammen ..	45	7	1	2	3	1	1	"	"	4	"	2	"	1	1	1	20	
	Heraf tilkom:																		
	1 Gd. 1753 ..	6	"	2	1	1	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
	1 do. 1762 med	6	2	3	1	"	2	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
	Sgien, som kjøbt 17/5 1762 ...	33	4	"	"	1	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
	Sjotte By:																		
1.	Jens Larsen ...	5	4	3	"	2	2	"	1	1 $\frac{1}{3}$	4	6	"	2	"	2 $\frac{1}{3}$	"	1 $\frac{1}{3}$	13 $\frac{1}{3}$
2.	Eben Rasmussen .	5	4	3	"	2	2	"	1	1 $\frac{1}{3}$	4	6	"	2	"	2 $\frac{1}{3}$	"	1 $\frac{1}{3}$	13 $\frac{1}{3}$
3.	Mads Pedersen .	5	4	3	"	2	2	"	1	1 $\frac{1}{3}$	4	6	"	2	"	2 $\frac{1}{3}$	"	1 $\frac{1}{3}$	13 $\frac{1}{3}$
4.	Ole Pedersen Høj	5	4	3	"	2	2	"	1	1 $\frac{1}{3}$	4	6	"	2	"	2 $\frac{1}{3}$	"	1 $\frac{1}{3}$	13 $\frac{1}{3}$
5.	Jens Olsen ...	5	4	3	"	2	2	"	1	1 $\frac{1}{3}$	4	6	"	2	"	2 $\frac{1}{3}$	"	1 $\frac{1}{3}$	13 $\frac{1}{3}$
6.	Peder Olsen ...	5	4	3	"	2	2	"	1	1 $\frac{1}{3}$	4	6	"	2	"	2 $\frac{1}{3}$	"	1 $\frac{1}{3}$	13 $\frac{1}{3}$
	Tateris ...	33	4	2	"	16	"	"	1	"	28	4	"	12	4	"	3	4	8

Matr. Nr.	Beboernes Navne.	Hortorn.						Landskatte.						Smaa- redsel.			Fus- og Hovers- Penge.							
		Ager og Eng.			Ejend- skab.			Kug.		Byg.		Havre.		Aam.	Gæs.	Føns.	Bog.	Rd.	S.					
		Ar.	St.	Alb.	St.	Fdl.	Alb.	Ar.	St.	Ar.	St.	Ar.	St.							Fdl.				
		Ar.	St.	Alb.	St.	Fdl.	Alb.	Ar.	St.	Ar.	St.	Ar.	St.	Fdl.										
	Transport...	33	4	2	"	16	"	"	1	"	"	28	4	"	12	4	"	3	4	8	80	"	"	
1.	Huse: Lars Pedersen, Smed	"	6	2	1	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	10	5	32
2.	Jørgen Hansen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	5	"
3.	Jens Hansen	"	4	"	"	"	"	"	"	"	"	4	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	5	32
4.	Hans Nielsen, Lodfoged	"	5	2	1	"	"	"	"	"	"	"	"	4	"	"	"	"	"	"	"	"	4	"
5.	Kristen Jørgensen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"
6.	Hans Pedersen	"	3	3	"	"	"	"	"	"	"	4	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	5	32
7.	Rasmus Kristensen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	5	32
8.	Møller Kastrup i Kongens Mølle	1	5	"	"	12	2	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	10	"
	Tilsammen:	37	5	1	2	28	2	2	1	"	"	30	4	"	13	"	"	3	4	8	90	42	32	
	Stotte By	45	7	1	2	3	1	1	"	"	"	4	"	"	2	"	"	1	1	1	20	100	15	
	Brøberup By	19	6	3	"	15	1	1	8	"	"	8	"	"	8	"	"	"	"	"	"	"	13	32
	Dereven By	43	6	1	1	"	"	"	8	"	"	23	"	"	16	"	"	"	"	"	"	"	38	64
	Nafte By	129	3	3	"	8	1	1	30	"	"	2	55	2	1	47	4	"	"	"	"	"	131	35
	Bøndergods i Snefere Sogn, som 1775 hørte under Rindersvold	276	5	2	2	45	1	1	47	"	"	2	120	6	1	86	4	"	4	5	9	110	325	82
	Privileg. Tordegods: Præstegaarden	8	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
	Degnelodden	2	2	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
	Tilsammen	10	2	1	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
	Snefere Kirkes Bøndergods:																							
	Kirkejorden i Snefere Peder Bendtsen Smed 1 bo.	2	4	1	1	"	1	1																
	1 Od. i St. Røddinge	4	7	2	"	"	"	"																
	Kateris	7	3	3	1	"	1	1																

Dreves under Odn. Nr. 5 (L. S.)

Afgift 4 Rd.

Nu Gaarden Matr. Nr. 1.

Beboernes Navne.	Hartkorn.							
	Ager og Eng.			Skov- og Møllest.				
	Fb.	Sk.	Fdk.	Alb.	Sk.	Fdk.		Alb.
Transport...	7	3	3	1	„	1	1	
1 do. i Smidstrup..	3	7	1	„	„	„	„	Bortbyttet til Bredeshave 1780.
Lappeneje gl. Kro- jorde	„	7	1	„	„	„	„	Ligeledes bortbyttet dertil 1780.
Kirkejord til Kongens Mølle	„	2	2	2	„	„	„	Ligeledes bortbyttet dertil 1780.
1 Hus i Egen („Rytter- banken“)..	„	„	„	„	„	„	„	Ligeledes under Bredeshave 54 f.
En Kirkejord fra Brø- derup	„	2	2	2	„	„	„	lagt under Sjolte Skolelod 1814.
Kirkejord i Sognet..	12	7	2	2	„	1	1	

Endvidere ejede Snefere Kirke:

1 Gaard og 1 Hus i Laagestov, Ewerdrup Sogn, Gaarden havde 4 Tdr. 6 Skpr. 1 Jdkr. 1 Alb. Hartkorn og 2 Jdkr. 2 Alb. Skovsktyld og svarede i aarlig Afgift: 2 Tdr. Byg, 2 Tdr. Havre, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 20 Kg; af Huset svarede aarlig 3 Rd. i Husleje. Af en Kirkejord i Hemmestrup, ligeledes Ewerdrup Sogn, svarede og svares endnu til Linderåvolds Godscontor en Afgift fra Bækkestov af 4 Mk. 8 f. under Benævnelsen „Rytterbonden“. Endelig ejede Kirken en Gaard i Træløse, Skjælby Sogn og 1 Gaard i Gjelsted, Herlufmagle Sogn, hvortil Ejeren af Raunstrup svarede 12 Tdr. 2 Skpr. Byg efter hvert Mars Kirkefjød for Bordingborg Amt; foruden muligen mere Tordegods, som vi ikke se os i Stand til at eftervisse.

1775 ejede altsaa Linderåvold Hovedgaard under Gaunø her i Sognet:

299 Tdr. 7 Skpr. 2 Jdkr. 2½ Alb. Ager og Engs Hartk.	
og 5 — 5 — 2 — 2 — Skov og Møllestkyld	
samt 50 — „ — „ — „ — Kirketiende Hartkorn,	

Tilf. 355 Tdr. 5 Skpr. 1 Jdkr. 1½ Alb. Hartkorn af alle Slags.

Heraf tilkom ved Kjøbet $17/8$ 1762, 243 Ldr. 4 Skpr. 3 Fdbr. $11/8$ Alb. Ager og Eng og 50 Ldr. Kirketiende Hartforn fordelt paa 48 Gaarde, 40 Huse, 1 Kro og 1 Mølle, foruden Kirken, Præstegaard og Degnelod.

Sammenlignes de paa forrige Side anførte Afgifter med det betydelige Hartforn, maa disse vistnok kaldes særdeles billige, takket være Grevens Liberalitet, men ikke desto mindre var der ingenlunde nogen alm. Velstand tilstede paa Godset her i Grevens Tid. Grunden hertil var dog nærmest de sørgelige Misvæxtaar, ledsaget af en farlig Kvægepest, som rasede her i Sognet til omtrent 1780 og navnlig mest hjemstøgte Brøderup, hvor endog — hvad senere bliver paavist — flere Gaarde for en Tid laa øde, da Beboerne flygtede bort.

For at give en Oversigt over Godsets økonomiske Tilstand anføres efterfølgende Skiftebrev tilligemed Uddrag af andre lignende fra Aarene omkring 1770.

Skifte efter Gaardfæster Jens Jøfens afgangne Hustru Elisabeth Pedersdatter i Laaside, d. $29/6$ 1766. Avingerne vare: Omd. And. Jensen i St. Røddinge, Omd. Hans Jensen, Faginge, „som er død, men har 2 Sønner;“ Peder Jensen, Omd. i Snefere, Leppe Jensen, Omd. i Snefere, Else Jensdtr., 17 Aar, Kirsten Jensdtr., 14 Aar, sidste hjemme hos Faderen.

Udi Stuen:		Rd.	Mk.	ß.
1	Gegebord med aaben foed 1 Rd., 1 Gaase-Bench 2 Mk. 8 ß.	1	2	8
1	gl. Gege Kiste 3 Mk., 4 Stoele 1 Mk. 8 ß., 1 Lønne Stool 12 ß.	”	5	4
2de	Skamler 12 ß., 1 Hønse Bench 4 ß., 1 Jern-Kachelofn 7 Rd. 2 Mk.	7	3	”
1	gl. Gegefab 4 Mk., 1 lidet do. 1 Rd. 2 Mk., 1 liden Fyrrebench 1 Mk.	2	1	”
1	Uhr-Bench med Juteral 6 Rd. 4 Mk., 1 Jern Bismar 1 Rd.	7	4	”
1	gl. Sengested med Drejels Omhæng 2 Rd. 4 Mk., 1 Ulmerbugs Overdyne 2 Rd.	4	4	”
1	hampe underdyne 1 Rd. 4 Mk., 1 Blaastribet do. 1 Rd. 4 Mk.	3	2	”
2de	hampe Hoveddyner 1 Rd., 2 Ulmerbugspuder med Vaar 5 Mk.	1	5	”
1	Par Blaargarns lagen 1 Rd., 1 gl. Sengested 1 Rd. 4 Mk.	2	4	”

	Rd.	Mk.	ß.
1 gl. ulmerbug's Overdbyne 1 Rd. 2 Mk., 1 hampe Underdbyne 1 Rd.	2	2	"
1 Bude med Voor 3 Mk., 1 par Blaargarns lagener 4 Mk.	1	1	"
1 blaat Porcellains krus 1 Mk., 1 bruundt do. 1 Mk., 1 gl. Flint 2 Mk.	"	4	"
6 sten Talerchener 14 ß., 1 gl. Speil med Sort Ramme 1 Mk.	"	1	14
6 stkr. Skellerier 12 ß., 1 træ lysse Stage 4 ß., 1 Manglestiel 8 ß.	"	1	8
1 Fløde Bøtte 12 ß., 3 stkr. hvide Kurre (Kurve) 1 Mk.	"	1	12
	37	"	14
I den anden Stue.			
1 stoor Gege Kiste 2 Rd., derudi: 2 par Blaargarnslagen 1 Rd. 4 Mk.	3	4	"
1 par hampe Blorgarns do. 3 Mk., 5 stkr. Blorgarns Duge 1 Rd.	1	3	"
1 par haandklæder 1 Mk., 1 Gege Kiste beslaaet med Messing 4 Rd.	4	1	"
1 gl. fyrrer do. 3 Mk., 1 Rundt flau Bor 4 Mk., 1 Sernfachelosn 4 Rd.	5	1	"
1 Beremie 2 Mk., 1 Par Malm Lysse Stager 3 Mk., 1 par Læder Stoele 4 Mk.	1	3	"
1 par træ stoele 1 Mk. 8 ß., 1 par gl. med halmfede og hjørnde 1 Mk. 8 ß.	"	3	"
1 gl. Sengestæd med blaastribet Omhæng 2 Rd., 2de Stoele 8 ß.	2	"	8
1 Bench 12 ß.	"	"	12
	18	4	4
I Kammerit.			
1 libet Esab 2 Mk., 2 Dii tønder 1 Rd., 2 half Tønder 4 Mk.	2	"	"
1 sjerbing 1 Mk., 1 standertønde 1 Mk., 2 Sille Baller 6 ß.	"	2	6
	2	2	6

I Rigskenet.

	Rd.	Mk.	ß.
1 Brøgger Kiedel 9 Rd., 1 liden Kaaber Kiel 1 Rd., 1 gl. do. 4 Mk.	10	4	"
1 mindre do. 2 Mk., 1 stoer Jern Gryde 1 Rd. 4 Mk., 1 do. 5 Mk., 1 mindre do. 3 Mk. ...	3	2	"
1 Trefoed 1 Mk. 8 ß., 1 Rist 1 Mk., 1 Kielskrog og Ildtang 2 Mk.	"	4	8
1 gl. Jern pande 8 ß., 1 haand Dvaarn med Behør 1 Rd. 4 Mk.	1	4	8
1 Gegetar 1 Rd., 1 do. 3 Mk., 2de do. 2 Mk., 1 Melkiste 3 Mk.	2	2	"
2 Dre Baller 1 Mk. 12 ß., 1 Oll flaske 1 Mk., 1 Spand og 1 Strippe 12 ß.	"	3	8
1 gl. Degntrug 1 Mk., 1 gl. Bench 8 ß., 1 gl. stesk olde 1 Mk. 8 ß.	"	3	"
1 Meel Selbe 1 Mk., 1 Selbe og 2 Sold 2 Mk. 8 Mk., 1 libet Skab 8 ß.	"	4	"
	20	3	8

Paa Lofted.

6 Seche 2 Rd., 3 tørve Spader 2 Mk., 2de gl. Etanderisønder 10 ß.	2	2	10
2 Bagreeb og 1 høe Bævl 3 Mk.	"	3	"
	2	5	10

I Karlekammeret

1 gl. Sengestød 1 Mk. 8 ß., 1 ulmerbugts Overdyne 1 Rd., 2 hampe Underdyne 1 Rd. 4 Mk. ...	2	5	8
2 hoved Dynner 4 Mk. 1 par Blaargarnslagen 3 Mk., 1 Sadel 4 Mk.	1	5	"
1 hand Dre 2 Mk., 1 Bol Dre 2 Mk. 8 ß., 2 lange Naure 1 Mk. 12 ß., 1 Haffe 2 Mk.	1	2	4
1 Lundstikkenaur 12 ß., 2 Bimbler med Skaf 8 ß., 1 Bue Saug 1 Mk.	"	2	4
1 Jernstang 2 Mk., 2 Jern Begge 1 Mk. 8 ß. ...	"	3	8
	7	"	8

	Rd.	Mk.	ß.
I Gaarden.			
1 Beslagen Bogn med færrets hauger og Stryg- hammel 10 Rd.	10	"	"
1 do. 6 Rd. 4 Mk., 1 gl. træe Bogn med fjeller 3 Rd.	9	4	"
1 Plou med Behør 2 Rd., 1 tromle 1 Rd. 2 Mk., 1 Slibestien med trug 1 Mk.	3	3	"
2 høe typer 2 Mk., i teche Stie (s: Lækkelige) 1 Mk. 8 ß., 1 liden do. 8 ß.	"	4	"
1 høefrog 2 Mk., 1 Svinetrug 1 Mk., 1 Hør Hør 4 Mk. (Børhør)	"	"	6
	23	5	6
Deester.			
1 Sort hest, 15 Aar, 6 Rd., 1 Sort hoppe, 8 aar, 10 Rd., 1 do., 10 aar, 8 Rd.	24	"	"
1 Sort hest plag, 1 aar, 2 Rd., 1 gul brun hest, 4 aar 5 Rd.	7	"	"
1 do., 8 aar, 4 Rd., 1 Sortblisjet hoppe, 14 aar, 2 Rd., 1 fort hest 3 Rd. 2 Mk.	9	2	"
1 Sort hørspag, 2 aar, 2 Rd., 2 søll 1 Rd. 2 Mk.	3	2	"
	43	4	"
Dvæg.			
1 Røed Roe, 10 aar, 8 Rd., 1 hvid fior Kalv 2 Rd., 3 spede Kalve 2 Rd.	12	"	"
20 Faar og 2 Bøddere 16 Rd., 16 Stk. Sviin 13 Rd. 2 Mk.	29	2	"
5 Stes og 1 gasje 1 Rd.	1	"	"
6 Vie Stader 3 Rd.	3	"	"
	45	2	"
Korn i Etraet.			
Ruug, 9 Edr. à 14 Mk. = 21 Rd., Byg 17 Edr. à 10 Mk. = 28 Rd. 2 Mk.	49	2	"
Saure 8 Edr. à 6 Mk. = 8 Rd., Erter 1½ Edr. à 2 Rd. = 3 Rd.	11	"	"
	60	2	"
Boens Formue og Indtægt udgjør...	262	5	8

Derimod er Boens Besvær og bortskyldige Gjæld:	Rd.	Mk.	ß.
1. Besætningen ved denne Gaard, som Skylder Hartforn 5 Ldr. 5 Skpr. 3 Fdr. 1/2 Alb. 1 par Vognheste 40 Rd., 6 Plougbester à 10 Rd. = 60 Rd.	100	"	"
1 Rejsevogn 16 Rd., 1 Plou og harre 4 Rd., 2 Rør 14 Rd., 6 Faar, 6 Rd.	40	"	"
2. Bygningsfæld: Stuelængen, 14 fag 16 Rd., den østre Længe 14 fag, 13 Rd. 2 Mk.	29	2	"
den søndre 10 fag, 10 Rd., den vestre 12 fag, 12 Rd.	22	"	"
3. Restancer og Kongelige Skatter	9	"	12
4. Bortskyldig Gjæld: Egr. Steffens, Vordingborg 1 Rd. 2 Mk., Begravelses Bekostning 16 Rd.	17	2	"
5. Skiftets Bekostning: Ulysning 1 Mk. 14 ß., Stemplet Papir til Skiftebrevet 3 Mk.	"	4	14
Skriverens Salarium 6 Rd. 4 Mk., Burde- ringsemændene 1 Rd. 2 Mk.	8	"	"
6. Sædeform Byg: 9 Ldr. à 10 Mk. = 16 Rd. (?) 8 Ldr. Savre à 6 Mk. = 8 Rd., 1 1/4 Ld. Erter 2 Rd. 3 Mk.	26	3	"
7. Jødeforn til Michaeli: 9 Ldr. Rug à 14 Mk. = 21 Rd., 12 Ldr. Byg à 10 Mk. = 20 Rd.	41	"	"
8. Folke Løn: 1 Karl 13 Rd. 2 Mk., 1 Dreng 8 Rd., 1 Pige 5 Rd. 2 Mk., 1 do. 4 Rd. . .	30	4	"
Summa Boens Besvær og Gjæld...	324	4	10

som befindes at overstige Boens Formue med 62 Rd. 3 Mk. 2 ß.,
saa fees heraf, at intet kan blive tilovers til Arvingerne.

„Dog har Enghemanden af Kierlighed til sine hjemme hos sig

havende Pige-Børn, som og Skifteretten har tilstaaet, givet hver en opredt Seng, som ansees i det ringeste til 26 Rd. 4 Mk., samt frit Bryllup eller i dets Sted 20 Rd. til hver."

Sterboen i Aafide, datum ut supra.

JIS.
(Sens Ipsen.)

J. Karlsen,
Fuldmægtig.

Anders Pedersen.

Niels Pedersen.

Burderingsmænd. (Begge af Aafide).

Denne Gaard, som navnlig, hvad Indbo angaar, maa kaldes vel forsynet efter den Tids Forhold, kan staa som et alm. Eksempel paa bedre Bøndergaarde i den Tid; men Tilstanden var almindeligvis betydelig daarligere, hvad vi tro vil fremgaa af efterstaaende tabelariske Fortegnelse over nogle Gaarde og Huse paa Godset, hentede fra forskjellige Byer (Lindersvoolds Fæsteprotokol fra 1762—72).

Boet.	Formue.			Gjæld.			Arv.		
	Rd.	Mk.	ß.	Rd.	Mk.	ß.	Rd.	Mk.	ß.
²⁹ / ₁ 1766. Skifte efter Gmd. Ole Nielsen Bøch, Snefere, Enken gittede sig. Arving: 1 Datter....	383	2	4	408	5	1	"	"	"
¹³ / ₆ 1766. Skifte efter Gmd. Anders Jensens Hustru, Snefere, Mette Hilbebrandtsen (Enkemand og 3 Børn).....	108	1	"	150	"	"	"	"	"
¹³ / ₆ 1766. Skifte efter Gmd. Niels Larsen, Snefere. Arvinger: Enken, 1 Søn og 1 Datter.....	19	5	8	12	2	8	7	3	"
⁴ / ₂ 1767. Skifte efter Gmd. Hans Olfen, Smidstrup. Arvinger: Enken og 1 Søn, der arvede Faderens Klæder og Riste til Værdi 12 Rd. 4 Mk. 6 ß.....	179	2	10	163	1	9	16	1	1
³⁰ / ₈ 1768. Skifte eft. Gmd. og Smed Anders Olfens Hustru i Snefere, Ane Hansdtr. (Enkemanden, 1 Søn og 3 Døtre).....	131	4	6	36	5	6	94	5	"

Boet.	Formue.			Gjæld.			Arv.		
	Rd.	Mt.	ß.	Rd.	Mt.	ß.	Rd.	Mt.	ß.
¹² / ₇ 1768. Skifte efter Gmd. Steffen Hansen, Snesfere. Arvinger: Enke og 3 Sønner, Niasmus, Søren og Lørgen, senere alle Gmd. i Snesfere. Boets Bepvær var oprindelig sat til 312 Rd. 2 Mt 3 ß., men Herstabet nedsatte Fordringerne til ..	215	"	10	186	4	8	28	2	2
¹³ / ₇ 1768. Skifte eft. Gmd. N. Lorenkens Hustru, Snesfere	179	5	2	247	1	8	"	"	"
⁴ / ₁₀ 1769. Skifte efter Inderste Ane Olsdatter hos Gmd. Niels Kristoffersen, Snesfere	35	"	4	21	1	12	13	4	8
²⁹ / ₁ 1771. Skifte efter Gmd. Hans Olfens Enke, Emidsstrup. Sønner Hemming overtog Gdn.	112	4	14	133	"	9	"	"	"

Som det ofte tilforn er oplyst, benyttede Godsejeren alm. den Ret, som Loven af ¹⁰/₈ 1695 hjemlede ham, til ved en forbyret Besætning og Bygningsfold at forhindre, at noget af Betydning frafom deres Gaarde, og i denne Henseende følger ogsaa Greven det alm. Eksempel. Imidlertid toges Loven dog ikke saa bogstavelig, som det ofte andre Steder skete. Børnene fik som Regel alle Begne „med Skifterettens Tilladelse“, „formedelst den salig Moders eller Faders Begjæring“, eller „formedelst Faderens eller Moderens Kjærlighed til Børnene“ — „som en Almindelse efter den døde“ noget udlagt til Arv i Boet: Døtrene Sengklæder og frit Bryllup, „saafremt Omstændighederne bleve dertil“, og Sønnerne deres Faders Gangklæder, Kiste, 1 Delt, 1 Ro eller anden Værdigjenstand, og navnlig maa det paaafjønnes, at Skifteretten paa Godset forpligtede den efterlevende til at give Børnene „en sømmelig Opdragelse og god Skolegang“, som næsten ethvert Skiftebrev, hvor der fandtes ukonfirmerede Børn, forpligter og indskræper.

Sluttelig maa det angaaende Godsadministrationen bemærkes, at Greven foretog mange Magestifter med Gislefeld, Vællestov og Engelholms Gjere i Aarene 1779—81 for at samle og afrunde sine

Besiddelser paa Lindersvolds Gods, hvilke Mageffter findes omtalte under disses Godshistorie.

Fra 1755 og i de nærmeste Aar efter ombyggede Thott Gaards Borgegaard, saa at den kom til at bestaa af 3 Længer, 3 Etager høje med et rundt Taarn for Enden af den vestre Fløj, saaledes at den blev et af de skjønneste Herresæder i Danmark. Kun den gl. Klosterkirke i Hjørnet mellem den søndre og østre Fløj lod han urørt, da den allerede i Midten af det 17de Aarh. var betydelig udbredt og forskjønned af Norges Statholder Niels Trolle; nu blev den som Pontoppidan anfører: „Ziret og behængt med de herligste bibelske Stykker ligesom de 4 Gallerier næstved, alle fra de bedste Mesters Haand: et Gemat med det kongelige Hus, alle Originaler, 1 Gemat med Gjerens Forfædre i opadgaende Led, de fleste i 4de til 5te Led, nogle i 8de til 9de Led“. — Denne Samling er senere betydelig forøget af efterfølgende Ejere — „Et Galleri med 100 Stk. af deres nærmeste Slægt; endnu adskillige Bærelser med kongelige Personer, berømte Statsmænd, Generaler, Lærde — indenlandske og fremmede — hver Nation for sig.“

1762 blev Thott Medlem af Gehejme-Consejlet og 1763 Oversekretær i det danske Rancelli, samme Aar blev han Skoleherre til Herlufsholm, i hvilken Stilling han gjorde sig forjænt af Almue-skolevæsenet paa Stiftens Gods ved Oprettelsen af Almue-Skoler i Lille-Næstved, Ladbj og Hølsted. Efter at være forfremmet til Conferentsraad, Gehejmeraad og Ridder af Elefanten, optages Thott i den danske Grevestand 1767, men da Struense kom til Magten, og Gehejme-Consejlet af ham ophævedes, fik han — tilligemed Moltke, Rentelov og Rosenfrands — sin Afsked d. 27/12 1770. Dog varede denne Fjernelse ikke længe, thi ved Struensees Fald, d. 17/1 1772, fik Greven igjen Sæde i Statsraadet, hvilket han beholdt til sin Død. — „Men endnu mere berømt end som Statsmand, er Grev Thott bleven ved sin ualmindelige Lærdom og store Kjærlighed til Videnskab og Kunst, samt for den Liberalitet, hvorved han understøttede alt, hvad dermed stod i Forbindelse; ved sine herlige Samlinger af Malerier, Mønter, Naturalier og Oldsager, og ved sit store Bibliothek paa over 120,000 Bind i alle Sprog, det største nogen Privatmand i Europa har ejet og større end det kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn den Gang, hvilket han testamenterede den vigtigste Del af Samlingen, nemlig Haandskrifterne og Palæotyperne (de ældste trykte

Bøger indtil det 16de Marh.), det øvrige folgtes ved Auktion, der med Afbrudelser varede i 3^{1/2} Aar."

Da Grevens eneste Barn, en Datter, gift med Hof-Marchal Kankau, var død barnløs inden Faderen, havde han og Frue allerede d. 9de Marts 1759 erholdt kongelig Bevilling paa fri Raadighed over deres Godsfer og bestemte nu ved Testament af 4de Juli 1680, at der af hans Godsfer Gaunø, Linderøvd og Strandegaard skulde oprettes et Stamhus til Fordel for hans Nørbrøders Sønnesøn Solger Reedz til Borgaard i Sjælland.

Grev Thott døde, d. 10de Septbr. 1785 som den fiftte Mand af Slægten her i Landet og ligger begravet i Sorø Kirke.

Kammerherre Solger Reedz-Thott,

der i Følge kongeligt Patent af 21de April 1786 antog sin Velgjørers Navn, er en Søn af Oberst Peder Reedz til Borgaard og Hustru Henriette Rosenkrands. Ved Egl. Bevilling af 18/3 1794 fik han Godset ophøjet til et Stamhus. Kammerherren var en dygtig Gods-Administrator, der bragte Bøndergodset, som var begyndt at forringes i Grevens sidste Tid, paa en bedre Fod, og Indtægterne heraf, som han hovedsagelig fastsatte til en Pengeafgift, tiltog betydelig, som det vil ses af efterfølgende Fordebog. Af større Foretagender paa Godset her i Sognet maa ansøres, at han paabegyndte Udfikstningen — i Brøderup og Sjulte Byer —, samt at Kirken herfæds undergik en Hovedreparation 1789. Kammerherren forøgede sine Gods-besiddelser med Kjøbet af Naderup By m. m., ialt 122 Edr. Hartf., som han 1789 kjøbte fra Grevensvænge.

„Lordebog over Lindersvold's Gods under Stamhuset
Gaups i Snefjere Sogn 1794.“

Matr. Nr.	Beboernes og Byernes Navne.	Matr. Hartorn.						Lanbgilde.						Smaaretsfel.			Hus- og Doveri- Penge.			
		Ager og Engs.			Stov- skjld.			Kug.		Byg.		Havre.		Kam.	Gæs.	Pøng.	Køf.	Rd.	f.	
		Tb.	St.	Kbd.	Tb.	St.	Kbd.	Tb.	St.	Tb.	St.	Tb.	St.							Tb.
														Mb.	Mb.	Mb.	Mb.	Mb.	Mb.	
I Snefjere By:																				
1.	Niels Jensen .	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
2.	Krel Hildebrandt	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
3.	Niels Hildebrandt	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
4.	Anders Jensen, Smed	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
5.	Kristen Hansen.	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
6.	Masm. Steffensen	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
7.	Peder Pedersen.	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
8.	Anders Jensen, Rytter	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
9.	Niels Hansen .	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
10.	Kars Nielsen .	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
11.	Jørg. Steffensen	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
12.	Søren Steffensen	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
13.	Ped. Hildebrandt	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
14.	Jens Andersen.	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
15.	Jeppe Jensen .	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
16.	n. Ped. Pedersen	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
17.	Hans Jensen .	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
18.	Lorenz Nielsen.	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
19.	Jens Pedersen .	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	..
20.	Kars Jensen : .	6	7	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	19	..
	En Kirkejord .	2	4	1	1	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	45	64
	16 Huse uden Jord	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
	Til sammen Snefjere By . .	140	1	1	1	8	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	482	64
Kasbe:																				
1.	Kars Olsen . . .	5	3	3	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	18	..
2.	Soend Michelsen	5	3	3	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	18	..
3.	Hans Nielsen .	5	3	3	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	18	..
4.	Niels Kristensen.	5	3	3	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	18	..
5.	Peder Andersen.	10	7	1	..	2	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	19	..
6.	Peder Olejen .	5	3	3	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	18	..
7.	Peder Jensen .	5	3	3	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	18	..
	7 Huse uden Jord	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	18	64
	Til sammen Kasbe By . . .	43	6	1	1	2	2	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	145	64

Matr. Nr.	Beboernes og Byernes Navne.	Matr. Hartorn.						Landgiselsgifter.						Smaaredsfl.			Hus- og Hoveri- Penge.				
		Ager og Engs.			Skov- styb.			Ager.		Byg.		Havre.		Ravn.	Øres.	Sønb.	Veg.	Rbd.	f.		
		Td.	Et.	Føl.	Et.	Føl.	Td.	Et.	Td.	Et.	Td.	Et.	Td.							Et.	
		Alb.	Alb.	Alb.	Alb.	Alb.	Alb.	Alb.	Alb.	Alb.	Alb.	Alb.	Alb.	Alb.	Alb.						
Brøderup:																					
1.	Jakob Nielsen ..	5	5	3	2	1	2	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2	2	5	29	
2.	Niels Hansen ..	5	5	3	2	1	2	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2	2	5	29	
3.	Peder Andersen.	5	5	3	2	1	2	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2	2	5	29	
4.	Niels Nielsen ..	5	5	3	2	1	2	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2	2	5	29	
5.	Peder Radsen ..	5	5	3	2	1	2	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2	2	5	29	
6.	Jeppe Andersen.	5	5	3	2	1	2	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2	2	5	29	
7.	Kars Nielsen ...	5	5	3	2	1	2	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2	2	5	29	
8.	Jens Olsen ...	5	5	3	2	1	2	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2	2	5	29	
	11 Huse uden Jord	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	44	64	
	Tilfammen Brøderup By ..	45	7	1	2	3	1	1	"	"	4	"	"	2	"	"	1	1	220	87	15
Sjølte:																					
1.	Kars Jensen ...	5	4	3	"	2	2	2	1	1	4	6	"	2	2	2	2	1	13	Natu- rat- hove- ri.	
2.	Jens Sørensen.	5	4	3	"	2	2	2	1	1	4	6	"	2	2	2	2	1	13		
3.	Jens Olsen ...	5	4	3	"	2	2	2	1	1	4	6	"	2	2	2	2	1	13		
4.	Ole Pedersen ..	5	4	3	"	2	2	2	1	1	4	6	"	2	2	2	2	1	13		
5.	Niels Larsen ..	5	4	3	"	2	2	2	1	1	4	6	"	2	2	2	2	1	13		
6.	Peder Olsen ..	5	4	3	"	2	2	2	1	1	4	6	"	2	2	2	2	1	13		
	En Huse over- dragen Kirke- jord ²⁾	"	2	2	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	10	51	
Huse:																					
1.	Kristen Smed ..	"	6	2	1	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	5	32	
2.	Jens Hansen ..	"	4	"	"	"	"	"	"	"	4	"	"	"	"	"	"	"	5	32	
3.	Hans Pedersen ..	"	3	3	"	"	"	"	"	"	4	"	"	"	"	"	"	"	5	32	
4.	Hans Nielsen ..	"	5	2	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
	2 jordløse Huse med Afgift ..	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	7	"	
	Tilfammen Sjølte By ..	36	3	"	1	16	"	"	1	"	30	4	"	2	"	"	3	4	890	23	51

¹⁾ Ansætte Hovepenge ere for Hovstærkning, isvrigt hvedes Naturalhove.

²⁾ Denne Kirkejord tilhørte oprindeligt Brøderup By.

Matr. Nr.	Beboernes og Byernes Navne.	Matr. Hartorn.						Landgilde.						Smaaarebfej.			Tus- og Soveri-Penge.					
		Ager og Eng.			Stov- og Møllest.			Kug.		Byg.		Havre.		Kam.	Gres.	Penge.	Rd.	ß.				
		Lb.	St.	Fbd.	Alb.	St.	Fbd.	Alb.	Lb.	St.	Fbd.	Lb.	St.						Alb.			
1.	Snefere Kirke-Gods:																					
	Niels Larsen, St. Røddinge ...	4	7	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	16	"	
	Ejler Smed, Snefere ...	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4	"	
	1 Hus i Eken.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	54	
	Tilsammen i Sognet ...	4	7	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	20	54	
	foruden Gdn. i Erøsløse og Gjeldested. De 1775 nævnte andre Ejendomme vare frafulgte Kirken.																					
	Talt i Snefere Sogn ...	271	1	2 2 ¹	30	1	1	5	"	"	32	4	"	4	"	"	4	5	10	110	759	24
	1802 i do.	271	1	2 2	30	1	1	1	"	"	34	4	"	16	"	"	4	5	10	110	872	15

For yderligere at vise Bøndergodsets Tilstand her i Sognet i Kammerherre Reedy-Thotts Tid ansføres:

Anno 1796 den 30te December er holden Skifte efter afgangne Gaardmand Svend Michelsen i Afside mellem Enken Anna Dsbatter og det med den sal. afsøde ubi Egteffab aulede Pigebarn Kirften, 20 Uger gl. Taksation foretoges d. 22/3 s. A. paa „S. L. Fr. Skifteforvalter, Kammerherre Reedy-Thotts Vegne af Fuldmægtig Andreas Henschel Bachmann“, og Burderingsmændene vare Peder Andersen i Afside og Jens Larsen i Snefere. Nærværende ved Forretningen vare Enken med Laugværge, Gmd. Lars Dlesen i Afside samt Bar-

¹⁾ Foruden 50 Edr. Kirketiende-Hartorn og 10 Edr. 2 Skpr. 1 Fdtr. 1 1/2 Alb. privilegeret Hartorn.

nets Formynder, Gmb. Anders Pedersen i Aafide, hvor da foresandedes som følger:

	Rd.	Mk.	ß.
I den forreste Stue.			
1 Bord med Fod 3 Rd., 1 Gaasebænk med 4 Rom 4 Mk., 1 Sønse do. 3 Mk.	4	1	"
1 gl. Bænk 1 Mk., 1 gl. Riste 3 Mk., 3 Stole 3 Mk., 1 Fyhr Klædestol 1 Rd.	2	1	"
1 Sængeskab 2 Rd., 13 Lintallertener 3 Rd., 2de Fæde 2 Mk.	5	2	"
1 Stue Uhr i Futeral 14 Rd., 2 Malm-Lyfestager 4 Mk., 1 Morter 4 Mk.	15	2	"
1 Strygjern 3 Mk., 3 Lyfestager 4 Mk., 24 Eie- bætter 1 Rd. 3 Mk., 4 truge 1 Mk.	2	5	"
1 Saltfar 1 Mk., 1 Bugge med Klæder 1 Rd. 4 Mk., 1 Jernkafselov 8 Rd.	9	5	"
1 Sengested med tærnet Omhæng 3 Rd., 1 Olmer- bug's Overdbyne 2 Rd.	5	"	"
1 Blaardigtens Under do. 3 Rd., 1 tærnet do. 1 Rd. 4 Mk.	4	4	"
1 hampe do. 2 Rd., 1 olmerbug's hovedbyne 4 Mk., 1 do. med Vaahr 4 Mk.	3	2	"
1 Par Blaargarns Lagen 1 Rd., 1 Sengested med tærnet Omhæng 3 Rd.	4	"	"
1 Olmerbug's Overdbyne 2 Rd., 1 Blaardigtens Under- byne 3 Rd.	5	"	"
1 hampe do. 1 Rd. 4 Mk., 1 do. uden Fyld 1 Rd., 2 Puder med Vaahr 1 Rd.	3	4	"
1 Blaardigtens Hovedbyne 1 Rd., 1 par Blaat- garn Lagen 4 Mk.	1	4	"
1—4 Ldp. Bismar 4 Mk., 1 æblestivepande 4 Mk., 1 Vaffeljern 2 Mk.	1	4	"
1 bruun Badmelstrøje 2 Mk., 1 hvid do. 2 Mk., 1 stribet undertrøje 3 Mk.	1	1	"
1 do. Bryksdug 1 Mk. 8 ß., 1 Hat 1 Mk., 2 Ra- budser 5 Mk., 1 Vll Kande 1 Mk.	1	1	8
1 Flødebøtte 1 Mk., 1 Bøse 1 Mk., 1 Spejl 12 ß.	"	2	12
	71	3	4
I den anden Stue.			
1 flag Bord 4 Mk., 1 do. med Fod 1 Rd., 3 Stole 3 Mk., 1 Ege Klædeskab 15 Rd.	17	1	"
Herudi 8½ par Blaargarns Lagen 7 Rd. 1 Mk., 1 par hør-garns do. 2 Rd.	9	1	"

	Rd.	Mt.	fl.
6 Haandklæder 1 Rd., 7 Pude Waahr 2 Rd. 4 Mt., 3 Haandklæder 3 Mt.	4	1	"
1 Par Udsfrømper 2 Mt. — 1 stor Gegekiste 4 Rd. (berubi)	4	2	"
4 Par Blaargarns Lagen 2 Rd. 5 Mt., 4 par hørgarns do. 7 Rd.	9	5	"
5 Pudevaar 1 Rd. 4 Mt. 8 fl., 5 Hørgarns Stjorter 4 Rd. 1 Mt., 2 Duge 7 Mt.	7	"	8
3 Haandklæder 3 Mt., 6 M. Badmel 7 Mt. 17 M. Dynevaar 3 Rd.	4	4	"
8 M. stribet Dækketsøj 1 Rd., — 1 gl. Stab 2 Rd.	3	"	"
12 Lintallerkener 2 Rd. 3 Mt., 3 do. og 1 Skaal 2 Mt., 1 do. Fab 2 Mt.	3	1	"
6 Stentallerkener 3 Mt., 1 Fyhrbækken 2 Mt., 1 Lysfestage 1 Mt.	1	"	"
1 Raaber Dørslag 1 Mt., 1 Krus med Linlaag 1 Mt., 1 stor Gegekiste 6 Rd.	6	2	"
1 Fyhr do. 1 Rd. 2 Mt., berubi: 16 M. hvidt Badmel 2 Rd. 4 Mt.	4	"	"
1 blaa Badmels Kjole 1 Rd., 1 Skindtrøje 1 Rd., 1 Bruntrøje 4 Mt.	2	4	"
1 do. 2 Mt., 1 stribet Trøje 1 Rd. 3 Mt., 1 do Brystduge 1 Rd.	2	5	"
1 hvid Badmelstrøje 4 Mt., 1 Par Skindbuger 1 Rd. 1 Mt., 1 Hat 3 Mt.	2	2	"
2 Age hjoender 1 Rd. 1 Mt., 1 Sengested med tør- net Omhæng 5 Rd.	6	1	"
1 Olmerbug's Overdnye 3 Rd., 4 Blaardigtens Un- derdnyer 20 Rd.	23	"	"
1 Olmerbug's Hoveddnye 1 Rd. 2 Mt., 1 par Puder med Waahr 1 Rd.	2	2	"
1 par do. 1 Rd., 1 Sengested med grønt Omhæng 3 Rd.	4	"	"
2 Blaardigtens Underdnyer 8 Rd., 1 tærnet do. 2 Rd. 4 Mt.	10	4	"
2 Hampe do. 1 Rd. 4 Mt., 1 par gl. Blaargarns Lagener 3 Mt.	1	4	"
	129	3	8
I Kammeret.			
1 gl. Bord 3 Mt., 1 Gege Kiste 1 Rd., 1 Stab 3 Mt., 1 „Thin Ræk“ 2 Mt.	2	2	"

	Rd.	Mf.	ß.
2 <i>Øl</i> <i>Ldr.</i> 2 Rd., 2 do. mindre 1 Rd., 2 Fier- binger og 2 <i>Unfer</i> 5 Mf.	3	5	"
2 <i>Udhæfter</i> 1 Mf., 2 <i>smørstøtter</i> 1 Mf., 1 <i>flekk</i> <i>Øben</i> 1 Rd.	1	2	"
1 <i>Løgte</i> 1 Mf. 8 ß., 2 <i>Ballier</i> 1 Mf., 1 <i>Øltragt</i> 8 ß.	"	3	"
	8	"	"
I <i>Risghenet.</i>			
1 <i>Kaaber Brygger Kiebel</i> paa 5 <i>Fierbinger</i> 8 Rd., 1 do. paa 1 Rd. 6 Rd.	14	"	"
3 mindre do. 5 Rd., 2 <i>Messingkiebler</i> 2 Rd., 3 <i>Jerngrøder</i> 2 Rd. 3 Mf.	9	3	"
1 do. <i>Pande</i> 1 Mf. 8 ß., 1 <i>Kaaberstie</i> 1 Mf., 1 do. <i>Jod</i> 1 Rd. 2 Mf., 1 <i>Kiebelstrog</i> 2 Mf.	2	"	8
1 <i>haand Røværn</i> 1 Rd. 2 Mf., 1 <i>Dejntrug</i> 3 Mf., 1 <i>Karffab</i> 1 Mf., 2 <i>Selber</i> 3 Mf.	2	3	"
5 <i>Sold</i> og 1 <i>Sigte</i> 1 Rd. 3 Mf., 4 <i>Ege Kar</i> 5 Rd., 2 <i>Øl</i> <i>hålf tønder</i> 1 Rd. 2 Mf.	7	5	"
2 <i>Kierner</i> 3 Mf., 2 <i>Malketander</i> 3 Mf., 3 <i>Øl</i> <i>Flasfer</i> 3 Mf., 1 <i>Hæffebredt</i> 1 Mf.	1	4	"
3 <i>Ballier</i> 8 ß., 2 <i>Ege</i> do. 3 Mf., 1 <i>spand</i> og 1 <i>Strippe</i> 4 Mf. 8 ß., 1 <i>Ballie</i> 3 Mf.	1	5	"
11 <i>Korn Sekke</i> 5 Rd. 3 Mf., 1 <i>Lofstis Trappe</i> 1 Mf. 8 ß., 3 <i>Hør Brager</i> 3 Mf.	6	1	8
3 <i>Stietetræer</i> 1 Mf., 1 <i>stand Sengesteb</i> 1 Mf., 1 <i>Badmels Døerdyne</i> 1 Rd. 1 Mf.	1	3	"
1 <i>hampe underdyne</i> 1 Rd. 5 Mf., 1 <i>par Blaargarns</i> <i>Lagener</i> 3 Mf.	2	2	"
1 <i>Underdyne</i> 1 Rd., 1 <i>Badmels hoveddyne</i> 2 Mf., 2 <i>træffepuber</i> 4 Mf.	2	"	"
	51	3	"
Paa <i>Lofsteb.</i>			
8 <i>Standertpønder</i> 4 Mf., 2 <i>fyhrbænke</i> 1 Rd., 2 <i>spinderocker</i> 4 Mf.	2	2	"
1 <i>håpse</i> 2 Mf., 3 <i>Lørvæspader</i> 3 Mf., 2 <i>Meie Leer</i> 1 Rd. 2 Mf., 4 <i>gl. do.</i> 3 Mf.	2	4	"
2de <i>Bag Reeb</i> 2 Mf., 2 <i>Høe Bøvler</i> 3 Mf., 8 <i>Sttr.</i> <i>Løjer</i> 2 Mf.	1	1	"
	6	1	"

	Rd.	Mk.	ß.
I Gaarden og Udbusene.			
1 Bøslagen Bogn med færred's hauger 14 Rd., 1 do. med fjeller 10 Rd.	24	"	"
1 do. med do. 8 Rd., 2 par høsthauger 1 Rd., 1 Læder Søletøj 2 Rd.	11	"	"
2 Pløve med Behør 4 Rd., 2 harver 1 Rd. 4 Mk., 1 Tromle 1 Rd., 1 Slede 4 Mk.	7	2	"
3 Lørveflæder 2 Rd. 4 Mk., 2 høetøper 2 Mk., 1 stige 3 Mk., Huggetøj for 3 Rd.	6	3	"
	48	5	"
Kreaturer.			
1 blaffet Hest, 17 aar, 6 Rd., 1 fort do., 10 aar, 16 Rd., 1 fort hoppe, 4 aar, 16 Rd.	38	"	"
1 do., 4 aar, 16 Rd., 1 brun Hoppe, 12 Aar, 12 Rd., 1 fort do., 8 aar, 16 Rd.	44	"	"
1 do., 10 aar, 10 Rd., 1 do., 2 aar, 8 Rd., 1 fort hoppe 16 aar, 3 Rd.	21	"	"
1 Rød Manket Roe, 11 aar, 10 Rd., 1 fortbraget do., 10 aar, 9 Rd.	19	"	"
1 sortkjernet do. 9 aar, 10 Rd., 1 fortbraget, 10 aar, 9 Rd.	19	"	"
1 Nøbjællet do., 9 aar, 11 Rd., 1 blaadragnet Dvie 8 Rd.	19	"	"
2 Stude i 3 aar, 18 Rd., 2 Kalve, 1 aar, 8 Rd., 3 sommer Kalve 4 Rd.	30	"	"
20 Faar, 20 Rd., 7 Svin, 1 aar, 21 Rd., 1 Soe med 4 grisser 4 Rd. 1 Mk.	45	1	"
5 Grise, 5 Rd., 34 Gies 11 Rd. 2 Mk.	16	2	"
	251	3	"
Boens samlede Formue og Indtægt udgjør efter Ekstebrevets Opgivelse	570	"	8
Derimod Boens Udgift og Besværing.			
a. Gaardens Bygninger (synet d. $\frac{9}{12}$ 1797 efter Forordningen af $\frac{9}{6}$ 1788), fandtes intet at mangle.	"	"	"
b. Befætning og Møstrebekker, som bør forblive.	169	"	"
c. Aanuær Kvartalskat 3 Rd. $9\frac{1}{2}$ ß., Landgildepeng 9 Rd.	12	"	$9\frac{1}{2}$

	Rd.	Mk.	ß.
d. Skifte Omkostninger	11	•	”
e. Afgift til Revisions Kontoret	1	1	9
	193	2	2½

Lgjen til Deling mellem Enken og den umyndige
Arving 376 Rd. 4 Mk. 6½ ß. eller til hver
188 Rd. 2 Mk. 3¼ ß.

„men da Enken om denne sin Datters Arv var bleven underrettet, fremstod hun og erklærede med Laugværge, at hun af Kierlighed til samme vilde af hendes egen Part unde hende et tillæg af 11 Rd. 3 Mk. 12¾ ß., hvorved Barnets Fædrene-Arv udgjør den Summa 200 Rd., som hun forbinder sig til at indlevere til Forrentning i Høye Herftabets Casse anstundende 11te Juni Termin 1797 og hvor den lovlige Rente 4 pCt. hæves af Moderen, indtil Arvingen opnaar en Alder af 16 Aar, fra hvilken Tid den enten af Datteren med Formyndereis Bevis bliver at oppebære eller tillægge Kapitalen. Iøvrigt blev Enken paalagt efter Pligt og Eone at drage fornøden Omfarg for den umyndiges Opdragelse, saaledes som hun det kan tilsvare og være bekendt — og saaledes er Skiftet i al Mindelighed sluttet og tilendebragt som med Hænders Underskrift bekræftes.

Datum ut supra.

P. Tegen,
Skifteforvalter.

Anna AOD. Olsdatter.

Lars LOS. Olfen,
Enkens Laugværge.

Som Barnets Formyndet
Anders Pedersen.

Til Bitterlighed

Sens Larfen.

Peder Andersen.

Takkationsmænd.

D. 26/5 1788 blev stiftet efter Agild Silbebrandtsens Hustru i Snefere, Bobil Olsdatter — Søster til ovennævnte Anna Olsdatter — af hvilket Skifte her udtogsvis ansøres til Sammenligning:

3 forreste Stue, Dagligstuen, fandtes Indbo til Verdi	60 Rbd. 3 Mk. » f.
3 Overstestuen	61 — » — » -
3 Kammeret	5 — 1 — » -
3 Bryggerstet	28 — 4 — 8 -
Paa „Lofsted“	8 — » — » -
3 Huggehuset og Gaarden (Aulsredskaber etc.)	58 — 4 — » -
„Beefter og Dvæg“	266 — 4 — 8 -
	488 Rbd. 5 Mk. » f.

Disse 2 Skifter ere ganske vist for et Par af Godsets bedste Gaarde, men efter Traditionen fandtes der dog endnu mere velhavende Bønder paa Godset, som Ole Michelsen, død 1782, Fader til nævnte 2 Søstre: Bodil og Anna samt dennes Laugværge, Broderen Lars Olsen.

Hvad der især bemærkes ved foranstaaende Skiftebrev er den gode Forsyning med Sengklæder, Rjøfkenstøj, Aulsredskaber og Kreaturbefætning, saaledes findes der 21 Dynner, 13 Hoveddynner og Puder. 21½ Par Lagener, 12 Pudevaar, 17½ Alen Dynevaar. 7 Kobber- og Messingkjedler. 3 gode Bogne og 1 Læder Selsætsi, 9 Heste, 6 Køer, 3 Stude, 5 Kalve, 20 Faar, 12 Svin og 1 So. — Et sikkert Bevis paa Velstand er det ogsaa, at Enken tilbyder at forhøje BARNETS Arv!

Endnu bedre var Befætningen og Aulsredskaberne paa Agild Hildebrandsens Gaard i Snefere endnu 8 Aar tidligere, hvor der fandtes Heste til 20—24 Rd.s Verdi.

Det foran anførte Skifte af ²⁹/₈ 1766 (Jens Ipsen i Aasibe) vidner ogsaa om Velstand, skjøndt dets Buderingssum kun andrager omtrent Halvparten mod ovennævntes. Dette skriver sig dog ikke alene fra et rigeligere og bedre Indbo og Befætning for de sidste, men ogsaa ved detses Stigen i Pris; saaledes kostede 1796 Sengklæder, Møbler og Kreaturer omtrent det dobbelte af, hvad det kostede 1766. — Men saaledes var vel Tilstanden ikke overalt paa Lindersvold Gods her i Sognet, navnlig var denne nok langt ringere i Brøderup, der endog i Folkemunde kaldtes „det fattige Brøderup“, og hertil hidrog, efter de gamles Fortællinger, nok ikke lidet det strænge Høveri, der gjordes til Lindersvold Hovedgaard af denne By og Sjolte. Landgilbeafgifterne ere da ogsaa betydelig ringere for

Brøderup end for de andre Byer. Dog fandtes ogsaa her et Par velhavende Gaarde.

Kammerherre Holger Reedtz-Thott døde d. 19. Novbr. 1797; han var gift med Anna Beate Woyda, Datter af Kammerherre F. L. Woyda til Sofieldal.

Med hans Død arvede Sønnen, senere

Kammerherre, Baron, Otto Reedtz-Thott,

født d. 7. September 1785, i Følge Erektionsbrevet af $19/3$ 1794 Stamhuset Gaunø med Godserne Lindersvold og Strandegaard, men da han endnu kun var et Barn, var der beklædt ham til Formyndere Statsraad, Deputeret i Rentekammeret Vormsfiold og Justitsraad, Spjæsterets-Assessor Ræsted samt Landskøbing, Baron Lage Thott til Skaberlø i Skaane, hvilke Formyndere han beholdt til sin Myndighedsalder 1805. Samme Aar ophøjedes Stamhuset til Baroni ved den unge Reedtz-Thotts Udnævnelse til Baron d. 25. Oktbr., og samtidig tog han Amtmand Bjelle over Præstø Amt til sin Kurator. Ved flere uheldige Foretagender saa vel som Pengenes pludselige Synken fra 1809, der endte med Statsbankerotten 1813, kom Godset under Administration og Kammerherre, Stiftamtmand Moltke, Amtmand over Præstø Amt, og Forpagter Gjellerup paa Strandegaard beklædtes til Administrations-Kommissærer; dette Forhold vedvarede indtil 1844. Baronens arvede flere større Godsforetagender efter sin Fader, saaledes fulendtes Udfikstningen paa Godserne, der var begyndt under hans Fader, 1803, Naturalhøvet ophævedes med Undtagelse af nogle Rejser i de nærmeste Aar efter og var for Sognets Vedkommende tilendbragt 1805. I det hele viste Baronens sig i hele sin lange Levetid som en særdeles human Godsejer, der ved billig Indfæstning, ved Eftergivelse af Restancer, ved Bygningshjælp og paa flere andre Maader stræbte at ophjælpe Vondestandens Tilstand paa sine Godser. Med Hensyn til Sordernes forvarelige Dykning, Gjødning og Besaaning indeholder Fæstebrevene fra 1820erne, saa vel som senere, ikke uvigtige Oplysninger, saaledes indførtes overalt 9-Marks-Driften, og der gaves Bestemmelser angaaende Vandets Afledning, Sordernes Rensning for Sten, Kløver-

markens Besaaning etc., hvilke Forhold senere nærmere vil blive omtalte. Ikke faa Mænd paa Godset her i Sognet tog mod den givne Anvisning, og flere udmærkede sig som dygtige Jordbrugere, saa de erholdt Landhusholdningssekselskabets Opmuntringspremier, endog 1ste Sølvbøgere. I Krigen 1848—50 forsørgede han de udkommanderede Soldaters Husfruer og Børn af sin egen Lomme. Hvor elsket Baronen var af sine Godfers Beboere vistest da ogsaa paa hans Fødselsdag d. 7. Septbr. 1847, idet der denne Dag under almindelig Deltagelse afløredes en af Godsbeboerne bestemt Gæststøtte for ham med et Relief i Marmor af Baronens, oprejst i et smukt lille Anlæg tæt øst for Gaarden, med følgende Insription:

Paa Forsiden:

Taknemmelighed og Hengivenhed
rejste denne Støtte

for

Baron Otto Meedtz-Lholt
som Besidder af Godserne Gaung,
Lindersvoold og Strandegaard

i

50 Aar,

d. 19de November 1847.

Paa højre Side:

Befiguet være
hans Minde!

Paa venstre Side:

Befignelse følge
hans Slægt!

Samme Aar hædredest han af sin Konge med Kammerherretitlen. — Meddelelsen af disse Linier, der har henlevet sin Barndomstid paa en Gaard i Vejlsø By, erindrer endnu mange af sin Bedstefaders og andre Slægtinges Fortællinger om Baronens Hjærtelighed, Mildhed og Jævnhed, der lod den ringe uhindret Afgang til ham; hans Øre var altid aabent til at høre de betrængtes Bøn-

ner, ligesom hans Gaand aldrig var lukket, men rede til at yde den virkelig trængende en virksom Hjælp. Derfor var saa vel hans som Baronessens Fødselsdage — d. 7. Septbr. og 28. Decbr. — en sand Højtidsdag baade for store og smaa omkring paa hans Godser, og navnlig mindes da jeg, hvilken Fryd det var for os Børn, naar Kanonerne paa Gaunø forkyndte Glædesfesten; da samledes hele Byens Børneskole ved den nordre Ende af Byen, meddelende hverandre Dagens store Betydning og fortællende hverandre „hvormange Kareter, der var kjørt til Gaunø ud til Baronen“. — Efter Middagsbordet plejede Hertsabet med Gæster at tage sig en Kjøretur, og, hvis der var Sne i Julen, en Kanetur. Hele Byens Børneskole var da atter samlet paa sørnævnte Sted, hvis da ikke nogle af de største og modigste Drengene som Blænkere vare løbne paa Vej ad Gaunø til, for at kunne unberrette os mindre om, at „nu kommer de!“ — Og hvilken Fryd var det for os at se det ofte lange Tog komme kjørende; men jublede det end nok saa meget i Hjertet over al den Herlighed, Djet saa, fornam vi alle klart, at Dphøjstet forenet med Hjærtensgodhed wilkaarlig bringer Vrefrygt; vor Hyldest skete derfor altid i største Stilhed, og længe inden den første Vogn eller Kane naaede Byen, vare næsten alle Drengehoveder blottede, og saalebes stode vi endnu noget, efter at den sidste i Rækken var passeret, da ilede vi ad en Gjenvej bag om Byen for endnu at faa et Glimt af Stadsen at se, og først naar den var borte, da løstes vore Tungebaand, og en ivrig Debat om Hertsaberne, Heste, Kjøretøjer og Kuffe kom nu i Gang, forenet med barnlige Lovtaler over disse Gæmner, indtil vi ventede Hertsaberens Tilbagekomst, da vi saa atter maatte beundre og fryde os, for derpaa at ile hjem og med straalende Dine afgive Beretning herom. — Vist er det, at Baronens Humanitet som Gudssejer i Forbindelse med de i hans senere Aar lykkelige Læder, som oprandt for Bondestanden overalt i Danmark, skabte en velstaaende Bondebefolkning overalt paa hans Godser. Ogsaa Oplysningen laa Baronen paa Hjertet. Ved hans og Pastor Barthoes Bestræbelser byggedes Skolen i Sjolte 1814, og Skolen i Snefere udvidedes. (Se i øvrigt Skolevæsenet hersteds.) Ligeledes overværede han i mange Aar Eksaminerne i Almuekolerne paa sit Gods, opmuntrede de forknyttede, roste de flittige og dablede de forsmættelige; Eksaminerne bleve derved en sand Højtid for Børnene og en Spore til fortsat Flid. — Det eneste, hans Samtid bebrejdede

ham, var hans maaſte vel koſtbare Rejſelyſt til Syden, ſamt hans koſtbare Stutteri af arabiske og engelliſke Fuldblodsheſte paa Gaunſ.

Baron Reedy-Hott døde den 22de Marts 1862 og blev begravet i hans Familiegravelfe i Grænhvælvingen under Koret i Vejlsø Kirke, og her viſte det ſig atter, hvor elſket han var af Beboerne paa ſine Godſer, da der viſt nok kun var faa af diſſe, ſom ikke deltog i det næſten uoverſkuelige Ligtog, og derved frembar deres Taknemmelighed for og Sorg over den afdøde, der havde været dem alle „en faderlig Ven og Herre“, ſom det ogſaa udtaltes ved hans Baare. Hans Vønder bare ham efter deres forebragte Ønſke den lange Vej til hans ſiſte Hvileſted.

For at viſe Godſets Tilſtand for Sognets Bedkommende, anføre vi Tordebogen af 1861 med Sammenligning af nogle ældre, ſamt Udtag af forſkjellige Skiftebreve.

Tordebog over Lindersvolds Gods i Sneſere Sogn af 1861.

N ^r .	Beboernes Navne.	Areal (Tdr. Rd.)	Gam- mel- ſtat.		Ager- og Engs Hartorn.				Landgifde.				Smaa- redſel.			Hus- og Høveri- Penge.		Naar føjet.				
			Kb.	B.	Tdr.	Eph.	Rdt.	Alb.	Rug.		Byg.		Havre.	Lam.	Øres.	Hjms. Sneeleg.	Kb.		B.			
									Tdr.	Eph.	Tdr.	Eph.								Tdr.	Eph.	
Sneſere.																						
4.	u. Jens Hanſen.	53½	45	41	6	5	1	2	•	5	•	2	•	•	•	•	•	•	36	32	² / ₁₁ 52.	
5.	Hans Oſen . . .	65½	45	41	6	6	1	2	•	3	•	2	•	•	•	•	•	•	31	32	¹⁶ / ₉ 29.	
6.	gl. Peder Jenſen	77½	45	41	7	3	•	2	•	3	•	3	•	•	•	•	•	•	36	32	¹⁶ / ₁₀ 40.	
7.	gl. Jens Hanſens Enke	77½	45	41	8	5	3	2	•	1	•	1	1	1	1	2	2	1	32	32	⁴ / ₁ 13.	
8.	Jens Anderſen	78	45	41	7	3	2	•	2	•	3	•	2	•	•	•	•	•	36	32	¹³ / ₁₀ 43.	
9 a.	u. Peder Jenſen.	50½	26	53	5	1	1	•	2	•	7	•	3	•	1	1	2	2	36	32	¹ / ₉ 62.	
9 b.	Peder Hanſen . .	29½	16	12	3	1	•	•	•	11	•	•	•	•	•	•	•	•	16	•	¹ / ₉ 62.	
9 c.	Hans Jenſen . . .	6½	2	72	•	4	1	•	•	•	4	•	•	•	•	•	•	•	10	•	¹⁹ / ₁₁ 61.	
10.	Niels Jenſen . . .	61½	45	41	6	7	2	•	2	•	2	•	2	•	•	•	•	•	31	32	³¹ / ₁₂ 44.	
11.	Kasimus Kriſten- ſen	58½	45	41	7	2	1	•	3	•	6	•	3	•	•	•	•	•	•	36	32	
12.	Jens Børgenſen.	55½	45	41	7	1	1	½	3	•	5	•	3	•	•	•	•	•	•	36	32	³¹ / ₁₀ 59.

Matr. Nr.	Ejernes Navne.	Areal (Tdr. Td.)	Gam- mel- skat.		Ager- og Eng- Gaartorn.				Landgilde.					Gmaa- rebfel.			Hus- og Høveri- Penge.		Naar testet.			
			Rd.	S.	Tdr.	Sfp.	Rbd.	Tlb.	Tdr.	Sfp.	Tdr.	Sfp.	Tdr.	Sfp.	Tdr.	Sfp.	Tdr.	S.				
																				Rd.	S.	Rd.
13.	Rasmus Hansen	57 $\frac{3}{4}$	45	41	7	1	.	.	1	3	.	4	.	2	.	.	.	.	36	32	³¹ / ₁₀ 49.	
14.	Rasmus Bang.	60 $\frac{3}{4}$	45	41	7	.	.	.	2	3	.	4	.	3	.	.	.	.	36	32	³¹ / ₁₀ 49.	
15.	Jens Arildsens Enke	60	45	41	7	3	.	.	1	3	.	3	.	3	.	.	.	.	36	32	¹⁴ / ₁₀ 34.	
16.	Peder Sørensen.	57 $\frac{1}{2}$	45	41	6	6	11	.	1	1	.	4	.	2	.	1	1	1	2	36	32	²¹ / ₁₀ 24.
17.	Madz Kristensen	59 $\frac{1}{2}$	45	41	6	7	3	.	2	2	.	6	.	2	.	.	.	.	36	32	⁷ / ₁₀ 46.	
18.	Kristen Kristensen	69 $\frac{1}{2}$	45	41	7	4	.	1	3	3	.	4	.	2	.	.	.	.	36	32	²¹ / ₁₀ 48.	
19.	Lars Johansen .	70	45	41	7	7	2	.	2	2	.	5	.	3	.	.	.	.	36	32	²¹ / ₁₀ 24.	
20 a.	Ole Andersen . .	83	43	2	8	2	.	2	2	2	.	3	.	2	.	.	.	.	36	32	¹⁰ / ₁₀ 32.	
20 b.	Johan Jørgensen	5 $\frac{1}{2}$	2	39	.	3	2	2	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	²⁹ / ₁₀ 264.	
21.	Niels Kristoffer- sen	82	45	41	8	5	2	.	3	.	4	.	2	.	.	.	.	.	36	32	²⁴ / ₁₀ 45.	
22.	Anders Jensen Enke	75	45	41	8	4	1	2	.	2	.	4	.	2	.	1	2	4	2	36	32	¹ / ₁₀ 20.
23.	Johannes Krist- jansen	72	45	41	8	1	.	1	2	2	.	4	.	2	.	.	.	.	36	32	¹⁰ / ₁₀ 32.	
24.	Jens Kristensen.	18 $\frac{3}{4}$	17	49	2	2	3	2	.	.	.	15	.	.	.	.	.	.	.	.	⁷ / ₁₀ 46.	
25 a.	Peder Rasmus- sen	4 $\frac{1}{2}$	2	8	.	2	3	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	16	.	³⁰ / ₁₀ 50.	
25 b.	Kristen Nielsen.	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
26.	Esbet Rasmus- sen	4 $\frac{1}{2}$	2	8	.	4	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	16	.	³⁰ / ₁₀ 55.	
27.	u. Jens Hansen	4	2	8	.	3	1	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	18	.	¹² / ₁₀ 60.	
28 a.	Hans Andersen .	4 $\frac{1}{2}$	2	8	.	3	2	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10	.	²⁸ / ₁₀ 35.	
28 b.	Hans Nielsen . .	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3	.	³⁰ / ₁₀ 50.	
29 a.	Hendrik Søren- sen	4 $\frac{1}{2}$	2	8	.	3	1	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	19	.	¹² / ₁₀ 60.	
29 b.	Jørgen Steffen- sen	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	.	³⁰ / ₁₀ 57.	
30 a.	Lars Kristensen.	4 $\frac{1}{2}$	2	8	.	3	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10	.	³⁰ / ₁₀ 37.	
30 b.	Niels Jensen . .	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
31.	Kristen Nielsen .	4 $\frac{1}{2}$	2	8	.	3	1	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	20	.	¹² / ₁₀ 60.	
32 a.	Lars Poulsen . .	4	2	8	.	3	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	12	.	³⁰ / ₁₀ 29.	
32 b.	Niels Pedersen .	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	8	.	¹² / ₁₀ 54.	
33 a.	Klemmen Hansen	4	2	8	.	3	2	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	16	.	³⁰ / ₁₀ 55.	
33 b.	Peder Pedersen .	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4	.	³⁰ / ₁₀ 42.	
34.	Jens Jensen . . .	4	2	8	.	3	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	8	.	²⁸ / ₁₀ 35.	
35.	Hans Hansen . .	4	2	8	.	3	1	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	16	.	³⁰ / ₁₀ 55.	
36.	Niels Hansen . .	4	2	8	.	3	1	1	.	.	.	.	.	1	4	.	.	.	10	.	²¹ / ₁₀ 24.	
37.	Jørgen Madsen .	3 $\frac{3}{4}$	1	68	.	2	3	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10	.	³⁰ / ₁₀ 42.	
38.	Kristen Hansen .	3 $\frac{3}{4}$	1	68	.	2	3	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	16	.	²⁸ / ₁₀ 56.	
39.	Kristen Kristjan- sen	4	2	8	.	3	2	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	16	.	²⁸ / ₁₀ 56.	
40.	Peder Jensen . .	4	2	8	.	3	1	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	16	.	³⁰ / ₁₀ 50.	

Maar. Nr.	Beboernes Navne.	Areal (Tdr. Rb.)		Gam- mel= stat.		Ager- og Engs Hartform.				Landgilde.					Smaa= redsel.			Hus- og Hovert= Penge.		Maar festet.		
				Rd.	F.	Tdr.	Sph.	Fbd.	Afb.	Tdr.	Sph.	Sph.	Tdr.	Sph.	Kant.	Gres.	Hvort.	Sneft.	Rd.		F.	
																						Tdr.
41.	gl. Jens Hansen	4	2	8																16		³⁰ / ₁₁ 50.
46.	Mads Jensen ..	"	"	"																6		⁸ / ₁₂ 36.
47.	Hans Olsen ...	"	"	"																5		³⁰ / ₉ 42.
49.	Hans Larsen...	"	"	"																1		Kiffer.
50.	De Nielsen ...	"	"	"																7		³⁰ / ₁₂ 55.
Maslde.																						
1.	Lars Pedersen..	62	35	88	7	4	1	2	3	2	3	2	2							31	32	²⁹ / ₁₁ 53.
2.	Peder Klavien ..	58½	35	87	7	2	1	2	3	2	3	2	2							31	32	¹⁶ / ₁₀ 41.
3.	Kristen Jensens Enke	66½	35	87	7	3	2	2	3	2	3	2	2							31	32	¹⁶ / ₁₀ 40.
4.	Kristian Bang ..	68	35	91	8	7	3	2	3	3	3	3	2							31	32	²⁶ / ₁₁ 47.
5.	Jeppe Larsen ..	58½	35	88	7	2	3	2	3	3	5	3	3							31	32	³¹ / ₁₀ 59.
6.	Kristian Hansen.	164	71	87	16	6	3	2	5	5	8	5	5							50		¹⁸ / ₉ 29.
7.	Peb. Jaf. Peders- jen	119½	36	"	10	2	3	2	3	2	3	2	2							31	32	² / ₁₀ 33.
9 a.	Svend Nielsen ..	6	1	30	"	4	1	2	"	"	2	"	"							10	"	¹⁰ / ₁₀ 32.
9 b.	Anders Hansen	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"							5	"	³⁰ / ₁₀ 50.
10 a.	Hans Jørgensen	5	1	30	"	3	2	"	"	"	"	"	"							10	"	¹⁴ / ₁₀ 34.
10 b.	Peder Hansen ..	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"							6	"	⁷ / ₁₀ 46.
1 a.	Niels Hansen ..	5	1	30	"	3	1	"	"	"	"	"	"							10	"	² / ₁₀ 33.
1 b.	Hans Klavien ..	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"							8	"	²³ / ₁₁ 57.
2 a.	Jens Larsen ...	5	1	30	"	3	1	"	"	"	"	"	"							10	"	¹⁶ / ₁₀ 40.
3.	Niels Jensen ...	5	1	30	"	3	1	"	"	"	"	"	"							10	"	²⁰ / ₁₀ 33.
4 a.	gl. Hans Nielsen	5½	1	30	"	3	1	"	"	"	"	"	"							10	"	²¹ / ₈ 24.
4 b.	Lars Pedersen ..	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"							6	"	³⁰ / ₉ 27.
5.	Peder Nielsen ..	6	1	30	"	3	3	"	"	"	"	"	"							15	"	²³ / ₁₂ 48.
6.	Niels Kristensen	6	1	30	"	4	1	"	"	"	"	"	"							10	"	³¹ / ₁₁ 44.
8 a.	Jørgen Ottesen.	6	"	75	"	1	1	"	"	"	"	"	"							14	"	²³ / ₁₂ 48.
8 b.	Murer Nielsen .	6	"	74	"	1	1	"	"	"	"	"	"							14	"	²³ / ₁₂ 48.
8 c.	Lars Andersen	6	"	75	"	1	1	"	"	"	"	"	"							14	"	²³ / ₁₂ 48.
St. Røddinge.																						
1.	Lars Jakobsen .	60½	33	71	6	5	1	2	1	"	3	"	2	"	1	1	2	2	30	"		³⁰ / ₁₂ 41.
Brøderup.																						
a.	Hans Kasmussen	62	34	67	5	7	3	2½	2	"	6	"	2	"	1	1	2	2	31	64		²⁸ / ₁₁ 56.
b.	Lars Nielsen ...	5	2	63	"	3	2	2	"	"	"	"	"		"	"	"	"	16	"		²² / ₁₁ 57.

Natr. Nr.	Beboernes Navne	Areal (Tdr. P.)	Gam- mel- stat.		Ager- og Eng- Gartorn.				Landgilbe.					Smaa- redsel.			Hus- og Doveri- Penge.		Naar fæstet.		
			Rd.	P.	Tdr.	Sj.	Kb.	Al.	Tdr.	Sj.	Tdr.	Sj.	Tdr.	Sj.	Tdr.	Sj.	Rd.	P.			
																				Sam.	Øes.
2.	u. Niels Nielsen	60	32	80	5	7	3	1 $\frac{1}{2}$	1	5	2	2						31	64	²⁸ / ₁₁₅₃ .	
3.	Anders Jensen.	56 $\frac{1}{2}$	36	90	6	6	3	2 $\frac{1}{2}$	2	6	2	2						31	64	²⁸ / ₁₁₅₆ .	
4.	Lars Pedersen..	51	36	46	6	3	2	2	1	3	2	2			1	1	2	1	31	64	³⁰ / ₇ 27.
5.	Niels Nielsen..	50	36	39	6	2	3	1 $\frac{1}{2}$	1	4	2	2						31	64	²¹ / ₈ 48.	
6.	Lars Teppejens Enke	53 $\frac{1}{2}$	36	41	6	4	2	1 $\frac{1}{2}$	1	5	2	2						33	64	³⁰ / ₁₀₂₈ .	
7.	Peder Nielsen..	57 $\frac{1}{2}$	37	34	7	1	3	2 $\frac{1}{2}$	1	5	2	2						31	64	¹⁰ / ₁₀₃₂ .	
8 a.	Hans Hansen...	57 $\frac{1}{2}$	35	64	6	5	"	"	3	5	3	3						31	64	¹² / ₁₀₆₀ .	
8 c.	Hjulmd. S. Han- sen	2	"	88	"	1	"	2 $\frac{1}{2}$	"	"	"	"						8	"	¹² / ₁₀₆₀ .	
9.	Niels Hansen.	3 $\frac{1}{2}$	2	19	"	3	"	1 $\frac{1}{2}$	"	"	4	"						12	"	³⁰ / ₁₁₅₀ .	
10.	Lars Rasmussen	3 $\frac{1}{2}$	2	44	"	3	"	2	"	"	4	"						9	48	¹⁶ / ₉ 29.	
11.	Niels Sørensen.	3 $\frac{1}{2}$	2	12	"	2	"	3	"	"	4	"						16	"	¹² / ₁₀₆₀ .	
12.	Jens Olsen...	2 $\frac{1}{2}$	1	64	"	2	"	1 $\frac{1}{2}$	"	"	4	"						12	"	²³ / ₁₈₄₈ .	
13.	Ejler Kristensen	3 $\frac{1}{2}$	2	1	"	2	"	3	"	"	4	"						12	16	²⁴ / ₁₂₄₅ .	
14.	Krist. Ped. Niel- sen.....	3 $\frac{1}{2}$	1	89	"	2	"	2 $\frac{1}{2}$	"	"	4	"						9	48	¹ / ₈ 31.	
15.	Jørg. Hansen..	3 $\frac{1}{2}$	2	5	"	2	"	3 $\frac{1}{2}$	"	"	4	"						9	48	⁹ / ₁₀₃₉ .	
16.	Hans Kristiansen	3 $\frac{1}{2}$	2	52	"	3	"	2	"	"	4	"						16	"	¹² / ₁₀₆₀ .	
17.	Peder Jensen...	3 $\frac{1}{2}$	2	19	"	3	"	1	"	"	4	"						9	48	³⁰ / ₉ 42.	
18 a.	Niels Andersen.	3	1	76	"	2	"	2 $\frac{1}{2}$	"	"	4	"						9	48	⁹ / ₁₀₃₉ .	
Sjotte.																					
1 a.	Peder Nielsen..	59 $\frac{1}{2}$	38	18	7	1	"	1	2	4	4	4	4	4	"	"	"	37	16	²⁶ / ₁₁₄₇ .	
2.	Lars Olsen...	73 $\frac{1}{2}$	38	14	8	5	1	2 $\frac{1}{2}$	3	6	2	2	1	1	2	2	2	37	16	²⁹ / ₁₁₅₃ .	
3.	gl. Lars Olsen.	59	38	17	7	2	"	1	2	4	4	4	4	2	2	2	2	37	16	¹ / ₁₀₂₀ .	
4.	Jens Olsen...	66 $\frac{1}{2}$	38	17	6	7	"	3	3	4	4	4	2	1	1	2	2	37	16	²⁴ / ₁₂₄₅ .	
5.	Niels Jensen...	69	37	78	6	7	3	2	1	4	4	4	2	"	"	"	"	37	16	¹⁴ / ₁₀₃₄ .	
6.	Ole Pedersen..	71 $\frac{1}{2}$	38	18	6	7	1	2 $\frac{1}{2}$	3	4	4	2	"	1	1	4	1	37	16	²⁴ / ₁₂₄₅ .	
9 &																					
14 b.	Sjotte Stoflob.	5 $\frac{1}{2}$	2	27	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	4	51		
10.	Niels Kristensen	9	3	19 $\frac{1}{2}$	"	6	"	2 $\frac{1}{2}$	"	2	"	"	"	"	"	"	"	10	"	²⁸ / ₁₂₃₅ .	
11.	Rasmus Nielsen	3 $\frac{1}{2}$	2	18	"	3	1	2 $\frac{1}{2}$	"	"	"	"	"	"	"	"	"	11	48	³⁰ / ₁₀₃₇ .	
12.	Lars Hansen...	6 $\frac{1}{2}$	3	40	"	7	"	1	4	3	"	"	"	"	"	"	"	11	48	²⁶ / ₁₂₃₅ .	
13.	Ole Jørgensen...	7 $\frac{1}{2}$	4	78	1	"	3	"	"	4	"	"	"	"	"	"	"	12	"	¹² / ₁₂₅₄ .	
14 a.	Rasmus Jørgen- sen.....	1 $\frac{1}{2}$	"	23	"	"	1	1 $\frac{1}{2}$	"	"	"	"	"	"	"	"	"	9	48	⁸ / ₁₂₃₆ .	
15.	Niels Larsen...	9	5	60	"	6	"	3	"	2	4	"	"	"	"	"	"	12	48	³¹ / ₁₀₄₉ .	
16.	Niels Nielsen...	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	7	48	¹ / ₁₁₃₈ .	
29 a.	Sjotte Stov...	40	"	"	"	1	Stovfyt.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"		
29 b.	Anders Pedersen	4	1	20	"	1	3	1 $\frac{1}{2}$	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	Stovfyt.	
1 a.	do.	"	"	"	"	1	"	2 $\frac{1}{2}$	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"		

Matrik. Nr.	Beboernes Navne.	Areal (Tdr. Td.)		Sam- mel- stat.			Ager- og Eng- Hartorn.			Landgilde.				Emaa- redjel.			Hus- og Høveri- Penge.		Naar festet.		
				Rd.	F.	Tdr.	Sp.	Tdt.	Tdr.	Sp.	Tdr.	Sp.	Tdr.	Sp.	Rind.	Svæs.	Høns.	Sne- vege 2/3.		Rd.	F.
	Snefere Kirke.																				
	Bøllefjords Ejer.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	30
	Kaunstrup's Ejer (2 Gaarde) . . .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	12	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"
	Tilsammen . . .	"	"	1858 Stovf.	44½	341	6	"	2	91	"	234	2	95	2	11	13	28	20	2101	49
	Efter Fordebogen 1840	"	"	1858 44½	272	1	2	2	53	1	114	"	68	4½	12	14	25	21½	1488	80	
	Efter Fordebogen 1824	"	"	"	272	1	2	2	28	2½	71	2½	39	6½	26½	30½	59½	51½	1301	88	
	Efter Fordebogen 1814	"	"	"	Stovf.	3	6	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
	Efter Fordebogen 1814	"	"	"	"	Samme Hartf.				71½	36	6	19	1	6	8½	15½	14½	1174	50½	

„Anno 1804, den 13de Juni, blev foretaget Skifte i Snefere efter Fæstegaardmand Jens Pederfens afgangne Hustru, Karen Stefensdatter (forhen gift med Gmd. Peder Hildebrandtsen i Snefere, død 1795), Arvingerne: Steffen 24 Aar, Jørgen 23 Aar, Peder 20 Aar og Hans 16 Aar, alle Sønner af Peder Hildebrandtsen, samt Jens Jensen, Søn af Entemanden Jens Pederfen, vare alle tilfiede med deres Børge, Morbroderen Gaardmand Søren Steffensen i Snefere, foruden de 2de Burderingsmænd, Gaardmand og Sognefoged Lars Jensen og Gaardmand Anders Jensen, begge af Snefere.“

Boet blev takferet til . . . . . 469 Rd. 4 Mk. 12 f.,

der ikke kan anses for mere, snarere mindre, end Gjennemsnitsværdi af Boet paa Fæstegaarde hersteds i den Tid, men Besætningens og Inventariets Stigen i Pris har frembragt omtrent samme Sum, som Boet er opført til ved de 2 ansførte Skifter af 1788 og 96. (S. 147 o. flg.)

Boets Besvær og Gjæld, deriblandt Gjæld til Kjøbmand Korne-rup i Præstø 75 Rd. 3 Mk. 2 f. androg. 237 Rd. 4 Mk. 10½ f. Den overflydende Arv er saaledes . . . . . 259 Rd. „ Mk. 1½ f.

„Heraf erholder Faderen Halvdelen 129 Rd. 3 Mk. $\frac{3}{4}$ f. og den anden Halvdel deles lige imellem de 5 Sønner, saa at hver's Part bliver 25 Rd. 5 Mk. $6\frac{11}{20}$ f.“

— — Ulige mere interessant er det at sammenligne 2 Skiftebreve, vi have fra samme Sted fra 1809 og 25 med det fra samme Gaard 1788, da det ikke alene viser os Livens Fremgang i Velstand, men ogsaa den Dygtighed og Flid, som har den største Grund i Velstandens Tilblivelse; men da disse Skiftebreve ere temmelig omfattende, meddeles de her kun i Udtog.

„Anno 1809, den 8de Januar er holden Skifte efter Gaardmand Agild Silbebrandtsen i Snefere mellem Enken Mette Larsdatter og hendes med den afdøde ubi Ugteskab aulede Børn: Lars, 12 Aar, Jens, 8 Aar, Bodil, 17 Aar, Kirsten, 14 Aar, og Karen, 4 Aar, alle hjemme hos Moderen. Formynderen for Børnene, Gaardmand Niels Larsen i St. Røddinge og Enkens Laugværge, Gaardmand Kristen Larsen i Snefere, begge Enkens Brødre, vare mødte.

Boets Formue androg efter Registreringen 774 Rd. 1 Mk. 4 f. (Seri anføres: 4 Senge med 17 Dyrer fra 5—10 Rd. Stf., 28 Ruder fra 4 Mk. til 2 Rd. Stf., 5 Kobberstedler fra 6—10 Rd. Stf. — Af Besætningen anføres: 12 Heste fra 10—24 Rd. Stf., 7 Køer fra 6—15 Rd. Stf. osv.)

Boets Bepvær og Gjæld udgjorde:

Bygningsgjæld og Besætning, som i Følge Forordningen af 8de Juni 1787 bør forblive til Gaarden, udgjorde . . . 193 Rd. 1 Mk. 4 f.
Enkens Begravelse, 40 Rd., og Skifteomkostninger i alt . . . . . 58 — 3 — 8 —

Tilsammen . . . 251 Rd. 4 Mk. 12 f.

Boets overstykkende Formue eller Arv er saaledes: 522 Rd. 2 Mk. 8 f.; heraf erholdt

Enken Halvdelen eller . . . . . 261 Rd. 1 Mk. 4 f.,
hver af de 2 Sønner . . . . . 74 Rd. 5 Mk. $12\frac{4}{7}$ f.,
og hver af de 3 Døtre . . . . . 37 Rd. 1 Mk. $14\frac{2}{7}$ f.

„Men da saa vidt med Skiftet var avanceret, fremstod Enken og tilkjendegav, at hun af Kierlighed til sine Børn vilde unde dem et tillæg til ovenansførte deres Fædrearv, nemlig hver af Sønnerne 75 Rd. 2 Mk. $3\frac{3}{7}$ f. og hver af Døttrene 62 Rd. 4 Mk. $1\frac{5}{7}$ f. — Med dette af Enken gjorte Tillæg og gavn, udgjør hver af Sønnernes Part 150 Rd. og hver af Døttrenes Part 100 Rd. og for alle Børnene 600 Rd.“

— — Enken giftede sig senere med Ungkarl Jens Pedersen i Snefere, en særdeles driftig og dygtig Mand. Han blev, som oplyses af efterfølgende Skiftebrev, gift 2 Gange senere; overlevede alle sine 3 Hustruer og døde af en smitsom Sygdom den 2den Marts og begravedes den 8de Marts 1825.

Bed Registreringen den 9de og 10de Marts s. A. forefandt:

A. 3 rede Penge	620 Rbd. . Mk. » f.
Item Renter til Sønnenne Peder, Niels og Anders	80 — » — » -
Item til Stedsønnenne Lars og Jens Ugilbsen	93 — » — » -
8 Stettedalere, nogen Sølv og „Kobbermynt“	7 — 5 — » -
3 Rigsbankpenge Sedler og Legn.	600 — » — » -
	<hr/>
	1400 Rbd. 5 Mk. » f.

B. Tilgodehavende med Bævis:

En Obligation af $1\frac{1}{12}$ 1823 udstedt af Handelsbetjent Landrup, Præstø, med Selvstyldnerkaution af Rbm. Grønvold, Præstø, og Farver Jakobsen i Ræstved, stor. . .	400 Rbd. » Mk. » f.
Et Bævis af $2\frac{4}{11}$ 1818 af Sm. Hemming Hansen, Snefere.	65 — » — » -
En Obligation af $1\frac{5}{4}$ 1815 af Sm. Niels Hansen, Snefere, nu Lindervolds Overdrev paa 100 Rbd., deraf betalt 35 Rbd.	65 — » — » -
1 do. fra Smed Jens Hemmingen, St. Nøddinge, af $1\frac{7}{12}$ 1817 paa.	100 — » — » -
1 Bævis fra Holger Zege, Forvalter Zege's Søn, Lindervold, paa.	200 — » — » -
1 do. fra Gmd. Krist. Larsen, Snefere, af $2\frac{5}{3}$ 1821 paa.	85 — » — » -
1 do. fra Kjøbm. Kornerup, Præstø, paa.	340 — » — » -
1 do. fra do. paa 20 Ldr. Byg og 6 Ldr. Havre ÷ 4 Rbd. 82 f. . . . . c.	50 — » — » -
	<hr/>
	1305 Rbd. » Mk. » f.

B. 1. uden Bøvis:

Gaardmand Hans Nielsen i Lafide.	14 Rd. » Mk. » f.
Gmd. Anders Jensen, Rytter i Snefere.	70 — » — —
Gmd. Jens Jensens Enke i Snefere.	10 — » — —
Gmd. Knud Kristensen, Dverven	30 — » — —
Gmd. Ingvor Nielsen, Baarse	33 — » — —
Indf. Søren Pedersen, Snefere	4 — » — —

---

 161 Rd. » Mk. » f.

I alt Penge. . . 2866 Rd. 5 Mk. » f.

Endvidere Gmd. Peder Jensen, Sjulte, 1/2 Ld. Byg.

Indf. Frederik Hansen, Stranden, 1 Raffelovn.

Endvidere fandtes i Skabet:

- 1 Skiftebrev efter afg. Gmd. Agild Hildebrandt, hvorefter hans Børn: Lars, Jens, Bodil, Kirsten og Karen have i Overformynderiet paa Lindersvold tilsammen . . . . . 300 Rd. rede Søl.
- 1 Skiftebrev efter afg. Mette Larzdatter, Jens Pedersens 1ste Hustru, hvorefter Børnene Lars, Jens, Bodil, Kirsten og Karen have sammefteds. . . . . 145 Rd. 88 f.
- 1 do. efter Jens Pedersens 2den Hustru, Ane Pedersdatter, hvorefter Sønnerne Peder, Niels og Anders have sammefteds
840 Rd. rede Søl.

C. Boets Løsgøre var takferet til. . . . 749 Rd. 1 Mk. » f.

(Seri ansføres bl. a 28 Dynner, 25 Puder, 28 Par Lagen, 11 Duge, 26 Al. linned og 8 Al. uldent Dynebaar, 5 Lpd. fint Blaargarn à 1 Mk., 3 Lpd. grovere à 8 f., 51 Pd. Hør, 9 Par Dækkener, 8 Al. stribet Dækkentøj. — Den afbødes Gangflæder udgjorde: 1 Kjole, 5 Trøjer, 3 Undertrøjer, 6 Bryksduge, 2 Par Hjortelæders Bufer med Spøttnapper, 3 Par blåa Bædmels do., 3 Kabudser og 1 Hat. — Endvidere ansføres: 4 Kobbertjelder (1 paa 12 og 1 paa 8 Spande Vand, 32 Lpd. Fjelf, 4 Fedelvin à 8 Rd., 1 Sæ med 6 Partegrise 9 Rd., 2 Ungsvin 5 Rd., 3 Køer, 2 Kvier, 1 Tyr, 2 Stude, 4 Kalve, 16 Faar, 2 Bæddere, 10 Lam, 3 Gæs og 1 Gæse, 6 Høns og 1 Hane, — 7 Heste og 1 Høll. hvoraf 2 Heste à 50 Rd. og 2 do. à 40 Rd. Sif., — 4 Vogne, den bedste til 45 Rd., alle 4 til 94 Rd., 1 Jernplow til 5 Rd., 3 Jernharver og 1 Træharve. — 5 Sæt Læder=Seletøj, alle til 10 Rd. 3 Mk.)

D. Endvidere Sæb, som ej var ansat til Penge:

Tærsket: 13 1/2 Ld. Rug., 18 Ldr. 2r Byg, 13 1/2 Ld. 6r do., 13 Ldr. Havre og 4 1/4 Ld. Vriiter.

Utærsket: 1 Bygstat anslaaet til 16 Edr., 1 do. Havre til 10 Edr.

3 Loden: 8 Edr. 6r Byg, 4 Edr. graa Vter, 4 Edr. forte Biffer, 8 Edr. Havre.

Auktionen omfattede 643 Nr. paa Løspøre og 42 Nr. paa Sæden, i alt 685 Nr. og varede i 2 Dage, foruden at der folgte 17 Edr. 6 Skpr. Sæd af Formynderen, Gmb. Peder Jøppesen i Brøderup, Dagen efter. Ved Auktionen købte 2 Præster, 3 Forpagtere og 5 Skolelærere Gjenstande. Der udfjænkedes gratis M og Brændevin til Lysthavende for 21 Rd. 4 Mk. 9 $\frac{1}{2}$, som udgik af Boet.

Boets Indtægter:

Auktionen over Løspøre, Sæd og Kreaturer indbragte	1519 Rd. 5 Mk. 14 $\frac{1}{2}$
Kontante Penge, som blev taget i Forvaring (foruden 173 Rd. i Rentepenge til Børnene, som udgik, Boet uvedkommende.	1226 — 4 — 11 —
Hærskabet betalte til Boet for Opførelse af 3 Fag Hus	20 — " — " —
Indkommet ved Mellemværende fra 2 Mænd i Afside	9 — 5 — " —

	Visse.			Uvisse.		
	Rd.	Mk.	$\frac{1}{2}$.	Rd.	Mk.	$\frac{1}{2}$.
Ovennævnte Indtægter	2776	3	9	"	"	"
Forbring paa Sm. Hemming Hansen, Snejere, 65 Rd. med Renter . . .	"	"	"	66	1	13
do. paa Sm. Niels Hansen, Lindersvold, indkommet	47	"	"	"	"	"
Resten eftergivet.						
do. paa Jens Hemmingsen, Smed i St. Nøddinge, nu paa Lolland, 100 Rd. Smedeværktøj solgt ved Auktionen for	24	"	"	76	"	"
do. paa Holger Jørgen 200 Rd. dsk. Rour., som i Følge Forordningen af $\frac{5}{1}$ 1813 nedfattes til 20 pCt.	"	"	"	40	"	"
Lateris . . .	2847	3	9	184	1	13

	Vise.			Uoise.		
	Rd.	Mt.	ß.	Rd.	Mt.	ß.
Transport...	2847	3	9	184	1	13
do. paa Omd. Kristen Larfen, Sne- fere, 85 Rd. ÷ 35 Rd.....	50	"	"	"	"	"
do. paa Rbm. Kornerup, Præstis, 400 Rd, fallit med 16 ³ / ₄ pSt. Halv- delen heraf betalt, Resten.....	33	3	"	"	"	"
do. paa Samme: 20 Edr. Byg à 2 Rd. 2 ß. = 40 Rd. 2 Mt. 8 ß., 6 Edr. Havre à 1 Rd. 49 ß. = 9 Rd. " Mt. 6 ß. Heri fragaar Varer efter Kontrabogen til ÷ 4 Rd. 5 Mt. 2 ß.	44	3	12	"	"	"
do. paa Omd. And. Jensen Rytter i Snefere	70	"	"	"	"	"
do. paa Omd. Jens Jensens Enke, Snefere	10	"	"	"	"	"
do. paa Sm. Knud Kristensen, Over- even	30	"	"	"	"	"
do. paa Omd. Ingvor Nielsen, Baarse 33 ÷ 3 Rd.....	30	"	"	"	"	"
do. paa Indf. Jens Pedersen, Sne- fere.....	4	"	"	"	"	"
Omd. Peder Jensen, Sjolte 1/2 Rd. Byg 1 Rd. 5 Mt., Omd. Hans Nielsen, Afside 2 Unggrise 1 Rd. 4 Mt	3	3	"	"	"	"
Indf. Fr. Hansen, Stranden, har af- leveret sin Rattelovn.						
Tilsammen...	3515	1	5	184	4	13

Boets Udgifter:

	Rd.	Mt.	ß.
Fordring paa Boet efter tidligere Skiftebreve:			
4 Bryllupper à 30 Rd.	120	"	"
Tiender og Folkeløn.....	70	5	7
Auktionens Ordning og Udgifter ved dens Afhol- delse.	38	4	5
Lateris...	229	3	12

	Rd.	Mk.	ß.
Transport...	229	3	12
Syns- og Lakfationsforretning over Gaarden.....	2	3	9
Stervoets Proklama 13 Rd. 3 Mk. 12 ß., Byfoged Møller, Præstø, 10 Rd. 3 Mk. 4 ß.....	24	1	"
Udgift og Ulejlighed ved 5 Rejser til Forlig med Boets Skyldnere	25	"	"
Retsgebyr i Anledning af udestaaende Fordringer ..	11	3	6
¹ / ₂ Aars Høveripenge til Baroniet	13	4	3
Zens Pederfens egne 7 Børn dele først, som fra- gaar Boet, ...	600	"	"
4 Børns Kost og Pleje siden Faderens Død.	20	"	"
Stiftesforretningen med Vidner og Vurberingsmænd .	110	3	9
Tilfammen Udgifter...	1037	1	7

Igjen Stervoets Indtægter: 2477 Rd. 5 Mk. 14 ß. i visse og 184 Rd. 4 Mk. 13 ß. i uvisse Indtægter.

Endvidere tilkommer i Følge Formyndernes Begjæring Kenterne til Zens Pederfens Sønner 80 Rd., saa at den samlede Sum i visse Indtægter udgjør: 2557 Rd. 5 Mk. 14 ß., hvoraf dog fra-
gaar i Følge Forordn. af ⁸/₂ 1810: ¹/₂ pCt. = 12 Rd. 4 Mk. 12 ß., saa at den Arv, som tilfalder de efterladte Børn, er: 2545 Rd. 1 Mk. 2 ß.

Halvdelen heraf tilfalder Zens Pederfens Børn, Mette og Ane Kirstine, af 3die Egtteskab = 1272 Rd. 3 Mk. 9 ß., eller til hver..... 636 Rd. 1 Mk. 12¹/₂ ß.

Resten deles faaledes:

- 1) Af første Egtteskab med Agel Sildebrandtsfens Enke, Mette Lars-
datter, saa de af dette Egtteskab værende 2 Døtre, Margrethe
og Ane, hver ..... 127 Rd. 1 Mk. 8⁹/₁₀ ß.
- 2) Af 2det Egtteskab med Ane Pedersdatter saa Sønnerne Peder,
Niels og Anders hver ..... 254 Rd. 3 Mk. 1⁴/₆ ß.
- 3) Af 3die Egtteskab med Mette Pedersdatter saa Døtrene Mette
og Ane Kirstine hver ..... 127 Rd. 1 Mk. 8⁹/₁₀ ß.

De uvisse Indtægter 184 Rd. 4 Mk. 13 ß. deles efter For-
hold, naar de indkomme.

De under Udgifterne fradragne 600 Rd, som Arv til de 5

ældste Børn af Jens Pedersens 1ste og 2det Ægteffab, desles faalebes: Døtrene Margrethe og Ane hver 150 Rd. = 300 Rd., Sønerne tidnævnte Peder, Niels og Anders hver 100 Rd. = 300 Rd.

Endvidere fik de 3 nævnte Søner ved Skifte efter deres Moder 1821 og som Gave af Faderen 350 Rd. Sedler og Tegn eller 280 Rd. Sølvs hver = 840 Rd. r. Sølvs.

Døtrene Margrethe og Ane ved Skifte efter deres Moder 1812 hver 145 Rd. 88 $\frac{1}{2}$., det samme fik Stedbørnene: Lars, Jens, Wobild, Kirsten og Karen, i alt 1021 Rd. 2 Mk. 8 $\frac{1}{2}$.

— Der var saaledes i Løbet af 12 Aar (fra 1812—25) udbetalt i Arv den efter den Tids Forhold enorme Kapital: 5006 Rd. 3 Mk. 10 $\frac{1}{2}$. i rebe Sølvs foruden omtrent 200 Rd. i uvisse Indtægter, der endog repræsenterede en Kapital af 765 Rd. i Sedler og Tegn, eller i alt omtrent 6000 Rd. — og denne Formue var hovedsagelig erhvervet af de 2 driftige Mænd Arild Hildebrandtsen og Jens Pedersen i et Tidstrum af 36 Aar, hvoraf endogfaa den halve Tid hører til de for Landbonæsenet daarlige Tider i vort Fædreland, Tiden fra 1807—25.

Baron Otto Needy-Thott var 3 Gange gift; af sit 2det Ægteffab efterlod han sig Sønnen, den nuværende Stamhusbesidder, Kammerherre

Kjeld Thor Tage Lehnsbaron Needy-Thott,

født den 13de Marts 1839, som har indlagt sig stor Fortjeneste derved, at han har imødekommet det almindelige Onske fra Godsets Beboere om at sælge deres tilfæstede Gaarde og Huse til Arvefæstegjendom. Saaledes har han indtil $\frac{1}{5}$ 1880 bortfolgt c. 241 Ader Hartkorn til Arvefæste paa Findersvolds Gods her i Sognet med en samlet aarlig Kanon af 918 Ader. Byg efter Kapitelstarten, — eller omtrent 4 Ader. pr. Ader Hartkorn — til en gennemsnitlig Kjøbesum af 3000 Kr. pr. Ader Hartkorn, med Udbetaling af $\frac{1}{3}$ af den afkøberede Kjøbesum og Moderation af Renten for yngre Fæstere. Ligeledes har Baronen paa flere Maader vist stor Interesse for Landbo-

væsenets Optrædelse ikke alene paa sine Godser, men ogsaa i videre Kredse. Paa Hovedgaarden Gaunø har han omtrent helt ombygget Ladegaarden af ny og den lange Bro, der forbinder Den (Gaunø) med Fastlandet. Det er imidlertid ikke Stedet her at levere en Biografi af Baronens og hans ædle og godgjørende Hustrus Liv og Virksomhed, der er almindelig erkjendt og skattet i vide Kredse, baade blandt høje og ringe.

Lehnsharun Needy-Thott blev i Efteraaret 1864 gift med Elisabeth von Bülow, Datter af Kammerherre Bülow, dansk Gesandt i London og Desendent af Baron Charles de Selby, i sin Tid Ejer af Bækkeskov (se Stamtavlen S. 68).

Deres Ægtefælle er velstillet med en Søn

Otto Needy-Thott,

født den 29de Juni 1872.

Engelholm

er oprettet til Herregaard af den lille By Skoubygaarde samt 4 Gaarde i St. Nøddinge By, tilsammen 35 Adr. 2 Skpr. 2 Fdfr. $2\frac{2}{13}$ Alb. Ager og Engs Hartkorn og 5 Skpr. 2 Fdfr. Skovstyld, hvilket Hartkorn neblages som Hovedgaardstakst til nævnte Hovedgaard's Oprettelse. Som tidligere omtalt var største Delen af Krongodset her i Sognet — ca. 234 Adr. Gt. — folgt til Grev Thott til Gaunø 1762; ved den store Auktion paa Bordingborg Amtstue den 26de Septbr. o. flg. Dage 1774 over „det forrige Bordingborgske Ryttergods Distrikt“ folgtes Resten af det samlede Ryttergods paa Bordingborg Amt, som var inddelt og henlagt til 12 Hovedgaarde. Resten af Krongodset her i Sognet — ca. 116 Adr. Gt. — foruden Baarse By, 2 Gaarde i Lundby, Lundby Kirke med Lundby Sogns Konge- og Kirketiende, i alt 267 Adr. 1 Skp. 1 Fdfr. $\frac{1}{2}$ Alb. Ager og Engs Gt. og 7 Adr. 4 Skpr. 2 Alb. Skovstyld med en samlet Landgilbeafgift: $54\frac{2}{3}$ Rd. Rug, $93\frac{6}{8}$ Rd. Byg, $51\frac{1}{8}$ Rd. Havre og 132 Rd. 53 β ., folgtes i Følge det kongelige Skjøde, dateret Fredensborg d. 29de Juni 1775 til

Hgr. Hans Pedersen

for 30,120 Rd. dsk. Kour., samt Renter fra Auktionsdagen til Skjødets Udstedelsesdato 301 Rd. $19\frac{1}{2}$ β . — — I Følge den i Skjødets indførte Tordebog var henlagt under Engelholm her i Sognet følgende Hartkorn:

Torbog over Engelholms Gods i Snefere Sogn 1775.

Matt. Nr.	Beboernes og Byernes Navne.	Hartorn.						Landgilde.						Penge.			Naturtobveri.										
		Ager og Eng.			Stov-lyld.			Kug.		Vgg.		Havre.		Skd.	Mf.	S.											
		Td.	St.	Fdl.	St.	Fdl.	St.	Fdl.	Td.	St.	Td.	St.	Fdl.					Td.	St.	Fdl.							
1A.	Engelholm Hvdg.	5	2	2 2/3	5	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"		
	St. Røddinge By:																										
2.	Niels Hansen ..	5	6	" 4/3	5	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	Natur.		
3.	Jørg. Hendorfsen ..	5	6	" 3/3			"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.
4.	Ole Clausen ..	5	6	" 3/3			"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.
5.	Hans Larsen ..	5	6	" 3/3			"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.
6.	Christen Pedersen ..	5	6	" 3/3			"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.
7.	Peder Laurfsen ..	5	6	" 3/3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.		
	3 jordløse Huse	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
	3 alt 6 Od. og 5 Huse ..	34	4	" 1 1/3	5	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"		
	Smidstrup By:																										
1.	Peder Hansen ..	4	5	1 2 1/2	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	Hovveri.	
2.	Jeppe Nielsen Ewan (herunder Nr. 3 i L. Røddinge) ..	2	4	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
3.	Niels Pedersen ..	4	7	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
4.	Jeppe Hansen ..	5	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
5.	Hans Olf. Risby ..	4	7	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
8.	Hans Hemming- sen ..	5	5	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
9.	Jakob Pedersen ..	4	"	1	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
	6 jordløse Huse	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
	3 alt 7 Od. og 6 Huse ..	31	7	1 1/2	"	3	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
	L. Røddinge:																										
2.	Hemming Rasmussen ..	7	1	3	1	"	2	2	2	"	"	3	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
3.	Under Nr. 2 i Smidstrup ..	1	"	1	"	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
	3 jordløse Huse	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
	3 alt 2 Od. og 3 Huse ..	8	1	3	2	1	"	"	2	"	"	3	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
	Snefere Lorp:																										
7.	Niels Pedersen ..	4	7	1	"	"	"	1	"	"	3	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.	
	Tilfammen ..	114	7	1 1/2	12	3	1 1/2	6	3	20	2	3	12	"	1 1/2	67	"	"	"	"	"	"	"	"	"	—	

Angaaende „Egr. Hans Pedersens“ (eller som han skrives i Kirkebogen hersteds: „Fr. H. Petersen, Herre til Engelholm“) Jødested, har det ikke været os muligt at skaffe tilstrækkelig Sikkerhed, da Efterretningerne desangaaende ere temmelig modstridende, saa det omtrent gaar ham som den græske Digter Homér, hvem 7 Stæder i Lilleasien strebes om den Ære at være hans Jødeby. Efter de fleste gamles Beretning hersteds skal han være født i Vildbanehuset ved St. Nødde; efter Statsraad Volffs „Opregnelser om Engelholm“ skal han være født i Blangsløv By, Hammer Sogn, hvad ogsaa flere gamle bekræfte; efter andre gamle er han født i Smidstrup 1733, hvad Kirkebogen synes at bekræfte, da Husmand (eller Boman) Peder Hansen, Smidstrup nævnte Ar havde en Søn til Daaben, som i denne erholdt Navnet Hans; endelig skal han efter Familiens Opgivende være født i Riisby, Baarse Sogn¹⁾. — Derimod samstemme alle gamles Beretning i, at han endnu før sin Konfirmation kom i Tjeneste hos en Gaardmand (Kristian Kristensen) i St. Skoubygaard, hvor han blandt andet ham paahvilende Arbejde skal have vogtet sin Husbonds Svin og Smaa kreaturer i den til Byen hørende Skov. Her skal han have drømt, at han paa Stedet, hvor han laa og sov, skulde komme til at bygge en Herregaard. Da hans Husbond var en meget streng Mand, vanske der ofte en mere ublid Behandling, end den opvakte og frække Dreng vel kunde finde sig i. Oftere havde han spurgt den Slagter fra Rjøbenhavn, som kjøbte hans Husbonds Lam, om han ikke kunde komme i Slagterlære hos ham, hvortil Slagteren, der syntes godt om Drengen, nok var villig, men forestillede ham dog, at han det 1ste Ar ikke vilde faa bedre Vilkaar hos ham, da han skulde vogte de indkjøbte store Flokke Lam paa Jælleden ved Rjøbenhavn. Da dette ikke huede Hans stort, gik Sommeren hen, og han forblev i sin Tjeneste, men da skete det, at han tilligemed Drengen fra Nabogaarden — Lille-Skoubygaard — Zuleasten i Mørkningen blev sendt ud i Skoven med „Aknepose“ — o: Affald fra Sæden ved Rensningen — til Svinene; dette syntes ham for ubilligt, og han overtalte den anden Dreng til

¹⁾ Efter Stiftsarchiver C. L. Mallings (Aalborg), Opgivelse, der har samlet Opregnelser om Slægten. Denne Efterretning maa saaledes anses rigtig. Smidstrup passer Smidstrup ogsaa som hans Jødested, da H. P. døde ²⁰ 1803, 69 Ar gl., altsaa født 1733.

at flygte med sig til Kjøbenhavn. Da de imidlertid vare komne et godt Stykke fra Hjemmet, blev den anden Dreng bange og vendte om, men Hans blev sin Beslutning tro og kom 3die Juledags Morgen til Kjøbenhavn, hvor han paa Vesterbro møder sin kjendte Slagtermester, der nu tog ham i sin Tjeneste, og da han som stavnsbunden eftersøgtes som Rønningsmand kjøbte Mesteren ham fri for 100 Rd., saa han blev „fri Mand.“ — Han lærte nu lidt af Slagteriet den Vinter, gik til Præsten, og da han var en slink og opvakt Dreng, konfirmeredes han næste Vaar i Frue Kirke; vogtede næste Sommer Lammene paa Fjælløden, men lærte derpaa Haandværket til Gavn og blev en meget dygtig Svend. Navnlig var han stærkt oplagt til Handelen, hvorfor hans Mester betroede ham at rejse omkring paa Landet for at opkjøbe Kreaturer. Da Mesteren døde, bestyrede han i flere Aar den store Forretning for Enten, som blandt andet ogsaa havde Leverancen til Enkedronningen Juliane Marie. Søderne vare den Gang slappe, vel navnlig i Kjøbenhavn, og hvordan det nu kom sig, om han eller Enkedronningens Sekretær havde mest Skyld i efterfølgende, vides ikke, men paalideligt skal det være, at Hans Petersen ved dennes Hjælp skal have erholdt Betaling for det leverede 2 Gange, idet han skal have erholdt kvitterede Regninger udleveret, som han omstrev og præsenterede til ny Betaling. En Tid gif det godt, og den erhholdte nye Betaling gif efter Deling i hans private Kasse, men omsider mærkedes Uraad og S. Petersen anklagedes for Bedrageri, men han lod det gaa til Proces. Denne varede nok længe, men da han ikke kunde overbevises, vandt han Processen. Udsalbet var dog længe tvivlsomt, og i lang Tid havde han altid en opfadlet Hest staaende tilrede, for at han, i det Øjeblik han af sine Venner ved Høve underrettedes om Sagens Udfald, kunde flygte til Sverrig.

Paa sine Rejser som Landhandler logerede S. Petersen, naar han kom til Bordingborg-Eggen, hos Møller Malling i Nygaard's Mølle, hvor han i flere Aar havde været en Ven af Huset. Imidlertid blev gamle Møller Malling syg, og da S. Petersen besøgte Huset i hans Sygdom, siger Mølleren i Spøg: „Du skal ha'e vor Moer, naar jeg dør, Hans!“ Konen, som var tilstede, udbryder da: „Na sikken nogen Snak, Du kommer med, Fa'er!“ — Imidlertid, da gamle Wendig Malling er død (1772), frier Hans Petersen til Enten, faar Ja, og gifter sig Aaret efter med hende. Herved kom han til

megen Formue. og da Nyttergodset Aaret efter stillede til Auktion, kjøbte han, som meldt, Engelholm, den Gang Skoubhygaarde med til-
lagt Bøndergods til stor Forbavselse for de fornemme Lyfthavende ¹⁾. — Efter Traditionen havde han nok kjøbt Godset til Deling mellem Bønderne, men da disse ikke vilde tillade, at Petersen beholdt Lundby Kirke for havt Ulejlighed,“ hvad han forlangte — andre berette, at Bønderne ikke kunde skaffe de til Kjøbet nødvendige Penge til Reje — saa beholdt Petersen det selv, da han i Mellemtiden havde erhvervet sig et Laan paa 10,000 Rd. dsk. Kour. hos Conferentsraadinde Margaretha Elisabeth von Klinggraff i Kjøbenhavn ²⁾. Udbetalingen var 15,361 Rd. 19 ſ. Resten forblev indeftaaende i Godset. — Petersen begyndte straks Opførelsen af Ladegaarden, som fuld-
endtes 1781, og dernæst af Hovedbygningen, som han opførte i nyere Stil fra 1781—85, hvilken han byggede saa fortrinlig og smukt be-
liggende, at en senere Gjer af Engelholm, Etatsraad Wolff, skal have
ytret, at han hverken kunde bygge eller indrette den smukkere, om
han skulde have bygget den“ — et anerkjendende Vidnesbyrd om
H. Petersens Dygtighed og Dannelse ³⁾. — Over Hovedindgangen
fatte han en Sten med følgende Inskriftion: „I Aarene 1781—85 op-
byggede Proprietær H. Petersen denne Gaard og kaldte den efter sin
Hustrues Navn Engelholm“. — Indtil Aalsgaardens Opførelse boede
H. Petersen mest paa Nygaard's Mølle, hvorfra Fæstebreve indtil
dette Aar ere udstedte efter Engelholms Fæsteprotokol. — Ligeledes
tog han straks fat paa Ordningen af de Hovedgaarden tildelte Lorder,
hvilke han fra 1774—84 inddelte i 12 Marker, som han lod omsætte
med Stengjæder, lod Moserne udgrave og rydde megen Skov, da
en stor Del af Hovedgaardens Tiliggende var tidligere Overdren. —
For at samle og afrunde sine Besiddelser foretog han flere Magelstifter
med omboende Herremænd, saaledes bortbyttede han ved Magelægs-
forening af ¹/₂ 1779 (stadfæstet af Rentekammeret ²/₄ 1780) den
Engelholm tilhørende Gaard med 3 Husse i L. Røddinge samt Mølle-
skovens Indelukke“ (ved Kongens Mølle) og 2 af L. Røddinge Vænger

¹⁾ En af disse skal endog have udbrudt: „De byder saa rask, som om det kun var en Stud, De bød paa!“ — „Åa, ja saamand!“ gjensvarede P.
— bød straks 100 Rd. over — og fik Tilflaget.

²⁾ Saael Stjøbet paa Engelholm som vedhæftede Pante-Obligation til nævnte Conferentsraadinde Klinggraff heroe i Bækketøvs Gods-Arkiv.

³⁾ Gaarden blev 1804 assureret for 30,000 Rd. dsk. Kour.

til Conferentsraad Morgenstjerne til Bækkeskov, mod dennes Gaard i Smidstrup — som Morgenstjerne havde erhvervet af Grev Thott, Gaunø, samme Aar — samt 2 Huse med Jord og en øde Husplads (sh. et Kysterhus) i Smidstrup. Til Grev Thott magelagde han $\frac{3}{8}$ 1786 Æspetrogen (en Skovjord paa 8 Edr. Ld.) mod 7 Skovskifter ved Engelholm, som forhen tilhørte Snefere Kirke. Allerede 1776, stabsfæstet af Rentekammeret $\frac{12}{8}$ 1777 havde Peteresen erhvervet sig et større Stykke af Brostov Overdrev, imod Afstaaelsen af en Del af Skovbygaardens Jorder, der lagdes under Baarse Sogn¹⁾. Endelig erhvervede han sig $\frac{17}{9}$ 1783 Præstens i Baarse og hans 3 Mensalbønder's Del af Brostov Overdrev, 52 Edr. Ld., der indtoges under Hovedgaarden under Navn af „Røddeskovsmarken“. — 1781 opmaalktes Smidstrup og 1783 St. Røddinge By ved Land-Inspektør Warner, og 1794 udsfittedes begge — tidligere end nogen af de andre Byer her i Sognet, — af Fællesskabet ved Landmaaler Leicher. St. Røddinge fik 6 Gaarde med lige stort Hartkorn og Smidstrup ligeledes 6 Gaarde med lige stort Hartkorn og 2 Huse med Jord. Endvidere udlagdes en samlet Jord i St. Røddinge til 6 Huse paa $13\frac{1}{7}$ Edr. Ld. og $12\frac{1}{3}$ Edr. Ld. til 5 Huse i Smidstrup foruden de i Byerne overladte Bønger. I St. Røddinge forbeholdt Bønderne sig Græsgang i „Tjørneffoven“, ca. 42 Edr. Ld. og i Smidstrup erholdt Bønderne „Maden“ til Løvestjer, ca. 21 Edr. Ld.

Som Guds-Administrator var — efter alt hvad foreligger — Proprietær Peteresen en særdeles dygtig, men ogsaa human Gudssejer. Han forpligtede Bønderne ved Fæsteledigheds til at anlægge varige Høgen (Stengjærder) omkring deres Marker, at udgrave Roser og aflede skadeligt Vand, paahøbd dem at plante Frugttræer og Pile, at anlægge Humlekuler og at faa Hør- og Hampetro osv. Indfæstningen var i hans Tid almindelig 20 Rd. for Gaarde og 2 Rd. for Huse uden Jord. Hvert Aar skjænkede han saavel Gaardmænd som Hus-

¹⁾ Det synes som en Del af Engelholm er opført paa Brostov Overdrev, da det i Magelæggsbrevet ansføres „at de — Præsten og hans Mensalbønder — ikke have videre at erindre imod, at Hr. Peteresen benytter sig af Brostov Overdrev til sin Hovedgaardens Opførelse“; samt: „1778 gjorde Pastor Plum i Baarse Forbring paa, at Engelholm skulde høre under Baarse Sogn og dens Beboere søres i Baarse Sogns Mandtal for Extra-Statens Skuld“, hvilket dog afsvikes af Rentekammeret, da Baarse Sogn havde faaet Erstatning i afstaaet Jord fra Hovedgaarden.“ (Engelholms Gudsprotokol).

mænd 1 à 2 Læs Brænde og gav Bygningsstømmer og Sæbeforn, naar tiltrængtes. — Sine Bønder omgiffes han paa en familier Maade, og saavel de som Koner besøgte efter gamles Meddelelse ofte deres Hørfab. En Mærkelighed er det, at en stor Mængde Gaardmændsfamilier i Sognet regne sig i Slægt med gamle Hans Petersen, mange dog vistnok uden tilstrækkelig Grund. I sin Aldebragt overgik han heller ikke meget sine Bønder, da det almindeligt fortælles, at han gik i hjemmelavede graamelerede Vadmelsskæder, og naar han førte ud, (til Kirke eller andet Sted) førte han i en lille hølstenf Vogn, forspændt med 2 Heste. At han derimod langt overgik Bønderne i aandelig Begavelse og Dygtighed, derom tør det ikke være Tvivl; nogle enkelte Regnskaber paa Engelholms Godskontor fra ham vise, at han var en dygtig Regnemester, og at han skrev en særdeles fast og smuk Haand. Efter en snart 80aarig Mand's Udsagn, hvis Fader en Tid var Godsforvalter paa Engelholm, skildres Petersen som „en høj, svær og smuk Mand med ikke lidet Anlæg for det kometiske, men solid og retskaffen i alle Henseender.“

Proprietær Petersen udvidede sine Besiddelser betydelig, saaledes kjøbte han 1778 Stensby Mølle med Vestenbæk og Brangsgaarde i Kallehave Sogn for 18,000 Rd., som han 1790 overlod til sin ældste Stedsøn. — 1796 kjøbte han Dremandsgaard ved Niels Lunde Rejersens Død for 50,400 Rd. dff. Kour. -- Endvidere oprettede han Udsøgaarden „Peterlund“ — den Gang med 95 Aar. — i Vaarje Sogn. Efter et kort Sygeleje døde H. Petersen d. $20\frac{1}{2}$ 1803, 69 Aar gl. og blev begravet i den ved Engelholm beliggende „Havestov“, hvortil han havde erhvervet sig Kancelliets Tilbedelse af $\frac{1}{6}$ 1802. Sammensteds hviler ogsaa hans Hustru, Inger Engel, født 1742, død d. $\frac{2}{6}$ 1810, 68 Aar gl., og hans Søn, Kancelli-Sekretær P. B. Petersen, født 1774, død d. $28\frac{1}{6}$ 1824.

I sit Høstefab med Inger Engel havde H. Petersen: ¹⁾

A. Stedbørnene:

I. Jacob Malling, f. $29\frac{1}{6}$ 1760, d. $23\frac{1}{6}$ 1824, Ejer af Stensby m. M., gift 1ste Gang d. $16\frac{1}{9}$ 1791 med Ane Laurenze Brøndel, f. $6\frac{1}{4}$ 1769, d. $18\frac{1}{10}$ 1798.

Børn: 1. Bendix Rasmus M. f. $25\frac{1}{6}$ 1792, d. $31\frac{1}{6}$ 1816 i Berlin, Gulbsmedefvend.

¹⁾ Stamtablen skildes Hr. Skibsejeder C. L. Malling R. af D., Aalborg.

2. Inger Marie M., f. $\frac{16}{8}$ 1793, d. $\frac{29}{3}$ 1846, g. m. Bager F. C. Ramlau, 5 Sønner, hvoraf den ældste Jac. August Ramlau, f. d. $\frac{18}{2}$ 1821, Urtekræmmer i Kjøb.
3. Hans Peter M., f. $\frac{14}{11}$ 1794, fh. Kønd. i Stubbskjøbing, senere i Kjøb., hvor han døde ugift, d. $\frac{3}{1}$ 1872.
4. Marie Wiberge M. f. $\frac{7}{1}$ 1796, d. $\frac{14}{1}$ 1846, g. $\frac{7}{11}$ 1823 m. Niels Christian Flor, f. $\frac{20}{10}$ 1787, Kønd. i Næstved. 2 Sønner, 1 Datter.
5. Lars Terpager M. f. $\frac{24}{9}$ 1797, d. $\frac{15}{3}$ 1835, Kønd. i Stege, g. $\frac{24}{9}$ 1827 med Anna Regine Nicoline Elisabeth Schmidt, f. $\frac{9}{2}$ 1806, d. $\frac{2}{5}$ 1869.

3 Sønner og 1 Dtr.	} 2. William Theodor M. f. $\frac{1}{5}$ 1830, Grosserer i Kjøb.
	} 3. Carl Thorvald M. f. $\frac{27}{8}$ 1832, Stibsrheder, Dampstøber i Aalborg, N. af D.

Den Gang d. $\frac{17}{3}$ 1800 med Marie Bibeke Neergaard, f. $\frac{17}{1}$ 1781, d. $\frac{29}{3}$ 1842, Datter af Forpagter Neergaard, Høstingsgaard og Rillindal.

6. Susanne, f. $\frac{3}{1}$ 1803, g. $\frac{14}{8}$ 1823 med Hans Henrikken, Selvejer i Birum, 3 Døtre.
7. Anna Laurence, f. $\frac{3}{11}$ 1804, d. $\frac{22}{6}$ 1834, g. $\frac{7}{6}$ 1833 med Jørgen Rasmussen, Forpagter af Brattingsborg paa Samsø, senere Eier af Lovisenhøst ved Helsingør, Landvæsenkommisær, Kammeraad, Landsrådsmand. 1 Søn.
8. Peter Neergaard M. f. $\frac{27}{3}$ 1807, Eier af Stensbygaard og Brangsgaarde, Kammeraad, d. $\frac{20}{3}$ 1868, g. $\frac{20}{11}$ 1832 med Regine Laurence Røsch, f. $\frac{9}{6}$ 1807, d. $\frac{4}{1}$ 1876.

2 Sønner og 4 Døtre	} 2. Anna Marie Regine M. g. med Stibsrheder Malling, Aalborg.
	} 6. Hans Peter Neergaard Terpager M. f. $\frac{4}{1}$ 1842, Eier af Brangsgaarde.
9. Christine Bolette M. f. $\frac{21}{3}$ 1808, d. $\frac{17}{1}$ 1853, g. 1834 med Rafael Meher, Kønd. i Vordingborg, senere Brændevinsbrænder i Kjøb., død (4 Sønner 2 Døtre)
10. Dorothea Sofia M. f. $\frac{1}{8}$ 1810, d. $\frac{9}{5}$ 1867, g. $\frac{11}{11}$ 1834 med Kmr. Rasmussen, Brattingsborg (Se Nr. 7).

II. Bolette Dorothea Malling f. 1762, d. 1843, gift 1ste Gang d. $\frac{23}{6}$ 1783 med Mathias Lange, Forpagter af Suelund.

Børn: 1. Marie L., død ugift.

2. Hans Peter L., Lommerhandler i Kjøb. (?), død.

3. Niels Lange, Stibskaptajn.

4. Christian Ludvig L., Apotheker i Hjørring, f. $\frac{20}{9}$ 1790, d. som Partikulier i Aalborg, fikende en Del af sin Formue til et Høstlæg dervæds.

[Den Gang g. m. Frederik Borchsenius, fra 1796—1804 Forpagter af Bækkelov, senere Eier af Trøngard i Lyngby Sogn ved Kjøb.

Børn: 5. Johannes B. f. $\frac{9}{5}$ 1793, d. $\frac{23}{3}$ 1866, Høstkræmmer i Kjøb.

6. Carl Jugemann B. f. $\frac{27}{1}$ 1795, d. 1871, fh. Sabelmager ved Høstgården.

7. Benedicte Cathrine f. 1796, død.

8. Gabriel Esaias B. f. $\frac{21}{6}$ 1797, Gartner paa Dronninggaard, død.

9. Inger Kirstine B. f. $\frac{2}{5}$ 1798, d. 1862.

III. Johannes Malling f. 1763, d. $27/12$ 1787, ugift — „sandtes
død paa en Jagttur ved Engelholm“.

B. Egne Børn:

1. Peter Bendig (eller Benedict) Petersen, f. 1774,
d. $28/6$ 1824. Kancelli-Sekretær, Ejer af Engelholm og Dremands-
gaard, g. $21/12$ 1804 med Petrea Sofie Knudsen, Dtr. af
Brand-Direktør Knudsen, Bejlsgaard. Ingen Børn.

II Kirstine Marie Petersen, f. $20/5$ 1779, g. $18/1$ 1799
med Wolff Frederik Engelbreth, Sognepræst til Lydersløv
og Frøsløv, fra 1798—1806 Provst, 1817 R. af D., 1845
Dbm. $10/6$ 1845 Dr. theol. $12/6$ 1845 Jubellærer, død $22/6$ 1862.

Børn: 1. Hans Peter Engelbreth, f. $20/6$ 1800, 1828 Sognepræst
til Binding, Bryrop og Brads, 1836 til Ørbæk, g. $29/6$
1828 med Margrethe Henriette Hølmers, d. 1868.
Ingen Børn.

2. Marie Elisabeth E. f. $13/2$ 1802 g. $2/5$ 1823 med Chr.
Fr. Holm, Finantsdeputeret, Etatsraad R. af D. og Dbm.
(5 Sønner og 1 Dtr.;

(1. Adam Wilhelm S. f. $17/4$ 1824, Sognepræst til Glad-
søse og Hørløv.

(5. Peter Eddvard S. f. $29/1$ 1833, Professor.

3. Conrachine E. f. $1/4$ 1803, d. 1806.

4. Severine Andrea E. f. $13/11$ 1805, g. $17/5$ 1830 med
Andreas Lauritz Casse, Dr. jur. Højsteretsassessor E.
Dbm. (3 Sønner og 3 Døtre).

5. Conrachine E. f. $22/6$ 1807, g. $7/4$ 1829 med Hans Chr.
Rørdam, Dr. theol., 1829 Sognepræst til Vaarup og Skals,
1841 Præst til Michalis kirken i Fredericia, 1845 Sognepræst
til Hammer og Lundby Menigheder i Sjællands Stift.

1. Holger Frederik R. f. $14/6$ 1830, Dr.
4 Sønner / phil. R. af Dtr. Sognepræst til Brendefilde
og 4 Døtre / og Vellinge Møhr. i Fyen.

2. Thomas Schatt R. f. $11/2$ 1832, Dr.
phil., Sognepræst ved Helligeste Kirke i Rbh.
6. Søren E. f. $20/10$ 1810, d. 1871, Forpagter af Hørrøgaard
paa Volland, g. $15/10$ 1841 med Laura Christine Voigt
(1 Søn og 2 Døtre).

7. Frederikke E. f. $22/6$ 1815, g. $11/6$ 1840
ved Hørrøgaard, med Pastor Fog i Stjold

Lille Nordensvej 4 1878 Carl David
Kancelli-Sekretær Peter Benedict Petersen,

overtog efter Faderens Død Engelholm og Dremandsgaard Godser
for 200,000 Rbd. bfl. Cour. — I sin Ungdom studerede han ved
Bordingborg Latinskole, senere blev han Sekretær i det danske Kan-
celli, og i Faderens sidste Leveaar uddannedes han i Hjemmet til
praktisk Landmand og Godsejer. Den 21de December 1804 blev
han efter Vejlsø Kirkebog gift med Tomfru Petrea Sofia Knudsen,

Datter af Branddirektør Knudsen paa Veiløgaard, men dette Ægteskab var ikke lykkeligt, og desværre skal han nok selv have bidraget meget til at ødelægge det ægteskabelige Forhold ved en høj Grad af Lunefuldhed. Hans Hustru var efter gamles Beretning en meget smuk og livlig Dame, men tillige meget letsindig, og da Officererne for det hollandske Rytteri, som var indkvarteret her i Sognet 1812—13, tog Kvarter paa Engholm, forelskede hun sig i en Løjtnant Sagesen, hvilket Forhold førte til Etkilsmisse. Hun blev sikret en aarlig Indtægt, Renten af 25,000 Rd., som fastfattedes i Engelholm, giftede sig med Løjtnanten, som hun senere skal have forladt, og levede til ind i 1840'erne i Kjøbenhavn. Fra nu af gif det tilbage med Sekretæren, hvortil dog ogsaa andre Forhold var Aarsag, saa at han levede et vildt Liv paa flere Maader; han blev mørk og indesluttet og var aldrig glad i Hjemmet, hvorfor han tilbragte sin meste Tid borte eller med vildt Selskab hjemme. Men i sin første Tid var han meget driftig og virksom og foretog flere indgribende Forandringer paa Gaard og Gods. Saaledes forlængede han den østre Ladebygning, som han gennemførte, og gjorde Indkjørselen til Gaarden, der hvor den endnu er; opførte Magasinbygningerne nord for Gaarden, indsatte en Tærskemaskine, anskaffede Roemaskiner og havde Modeller af alle mulige Slags nye Agerdyrkningsmaskiner efter engelsk og amerikansk Mønster; endvidere opførte han en ny Hestestald, hvor 12 smukke engelske Væddeløbsheste stode opstaldede. Haven udvidede han og anlagde den i engelsk Stil med Broer og Damme; ligeledes anlagde han de 2 Beje som fra Hovedbladvæjen førte til Gaarden. Markerne omdelte han, som de endnu ere, i 11 Marker, og Indkjørselen dertil forsynede han med høje rødmalede Led. Paa Hovedbygningen indrettede han en Billardstue og købte en stor Mængde kostbare Malerier til dermed at pryde Værelserne, hvoraf den hele Suite af de oldenborgske Konger endnu fandtes paa Engelholm mange Aar efter hans Død. I det Hele indrettede han sig meget efter Ejeren af Bækkeskov, Baron Selby, hvem han tog til Forbillede. Godset bragte han i Vejret, og Indfæstningerne og Landgildeafgifterne forhøjede han betydelig. Kort sagt, han arvede Faderens store Foretagelse, men manglede bennes Overfigt og Besindighed. — 1805 købte han Bækkeskov Gaard og Gods af Baron Selby for 258,000 Rd. dsk. Rour., men nødsagedes til at sælge det igjen 1810 for 280,000 Rd., som det synes med Fordel,

men formedelst Vengenes Stethed med stort Tab. Den fra Faderen arvede store Formue i rede Penge havde han tilfat ved vovelige Penge-Spekulationer, navnlig tabte han nok en betydelig Sum ved et Laan til Ejeren af Sortebrødre ved Næstved.. Af Foretagender paa Godset skal anføres, at han 1805 foretog et Magestifte med Ejeren af Bredehave om nogle Torder i Emidstrup. 1806 sluttede han en Høveriforening med Godsets Bønder om Afløsning af Høvtærkning, Saaning og Harving for 9 Rd. pr. Gaard. Samme Aar folgte han „Nørrestovsgaard“ for 3,000 Rd. til sin Godsforvalter Mads Lærager Baastrup, men fratog Gaarden 15 Tdr. Land, som indtoges til Engelholms Fredskov, og senere fratog han Gaarden „Bikketrogen“ — 7 Tdr. Ld. —, men erhvervede ikke hertil Rentekammerets Tilladelse, hvorfor han 1813 idømtes en aarlig Mulkt af Lands-Overretten for ulovlig Inddragelse af Bondejord under Hovedgaardstakt.

Tilstanden paa Godset i Sekretærens sidste Tid skildres af et Djernvidne saaledes: „Intet ordentligt Regnskab over Godsets Indtægter aflagedes, Gaarden forfalt, Markerne bleve ikke ordentlig tilsaede, Skovene bleve stærkt forhuggede, Fattigdommen begyndte at skinne frem alle Vegne og alting truede med Fallit, da Sekretæren pludselig døde i For sommeren 1824.“ — Arvingerne folgte 1825 Dremandsgaards Gaard og Gods med 21 Tdr. 1 Sfp. 1 Fdr. Hovedgaardstakt og ca. 209½ Td. Grtf. Bøndergods til Grosferer Urboe, Ribh., for 60,000 Rd. Engelholm Gaard og Gods folgtes til

Kammerraad, Amtsforvalter Ludvig Georg Søln

for 65,000 Rd. Han bortforpagtede Hovedgaardens Aving til en Forpagter Møller, men var i øvrigt en Særling, hvis største Glæde var hans drogede Heste og hans Hunde. Søln beholdt heller ikke længe Engelholm, da Rentekammeret 1827 tog Godset under Administration for Kasseangel ved Bordingborg Amtstue, hvorefter Kammerraad Søln flyttede til Kjøbenhavn, hvor han nogle Aar efter omkom ved et Ulykkestilfælde; — han blev overført. Administrationen overdrog Rentekammeret til Birkedommer og Byfoged Møller i Præstø og tilbød Bønderne paa Godset deres Gaarde til Selvejendom mod en Betaling af ca. 1200 Rd. pr. Gaard, men skjønt der arbejdedes ihærdig herfor af enkelte fremragende Bønder paa Godset,

turde de allerfleste dog ikke kjøbe, da de manglede Penge, og Følgen blev, at ingen kjøbte. Rentekammeret folgte da ved Kjøbekontrakt af $19/8$ 1830 og ved Skjøde af $21/12$ s. A. Gaard og Gods til

Post-Sekretær, senere Statsraad Benjamin Wolff

for 100,000 Rd. ¹⁾ Sekretær Wolff skal have tjent sig en betydelig Formue i Ostindien i det dansk-ostindiske Handelskompagnies Tjeneste, ligeledes skal han have faaet en stor Arv efter 2 der døde Brødre. Engelholm Gaard og Gods var ved hans Modtagelse i en daarlig Tilstand fra Kammerraad Cølns Tid. „Gaarden og Lørderne vare i en maabelig Forfatning, Bygningerne havde ikke i mange Aar haft Reparation og vare meget forfaldne; Hollænderiet bestod kun af 79 gamle Køer, Lørderne vare ude af fast Drift, og itkun 15 Ldr. Vintersæd lagt i Lørden, Skovene vare meget forhuggede.“ ²⁾ Sekretæren tog imidlertid straks alvorlig fat paa Gaardens Forbedring, anskaffede en ny Kvægbesætning, af hvilken i de 2 første Aar indfattes 100 unge jyske Køer og Kvier, begyndte Mærglingen af Gaardens Marker, som fuldendtes 1843, indtil hvilken Tid der var paaført omtrent 128,000 Læs. Aulsgaarden underkastedes 1833 en foreløbig Reparation, og Haven omlagdes og forskjønnedes s. A., ligesom ogsaa Hovedbygningen betydelig istandsattes 1834. — Evens Enghave beplantedes i Stedet for den 1827 afdrevne Baarse Vesterskov fra 1831—46, hvortil Rentekammerets Tilladelse allerede var erhvervet af Kammerraad Cøln, d. $30/6$ 1828. — 1840 opførtes tilbøls af ny den søndre Kofstald; 1846 opførtes en ny Hestestald paa 22 Fag, og den gamle indrettedes til Forpagterbolig, da Hovedgaarden bortforpagtedes fra d. $1/6$ 1847 paa 11 Aar til Forpagter Fr. L. Erone for en aarlig Afgift af 500 Ldr. Byg og 1500 Rd. ³⁾ — Hovedbygningen underkastedes en ny Reparation 1848, og Gaarden asjureredes for 57,390 Rd. — Lundsby Kirke underkastedes en Hovedreparation 1840—41. — Tegloven i Lyshkøven opførtes 1850 og toges i Brug Aaret efter, men nedlagdes senere, da Stenene herfra vare af en mindre god Bonitet.

¹⁾ Dette var Godsjets fulde Værdi, da Gaard og Gods ved Asjurance herover d. ²⁷, 1831 asjureredes for i alt 102,230 Rd.

²⁾ Statsraad Wolffs „Optegnelser om Engelholm“.

³⁾ Erone vedblev at være Forpagter af Engelholm indtil 1880, da han kjøbte Høvelsbeegaard i Nordsjælland.

Endelig ombyggede Volff 1863 den gl. Mejerilønge, der var opført 1781 af Proprietær Petersen ¹⁾.

Som Gods-Administrator foretog Volff ikke faa Forbedringer paa Godset. 1841 fastfattedes alle 3 Liender for St. Røddinge og Smidstrup Byer til en bestemt aarlig Afgift i Stedet for Udelsen af denne i Kjørven, stadfæstet af Over-Liendekommissionen d. 4/11 1844. Ved en Forening af ¹⁵/₆ 1844 ophævedes Naturalhøveriet med Undtagelse af 3 Spanddage mod en Betaling af 4 Ldr. Byg og 14 Rd. for Gaardene i St. Røddinge og 4 Ldr. Byg og 8 Rd. for Gaardene i Smidstrup, hvilken Afløsning traadte i Kraft fra ¹/₅ 1845 at regne. Med Rentekammerets Tillæbelse af ²⁵/₄ 1840 fratoges St. Røddinge Byens Overdrev, „Tjørnekoen“, omtrent 42 Ldr. Ld., til Bebyggelse og Bortfæstning ved Fæstelebigheid, og 3 nye Huse byggedes derteds 1846, 1850 og 1854. „Maden“ ved Smidstrup, en stor Eng med Lørvefjær for Byens Gaardmænd, udfistedes 1860. Huslodderne i Smidstrup udfistedes d. 4. s. 1837, og flere Omdelinger af Lørdet til Byen fandt Sted for at samle Tilliggendet til Parcellerne Matr. Nr. 7 a og 8 b; og Huslodderne i St. Røddinge udfistedes d. ¹⁶/₉ 1843. — 1851 fratoges ved Fæstelebigheid Gaarden Matr. Nr. 5 i Smidstrup 22 Ldr. Land, „Østermarken“, der bortforpagtedes paa 50 Aar til Bredeshaves Ejer, Kaptejn Bjørn, for en aarlig Afgift af 27 Ldr. Byg efter Kapitelstakften. 1849 fratoges Gaarden Matr. Nr. 3 i St. Røddinge 33¹/₂ Ld. Ld., som bortforpagtedes til Møller Olsen, Lappensjø, mod en aarlig Afgift af 60 Rd. og 20 Ldr. Byg efter Kapitelstakften, og 1859 fratoges ligeledes ved Fæstelebigheid Gaarden Matr. Nr. 1 i Smidstrup 21 Ldr. Ld., som ogsaa bortforpagtedes til Møller Olsen, Lappensjø, paa 50 Aar mod en aarlig Afgift af 20 Ldr. Byg. — 1858 tillagdes Volsgaarden „Peterslund“ i Baarse Sogn 45¹/₂ Ld. Ld. fra Ordn. Matr. Nr. 14 i Baarse, saa at den nu fik et Areal af 140¹⁰/₁₄ Ld. Ld., og bortforpagtedes ved Kontrakt af ⁹/₄ 1859 paa 50 Aar til Forpagter S. P. Münster for 100 Ldr. Byg og 355 Rd. aarlig Afgift. — Ved Stjøbe af ³⁰/₄ 1843 kjøbte Volff den saakaldte „De Hans Kro“ i Præstø Landsogn med ¹/₂ Ld. Ld. og

¹⁾ Paa Afslen af det gamle Kjørnehjul stod S. Petersen og Inger Engel 1781.

Forstrandsret, og endelig tilkjøbte han sig ved Skjøde af $\frac{27}{8}$ 1865 Hovedgaarden Grevensvænge i Ronnebøl Sogn — 343 $\frac{1}{2}$ Td. Ld. med 26 Tdr. 4 Skpr. 1 Alb. Ager og Engs Hrtf. og 1 Td. 4 Skpr. 2 Fdkr. 2 Alb. Skovfyld — med Besætning for 84,000 Rd.

Efter den nye Matriful, som indførtes paa Engelholms Gods fra $\frac{1}{4}$ 1844, erholdt Hovedgaarden 51 Tdr. 1 Skp. 1 Fdkr. 1 Alb. Hrtf. Ager og Eng, der dog formedelt Evens Enghaves Beplantning med Skov ved Reskript af $\frac{5}{2}$ 1848 nedfattes til 49 Tdr. 1 Skp. 1 Fdkr. Ager og Engs Hrtf. Godset udgjør efter den nye Matr. 272 Tdr. 1 Skp. 2 Fdkr. 1 Alb. Ager og Engs Hrtf. — deraf i Snefere Sogn 93 Tdr. 5 Skpr. „ Fdkr. 1 Alb. — og 5 Tdr. 7 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb. Skovfyld.

Saaavel Gaard som Gods forbedredes betydelig i Etatsraad Wolffs Tid, hvad der naturligvis for en Del skyldes Tidens Fremgang i økonomisk Henseende, men ogsaa i en ikke ringe Grad maa tilregnes Etatsraadens humane og omsigtfulde Godsbestyrelse¹⁾. Til Sammenligning over Godsets Indtægter ved Etatsraadens Overtagelse af Engelholm og i hans sidste Tid anføres dettes Fordebogs Indtægter fra 1830 med sammen fra 1864. Herefter ydedes Landgilde:

1830: 5 Tdr. Hvede, 76 $\frac{4}{8}$ Td. Rug, 164 $\frac{7}{8}$ Td. Byg, 88 $\frac{1}{8}$ Td.

Havre, 1107 Rd 51 $\frac{1}{2}$,

1864: 157 Tdr. Rug, 349 Tdr. Byg, 162 Tdr. Havre, 2938

Rd. 93 $\frac{1}{2}$,

eller over det dobbelte. Paa samme Maade steg Hovedgaardens Produktion fra 1830 til 1845 til over det dobbelte fra 857 Tdr til 1948 Tdr. Sæd af alle Slags, og senere steg Produktionen naturligvis endnu langt højere, men herover høves ingen Optegnelse, da Gaarden fra 1847 var bortforpagtet. — —

I det offentlige Liv hædrede Etatsraad Wolff med mange Tillidsbyrø, saaledes var han fra 1841—1855 Medlem af Sogne-

¹⁾ Ved denne erhvervede Etatsraaden sig ogsaa Godsets Beboeres Agtelse og Velvilje, hvad der fik et smukt Udtryk paa hans Sølvbryllupsdag, d. ^{23.} 1857, da en stor Procession af Godsets Bønder mødte med Musik og Faner paa Engelholm for at overrække Jubilaren en Sølv-pokal med Inscription og en dertil hørende Sølvbakke. Et andet Venis paa det velvillige Forhold, der herskede mellem Godsejeren og hans Bønder, turde det være, at Etatsraadens Lithografi findes i de fleste Bønderhuse paa Godset.

forstanderfabet hersteds, fra 1841—44 var han dettes Formand; fra 1841—65 var han Medlem af Amtsraadet; 1844 og 46 var han Standerdeputeret i Roskilde; fra 1841—46 var han Repræsentant i Nationalbanken; fra 1841 var han Liende- og Landvæsen-Kommisær for Præstø Amt; endelig var han i mange Aar Sognets Skolepatron, og alle disse Hverv rogte han med stor Dygtighed og Samvittighedsfuldhed.

— Efter at være forfremmet fra Post-Sekretær til Kammerraad 1845, til Justitsraad 1846, samt hædret med Dannebrogssordenens Ridderkors 1860, udnævntes Godssejer Volff 1865 til Etatsraad og døde d. $7/5$ 1866, 76 Aar gl. Han ligger begravet paa Lundby Kirkegaard i sin indrettede Familiebegravelse.

Med sin Hustru Juliane Louise, født Sneedorff, havde han Børnene:

Hans Christian Theodor Volff, der i Følge en Bestemmelse i Faderens Testament ved fgl. Bevilling af $22/8$ 1866 antog Navnet Volff-Sneedorff, er født d. $21/4$ 1836, gift d. $30/6$ 1870 med Friede Margrethe Marie, f. Schulz.

Charlotte Amalie W., født $25/5$ 1838, gift d. $11/5$ 1863 med Premierlieutenant i den norske Arme Carl Johan Ancher i Frederikssteen.

Marie Elisabeth Christiane W., født $4/8$ 1839, gift d. $10/10$ 1862 med Ritmester, Kammerherre Carsten Ancher af Lille Hamar i Norge.

Gerner Sneedorff-Volff, født $1/4$ 1850, Kammerjunker, Ejer af Grevensvænge.

Kammerjunker S. C. T. Volff-Sneedorff

overtog i Følge det oprettede Testamente ved Faderens Død Engelt-holm Gaard og Gods, der var ansat til en Værdi af 300,000 Rd. imod at tilsvare sine Søskende hver 50,000 Rd. af Boet.

Kammerjunker Volff-Sneedorff har ikke udsørt saa Forbedringer paa Hovedgaardens Lorder og Bygninger, saaledes lod han Hovedbygningen underkaste en Hovedreparation og Ombygning 1868, ligesom Haven samme Aar betydelig forfijnedes. I Sommeren 1880 har han opført 2 nye Kostalde, indrettede efter Nutidens nyeste og

bedste Forhold, og 1882 opførtes en ny Mejerilønge med Centrifuge, foruden endnu flere Bygninger, som ere opførte ved Aulsgaarden, saa at denne vel kan siges at høre til Egnens bedste og mest velindrettede. Gaardens Marker ere dræuede, og siden d, $\frac{1}{5}$ 1880 har Ejeren selv overtaget Gaardens Drift. — Fra 1871—77 var Kammerjunker Wolff-Sneedorff Formand for Sogneraadet hersteds.

Lil Oerfigt over Godssets Størrelse og Indtægter i Snesere Sogn hidfattedes efterfølgende Lorbog af 1874.

Engelholms Hovedgaard.	Nr.	Gartorn.				Areal. Tdr. Land.	Skovtyd.				Areal. Tdr. Land.		
		Td.	S.	Hd.	Al.		Td.	S.	Hd.	Al.			
A.													
3 Snesere Sogn	1 A.	49	1	1	"	341 $\frac{1}{4}$	"	"	"	"	"	"	Hovmarken.
do.	1 B.	"	"	3	2 $\frac{1}{2}$	8 $\frac{1}{4}$	"	"	"	"	"	"	Have og Gaards- plads.
do.	1 C. 1 D.	"	"	"	"	"	"	5	2	"	49 $\frac{1}{2}$	"	Engshaven og Havestoven.
do.	.....	Gartornet under 1 A.				51 $\frac{1}{4}$	"	"	"	"	"	"	Nøddestovsmark.
do.	26 c.	"	"	2	2 $\frac{1}{2}$	9 $\frac{1}{4}$	"	"	"	"	"	"	Af Biffetrogen.
B.													
3 Baarfe Sogn	27 a.	"	2	1	1	7 $\frac{1}{4}$	"	"	"	"	"	"	Af Biffetrogen.
do.	17	"	8	1	"	81	"	"	"	"	"	"	"Bondegarden".
do.	26 b. 27 b.	"	"	"	"	"	"	2	2	1	18 $\frac{1}{4}$	"	Lyststoven og Baastrup Sto- ven.
do.	23 f.	"	3	2	2 $\frac{1}{2}$	"	"	"	"	"	5	"	Senere Fjedstov.
do.	77	"	"	"	"	"	5	7	1	1	104	"	Meltestoven.
Tilsammen...	.....	58	1	3	2	498 $\frac{3}{4}$	7	5	"	2 $\frac{1}{4}$	177 $\frac{3}{4}$		

Matr. Nr.	Beboernes Navne	Gartkorn.				Sam- mel- stat.		Landskildbeafgifter.						Naar Fæster eller Arvefæster.			
		Tdr.	Sth.	Kbd.	Alb.	Md.	f.	Kug.		Byg.		Sovre.					
								Tdr.	Sth.	Tdr.	Sth.	Tdr.	Sth.		Md.	f.	
	St. Rødbinge By:																
2.	Peder Pedersen.	6	7	3	2	38	5	.	.	45	.	.	.	.	.	.	Arves. ^{22/12} 74.
3 a.	Jens Hansen ..	3	1	2	2 $\frac{1}{2}$	16	88 $\frac{1}{2}$	1	.	17	.	2	.	.	.	do. ^{22/2} 74.	
3 b. & 3 d.	Møller Olsen, Tappensøe. . .	3	1	1	1 $\frac{1}{2}$	16	16 $\frac{1}{2}$	.	.	50	.	.	.	.	.	do. ^{19/6} 74.	
4 a.	Hendrik Nielsen.	5	1	3	2	30	94	6	.	8	.	6	.	54	.	Fæstet 1856.	
4 b. & 3 c.	Slagter Kierulff	.	.	3	1	2	2	42	.	.	.	.	.	50	.	Lejer.	
5.	Jørgen Nielsen.	6	4	2	.	33	24	6	.	8	.	6	.	40	.	Fæstet 1851.	
6.	Jakob Olsen. . .	6	4	2	.	34	19	6	.	8	.	6	.	44	.	do. 1852.	
7.	Kristen Pedersen	6	1	3	2 $\frac{1}{2}$	34	9	3	.	8	.	3	.	25	.	do. 1845.	
8 & 9.	Lars Kristensen.	.	.	1	2	.	96	.	.	.	.	.	.	19	.	Lejer.	
10 & $\frac{1}{2}$ af 17.	Niels Jørgensen	.	.	2	2	1	1	70 $\frac{1}{2}$	.	.	.	.	.	18	.	do.	
11 & $\frac{1}{2}$ af 17.	Ole Nielsen . . .	.	.	2	.	1	1	38 $\frac{1}{2}$	.	.	.	.	.	31	.	Fæstet ^{5/12} 28	
12 & $\frac{1}{2}$ af 17.	Ole Hansen . . .	.	.	3	3	2 $\frac{3}{4}$	2	64 $\frac{1}{2}$	.	.	.	.	.	39	.	Lejer.	
13 & $\frac{1}{2}$ af 17.	Lars Sørensen .	.	.	2	1	1	1	53	.	.	.	.	.	25	.	do.	
14.	Lars Jensen . . .	.	.	.	2	1	.	39	.	.	.	.	.	8	.	do.	
	Jakob Hansen . .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	8	.	do.	
15, 4b & $\frac{1}{2}$ af 17.	Emel Hans An- dersen	.	.	2	2	1 $\frac{1}{2}$	1	52 $\frac{1}{2}$	.	.	.	.	.	25	.	Fæstet 1830.	
16.	Peder Jakobens Enke	.	.	1	2	.	.	.	.	.	.	.	.	17	.	do. 1842.	
18 a.	Jens Pedersen . .	2	.	2	.	11	6 $\frac{1}{2}$	.	.	16	.	.	.	.	.	Arves. ^{11/12} 74.	
18 b.	Jens Larsen . . .	1	4	2	1 $\frac{3}{4}$	8	15	1	.	6	.	1	.	68	.	Forpagter.	
18 c.	Jens Hansen . . .	.	.	.	1	.	26	.	.	.	.	.	.	12	.	Lejer.	
	Niels Larsen . . .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10	.	do.	
	Tilsammen . . .	44	1	2	2 $\frac{1}{2}$	235	87 $\frac{1}{2}$	23	.	166	.	23	.	493	.		
	Smidstrup By:																
1 a.	Hans Jensen . . .	5	3	1	1 $\frac{1}{2}$	29	79 $\frac{1}{2}$	5	.	8	.	5	.	54	.	Fæstet 1859.	
1 b., c.	Møller Olsen . .	2	2	3	2	13	4	.	Afgifterne, se Nr. 3 i St. Rødbinge						.	Arves. ^{10/6} 74.	
2.	And-Larsens Enke	7	1	1	.	43	20	4	.	8	.	4	.	32	.	Fæstet 1832.	
3, 17 c.	Jørgen Jørgen- sen.	7	4	.	.	43	8	4	.	8	.	4	.	33	48	do. 1841.	
4, 16 a., 17 e.	Lars Jensen . . .	6	6	3	1	43	11	4	.	9	.	4	.	33	48	do. 1837.	
5, 17 d.	Niels Jensen . . .	6	.	.	2	29	11	5	.	5	.	5	.	44	.	do. 1850.	
6, 17 b.	Lars Olsen	7	1	2	2 $\frac{1}{4}$	38	67	6	.	8	.	6	.	49	.	do. 1851.	
7 a., 8 c.	Peder Pedersen .	1	2	1	1 $\frac{1}{2}$	5	52	.	.	8	.	.	.	.	.	Arves. ^{20/12} 72.	
8 b., 6 b.	Peter Gottfredsen	1	2	1	.	6	16	.	.	9	.	.	.	.	.	do. ^{26/7} 73.	
	Tællis	45	3	3	1	251	76 $\frac{1}{2}$	28	.	63	.	28	.	246	.		

Matr. Nr.	Beboernes Navne.	Hartkorn.				Sam- mel- stat.		Landgildeafgifter.						Naar Fæster eller Arvefæster.		
		Tdr.	Sth.	Føl.	Alb.	Rbd.	s.	Kug.		Byg.		Lagre.				
								Tdr.	Sth.	Tdr.	Sth.	Tdr.	Sth.		Rbd.	s.
7 b.	Transport...	45	3	3	1	251	76½	28	.	63	.	28	.	246	.	
	Poul Larsens	.	.	3	2½	.	48	.	.	.	.	.	.	16	.	Fæster.
8 a.	Enke	.	1	2	2½	.	88	.	.	.	.	.	.	16	.	Fæstet 1845.
9 & 15.	Gotfred Hansen.	.	1	2	1½	1	11	.	.	.	.	.	.	16	.	do. 1849.
10.	Jens Larsen ...	.	2	3	2½	2	7	.	.	.	.	.	.	22	.	do. 1854.
11.	Lars Pedersen ..	.	1	3	2	1	38½	.	.	.	.	.	.	27	.	Fæster.
12.	Jens Nielsen ..	.	1	3	1½	1	32½	.	.	.	.	.	.	13	92	Fæstet 1838.
13.	Peder Andersen.	.	1	3	1½	1	32½	.	.	.	.	.	.	13	92	Fæstet 1838.
	Peder Nielsens	.	1	3	1	1	28½	.	.	.	.	.	.	17	48	do. 1845.
14.	Enke	.	1	3	1	1	28½	.	.	.	.	.	.	17	48	do. 1845.
	Tertel Olsen,	.	2	.	.	1	41	.	.	.	.	.	.	20	.	do. 1850.
	Smed	.	2	.	.	1	41	.	.	.	.	.	.	20	.	do. 1850.
16 b.	Bredeshave	2	3	1	½	13	86	.	.	27	.	.	.	.	.	Forpagtet.
6 c.	Gudsforvalter	.	.	1	¾	.	19	.	.	1	.	.	.	.	.	Arves. ¼ 1873.
	Nielsen	.	.	1	¾	.	19	.	.	1	.	.	.	.	.	Arves. ¼ 1873.
	Tilsammen:															
	Smidsstrup	49	3	1	1½	275	92	28	.	91	.	28	.	394	44	
	St. Røddinge ..	44	1	2	2½	235	87½	23	.	166	.	23	.	493	.	
	Talt Bøndergode															
	i Snejere Sogn	93	5	.	1	511	83½	51	.	257	.	51	.	887	44	

Bredeshave.

Allerede 1756 laa her i de saakaldte „Lille Røddinge Bænger“ et Hus, kaldet „Bredos Haugehuus“¹⁾; her var nemlig anlagt en Art Planteskole, og i Huset var der, saa vidt det skjønnes, indrettet Behoelse ikke alene for Gartneren, men ogsaa fandtes der nogle Bærelser for Hørfabet, da Bredo v. Munthe-Morgensjerne meget yndede Stedet for dets smukke Beslignhed. Hans Søn, Konferentsraad Morgensjerne, indtog efterhaanden den omliggende Udjoro, saa at der henlagdes 1 Gaards Lorder fra Brøderup, 1 do. fra Sjolte og 1780 Resten af 1 Gaard fra Smidstrup, Kongens Møllelod og Lappensjøe gl. Krojorder samt en Rest af Evens øde Lorder (se S. 56). Hvor vidt Udbygningerne vare opførte tidligere vides ikke — Gehejmeetatssaad Trap ansøger i „Stat.-topogr. Beskrivelse af Kongeriget Danmark“, at Bredeshave er opført 1775 — men Hovedbygningen er ikke opført før end 1782, da Lorderbogen over Bredeshave af 1795 har til Udskrift „Bredeshave Ladegaard indrettet og opbygget 1782 af Konferentsraad Morgensjerne“; — han kaldte den efter sin Fader Bredo „Bredeshauge“. — 1798 tilkom Resten af Evens øde Lorder, og ved kongelig Bevilling af ^{19/10} 1805 lagdes 1 Gaard fra L. Røddinge paa 4 Ldr. Hartkorn og 36 Ldr. Land under Bredeshave, 1824 tilkom gl. Lappensjøe Kroes (1780 tillagte) Lorder paa 24 Ldr. 6 Skpr. Land, hvoraf dog ca. 10 Ldr. Land fordeltes til 4 Huse, og endelig forpagtedes 1850 „Østermarken“ fra Gaarden Matr. Nr. 5 i Smidstrup med 2 Ldr. 3 Skpr. 1 Fdkr. ^{1/4} Alb., saa at Bredeshaves samlede Areal efter Opgivelsen

¹⁾ Bællestovs Fæsteprotokol.

til det statistiske Bureau udgjør 286 Tdr. Land, hvoraf 33 Tdr. Ld. Skov og 22 $\frac{1}{8}$ Ld. Land Eng, Resten Agerland med i alt 24 Tdr. 3 Skpr. 1 Fodr. 1 Alb. Ager og Engs Hartorn og 6 Skpr. 3 Fodr. 1 Alb. Skovfjeld.

Angaaende det under „Bredeshave Aulsgaard“ ved dens Oprettelse henlagte Bøndergods henvises til Fordebogen af 1795 (S. 60 og 61). — Alle underliggende Gaarde og Huse ydede Naturalhøveri.

I Begyndelsen breves Bredeshave som en Aulsgaard under Bækkeflov ved „Aulsmænd“ og Forvaltere. Af saadanne kendes:

Sgr. Lars Sjørgensen „Aulsmænd ved Bredeshauge“ fra 1782 — 85 (Hustru: Marie Erlandsdtr., Søn: Otto Hejnrich, døbt i Snefere Kirke 2 $\frac{4}{8}$ 1783).

Sgr. Søren Bekker fra 1785—87 „Forvalter ved Bredeshauge“ (Hustru: Elisabeth Brandt, Børn: Lykke Kirstine, døbt 8/4 1786 og Summe Gummefen Bekker, døbt 18/8 1787, begge i Snefere Kirke).

Derefter er Bredeshauge bleven bortforpagtet til:

Sgr. Jens Lange, Søn af Forpagter Lange, Juellund, fra 1788—91. (Han blev 16/11 1789 gift med Kromand Koefoeds Enke i Lappensjø, Mdm. Ane Kirstine Møller. Børn: Mathias, døbt i Snefere Kirke d. 20,10 1790, baaret af Mdm. Petersen, Engelholm. Faddere: Forpagter Lange, Aagaard (en Broder), Forpagter Hilling, Bækkeflov, Sgr. Malling, Stenby Mølle etc. — Endvidere nævnes Søsteren, Sfr. Fruage Kirstine L., gift — viet paa Bredeshave — med Møller Eggert Christopher Frederik Wilhelm Friis i St. Laarsjø i Stevns).

Bredeshave beboedes derefter fra 1791—95 af

Major Skindt,

Konferentsraad Morgenstjernes Svigerfader, da Bredeshave tilligemed Bækkeflov folgtes til Agent, senere

Baron Charles de Selby,

der igjen lod Gaarden bestyre ved Aulsmænd. Han lagde, som anført (S. 62), Resten af Eovens øde Lorder under Bredeshave og fik ved Forening af 18/8 1798 med Sognepræsten, Brandt i Snefere,

fastsat Præstetienden af Bredehave til 16 Ldr. Byg efter Kapitelstafft.

Af Bestyrere i Baron Selbys Tid nævnes:

„Aulsmanden ved Bredehave“ Rasmus Andersen og Hustru Cizel Christensdtr., døbt en Søn, Jens, d. $2\frac{2}{3}$ 1796 i Snesere Kirke.

Jakob Nielsen „Aulsmanden paa Bredehave“ og Hustru Anna Helvig Ulriksdatter, døbt Marie Elisabeth d. $9\frac{1}{12}$ 1798.

Baron Selby folgte 1802 Bredehave Gaard og Gods med Vaarfe Kirke for 30,000 Rd. til

G. J. Nøby,

den Gang og i flere Aar efter Forpagter af Nysj; senere købte han en Gaard i Lylland. Nøby folgte allerede 1805 Bredehave til

Jens Ludvig Christensen,

der efter Fortællingen skal have tjent sig stor Formue som Superkargo i det danst-ostindiske Kompagnis Tjeneste. Han lagde Gaarden Matr. Nr. 4 i L. Røddinge ind under Bredehave 1805 imod at opføre 4 Huse: 1 med 4 og 3 med 3 Ldr. Land inden 2 Aars Forløb — de 3 Torpenholtshuse og Huset Matr. Nr. 6 i L. Røddinge med 5 Ldr. Land, Resten af den nedlagte Gaard. Kun 4 Ldr. Land indtoges under Gaardens Drift, Resten, 27 Ldr. Land, indtoges til Skov. Som Vederlag svarer Bredehave 4 Ldr. Byg efter Kapitelstafft i Korn-, Kvæg- og Smaarebsfæstende til Præsten og 4 Rd. til Skolelæreren efter Forening af $19\frac{1}{12}$ 1805. — 1810 købte Christensen Løjtegaard paa Amager og folgte derpaa ved Skjøde af 13de Maj s. A. Bredehave med Lilliggende til

Kammerjunkker Frijs Raben-Hvitfeldt,

ældste Søn af Ceremonimester, Kammerherre, Gehejmeraad Raben til Veldringe og Lekkinde. Navnet Hvitfeldt antog han efter sin Hustru. Raben-Hvitfeldt besad kun Gaarden i 3 Aar, og i al den Tid betalte Godsets Beboere ingen Afgifter, da han, efter de gamles Beretning, „ikke gad være over at gjøre Bøgerne op“, — saa folgte han den til

Krigs-Assessor Kristen Sørensen,

der befod Gaarden fra 1813—21. Efter Traditionen var han tidligere Gaardejer og Sognefoged i Lellinge ved Rjøge. Han deltog som Reserveløjtnant, „Krigsløjtnant“, i Slaget ved Rjøge 1807, hvor han fik Hæd til at afkaste Broen over Lellingeaa, hvorfor han hædrede med Titlen Krigs-Assessor. Assessor Sørensen bortforpagtede Gaardens Abling; af Forpagtere nævnes en Olsen, som gik fallit, og Knipschildt, der senere blev Skytte ved Thureby. — Af Sørensens Familie nævnes en Søn, Peter Edoard, døbt i Snefjere Kirke d. $11\frac{1}{2}$ 1819, og efter Traditionen er hans 1ste Hustru og 1 Datter begravne i den omhegnede Høj i Skoven, nordøst for Gaarden. Senere giftede han sig med en rig Bryggerenke i Kjøbenhavn og folgte derpaa i Foraaret 1821 Gaard og Gods for 44,000 Rb. Sedler og Tegn til

Sejrrich Christian Vallentiner.

— „Den gamle Vallentiner“, som han benævnes af ældre, er født i Lybet, og var efter nogles Beretning Husmand, efter andres Forpagter af en mindre Gaard i Holsten indtil 1813, da han skal have set Lejlighed til i Slaget ved Sehested at bemægtige sig Svenskerne Krigskasse, med hvilken han ad Omveje flygtede til Rendsborg og overgav den til Prins Frederik af Hessen og fulgte nu med til Danmark, hvor han først skal have haft en Gaard i Sjælland i Forpagtning og derpaa 1821 kjøbt Bredeshave. Bredeshave var ved hans Modtagelse i en daarlig Tilstand, der holdtes kun 30 Køer, derimod havde man 16 Heste til Gaardens Drift foruden Hoderiet af 3 Gaarde og alle Husene, og Driften var, som meldt, kun maaelig. Vallentiner indskrænkede Hestenes Antal til 8 foruden 3, som i de første Aar brugtes ved Mærglingen; thi Vallentiner begyndte strax Mærglingen af Torterne, som fuldendtes i saa Aar. Endvidere indskrænkede han Mælkvæget til nogle saa Køer, men indkjøbte i Stedet for 100 jyske Stude, som han fedede, og senere forsøge han disses Antal til 150, noget som bidrog til Gaardens Opmøst, da den trengte haardt til Gjødning. Han var den første paa Egnen, som benyttede den amerikanske Svingplov til stor Forundring for de omkringboende, der saa, at hans 4 smaa Plove udrettede mere end det dobbelte Antal store Hjulplowe, hvortil der endda udfordredes det 2= eller

3-dobbelte Forpand. Jorderne drev han ganske paa hølstenf Vis, med Raps, Vikkehave og Rug, som han udlagde med Kløver og tøjrede af med Studene. Jorderne vare i hans Tid komne i saa god Kultur, at han høstede indtil 24 Fold Rug paa Kurte Baffe¹⁾. Hø høstede han ikke, men Vikkehave i umoden Tilstand, og kjøbte for Resten al den Sæd og Halm, han kunde overkomme. I Sommeren 1826 opbyggede han „Ny Lappensjø“ Kro ved den nye Kjøbenhavns Landevej og henlagde hertil 11 Tdr. Ld. af Gaarden Matr. Nr. 1 i L. Røddinge; den gl. Procs Tilliggende lagde han under Bredehave, men senere blev ca 10 Tdr. Ld. heraf udparcelleret til 4 Huse. I Foraaret 1828 overlod han Bredehave for 40,000 Rd. Sølv til Sønnen

Christian Ulrich Vallentiner,

da han i Forvejen havde kjøbt Gjeddesdal i Greve Sogn paa Kjøbenhavns Amt, hvilken han ved sin Død efterlod Sønnen Adolf, en anden Søn Hermann blev Forpagter af Søholm, og Sønnen August af Klintholm paa Møen. „Den unge Vallentiner“ stod ikke tilbage for Faderen som Landmand, men han drev Gaarden paa en mere stedlig Maade med Rug, Byg og Havre, i hvilken han lagde Jorden ud med Kløver. Hans Bestræbelser gif ud paa at holde Jorden fri for Ukrudt, hvorfor han om Foraaret lønne et helt Utal af gamle Mænd, Koner og Børn, der mod en Betaling af 8 ø daglig besørge de det vidtløftige Lugearbejde. Det skete ikke sjældent, at Naboeer og Venner forholde ham dette Joretagende som mindre rentabelt, men han svarede dem da almindelig: „Jo, Jo! tjener de en Dag-løn til dem selv, tjener de dog altid en 8 Skilling til mig!“ Studerholdet affjaffede han ligeledes og drev i det Sted et efter den Tids Forhold betydeligt Mejeri. At Vallentiner var højt anset som Landmand fremgaar deraf, at han stadig havde 2—3 unge Mennefter,

¹⁾ Kurte Baffe og en Del af Lille Overdrev var ikke afløst for Tienden, da Baron Selby 1798 fik afløst den øvrige Del af Gaarden herfor. Sognepræsten (Barthoe) sendte da sin Tæller der ned for at udtage hans Tiende, men Vallentiner syntes, der medgif alt for meget hertil og udbrød: „Ej, Ej! Hils Præsten, at den vil jeg dog ikke, jaa faar jeg Jorden med Vikkehave og Væter, den kan de dach ikke tælle!“ — Det hjalp, og Aaret efter, 1825, fik han Tienden afløst billig.

som lærte Landvæsenet hos ham, ligesom ogsaa deraf, at mange Bønder i Omegnen søgte Raad og Vejledning hos ham, hvilke han villig ydede dem og indskærpede med de Ord efter at have gjen-taget Raadet 2—3 Gange: „Forstod du det nu, ellers kom hellere igjen!“ Flere Bønder her i Sognet begyndte efter hans Anvisning Mærglingen af deres Torder; thi ogsaa Vallentiner fortsatte den af Faberen begyndte Mærgling.

I Efteraaret 1836 folgte Vallentiner Bredehave for 56,000 Rb. til Kaptejn Bjørn og forpagtede Gjørslev i Stevns, han lever endnu (1882) i Høj Allé i Kjøbenhavn

Hans 1ste Hustru hed Adelheid Ernestine Elisabet (Elise) Fühn, Søster til Forpagter Fühn, Suellund. Af deres Børn nævnes døbte i Kirken hersteds:

- 1) Heinrich Christian Hermann Vallentiner f. $\frac{29}{5}$ 1830.
- 2) Adelheid Johanne B. f. $\frac{1}{8}$ 1831, død 1832.
- 3) Adelheid Margrethe Ernestine B. f. $\frac{22}{4}$ 1833.
- 4) Wilhelmine Theodora B. f. $\frac{4}{9}$ 1835.

Kaptejn P. G. Bjørn

„Førgebe kun for at pløje, saa og høste samt tage af den Indtægt, det var ham muligt at saa, af Bredehave,“ paastaa de gamle. I hans Tid afløstes Hoveriet for de til Bredehave hørende 3 Bønder-gaarde i L. Røddinge, men derfor førgebe Kaptejnen ikke Folkehølet paa Gaarden, da Arbejdet nu udførtes af Godsets Husmænd, som gjorde 2—3 Ugebage hver. Kaptejn Bjørn folgte det gamle Mølleprivilegium fra den 1780 neblagte „Kongens Mølle ved Stranden“ til Kromand Olsen paa Lappensjø, som i Sommeren 1847 opførte Lappensjø Vindmølle herpaa.

I Efteraaret 1851 folgte Kaptejn Bjørn Bredehave for 75,000 Rb. og købte sig et lille Lyftsted paa Nødovre Mark ved Kjøbenhavn, men da han her blev podagrisk, folgte han Stedet og flyttede til Frederiksberg. — Af hans Familie vides en Datter Gulalila at være gift med fgl. Kammerfanger Simonsen i Kjøbenhavn.

Joakim Mohr,

Søn af Justitsraad Mohr paa Vallø, besad kun Bredehave fra 1851—56, da han folgte den til efterfølgende for 119,000 Rb.

Han mærglede Sorberne og ombyggede Kofstalben derteds. Efter Bredeshaves Salg forpagtede han Laarnborg og Laarnholm ved Korsør, nu er han Forpagter af Holkenhavn i Fyn.

Løjtnant Jakob Erik Sjeronymus Guhon Münster

nedstammer fra en Adelsflægt i Vestphalen, som indvandrede til Danmark i Frederik d. 4des Tid. Han befad Bredeshave fra 1856 —60, men garnisonerede i al den Tid ved Dragonerne i Roeskilde. Han var meget afholdt af Lyendet og Arbejderne ved Gaarden formedelt sin Gæmildhed. Efter Bredeshaves Salg rejste han til Sverrig, hvor han giftebe sig med en rig svenske Dame, tilfattede senere en betydelig Del af sin Formue, var derpaa i flere Aar Forpagter af Nybøllegaard i Sundved indtil 1864, da den afbrændtes af Præjferne, og kjøbte derpaa Gaarden Hegnsholt i Grønholt Sogn ved Fredensborg.

Peter Guhon Münster,

forhen Forpagter af Dremandsgaard, en Fætter til foregaaende, kjøbte Bredeshave med Indbo og Besætning for 119,000 Rd. — Af Foretagender paa Gaarden maa mærkes, at han 1863 byggede den store Ladelænge nord for Gaarden, Høstetalslængen og en Materiallænge. Ligeledes var han en dygtig Landmand og navnlig holdt han en fortrinlig Kreaturbesætning, hvorfor Lillægsgdyr fra Bredeshave var meget søgt i hans Tid. 1876 folgte han Gaarden til sin ældste Søn for 170,000 Rd. og flyttede til Kjøbenhavn, hvor han endnu lever.

Carl Ejler Sagerup Münster,

forhen Forpagter af Dremandsgaard og senere af Heedgaarden i Sverrig, hvilken Forpagtning han aftraadte mod en Afstaaelse af 50,000 Rd., er den nuværende Ejer. Münster anlagde i Sommeren 1876 Teglværket ved Bredeshave, der er temmelig betydeligt. (Se Topografien.) 1878 forpagtede han Hovedgaarden Nielstrup paa Holland, hvorhen han 1880 flyttede med Familie og overdrog Bestyrelsen af Bredeshave til Broderen Cand. phil. Harald Münster,

men da denne i Sommeren 1882 kjøbte Svinningegaard ved Holbæk, bortforpagtedes Mejeriet, og Gaarden bestyres nu ved en Aulsmænd.

Aulsgaarden Bredehaves Hartorn og underliggende
Bøndergods efter Lørbogen af 1874.

Matr. Nr.	Beboernes og Byernes Navne.	Hartorn.				Stovstyd.		Gammelskat.		Landgilde.					Penge.		Naar Fæstet er Arvefæst.		
		Dr.	Sph.	Fol.	M.	Sph.	Fol.	M.	Rd.	S.	Kug.		Byg.		Gavre.	Rd.		S.	
											Dr.	Sph.	Dr.	Sph.	Dr.				Sph.
1 a, b, c og d.	Aulsgaarden Bredehave	19	6	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
2 a, b.	do.	4	5	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
do.	do.	"	"	"	6	3	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
7.	do. (Storkefob) ..	"	"	3	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
	Tilsammen ...	24	4	1	"	6	3	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
L. Rødbinge By:																			
1 a.	Kristen Hansen	3	2	2	1	"	"	"	23	52	"	"	9	"	"	"	"	"	Arvefæst.
1 b.	Mølleejer Olsen (Kroen etc.)	1	1	1	1½	"	"	"	8	45	"	"	24	"	"	"	500	"	do.
1 c.	Smed Kr. Rasmussen	"	4	"	"	"	"	"	3	51	"	"	2	"	"	"	"	"	do.
2 a.	Jørg. Jensen	3	3	3	1	"	"	"	23	48	"	"	20	"	"	"	"	"	Fæst.
2 b.	Mølleejer Olsen	1	5	"	"	"	"	"	10	95	"	"	17	"	"	"	"	"	do.
3.	Lars Jensen	4	6	"	1½	"	"	"	36	43	"	"	25	"	"	"	"	"	do.
4.	Søren Olsen	"	3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	30	"	do.
5.	Mølleejer Olsen	"	2	1	1	"	"	"	1	92	"	"	12	"	"	"	"	"	Arvefæst.
6.	Anders Hansen ..	"	4	2	½	"	"	"	4	26	"	"	"	"	"	"	50	"	do.
	Tilsammen ...	16	"	3	1½	"	"	"	112	68	"	"	109	"	"	"	580	"	"
Lorpenholt-Lusene:																			
3.	Hans Sørensen	"	2	3	1½	"	"	"	2	54	"	"	"	"	"	"	22	"	Fæst.
4.	Peber Jensen	"	2	3	1	"	"	"	2	54	"	"	"	"	"	"	20	"	do.
5.	Jens Olsen	"	7	2	½	"	"	"	6	80	"	"	"	"	"	"	80	"	"
	Tilsammen ...	1	5	1	¼	"	"	"	11	92	"	"	"	"	"	"	122	"	"

Natr. Nr.	Beboernes og Dyrernes Navne.	Hortform.				Stob- skjib.		Sam- mel- stat.		Landgilde.					Penge.		Naar Gæster eller Krovesgjester.	
		Tdr.	Esh.	Fdl.	Klv.	Esh.	Klv.	Tdr.	F.	Aag.		Byg.		Gavre.	Tdr.	F.		
										Tdr.	Esh.	Tdr.	Esh.	Tdr.				Esh.
	Ol. Lappensjø Kro- jorder:																	
2 c.	Peder Jakobsen	"	2	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	19	"
2 d.	Niels Hansen	"	1	2 2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	44	"
2 e.	Peder Andersen	"	1	1 1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	24	"
2 f, l.	Kasmus Andersen . . .	"	1	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	20	"
2 g.	Ped. Sølling Jørgen- sen	"	"	1 3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	6	"
2 h.	Smed Henr. Jørgen- sen	"	"	1 1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	22	"
	Tilsammen	"	7	12 1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	135	"
8.	"Storkehuset" Jens Jakobsens Enke	"	"	3	"	"	"	"	61 1/2	"	"	"	"	"	"	"	12	"
9.	"Syngehuset" Gartneren og Stald- karlen ved Bredes- have	"	"	2 1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	20	"
10.	Jørg. Andersen	"	2	1	"	"	"	1	27	"	"	"	"	"	"	"	20	"
11.	Hjulmand Olsen	"	1	1	"	"	"	1	68	"	"	"	"	"	"	"	55	"
12.	Peder Jensen	"	1	2 2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	20	"
13.	"Evehuse" Kasm. Rasmusen	"	"	1 2 3	"	"	"	"	20 1/2	"	"	"	"	"	"	"	19	"
14.	Jens Christoffersen . . .	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8	"
	Hans Eriksen	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8 48	"
	Anton Hansens Enke	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	12	"
	Tilsammen	"	7	1 1	"	"	"	3	81	"	"	"	"	"	"	"	154 48	"
	Brøderup:																	
20.	Peder Nielsen	"	"	3 2	"	"	"	"	34	"	"	"	"	"	"	"	16	"
21.	Kasmus Nielsen	"	"	3 1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	10	"
22.	Hans Kristiansen	"	"	1 2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	20	"
	Tilsammen	"	2	2 1	"	"	"	"	34	"	"	"	"	"	"	"	46	"
	I alt Bøndergods . . .	19	7	" 1	"	"	"	"	128 83	"	"	109	"	"	"	"	1037 48	"

Som det fremgaar af foranstaaende „godshistoriske Efterretninger“ var alt Bøndergodsset her i Sognet hen imod Midten af forrige Aarhundrede Fæstegods. Den sidste Ejendomsgaard, som vides med Sikkerhed, var Grdn. Matr. Nr. 2 i L. Røddinge — „Ejendomsbonden Preben Olsen“¹⁾ — som Munthe-Morgentjerne erhvervede sig 1756, muligens vare de 2 andre Gaarde i Byen ogsaa Ejendoms- gaarde om end ikke med fuld Herlighed, de betalte endog Landgilde til Kronen 1748; 2 Aar efter bleve de af Kronen afstaaede til Vækkesskov. (Se Side 45). Efter Traditionen vare 4 Halvgaarde i Snesere By Ejendoms- gaarde til 1771, da de formedelst en overgaaet Ildebrand bleve Fæstegaarde under Grev Thott til Gaunø, mod at han opbyggede dem, da Ejerne manglede Cøne dertil; men muligens ere disse Gaarde kjøbt af Bønderne ved de paabegyndte Salg af Kron- godsset mod Uløsning af Kronens Husbonderet. Hvor vidt der før Reformationen har været Ejendoms- gaarde her i Sognet kan ikke be- vises, men synes rimeligt, naar henses til de ikke saa Ejendomme (se Side 134—35), som fra den katholske Tid var henlagt til Kirken her i Sognet, vistnok Sjøelegaver skænket af Bønder. Som det ses af Skifteprotokollen over Vordingborg Amt fra 1697, fandtes der dog nogle Ejendoms- gaarde i Amtet, saaledes i Drøsløv, Ornebjerg, Allersløv o. fl. Byer, hvorvel dette Ejendomsforhold ikke var fuld- komment, saa at Kronen ansaaes for deres Husbonde, og der svarede en aarlig mindre Landgilde deraf, ligesom Gaardene ved Fæstledighed ogsaa vare underkastede Gaardsyn. — Saadanne Ejendomsbønder benævntes da ogsaa „Kronens Ejere“ eller, hvis en Herremand var deres Husbond, „Ejere til N. N. Gaard.“²⁾ „Hvad der mest hid- drog til at forringe Ejendomsbøndernes Antal var de hyppige Mage- stifter, som Kronen foretog med Abelen, hvorved denne overdrog Abelsmanden sin Ret til Skatter og Afgifter af Selvejendom! thi Abelen hvilede ikke, førend de havde faaet Bønderne til at afstaa deres Gaarde og vare bleve Fæstere“³⁾. — Uformuenhed til at svare deres Afgifter, Udsigt til billigere Bilkaar som Fæstere, eller Abelens Løfte om Værn (Vornebskab) i Ufredstider, bevægede ogsaa Bonden til frivillig at afstaa sin Ejendomsret og blive Fæster. —

¹⁾ Vækkesskows Fæsteprotokol.

²⁾ Se flere Steder i Kolberup Rosenvinges „Samling af dft. Domme.“

³⁾ Fabricius „Illustreret Danmarkshistorie 2den Del Pag. 367.

Saaledes blev Fæstet knap 50 Aar efter Reformationen almindelig alle Vegne. Det var i øvrigt meget gammelt, endog kjendt før Reformationen. Først var det et almindeligt Lejemaal, der maatte fornyes aarlig, desuagtet blev der ved Tiltrædelsen betalt en Indfæstning, Stedsmaal, (ofte 40—50 Rd.), men denne synes dog almindeligt at blive betalt tilbage af Ejeren, naar Lejeren ikke vilde forny Lejemaalet. Ligeledes var det af Kristian d. 2den tilladt Bonden, „naar Herskabet gjorde ham Ulov og Uret, at flytte fra det Gods, han paaafad, og ind paa andres Gods, naar de gave Husbonden deres rette Fjøllovspenge, før de flyttede¹⁾. — Dernæst var Fæstet et Slags Forpagtning paa visse Aar, og endelig indførtes ved Kristian d. 3dies Refes af 1558 Livsfæste, hvor det i 4. Bog 42. Kap. siges: „Ngen Mand maa udvises af sin Gaard, som haver fæstet Gaard af sit Herfskab, naar han holder dend ved hævd og Bygning og den forbedrer samt giver sin Skyld ubi lave Lider osv.“, hvilken Ret udvidedes til at gjælde for Enken indtil næste Fardag efter hendes Husbonds Død — „men skulle de fæste deres Holig efter deres Husbonds Død, saafremt de dend vilde besidde“ (4. Bog 43. Kap.) — Disse Bestemmelser bleve endelig fastslagne i Kristian d. 5tes dsk. Lov med den Udvidelse, at Fæstet gjælder for Enkens Livstid, saafremt hun forbliver ugift og ellers opfylder Fæstebrevets Forpligtelser. Sluiningen af det 17de Aarhundrede bragte derfor Bondestanden en ikke ringe økonomisk Fremgang — og de dybe Saar, som Krigen 1657—60 særlig havde slaaet den naafte Bondestand vare allerede i Begreb med at læges, da denne snart forandrebes ved flere uheldige Landbolove. Den 1ste var Loven af 10/8 1695 om det stærpe Gaardsyn og Besætningens Forbliven ved fæstelebige Bøndergaarde, dernæst Loven om Landmilitiøns Indførelse, d. 22/2 1701 og dermed Stavnbaandet, som afløste Borneffskabet. Da tilmed Afgifterne overalt forhøjedes i 1ste Halvdel af forrige Aarhundrede, saa medførte dette, navnlig naar Herremanden var ubillig, en stor Tilbagegang, og Bonden nehsanf næsten overalt i Armod. Mange Gaarde bleve øde, idet Fæsterne flygtede bort, hvad der for Sognets Vedkommende er paavist Side 48, 49, 93

¹⁾ Forordning, som gaves til Forbed for Bønderne i Sjælland, Volland, Falster og Væen. i det øvrige Danmark var denne Flytning almindelig brugt tilforn. (A. D. Jørgensens 40 Fortællinger af Fædrelandets Historie, Pag 163).

o. fl. a. Et.). Vel tvang strenge Love af 1725 og 1769 Herremændene til at opbygge øde Gaarde samt forsyne dem med Befætning og Voldsredskaber og bortfæste dem under Tvang af Mulk, men det var vanskeligt at skaffe Fæstere til saadanne Gaarde, som naturligvis kun forsynedes med det aller nødvendigste. Herremændene maatte gribe til Truslen om ny Udskrivning til Soldat for at faa Gaarden bortfæstet eller forpligte Husmænd til at overtage Gaard i Fæste¹⁾. Misvælst

¹⁾ Som Eksempel paa, at Husmænd, der havde lidt Formue, maatte overtage Gaard i Fæste, skulle vi anføre følgende:

„I Sommeren 1762 var en Gaard i Brøderup under Linderbolds Gods blevet øde, Kreaturet var bortdød i Kvægshjen, Gaarden var næsten nebfalden, og Fæstere var flygtet bort. At finde en Fæster til denne Gaard var ingen let Sag; man havde vel Truslen om ny Udskrivning til Soldat, men da Grev Thoit ikke nænne at udsøre den, gif Tiden hen, uden at Gaarden blev besat. Da oplystes det, at Hmb. Jens Kristensen i Aasbø havde Forpligtelse i Følge sit Fæstebrev til at antage lebig Gaard, og da han „fandtes stiftet til at overtage Gaard“, seidte Grevden 2 Bogne til Aasbø for at føre alt hans Gods til Gaarden i Brøderup, da han skulde være Gaardmand dertseds. Det var netop Søndagen for Jul. Konen var gaaet til Snesjere Corp for at hente en Krulle Mælk, da deres egen Ko var guld, saa Jens havde ikke hendes Bistand at forlade sig paa i denne kritiske Stilling. Han bad for sig, tilbød at fritjåbe sig for Gaarden, om man blot vilde lade ham Tid til at henvende sig til Godsforvalteren. Her hjalp imidlertid ingen Bønner, Kuffene maatte handle efter givet Ordre. De læsede da alt Jens's Bostab paa Bognene, tog den 12aarige Marie, satte hende op paa den forreste Bogn og bandt Koen til samme, i det de overlod til Jens at komme bag efter, hvis han ikke vilde tjøre med. Afsted gif Toget, Jens gif bagefter. Lidt efter Middag antom man til Brøderup, hvor Godset blev læstet af, og det blev indfærpet Jens, at nu var han Gaardmand i Brøderup. Der stod nu Manden med sin græbende Datter og sine sørgmodige Lantar. — Imidlertid var Konen kommen hjem fra Snesjere Corp og finder Huset „ryddet“; hun forblev dog ikke længe uvidende om Grunden dertil; thi straks indfandt Veninderne sig med Trøstens og Deltagelsens Nie og berette græbende, at hun skal være Gaardkone i den øde Gaard i Brøderup, ved hvilken Efterretning hun udbrød i høje Klageraab og straks begav sig afsted til Brøderup, hvor hun ved Synet af al den Armod hun saa, paany giver Sorgen frit Løb. Det var ogsaa hun Elenighed, de havde for Wie; Gaarden var omtrent nebfalden, og alt Kreaturet bortdød saa nær som et gl. Øg, „der gif paa Mødningen inde i Gaarden og aad Urteham;“ men Jens og hans Kone lagde ikke Hønderne i Etsjødets og vedblev at sørge; de toge alvorlig fat paa at reparere paa Gaarden, saavel inde som ude, og Tiden gif for dem, uden at de vidste hvordan. Da sér Konen en Dag, at Folk i Byen vandre Kreaturet til Aften inden Klaffen er rigtig 3 om Eftermiddagen; forundret løber hun ud og spørger Manden derom. Han erindrer da, at det maa være Juleaften. Da Konen første det, kaster hun, hvad hun har i Hønderne og udbrøder: „Herregud, er

og Kvaegsyge, som oftere indtraf fra Midten af forrige Aarhundrede, hidrog i Forbindelse med de øvrige uheldige Forhold for Landbovæsenet til at forsøge Glendigheden, saa at Lidten fra Midten af forrige Aarhundrede og til Stavnsbaandets Løsning hører til de sørgeligste i den danske Bondestands Historie. — Vi skulle derfor, inden vi forlader dette Afsnit, stræbe at vise det fordærlige i flere af Datidens Landboforhold, oplyste ved Eksempler, hentede fra de stedlige Forhold.

En af de største Hindringer, og vel den største, for Landbovæsenets Opkomst var fra gammel Tid **Hoveriet** eller Ydelsen af personligt Arbejde som Bederlag for Brugen af overladt Jord, Gaard eller Hus. Hoveriet var i Begyndelsen ikke særlig trykkende, da der levedes Bonden Lid til at udføre sit eget Arbejde, men efterhaanden udvidedes Hoveriet mere og mere; blev aldeles ubestemt, og oversteg til sidst alle Nærmelighedens Grænser, saa at Bonden maatte tilbringe sin meste Tid paa Hovmarkerne eller med Rejser for Gæskabet. — 61 Spandage (med Hjøretøj eller Bøspending) og 122 Gangbæge var det almindelige Hoveri, men mange Steder ydedes endnu langt mere, og det værste var, at Herremanden til enhver Tid kunde tilfige Bonden til Hoveri, ofte med kun 1—2 Timers Børfæl, saa at han revs bort midt i sit eget Arbejde for at udføre Herremandens. Følgen heraf var, at Bonden maatte udføre omtrent alt sit eget Arbejde i Utide. Sæden maatte lægges i Jorden baade Foraar og Efteraar i Regnvejrs; thi naar det var godt Vejr, maatte han paa Hovmarken, lige saadan gif det i Høsten: Sæd, Hø og Løv maatte høstes i vaad ofte i aldeles fordærvet Tilstand. — Dette frembragte en Vigeegyldighed for egne Interesser, der nødvendig førte endnu dybere ned i Armod, ligesom det affødte en Dorstighed og Dovenskab paa Hovmarken, der kun overvandt ved Synet af Ladefogdens Stof og Ribefogdens Pisk; men som plejedes desbedre i Hjemmet. — Ydelsen af Hoveri førte derfor næsten altid Fattigdom med sig. Dette lader

---

det Hvide Avten, ja saa maa jeg nok skynde mig ind at faa lavet nogen Melgrød!" — De holdt saa Juleaften dermed, men det var nok sidste Gang, at de fejrede Juleaften saa fattig, Greven forhøvede Gaarden med ny Besætning og Fødeforn, og var det end smaat i flere Aar, vandt de dog ved udholdende Flid frem til taalelige Vilkaar. Sviger-sønnen blev en anset Bonde der i Byen, hans Søn blev Sognefoged, og dennes Søn er den nuværende 70aarige Ejer af Gaarden.

fig ogfaa paavise for Sognets Vedkommende. „Det fattige Brøderup“, „den røde By“ (Smidstrup) for ej at tale om Snefere Torp og Søpperup vare til langt ind i dette Aarhundrede Sognets fattigste Byer, fordi de maatte yde Høveri, medens de vestlige Byer i Sognet, Snefere og Afside, hørte til Egnens mest velhavende, men de vare ogsaa fritagne for Høveri fra forrige Aarhundredes Begyndelse mod et billigt Vederlag: i Kronens Tid fra 9 Mk. — 2 Rd. og i Aarhundredets Slutning fra 18—22 Rd. Og dog var det Høveri, som ydedes af største Delen af Sognet, et billigt Høveri, baade til Kronen og senere til Lindersvold og Engelholm. Strængest var vel Høveriet til Bækkeflov, men Tilstanden paa dettes Gods her i Sognet var da ogsaa saaledes, at omtrent Halvdelen af dets Bønder ikke kunde svare deres Afgifter, hverken til Herfald eller Kommune, men stadig vare paa Restancelisterne, endog til efter 1850. Det var derfor en sand Velgjerning mod Bønderne, da Høveriet afløstes, hvilket skete paa Engelholms Gods 1844 og paa Bækkeflov 1845 — paa Lindersvolds Gods var det allerede afløst 1805; thi ansattes Vederlaget herfor efter mange Bønders Formening alt for højt, saa der ofte gjordes Ranfæligheder ved Høveriets Afløsning, saa viste det sig dog snart, at Bondestanden fra den Tid af gik frem i Velstand, da den nu havde al sin Tid og sine Kræfter til Varetagelsen af eget Arbejde¹⁾. En næsten lige saa fordærvelig Hindring for Landbrugets

¹⁾ For at give en Oversigt over Høveriets Størrelse i Aarhundredets Begyndelse ansøges her den af Baron Selby til Bækkeflov med sine Bønder indgaaede Høveriforening af 1ste Marts 1800, ved hvilken Høveriet til Bækkeflov dog betydelig nedfattes. Herefter havde hver Gaard paa Godset sin Fodlob paa 7^{1/2} Stp. Vd. i alle Gaardens 12 Marker, som de „tilbørligen skulde dyrke og høste.“ Endvidere skulde hver Gaard afgive et Bud til at fjøre Forpagterens Sætte, naar Jorden skulde harves eller tromles. Til Brak- og Vandgrøfters Gravning skulde hver Gaard afgive aarlig 4 Dage med forfarligt Bud og Værktøj; til Vandfurens Rensning og Sanfning af Sten 2 Dage, 1 om Efteraar og 1 om Foraar; fjøre Gjøbning — ikke alene til de 7^{1/2} Stp. Vd. i Brakmarken — men ogsaa paa andre Jorder, hvor forlangtes. Til Høvtærfning mødte hver Søgnedag 10 Karle i rigtig Dmgang (40 Gaarde, altsaa hver 4de Dag), samt ligeledes i Dmgang opsatte Stengærder, for hvilke 2 Arbejder dog ogsaa kunde betales 8 Rd. 40 S., endvidere efter Dmgang rense Korn og selv medbringe Sold og Sække. 3—4 Rejser aarlig med Sæde enten til Kjøge, Næstved, Præstø, Bordingborg eller andre ikke længere dottiggend Løbepladser, Læsset: 4 Tdr. Rug, 5 Tdr. Byg. Endelig ved-

Fremgang som Hovetiet var det fra de ældste Læder nedarvede Jordfællesskab, som først ophævedes ved Loven af 23de April 1781, dog ikke straks, men efterhaanden, og, som vist, for Sognets Vedkommende fra 1794—1803. Jordfællesskabet bestod deri, at famelige Gaarmænd i hver By uden Hensyn til, om de vare Selvejere eller Fæstere, vare fælles om alle de til Byen liggende Jorder med Undtagelse af de op til hveris Gaard liggende Lofter, der betragtedes som hver Mandis Særlige. Udmarkerne eller Overdrevene, der almindelig vare bebojede med Underfod, benyttedes til Græsning for Byens samtlige Kreaturer. Ofte havde flere Byer Part i Overdrevene — „Fællesskab“ — „Fællig“ — ; og hver Gaard af de i Overdrevet lodtagne Byer havde da Ret til at lade græsse et vist Antal Kreaturer efter Gaardens Hartkorn. Endelig var ogsaa Hedestænkninger og Lørvemoser almindelig fælles for flere Byer. — Den øvrige og største Del af Bymarken var ikke delt i lige saa mange Lødder som der var Gaarde i Byen, men for at enhver Mand kunde nyde lige Skjel og saa en lige stor og lige god Lod var Bymarken afdelt i mindre Stykker, Bange eller Marker, efter Hensyn til Jordens forskellige Godhed og dens nærmere eller fjærnere Beliggenhed. Almindelig deltes Bymarken i 3 Marker eller Bange, disse vare saa igjen delte i flere mindre Stykker (Aase) efter Jordens Godhed og i hver Bang eller Aase tildeles derefter ved „Rebning“ hver Gaard sin Ager, hvorved det ofte skete, at hver Mand kunde saa Jord paa 20—30

ligeholde sin Del af Hegnene omkring Hovmarken, der var delt mellem Bønderne ved en Landmaaler.

	Spanddage.	Gangdage.
Til Kornstakkes Indflytning ydede hver Gaard	4	5
Til Skovning af Brænde, Løv og Bygnings- tsømmer	12	10
Til Humleavlens ved Gaarden	„	2
Gaandlangerarbejde ved Gaardens Bygninger	„	3
Vandstæbernes Rensning ved Gaarden og i Marken	4	4
Rejens Reparation ved Gaarden og i Marken	6	4
Rjørsel af Flyttegods	2	„
Ubestemt Hovet	4	4

Naar dertil lægges det strænge Hovet i Anledning af den ny Kjøbenhavn's Hovedlandevej fra 1806—1826, almindelig 1 Bogt og 2 Mand daglig fra Saaning til Høst, saa har man her et Begreb om Hovetiets Størrelse — og om den Tid, der levedes Bonden til eget Arbejde.

Steder eller mere.¹⁾ — Markerne havde (som ses af nedenstaaende Note) hver sit specielle Navn, men benævnedes ogsaa efter Besaaingen: Bygvangen, Rugvangen og Fælleden.

I Bygvangen saaees Byg og Blandforn, og i Rugvangen Rug, Kxter og Havre. Fælleden henlaa til Høflet og Græsning til hen paa Efteraaret, hvorefter den behandlebes som Brak og derefter be-
saaees med Byg næste Foraar. Denne Driftsmaade kaldtes *Ærevangs-*
bruget og blev almindelig brugt overalt. Senimod Aarhundredets
Slutning afløstes det dog somme Steder af en 6 Marks Drift,
3 Marker med Sæd og 3 til Høflet og Græsning. Denne Dyrk-
ningsmaade brugtes meget paa Gissfeld Gods, hvor den var ind-
ført af den dygtige Landmand, Major West til Lybjærggaard, og var
langt at foretrække for Ærevangsbruget, hvor Jorderne hverken kunde
faa tilstrækkelig Hvile eller Gjødning — almindelig kun hvert 6te eller
9de Aar —, og naar den ikke fik større Udbredelse, skyldes det for-
nemmelig gammel Slendrian og Bødhængning ved det nedarvede;
thi vilde en eller anden fremmeligere og mere oplyst Bonde indføre
denne eller en anden Dyrkningsmaade, som han ansaa heldigere, paa
sine Jorder, forhindrebes han deri ved Byens Lov eller Bedtægter,
som fastsattes ved de fleste Bymænds Stemmer, ja han kunde endog
idsømmes Bøder, der i Følge Byloven kunde indrives af vedkom-
mende Bymænd selv — og han maatte saaledes blive ved det
nedarvede Ærevangsbrug, der ogsaa næsten alle Vegne stod ved Magt
lige til Udfikstningen, da der ved Paalæg af Godsæjerne og efter
Regjeringens Forslag — hvorom Fæstebreve fra den Tid bære
Bidnesbyrd — almindelig indførtes en 9 Marks Drift.

¹⁾ Som Eksempel herpaa ansøres Præstegaardens Tiliggende i Snesere 1738 (Efter Kirkens Dagbog).

A. I Delhøvsmarken: 1. Kragetorn, 2. Tjørnekildebjerg eller Stalhø, 3. Sølstén eller Favres Holm, 4. Magelaae, 5. Kongens Kirke eller Tjørnehøj.

B. I Kirkemarken: 1. Kirkebøngnet, 2. Haaestén, 3. Aasholmen (ved Næstved-Bejen), 4. Fiskeparken, 5. Høfve-agre (ved Lasfide-Bejen) 6. Mæbrøds Tol, 7. Torp Kjers Bolet, 8. Humle Skov, 9. Burrebjerg, 10. Torp Holmen, 11. Stovstykken og 12. Præstehøfd ved Brøderup Skel.

C. I Tjørnekous eller Sømarken: 1. Kragetjør, 2. Møllehøvs-agrene, 3. Præstemøse, 4. Brøllenshøfd, 5. Bremseraab, 6. Tjørnekousholmen, 7. Bagrisene, 8. En Rugholm paa 4 Agre ved Smidstrup 9. 2 Havreagre ved E. Røbbinge By.

Men Udbyttet af Tревangsbrugets Dyrkningsmaade var ogsaa kun ringe. I gode Aaringer høstedes 3—4 Jold Rug, 5—6 Jold Byg og 4—5 Jold Havre, men almindelig kun 3 Jold af hver Sædart i Gjennemsnit; naar nu Misvækskaar indtraf som 1697—1700, 1709, 1718 og 1755—60, høstedes ikke stort mere end Ud-sæden, og da saa det kun sørgeligt ud for Bonden, der maatte ty til Herremanden om Laan baade af Jøde — og Sædekorn; dette „Laane-korn“ var almindelig af en ringe om ikke slet Beskaffenhed, medens det maatte tilbagebetales i gode Varer og med Opmaal — en Grund mere til Bondens økonomiske Ruin, da saadant Sædekorn ikke skulde give mange Jold.

En naturlig Følge af Agerbrugets daarlige Tilstand var en ringe og snap **Kreaturbesætning**, navnlig paa Kvæg. Den store Heste-besætning, som nødvendigvis maatte holdes dels for Hveriets Skyld, dels som en Følge af Landbrugets hele slette Tilstand med uhaand-terlige Avlsredskaber, kunde ene fortere den Smule Hø og Halm, som høstedes; man maatte derfor indskrænke den øvrige Besætning til det mindst mulige om Vinteren for at kunne overføde det til For-aaret, men som oftest havde Bonden hverken Hø eller Halm til sine Kreaturer længere end til Paaste. „Det sædvanlige var derfor, at saa snart Frostten var af Jorden, blev alt, hvad Bymændene ejede af Kreaturer, Heste, Kvæg, Faar, uringede Evin og Bæs imellem hver-andre, drevet ud paa Brakmarken, hvor den tarvelige Græsbevækst, som groede efter de 2 foregaaende Aars Kornafgrøde, snart var fortæret, og Dyrene lige frem udsatte for Mangel. Naar Sæden var høstet, kom Kreaturerne vel paa Været, men naar der heller ikke var mere at fortære, maatte de skjytte sig selv og fristebe et ynkeligt Liv paa Overdrevet, indtil de først hen ad Juletid i en forkommen Tilstand bleve hentede hjem“¹⁾. Som det fremgaar af foransøttede Skiftebreve var den almindelige Besætning paa Bøndergaarde her i Sognet: 8—10 „dygtige Plougbæster“, 2—3 Køer, 1—2 Unghøveder og nogle Kalve. Derimod var Besætningen af Smaakreaturer almindelig be-tydelig, da disse ikke kostede meget at føde, eftersom de for største Delen maatte forskaffe sig Føden selv. Saaledes holdtes der almin- delig paa hver Bøndergaard 10—20 Faar og derover, men disse gif

¹⁾ C. E. F. Reinhardt „Et Uffnit af den danske Bønderstands Krønike“ S. 31, 32.

ogfaa ude hele Vinteren, naar ellers Vejret da paa nogen Maade tillod det, og ellers fodredes de paa Stalben med Vrethalm o. l.; ligeledes holdtes almindelig fra 10—15 Stkr. Svin foruden Grise, der om Sommeren fodredes paa Græs (Græsvin) og om Efteraaret og Vinteren, indtil der faldt Ene, levede i Overtrevene eller Skovene, af og til forsynet med lidt Affald fra Mensningen af Sæden. De bleve da ogsaa derefter, almindelig vejede de fra 2—4 Lpd. Flæsk, men kunde dog i gode Udenaar, eller naar der var høstet godt, saa de bleve „hjemmesedebe“ (Boelsvin), veje indtil omtrent dobbelt saa meget. Ligeledes holdtes der ogsaa en stor Mængde Gæs, og i somme Byer hersteds som Sølperup og Brøderup ligeledes mange Kalkuner. Smaatreaturerne indbragte Bonden en betydelig Indtægt og var hans sikreste Indtægtskilde, naar Høsten slog fejl; uden dem vilde han næppe være i Stand til at svare sine Afgifter og forskaffe det nødvendige til sin Families og sit Huses Underhold.

I Følge en 1798 foretagen Kalkulationsforretning over Lindersvolvs Gods¹⁾ fandtes paa dettes 42 Gaarde her i Sognet en Hestebesætning af 86 Vognheste, 327 Ploughæster og 38 Føl og Plage, i alt 451. Da der i Sognet var endnu 38 Bøndergaarde og 2 Herregaarde, der udgjorde mindst 9 Bøndergaardes Areal, kan Sognets Hestebesætning uden Overdrivelse anslaaes til 900, medens der vel næppe fandtes 200 Høer foruden Ungkvæg og Kalve.

Til Sammenligning ansføres Sognets Kreaturbestand d. ¹⁵/7 1881, efter Indberetningen til det statistiske Bureau:

557 Heste.	1,967 Stkr. Hornkvæg.	908 Faar.	1,242 Svin.
(deraf 11 Hingste	(54 Tyre og 572 Stkr.	(59 Bøddere,	(8 Orner 105
og 59 Føl).	Ungkvæg).	267 Lam).	Søer),

hvoraf det fremgaar, at Hestenes og Faarenes Antal er omtrent indskrænket til det halve, medens Kvægholdet er formeret til det 5dobbelte.

Til Sammenligning med Nutidens Landbosforhold ansføres her den, d. ¹⁵/7 1881 afgivne Indberetning til det statistiske Bureau, der giver en temmelig sikker Oversigt over Sognets Areal og dets Anvendelse for nærværende Tid.

¹⁾ Opbevares i Gaunø Godsarkiv.

Besaaing.	Besaaet Areal.	Udsæd.	Besaaing.	Besaaet Areal.	Udsæd.
	Ædr. Fd.	Ædr.		Ædr. Fd.	Ædr.
Hvede	275	286	Kartofler	7	43
Rug	409 $\frac{3}{4}$	407 $\frac{1}{2}$	Runkelroer	9 $\frac{1}{2}$	
Byg	1157 $\frac{1}{2}$	1133 $\frac{1}{4}$	Sukkerroer	5 $\frac{1}{4}$	
Havre	705 $\frac{1}{4}$	848 $\frac{1}{2}$	Gulerødder	1	
Boghvede	1	1	Turnips	1	
Trier	190 $\frac{3}{4}$	211 $\frac{3}{4}$	Andre Rodfrugter ..	4 $\frac{1}{2}$	4
Vifter	12 $\frac{1}{4}$	12 $\frac{1}{2}$	Hør	1	
Bønner	6 $\frac{1}{2}$	7 $\frac{1}{4}$	Humle	1	
Blandsæd	390 $\frac{1}{2}$	428 $\frac{3}{4}$	Røver- og Græsfrø .	(744 $\frac{5}{8}$)	14490 (K)
do. til Grønsfoder ..	49 $\frac{1}{4}$	58	Rodfrugter etc....	27 $\frac{3}{4}$	47
I alt Sædarter...	3197 $\frac{1}{2}$	3394 $\frac{1}{2}$			
Alf Agermarken anvendes:		Ædr. Fd.			Ædr. Fd.
Lil Afgræsning	1144 $\frac{7}{8}$		Som Eng henligger	102 $\frac{1}{2}$	
— Høstet	657 $\frac{1}{4}$		— Moser og Kjær	149 $\frac{1}{4}$	
— Røver- og Græsfrø..	5 $\frac{1}{4}$		Stenmarker etc.	4 $\frac{8}{8}$	
— ren Brak	667 $\frac{1}{2}$		Som Skov (15 Ædr. Fd. Naale-	164 $\frac{5}{8}$	
— halv do.	51 $\frac{1}{2}$		skov)	147 $\frac{1}{2}$	
Græsmarker og Brak ..	2528 $\frac{2}{7}$		Dejn, Beje, Vandareal ...	568 $\frac{1}{4}$	
			Eng, Skov etc....		
Endvidere:					
Lil Byggegrunde	61 $\frac{1}{2}$		Sognets samlede Areal er		
— Haver	76		faaledes	6459 $\frac{3}{4}$	

Ansættes en gennemsnitlig Høst af 10 Fold eller 10 Gange Udsæden, høstes der aarlig i hele Sognet omtrent 34,000 Ædr. Sæd af alle Slags, foruden Udbyttet af Rodfrugter og Kulturplanter.

I Slutningen af forrige Aarhundrede henlaa omtrent $\frac{1}{4}$ af hver Bys Areal som Græsgangsmarker eller Dverdrej; af det samlede Areal henlaa mindst $\frac{1}{8}$ som Enghuller og Ellemoser, der senere ere

opdyrkede; tilsammen henlaa saaledes $\frac{3}{8}$ af Arealet uopdyrket. Paa Nøsten, $\frac{5}{8}$, høstedes gennemsnitlig høst 4 Fald, eller $\frac{4}{10}$ af en Gjennemsnitshøst nu. Det høstede Kornudbytte for hele Sognet kan i Slutningen af forrige Aarhundrede saaledes kun anslaaes til $\frac{1}{4}$ af ovenanførte 34,000 Ldr. eller 8,500 Ldr. Sæd af alle Slags.

Vi have saa ofte i det foregaaende nævnt Kvægdøden som en af Hovedaarfagerne til Bondestandens store Tilbagegang i forrige Aarhundrede, at vi med et Par Ord nærmere skulle omtale den.

Kvægpesten udbrød i Begyndelsen af forrige Aarhundrede i Aften og trængte derfra ind i Europa, vandrede, trods alle Forsigtighedsregler, gennem Tyskland op til Danmark, hvor den fra 1745—47 skal have bortrevet ikke mindre end 457,352 Høveder¹⁾. At den allerede den Gang rasede hæftig her i Sognet, ses af et Par gamle Skattebøger fra den Tid, som ere i vor Besiddelse, da Beboerne efter disse i Aarene 1748—51 aarlig fik Erstatning (4—5 Rd.) med Afdrag i deres Skatter „i Følge Forordningen om den grassferende Kvægdød“. I Sommeren 1762 kom den igjen og vedvarede med Afbrydelse her i Sognet til 1781, da det af Fæsteprotokoller fra denne Tid ses, at „Fæsterne fritoges for at svare til Besætningen, om denne ved en almindelig Kvægdød, inden Afleveringstiden maatte være bortfalden.“²⁾

Efter Pastor Brasch's Optegnelser om Vemmetofte bortrev den 1762—63 254,994 Kreaturer. En 1871 afdød 90aarig gl. Kone fra Brøderup har fortalt, at hendes Moder, som var født 1749, kunde erindre Kvægdøden 1762 o. flg. Aar, og ofte fortalte, hvorledes Kvæget stod og styrkede dødt om baade i Mark og paa Stald, samt at kun en eneste Ko der i Byen overlevede Pesten 1762—63. I øvrigt var det ikke alene Kvæget, der angrebes, men ogsaa Hestene; saaledes døde førstnævnte Aar 23 Heste paa Gisselsfelds 5 Gaarde i Sneskjere Løp³⁾, og Forholdet har vel omtrent været det samme overalt hersteds. — En almindelig Forfærdelse greb Folk, næsten alt Arbejde standsedes; derimod samlede man i Skoler og Huse, sang

¹⁾ Peterfens „Vallø og Omegn“.

²⁾ Ballefskovs Fæsteprotokol.

³⁾ Justitsraad Rasmussens „Optegnelser om Gisselsfeld“.

Salmer og bad for Pestens Dphør; der blev affholdt extraordinære Bededage i Kirken „for den elendige Kvægsyge“, og fra Prædikestolen bad man efter den ved Reskriptet d. ²⁶/₃ 1745 forefrevne Formular: „Sig Herre, det er nok, og byd denne Plage at ophøre!“ — Ligeledes udkom en trykt Vise om Kvægsygen, som blev sunget i mange Aar efter Plagens Dphør. Da det muligen kan interessere Læsere at kjende den, hidfættes den her.

En Nye Viise

Om den store Lande-Plage, den bedrøvelige Dvæg-Syge, som først tog sin Begyndelse ved Zule-Lider ubi Holsteen, og siden, som en Smitsom Pestilente har vanket igjennem adskillige Stæder, og for Menniskenes Synners Skyld ødelagt det ustyrbige Dvæg, saa at mange Herregaarde og mange Byer ere hartad blevne øde for Dvæg, Stude og Kiør, baade i Holsteen, Sylland og Sædland etc.

Synges som: Daphnis gif for nogle Dage etc.

Trykt Aar 1746.

1. Kommer, alle Folk, og skuer Herrens store Bredes Riis!
Seer, hvor hand hver Siel nu truer, som ham ingen Lof bewiis;
Da hand Pest blandt Dvæget sender, og om sig ey Folk omvender,
De forvist nok vide maa, det dem ligesaa vil gaa.
2. Hør, hvor Herrens egne Sønner, Præsterne, den Levi Flok,
Søge Gud med deres Bønner: Hold dog Herre! det er nok!
Men see, Plagen dog ey endes, Dagligdags den mere kjendes,
Da man hører altid fleer, som der miste hver Dag meer.
3. Da det først i Holsteen hørtes, at for Juul i Aaret før
Der da mangen Aarsag førtes, hvorfor Dvæget saadant dør,
At det var naturligt, sagde nogle, og end meer tillagde,
At man kunde raade Bod paa det, som der foreskød.
4. Men de andet fik at vide, der at hele Snefe falbt,
Der det ved hverandres Side stod og høde overalt,
Da de kunde nok erfare, Herren vilde ikke spare
Dvæget, sørend Syndere gjorde fand Omvendelse.
5. Thi da Sygen havde været her i Holsteen overalt,
Og det meste Dvæg fortæret, som fand neppe blive talt,
Er den hen til Sylland sløyet, ja endba ey nok fornøyet
Har den sig til Sædland vendt, som er nok blant dennem kjendt.

6. O! de skjønne Tybste Stube og de kostelige Rjør
Saa man hastelig at lude ned paa Markerne og døe!
O! hvad Vnf og hvad Glende maatte man blant dennem kjende,
Som der nylig friske gif, de sin Rest paa Timen fik.
7. I en By man kunde regne meer end hundrede og tre,
Som paa een Nat allevegne døde ud hos Borgerne;
Ia hvert Kree, som Sygen havde, man, før Døden kom, nedgrave,
Saa der var ey Ende paa al den Jammer, man her saae.
8. Hvad er ey fra Fjæn berettet: Der til dem den Syge kom,
Da der vare oversettet hen til Erolborg Stube, som
Udi Holsteen var befængte, hvilket da de estertænkte,
Myrdte selv tre hundrede for at stelf de øvrige
9. Eæbland maa sig og beklage, hver en Herregaard deri
Har af meget, lidt tilbage, og kan ey forsikre sig.
Den endnu maa det beholde, — og hvad monne fligt forvolde,
Uden vore Synder, som elfter saadan grusom Dom.
10. Dør da Dvæget allevegne, hvem kan da vel ikke see,
At Gud derved vil betegne det, som Folket burde see?
Dog, som hand endnu forskaaner alle disse Lands Indboaaner,
At de Friske selv kand see slikt paa Creatureerne.
11. Derfor kommer frem og kjender dog i Grunden, hvorfor at
HErren flige Plager sender, og at det til Ægn er sat.
Til Advarsel for os alle, at, om vi vil ikke falde
Vigesaa, vi da maa see at afbebe Synderne.
12. Søger derfor, alle Siele, søger HErren inderlig;
Ihi hand ellers ey vil dvæle snartlig at indfinde sig
Med en lige saadan Plage, som skal Mennisten borittage,
Derfom de af dette ey lær' at søge Bedrings Bey.
13. Beder HErren vil bevare eders Dvæg og eder selv
Udi megen Naade spare, at I dog maa leve vel
Under HErrens Naades flige, til vi alle skal opstige
Udi Himlens Parabiis, ham at give evig Priis.
14. Slisønner alle med huerandre ret paa HErrens Sierninger,
At naar vi herfra skal vandre, vi maa vide, hvad der skeer
Udi Døden til vort Beste, at vi og vor Tro maa fæste
Til vor fiere Treflere, Ia! ah! ja! gib det maa skee!

Der kunde vel endnu være adskilligt i det forrige Aarhundredes Landbosforhold, som kunde fortjene Omtale, ligesom ogsaa Indførelsen af de store Landboreformer kunde gøres til Gjenstand for en nærmere Belysning end sket er i det tilendbragte Afsnit; men da Erindringen herom staar i frisk Minde hos den ældre Slægt, „der har set med egne Øjne“, hvad vi kun kunne meddele efter Fortælling, saa skulle vi indskrænke os til det her fremdragne, haabende at den nuværende ældre Slægt vil ligne deres Fædre i Kjærlighed til Fortidens Minder, saa de forplante disse til den yngre Slægt, at denne ogsaa maa lære, at det er først ved Kjendskabet til Fortiden, at man kan bedømme Nutiden rettelig.

**Topografi,
Statistik og almindelig Historie.**

14*

Snesere,

Snis-øre, Snesør, ogsaa Strevet Snesen og Snesered.

I den foregaaende Gods-historie er det paavist, hvilke Herstaber der have ejet Lordegods i Snesere By: Kronen til 1264, St. Agnete Kloster til Reformationen. da Byen atter kom tilbage til Kronen, der dog afhændede en betydelig Del heraf til Bækkestov — 8 Gaarde og 2 Huse — og 1670 lagde Resten til Prins Georgs Besiddelser i Vordingborg Amt. Efter Prinsens Død kom dennes Del af Byen tilbage til Kronen 1710, og saa har efter maa Bækkestovs Besiddelser hersteds ogsaa være erhvervede af Kronen. saa at denne ejede det hele omtr. 1720 inden Opførelsen af den kongelige Skole, „da alle Gaardene ubi Byen — efter Kirkens Dagbog — ere Deres May.tis tilhørende“. Kronen befad nu hele Byen — med Undtagelse af en enkelt Gaard (se S. 129), som 1753 folgtes til Grev Thott til Gauns — til 1762, da den folgtes til nævnte Grev Thott, der lagde Byen under Lindersvolds Gods, hvortil den endnu hører.

Angaaende Byens Tilstand i ældre Tider, maa det for Kjendstaben hertil beklages, at forskellige Ildbrande, som ere overgaaede Godsarkiverne¹⁾, have ødelagt største Delen af de der beroende Dokumenter; de efterfølgende Oplysninger ere hovedsagelig bekomne ad

---

¹⁾ Saaledes brændte Godsarkivet paa Belbringe 1719 og paa Lindersvold 1807 og 1863

anden Vej. Efter førnævnte Tordebog af 1775 — den ældste, som
haves i Gaunø Godsarkiv — havde Byen:

	Ldr.	Strp.	Fdfr.	Alb.
1 Gaard paa	10	5	1	1 ^{11/16} ¹⁾
10 Gaarde à 8 Ldr. 1 Strp. » Fdfr.				
^{11/16} Alb.	81	2	2	7/8
1 Gaard paa	8	4	•	2
1 Gaard (delt til 2 Rænb) paa	5	4	2	2 ^{11/16}
6 Gaarde („Halliger“) à 4 Ldr. 2 Fdfr.				
^{11/32} Alb.	24	3	•	2 ^{1/16}
1 Gaardsæde ²⁾ paa	1	4	•	1
Talt 19 Gaarde og 1 Gaardsæde med	132	•	•	1^{2/16}

foruden 1 Ld. » Strp. 1 Fdfr. 1 Alb. Skovstyld; men dette er næppe
Byens Hartorn efter Matrikullen af 1690, da det ses af en gammel
Skattebog fra 1748, at Byens Jorder „er rebet og delt efter Rytter-
Gods-Sessionens Resolution og Høylovlig Cammer Collegio Appro-
bation, de dato, d. 21de Septbr. 1752 og 31te Martis 1753, og
bliver denne Deboeres Gaardz Hartorn under Nr. 5: 8 Ldr. 1
Strp. » Fdfr. ^{11/16} Alb.“ — forhen 10 Ldr. 5 Strp. 1 Fdfr. — og
rimeligvis er de øvrige lige store Gaarde i Byen nedsat i samme
Forhold, og Byens Hartorn maa saaledes forhen have været mindst
^{3/4} Gange saa højt som 1753. — Efter Tordebogen af 1775 vare
alle Gaardene Fæstegaarde, men efter Traditionen skal de 4 Halv-
gaarde i „Redenbyen“ været kjøbt til Selvejendom af deres Brugere
ved det paabegyndte Salg af Krongodset i Midten af forrige År-
hundrede, men ved en ulykkelig Ildbrand, som overgik denne Del
af Byen 3die Pintsebag 1771, maatte de tage deres Gaarde til Fæste
af Grev Thott, mod at han opbyggede dem, da de selv manglede
Egne dertil. De gamle paastaa, at denne Ulykke overgik Byen som
en Straf af Forfnyet, fordi man ikke helligholdt 3die Helligdagene

¹⁾ Herunder hørte Kirkejorden med 2 Ldr. 4 Strp. 1 Fdfr. Hartorn, fæstet 1757 af Kirkebørgen, Gaardmand Jens Nielsen i Snefere. Fra-
dtages dette Hartorn, har Gaarden samme Størrelse som de 10.

²⁾ Saabel nævnte Gaardsæde som de 7 Halvgaarde fandtes allerede 1720,
da der i Kirkebogen fra 1716—20 ansøres: Gaardsibder Niels Ras-
musen, Bomændene: Peder Laurigen, Olaf Pedersen, Søren Morten-
sen, Oluf Røttinges, Peder Jeppesen, Niels Rasmussen og Niels
Gjertsen.

— man var nemlig ude at pløje — som Aaret tilforn vare affafsede af Struense ved Forordningen af $26/10$ 1770.

Ved Udskiftningen af Fælleskabet, der foretoges af Landinspektør Unsgaard d. 19de Septbr. 1803, inddeltes Byen i 20 lige store Gaarde foruden Præste- og Degnejorden, som allerede udskiftedes 1780. En Del af Byens Overdrev, $68\frac{2}{7}$ Td. Ld., tildeles Byens 17 Huse. Herefter fik Byen:

	Ldr.	Skpr.	Fdkr.	Alb.
20 Gaarde à 6 Ldr. 4 Skpr. 3 Fdkr. 2 $\frac{4}{5}$ Alb.	132	3	2	2
1 Kirkejord (tillagt Gaarden nu Matr. Nr. 17)	2	4	1	1
17 Huse (16 med 2 Skpr. 1 Fdkr. 2 $\frac{1}{4}$ Alb., 1 à 2 Skpr.)	5	1	3	2 $\frac{1}{4}$
Privilegeret Hartkorn: Præste-, Degne- og Skolejord	11	"	3	1 $\frac{1}{4}$
Herefter udgjorde Byens samlede Hartk. .	152	2	3	$\frac{1}{2}$

Byens samlede Skovskylb androg 1 Td. „ Skp. 1 Fdkr. 1 Alb., der var fordelt lige paa alle Gaardene med 1 Fdkr. 1 $\frac{4}{5}$ Alb. til hver.

Efter Matrifulen af 1844 udgjør Byens samlede Hartkorn:

	Ldr.	Skpr.	Fdkr.	Alb.
a. Uprivilegeret	161	6	"	1
b. Privilegeret	11	1	"	1 $\frac{1}{4}$
Tilsammen ..	172	7	"	2 $\frac{1}{4}$

hvilket Hartkorn den $\frac{1}{2}$ 1880 var fordelt paa 26 Gaarde med over 1 Td. Hartkorn foruden Præstegaarden, 22 Huse med Jord foruden Skolen, foruden 38 jordløse Huse og Indsiddere — alle dog med lidt Have —, hvoraf 4 Familier i den gamle Skole og 4 i den gamle Degnebolig. Byens største Gaard er for Tiden Matr. Nr. 17 a. og 24¹⁾: 78 Ldr. Land med 9 Ldr. 2 Skpr. 2 Fdkr. 1 Alb.

¹⁾ Paa Grund af de hyppige forekommende Henviisninger til Matr. Nr. i dette Afsnit, vil der som Bilag B. følge en Fortegnelse over samtlige Hartkornbrugere i Sognet.

Hartorn. Beboernes Antal udgjør efter Folketællingen d. $\frac{1}{2}$ 1880: 539, fordelt paa 88 Familier.

Indtil Udskiftningen fandt Sted (1803), og den deraf følgende Udslytning stete, der for de udslyttede 11 Gaardes Vedkommende var tilendebragt inden Mikkelsdag 1805, laa samtlige Gaarde og Huse samlede inde i Byen med Undtagelse af „Bildbanehuset“ eller „Porthuset“ og Byens „Vogterhus“ — „Markhuset ved Brøderup“. „Bildbanehuset“ laa ved Bildbanegrøften syd for Byen, der hvor Bejen deler sig og gaar ad Baarse og Hammer Lorp paa Gaarden Matr. Nr. 22 a, hvor Levninger heraf er funden ved Plojning endnu til den seneste Tid — nemlig en Del røde Murbrokker og Teglsten. Bildbanehusene vare nemlig opførte af Grundmur for kongelig Regning. Det faldes i Kirkebogen for „Bildbanehuset ved Stouby“, fordi Bejen fra Skoubygaarde gik her igjennem, denne er paa en længere Strækning langs Bildbanegrøften synlig endnu paa før nævnte Gaard „Vogterhuset“ i Byens Overdrev beboedes af en Familie, der havde Opsynet med Byens Løsgaaende Kreaturer; det skal være Huset nu. Matr. Nr. 34, men hvor vidt det eksisterede 1707, da Jens Mussen og Hustru „Apolone Møgters“ vare „Byens Vogtere“, vides ikke, skjøndt det er rimeligt, men fra Midten af forrige Aarhundrede nævnes det oftere i Kirkebogen under Navnet „Markhuset ved Brøderup“.

— — Byen, der ligger paa og op ad en høj Bakke, maa inden Udskiftningen have taget sig anselig ud med sine 20 Gaarde og Huse foruden Kirke, Præstegaard og Skolen. Den deltes da ogsaa i „Ovenbyen“, „Mellebyen“ og „Nedenbyen“, Benævnelser, som hyppig forekomme i Kirkebogen i Slutningen af forrige Aarhundrede, og som har holdt sig lige til vore Dage. — Afgangen til Byen lukkedes med høje Led, „Byens Led“, ved hvilke almindelig laa Huse, hvis Beboere havde en ringe Fortjeneste ved at lukke Ledene op og i for de vejfarende; de skal først være bortstaffede i Aarene mellem 1830 — 40. Et saadant Hus laa ved Byens nordre Ende paa en Plads, Matr. Nr. 30 b., nu tilhørende Gaarden Matr. Nr. 10, og et lignende Led var tidligere ved den sydlige Ende af Byen i Strædet mellem Gaardene Matr. Nr. 14 og 15. Foruden de udslyttede 11 Gaarde ere efterhaanden alle Husene med Jord blevne udslyttede til deres tildelte Jordlobber i Overdrevet paa 5 nær. De først udslyttede skulle være Husene Matr. Nr. 29 a. og 33 a., det første nævnes i

Vindsvolds Fæsteprotokol udlyttet 1806, men mange af de udlyttedes gamle Beboelser i Byen ere blevne staaende, hvorfor Byen tæller en talrig Mængde Indfiddersfamilier.

Kirken og den kongelige Skole saa vel som den nuværende vilde blive omtalte under Kirke- og Skolevæsenet, ligeledes Degneboligen. — Under Rytteriets Historie have vi omtalt „Krugen (Kroen) her ubi Byen“, Huset nuværende Matr. Nr. 40. Lige over for Kroen var der en Holdeplads, hvor Folk holdt med deres Rjoretøj, naar de kom til Kirke; den Del af Gaden, som støder op her til, kaldtes, og kaldes da endnu, „Lorvet“, fordi her boede alle Slags Haandværkere, Skomagere og Skræddere, Bøvere og en Slagter, som hver Lørdag — Onsdag og Lørdag — havde sin Vogn holdende der med Rjød. Her var hele det forrige Aarhundrede Samlingspladsen — Uarmplads — for Soldaterne af Landsfolket, som det nu er for Byens Ungdom, og her sloges hver Morgen og Aften „Lappenstregen“, medens de flessvigste Jægere og holstenste Ryttere kantonnerede her i Byen (1811—13).¹⁾

Noget herfra ligeledes i „Overbyen“ findes en Brønd, der saa vel nu som i Slutningen af forrige Aarhundrede kaldtes „Roms Brønd“, muligens har den faaet sit Navn efter en derteds boende Mand, Anders Nielsen Rom, som nævnes i Kirkebogen 1726. Brønden, der er et udmærket Vandsted for henvend 20 Familier, vedligeholdes af Kommunen.

Midten af Byen danner en Trekant med Haver til Husene Matr. Nr. 27 a., b. og c. Denne Plads laa i forrige Aarhundrede og omtrent til 1830 for største Delen bevoftet med Tjørnefrat og Blomme træer, den øvrige Del var optaget af Lergrave for Byen. Her havde Ungdommen i Byen i mange Aar en yndet Samlings-

¹⁾ Foruden holstenste Husarer og flessvigste Jægere laa her efter Kirkebogen fra disse Aar ogsaa fynske og sjællandske Dragoner, da flere af disse nævnes som Fædre til vægte Børn, af hvilke der i nævnte Tre- naar fødtes ikke mindre end 18 her i Sognet. Kirkebogen ophjser, at mindst 1ste og 2de Eskadron af holstenste Husarer kantonnerede her i Sognet; 1ste Eskadron i Snejere, hvor en Vagtmester Adam Sauerbeck og Husken Sophie Mehm d. 11/2. 1813 fik døbt en Datter, Mische Florentine Sophie, her i Kirken. Som Fæddere ved denne Daab nævnes Oberstløjtn. Ffandt, Kapl. Semmings og Løjtn. Orev Bernstorff.

plads om Sommerastenerne, hvor der skal være blevet mange Slags faade Løjer. — Da Folk i ældre Tider gjerne fik Navn efter Omgivelse, er det ikke usandsynligt, at her boede den i Kirkebogen 1717 nævnte „Niels Blominifov“. Den Del af Gaden, som ligger nord herfor, Byens højt liggende Punkt, kaldes „Spjbroplads“ — ogsaa et Navn fra Fortiden. Herfra haves en meget smuk Udsigt over den syd for liggende Æn.

I „Nellembyen“ ligger „Kilderne“, ogsaa en fortrinlig Brønd. Paa Pladsen herved ligger endnu Byens gamle „Gadestævne-Sten“ eller „Majbænken“. Dens Betydning i gamle Dage er snart „en saga blott“, men i forrige Aarhundrede var den „Byens Ringsten“; thi her samlede Bymændene og raadsflog om deres fælles Anliggender, om Bløjningens, Saaningens og Høstens Begyndelse o. m. m.; kun med en vis Verbødighed nærmede de unge sig til den, og med berettiget Stoltthed indtog den unge Mand første Gang sit Sæde paa den mellem de ældre Mænd — dog ikke førend han havde givet det fastsatte Kvantum Öl og Brændevin til dem efter Bylovens Lydelse; thi han var jo først nu Medlem af Byens Raad og kunde deltage i alle de Forhandlinger, som angik Byens Be og Vel. — Nu er der paa Pladsen, 1865, opført et Sprøjtehus for Sognets Brandsprøjte, og Pladsen, som forhen var et fredlyst Sted, gjenlyder nu af Byens Børneskots overgivne Jubel og Støj, naar der en sjælden Gang foretages en af de af Ungdommen faa yndede Sprøjtemønstringer.

I „Nedenbyen“, i et Vænge tilhørende Gaarden Matr. Nr. 15, er der ved Bløjning 1857 funden Levninger af Pottemagerstøj og Lerkaffelovne, hvoraf flere smukke Stykker med Zirater ere ioreviste os. Det er sikkert nok her — efter Repholts „Stampenborgs Beskrivelse“ — at „Christen Fries, Pottemager udi Snesjere“, har havt sin Kaffelønsfabrik — Torben bestaar nemlig derved af en meget fed Blaaker — og som 1604 efter nævnte Kilde fabrikerede „enn Jernfaruede Kacheloffuen, som blef opsat paa Fruerstuen (paa Jungshoved Slot) paa, (i: uden om) ihend Jern-Offuen, som i forleden Aars Regnskab var bekostet til Slotted, — baade for Potterne og Arbeid at opfette, tilhobe 2½ D. 1 Mk.“ — Grunden angives at være: For at spare Brende er denne Offuen opsat udenom Jernoffuen.“¹⁾ —

¹⁾ Lehnsmanden Knud Ruds Regnskab over Jungshoved Slot 1604. (Repholts).

I den østre Længe paa Gaarden, nævnte Nr. 15, fandtes ved dens Ombygning 1876 flere Hesteskeletter et Par Allen under Jordens Overflade, vistnok hidrørende fra Kvægflygen i forrige Aarhundrede, da det ofte i Dvertroens Tjeneste skete, at man begrov syge og halvdøde Kreaturer i Laderne og trak det øvrige Kreaturhold over Gravene, haabende derved at kunne forhindre dettes Død. Endelig skal det anføres at i oven nævnte Længe vil Traditionen vide, at her laa den Gaard, som i Svenskekrigen 1657 -- 60 i nogen Tid beboedes af den berømte Partihøvding Svend Poolsen Gjønge, hvor den Gang Gaarden, nuv. Matr. Nr. 19 laa sørend Udstiftningen. -- Da det her efter synes, at Enefere By, om end kun en kort Tid, har havt den Være at tælle den berømte Helt mellem sine Beboere, tillade vi os at anføre et Par steblige Sagn om ham, sammenholdt med enkelte trykte Kilder, der bestyrke Sagnet's Rigtighed.

Historikeren A. K. Fabricius anfører i sin „Danmarks, Norges og Sveriges Historie," S. 219: „Ingen er dog bleven mere berømt end Svend Poolsen fra Enefere, der tilføjede Svenskerne stor Skade ved sine snilde og driftige Overfald". -- I „Underholdende Læsning", Tillæg til Bordingborg Avis for 11te Novbr. 1860, — vistnok efter Repholts oftnævnte Beskrivelse over Stampenborg, hvis Beretning om „Gjøngehøvdingen" her gennemgaaende følges — anføres: „Svend Poolsen Gjønge — kaldet Gjøngehøvdingen — fra Gjønge Herred i det nordlige Staane skal med sine Gjønger, efter at være slaaet af G. D. Stenbuch ved Skottorp i Halland d. 17/7 1657, været draget over til Danmark, hvor han deltog i flere Udfald fra det belejrede Kjøbenhavn". — Han hørte efter Repholts til Kongens Livregiment, og efter Nyrops „Sjællandske Regnelser" kaldtes han Kaptejn, og hans Folk angives at være Dragoner. — Efter Roskildefreden bleve hans Folk aftalkede og indkvarterede i Egnen mellem Bordingborg og Præstø, og Svend erholdt Forsikring om kongelig Naade, og naar Gud gav bedre Lider at blive tilbørligen belønnet, og dersom han faldt i Landets Tjeneste, vilde Kongen sørge for hans Husfru og Børn." „Underholdende Læsning" fortsætter: „Da Krigen igjen udbrød (i August 1658) boede han i Enefere By i Baarse Herred mellem Røstved, Bordingborg og Præstø. Her begyndte han da igjen sin gamle Gjerning som Snaphane, og forklædt som Degn, Bispefræmmer, Ligger, Liggerkærling eller svenskt Soldat udspejdede han Fjendens Planer og Styrke, hvorpaa han med sine Folk pludselig brød frem,

nu paa et, nu paa et andet Sted, overfaldt Proviant-Transporterne og oprev Smaaafdelinger, „hvoertil Egnen med de mange Skove ¹⁾ og Moser var vel stiftet“. Naar de svenske kom til Snefere, beværedede han dem godt, afkjøbte dem deres Bytte og holdt gode Miner med dem, men ve dem, der saldt i hans Haand! thi han gav albrig Pardon og de mange Skeletter, man har fundet hist og her i Banker og Moser, skriver sig maaske fra den Tid. Til sidst udsatte den svenske Oberst paa Jungshoved en Pris paa hans Hoved, men Evend skjød ham en Aften, han stod i Vinduet og saa ned i Gaarden. En svensk Ordonnants kom ind i Gaarden og fortalte de sammenstemte Ryttere, at han mødte én, der lignede Evend Gjønge, som løb ad Dremandsgaard til. Ordonnantsen førte nu Rytterne efter den formentlige „Gjøngehøvding“ ind i Dremandsgaards Skove, hvor hans Folk nedfablede dem; thi Ordonnantsen var ingen anden end „Evend Pool“ — som han benævnes af gamle hersteds. — Efter et stedligt Sagn, der i Hovedsagen stadfæstes af et Citat i Kirkens Dagbog, optegnet af forhenværende Præst i Snefere, Pastor Østrup, efter Lundby Kirkes, tilbød Evend, forklædt som Rjerling, at vise Svenskerne Svend Poolsen, men i Nærheden af Snefere Skov (sagtens Dverdrevsfoven) kastede han Kvindelæderne af sig, idet han raabte: „Her se I Svend Poolsen!“ hoorpaa han satte afsted paa sin lille graa Hest udover den nærvæd liggende Sø, der nylig var tillagt, men dog stærk nok til at bære en enlig Rytter. Svenskerne — gridske, som de var, efter at fortjene den paa hans Hoved udsatte Pris, — satte skydende og strigende efter ham i samlet Flok ud over Søen, men derved brast Søen, og de styrte alle i Søen og druknede. ²⁾

I øvrigt er det mærkeligt, i hvor høj Grad de stedlige Sagn

¹⁾ Nu er Egnen omtrent skovløs.

²⁾ Provst P. D. Faber i Jungshoved har i „Minerva“ for Decbr. 1807 fortalt samme Begivenhed, men henlagt den til en af Holmene i Præstø Fjord, og dennes Beretning har „Gjøngehøvdingens“ Forfatter, Carrit Ular, fulgt; men en gl. Bonde i Lundby har meddelt Repholts Fortællingen om Svenskerens Drukning i Snefere Sø aldeles overensstemmende med oven staaende stedlige Sagn, og til Støtte for dets Rigtighed bemærke vi, at Svend Poolsen i flere Aar efter Freden 1660 bebode Lundbygaard og rimeligvis ofte har fortalt denne Begivenhed ikke alene til Præsten i Hammer, som har indført den i Lundby Kirkes Dagbog, men ogsaa til Bønderne.

herfra stemme overens med de af Forfatteren Carrit Ellar i sin „Gjængehøvding“ anførte, kun at Stuepladsen er en anden; saaledes har en 74aarig Husmand, der aldrig havde læst oven nævnte historiske Roman, fortalt os Episoden om Fortsørelsen af den til Kong Frederik d. 3die paa Smaaverne optrævede Stat saaledes: 1)

„Evenskerne vare komne til Kundskab om, at „Evend Gjænge“ skulde føre en stor Skat til Kjøbenhavn og besluttede derfor at overfalde ham i hans Gaard i Snefere og bemægtige sig den, men Evend, som havde faaet Nys herom ved sine Spejdere, samlede sine Folk i de nederste Gaarde i Byen og satte „Lytttere“ udenfor sin Gaard i den „tørre Aft“ 2) med Befaling til, saa snart de hørte Evenskerne komme, at give Signal, hvorpaa nogle af hans Mænd da straks skulde stifte Ild i de ved alle Gaardens 4 Hjørner opstillede Halmknipper. Smidertid vilde han selv med nogle andre Folk bringe Skatten i Sikkerhed ned i Helledees Mølle ved Bækkestov 3) tilligemed sin Gustru „Ane Dremands“. — Da Evenskerne nu kom, gav Lytterne det aftalte Signal, hvorpaa 4 af Evends Mænd straks stak Ild i Halmknipperne, men da Evenskerne saa, at Gaarden brændte, skyndte de sig til Stedet, sprang af Hestene og begyndte at gjennemløbe Guset for at finde Skatten, inden Luerne fortædede den, men nu brød de øvrige af Evends Mænd frem fra deres Skjulesteder, lukkede Porten og drev Evenskerne, som mærkede Uraad og vilde undfly gennem Døre og Binduer, ind i Gaarden igjen og indebrændte dem allefammen.“

Samme Mand har ogsaa fortalt os, at i „Gynge eller Gjængemosen“ ved Bredeshave, en stor Ellemose, der endog til langt ind i dette Aarhundrede for største Delen bestod af Hængesæk, stal Evend Gjænge have drevet en Flok Evenskerer ud, hvilke alle druknede, og han ilfsjæde, at han — han deltog selv i Udgravningen som Karl paa Bredeshave — ved Gravning af en stor Ørøft dersteds 1832

1) Han er fortalt Sagnet af sin 1839 afdøde 70aarige Svigerfader, hvis Forfædre kan eftervises i Kirkebogen hersteds lige til forrige Aarhundredes Begyndelse.

2) Denne smukke og usædvanlig store Aft, der nok kunde være en ærbørdig Døbing paa 300 Aar, omhuggedes i Efteraaret 1880 ved Byvejens Udvidelse.

3) For nævnte gamle Bonde i Lundbby har fortalt Kepholt, at Evend mest opholdt sig i Eggen om Bækkestov og Bindbyholdt. — Evenskerne afbrændte (som vist S. 32) senere Bækkestov By og Helledees Mølle, maatte en Hævnt herfor!

for at aflede Vandet, fandt en stor Mængde Menneſteben, ſom han mener kan ſkrive ſig fra de der druknede Sveſkere.

Efter Freden fik, ſom bekendt, Svend Poulſen 1666 for de mod Landet udviſte Tjenefter tilſkjødet Lundbygaard og Gods for 1303 Dlr. 3 Mk. men da han døde uden at efterlade ſig Børn, kom Gaard og Gods igjen tilbage til Kronen. Endvidere ſkal han have ejet en af Smidstrup Hovgaard i Jungshoved Sogn og en Gaard i Knudsbj ved Bordingborg.

Halvandet Hundrede Aar efter de i det foregaaende ſkildrede Begivenheder blev Sveſkere, rigtigſnok kun ligesom i forbigaaende atter hjemſøgt med Krigens Rædsler; det var dengang da Englænderne „gjennemſtrejffede Land og By og aade Ofte og andet“¹⁾, nemlig Dagene den 21de — 22de Septbr. 1807, at et Kompagni engelliſke Sægere paa Gjennemmarſchen bivouaferede her i Byen. De ankom hertil kort efter Middag, den 21de, og gjorde Holdt paa Gadepladsen ved Kilderne. Efter at Officererne havde gjort ſig det behageligt i Præſtegaarden, beredte de menige og Underofficererne ſig til det ſamme her og byggede til den Ende 5 ſtore Kogefteder paa for- nævnte Plads og i det tilſtødende „Smedevænge“. Medens nu nogle ſørgebe for at faa dette i Orden, foer andre om i Byen og kom ikke tilbage til „Gryderne,“ ſjænd de kunde medbringe enten et Faar, et Lam eller nogle Høns; thi man havde beſtemt at delikatere ſig med noget ekſtra. — Kringen ſtaber almindelig altid Overløbere, og en ſaadan fandtes da ogſaa i Sveſkere, der med ſtor Billighed tjente Englænderne i deres ikke ublodige Færd mod Sveſkere-Mændenes Smaakreaturer, idet han for en Betaling af Lammefkind og Hønsfejer viſte dem de „ſkjulte Paſer“ til diſſes Opholdsſteder; men da han ikke tog det kloge Parti, at følge Englænderne paa deres videre Færd, men derimod driftede ſig til at forblive her, ſom om intet var forefaldet, høfftede han kun Forræderens almindelige Løn: Gjengjældſe og Foragt! — Lammene og Hønsene ſlagtede Englænderne paa Byens gamle Ringſtén — Gadeſtøvnſtønen — og Blodet af diſſe ſkal i mange, mange Aar efter have plettet denne. Efter at Suppen var ſpiſt med ſtor Liltreſhed over „Offerdyrenes Fjedme“,

¹⁾ P. A. Hejbergs Parodi paa Slaget ved Rjoge.

kom Feltpiberne frem, baade hos Mænd og Kvinder — de havde nemlig Marktendersker med — og nu drog det hele Kompagni, som ikke var forhindret ved Tjenesteplichter, omkring i Byen, og paa denne Tur fornægtede deres Sægernatur sig nok ikke heller; thi de skal have gjort iorig Sagt paa Byens Beholdninger af Vg. Flæst og Kartoffler — Ost nævnedes vor Meddeler slet ikke — og Byens Skjønheder vare forbundne; thi saasnart Fjendens Anmarsch øjnedes, flygte de lig stræmte Duer bort fra Hjemmet til Krat og Skove eller andre Skulesteder, for at søge et Fristed for Sægernes Efterstræbelser. — I øvrigt beherskedes disse „Albions Sønner“ af en ubetingelig Kjørelyst — de havde jo ogsaa travet nok omkring, saa de vel kunde have Lyft til en Kjøretur! Med Magsprog tilvendte de sig derfor en stor Mængde Kjøretøjer, paa hvilke de i „fulde Læs“ aflagde nogle „Brødre“ i Afside Besøg. Her havde nemlig en Eskadron Dragoner taget Kvartér, og skjønt efterfølgende jo nærmest tilhører Afside By's historiske Mindetrans, vil vi dog for Sammenhængens og det fyldigere Billedes Skyld tilføje det Par „Forglemmigejer“ her. — Saa snart altfaa nævnte Dragoner bleve synlige paa Blangsløv Vejen, kom der en stor Forstrækkelse over de gode Afsidefolk, og denne steg til en skrækelig Højde, da man fik Visshed for, at Besøget gjaldt deres lille By. Enhver fik travlt med at redde, hvad reddes kunde. Man proppede i en Fart Penge og Værdisager i gamle Kister for at bringe dem af Vejen. Dette lykkedes nok ogsaa de fleste, men naar man har meget, tager det altid længere Tid med Nedpakningen, end naar man kun har lidt, og paa Gaarden nuværende Matr Nr. 4 kunde man ikke blive særdig hermed, førend man hørte Hestetrampen i Gaarden. Man slæbte da afsted med den uafslæbte Kiste; ud i Kjøkkenet kom man, men heller ikke længere, da stormede Dragonerne ind og forhindrede en videre Bortførelse. Kvinderne freg, Dragonerne bandede, men Enden blev, at sidst nævnte bemægtigede sig de „gylde Dyrger;“ dog bleve disse atter „for største Delen“ tilbagegivet Ejermanden ved Officerernes Mellemkomst, men med Formaning om, „en anden Gang at lade al Ting forblive paa sin Plads, da skulde intet blive rørt, men ellers tog de det uden videre.“ Paa Gaarden Matr. Nr. 2 var derimod alt som fejlet og blæst bort: „Iffe saa meget som en Toskilling“ — jagde vor Hjemmelsmand — „var at opspore.“ Da blev Sergenten, som kommanderede „Belægningen der paa Gaarden“, frygtelig forbitret, foer ind paa „vor Fa'er“, og idet

han ved Haaret førte ham omkring i Gaarden, truede han Manden med Hals hugning, hvis han ikke straks aabenbarede ham, hvor han havde forvaret sine Skatte, og for at gjøre Truslen mere eftertryffeligg drog han sin lange Ryttersabel. Forgjæves! selv den for Dine soevende frøgtelige Død, kunde ikke afpresse ham Lilstaaelsen; hans Mandemod frelste ham baade fra Døden og fra at miste sit Guds Senere sagde han ofte til sine Bymænd: „Jeg mente dog, at de havde ikke Lov til at bære sig rigtig ad med et Menneffelig som han, „Skæfantent“, truede med, og saa holdt jeg mig stiv“. — Ogsaa her flygtede Kvinder og Børn fra Byen ved Englandsernes Ankomst. „De løb grædende hen over Markerne for at finde et Stjulested, enten paa Udslyttergaard eller i andre Byer, hvor de troede at være sikre;“ men ikke alle var i Stand til at flygte saa langt. Oven nævnte Mand, der truedes med Hals hugning, hans Kone havde saa Dage før født en Søn, hun kunde ikke flygte længere end ind til Naboens, en Husmand, paa hvis Loft hun holdt sig skjult i de 2 Dage, til Englænderne vare dragne bort.

Men tilbage til Snesfere! Her træffe vi dog en enkelt retskaffen blandt Sægerne, en Oversergent. 2 Sægere vare komne op til vor Hjemmelmands Fader, Byens Stomager, for at saa faalet deres Sko, hvilket de søgte at gjøre ham begribeligt ved at lægge et Stykke Læder paa hans Kne og deres Sko ved Siden af, idet de pegede paa disses „Bunder“, som de ønskede han vilde hele; men Oversergenten, som var tilstede, tog et Lilstærerbræt, paa hvilket Sægerne maatte optælle Betalingen for det udførte Arbejde, inden de fik Lov at gaa. — Stomageren kunde tale tyff, da hans Fader var en Tjyfter, og havde i sine yngre Aar været Sergent ved Landmilitisen i Sognet, saa han og den engelske Oversergent bleve snart saa „gode Venner“, at Stomageren tilhød Oversergenten Kvartér hos sig, hvad denne ogsaa tog imod og vandt herved i høj Grad sin Værts Venfjab og Deltagelse, saa at han overlod sin eneste Seng til Natteleje for Oversergenten; men denne fandt dog ikke desto mindre ingen rigtig Hvile, da han led af Hjemme og hele Natten laa og sukede: „O søde England!“ „o søde England!“ men, søjede vor Meddeler med Deltagelse til, „Oversergenten havde ogsaa Kone og 4 Børn hjemme, som han i mange Aar hørken havde sét eller hørt fra“.

Da det var smukt Vejr om Natten, blev Kompagniet liggende famlet omkring Baalene paa Kogestederne, undtagen Befalingsmændene, der havde Kvartér omkring i Byen. Omkring denne havde de paa de højeste Bakker udsat Dagtposter, der opsørgtes fra den kongelige Skole, som de havde indrettet til Dagstue.

Der blev Dagen efter deres Vortmarsch funden en simpel Læderpung med 22 Kugler i; og dette Fund har vistnok bidraget betydelig til, at denne Begivenhed er bleven længere bevaret, end maaffe ellers; thi den daværende Lærer, Aagaard, i Snefere opbevarede den i lang Tid i Skolens Kåtheder og viste ofte Skolebørnene den. Paa Skolebøren havde han opslaaet en Seddel, hvis Indhold mange gamle endnu erindre fra deres Skoledage. Der stod:

„Denne Pung er forglemt af de engelske Sægere, som laa i Kvartér i Snefere, Natten imellem den 21de og 22de Septbr. 1807“, og der under:

„O Gud! lad Boldsmænds vilde Skarer ej mer vor Grænse naa!“

De til Byen hørende Torder udgjøre efter Matrifuskontorets Opgivelse til Amtet 1881 ialt 1592 Tdr. Land.

Deraf udgjør i Følge Udsiftningsforretningen af 1803:

Ager og Eng.....	1,444 $\frac{582}{14000}$	Tdr. Ld.
Løvmosen ved Blangsløv til 14 Gd...	16 $\frac{4856}{14000}$	— —
Snefere Sø (nu kun 18½ Td. Ld.)...	19 $\frac{600}{14000}$	— —
Gaard= Huse= og Havepladser i Byen.. c.	19	— —
Præstegaarden (59 Tdr. Ld.) og Degne=		
lodden (18½)	77 $\frac{7000}{14000}$	— —
Samtlige offentlige Veje til Byen	15 $\frac{8400}{14000}$	— —

Tilsammen.. c. 1,592 Tdr. Ld.

Skov

findes nu næsten slet ikke til Byen, men for ca. 200 Aar siden har der ikke været ubetydelig Skov syd og øst for samme. I Sagnene om Gjøngehøvdingen omtales Skoven i Nærheden af Snefere Sø, den med „Ljærneskoven“ til St. Nøddinge sammenvoksede „Dverdrevs=skov,“ og i Lindenovs Skjøde til Agel Urne 1672, en halv Sne= Aar efter Svenskekrigen, nævnes en Jacob „Schjotte“ (Skytte), der

foruden 12 sk . i Landgilbepenge gav 10 sk i „Koldæpunge“ 3: Kalds-
penge, Afgift af Embedet; men største Parten af Skoven til Byen
tilhørte dog vistnok Kronen, den kaldtes da ogsaa „Kongens Fristov“,
nemlig den Jyd for Byen ved Baarse Skjal og i Forbindelse med
Baarse Besterføv staaende Skov. Snesere havde da ogsaa til langt
ind i forrige Aarhundrede sin „Skovfogit herudi Byen“. Saaledes
nævnes i Kirkebogen hersteds 1701 Hans Pedersen og Karen Mads-
datter viede. Hans Pedersen, der ofte nævnes som Lakfationsmand
ved forefaldende Skifteamlinger, døde 1708; hans Eftermand var
Anders Sensen, og dennes Eftermand var „Christen Skovfogit herudi
Byen,“ død 1740. Senere nævnes ingen Skovfoged, og han er
sikkert Byens sidste officielle Skovfoged. Smidlertid var der indtil
og efter Udskiftningen betydelig Skov til Byen saaledes var der af
Gaarden Matr. Nr. 21 ifkun 3 Tdr. Ld. af den over 80 Tdr. Ld.
store Gaard „røddet Skovjord“, Resten var Kratføv.

Efter en gammel „Statte-Dvitterings-Bog for Samptlig Snesere
Bymænd, forsaavit Byens Skovfylv er Vedkommendis“, der gaar fra
1737 til 1781, da vistnok største Delen af Skoven var afbreven eller
forhugget, andrager Byens Skovfylv fra 3 Mk. 4 sk . (1737) til
1 Rd. 1 Mk. (1781) foruden Skattefornspaabud, som tilkom 1760
med 2½ Fdkr. Rug, 2¾ Fdkr. Byg og 2 Skpr. 3 Fdkr. Høvre,
et Bøvis for, at Skoven allerede dengang for en Del var afbrevet,
opdyrket og befaaet. Skovens Areal eller Skovfylv findes ikke anført
i Skattedvitteringsbogen, men efter Tordebogen 1775 havde den 6 Skpr.
Skovfylv, og Skovfogeden Jens Pedersen (?) svarede i aarlig Af-
gift af den 5 Rd. 2 Mk. (S. 131). I en Lakfationsforretning
over Snesere By af 1798 siges: „I tvende af Græsgangsmarkerne,
nemlig den saakaldte „Snesere Skov Græsgang“, samt „Brøderup
Græsgang“ (sh. Overdrevsskoven) findes hist og her noget Tjørne,
men af saa ringe Betydning, at Bymændene kun deraf, hver faa en
liden Del. I først nævnte Skov findes i Synberlighed i det østre
Hjørne nogle enkelte Bøgetræer af Tykkelse som Bognstænger“. —
Denimod Udskiftningstiden blev Skoven med Flid ødelagt ved stor-
artede Skovtyperier, selv om det kunde været Skov til længere Tid
for Byen. Man vidste jo ikke, hvor vidt og hvem der skulde nytte
den efter Udskiftningen, og da det var „Byens Skov“ havde jo enhver
lige Ret til Træerne i den, og denne Ret kappedes man om at hævde
— baade ved Dag og Nat. Efter de gamle Meddelelser strakte

Kongens Triskov sig over største Delen af Gaardene, nuværende Matr. Nr. 20 og 21 samt en Del af Matr. Nr. 19, hvor Skoven benevnedes „Drevskoven“, og bedækkede — men naturligvis i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede meget spredt — et Areal af ca. 200 Tdr. Ld. Endnu findes et Led paa Gaarden Matr. Nr. 20, kaldet „Skovledet“, der minder om, at hertil har været Skov. Efter at Skoven omtrent 1780 var afdrevet, benyttes den om Sommeren som Græsgang for Byens Smaakreaturer, Faar, Lam og Gæs, sjældnere til Svin, da Skoven jo ikke gav megen Olden den Gang, senere, navnlig om Efteraaret, som Græsgang for gamle Heste og Kvæg; men havde i øvrigt sine Farer saa vel ved de dybe Moser, hvoraf nævnes Sortemose, Lødemose, Smedemose, Lypekrogen og Søndersønf, hvori mange Kreaturer omkom, og hvor der er funden flere Skeletter af Heste og Ungkvæg, — som ved den flere Steder meget dybe Bilbbanegrøft. Saaledes er der fortalt os om et ejendommeligt „Lammesifkeri“, som et Efteraar i 1790erne bejæftigede hele Byens mandlige Befolkning her. Faareflokkene paa Græsgangen vare nemlig ved en sjønde Snestorm blevene drevne ud i Bilbbanegrøften, hvor den var dybest og fyldt med Vand af de foregaaende Dages Regnvej. Fiskeriet skete med Brandhager, og Fangsten besørgeedes hjembragt i Bymændenes „Pindevogne“, usle Trævogne til Høstbrug.

I for nævnte Takfationsforretning af 1798 nævntes „Brøderup Græsgang“, der ogsaa den Gang til Dels var bebovet med Skov. Den kaldtes ogsaa „Dverdrevsken“, men har aabenbart for et Par Hundrede Aar siden haft langt større Udstrækning end det nuværende Drev, da der ved Dræning i det sidste Aarti er funden mange Rødder af Bøge- og Egtræer paa de op til Dverdrevet stødende Ejendomme Matr. Nr. 6, 7 a og 8, og navnlig holdt Skoven sig paa sidst nævnte Sted til efter Udsifstningen, og flere ældre fortælle, „at de ere rene til „Sties“ med Alnepose til Svinene, som der vare til Skovs.“ Den egentlige „Dverdrevsken“ var indhegnet med et Stengjærde, hvoraf der endnu findes tydelige Levninger paa Gaarden Matr. Nr. 6; det gik vistnok tværs over Lodderne Matr. Nr. 6 og 7 a fra Snesere Lopp Skjel til St. Røddinge Skov „Ljornefken“, i alt Fald findes endnu paa sidst nævnte Sted tydelige Spor af den gl. Skovvej, hvilket ogsaa tidligere efter Ejerens Udsagn skal være funden paa Gaarden Matr. Nr. 6. — Net inden

for det gamle Drevdrevsgjærde findes paa Gaarden Matr. Nr. 7 a en smuk lille Skov paa Affaldet mod „Hulebæk“ af omtrent 5 Tdr. Lands Størrelse, hvori der findes flere Egetræer i god Opvæxt. 1798 havde Drevdrevskoven kun 2 Ekpr. 1 Fdkr. 1 Alb. Skovfkyld og benyttedes da til Græsning navnlig for Heste og Kvæg, hvorom Navnene „Hestehaugen“ og „Kalvevænget“ endnu erindrer, ligesom ogsaa „Bogterhuset“. I Drevdrevet, hvis Areal udgjorde ligeledes mindst 200 Tdr. Land, findes en stor Mose, kaldet „Baringen“ af omtrent ialt 20 Tdr. Lands Størrelse med god Løvstjær. Denne Mose har upaatvilelig i ældre Tider været Sø, der findes endnu ofte en Mængde Staller af Blaamuslingen, og paa Markerne der omkring er der funden en stor Mængde Flintredskaber, Kiler, Knive, Sæve, Økser etc., som vise, at Stedet har været et Opholdssted for Urbøens Befolkning, og da disse til Dels hentede deres Tøje fra Søerne, synes disse Fund at bestyrke den anførte Antagelse. Ved Mosens vestlige Side lige under en større Bakke findes et bundløst Morads kaldet „Djævelens Hul“, hvor der er fundet mange Skeletter af Kreaturer, som her have tilstaaet Livet. Mosens Afløb dannes af før nævnte „Hulebæk“, Sognets betydeligste Vandløb, der ligeledes paa Gaarden Matr. Nr. 7 a maa have dannet en lille Sø inde i Skoven, men som nu er Eng. Her forener Hulebæk sig med Afløbet fra Snefere Sø, „Sørenden“ kaldet, hvori der tidligere har været drevet Nalefangst, da Agrene her op til i Udflytningsforretningen kaldes „Nalevodsagre“. I Sommeren 1882 er Afløbet fordybet 2 Fod for at kunne sænke Søens Vandstand og navnlig for hurtigere at kunne skaffe Søen Afløb, naar den om Foraaret stundom oversvømmer de op til liggende Marker.

Snefere Sø,

hvis Areal nu kun er 18½ Td. Land, er temmelig højtliggende, saa at den forgjæves forsøgtes udyrret ved Udflytningen, da den gravne Kanal flød ud igjen, og Søen tillige er af betydelig Dybde, 15—16 Aln. Søen har ikke ubetydeligt Fiskeri af Gjedder, Al og Karudser, samt Sudere, der kunne veje indtil 8 à 10 Pd. Stk., hvilte kommer et Par Indsiddersfamilier i Byen til gode. Ligeledes har en Mængde Vildbønder deres Rugesteder i Søen. — Nu findes en let lille Sejlsbaad, som ejes af 4 Mænd i Byen, og benyttes meget til Lyftskejlads paa Søen.

Lil Søen knytter sig Sagnet om Svenskernes Drukning, som er anført under Sagnene om „Gjengehøddingen“. — En gammel Mand, der indtil for faa Aar siden boede ved Søens østre Side i en ussel Lerhytte, som nu er nedreven, har fortalt os, at der næsten hvert Aar ved vestlig Storm ilandbrev en Mængde „Horseben“ (Hesteben), og efter hans Mening er det Ven af de her druknede svenske Rytterheste. Repholk anfører i sin Gjengivelse af Sagnet: at Almuen til en vis Tid af Aaret hører en „sønderlig“ Lyd i Søen, og hvorfra kan den komme uden fra Svenskerne, som druknede der“. — Denne Lyd paastaa flere gamle med Bestemthed at have hørt mange Gange i deres Ungdom. De ere enige om Tiden, naar den høres, nemlig ved Juletid, samt om Lydens underlige Klang, som en brølende Ro, men angaaende Betydningen, mene nogle, at den vistnok hidrører fra de druknede Svenskere, medens andre antage Lyden for en Søkos Brølen, hvis man ellers maa tro, at der endnu er saadanne til, søje de dog betænksomt til. — I samme Søj ville flere med Bestemthed kunne paavise en stenfat Vej, der fordmum førte ud til et i Søen staaende Slot, der — overensstemmende med det bekjendte Sagn andet Steds fra — skal være forgaaet formedelst Herremandens Ugudelighed. Han havde nemlig isjort et Svin sin Kones Klæder og lagt det i Sengen, hvorpaa han lod hente Præsten, foregivende til ham, at hans Hustru laa for Døden og bad ham skynde sig at meddele hende Sakramentet, alt for i Forening med sine Svirebrødre at have Løjer med Præsten. Denne opdagede dog den strække Spot, for hvilken han truede Herremanden med Himlens Straf; og næppe havde Præsten forladt Slottet, førend det sank med alle de ugudelige, og saaledes fremkom Søen. Men ikke nok med den stensatte Vej, som mange vil vide at kunne paavise, naar Solen sfinner klart; Morten- og Vendix-Fisker fra Egen, som et Efteraar fiskede i Søen — ja det er nu længe siden, 1826 angav vor Hjemmelmand — saa' ved denne Lejlighed „en hel Længe med Lægter, Sparværk og alt i Søen“; men var trods senere Gistersøgninger ikke i Stand til at faa Syn derpaa igjen; dog, at det var Levingerne af det undergaaede Slot, de havde set, derom tvivlede de ingenkunde.

Byens Agerland er næsten altsammen af meget god Bessaffenhed, temmelig højtliggende og bakket, men leragtigt, der gaar i Gjennemsnit 9 Fd. Land paa 1 Fd. Hartkorn. Efter Fradrag af Græs-

gangsmarkerne og Lørvemosen, ca 450 Tdr. Land, deltes Næsten, ca. 1140 Tdr. Land, før Udskiftningen i de 3 Marker Kirkemarken, Sømarken og Delhøvsmarken.

Kirkejorden til Snefere Kirke var beliggende i alle 3 før nævnte Marker paa de nuværende Gaarde Matr. Nr. 4, 8 a 17 og 23 og udgjorde ved Byens Opmaaling 220,100 □ Alen foruden Anpart i Græsningsmarkerne, hvorfor udlagdes en samlet Jordlod paa 18 $\frac{2}{3}$ Td. Land op til Gaarden nuværende Matr. Nr. 17, da Brugeren heraf havde Kirkejorden i Fæste. Fra 1846 til 1871 dreves den derpaa som et selvstændigt Jordbrug, men forenedes da atter med Gaarden Matr. Nr. 17 efter at være kjøbt til Arvefæste.

Af de højeste Bakker paa Snefere Marker skulle nævnes:

„Døllehøj“ paa Gaarden Matr. Nr. 14, hvor Sagnet vil vide, at underjordiske havde deres Ophold, hvad Navnet ogsaa antyder, da „Døllehøj“ i Folkemunde betyder „Djævehøj“ eller Troldhøj (se i øvrigt Sagnene om Døvertroen).

I „Ravnbjerg“ paa Gaarden Matr. Nr. 10 har man ved Gravning saa vel som i den nedenufor liggende „Ravnemose“ funden flere Skeletter af Mennesker, muligvis hidrørende fra Svenskekrigen 1657—60.

I „Galgebjerg“ paa Gaarden Matr. Nr. 23 er der ved Grusgravning for ca. 20 Aar siden funden en Mængde Menneskehoveder, saa at det synes, efter Bakkens Navn at bymme, at her har været en Galge — eller et Hettersted.

Endelig skal anføres, at paa Gaarden Matr. Nr. 17 findes 2 Døyser eller Sættestuer, en Lang- og en Runddøyse, der fredes af Eieren og er beplantet med Grantræer. Tidligere benyttedes Langdøysen, der er af en temmelig betydelig Størrelse, som Faarefold, hvor man jog Lammene ind om Sommernætterne, for at sikre dem mod Rævens Efterstræbelser, men „Mikkel“ har en fin Ræse og store Evner som Graverkarl, den gravede sig ned under Bærestenene, slagtede ind for lang Tid — og Profaneringen af vore Forfædres Grave ophørte straks.

Snefere By har ikke haft Jordfællesskab med nogen anden By i Sognet.

Aasfide,

Aasfde eller Aasfide,

hvilket fidske Navn antyder, at Byen har ligget i „Siddem“ eller Lavningen ved Aaen, men da Byen nu med Undtagelse af et Hus ligger vest for Aaen, maa det først nævnte Navn ansees rigtigst. I Kirkebogen fra 1697 skrives den stadig Aasfide 3: Byen ved Aaens Side. Til Aasfide hører Aaskovs Vind- og Vandmølle med Kjøbmandshandel og Bageri samt de fra Byen udflyttede Huse, der almindelig, men urigtig, kaldes „Aaskovshusene“, ca. $\frac{1}{4}$ Mil nordvest for Byen.

Aasfide By har haft samme Godsherstab som Snesere med Undtagelse af Aaskov Mølle, der vistnok fra gammel Tid har været Selvejendom.¹⁾

Aasfide By havde efter Tordebogen over Linderåsolds Gods 1775:

	Ager og Engs Stk.			
	Ldr.	Stpr.	Fdkr.	Alb.
1 Gaard paa	10	7	2	1
6 do. paa hver 5 Ldr. 3 Stpr. 3 Fdkr.				
$\frac{1}{2}$ Alb.....	32	6	3	»
7 Huse uden Jord	»	»	»	»
samt Aaskov Mølle, der som Ejendom ikke er ansført i Tordebogen, men 1802 havde...	1	2	1	1
	45	»	2	2,

¹⁾ I Ewerdrup Kirkes Dagbog findes ansført en Fortegnelse fra 1747 — efter Amtsforbaltter over Bordingborg Amt A. Leilmann's Opgivelse — over Brugere af Bøndergods i Ewerdrup Sogn, og her anføres Aaskov Mølle som Bruger af 1 Ld. 3 Stpr. 3 Fdkr. 1 Alb. Stk. i Søgese By. Beboerne i Møllen nævnes heller ingenfinde Børnede under Kronen eller andet Herstab.

foruden Skovstyld sælges med Dvereven: 5 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb. Til Afkov Mølle hørte foruden nævnte Areal i Everdrup Sogn 10 Ldr. Skov og Møllestyld.

Ved Udfikstningen af Fællesfabet, som foretoges 1802 af Land-Inspektør Munch havde Byen samme Hartkorn fordelt saaledes:

	Ldr.	Skpr.	Fdkr.	Alb.
6 Gaarde à 5 Ldr. 2 Skpr. 1 Fdkr.	31	5	2	»
1 do. med det dobbelte Hartkorn	10	4	2	»
8 Huse à 1 Skp. 2 Fdkr. 1/2 Alb.	1	4	1	1
Afkov Mølle i Sognet	1	2	1	1
Tilfammen...	45	»	2	2

foruden 1 Fdk. 1 Alb. Skovstyld til de 6 Gaarde og 2 Fdkr. 2 Alb. til den dobbelte Gaard, i alt 2 Skpr. 2 Fdkr. 2 Alb., eller Halvparten af den samlede Skov til Afside og Dvereven 1775. Afkov Mølle havde nu kun 7 Ldr. Skov- og Møllestyld.

Til Byens 8 Huse udlagdes ved Udfikstningen ca. 46 Ldr. Ld. paa Byens Overdrev mod Bøgesø Bymarker; 1848 tilkom endnu 3 Huse med 18 Ldr. Land — den afdrevne Afside Skov med samlet Ager og Engs Hartkorn 4 Skpr. 1 3/4 Alb.

Efter Matrikulen af 1844 udgjør Byens Hartkorn:

70 Ldr. 3 Skpr. 3 Fdkr. 1 1/4 Alb. Ager og Engs,

der den 1/2 1881 var fordelt paa 9 Gaarde — foruden Møllegaarden — med over 1 Ld. Hartkorn, 11 Huse med Jord og 22 uden Jord, hvoraf dog 4 med Vænger paa ca 1/2 Ld. Land. — Bebyggelsen i „Afkovshusene“ tiltager bestandig hvert Aar, i det sidste Aaar er her opført 14 Huse, alle kun med en lille Have.

Byens største Gaard Matr. Nr. 6 a har et Areal af 164 Ldr. Land, med Hartkorn 16 Ldr. 6 Skpr. 3 Fdkr. 1 3/4 Alb., den er Sognets største Bondeggaard.

Efter Folketællingen d. 1/2 1880 udgjorde Beboernes Antal 227, fordelt paa 43 Familier.

Indtil Udfikstningen 1802 og den deraf følgende Udflytning fandt Sted, laa ogsaa her samtlige Gaarde og Huse samlede i Byen, med Undtagelse af „Snigaard“ — til omtrent 1740 — og Afkov Mølle med tilhørende Smedie, der den Gang var beliggende i Mølle-skoven nord for Møllen, nu Huset Matr. Nr. 14 a.

Ogsaa her luffebes Afgangen til Byen ved Leeb, som i Udskiftningsforretningen benævnes „Byens Leeb“ og „Luffeled“. Imidlertid udslyttedes kun 2 af Byens Gaarde straks 1803, nemlig Gaardene Matr. Nr. 6 og 7. Gaarden Nr. 6 var beliggende ved „Hvidekjer“, nu ret vest for Byen og Nr. 7 ved „Gadebrønden“ paa Matr. Nr. 1. — 1854 udslyttedes Gaarden Matr. Nr. 1 og 1866 Gaarden Matr. Nr. 3, da den afbrændte 2den Pinsedag ved Lynnedslag, den laa syd for Byvejen lige over for Gaarden Nr. 7. Husene udslyttedes efterhaanden ved Fæstleedighed til deres tildelte Løbber; det først udslyttede Hus var det gamle Skovfogedhus, Matr. Nr. 15, der udslyttedes i Sommeren 1805; men allerede 1808 vare 6 Huse udslyttede, hvilket ses af en Forening mellem Brugerne heraf af nævnte Aar, angaaende Vej til deres respektive Huse og Torde, da Hørfskabet ved Udskiftningen havde forglemt at udlægge Vej dertil.

Under Indledningens er omtalt den paa Snigaards Bakke syd for Byen nævnte „Snigaard“. Dens sidste Beboer var sikkert nok Mr. Lorendz Jakobsen Ejnsperg, gift med Præsten Mag. Wejles Datter i Snejere, Maren Lensdtr. Wejle; han flyttede ved Gaardens Nedlæggelse omtr. 1740 til St. Røddinge, hvor han efter Traditionen beboede Gaarden nuv. Matr. Nr. 1 og oftere nævnes i Kirkebogen: „Mr. Ejnsperg i St. Røddinge“. Jordtilliggendet synes da at kunne være lagt sammen med en anden Gaard i Byen, eftersom den ene Gaard dertil efter Tordebogen 1775 havde det dobbelte Hartkorn, hvad den har endnu.¹⁾

Medens Gaardenes Størrelse i Snejere hen imod Slutningen af forrige Aarhundrede var meget ulige, synes dette, som ses af

¹⁾ Til Snigaard knytter sig følgende Sagn:

„For flere Hundrede Aar siden, medens Snigaard endnu var en Herreborg, levede her 2 adelige Jomfruer, der indgik Bøddemaal om, hvilken af dem, der først kunde blive færdig, naar den ene fyldte Baadet over Mosen mellem Snejere og Blangsløv Marker, og den anden „byggede Snejere Kirke færdig“. — Hvis der er noget historisk i Sagnet, maa det forstaaes om en Tilbygning til Kirken, Taarnet eller Sakraftet, altsaa kort efter Reformationen. — Stjønt det maatte synes lettest at fylde Baadet, blev Kirken dog først færdig. Herover rejste der sig et jaadant Uenskab mellem Søstrene, at de, som forhen havde levet i Kjærlighed og Samdrægtighed, nu ikke „kunde fordrage hverandre“. Formedelst dette Fjendskab har de ikke kunnet faa Fred efter Øden, men spøgge i mange Aar paa Bakken dertil, hvor de skal være set komme følgende ad fra Gaarden ned ad Bakken og derpaa under de hæftigste Gørdær og Vredesudbrud forsvinde, hver ad sin Vej.“

foranftaaende, ikke at have været Tilfælbet her, dog har denne Lige-
lighed næppe været tilftede i Aarhundredets Begyndelse, efterfom her
ogfaa nævnes en Del „Bomænd“ i Tidstummet fra 1720—30.¹⁾ —
Det var nemlig meget almindeligt i hine Tider, at Faderen eller Evi-
gerfaderen overlod noget af Gaarden i Fæfte til Søn eller Datter.
(Se Tordebogen af 1775 S. 131 Nr. 3 og 4).

Aafide Bys tilliggende Torder udgjøre efter Matrifultskontorets
Opgivelse 687 Tdr. Land og deles før Udfiftningen i de 3 Marker:
Kirke Marken, Møllemarken og Sømærken, foruden Græsgangsmarken,
Dverdrevet eller Fælleden, kaldet „Heftehaugen“, der frafiftes Mølle- og
Sømærken ved et Stengjærde, og var beliggende nordveft for Byen.
Det indeholdt foruden Huslodderne største Delen af Gaardene Matr.
Nr. 6 og 7, hvor Dverdrevet kaldtes „Rohaven“, tilfammen henved
300 Tdr. Land.

— I Møllemarken findes nogle Agre, der i Udfiftningsfor-
retningen kaldes „Linghus-Agrene“ — og i Sømærken nogle Agre,
fom grænfe op her til, der kaldes „Stokkefteie“, hvilke Navne antyde,
at her har været et Linghus i gamle Dage, hvortil anførte „Stokke-
fteie“ førte, men derom ved Traditionen intet at berette. Paa Gaar-
den Nr. 4 findes nogle Agre, kaldet „Laholmsagrene“. Andre Navne
paa Dele af Bymærken ere: „Raadhhus-Agre“, „Gellede-Agre“, „Vosfe-
Engsagre“, „Braastov-Agre“, Høgebjergs-Agre“, „Dyne-Agre“, „Birke-
Sletten“, „Voes-Lykke“ etc. Af Høje eller Bakker nævnes: „Høv-
dingshøj“ (ved Snigaardsagre), „Hovmanhøv“ og „Høgebjerg“ etc.
Af Enger, Moser og Søer nævnes: „Mølle-Engen“ (ved Snigaards
Bakke), „Eftemoſe“, „Lokeraabsmofe“ og „Hjortefø“ (fidtje paa Gaarden
Matr. Nr. 1).

Byens Tilliggende er gjennemgaaende af god leragtig Bef-
fenhed; der gaar i Gjennemfmit $9\frac{1}{2}$ Td. Ld. paa 1 Td. Hartorn.

Mofen til Byen — Engshaven kaldet — udgjør $46\frac{1}{8}$ Td. Ld.
med ubmærket Tørveffjer for alle Gaardene til Byen. Til Byen
hører ogfaa en Del af den op til Mofen ftødende Høgefø Sø, der
nu fnart er tilgroet, men fom blot for en Menneffkalder fiden var

¹⁾ Saaleedes anføres i Kirkebogen: Bomændene Rasmus Christensen,
Frands; Underfen, Niels Frandszen (maaſte en Søn af foregaaende) og
Anders Jenfen.

meget betydeligere. Søen, der ligger meget lavt, modtager om Foraaret en stor Vandmængde gennem de fra flere Sider tilstrømmende Bække, hvorved dens Areal udvider sig i en forbausende Grad, og man kan da gjøre sig en Forestilling om Søens Størrelse i gamle Dage; men det varer kun en kort Tid, og om Sommeren er den nu snart kun et stinkende stillestaaende Kjør, bevoftet over sit hele Flade-maal med alle Slags Vandplanter. — Sét fra de tæt ved liggende Bakker „Store og Lille Bøgebjerg“, helst i en Sommer-Eftermiddags varme Belysning, gjør den et ejendommeligt stille ligesom hændende Indtryk paa Beskueren; man mindes uvilkaarlig om alle Ting's For-gængelighed ved dens nære forestaaende Forsvinden: „en tusindaarig Olding“, hvis stolteste Mandomstid vel var, da Kong Sni's Snekker befoer dens Bænde,“ tænkte vi, da vi første Gang under ovenmeldte Forhold stod foran Søen.

„Lille Bøgebjerg“ er en langagtig Bakke, bevoftet med store Tjørnetræer umiddelbart foran Søens østre Bred, ca. 300 Alen lang og 40 Alen bred. Herfra har man den bedste Udsigt over Søen med dens bugtede Afløb mod Vest og dens mange Smaaholme, hvoraf nogle ere bebofede med Ellekrat. Den største af disse, „den store Naave“ kaldet, har en hel lille Historie. For en 40 Aar siden løsrev sig en af Hængesæl dannet og med Smaatræer bevoftet Holmovre ved Bøgesø-Siden sig, trods det, at den var lænket fast til Bredden ved Ternlænker af en Gaardmand i Bøgesø, og blev af en vesten Storm drevet ud i Søen, hvor den, da alt her aander Dorfs-hed og Død, heller ikke gad kæmpe sig længere frem, men med ube-tydelige Smaaafvigelser blev liggende midt i Søen i 10 Aar. Endelig kom et Foraar med Vand til Bove og en ualmindelig stærk Syd-veststorm; det blev dog for meget for dens Pasivitet — den kom i Drift. De paa den vovfende Smaatræer virkede som udspændte Sejl og med stor Kraft løb den fast ved Nafide-Siden, hvor den nu danner en lille fremspringende Halvø i Søen af $\frac{1}{2}$ Ekp. Lands Størrelse.

Søen er om Sommeren og Efteraaret rig paa Vildbænder og andre Vandfugle, som her have Rugepladser, ligesom den ogsaa er et yndet Opholdssted for Fiskeodderen, hvorfor den saa vel nu som i forrige Aar har været et meget søgt Revier for Frisfytter; men Søen er lumft som Kvægfanget paa Sjællands Bestkøst, og den, som fanges i dens mudrede Bænde, slipper den ikke let igjen. Herom se

vi os i Stand til at meddele en sandsfærdig, men sørgelig Historie. Det var den 15de Septbr. 1799, at Mølleren i Afskov Mølle, Kristian Hanfen Lund og Sognefogden Peder Andersen i Afside, vel udrustede til Jagt efter Vildbænder, begave sig ud paa Bøgefø Sø for at øve denne Ibræt, men vare saa uheldige i deres Jægeriver at kentre med Baaden ret nord for den nuværende „store Naave“. — Indviklet i Vandplanter og forhindret saa vel herved som ved den lave Vandstand med et bundløst Dynd fra at svømme i Land, maatte de vente den visse Død, hvis ikke Hjælpen skulde blive bragt af en tilfældig vandrende paa et saasjedes Sted. Dette skete ikke; men Mølleren's Hund, der ogsaa var med i Baaden og kuldfjælede tillige med Jægerne, var imidlertid svømmet i Land og løbet hjem, hvor den ved sin Hyl og hele urolige Afsejrsd vakte Folkenes Opmærksomhed, hvorpaa de, vejlede af Hunden, hurtigt mulig skyndte sig afsted til Søen, belæstet ved Brandhager, Stænger og Neb, anende en foregaaet Ulykke, og vare ogsaa saa heldige at redde Mølleren, som havde faaet fat i Baaden, medens Sognefogden, der allerede den Gang var druknet, blev draget op som Lig.

Skoven til Afside og Dverreven strakte sig uafbrudt fra den nuværende Smedie op over Afskovshusene (Matr. Nr. 18 a, b og c) og Dverreven Marker til den saakaldte „Flintemose“ mellem Snefere og Everdrup Sogne og bebakke 1775 et Areal af henved 100 Eder Land, men efter Traditionen skal den i Begyndelsen af forrige Aarhundrede have været betydelig større, idet den strakte sig over største Delen af Gaardene nu. Matr. Nr. 6 og 7 — Hestehaugen, Nymarken og Dverrevet — følgende Mølleaaen ned til Bøgefø Sø, hvorom „Store og Lille Bøgebjærg“ endnu erindrer ved deres Navne. Afskov Mølle laa den Gang helt inde i Skoven. At Skoven imidlertid ikke har været fredet i hele forrige Aarhundrede overbevises man om, da der hverken i Kirkebøger eller i Tordebøger fra ansatte Tid nævnes nogen Skovfoged. — Ved Udskiftningen blev 18 Eder Land paa Afside Marker indtaget til Fredskov med Forpligtelse for Bønderne til „aarlig at lukke de behøvende Gjerder omkring den, hvortil de selv hugger Gjerdelet, alt uden Betaling“ (Lindersvold Tordebog af 1814). Til Opsynsmand ved Skoven ansattes en Husmand Peder Christoffersen i Afside, der 1805 fik Huset udlyttet til Skoven (nuv. Matr. Nr. 15) og fra nu af benævnes Skovfoged.

1814 afløstes han af Broderen Anders Kristofferfen, „der som Skovfoged kvitterer for Husafgift“. Hans Søn, Kristoffer Andersen, almindelig kaldet „Kristoffer Wite“, var Skovfoged indtil 1844 over Afside og „Overvejen spredte Skov“ fra Møllebækken til Flintemose paa Overvejen Marker. Distriktet var saaledes endda ikke saa lille, men Jønnen var kun ringe, da han ikke havde mere end Brugen af Jordlobben som Løn, og denne gav kun ringe Udbytte. For at skaffe Opholdet til sin Familie lavede han saa Madæsker, som han gik omkring og solgte; heraf hans Tilnavn. —

— Den sidste Skovfoged over Afside Skov var den nuv. Beboer af før nævnte Matr. Nr. 15; han blev Skovfoged 1844, fra hvilken Tid Afdrivningen af Skoven begyndte, som fuldbødes 1849. — Efter de Oplysninger, som nævnte Skovfoged har meddelt os, var det 1844 en smuk lille Skov paa 18 Tdr. Land i god Opvækst.

I de 5 Aar, Afdrivningen varede, erholdt hver Gaardmand paa Godset $\frac{1}{2}$ Favne Bøg aarlig udviist af Herskabet, foruden hvad der leveredes til Husmændene i Sognet samt til Præsterne og Skolelærerne paa hele Baroniet. Der skal i den Tid være slaaet i alt 2000 Favne Bøg og omtr. 40 Favne Alf foruden betydelig Eg til Gaavtræ. Bestanden var særlig Ungskov, dog var der ogsaa Træer paa 3 Favne Brænde.

Til Alfkov Mølle hørte i forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede en smuk lille Bøgeskov paa omtr. 9 Tdr. Land med Træer paa 4—5 Favne Brænde. Ved Udstiftningen strakte den sig omtr. over hele Møllelobben, der nævnes nemlig i Udstiftningsforretningen af Algerjord kun „nogle Agre i Skoven ved Møllen“. Nu er den aldeles afbreven med Undtagelse af nogle enkelte Træer, hvilket er ifet i de sidste 10 Aar.

Paa Gaarden Matr. Nr. 7 findes en smuk lille fredet Kratkov med enkelte Ege- og Asketræer paa Alfaldet af en Bakke ned mod Møllebækken. Paa de smukkeste og højeste Steder er anbragt Bænke, ligeledes er der anlagt smukke Spaseregange i den.

I Haven til Huset Matr. Nr. 18 a. findes en mærkelig Stensætning fra Oldtiden, vistnok et Offersted, ca. 24 Alen langt og 15 Alen bredt. Fra samme førte en velbevaret Stenbro „ligesom i en Borggaard“, angav vor Meddeler, over den nærliggende Eng „Wskemose“ mod Nord. Paa selve Højen findes 2 mærkelig for-

mede Aonbøge, hvis Grene paa en forunderlig Maade ere voksede sammen som om de med Kunst vare flettede ind i hverandre. Efter Beboerens Fortælling vakte denne Stensætning 2 fra Regeringen udsendte Arkæologers fulde Opmærksomhed — de toge en nøjagtig Tegning af Stedet og nærmeste Omgivelser —, da de for nogle Aar siden berejste Sydsjælland.

Afløbet fra før nævnte Flintemose dannes af 2 større Bække, af hvilke den vestlige paa en længere Strækning danner Sognejfjællt mod Everdrup Sogn. Den østlige — egentlig kun en Arm af først nævnte, idet denne nord for Aftovshusene deler sig i 2 Løb — føres igjennem en Indsænkning, der til Dels er udvidet ved Gravning, over Huslodderne Matr. Nr. 14 og 15 ned i Møllesøen nord for Aftov Vandmølle, ved hvis Vandkraft denne drives, og fortsætter under Navnet „Mølleaaen“ eller „Møllerenden“ sit Løb mod Syd, til den udmunder i Bøgesø Sø. — Ved den vestlige Arm laa ogsaa tidligere en Vandmølle, „Bøgesø Mølle“ — efter Traditionen ved Huset nuv. Matr. Nr. 12 paa Bøgesø Mark — som nedlagdes i Begyndelsen af det forrige Aarhundrede. Efter Everdrup Sogns ældste Kirkebog hed Mølleren her 1688 „De Møller“. Han nævnes flere Gange som Fadder ved Gaardmændsbørns Daab i Bøgesø, saaledes 1690, 1692 og 1707, ligesom han ogsaa 1691 selv havde en Søn til Daaben, som fik Navnet Jens; men med Aaret 1707 ophører al videre Underretning ikke alene om „De Møller“, men ogsaa om Bøgesø Mølle, saa det er rimeligt, at Møllen maa være nedlagt kort efter, muligens for en Del paa Grund af Vandmangel, muligens ogsaa fordi den nærliggende Aftov Mølle har taget Næringsen fra den; men Mølleprivilegiet skal omtrent 1780 være kjøbt af Møller Fr. Kr. Lund i Aftov Mølle, som herpaa opførte en ny Vandmølle ved Aftov syd for den gamle, og som i Udskiftningsforretningen over Aaside By 1802 kaldes „Ny-møllen“ eller „Lille Møllen“. —

Swornaar Aftov Vandmølle er anlagt, se vi os ikke i Stand til at paavise; saa overordentlig gammel synes den dog ikke at kunne være, da Bøgesø Mølle laa ved Hovedløbet, Aftov Mølle derimod ved det mindre Afløb fra nævnte Flintemose Sø, og tilmed 2 Møller i saa umiddelbar Nærhed ikke synes at være nødvendige. Tidligere fandtes da ogsaa, som anført under Indledning, en Vandmølle syd for Aaside ved Snigaard, der indtil dens Nedlæggelse aabenbart har haft al Søgningen fra Snefere og Aaside Byer, af hvilken der endog

i den nuværende Generation er funden Levninger, hvad der antyder, at den næppe kan være neblagt før end Midten af det 17de Aarhundrede, og længe før end Neblæggelsen af Klafide Mølle er næppe Axfow Mølle oprettet. — Smidlertid nævnes Axfow eller som den skrives

Axfows Mølle

første Gang Ewerdrup Kirkebog 1692, da

1. Peder Møller eller Peder Andersen Møller

ansføres som Møller hersteds. Denne var i sin første Tid en anset og formaande Mand, der holdt Dmgang med mange fornemme Folk¹⁾.

Han holdt ogsaa Huslærer til sine Børn²⁾, og hans Steddøtre, Bodil Kirsten og Ane, nævnes ofte i Sognets Kirkebog som Gudmødre til fattige Børn, hvad der baade antyder, at han har været en æret og hjælpsom Mand, da det i de Lieder var almindeligt, at fornemme eller formuende Folks Koner og Døtre bare fattige Folks Børn til Daaben (se Fattigvæsenet hersteds); men fra 1707 gif det tilbage for ham, og nu nævnes ikke oftere fornemme Faddere ved hans Børns Daab. Af en 83aarig gl., nu afdød, Mand i Klafide er det meddeelt os, „at han af meget gamle Folk havde hørt fortælle i sin Ungdom, at Peder Møller ødelagde sine Formuesomstændigheder ved indgribende og kostbare Foretagender³⁾, samt ved, at han førte et stort Hus med fornemme Selskaber, som langt oversteg hans Evner, saa at han maatte gaa fra Møllen“⁴⁾ hvad Kirkebogen ogsaa be-

¹⁾ Saalebes nævnes ved flere af hans Børns Daab i Kirkebogen hersteds: Herredsfogden i Baarse, Jens Nabsen, Ridesfogden Geert Willumbfen i Vordingborg, Amts-Skovrideren Anders Andersen, Vordingborg, Skovrideren Jens Nielsen, Baarse, Borgmesteren Pohlmann, i Klafved; Præsterne Hans Panch i Ewerdrup, Kristen Storm i Ewerdborg, Mag. Jens Wejle i Snefer.

²⁾ 1698 nævnes „Peder Møllers Skolemester Hans Kristian“.

³⁾ Saalebes synes det, at han med Mølleriets har forbundet et Albruggeri; thi i Skiftet efter Hmd. Morten Rasmusens Hustru i Klafide, Birgitte Knudsbatter, ²⁴/₁₂ 1698 (se S. 112) ansføres som „Gjæld til Peder Møller i Axfows Mølle: 1 Rd. VI til Tre-Mil for den afdøde 3 Rdt., item for Meel og Orhn 1 Rd. 1 Mk. 8 f.“

⁴⁾ Samme Mand meddelte os ogsaa, at hans Kone skulde være kommen fra den ham iboende Gaard i Klafide (Matr. Nr. 6), og at en paa

kræfter, thi 1713 nævnes som hans Eftermand Niels Sebastian. Han tog derefter Ophold i Nafide, hvor han ogsaa døde 1722¹⁾; muligens har han dog arbejdet i Møllen som Evend, ja det synes endog, at han i Eftermandens Evgdom 1720—21 har bestyret Møllerriet, da han i den Tid oftere nævnes i Kirkebogen „Peder Anderfsen i Nfshous Mølle“. — Hans Hustru „Elsebeth Møllers“ overlevede ham i mange Aar og begravedes $\frac{6}{4}$ 1740 „i Kirkens Jord“, 78 Aar gammel.

Foruden oven nævnte hans Stebdøtre nævnes døbte i Kirken hersteds:

1. Margrethe, døbt $\frac{20}{12}$ 1700, gift 1722 med Gaardmand Niels Pedersen i Rjærling Tvede (Tvedegaardene) i Hammer Sogn.
2. Anders, døbt $\frac{5}{2}$ 1703, begravet $\frac{23}{7}$ 1704.
3. Sibse, døbt $\frac{4}{11}$ 1706. (Ved disses Daab nævnes anførte Faddere, Anm. 2 forrige S.).
4. Anders, døbt 18de Søndag efter Trinitatis 1707, død 1709.
5. Lisbet, døbt 10de Søndag efter Trinitatis 1709.

2. Niels Sebastian fra 1713—1721,

da han døde, 75 Aar gammel. — Af hans Familie nævnes en Datter „Elne“, død 1714 og en Stebdatter Charlotte Michelsdatter, der samme Aar blev gift med Mølleren i Holme Mølle Johan Hansen. — Møllen blev saa vel i hans som i flere af Eftermandenes Tid betragtet som en Slags Kro eller Gjæstgivergaard, hvor rejsende funde faa Benættning og Logis; der nævnes saaledes født flere Børn dersteds af omrejsende Kvinder ligesom ogsaa flere fremmede — endog velkædte Personer ansøres døde dersteds²⁾.

Sebastian har vistnok bedre forstaaet at varetage sit Kald som

---

Gaarden beroende smukt udarbejdet Ege-Dragflise med Messing Løvefødder skal have tilhørt hans Kone — Elsebeth. — Endvidere fortalte han, at „Peder Møller skal have været den 1ste Møller i Aftov Mølle“.

¹⁾ Den 6te August 1722 begravet Peder Anderfsen Møller udi Nafide, 66 $\frac{1}{2}$ Aar gammel.

²⁾ $\frac{10}{1}$ 1715 død en fremmed Mand i Aftov Mølle ved Nafn Dittøv Michelsen, og 1737 En Persohn i Aftov Mølle ved Nafn Henning Ulbrich Johan Winther, gammel 28 Aar, Oberstens Stytte i Ræstved. Kirken behom 3 Mk. (for Jord) o. fl. a.

Møller end Formanden, og den Bemærkning i Kirkebogen, at „Præsten behømt 15 Slettebalere i Liggpenge“ — hvad der vistnok maa have været et anseeligt Offer for en Digtale i de Tider — giver os næsten Anledning til at falde ham rig.

3. Kristen Berthelsen Sigersted eller Sehested,

som han enkelte Gange er skrevet i Kirkebogen, var ogsaa en anset Mand, der holdt Dmgang med fornemme Folk. Han var en intimere Ven med Præsten Neergaard i Snefere (se Præstehistorien), maaffte endog en fjernere Slægting. Ogsaa han holdt Huslærer til sine Børn, saaledes nævnes 1739 „Monsr Thim, Skolemeester i Afsous Mølle“¹⁾.

Møller Berthelsen var 2 Gange gift; 1ste Gang med Formandens Datter Kirsten Nielsdatter Sebastian, til hvem han viedes „med Kgl. Mayts Allernaadigste tilladelse uden troløsvelse hjemme i Huuset, d. 22de Novbr. 1724“. — Hun døde 1731, 45 $\frac{1}{2}$ Aar gl. Med hende Børnene:

1. Berthel, døbt $\frac{27}{6}$ 1725. „Baaret til Daaben af Fr. Sohan Thomsen Neergaards Kirriste paa Grefuens Benge“, død 1726.

2. Berthel, døbt $\frac{23}{7}$ 1727. Baaret af samme.

Hans 2den Hustru, Kirstine Henriksdatter Pram, til hvem han ligeledes viedes hjemme i Huset d. $\frac{8}{1}$ 1733, døde 1743, 37 Aar gl. Hun benævnes i Kirkebogen „Madame“ — en Benævnelse, som først blev almindelig for fornemmere Folks Hustruer i Aarene mellem 1740—50. Med hende Sønnen: Hendrich, døbt 16. Søndag eft. Trin. 1734. (Baaret af Regimentskriverens „Kirriste“ i Næstved).

Kristen Berthelsen Sigersted døde 1740, 51 Aar gl., begravet 18de Marts.

4. Niels Sørensen Kragh fra 1740—71 —

blev gift med Formandens Enke 5 Maaneder efter dennes Død. „D. $\frac{15}{8}$ 1740 viede jeg (Pastor Bonsach) Møllesvend fra Rjåbenhavn Niels

¹⁾ Michael Ferdinand Thim, Degnen Hoffmanns Konebroder i Snefere og Søn af Degnen Thim i Kallehave, død som Degn i Bjeverskov 1785.

Sprensen Cragh i Afskou Mølle til Formandens Enke Kirstine Hendersdr. Pram uden foregaaende Trolovelse, da de havde Kongebref." Børn: 1. Hendrich Christoffer, døbt 3die S. eft. Hell. 3. Akr. 1741.

2. Elfe, døbt d. 18de April 1742.

Endvidere nævnes som Kraghs Steddatter (distnot Kones Kusine) Sofie Lorenzdatter Pram, der $\frac{22}{3}$ 1745 blev gift med Mølle-svend ved Afskov Mølle, senere Møller i Hellevad's Mølle, Jens Schiebsted.

Med sin anden Hustru, Ane Sofie Jørgensdatter, med hvem han blev gift 1746, havde han 11 Børn, hvoraf 5 døde smaa; her nævnes kun:

(6te) Anders, døbt 1ste Søndag i Adu. 1755, gift med Gyde Andersdatter i Najsibe 1787, var en Tid Møller i Rogenstrup Vandmølle, gif fallit og blev derefter Mølle-svend hos Stedfaderen i Afskov, hvor han døde i Begyndelsen af 1820erne og mindes endnu af flere gamle „som en snurrig gammel Fyr, rig paa kunstige Indfald“.

(7de) Søren, døbt $\frac{24}{8}$ 1757, blev Guldsmed i Næstved og arvede Farbroderen, hos hvem han kom i Lære.

(8de) Maren, døbt 23. Søndag eft. Trin. 1758, gift $\frac{27}{9}$ 1785 med Borger og Kniplingskræmmer i Næstved Sr. Hans Lauritzen.

(10de) Niels Konrad, døbt 1764, fh. Gaardsfæster paa Svings, død i 1830erne.

Møller Kragh døde d. $\frac{28}{4}$ 1771, 60 Aar gl., og begravedes Mandagen den 6te Maj. Hans Enke giftede sig $\frac{21}{10}$ 1772 med

5. Frederik Kristian Lund fra 1772—99.

Han erhvervede sig Privilegiet for den neblagte Bøgeøjs Mølle og byggede derpaa omtr. 1780 endnu en Vandmølle ved Afskov, „Ny-møllen“ kaldet, og hævdede Mølleriet til en efter den Tids Forhold betydelig Fuldkommenhed, hvortil ogjaa bidrog meget, at „Kongens Mølle“ ved Bredeeshave samtidig neblagdes, saa at Afskov Mølle blev den eneste i det store Sogn. — Efter Traditionen skal han være „død 2 Gange“, eller som skindød atter være kommen til Live¹⁾.

¹⁾ Da man nemlig skulde bære ham over Mølle-dæmningen, hvor den Gang Vejen til Møllegaarden gik, kom en af Bærerne til at snuble over en Sten, saa at Kisten, som man efter den Tids Skik bar paa lange

Kirkebogen udviser, at han blev begravet den 6te Martz 1799, 62 Aar gl. Efter sin 1ste Hustrus Død (begravet 14de Aug. 1790) ægtebe han Pigen Voldborg Kristensdatter, men efterlod sig ikke Børn af noget af Ægtefæberne. Enken giftede sig med kongelig Bevilling af $\frac{4}{10}$ 1799 med sin første Mand's Broder søn:

6. Kristian Hansen Lund, fra 1799—1838,

Søn af Møller og Kromand i Meerløse ved Holbæk, Hans Kr. Lund, der døde i Aftov Mølle 1815, 70 Aar gl. Kr. H. Lund var efter de gamle Beretning en særdeles dygtig Mand, der foretog sig mange Forbedringer paa Gaard og Mølle, saaledes ombyggede han Mølle-gaardens Stue- og Labelænge, byggede en ny Høstemølle og den nuværende Smedie. 1824 nedrev han den af Farbroderen opførte „Nymølle“ og byggede i dets Sted den nuværende hollandske Bejr-mølle paa en lille Bakke vest for den nedrevne Vandmølle. Som Materiale hertil benyttede han for en Del det i 1822 nedbrudte „Ugledie Laarn“ eller Præstø Jurisdiktions Ring- og Arrethus, som han havde kjøbt til Nedbrydning. I Smedien, som han ligeledes byggede samme Aar, benyttede han Arrestens Binduer, Døre og Loft, som endnu til Dels findes derstedes og ere udskaarne med mange „sære Figurer“ af de fordums Fanger i Ugledie Arrest. Ved Udskiftningen af Bøgesø By kjøbte han de under Møllen fra mindst 1747 dreene Torder, 37 Tdr. Land med Hartkorn efter Matr. af 1844 af 3 Tdr. 2 Eptr. $2\frac{3}{4}$ Alb.

Møller Lund var en agtet og afholdt Mand, der mindes af flere gamle for hans Hjælpsomhed mod trængende. Da Rystmilitzen, oprettet 1808, var opbudt til vore Rysfers Forsvar i dette og søl-

---

Bærestænger paa Stuldrene, saldt til Torden, hvad der foraarjagede en saa stærk Rystelse, at Bevidstheden hos den stundsde vendte tilbage. Han begyndte da at diindre paa Laaget, og da man efter endt Forstrækelse aabnede Kisten, saa Mølleren ligs levende heri. Han blev dog ikke det mindste belyrtet, men bad Følget bære ham ind igjen, „saa vilde han selv være med at drikke sit Gravøl“, hvad ogsaa skete. Han levede saa 3 Aar derefter, men da han nu skulde begraves, fik han efter Davidens Overro en Møllesten med i Kisten, „for at han ikke oftere skulde komme til Live.“ — Ved en Begravelse fort efter Nyaaar 1883 op til Møllernes Grave i Aftov fandtes rigtig 2 halve Møllestene — maasse hidrørende herfra.

gende *Mar*, var *Møller Lund* Overbefalingsmand for denne her i Sognet. Der opbevarede da ogsaa til efter 1820 en stor Mængde *Suggeter*, *Kanfer*, *Sabler* og *Geværer* i *Møllen* fra den Tid.

Børn: 1. *Jørgen Frederik L.*, født $17/1$ 1800.

2. *Frederikke L.*, født $28/1$ 1803, gift med *Mølleribe-*
styrer *Johan Rudolf Møller* i *Ulfkov Mølle*, død
 $12/5$ 1836.

3. *Johan Kristian L.*, født $14/3$ 1806, død $9/5$ 1831.

Kr. H. Lund døde 1838, og nu overtog den eneste overlevende af hans Børn, Sønnen

7. *Jørgen Frederik Lund*

Ulfkov Mølle, som han siden *Søsterens Død* havde bestyret. Han var egentlig bestemt til *Handelen*, som han havde lært hos den Tids største handlende i *Syddjælland*, *Agent Grønvold* i *Præstø*, hvis *Søster Frederikke* han ægtede 1824, efter at han samme *Mar* havde kjøbt *Grumløse Mølle* i *Udby Sogn* ved *Bordingborg*, som han solgte 1836. *J. Fr. Lund* var ogsaa en anset og dygtig Mand, dertil var han meget sparsommelig og erhvervede sig herved en temmelig stor *Formue*, der dog senere betydelig forringedes ved flere tilstødende *Omstændigheder*. Angaaende *Mølleriet* vides kun, at han indrettede en *Stampemølle* 1842, men i øvrigt aftog *Mølleriet* betydelig i hans sidste Tid ved *Oprettelsen* af *Lappensøje Vindmølle* midt i *Sognet*, og da nu *Næringsloven* af 1857 kom til, folgte *Lund* samme *Mar Møllen*, som igennem 3 *Slægtled* havde været i *Familiens* *Eje*, og rejste til *Kjøge*, hvor han i flere *Mar* boede hos sin ældste *Datter*, og hvor han endnu (1883) lever i høj *Alderdom* hos *Datteren Juliette*. Med sin *Hustru*, *Frederikke Grønvold*, havde han Børnene:

1. *Hans Kristian*, f. 1826, lærte *Handelen* i *Præstø*, blev senere *Kjøbmand* i *Kjøge*, gif *fallit* og døde *findsvag* paa *Dringe*.
2. *Anna Cathrine Marie*, f. $23/10$ 1828, g. $15/1$ 1850 med *Mølle-*
ejer *Jørgen Johansen* ved *Kjøge*. Begge døde.
3. *Peter*, f. 1830, *Kontorist*, hvor vides ej.
4. *Johanne Frederikke Birgitte*, f. $4/11$ 1831, g. $21/6$ 1853 med *Otto Fr. Boserup*, *Forpagter* af *Sofuslund* i *Everdrup Sogn*, nu *Forpagter* paa *Lungshoved*.

5. Juliette Caroline, f. $20\frac{1}{11}$ 1833, g. m. Kjøbmand Kragelund i Næstved, fallit 1863, lever nu i Kjøge.

8. Kristian Ludvig Gemüntze,

forhen Møllebygger, købte 1857 Afskov Mølle for 26,000 Rd. og besad den til 1867, da han folgte den for samme Beløb og flyttede til Næstved, hvor han lever som Partikulier og Husejer.

Med sin Hustru, Marie Nielsen, Børnene:

1. Hanne Christiane, f. $28\frac{7}{7}$ 1859,
2. Anna Mathilde Emilie, f. $25\frac{4}{4}$ 1861, død.
3. Lovise Marie Sabine, f. $12\frac{9}{9}$ 1864.

9. Anders Hansen,

som købte Møllen af foregaaende, besad den til $\frac{1}{5}$ 1870, da han folgte den for 27,500 Rd, hvorefter han købte Snesløv „Store Mølle“ med tilhørende betydelige Areal (ca. 130 Tdr. Land), som han altsammen bortforpagtede fra $\frac{1}{5}$ 1880 og rejste til Kjøbenhavn, hvor han lever som Kommissionær.

10. Peder Pedersen,

Gaardejer i Aafide, besad Møllen til 1878. Han forbedrede Møllen betydelig, opførte 1872 Kjøbmandsboligen med tilhørende Bageri, som han bortforpagtede, byggede flere Huse ved Møllen og indrettede et Sævværk ved Vandmøllen, men ved flere sammenstødende Uheld saa han sig først nødt til at bortforpagte Møllen og dernæst til at sælge den med ikke ringe Tab (for 48,000 Kr.). Gaarden havde han solgt Aaret tilforn, rejste derpaa til Kjøbenhavn, hvor han levede et Aars Tid som Detailhandler, senere lever han som Handelsmand i Afskov.

11. Lars Hansen,

Landhandler og nu Forpagter af Kalbygaard ved Næstved, besad kun Møllen et Aars Tid, da han som Søfndearv affød den til Svogeren

12. **Anders Poulsen,**

der siden 1879 er Ejer af Aftov Mølle. Han lagde 1881 en til Smedien bortfæstet Jordlod paa 3 Ldr. Land ind under Møllen ved Fæsterens Død. Fra $\frac{1}{4}$ 1883 har han selv overtaget Kjøbmands-handelen med Bageri, som siden 1873 havde været bortforpagtet.

Overeven,

rettere **Over-Even**, til Forskiel fra den tidligere ved Præsto Fjord beliggende **Even By**, er et mærkeligt Eksempel paa Navnesforandring, idet den efterhaanden i de 2 sidste Aarhundreder har været skreven:

**Ovuerefuen, Oferefen, Oveeven, Aarefne,
Aarevne, Overevne og nu Overeven.**

Byens oprindelige Navn er aabenbart Over-Even, o: den højere liggende Even By; thi efter Læren om Ordnes Oprindelse og Afstamning (Etymologien) betyder Even (en „Eve“) et lavt fandet eller sumpigt Stykke Land, der snart staar over og snart under Vand. — Overeven Lorder overskyldedes nemlig i ældre Tider af den nord for Byen liggende Flintemose, der tidligere har været **Sø**, navnlig om Foraaret, naar dens under Afskov Mølle omtalte Afløb — hvoraf det ene, „Møllebækken“, siden 1840 er betydelig udvidet og fordybet ved Graoning — ikke var i Stand til hurtig nok at bortskaffe det fra flere Sider tilstrømmende Vand; noget, som da endnu kan ske ved Løbrud og i regnfulde Foraar.

Byen er sikkert af en temmelig ny Oprindelse, da der endog i den feneeste Tid er funden Levninger af Skov, hvor Byen nu staar¹⁾.

Efter Fordebogen af 1664 havde den den Gang, ligesom nu, 4 Gaarde, hver med 5 Ldr. 1 Skp. 3 Fdkr. 1 Ditting Hartkorn og

¹⁾ Ved Gravning af en Brønd inde i Gaarden Matr. Nr. 3 fandt man 1859 flere store endnu ej aldeles forraadnede Rødder af Bøgetræer. Byens Aker kan næppe anslaaes højere end 300 Aar.

hørte under Vordingborg Slot, senere Amt, indtil 1762, da den kjøbtes af Ove Thott til Gaung, som imidlertid 1781 mageskiftede den med 4 Gaarde i Lestrup, Kongsted Sogn, til Bisjelsfeld Kloster, hvorunder Byen endnu hører.

Doreven hørte efter Prins Georgs Død til Ryttergodset her i Sognet, men synes ikke efter Kirkebøgerne hersteds at have været belagt med Rytteri, muligens har den for sin Lidenheds Skyld været forfaaet herfor og i dets Sted ydet „Rytterhold“ α : Underhold til Rytteriet.

Efter Matr. af 1690 blev Byens Hartkorn nedsat til 19 Idr. 6 Skpr. 3 Fdfr. Ager og Engs Hartkorn og 2 Skpr. 2 Fdfr. Skovskjld.

Med Mageskiftet til Bisjelsfeld 1781 havde Byen det samme Hartkorn som 1690, og var fordelt paa de 4 Gaarde saaledes:

1 Gaard med	5 Idr. 3 Skpr. » Fdfr. » Alb.
1 do. med	5 — 1 — 3 — 1 —
1 do. med	4 — 6 — 1 — » —
1 do. med	4 — 3 — 2 — 2 —

Tilsammen... 19 Idr. 6 Skpr. 3 Fdfr. » Alb. men i Mageskiftsbrevet anmærkes, at „hver Gaard bruger 4 Idr. 7 Skpr. 2 Fdfr. $2\frac{1}{4}$ Alb. Skov til Byen (som 1690): 2 Skpr. 2 Fdfr.“

Med Ubskiftningen 1803 erholdt Byen det samme Hartkorn, der fordeltes til:

4 Gaarde à 4 Idr. 5 Skpr. 3 Fdfr..	18 Idr. 7 Skpr. » Fdfr.
3 Huse ¹⁾ hver med 2 Skpr. 2 Fdfr.	

1 Alb. .... » — 7 — 3 —
og til hver Gaard 2 Fdfr. $1\frac{1}{2}$ Alb. Skovskjld.

De 3 Huslodder sammenlagdes senere til 2; men efter at Byen 1872 var folgt til Arvesætte, frasolgte Gaarden Matr. Nr. 3: 6 Skpr. 2 Fdfr. $\frac{3}{4}$ Alb. Hartkorn, saa at Byen nu igjen har 4 Gaarde og 3 Huse med Jord foruden 2 jordløse Huse paa den

¹⁾ Det ene af Husene kaldes i Kirkebogen 1804 „Fuglsangshuset“; det Iaa i et Skovvænge „Fuglsangsvængen“ og beboedes af en Hmd. Axel Sjergensen.

gamle Gaardsplads til Gaarden Matr. Nr. 1, der ere ombyggede af ny i Sommeren 1881.

Efter Matr. af 1844 har Byen efter Sogneligningen 1881: 3 Gaarde med over 6 Tdr. Hartkorn, 1 Gaard med over 5 Tdr. Hartkorn, tilfammen for alle 4 Gaarde 25 Tdr. » Skpr. » Jdfr. 2½ Alb. og 3 Huse med 3 Tdr. » Skpr. 1 Jdfr. ¾ Alb., tilfammen 28 Tdr. » Skpr. 2 Jdfr. ¼ Alb. Hartkorn.

Efter Folketællingen af ½ 1880 var Beboernes Antal 45, fordelt paa 9 Familier.

Arealet af Byens Lorder udgjør 282 Tdr. Land.

Førend Udfisitingen havde Byen Lorderskabskab med Eoverdrup, Snefere Lorp og Afside Byer, ligesom den i Jællskabskab med sidst nævnte By ejede en Skov. Denne strakte sig over Gaardene Matr. Nr. 2, 3 og 4 omtrent ned til Flintemose og bestod især paa en Bakke, kaldet „Vfhebjerger“, (Matr. Nr. 4) af storvofset Bygeffov, som i Aarene omkring 1790 for stærke Delen blev afdrevet og bortsolgtes ved store Auktioner; dog fandtes saavel paa denne som de øvrige Gaarde til Byen endnu flere store Træer til efter 1840. Nu findes kun hist og her noget Ellekrat med enkelte Ege- og Aspetræer uden Betydning.

Paa før nævnte „Vfhebjerger“ blev i Maret 1869 ved Grusgravning fundet Skelettet af et Menneske, der ved Ejerens Foranstaltning og med Aotoriteternes Tilladelse blev nedgravet paa Sognets Kirkegaard. Senere oplystes det at være Levningerne af en der i Aarene 1790erne hængt Forbryder, der var bleven nedgraven i Bakken.

Paa Gaarden Matr. Nr. 1 findes paa en meget højtliggende Bakke en Dvysse eller Høj, som i gamle Dage skal have hufet underjordiske. For mange, mange Aar siden skete det, at en Gaardmandskone fra Snefere Lorp kom i Barnsnød Suleaften, og da Manden, som havde været i Eoverdrup efter Lordermoderen, kom dertil paa Tilbagevejen, stod Højen paa 4 gloende Pøle, og inde i Højen var der stor Lyftighed med Dans og Drik af Højsolket. Hestene pruste og stejlede, og Manden var saa forskædet, saa han ventede ikke at komme levende der forbi; det skete dog, og nu gif det i en flyvende Fart ad Hjemmet til; men han lovede sig selv, at det skulde blive sidste Gang, han kjørte der forbi en Suleaften.

Paa Marken til Gaarden Matr. Nr. 3 laa der indtil 1858 en stor Sten, som da blev sprængt og bortskaffet. Den indeholdt efter Ejerens Opgivelse over 40 Læs, og var efter Sagnet den Sten, som Evert fastede for at slaa Ewerdrup Kirke ned, men som alle lignende Forsøg forfejlede den ogsaa Maalet. Samme Evert eller Ewerd blev senere Konge i Ewerdrup (Everts Torp) og ligger begravet i en 40 Alen lang og 6 Alen bred Stensætning i Ewerdrup Lund. Anledningen til hans Død fortæller Sagnet var følgende: „Evert var paa Skovhugst i Ewerdrup Lund, men havde glemt sin Skovhammer hjemme i Rønnebæk, hvor hans Kone boede —; hun hed Rønne, og efter hende har Rønnebæk faaet Navn. Han raabte da til hende: „Rønne, kast mig min Nødde (Hammer) hid!“ Det gjorde hun ogsaa, men Nødden traf Evert i Panden, og det blev hans Bane. Hans Mænd begrov ham paa Stedet, hvor han faldt, og opkastede Dybsen over ham.“

I det foregaaende have vi oftere nævnet Flintemose og bemærket, at den tidligere har været Søs. Største Delen af denne Mose hører til Ewerdrup Sogn, men omt. 20 Edr. Land Mose i Snesere Sogn regnes med til Flintemose. Sagnet lader denne Mose have Navn efter en Kong Flint eller Kong Ekri, som Pastor Bedel i sin Beskrivelse kalder ham.

Ej endt nævnte Konge vel nærmest maa tilhøre Ewerdrup Sogn, kunne vi ikke nægte os Fornøjelsen at anføre Bedels Sagn om ham i vor Beskrivelse, da Kong Flint (eller Ekri) dog vistnok ikke kan have noget imod, at hans „Kongerige“ udvides med nogle Edr. Land Mosejord her i Sognet, der jo aabenbart i sin Tid, da den mægtige Konge levede, var „Søs — og om ikke salten, saa dog fersken Bøve“, — og saaledes nødvendig maatte være forenet under hans Bælde: „Flintemosens Bælde“. —

Efter Bedel boede Kong Ekri paa „Skribjerg“ — nu „Præstestoven“, tilhørende Ewerdrup Sognetald — „hvor han havde sin Borg med høje Volde og dybe Grave om, hvoraf tydelige Spor endnu (1818) findes paa den høje Bakke, og hvor jeg (Bedel) ved Gravning har fundet nogle brudte Mursten og Kampesten, men intet Metal eller Jærn.“ — „Derfra sejlede Kong Ekri med sine Skibe til Karrebæk“ for at naa ud paa det salté Hav, hvor Ure og Bytte ventede ham. — — „Til Skribjerg tør ingen Malkepige komme efter Solens Nedgang; thi hver Midnat kommer Ekri ridende, tager sine

store Rifter op paa Banken, tænder mange Lys og tæller sine Penge. — Han har en Snees Vænder i sit Følge — Enhver, der kommer Skribjerg for nær, maa enten dø, inden Været er omme, eller ligge længe syg; men efter Kl. 3 kan enhver frit passere; thi da er Skri borte." — Og hermed tage vi skyndsomt Afsked med nævnte Konge og hans Borg i Evedrup Sogn, følende os mere sikre paa egne Gennemærker.

Snesere Torp,

Snesør Torp, Suedzøre Torp, Snesen Torp,
Snesere Thorup, Sneseretorp,
rigtigst Snesere Torp.

Torp skal efter sin Oprindelse være ensbetydende med Lørdet „Tre“, men anvendes senere almindelig om en mindre Landsby eller Samling Afbyggersteder paa Adelhjens Grund. Torp kan ogsaa, som i det svenske Sprog, betyde en Husmandsby (af Torpara = Husmand), og saaledes betyder Snesere Torp en af Adelhyen Snesere til Husmænd (Brydiere, Fæstere eller Forvaltere) overladt Jord til Opdyrking og Beboelse mod en vis Afgift aarlig. Da dette Forhold, efter Historikeren, Professor Allen, blev almindeligt i det 13de og Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, turde Snesere Torps Alder eller Fremkomst regnes fra den Tid.

Under Bispefeld, Bøllekov og Grevensvænges Gods-Administration af det bispe Hovedgaard tilhørende Bøndergods her i Sognet, er Byens godshistoriske Forhold anførte, da Byen med Undertagelse af 1 Gaard (nuv. Matr. Nr. 7), der tilhørte Kronen og senere Engelholm, har hørt under bispe Herstaber indtil hele Byen i Begyndelsen af dette Aarhundrede erhvervedes af Bøllekov.

Efter Matritulen af 1690 havde Byen et samlet Hartkorn af 48 Tdr. 2 Skpr. Ager og Engs, foruden 1 Skp. 1 Fdkr. Skovfjeld, hvilket Hartkorn i Midten af forrige Aarhundrede (1762) var fordelt saaledes:

	Ldr.	Skpr.	Fdtr.	Alb.
1 Gaard, benævnet „Storsgaarden“ (nuv. Matr. Nr. 2).....	7	4	1	„
2 Gaarde, hver paa 6 Ldr. 6 Skpr. 2 Fdtr. 2 Alb.	13	5	1	1
1 Gaard med	5	4	1	„
1 Gaard med	5	4	3	2
2 Gaarde, hver med 5 Ldr. 4 Skpr.	11	„	„	„
1 Gaard (Kronens, senere Engelholm).....	4	7	1	„
Tilfammen... ..	48	2	„	„

Hvilket Hartkorn efter Tordebøgerne for Bøkketov og Engelholm 1775 og 1795 var fordelt og nefat faaledes:

	Ldr.	Skpr.	Fdtr.	Alb.
5 Gaarde (forh. Vissjelfeds) à 5 Ldr. 4 Skpr. 3 Fdtr. $\frac{4}{5}$ Alb.	27	7	3	1
2 Gaarde (forh. Grevensøenges) med 6 Ldr. 4 Skpr. 1 Fdtr.	13	„	2	„
1 Gaard (Engelholms)	4	7	1	„
Tilfammen... ..	45	6	2	1

Hvilket igjen efter fuldendt Udsiftning, efter Tordebogen 1806, var delt lige mellem alle Byens 8 Gaarde, hver med 5 Ldr. 5 Skpr. 3 Fdtr. $2\frac{3}{4}$ Alb., tilfammen 45 Ldr. 7 Skpr. 3 Fdtr. 1 Alb. Ager og Engs Hartkorn og 2 Skpr. Skovsklyd. — Ved Udsiftningen fratoges Jord til 6 Huse, men Hartkornsfatterne betaltes — som for flere andre Byers Vebkommende i Sognet — af Gaardmændene indtil 1844, da den nye Matriful indførtes, og Husene lignedes i Hartkorn. — Efter denne, sammenholdt med Sogneligningen 1881, har Byen:

	Ldr.	Skpr.	Fdtr.	Alb.
4 Gaarde med over 6 Ldr. Hf., 3 Gaarde med over 5 Ldr. Hf., 1 Gaard med over 4 Ldr. Hf., tilfammen	46	2	„	„
4 Parceller (af Gdn. Matr. Nr. 2) med	2	„	2	$1\frac{3}{4}$
6 Huse tilfammen med	2	1	3	$2\frac{3}{4}$
Byens Hartkorn... ..	50	4	1	$2\frac{1}{2}$

Efter Folketællingen den $\frac{1}{2}$ 1880 var Familiernes Antal 19 med 104 Beboere.

I Begyndelsen af forrige Aarhundrede nævnes i Kirkebogen „Storsgaarden“ og „Leglgaarden“ i Snefere Lorp; sidst nævnte anføres 1703—6 og 7. Da Rasmus Leglbrænder, der anførte Aar nævnes som Beboer af Leglgaarden i Snefere Lorp, 1711 nævnes boende paa Leglgaarden i Sølperup, er Leglværket her rimeligvis nedlagt samtidig med Opførelsen af det nye Leglværk i Sølperup, opført af Oberstløjtnant v. Schinkel, der ejede 2 Gaarde i Snefere Lorp og hele Sølperup By. — Storsgaarden skal have været Gdn. nuv. Matr. Nr. 2; den er nu Byens mindste Gaard. — Lixerne jfiste!

Sydvest for, ret uden for Byen og op til Bejen, findes nogle Lergrave, hvor der for et halvt Aarhundrede siden skal være funden en stor Del Menneſteben. Af et, men muligen dog iortfert Udtryk i Kirkebogen 1706, hvor der nævnes „de fattiges Lorb i Lorp“, ſkulde man tro, at der havde været „Fattigkirkegaard“, hvad der dog næppe er rimeligt; derimod turde det antages, at nævnte Fund — for hvis Paalidelighed vi ikke tør indeſtaa — kan ſkrive ſig fra den katholiſke Tid, da Ligene under Landets Belæggelse med Interdikt kan være nedlagte her. I ſaa Fald maa Snefere Lorp have været til i en længere Aarrække, inden Landet ſidſte Gang i Erik Menveds Tid (fra 1298 til 1303) var belagt med Interdikt; muligen hidrører Fundet fra den hedeneſte Tid. Gamle Folk, der ere stærke i Troen (Overtroen) paatæe oftere at have ſet Blaalys brænde berſteds. — Samme Lorb ſaa vel ſom Størſtedelen af Byens Grund og nogen Syd og øſt for Byen liggende Lorb er efter et paa Bækkeſtov Godskontor beroende Kort over Snefere Lorp fra 1772 en gammel Kirkejord, ſom i Bækkeſtavs Lorbetog af 1795 nævnes tilhørende Sverdrup Kirke, ſtaaende for Hartkorn 8 Ldr. 5 Ekpr. 3 Fdr. 1 Alb.

Om der i Snefere Lorp nogen Tid har været mere end 8 Gaarde, ſe vi os ikke i Stand til at eſterviſe, der nævnes rigtignok i forrige Aarhundrede 2 „Bomænd“ — Esben Dſen (1722) og And. Jensen (1725) — men muligen har de i Fælleſkab beboet og drevet en Gaard, hvad ofte var almindeligt i de Lixer.

I Sommeren 1881 er opført en mindre Skole for en ugift Lærer vest for Byen ved Overreven Skjal.

Snesere Lorp har før Udsiftningen haft Jordfællesskab — Fælled eller Græsgang — med Byerne Engelstrup, Overreven og Afside. Det dyrkede Areal deltes i 3 Marfer: „Møllemarken“ mod Vest, „Kirkemarken“ mod Syd og „Østermarken“ mod Øst, saaledes benævnet i Gisselsfeld Godsprotokol 1689. — Udsiftningen af Byen foregik 1796 ved Landinspektør Trojel efter Opmaaling og Udsiftningskort af Landmaaler Lund.

Kun 2 Gaarde udslyttedes, hvilket skete i Sommeren 1798 af Bækkeskovs daværende Ejer, Baron Selby, der gav dem Navnene: „Johannesberg“ (Matr. Nr. 3) og „Godehensigt“ (Nr. 6).¹⁾

Jordernes Areal udgjorde ved Opmaalingen 466 Tdr. Land, hvoraf endnu omtr. 30 Tdr. Land henligger som Eng og Rose; der gaar saaledes gennemsnitlig 9 Tdr. Land paa 1 Td. Hartkorn.

Til Byen har der siden 1660 næppe været Skov af Betydning. 1720 nævnes vel „Skovvænget ved Lorp“ — sagtens paa Gaarden Matr. Nr. 1, hvor der endnu findes noget krat ved Overdrup Skjal; derimod nævnes ikke, hverken i Kirke- eller Tordebøger, at have været Skovfoged ved Skoven. I Skjødet fra Gisselsfeld til Bækkeskov paa de 1762 folgte 5 Gaarde ansøres tvært imod: „Da der findes aldeles ingen Storskov her og næppe saa megen Understov, som til Marfernes Hegning udtræves, takseres 1 Td. Hartkorn til 40 Rd.“ Skovskylben for alle 5 Gaarde udgjorde kun 1 Skp. i Fdtr. 1 Alb., og at der ikke har været betydeligere Skov til de øvrige 3 Gaarde vil indses deraf, at Byens samlede Skovskylb ved Udsiftningen ansattes til 2 Skpr.

Paa før nævnte Kort over Byen af 1772 findes kun spredte Pletter af Understov mod Nord, Syd og Øst.

Syd for Byen paa Gaarden Matr. Nr. 7 findes en høj Bakke „Lodhøv“ kaldet, med en Ræmpehøj paa Toppen; den er uden Dysts

¹⁾ Sidst nævnte Navn var vistnok valgt med særligt Hensyn til daværende Bruger af Gaarden, der var vidt bekendt for sine Overtrædelser mod det 7de Bud.

og vistnok fra Brændalberens Tid. Søjen skal nemlig have indeholdt en Masse Smaasten, hvilke i 1820'erne skulde være benyttede ved Hovedlandevejens Anlæg (Bordingborg—Kjøbenhavn), og fra den Tid skriver sig den Forbydning, der findes i Søjen. Fra Toppen af Bakken høves en vid Udsigt over det syd for liggende Terræn lige til Stranden ved Vester-Egesborg; ligeledes kan man derfra se Tyret paa Vejrsø nord for Lolland. — Ligesaa smukke Udsigter høves fra „Sønsehov“ og „Gudsbjerg“ paa Gaarden Matr. Nr. 2 nordøst for Byen.

Ved Evedrup Sogneskjæl findes en Lørvemose paa omtr. 10 Tdr. Land, hvori Byens 4 Gaarde have Part, den kaldes „Bolemose“, og her skal efter Sagnet været nedmanet en led Geks. Ved Afside Skjæl mellem Gaardene Matr. Nr. 6 og 7 findes en mindre Lørvemose, hvori Byens andre 4 Gaarde have Part, „Soffi Mose“ kaldet, og paa Gaarden Matr. Nr. 4 ved Snefere Bytjæl, den under Snefere By omtalte Mose „Baringen“, hvorfra omtr. 10 Tdr. Land tilhører Snefere Lorp By; denne Mose kaldes ogsaa „Barnemose“, fordi der efter Sagnet i forrige Tider ofte hørtes en grædende og kaldende Barnestemme, som fra et der omkommet Barn.

Brøderup,

Bryndcorp¹⁾, Brønndrup (skrevet 1561), men i de 2 sidste Aarhundreder uafbrudt skrevet **Brøderup** i Kirkebøgerne hersteds, med Folkehøjskole, Friskole og Fattiggaard.

Bryndcorp er vel det samme som Bryndtorp o: Brydiernes eller Fæsternes Lorp, den er saaledes fra det 13de eller 14de Aarhundrede. Efter den stedlige Tradition skal Byens oprindelige Navn have været „Brødres Lorp“, da denne beretter, at 3 Brødre byggede de 3 første Gaarde i Byen lige langt fra hverandre i en ligesidet Trekant; det skulde da være, hvor de nuværende Gaarde Matr. Nr. 2 a, 3 a og 6 ligge, men denne Forklaring, hvor naturlig og ligefrem den end maa synes, skriver sig dog vistnok fra en senere Tid.

Første Gang vi have set Byen nævnet er i Kong Fred. d. 2dens Skjøde til Borggrev Friederich von Dohna paa Gisselsfeld Gaard og Gods 1561, hvor Gisselsfeld ansøres at eje: „Bdi Brønndrup 3 Gaarde og 1 Hus.“ 1672, muligens længe før, ejede Bøkkeskov 3 Gaarde og 2 Huse i Brøderup²⁾, og samtidig ejede Kronen efter Kirkebogen 1697 mindst 8 Gaarde i Brøderup³⁾, men da ejede Gisselsfeld kun 1 Gaard i Byen (nuv. Matr. Nr. 2 a), dog er det først henimod Midten af forrige Aarhundrede, at vi kjende noget nærmere til Byens Udseende.

¹⁾ Topograf Boths „Danmark“ 1ste Del, S. 254.

²⁾ Admiral Lindenous Skjøde til Kret Urne.

³⁾ Anføet S. 105.

Af Kirkebøgerne fra forrige Aarhundrede fremgaar det nemlig med Bestemthed, at Byen den Gang har været langt mere bebygget end nu. Der nævnes saaledes i Kirkens Dagbog af 1737, at Byen havde 13 Gaarde. Af Justitsraad Folsachs Skjøde til Munthe-Morgensjerne synes det endog at fremgaa, at Byen 1741 havde 16 Gaarde¹⁾, da de fire ham tilhørende Gaarde i Fordebogsfortegnelsen havde Matrikuls-Nrne. 9 & 11, 15 og 16. — Endvidere var der betydelig flere Huse her, end i de fleste andre Byer i Sognet. Flere af disse Beboere have muligens haft Fortjeneste ved de indførte Ryttere eller paa Bøkkesskov, saaledes nævnes foruden Navnene paa en Mængde Arbejdsmand og Indfiddere: Lorenz Maler, Holger Skomager, Anders „Glaarmester“, Peder Hansen „Urtegaardsmand i Brøderup“ og Jens „Degn“, maasse en Slags Skolemester i de Lider, ligesom ogsaa Byen havde den „Vre“ i over 30 Aar at tælle Sognets Rakker, Morten Pincher, blandt sine Beboere, da Udtrykket: „Pincher“ eller „Pinchemand“ efter Dr. phil. H. J. Rørdams litteraturhistoriske Samlinger (4de Bind, 1ste Hefte, S. 189) er det gamle Udtryk for Rakker. Endvidere hørte til Byen de af Grev Thott fra Bøkkesskov 1781 erhvervede „2 Markhuse til Brøderup ved Schytkolt-Markleddet liggendis“, der oftere nævnes i Kirkebøgerne fra forrige Aarhundrede.

Som Officersgaard i Rytteriets Lid nævnes Gaarden Matr. Nr. 4 a, og paa Gaarden Matr. Nr. 2 a boede i Slutningen af forrige Aarhundrede en stor Hesthandler. Efter Traditionen skal Huset Matr. Nr. 12 a have været en Barakke for Rytteriet, indrettet til 8 Hefte; Huset Matr. Nr. 11 skal efter samme Rilde have været en Slags Kro i Rytteriets Lid, dog ikke privilegeret og med „Krugmænd“ som i Snefere; den skal have været brugt som Emugkro til hen imod Slutningen af forrige Aarhundrede. — Her skal nogle Mænd fra Ewerdrup paa Hjemrejsen fra Præstø have yderligere beruset sig og ret uden for Byen være kommen i Klammeri med hverandre, hvorved en af Deltagerne i Drifkelaget, som almindelig kaldtes „Kejle-Spillemanden“, fordi han som Spillemand førte Buen med venstre Haand, skal være ihjælslaaet ved „Etivermosen“ paa Gaarden nu. Matr. Nr. 3, hvor det i lange Lider derefter skal have

¹⁾ Fra 1718—24 nævnes 1 Halvgaardmand Jens Hansen og 4 Bomænd: Søren Lauridsen, Vincentz Abrechsen, Peder Nielsen, Michel Hansen.

spøget slem, da man oftere der vil have mødt et Spøgelse. der saa ud som en Wadder, og ligeledes hørtes en underlig hul Lyd, som om nogen slog paa en hul Tønde i Jorden eller lignende " En Karl, der vilde have Visshed for, hvorfra denne Lyd fik sig, „gif paa Opdagelse efter Lyden“, men naar han troede at være paa Stedet, kom den samme fatale Lyd andensteds fra, og saaledes drev han omkring paa Marken ved Stivermosen til den lyse Dag uden at finde noget.

Ved Udflytningen talte Byen kun 8 Gaarde, alle tilhørende Ejeren af Lindersvoold, 1 Gaard fra Bisjelfeld samt Kronens 8 Gaarde, der nu vare sammenlagte til 8. Denne store Afgang i Gaardenes Antal kan dog til Dels eftervises. Saaledes neblagdes Gaarden Matr. Nr. 15, og Lorderne henlagdes under Bredeshaves nyoprettede Ladegaard inden 1782; omtrent samtidig blev de 3 endnu Bælleffov tilhørende Gaarde Matr. Nr. 9 & 11 samt 16, forenet til 2 Gaardbrug og flyttede til Søpperup, hvilke Lorder nu tilhøre Gaardene Matr. Nr. 4 og 5 i denne By; de laa inden Henslytningen til Søpperup i Vænget, tilhørende Huset nuv. Matr. Nr. 19. Ved denne betydelige Neblæggelse, hvortil senere kom Udflytningen af Gaardene Matr. Nr. 8 a (1800) og Matr. Nr. 1 (1868) har Byen faaet et spredt Udseende. Mellemrummene optages nu af flere Vænger, der tidligere vare Gaardspfadser. Medens i forrige Aarhundrede Byens gamle Gadevær, øst for Gaarden Matr. Nr. 5, var Byens Midtpunkt, hvorom Gaarde og Huse samlede sig, hvori Nyterne vandede deres Heste, og paa hvis blanke Is Byens Ungdom forlystede sig under Spøg og Latter, saa er dette nu ikke mere til; det er fyldt og jævnet for en Enes Aar siden, og dets 2 mindre Medhjælpere ved Byens Vandforsyning ere blevne Ene-Leverandører paa dette Omraade — Brøndene ufortalte! — Selv de faste Beje til og fra Byen har skiftet Plads; thi medens Bejen fra Snesere gif ind i Byen ved den nuværende Emebie, hvor det gamle „Levevogterhus“ bevogtede Afgangen til Byen, der dog erhvervedes imod Erlæggelsen af en „billig Entré“, for at lade rejsende drage ad Nordøst til Søpperup eller Sydøst til Sjolte, naar de først havde passeret „Korshøj“ med „Korskilde“, skynder Bejen sig nu i den sydligste Del af Byen ud til den øst for samme løbende Hovedlandevej. Bejen sydfra — fra Emidstrup over Brøderup til Coerdrup — skar den før nævnte Vej fra Snesere paa „Korshøj“, hvor der vistnok i den katolske

Lid har været oprejst et Kors med den korsfæstede Billede, og hvor der muligens den Gang ogsaa hentedes Lægedom for mange Bunder i den derværende Lægedomskilde „Korskilde“.

Brøderup havde førend Udfistningen Jordfællesskab med Engestrup, Sølperup og Sjolte i de saakaldte Græsgangsmarker. Den dyrkede Mark deltes — som alle Vegne — i 3 Byvange, der 1689 efter Gisselsfeld Godsprotokol benævnedes Nørre- eller Skovmarken, Mellem- eller Korsbjørnsmarken og Søndermarken. Udfistningen bekoftedes af Lindersvolds og Bækkeskovs Herstaber i Forening og foretoges af Landinspektør Krojel 1795. De Bækkeskov tilhørende Lorder lagdes under Sølperup, og Arealen, der nu forblev til Byen, udgjør efter Matrikulkontorets Opgjørelse 1881: 508 Tdr. Land, hvoraf omtrent 17¼ Tdr. Land Roje syd for Byen ved L. Røddinge Marker.

Efter Matr. af 1690 udgjorde Byens Hartkorn (1741):

	Tdr.	Skpr.	Fdkr.	Alb.
Bækkeskovs 4 Gaarde og 7 Huse	16	2	”	”
Kronens 8 Gaarde (nedsatte i Hartkorn)	39	4	2	1
Gisselsfeld 1 Gaard med	6	2	3	1
Tilsammen	62	1	1	2

under Forudsætning af, at Kronens Gaarde havde samme Hartkorn den Gang som 1762, da de kjøbtes af Lindersvolds Ejer. Skovskyllden for de 4 Gaarde under Bækkeskov var 1741 2 Skpr. og for den øvrige By 1775 3 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb., i alt 5 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb.

Ved Udfistningen blev hver af Byens 8 Gaarde tillagt 5 Tdr. 5 Skpr. 3 Fdkr. 2¼s Alb. (efter Lorderbogen 1802):

	Tdr.	Skpr.	Fdkr.	Alb.
Dertil en Kirkejord paa Sjolte Mark ¹⁾	”	2	2	2
Tilsammen	46	2	”	1

Skovskyllden til hele Byen var da 3 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb.

¹⁾ Denne tilhørte 1689 Gaarden nuv. Matr. Nr. 2, den Gang under Gisselsfeld.

Ved Udsiftningen udlagdes nord for Byen i den saakaldte Skovmark c. 30 Tdr. Land Jord til 10 Huslodder, hvilken Udsiftning dog først endelig ordnedes 1853, hvorved der fratoges Gaarden Matr. Nr. 3 omtr. $6\frac{1}{2}$ Skp. Hartkorn (c. 9 Tdr. Land), mod at Gaarden Matr. Nr. 2 a afgav samme Areal til Nr. 3, da der ved Udsiftningen var tilkommen hin dette Areal for meget. Huslodderne lignedes nu i Hartkorn, da Byens Husmænd hidtil havde betalt Gaardmændene 8 Mk. Sølvs pr. Td. Land, hvorfor disse da betalte alle Afgifter og Liender af Husmændenes Jord.

Efter Matr. af 1844 udgjør Byens Hartkorn:

	Tdr.	Skpr.	Fbd.	Alb.
1 Gaard over 7 Tdr., 3 Gd. over 6 Tdr., 1 Gd. over 5 Tdr., 1 Gd. over 4 Tdr., 2 Gd. over 3 Tdr., 3 Gd. over 2 Tdr. Hartkorn, tillsammen 11 Gaarde over 2 Tdr. Hartkorn med i alt.....	51	1	3	$1\frac{3}{4}$
11 Huse med Jord og 5 med Vænger med i alt	4	5	3	$\frac{1}{4}$
Tillsammen...	55	7	2	2

foruden Kirkejorden til Sjolte Skole, som nu regnes til Sjolte By.

Jorberne regnes til Sognets bedste, der gaar gjennemsnitlig 9 Tdr. Land pr. Td. Hartkorn.

Efter Folketællingen d. $\frac{1}{2}$ 1880 havde Byen 33 Familier med 191 Beboere, hvoraf 38 paa Fattiggarden.

Efter Laksationsforretningen over Lindersvolds Gods i Snesere Sogn 1798 hørte den Gang til Brøderup en Del spredt Skov nord og vest for Byen, navnlig paa Gaarden Matr. Nr. 1 a (nu Fattiggarden), samt nogen Bøge- og Egeskov nord for Byen paa de nuværende Huslodder og Gaardene Matr. Nr. 3 og 4, hvoraf endnu enkelte Træer findes hist og her. Laksationsforretningen anfører: „Vesten for Byen ligger en Rose, hvor der er afskilligt Ljærn og Elle til Gjerfel, ligeledes findes i den vestre Mark hist og her nogle enkelte Ellemoser og Ljærnekraat, hvoraf dog Byens Beboere ikke kan have det fornødne til Gjærbernes Vedligeholdelse. Norden for Byen i den saakaldte Skovmark er en Strætning af nogle Tønder Rands Sjørrelse med en Del unge Bøgetræer i god Vækst, hvoraf enkelte

af de største indeholder tvende smaa Bønderlæs Brænde, men største Delen derimod meget mindre."

Efter et gammelt Sagn skal der for et Par Hundrede Aar siden have hørt faa megen Skov til Sjolte, Solperup og Brøderup, „at man kunde krybe fra det ene Træ over i det andet fra Sjolte til Snefere Torps Marker". Efter Justitsraad Rasmusens „Op-tegnelser om Gissjelfeld" ejede denne Hovedgaard i Frands Lykkes Tid (1646) her i Sognet Skov til „269 Svins Olden". Det vides ikke med Bestemthed, hvor mange Gaarde Gissjelfeld den Gang ejede her i Sognet, men de vare beliggende i Brøderup (1), i Snefere Torp (5), i St. Røddinge (3) og muligens ejedes endnu 1 Gaard i Sjolte; hvilket i Gjennemsnit androg 27 Svins Olden til hver Gaard. Efter en af Rand. Nepholtz i hans Etampenborgs Historie anført Beregningsmaade ved Taksationen af Jungshoved Skove 1661, da Niels Pallefen Rosenfrands afleverede Jungshoved Lehn til Kronen, reserverede Kongen, at 24 Svins Olden skal være lig med 1 Td. Hartkorn = 11 Tdr. Hartkorn; eller efter de nuværende Forhold mindst 300 Tdr. Land¹⁾, den Gang sagtens mere. Smidlertid har Brøderup Skove vel næppe udgjort Trediedelen af dette Areal, eller knapt 100 Tdr. Land. I Christoffer Lindenovs Skjøde af 1672 har en af hans 3 Gaarde i Brøderup 6 Svins Olden, de 2 andre Gaarde anføres ikke at eje Skov. Da nu Evenstefrigen fra 1657—60 falder i dette Mellemrum, kunde man vel med Rette drage den Slutning, at Skoven her, ligesom mange andre Steder, er bleven ødelagt ved denne Lejlighed. — Endnu 1731 fandtes der mod Nord ved Engestrup (i Evedrup Sogn) og Solperup ikke ubetydelig Skov til Byen i den saakaldte „Schylholt Skov" mellem Brøderup og Bækkeskov, hvorunder den senere blev indtaget. Schylholt Skoven er nu næsten afbrevet, saa at der kun findes en lille Bøgeskov paa omtr. 4 Tdr. Land af dette Navn. 1741 havde Byen som foran vist, omtrent 5½ Tsp. Skovskjold, hvilket efter den Tids Forhold vel kan anslaaes til det halve af det ovenfor angivne Areal, 50 Tdr. Land. — Brøderup havde da ogsaa fra Midten af forrige Aarhundrede sin Skovfoged, saaledes

¹⁾ Efter Cand. phil. Sechers „dste. Herregaarde" etc. var Kronens Skove i Brøderup 1633 tafferet af Fred. Kæbgh, Lehnsmænd paa Wordingborg Slot, til 50 Svins Olden, Sjolte Skov til 200 og Solperup Skov til 140 Svins Olden.

nævnes oftere Skovløber Peder Nielsen i Brødstrup; han blev begravet d. $\frac{1}{6}$ 1773, 70 Aar gammel. Traditionen vil vide, at han boede i et Hus ved Gadekæret — lidt sydvest for Gaarden Matr. Nr. 5 — „der var Neften af en neblagt Gaard“. Senere nævnes ingen Skovfoged eller Skovløber i Brødstrup, og 1798 var der jo kun lidt Skov til Byen.

Paa Gaarden Matr. Nr. 7 findes en Høj, „Præstehøj“ kaldet, hvor Sagnet fortæller, at her skulde oprindelig Snefere Kirke været bygget; men her, ligesom andre Steder, forstyrredes Arbejdet, idet det om Dagen opbyggede nedreves om Natten og hembæres til det Sted, hvor denne nu staar. Et andet Sagn fortæller, at Kirken skulde været opført øst for Byen paa Gaarden Matr. Nr. 6. Skal der være noget historisk i de mange Sagn om Kirken i „Nebensfoget“, forekommer det os rimeligt, at den maa have staaet paa „Korshøj“ efter det foran anførte om „Korskilbe“, da man i den katolske Tid ved Korsveje ofte opførte et Kors (Krusifiks) og stundom derover byggede et Kapel eller en lille Kirke, men da der ingensteds er funden Levninger, der kunne bestyrke nogen af de anførte Sagn, maa disse snarest betragtes som Udtryk for, at Kirken vilde være heldigere beliggende paa de nævnte Steder, der omtrent ere beliggende i Sognets Midte, end den er, der hvor den ligger.

Paa Grænsen af Snefere Lorp findes en mærkelig dyb Dalsænkning af 1 Ed. Lands Størrelse, bevoftet med Smaatraer og Krat, i hvis Bund en lille Bæk risler, der har sit Udløb i den syd for liggende „Baring“ eller „Barnemose“ paa Grænsen mellem Snefere og Snefere Lorp Marker. Dalen kaldes „Orbækdalen“, og den gjør et ejendommeligt, højtideligt Indtryk paa Besøeren, naar den ses fra dens sydlige Ende, da Terrænet hæver sig temmelig brat opad mod Nord, saa at man kan se et større Stykke af Dalbunden med dens hvide Sten i Bækken og dens stejle Sidevægge, ikke uligt en aabent staaende Kirke, man ser ind i, og denne Betragtning har ogsaa aabenbart tidligere gjort sig gjældende, da der hertil knytter sig et nu næsten forglemt Sagn om „Orbæk Præsten“, der fra en stor Sten ved den østlige Dalvægs Rand — „Orbæk Præstens Prædikestol“ — i maanelyse Nætter og isørt fuldt Ornat skal have talt manende Ord til Eldefolket i Engen. — Ved Dalens nordligste Ende findes et Hus, der gjør Indtryk af at ligge i Norge, naar man paa en Foraarsdag betragter Omgivelserne og hører Orbækkens

Brusen og Vindens dumpe Sufen i de der plantede Graner. Paa Dalens istraa Sider er der anlagt Gange, hvor nogle „Naturbænke“ indbyde til Hvile, Betragtning eller Drømmerier, efterfom ens Sind staar til.

Vest for Byen, lidt nord for Vejen til Enefare, ligger Sognets Fattiggaaard, der vil blive omtalt under Sognets Fattigvæsen, opført i Sommeren 1868.

Nordligst i Sognet ved Engelstrup Skjal paa en højtliggende Bakke med en herlig Udsigt over Præstø Fjord til Møen og det smukke Landskab syb for med Stove, Kirker, Herregaarde og Møller ligger den i Sommeren 1868 tæt ved Hovedlandevejen opførte Højskole — „Frederik den syvendes Minde“ — med Friskole, der findes omtalt under Sognets Kirke- og Skolevæsen.

Friskolen er nedlagt i Foraaret 1882, og et temmelig betydeligt Fællesmejeri med Centrifuge er traadt i dennes Sted.

Sølperup,

Sølberup, Silbrup, i Pontoppidans dft. Atlas Sølperup, Sølterup¹⁾ og i nuværende Tid skrevet baade Silperup og Sølperup.

Sølperup, som Byen stadig er skreven i Bælkeskovs Lordebøger i de 2 sidste Aarhundreder, er vistnok af temmelig ung Oprindelse. Efter Traditionen skal den være oprettet i Stedet for den i Svenskekrigen 1658 afbrændte Bælkeskov By nær Stranden i Gverdrup Sogn med 2 Gaarde, 1 Mølle og 7 Huse, c. 8 Tdr. Hartforn, hvad der vinder Sandsynlighed derved, at der i Kirkebogen hersteds fra 1697 nævnes adskillige Bestillingsmænd boende i Sølperup²⁾, hvilket rimeligvis før boede ved Hovedgaarden i den lille Bælkeskov By. — Hvor vidt Traditionen har Ret, tør vi ikke afgjøre, men efter Rand. Sechers „dste. Herregaarde“ etc. bleve 1633 Skovene i Sølperup, som anført under Brøderup, tafferede til 140 Svins Olsen eller henimod 120 Tdr. Land — Byens omtrentlige Areal inden de 2 fra Brøderup tilkommende Gaarde. Vel nævnes i Taffationen „Sølperup Skov“, men der er jo intet til Hinder for, at Byen kan have faaet Navn efter Skoven.

Betydningen af Byens Navn er uvidt, men da vi have hørt forskjellige Meninger derom, ville vi ikke undlade at fremsætte disse.

¹⁾ Gverdrup Kirkebog (bl. a. 1768).

²⁾ Saalebes nævnes bl. a. 1697 Clemens Skytte og 1706 Christen Jensen Skytte, der rømmede fra Bælkeskov nævnte Aar.

Nogle ville vide, at efter som Vejene dertil vare i højeste Grad flette, hvad de forresten endnu vare til for c. 40 Aar siden, saa blev Byen derfor kaldet Sølperup¹⁾, forandret Sølperup (!). Andre ville mene, at Byen har faaet Navn efter de mange „Søler“ eller „Sølesten“, der dér hentes til Leje for Møllestærterne til de mange Vandmøller, som fandtes ved Hellebøes Møllebak. -- Meddelelsen heraf tror at burde give endnu en Forklaring over Byens Navn, overladende ærede Læsere at finde den rimeligere eller urimeligere end anførte. Efter foranstjorte Lakation 1633 kan Byens Tilliggende ikke synes at have været drevet som Jordbrug, da Størstedelen heraf var Skov; derimod kan den nok have været benyttet som Græsgang eller Overdrev, da en skovbevokset Bakke brugt til Græsgang. Sjolte By, der endnu indtil Udflytningen havde Græsgang sammen med Sølperup, havde vel som den nærmeste By hidtil brugt Sølperup By's Tilliggende som Græsgang, indtil Byen byggedes. Nu hed Sjolte 1561 Sølte, Afboggerbyen fik da Navn af Sølte Torp; torp = rup, og forandret i Tiden kom Byen til at hedde Sølterup eller Sølperup.

Smidlertid er det aldeles paalideligt, at Byen 1697 havde 4 Gaarde og 3 Huse, sidst nævnte benævnes i Kirkebogen „Bæverhuset“, „Slyttehuset“ og „Bæk- eller Hulhuset“. Beboerne tilhørte eller vare alle „Waarne (Bornebe) under Obriist Gjymant Steen von Schinkel til Bøllestov.“ — Om trent 1710 opførtes „Læggaarden“ ved Sølperup, den nævnes næste Aar beboet af Niasmus Lægbrænder. 1713 nævnes Kristian Madsen i Læggaarden, og 1717 nævnes en Jeppe Satobsen som dens Beboer. 1741 kaldes den „Læggaards-huset“ og beboedes da af en Lørgen Larjen, men at der hørte nogen Jord til endnu, ses af Tordebogen fra samme Aar, da der svarede i Afgift 1 Lam og 5 Rd. 4 Mk. i Huspenge; de 2 andre Huse i Byen svarede kun 3 Rd. 2 Mk.

I Tordebogen fra „Bredo v. Munthe av Mørgenstjernes Efterleverste til sin tiere ældste Søn“ af 1759 nævnes 4 Gaarde og 3 Huse foruden Læggaards-huset, som den Gang beboedes af en Franskmand Monfr. des Roches de Partenay, der ligeledes svarede 5 Rd. 4 Mk. i Huspenge og for Arbejder og Rejser 1 Rd. 4 Mk. Samme Lægværk var beliggende paa den Huset Matr. Nr. 13 i Byen til-

¹⁾ Som anført kaldtes Byen 1768 Sølterup. Sølte = Søle.

hørende Jord tæt op til Sjolte Skov, hvor der for c. 30 Aar siden skal være funden en hel Døn Sten. Endnu opløjes saavel her som paa Hellebøes Møllemark mange Murbrokker, og paa sidst nævnte Mark har der været mange Lergrave, der tildels vare fyldte hermed. Teglværket maa være nedlagt inden 1764, da Teglgaaardshuset d. A. efter Bækkestovs Fæsteprotokol bortfæstedes til Bødker Anders Hansen, det var da ogsaa mindre nødvendigt nu, da Landsdommer Becker 1734 anlagde Teglværket ved Bækkestov Strand, der hvor nu St. Peders Kapel er opført.

Efter Tordebogen 1741 havde Byens 4 Gaarde og 3 Huse et samlet Hartkorn af 16 Tdr. » Skpr. 1 Fdfr. Ager og Eng og 1 Skp. Skovfjld.

Efter Tordebogen af 1795 havde Byen:

	Tdr.	Skpr.	Fdfr.	Alb.
4 Gaarde à 4 Tdr. Hartkorn.....	16	»	»	»
2 Gaarde (fra Brøderup) à 4 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdfr. 2 ¹ / ₃ Alb.....	8	5	1	1 ² / ₃
Tilsammen...	<u>24</u>	<u>5</u>	<u>1</u>	<u>1²/₃</u>

jamt 2 Skpr. 2²/₃ Alb. Skovfjld.

Efter tilendebragt Udskiftning havde Byen efter Tordebogen af 1806:

	Tdr.	Skpr.	Fdfr.	Alb.
6 Gaarde à 4 Tdr. Hartkorn.....	24	»	»	»
6 Huse à 3 Fdfr. 2 ² / ₃ Alb.	»	5	2	1 ² / ₃
Tilsammen...	<u>24</u>	<u>5</u>	<u>2</u>	<u>1²/₃</u>

Arcalet til hvert Hus var 1 Td. 2 Skpr. Land, dertil 1 Hus uden Jord. Skov til Byen: 2 Skpr. 2²/₃ Alb.

Endvidere hører til Byen, men tidligere frataget den og henlagt under Bækkestov Hovedgaard af Landsdommer Morgenstjerne:

Malthus Marken 34 Tdr. Land, Lille Marken 11 Tdr. Land, Springer Marken 6¹/₂ Td. Land samt Hellebøes Møllelod 11¹/₂ Td. Land, tilsammen . . . . . 63 Tdr. Land Ager.

Malthus Skoven 17 Tdr. Land, Møllervænget

9 Tdr. Land, Fribebet 7 Tdr. Land og

Schjtholt 4 Tdr. Land . . . . . 37 — — Skov.

Tilsammen... 100 Tdr. Land.

Endvidere er i Foraaret 1882 frataget Gaarden Matr. Nr. 3 c. 33 Idr. Land, med Hartkorn , som ogsaa ere lagte under Bækkeflov Hovedgaard; Byen har saaledes nu kun 5 Gaarde og 1 Parcel foruden Husene.

Efter Matrikulen af 1844, sammenholdt med Sogneligningen 1882:

	Idr.	Strp.	Fodr.	Alb.
5 Gaarde med tilsammen	22	2	3	2 ³ / ₄
1 Parcel med	1	»	2	• ¹ / ₄
6 Huse med	1	1	3	2 ¹ / ₂
Sølperup Torder under Bækkeflov	9	4	3	2 ¹ / ₄
Sellebes Møllelob	1	4	1	»
Byens samlede Hartkorn...	35	6	2	1 ³ / ₄

Efter Folketællingen den ¹/₂ 1880 havde Byen 19 Familier med 99 Beboere.

Sølperup By udfiktedes af Fællesskabet med Sjolte og Brøderup Byer 1796 ved Landinspektør Trojel, og 1798 udflyttedes 3 af Byens Gaarde til de dem tilbelte Marker og kaldtes af Baron Selby henholdsvis „Charleshøj" (Matr. Nr. 4), „Nikolajs Ønste" (Matr. Nr. 5) og „Sofiendal" (Matr. Nr. 6).

De Byen tilhørende Torder udgjør efter Matrikulkontorets Dpgivelse 1881 i alt 294 Idr. Land (efter Bækkeflov Tordebog fra 1844 kun 245 Idr. Land), hvoraf 13 Idr. Land er udmærket Løve-mose, og mindst 133 Idr. Land høre under Bækkeflov Hovedgaard. Der gaar i Gjennemsnit kun godt 8 Idr. Land pr. Ib. Hartkorn, skjønt Torderne høre til Sognets mest højtliggende, men de ere rige paa Naturskønheder, afvekslende høje Bakker, Dale og Moser. Fra „Havrebjærg" paa Gaarden Matr. Nr. 4, der er Sognets højeste Punkt, haves en smuk Udsigt over det sydligere liggende Landskab.

Paa Gaarden Matr. Nr. 1 findes en høj Bakke, „Møllebakken"; ved dens Fod løber „Lykkebæk", hvor der indtil Begyndelsen af forrige Aarhundrede fandtes en Vandmølle, da der i Kirkebogen (25de Juni) 1705 nævnes begravet „Jesper Nielsen, Møller i Sølperup". — Senere nævnes hverken Mølle eller Møllere i Sølperup, muligens er den flyttet mere sydlig til Sjolte. (Se Sjolte). Paa Gaarden Matr. Nr. 2 findes paa Toppen af en høj Bakke en mærkelig Rilde „Gunnilds Rilde"; her skal en Karl have dræbt sin

Kjæreste og „traadt hende ned“. Vandet herfra kommer i saa stor Mængde, at det endog i den tørreste Sommertid fylder de 1½ Tomme Drænrør, som fører herfra.

Den før nævnte Lykkebæk kommer fra Byens Løvemose og løber over Gaardene Matr. Nr. 1, 2 og 3 i Sølperup samt 3, 4 og 5 i Sjolte, hvor den paa sidst nævnte Lod drejer mod Ost og danner Bytjæl mellem Sjolte og Smidstrup Marker, indtil den falder i Præstø Fjord ved forrige „Kongens Mølle ved Stranden“ — nu Huset Matr. Nr. 10 under Bredehave. Denne Bæk var i forrige Tider tæt bevoftet med Hæsfel, Elle, Eg og Tjørne paa Sølperup Marker, men oppe ved Mosen, fortælles det, skal der gaa en graa Bædder og spøge, „den sætter Halen til Vejrs ligesom en Hund.“

Sølperup havde som anført 1633 Skov til 140 Svins Olden; da Byen imidlertid 1741 kun havde ubetydelig Skovfjeld, maa den enten være afdrovet eller muligens indskrænket til de nord for Byen liggende Skove, Malthus Skoven, Møllervænget og Fribedet¹⁾, der dog vistnok den Gang indtog et langt større Areal end nu, og her maa Bønderne i Sølperup vistnok haft fri Olden til deres Svin, da der som almindelig Besætning til hver Gaard i Sølperup i forrige Aarhundrede regnedes 12—16 Svin, c. 60 Svins Olden, hvad der jo er betydelig mindre end 1633. Imidlertid er der paa Gaarden Matr. Nr. 1 i en Mose, „Egemosen“, opløjet store Rødder af Egetræ indtil de seneste Aar, og en Dal, kaldet „Himmeriges Hul“, var indtil for en 30 Aar siden tæt bevoftet med Elle, Eg og Hæsfel.

Inden vi forlade Sølperup, maa vi med et Par Ord omtale

Selledes Mølle, Selliges, Selligevads Mølle,

som ved en Omregulering af Sognegrænsen 1867 lagdes under Snefere Sogn, da den forhen tilhørte Evedrup.

Topograf Both afleder dens Navn af „Selligevad“ s: et heligt Bæsted over den forbi Møllen løbende Aa; sammesteds falder

¹⁾ „Fribedet“ var en udmærket Græsgangsskov, hvor Bønderne, naar de vare til Høve paa Bælfeskov, græsede deres Heste. En gammel Mand har fortalt os — han har det fra sin Fader, som var med til Høve — at d. 2/4 1801 (Slaget paa Kongedjbet) gif man her i Græs til Knæerne.

han Møllen „Hølgemaths mølle“, og efter denne Maade at skrive Navnet paa, synes Møllen at være meget gammel, sagten er den lige saa gammel som Bækkeskov, hvilken den oprindeligt har ligget nærmere, højere oppe i Bækken; det er i alt Fald vist, at den er flyttet et Par Gange i de sidste 200 Aar, sidste Gang 1816, stadig længere nedad mod Stranden for at have tilstrækkelig Vandkraft til dens Drift.

Den første bekendte Mølle var efter Ewerdrup Kirkebog

1. Lauris Mølle

eller Laurids Hemmingsen fra 1688—1716. Af hans Familie nævnes i før nævnte Kirkebog hans Hustru Sunnild, der $\frac{30}{4}$ 1694 fødte ham 2 Børn, „der samme Dag døbtes (Laurids og Anne) og døbe strax efter.“ — 13de Sønd. eft. Aar. 1696 døbt 1 Datter Kirziline, o. fl.

2. Michel Mølle,

senere nævnet Michel Pejtersen Mølle, fra omt. 1716 -- 1755. Han blev 1716 gift med Formandens Datter „Ene“.

3. Peder Jensen Unnerup

fæstedes Hellebes Mølle efter Bækkeskøvs Fæsteprotokol d. $\frac{23}{6}$ 1755 med tilhørende Jord mod en aarlig Afgift af 25 Rd. Han maatte forpligte sig til at indrette et Stampeværk ved Møllen, hvortil han leveredes et Træ i Stoven af Morgenstjerne; endvidere skulde han opføre Dæmningen højere oppe i Bækken. Fæstebrevet indeholdt tillige den Begunstigelse, at hans Sønner ikke maatte udskrives til Soldat paa Godset. Unnerup har næppe været Mølle der i mange Aar, da Ewerdrup Kirkebog allerede 1760 nævner

4. „Jorgen Mølle i Hellebes Mølle“

til omt. 1770.

5. „Silken Mølle i Hellebes Mølle“

var Mølle dersteds — ligeledes efter Ewerdrup Kirkebog — til 1785, da

6. Lorends Pejtersen

fæstede Møllen; han var Møller til 1806. Lorends Pejtersens Hustru hed Cathrine Rosenbergh, og af Børn nævnes døbte i Overdrup Kirke: $\frac{1}{10}$ 1786 Otto Christian, $\frac{25}{9}$ 1791 Hans Peter, død, $\frac{21}{7}$ 1793 Hans Peter, o. fl. Den store Familie, Møllens og Mølleriets Ringebed, hvori han vistnok selv for en stor Del var Skyld, nedtrykkede ham i dyb Armod, hvad der kan ses af et Brev fra Baron Selby til Pastor Bedel i Overdrup, som af denne er indført i Kirkens Dagbog, saalydende: „Hellebeds Mølle besidder Lorens Pejter, som hverken arbejder eller betaler Afgift, er opfagt og udflytter fra denne Mølle, hvor en Opfigtsmand finder sig for dette Øjeblik, men Møllen gaar ikke. Lorens Pejter har faaet Løb paa min Søns Ejendom „Annov Gdñ.“ — dat. $\frac{8}{8}$ 1805.

7. Mathias Johansen Gastrup

fra Tryggevælde Lingshus fik Lejekontrakt paa Møllen fra $\frac{1}{11}$ 1806 til $\frac{1}{11}$ 1809 mod en Afgift af 25 Rd. aarlig, som dog eftergaves ham det 1ste Aar, formedelst store og paatrængende Reparationer. Han fæstede senere Møllen $\frac{1}{5}$ 1810 med en lille Forlod af $\frac{2}{2}$ Skp. Hartkorn for en aarlig Afgift af 58 Rd. 12 $\frac{1}{2}$ (Navneværdi) samt 30 Rd. i Høveri- og Landgildepeng. Trods Nødvendigheden af Møllens Ombygning skete det ikke, han fraveg sit Fæste sidst paa Aaret 1815 og levede siden i mange Aar i Brøderup som Arbejdsmand. Møllen bortforpagtedes nu til

8. Magnus Stobbe,

født i Gylkstad i Holsten. Han deserterede som Børn fra Forældrene og blev senere opdraget af General Gwald, der tog sig af ham og lod ham lære Musikken; han blev ogsaa uddannet til Gymnastiklærer og var som Underofficer med at dække Grænsen i Holsten, deltog i Slaget ved Sehested 1813 og kom med hjem til Danmark efter Freden 1814, hvor han ansattes som Trompeter ved Uhlannerne i Kjøge. Her blev han forlovet med en Datter af den rige Møller Ole Andersen i Kjøge, der rantes af en Kanonkugle fra Englænderne i Slaget ved Kjøge 1807, just som han kom ud i sin Gangdør for at se paa Slaget — og døde paa Siebel. — Ved Forpagt-

ningskontrakt af $\frac{1}{12}$ 1815 forpagtede han Møllen paa 50 Aar mod en aarlig Afgift af den paa 100 Rd. N. B. og af Jorden paa 50 Rd. N. B. — Han skulde modtage Møllen i den Stand den fandtes — Halvdelen af denne var nedfalden og Beboelsen ubrugelig — forpligtede sig til at opføre 15 Fag nyt Hus paa et bekvemt Sted og der indrette Vandmølle med 2 Kværne, forene Hestemøllen med Vandmøllen og begynde Bygningen straks i Foraaret 1816. Mølleriet hævede sig betydelig i hans Tid, og Møller Stobbe blev en anset Mand. Da han døde 1840 tog hans Enke,

9. Hlse Marie Stobbe,

Fæste paa Møllen og en Jordlod paa omtr. 12 Tdr. Land mod en aarlig Afgift af 100 Rd., samt $\frac{1}{8}$ af Kongetienden for Schytkholt og Lille-Marken omtr. 5 Skpr. Byg. Fæstebrevet, der er af $\frac{28}{7}$ 1842, forbyder hende paa det strengeste at jagte og fiske. Mølleriet, der indtil de seneste Aar er drevet ved en Søn, tiltog i flere Aar, men da Lappensjø Mølle 1847 opførtes omtrent midt i Sognet, mistede Hellebes Mølle efterhaanden saa godt som al Søgningen, og ved Fæsterindens Død skal Møllen nedlægges, da der nu ikke længer er tilstrækkelig Vandkraft til dens Drift.

— — — — —

Sjulte,

Solte, Seolte, Siolte, Schioldte, og i nuværende Tid
skrevet Sjolte og Sjolde.

Efter Topograf Both¹⁾ betyder en „Sølt“ en Strandeng, som af og til overstykkes af Havet. Da Byen i Midten af det 16de Aarhundrede skreves „Sølte“²⁾, skulde man antage, at Byen havde faaet Navn herefter, men da der aldrig har hørt ret megen Eng til Byen, som kunde oversvømmes af Stranden — her Præstø Fjord — er Navnet næppe afledt heraf; vi maa snarere antage, at Byens oprindelige Navn er Seholt: Se = Sø og holt (af holz) = Skov; dette passer nemlig særdeles vel med Byens tidligere Omgivelser: vest for laa en lille Ferskvandsjø, øst for laa Præstø Fjord, og baade mod Nord og Syd var Byen indtil Slutningen af forrige Aarhundrede omgivet med Skove, Sø og Skove = Seholte.

Har Byen, som det synes, faaet Navn herefter, maa dens Fremkomst regnes fra en længere Lysheds-Periode i Danmark, og da en saadan raadebe her under „Prinsetrættens“ (fra 1147—57) og senere under Christoffer den 2dens Regering og efterfølgende Interregnum (1319—40), turde Byens Alder regnes enten fra Midten af det 12te eller Begyndelsen af det 14de Aarhundrede.

Byen er fort efter Reformationen bleven delt mellem flere omliggende Herregaarde: Gisselsfeld, Bækkestov, Linderavold, Totterup-

¹⁾ „Danmark, historisk, topografisk Beskrivelse“, S. 17.

²⁾ J. Frederik von Dohnas Stjode paa Gisselsfeld, 156:1.

holm og Sparresholm, foruden Kronen, som dog folgte sin fjerde Gaard dersteds 1695 til Fru Merete paa Lindersvold; men da Efterretningen om Byens godshistoriske Forhold falde temmelig spredte og derfor vanskeligere fastholdes, skulle vi her anføre en kort Oversigt over disse. Herefter ejede da:

Gisselfeld allerede 1561 mindst 1 Gaard i Sjolte, der dog fratog ved Skiftet efter Nette Rosenfrands 1586 og arvedes af Datterdatteren Lytte Gylbenstjerne til Lotterupholm (S. 17).

Bækkeskov ejede 1672: 3 Gaarde i Byen, hvoraf 1 frakjøbtes Kronen af Admiral Lindenov 1650; de øvrige 2 Gaarde ere sikket tilkomne ved Mageskifte i Frederik d. 2dens Tid.

Lindersvold ejede efter Tordebogen af 1697: 2 Gaarde og 2 Huse.

Lotterupholm ejede kort efter Reformationen 3 Gaarde i Byen; 1586 tilkom en Gaard fra Gisselfeld ved Arv og 1682 tilkjøbtes 1 Gaard af Niels Suel (S. 78). Ved Salget 1731 til Grev Thott og Søstre ejede Lotterupholm 5 Gaarde, 4 Huse og 1 Mølle (S. 82).

Nyso ejede efter Tordebogen af 1686: 2 Huse med Jord i Sjolte, og samtidig ejede **Sparresholm** 1 Gaard der i Byen, hvilken tilligemed Nyso 2 Huse 1708 lagdes under Sparresholm, og derefter ved Sparresholms Salg af Baron Selby 1804 fratoges denne Gaard og tillagdes Bækkeskov (S. 100).

Kronen ejede indtil 1762 kun Kongens Mølle ved Stranden, da den folgtes til Grev Thott (S. 130), der 1780 mageskiftede den til Bækkeskov, som lagde Torberne, hvoraf en Del tilhørte Kirken hersteds, under den ny oprettede Aulsgaard Bredehave.

Byen udgjorde saaledes 1731: 11 Gaarde. 2 Møller og mindst 8 Huse; dette er ogsaa overensstemmende med Kirkens Dagbog, som 1737 anfører: „Udi Schiolte 11 Gaarde, alle Proprietærgaarde“. (Husenes Antal er ikke opgivet).

Efter Jordebogen af 1775 ejede Lindersvold (S. 134—35):

	Ldr. Ekpr. Fdfr. Alb.			
6 Gaarde à 5 Ldr. 4 Ekpr. 3 Fdfr.	33	4	2	"
7 Huse, deraf 4 med Jord	2	3	3	2
Kongens Mølle ved Stranden.....	1	7	2	2
Tilfammen... 38	"	"	1 ¹⁾	

Ager og Engs Hartkorn.

Skovfylden for Lindersvolds 6 Gaarde var 1775 = 2 Ldr. (S. 133), hvad den ogsaa udgjorde 1731, idet de tilkjøbte Gaarde

	Ldr. Ekpr. Fdfr. Alb.			
fra Lotterupholm (nu Rosendal) havde	1	3	1	1
Lindersvolds 2 Gaarde 1728.....	"	4	2	2
	2	"	"	"

Det samlede Skov- og Møllefyld til Kongens Mølle ved Stranden udgjorde 1 Ld. 4 Ekpr. 2 Fdfr. 2 Alb.

Efter Jordebogen over Bækkeskov 1759 (S. 54) ejede denne Gaard 3 Gaarde og 1 Hus i Ejlote med 12 Ldr. 2 Ekpr. 3 Fdfr. » Alb. Ager og Engs Hartkorn og 1 Ekpr. 1 Fdfr. 1 Alb. Skovfyld.

Sparresholm ejede 1 Gaard og 2 Huse med Jord i Byen af samlet Hartkorn: 5 Ldr. 4 Ekpr. 1 Alb. og 2 Ekpr. Skovfyld.

Byens samlede Hartkorn udgjorde saaledes 1775:

	Ager og Engs Ht.			Skov- og Møllefyld.					
	Ldr.	Ekpr.	Fdfr.	Ldr.	Ekpr.	Fdfr.	Alb.		
Lindersvolds Gods....	38	"	"	1	&	3	4	2	2
Bækkeskops do.	12	2	3	"	&	"	1	1	1
Sparresholms do.	5	4	"	1	&	"	2	"	"
Tilfammen... 55	6	3	2	&	4	"	"	"	"

¹⁾ Heraf tilhørte Lindersvold efter Jordebogen af 1728: „2 Gaarde og 1 Hus i Ejlote med 10 Ldr. 6 Ekpr. 2 Alb. Ager og Engs Hartkorn, samt 4 Ekpr. 2 Fdfr. 2 Alb. Skovfyld“ Resten: 26 Ldr. 7 Ekpr. 1 Fdfr. Hartkorn tilhørte Lotterupholm.

Efter tilendebragt Udsiftning havde Byen efter Tordebøgerne 1802¹⁾:

	Ager og Eng.			
	Adr.	Skpr.	Fdkr.	Alb.
Lindersvold 6 Gaarde og 8 Huse med	36	»	1	2
Bækkeflov 2 Gaarde og 8 Huse med	12	7	2	1
Tilfammen	49	»	»	»
<hr/>				
Skovsklyden til Byen: Lindersvold	2	»	»	»
Bækkeflov	»	2	»	1

Ugange i Hartkornet skriver sig fra den i Mellemtiden (S. 56) under Bredeeshave indtagne Gaard med:

	Adr.	Skpr.	Fdkr.	Alb.
fsamt Kongens Møllelod med i alt	4	7	1	»
	1	7	2	2 ²⁾
I alt	6	6	3	2

Efter Udsiftningen ojede Bækkeflov i Ejsolte kun 2 Gaarde; den ene Gaard blev nemlig nedlagt og Halvdelen af dens Hartkorn: 2 Adr. 1 Fdkr. 2 Alb. tillagt Gaarden Nr. 2 (S. 61); af den øvrige Halvdel oprettebcs 6 Huse, hver med 1 Skp. 1 Fdkr. 1 Alb. og 1 Ad. 2 Fdkr. forblev ved den nedlagde Gaard, forrige Sparresholm Gaard, nu Huset Matr. Nr. 16.

Efter Matr. af 1844 sammenholdt med Egneligningen 1881 udgjør Byens samlede Hartkorn: 66 Adr. 3 Skpr. » Fdkr. 1^{11/24} Alb., hvoraf 6 Gaarde og 10 Huse (1 med over 1 Adr. Skf.) med 48 Adr. 4 Skpr. 3 Fdkr. 1/2 Alb. tilhøre Lindersvold, og 2 Gaarde og 9 Huse (2 med over 1 Ad. Skf.) med 17 Adr. 6 Skpr. 1 Fdkr. 23/24 Alb. tilhøre Bækkeflov, foruden 1 Ad. Skovsklyd, som tilhører Lindersvold.

Efter Folketællingen d. 1/2 1880 udgjør Beboernes Antal 181, fordelt paa 37 Familier. (Heri medregnet Torpenholt-Husene).

¹⁾ Foruden en Kirkejord, der ved Udsiftningen tillagdes Byen, paa 2 Skpr. 2 Fdkr. 2 Alb. Hartkorn.

²⁾ Heraf indtoges kun 1 Ad. 5 Skpr. Hartkorn under selve Bredeeshave, 2 Skpr. 2 Fdkr. 1 Alb. tillagdes Huset Matr. Nr. 10 under Bredeeshave.

Af Kirkebøgerne fremgaar det, at Byen, ligesom Tilfældet var med Brøderup, har været langt mere bebygget med Huse i forrige Aarhundrede, end de fleste andre Byer i Sognet. Mange af disses Beboere har fagten haft en Del Erhverv ved Fiskeri i den nærliggende Strand, men der nævnes ogsaa en Mængde Husmænd, som har haft deres Erhverv ved et Haandværk, saaledes nævnes i Lidsrummet fra 1701—20: „Peder Bøfver og Niasmus Bøfver, Laurids Skrædder, Sørgeu Skoemager, Peder „Skolemester“ — maasse en Slags Lærer i de Læder, Hans Træskomager og Jens Hestegilber, fagten Sognets Dyrlæge i sin Tid. Endvidere nævnes flere Udlændinge som Claus Hollænder, Niels Skonnings (fra Skaane), Christen Nielsen Pollak, død 1712 o. a. — Ved Udskiftningen af Byen 1796 bleve 4 Gaarde udsklyttede nuv. Matr. Nr. 5, 6, 7 og 8 samt 5 Huse, der udsklyttedes til de tildelte Torde paa Overdrevet. Gaardenes Plads før Udskiftningen kan kun til Del ses efteris; saaledes laa de 2 Bækkeskov tilhørende Gaarde Matr. Nr. 7 og 8 i Bøenget, Matr. Nr. 7 b. Gaarden Matr. Nr. 8 kaldes i Bækkeskoven Tordebog 1806 „Sjøltegaarden“ og havde den Gang 1½ Gaards Torde. Gaarden Matr. Nr. 2 kaldes i Kirkebogen i Slutningen af forrige Aarhundrede „Terkelsgaarden“. Den under Bredeshave indtagne Gaard skal have ligget, hvor nu Huset Matr. Nr. 12 findes; den nedlagde og til Husene under Bækkeskov uddelte Gaard „Sparresholmsgaarden“, skal være Huset Matr. Nr. 16. Husene Matr. Nr. 17, 18 og 21 b. skulle ogsaa være Levninger af nedlagde Gaarde, hvad deres ærværdige Udseende og Bygningsmaade godt kan give Anledning til at antage. Byen har saaledes i ældre Læder gaaet længere mod Øst end nu, men indtil Slutningen af forrige Aarhundrede fandtes der ogsaa 11 Gaarde i Byen, nu kun 4. — Langs Stranden laa ikke faa Huse i forrige Aarhundrede, der regnedes til Byen; saaledes nævnes i Kirkebogen:

„Hollænderhuset ved Stranden“, der 1698 beboedes af en Husmand Claus Hollænder, der maasse har givet det Navn.

„Strandhuset“ nævnes allerede 1699, beboet af en Peder Hansen; i 1720'erne beboedes det af Strandridder Johan Ernst Lunge, som senere forflyttedes til Noholte Sogn. — En Strandridder var en halv Løds- og halv Politibetjent, der skulde føre Opsyn med, at ingen smuglede Varer i Land, skulde føre Opsyn med ilanddrevet Gods samt befordre mistænkelige Personer til Dyrigheden. Af senere

Strandridere nævnes i 1740'erne Skovrider Engel, der 1742 fik døbt en Datter Inger, vistnok Proprietær Petersens Hustru til Engelholm, Inger Engel. I 1750'erne nævnes Skovrider Ertmann Lach, Sjolte o. fl.

Paa højre Side af Vejen fra Sjolte til Stranden lige ved den gamle Kjøbenhavns Landevej — „Strandvejen“ — laa „Ledvogterhuset“ eller „Sparresholms huset ved Stranden“. Sit første Navn førte Huset, fordi her var anbragt et Led til at lukke for Vejen, der førte til Sjolte, „Sparresholms huset“ kaldtes det, fordi det hørte under Sparresholm. Det benyttedes af Sparresholms Hershaf, naar det om Sommeren brugte Badene i Stranden dersteds, og var indrettet med en lille Beboelse for Opsynsmanden med Familie, samt et større Værelse med Kjøkken og Spisekammer for Hershabet, der almindelig drak The der inden Hjemturen fra Badet. Huset er, som det staaar endnu, overordentlig gammelt, henved 200 Aar, men særdeles solidt bygget af svært Egetømmer, vistnok opført af Sparresholms Ejer, Laurids Lauridsen. Af Opsynsmænd ved Huset nævnes i Bækkestovs Fordebog 1798 den nuværende Beboers Husstrus Bedstefader, Peder Nørholm, der var Opsynsmand fra omtr. 1780—1820.

I et Hus ved Selledes Møllebro — ogsaa kaldet „Krobroen“ — er det fortalet os, at her var Kro indtil Lappensjøe Kro, der afbrændte omtrent 1740, ombyggedes igjen 1775. „Der holdt Posten til og fra Smaøerne — Lollandsposten — og afleverede Breve og Aviser til Hershabet paa Bækkestov“, og saavel herved som formedelst det tæt ved liggende Læglværk, har Huset haft nogen Fortjeneste ved Snapsefjænkteri, saa det i Folkemunde har faaet Navn af Kro uden at være privilegeret. Muligen er det det i Kirkebogen i 1740'erne nævnte „Pengerhuset ved Sjolte Strand“.

Ligeledes skal der ved Sjolte Strand have været et Læglværk, hvorom Traditionen fortæller, „at i forrige Tid skal det have spøget ganske forfærdeligt her.“ I Kirkebogen nævnes 1736 død Rasmus Læglbrænder i Sjolte, 58½ Aar gl. Da der ikke senere nævnes Læglbrændere i Sjolte, og Læglværket desuden gjordes overslødigt ved det af Landsdommer Bekker 1734 opførte Læglværk ved nuværende St. Peders Kapel, er det rimeligvis nedlagt ved den Tid.

Paa Sjolte sydlige Overdrev mod Bredeshave laa „Marthuset mellem Sjolte og Bredeshave“, som det benævnes

i Slutningen af forrige Aarhundrede, sagtens Byens Vogterhus, hvis Beboere førte Opsyn med de paa Overdrevet græssende Kreaturer.

Ved Gyngehuset ved Bredehave laa og ligger endnu:

„Gynge- eller Gjøngehuset“, den Gang ved den vestlige, nu ved den østlige Side af Mosen inde i Skoven, der ogsaa, men urigtigt, regnedes til Ejsolte. Hvorvidt her, som Navnet antyder, har boet Efterkommere af Gjøngerne fra Svenskekrigen 1657—60 kan ikke paavises. Huset benævnes i hele forrige Aarhundrede stadigt „Gyngehuset“, men i Bækkestovs Fæsteprotokol anføres 1756 „Jacob Gjønge“ som Fæster af Huset, og $29/3$ 1729 begravedes Peder Pedersen Gjønge fra Smidstrup, 60 Aar gl., muligens Efterkommere af Gjøngerne. — Sagnet om Everskernes Drukning i „Gyngehuset“ findes anført under Sagnene om „Gjøngehøvdingen“ (S. 221). Mosen og dermed Huset kunde jo godt have faaet sit Navn efter denne „Gjøngebedrift“, men da den tidligere bestod af Gynge- eller Hængesæk, kan Husets Navn ogsaa skrive sig herfra. Her synes ogsaa tidligere at have været en Pottemagerfabrik — eller har her maaske kun boet en Pottemager — i alt Fald er her ved Gravning funden en stor Mængde Potteskaar af en hel Alens Dybde.

Ejsolte By havde indtil Udfikstningen 1796 Jælle eller Græsgang sammen med Byerne Smidstrup, Lille Røddinge og Søperup Byer. Udfikstningen foretoges af Landinspektør Krojel, der allerede 1781 havde begyndt Opmaalingen heraf.

Byens 3 Marker kaldtes indtil den Tid: „Sømarken“ — mod Vest, „Høsfelmarken“ eller „Skovængen“ — mod Syd, og „Strandmarken“, mod Øst. — Overdrevene eller Græsgangsmarkerne vare beliggende mod Nord ved Søperup og mod Sydøst ved Bredehave og Stranden; her blev ved Udfikstningen udlagt Jord til Byens Huse og den nordligste Del heraf bærer endnu Navnet „Overdrevet“; den sydligste Del indtoges under Bredehave. — Byens Liggende udgjør efter Matrikulkontorets Opgivelse 650 Tdr. Land, Hartkornet er, som anført, omtr. $66\frac{1}{2}$ Td.; der gaar saaledes $9\frac{1}{4}$ Td. Land paa 1 Td. Hartkorn.

Efter oftnævnte Takstation af 1633 havde Ejsolte indtil Midten af det 17de Aarhundrede Hov til 200 Svins Olden, eller omtr.

160 Tdr. Land. Meget af denne store Skov er vel ligesom Skoven til Brøderup, ødelagt i Svenskekrigen, da Svenskerne jo, som vist S. 32 og 221, huserede slemt her i Egnen; meget er vel ogsaa ryddet for at give Plads for Ploven (S. 91); men endnu til 1730 maa Skoven have været betydelig, da der i Kirkebogen 1731 nævnes en Thomas Skytte i Ejlte; han var dog maaske den Gang ikke længer tjenstgjørende, da der i Tordebogen over Lotterupholm, som ejede største Parten af Skoven, ansføres „at Skoufogit Lars Rofs passer paa Skougen“. Den 12te Maj 1751 begravedes Jeppe Skoufoged i Ejlte; 1775 var Hans Nielsen, 1798 Ole Frederiksen, 1818 Johan Schulz og fra 1823—32 Hans Pedersen ansatte som Skoufogeder dertsebs. — Ved Udflytningen indtoges den nuværende Ejlte Skov til Fredning; den har et Areal af 46 Tdr. Land med 1 Td. Skovskylb og er beliggende nord for Byen mod Everdrup Sogne-
stjæl. — Den øvrige til Byen hørende Skov, der efter Takfationsforretningen 1798 var beliggende i 6 forskellige Bænger og udgjorde ca. 30 Tdr. Land, afdroves efterhaanden. Af disse „Skovbænger“ var det saakaldte „Jens Olsens Skovbænge“ paa Gaarden nuv. Matr. Nr. 2 det største. Det var 14 Tdr. Land stort og havde Træer paa 10—12 Bønderlæs Brænde, saavel som unge Ege- og Bøgetræer i god Dyrækt af „Sparrers og Bjællers Lykkelse“, foruden Tjørne til Gjerfælskugst.

Tømmeret til Gaardens forrige Stuehus, der endnu findes i et til Gaarden hørende Udhús, er efter den nuværende Ejers Meddelelse taget herfra. I samme Stuehus fandtes paa en gl. Bjælke indhugget Aarsstallet 1659, sagtens er Gaarden afbrændt i Svenskekrigen og opbygget nævnte Aar. De øvrige Bænger vare kun paa 2—3 Tdr. Lands Størrelse hver, men i flere af dem fandtes lige saa store, ja endog større Træer. Takfationsforretningen tilføjer: „I Byens Sømark saa vel som i den saakaldte Hesselmark findes hjit og her Tjørnehugst samt nogle adspredte Ege paa Bjællers Lykkelse.“ Sluttelig ansføres: „Skoven er vel konserveret, kun saa Træer ere tophuggede, hvilket dog ej er slet i de sidste Aar.“

Til Byen hører ingen Lørdemose, men vest for Byen findes en Eng — „Esbøngen“ — af ca. 11 Tdr. Lands Størrelse, der forhen har været en Sø, og indtil 1830erne var et Kjør „med Hængesæl og Rørskove“, hvor ikke en Gang Kreaturerne kunde græsse, men hvor leibenede raske Drengene hoppede om fra Lue til Lue „for at samle

Vibers og andre Vadefugles Eg", da disse havde Rugepladser her i stor Mængde. Søen har dog tidligere haft en større Udstrækning, da Engen til Dels nu er opdrevet til Agerland. Nu er Vandet afledet ved en Kanal i 185Orne, og Engen er tørlagt, men forhen var den Møllejs for „Kongens Mølle ved Sjolte“, og saa vel den som „Kongens Mølle ved Stranden“ drives begge ved den fra Sølperup kommende Lykkebæk. Begge vare „Græsmøller“, det vil sige Vandmøller, som i Sommertiden næsten maatte ophøre med Mølleriet for ikke at gjøre Skade paa Sæd og Græs, naar de dæmmede op for Vandet.

At fremsføre en ordnet Række Møllere ved nævnte Møller er vanskeligt, da Møllerne ikke altid ere benævnte efter deres Beliggenhed, men ofte blot benævnes „Kongens Mølle“. Man har ogsaa ment, at „Kongens Mølle ved Sjolte“ skulde være nedlagt og, som stet andet Steds, flyttet ned til Stranden, da Vandet aftog her, og da være bleven kaldet „Kongens Mølle ved Stranden“, men allerede 1704 forekommer i Kirkebøgerne Benævnelsen „Kongens Mølle ved Stranden“, og samtidig nævnes samme Steds „Kongens Mølle ved Sjolte“ indtil omtrent 1750, da den nedlagdes. — Fordebogen over Totterupholm og Ekjødet paa Kronens Gods 1762 stadfæster ogsaa, at der har været 2 „Kongens Møller“. Endelig oplyser Kirkebogen: „5te Søndag efter Trinitatis 1715 døbt Peder, Laurids Pederjens Barn i „Kongens Mølle“. Var Barnet Capitain-Lieutenantens Kirke i L. Røddinge. Faddere: Jacob Mainland, Møller i Vaarsø, Povel Møller i „Kongens Mølle ved Stranden“ o. fl. — Her-efter kan der ikke være Tvivl om, at de 2 Møller har eksisteret samtidig.

Kongens Mølle ved Sjolte

var forhen beliggende paa Gaarden Matr. Nr. 5 a

I den her opstillede Række af Møllere i Kongens Mølle ved Sjolte ere alle de Møllere, som ikke ere benævne i „Kongens Mølle ved Stranden“, anførte, og den første bekendte Møller hersteds er efter Kirkebogen:

1. Laurs Møller eller Laurids Hemningsen.

I hans Tid tilkom Møllen 1699 et Vænge, hvor der kunde høstes 12 Læs Hø, samt 8 Skpr. Sædeland, som fratoges en Gaard

i Ejløte, hvoraf skulde svares 2 Gæs og 1 Ed. Bjug samt alle kongelige Statter, „som af en Lønde hart Korn givtes.“ (S. 93). Kirkebogen oplyser, at han begravedes den 16de Marts 1703.

2. Oluf Lauridzen

var vistnok en Svigersøn af foregaaende; thi anføres i Kirkebogen: „Oluf Lauridzen i Kongens Mølle og Sofie Laursdatter viede 2den Søndag i Advent 1701.“ — Hverken han eller Hustru nævnes døde hersteds.

3. Lauridz Pedersen i „Kongens Mølle“

fik, som anført, døbt en Søn Peder 5te Søndag efter Trin. 1715, til hvilken „Pofvel Møller i Kongens Mølle ved Stranden“ var Fadder.

4. Svend Hansen i „Kongens Mølle ved Ejløte“

var Møller hersteds efter Tordebogen 1731 (S. 82). Hans første Hustru var Maren Hansdatter, begravet $\frac{2}{8}$ 1747, og hans anden Hustru var Enken Mette Hansdatter fra L. Rødvinge, til hvem han viedes d. $\frac{1}{12}$ 1747. Aaret efter døde Svend Hansen, begravet Fredagen d. $\frac{20}{6}$ 1748. Af hans Børn nævnes i Kirkebogen hersteds: 1) Marie, gift d. $\frac{8}{7}$ 1741 med Ungfarl og Omb. Hans Jensen i Ejløte. 2) Kristian, konfirmeret 1739. 3) Johannes, konfirmeret 1746. Møllen maa være nedlagt kort efter hans Død, og der nævnes ikke senere Møllere i Kongens Mølle ved Ejløte, hverken i Kirke- eller Tordebøger. — Levinger af Møllevejen er sporlig endnu paa Gaarden Matr. 6 a i Emidstrup og 5 a i Ejløte, hvor Møllen laa. Ved Gravning af ovennævnte Kanal fandtes saavel Planter som Sælestenene, hvori Møllehjulet havde gaaet.

Kongens Mølle ved Stranden (nu Huset Matr. Nr. 10 under Bredeehave).

Den 1ste bekjendte Møller hersteds er:

1. Niels Hansen i „Kongens Mølle ved Stranden“.

Hans Hustru hed Kirsten Frederiksdatter, de nævnes viede i Kirken hersteds d. $\frac{20}{2}$ 1704.

Samme Aar (¹¹/₁₁) begravet en dødsfødt Søn. Senere nævnes han ikke i Kirkebogen.

2. Pofvel Møller i „Kongens Mølle ved Stranden“

fra omtr. 1708—20. — 1708 anføres i Kirkebogen Pofvel Møllers Pige, Ane, malet ihjel. 1710: Ane Hansdatter, Pofvel Møllers Dvinde i Kongens Mølle, begravet d. 5. Juli. 1715 var han Fadder til Lauridz Pedersens Barn i Kongens Mølle ved Sjolte.

3. Marcus Rasmussen Rifs,

fra ca. 1720—29. Hans 1ste Hustru hed Ene Mlufsdatter, der ⁶/₈ 1727 „blev forløst med 2 dødsfødte Pigerbørn og den 14. samme Maaned begrafuet tilligemed disse.“ — Hun havde tidligere født ham Børnene:

1. Ane Marie, døbt 3. Søndag i Advent 1722, død 1725.
2. Ane Marie, døbt 26. Søndag eft. Trin. 1725, død samme Aar. Med sin 2den Hustru hois Navn ikke anføres i Kirkebogen:
3. Kirstine, døbt 23. Søndag eft. Trin. 1728.

Marcus Rasmussen Rifs i Kongens Mølle ved Stranden begravedes 3. Marts 1729, 34 Aar gl.

4. Pofvel Sørensen i Kongens Mølle.

Af hans Familie nævnes en Datter Margrethe Pofvelsdatter, gift med en Hans Jensen i Sjolte, 1733, og Sønnen Søren Pofvelsen, der var gift og vist nok en Tid bestyrede Møllen i Faderens sidste Leveaar og muligens i nogle Aar efter. — 1750 mistede han en Søn, Peter Nicolai, ¹/₂ Aar gl.

5. Niels Castrup

var Møller i Kongens Mølle fra omtr. 1751 til sin Død (begravedes d. ²⁹/₄ 1780), da Møllen nedlagdes og dens Liggende tilligemed Lappengøje gl. Krojorder mageskiftedes af Ørev Thott til Landsdommer Munthe-Morgenstjerne til Bækkeskov, der lagde Jorden under Bredeshave Ladegaard med Undtagelse af 3 Ekpr. Lands Udsej, den gl. Kirkejord paa 2 Ekpr. 2 Fdkr. 2 Alb., som endnu hører til Huset Matr. Nr. 10. Møllemarken ubgjorde omtr. 20 Edr. Land og Krojorderne ⁷/₂ Td. Land Ugerland foruden 7 Edr. Land Strandeng. Mølleriet maa dog i Castrups Tid have været

ubetydeligt, da Afgifterne af Møllen med 20 Tdr. Land kun var 20 Rd. aarlig. Efter Nedlæggelsen af Kongens Mølle ved Sjolte blev den søgt af Beboerne i Smidstrup, St. Røddinge, Even og Strandhusene. Paa dette Mølleprivilegium byggede Kromand Olsen Ny Lappensøje hollandske Vejrmølle 1847.

Møllehuset indrettedes nu til en „ringe Beboelse“ som Bækkeskovs Fæsteprotokol bemærker¹⁾. Den første „Beboer i forrige Kongens Mølle ved Stranden“ var Jens Summesen, som beboede Huset til 1792, da Jørgen Jørgensen Sparholt d. 18/11 næste Aar erholdt Fæste derpaa.

Torpenholt.

De 3 Torpenholtshuse med et Liggende af 15 Tdr. Land og Hartkorn 1 Td. 5 Ekpr. 1 Fdkr. $\frac{1}{4}$ Alb. ere opførte i Sommeren 1806 i Stedet for den under Bredeshave 1805 indtagne Gaard fra L. Røddinge, øst for Smidstrup By (S. 190). De høre under Sjolte By, da Jorden hertil er taget fra den under Bredeshave lagte Gaard fra Sjolte (S. 56). Navnet Torpenholt skal ifrøve sig fra en lille

¹⁾ Ved det foretagne Syn 1792 udsattes som Møngler (ordret efter Bækkeskovs Fæsteprotokol):

„Dette Huus bestaaer af 7 fag Bindingsværk, meest af Egestolper og Løsholter, Bjælker af Fyhr, leideskfr. af asf og fyhr, Sparver af Aft og bøg, samt lægter af fyhr og Elle, 2de Riisgavle og fluede Bægge og Galmtag. I denne Bygning er trende Fag indrettet til Stue, 1 fag til Kjøkken, 2 fag til Løe og Stald og 1 til Kaarehuus, derudi en Skorsteen og Bagerovn (!) aldt fornyet med fornødne Dørre og Binduer, og Loft over 3 fag, men til hvilken Bygning's Forhvarlige 3-Standsattelse vi anfaae at kunne udfordres:

	Rd.	Mt.	ß.
4 Stolper à 3 Mt., 4 Løsholter à 2 Mt., 2 Bjælker à 4 Mt., 1 leideskfr. 2 Mt.	5	..	..
6 Skfr. Sparrer à 24 ß., 3 Lyfter lægter à 1 Rd., 3 Lyft Bredder à 14 Mt.	11	3	..
300 Søm à 2 Mt. 4 ß., Reparation af 2 fag vinduer 1 Rd.	2	..	12
Skorsteen og Bagerovn 3 Rd., 4 Læs Langhalm à 1 Rd.	7	..	..
Læftegarn og Kieppe 3 Mt., Arbeidsløn for aldt 5 Rd.	5	3	..
Summa...	31	..	12

Høj paa Stedet Matr. Nr. 3, hvorpaa der tidligere fandtes et, nu fløjet Gravsted fra Stenalderen, hvori Ræmpen Torpe skal være begravet samt fra den Skov (tyft Holt), hvormed Jorden tidligere var bevoftet, altsaa Torpes Skov.

Til „Torpehøj“ knytter sig følgende interessante Sagn:

Torpe, som Sagnet skildrer som en Tætte, boede i anførte Høj; lidt vest for i en højere Bakke, kaldet „Blankehøj“; paa Gaarden Matr. Nr. 2 i Sjolte, boede Tættens Blanke. Disse 2 Tætter havde al Tid ligget i en heftig Strid, der endte med, at Torpe blev overvunden og fik sit Banesaar, men da Blanke haanede den faldne, trøstede Torpe sig med, „at naar Torpe var gjemt (begravet), var Blanke glemt.“ Og denne Spaadom vil vor Meddeler vide er gaaet i bogstavelig Opfyldelse; thi med Undtagelse af ham kjender ingen, hverken Sagnet eller ved, hvor Blankehøj er — paaastod han; „men Torpe glemmes ikke, saa længe Torpenholt er til“ — og det er ikke alene Navnet Torpenholt, der minder om Torpe: Torpenholtmarken ved Bredeshave minder derom, ligesom ogsaa Torpenholtgaarden, en Udflyttergaard ved Lystrup, har Navn herefter, da vor Meddeleres Morbroder, der var født i Torpenholthuset Matr. Nr. 4, bragte Navnet med til Gaarden.

Bredeshave

er omtalt under godshistoriske Efterretninger, S. 188 o. flg. Efter Folketællingen d. $\frac{1}{2}$ 1880 udgjør Beboernes Antal 43, fordelt paa 7 Familier (Bredeshave Gaard og 3 Huse).

Bredeshave Teglværk

er opført i Sommeren 1876 umiddelbart ved Stranden og den gl. Hoveblandevvej; det kostede med Beboelse for Bestyreren at opføre ca. 14,000 Kr., og traadte i Virksomhed samme Efteraar. Murstenene herfra ere efter Arkitekt Kn. Borrings Analyse af bedste Sort som Bygningsmateriale, da de ikke paavirkes af Luften og hensmuldre, eftersom Leret ikke indeholder Kalkpartikler; derimod er Stenen ikke klangfuld og af en mindre smuk rød Farve. Affættningen udgjør

aarlig 6—700,000 Mursten og 80,000 Drænrør, foruden Krybbeften og Gulvliser, sidste dog kun i ringe Mængde. Til større Byggeforetagender har Teglværket leveret Mursten til St. Peders Kapel, Fjedgaardens Opbyggelse efter Branden 1879 samt til Engelholms ny Ladebygninger. — Der brændes aarlig ca. 800,000 Mursten, 124,000 i hver Brænding. Ovnen er brændfelsbesparende, til hver Brænding medgaar ca. 160 Ldr. skotske Kul. — Teglværket beskæftiger hele Aaret om 14 Mennesker med Bestyreren. 4 Strygere, 2 Stemmere, 1 Stentriller, 1 Trosseskuff, 2 til at kjøre Leret og 3 à 4 Koner til at skjære Sten. Alt Arbejde er saa vidt muligt Afkørbearbejde: Strygerne faa 75, Lerkuffene 50, Stentrillerne 40, Konerne, der skjære Stenene, 33 Ore — alt pr. 1,000 Mursten. Stemmerne faa 2 Kr. 25 Ore om Dagen paa egen Kost.

Den nuværende Bestyrer er Franz Hermann Christoph Kuhlenhenche.

Euen By,

Esuen, Esen, Euen, ogsaa skrevet **Æven**.

En Ebe er, som vist under Doreven (S. 247), et lavt fandet, sumpigt Stykke Land, der snart staar over, snart under Vand, og heraf har Byen sikkert faaet sit Navn¹⁾.

Euen By var vistnok oprindelig et Fiskerleje, da der i Kirkebogen fra Slutningen af det 17de Aarhundrede nævnes mange Fiskere bosatte dersteds. Byen er sikkert nok af gammel Oprindelse; første Gang vi have set den nævnet er i Knud Ruds Regnskab over Jungshoved Slot, 1604; men den er aabenbart langt ældre, muligens fra det 11te Aarhundrede, da det jo er bekjendt nok, at vore Forfædre bosatte sig langs Kysten, eftersom de levede for en stor Del af Fiskeri.

Den egentlige By var beliggende nordvest for det saakaldte „Evehus“ — Matr. Nr. 14 — omtrent midt i den til Bredehave

¹⁾ Bræns Fjord oversvømmede saaledes ved østlig Stormflod Evens tidligere Byjorder d. 18. — 19. Decbr. 1835 og den 13. Novbr. 1872. Sidste Stormflod var især frygtelig, da den bortstjælede 5 Huse og gjorde Stade paa Jorder og Bøhave for 7 Husmænd til Værdi 1,900 Rd., hvilket Tab erstattedes halvt (900 Rd.) ved en Indsamling i Sognet og Resten af Centralkomiteen for Vandløbte i Kjøbenhavn. Landevejen blev næsten aldeles ødelagt, den svære Evehus styldes ned til Brostov, hvor den blev hængende i nogle Ellebuste. De omstyrrede Huse og det over Markerne spredte Bøhave m. m. afgav Dagen efter et sørgeligt Syn. Kun med Nøje reddede Beboerne deres Kreaturer, Vandet drevs af Stormen højt op i Vejgrøsterne paa Smidstrup Mark.

hørende Hovmark „Hæsfelvænget“, hvor der ved Pløjning er funden Levninger af den: Grundsten, Mursten samt Levninger af Stengjærder omkring Byens Haver; men flere Huse vare dog beliggende ned ad ved Stranden ved den saakaldte „Evens Eng“.

Byen bestod 1658 af 3 Smaagaarde og 5 Huse¹⁾, 1689 havde Byen 5 Smaagaarde og 1 Hus uden Jord²⁾, det samme Antal nævnes i Gylbenløves Skjøde af 1699. Fra 1697—1708 nævnes 5 „Domend“, 4 Fiskere, 1 Smed og 1 Bødder foruden Kroen hørende til Egen By. Lappensjøe Kro regnedes ogsaa til Egen By, men denne havde ikke desto mindre 1699 kun 4 Idr. 2 Skpr. 3 Fdr. 2 Alb. Hartkorn foruden 2 Skpr. Skovskylb, og det samme Hartkorn havde Byen ogsaa 1762 ved Salget til Bækkeflov (S. 26).

Efter Opmaalingskortet over „Egen Byes Lorder“ eller „Bækkeflov's Vænger“, 1780 af Landinspektør Krojel havde Byen 4 Huse, hvoraf 2 vist nok med Jord, da Beboerne havde 2 Længer. Lorderne inddeltes i „Smedevænget“, langs Brokfov Bymark op til Huset nu. Matr. Nr. 7 (Storkehuset), hvori den Gang laa et Hus med Smedie ved et lille Vandløb, „Gydes Rende“, „Hæsfelvænget“ til „Rytterbanken“, hvori laa 3 Huse, den egentlige By, og „Lappensjøe Vænge“ langs Bildbanegrøften til Kroen, 24 Idr. Land. Hele Byens Areal var næppe over 80 Idr. Land Agerland, foruden „Evens Eng“, i alt ca. 100 Idr. Land.

Allerede 1742 bortforpagtedes Egen By af Gisselfeld til Bækkeflov, som efterhaanden indtog Jorden ved Fæstledighed. Ved Salget af Byen 1762 til Bækkeflov dreves Lappensjøe Lorder tilligemed Arealat af 2 af Byens Smaagaarde under Bækkeflov, og ved 1782 var Byens Alliggende lagt under den da oprettede Bredehaves Ladegaard med Undtagelse af 2 Idr. 6 Skpr. Hartkorn, der var bestemt til Skovs Oppløsning, men hvoraf dog kun beplantedes den vestligste Del ved Smidstrup Bymarker — „Storkeflov“, hvor „Dørdrevshuset“, senere kaldet „Arrestovshuset“, og fra Aarhundredets Begyndelse „Storkehuset“ var Skovfogebolig — Resten laagdes 1798 under Bredehave. Lappensjøe Krojorder, der ved Kroens Gjenopbygning 1775 tillagdes denne, fratoges 1825 og henlagdes under Bredehave.

Byen havde i Slutningen af det 17de Aarhundrede nogen Skov,

¹⁾ Kephofly: Stampenborgs Historie.

²⁾ Gisselfeld Godsprotokol.

faalebes havde Kromanden i Lappensjø Skov til 4 Svins Olden. 1699 havde Byen 2 Ekpr. Skovskylb, det samme Skovskylb havde den 1762. Endnu 1795 nævnes en Skovfoged i Euen, Jeppe Alexanderfen. Nu findes kun før nævnte „Storkeflov“ af ca. 5 Ldr. Lands Størrelse samt en lille Bøgeflov paa „Rytterbanken“ — forhen en Snejere Kirke tilhørende Lord — af omtr. 1 Ld. Lands Størrelse.

Til Byen hørte 1604 en Vandmølle, kaldet „Kongens Mølle ved Eubro“¹⁾. Møllen maa være nedlagt inden Slutningen af det 17de Aarhundrede, da den ikke nævnes i Kirkebogen hersteds, ligesom der heller ikke er funden Levninger af Møllen i Mandts Minde, men 1604 heb Mølleren dersteds „Jørgen Møller“ og synes at have været en særlig duelig Mand, vel bekendt med Møllebyggeriet, da han efter Repholts's Beskrivelse: „vdi 8 Sogenne Dage sjelfandenn tilhuggit og indlagde di thoe nye Mølle-Stehne i Lubelle (Lubæk) Mølle, som blef løfft vdi Landskronne och dennom kom i rett Lagh och Gang, huer om Dagen til Kost og Løhn XVIII Schilling om Dagen, er vdi forne. 8 Dage iiiij Ldr.“

Syd for Euens Bymarker udmunder „den gamle Eue“ — som den kaldes paa Dymaalingskortet over Vaarsø og Brostov Byer af 1770 — i Præstø Bugt (Lillestrand). — Den strækker sig over 1 Hjerdingvej mod Syd mellem Brostov Marker og Melte Skoven mod Vest og Dreagaardskoven (til Nyfj) samt Faringe Bymark mod Ost, omtrent til Landevejen fra Næstved til Præstø. Nu er den om Sommeren ligesom Bøgefs Sø (S. 235) kun et stinkende Kjør, vel af langt større Udstrækning, men ligesom hint bevoftet og snart tilgroet af alle Slags Vandplanter. Defto kraftigere og mere bevæget har dets Fortid været, hvorom talrige Fund i dets umiddelbare Omegn bærer Vidnesbyrd. Ikke alene laa her i Oldtiden en Søprøverborg paa en lille Bakke, i sin Tid omslydt af Euens Bænde, ved den nordlige Ende af Melte Skov, og som paa før nævnte Kort kaldes

¹⁾ Repholt: Stampenborgs Historie. Eubro maa den Gang have ligget vestligere ved den nuværende „Lille Bro“ ved Udløbet af Hulebæk i Euen øst for Brostov. Engen nord for Brostov har i sin Tid dannet Mølleaen.

„*Slottet*“, men det er især Omegnen, der har efterladt sig mange Minder om en historisk Fortid. Saaledes er der i en Grusgrav ved Broflov fundet flere Sneske Menneskefæletter, sagtens nedgravede i Bakken efter et der afholdt Slag. Ved Bepantningen af Evens Enghave i 1840'erne fandtes i en Bakke op til Broflov Marker ligeledes en stor Mængde Skeletter, ligesom der ogsaa for faa Aar siden i Melteflov fandtes 3 Skeletter tæt under Jordens Overflade, det ene af en usædvanlig stor Mandsperson, et mindre som af en Kvinde, og endelig Skelettet af et Barn, muligens hidrørende fra Svenskekrigen 1657—60, da Familien er flygtet ind i Skoven for at finde et Fristed der, men har maattet bukke under enten for Hunger eller Fjendehaand. Endvidere er det fortalt os, at der for „en 50 Aar siden“ i en lille Bakke lige udenfor Porten til Gaarden Matr. Nr. 2 i Broflov er funden en Kjedel fuld af Benge og Sølvstøv, der — muligvis ogsaa i hin sørgelige Ufredstid — er nedgravet der i Bakken. Fremdeles er det fortalt os, at der paa Markerne i Broflov, ja helt op over Smidstrup Marker er funden en Mængde smaa Kanontugler med et Gjennemsnit af 4—5 Tommer, naturligvis hidrørende fra et Slag. Hvor vidt alle disse Fund skrive sig fra Svenskekrigen 1657—60 eller fra en tidligere Ufredstid i Landet, muligens endog fra nævnte Sørøverborgs Blomstringstid, se vi os ikke i Stand til at godtgjøre; kun saa meget er vist, at Kanoner ikke vare meget brugte i Danmark førend ind i det 15de Aarhundrede, og da der ikke, naar undtages Hansetædernes Overfald og Kysterier paa Landets Kyster, var nogen særlig Ufredstid for denne Egn, førend nævnte Svenskekrig, maa vi antage, at anførte Fund skrive sig fra denne Tid.

Tappenoje Kro,

oprindelig skrevet „tappe Nøje Krug“.

Efter Fordebogen over Nysø Gods 1688 hørte den Gang til Tappenoje Kro en Forblod paa 2 Ldr. 6 Skpr. Hartkorn samt en Eng, hvor der kunde høstes 4 Læs godt Enghø og 3 Læs Mosefoder foruden Anpart i Evens Skov til 4 Svins Uden.

Sammesteds nævnes

1. Sr. Lorenz Floor

som Kromand i „tappe Nøje Krug“, men i ørigt kjendes ikke noget til ham; hans Eftermand var

2. Elias Christoffers,

der var Kromand i Tappenoje til $\frac{1}{5}$ 1699, da han flyttede til Præste, hvor han fortsatte sin Virksomhed som Værtshusholder eller Kjøbmand og døde 1705. I Skjødet fra Knuths Arvinger til Generalfeltmarschal Gylbenløve 1699 ansæres Kroen kun at have et Lilliggende af 1 Ld. 1 Alb. Hartkorn, dette maa saaledes være betydeligt forringet ved Floors Fratrædelse.

3. Frederik Gjølfsen, fra 1699—1712,

nævnes oftere i Sognets Kirkebog. Han var vist nok i Familie med foregaaende, da dennes Hustru bar flere af hans Børn til Daaben, maaske en Stedsøn. Gjølfsens Hustru hed Birthe Søfrensbatier Rib

(eller Rub), og Kirkebogen oplyser, at „hun blev af Manden stukt ihjel“, samt at hun begravedes d. $21/10$ 1711.

Børn: 1. Margrethe, døbt 25. Søndag eft. Trin. 1699, blev baaret til Daaben af Elieses Kirriste i Præstø, Faddere Elieses Stebsøn Søfren.

2. Søfren, døbt $21/10$ 1701. Bar Barnet Pastor Christoffers Kirriste, Øster-Egesborg, Faddere: Byfogden Hans Ejlerfen, Præstø (en Broder til Fr. Ejlerfen) o. fl. a.

3. Mette, døbt $25/3$ 1703, — døb i April 1704. Baaret af Elieses Kirriste, Præstø, Faddere: Elieses Stebsøn Christoffer, Willaß Kremmer og Peder Kremmer, Præstø.

4. Mette, døbt 3. Søndag i Fasten 1705, Bar Byfogden Hans Ejlerfens Kirriste.

5. Elias, døbt 24. Søndag eft. Trin. 1706, rimeligvis opnævnt efter Elias Christofferfen. Ingen af Familien nærværende ved Daaben.

— Efter Ronens Drab — om af Vaade eller med Vilje, har vi ikke kunnet erholde Oplysning — nævnes han ikke senere i Kirkebogen.

Hans Eftermand er:

4. Christoffer Zeier.

Han var 2 Gange Forpagter af Lappenøje Kro, 1ste Gang fra 1712—15, 2den Gang fra 1733—37. I Mellemtiden var han Kjøbmand og Værtshusholder i Præstø¹⁾. Zeier var 2 Gange gift, hans 1ste Hustru var Aasea Wendtsdatter Haard, begravet paa Snesere Kirkegaard $19/11$ 1733, 58 $\frac{1}{2}$ Aar gl., vist nok en Søster til Augustinus Haard, Præst i Præstø, og Malene Haard, „Frøerpige“ paa Bækkeflov. En Søster til Zeier, Karen Zeier, nævnes 1725 som Husholderise paa Girandegaard. Hans 2den Hustrus Navn kendes ikke. Børn døbte i Snesere Kirke:

1. Ide Cathrine, døbt $13/3$ 1713. Bar Barnet Sr. Stenberg's Kirriste, Præstø, Faddere: Sr. Augustinus, Præst i Præstø, Mag. Schy, Snesere.

¹⁾ Ved Dittøvs Anderfens Søns Daab fra Even, Anders, døbt 1719, anføres: Bar Barnet Elise Cathrine „Sr. Zeiers Kielderpige i Præstø“ — Zeier var da Værtshusholder i Præstø.

Med sin 2den Hustru:

2. Aasea døbt $28/3$ 1735. Var Baret Regimentskriver Svanes Kirriste, Belbringe, Faddere: Regimentskriveren og Byfoged Benter, Præstø o. fl.

3. Johanne Sofie, døbt $18/12$ 1736. Var Baret Regimentskriverens Kirriste, Præstø, Faddere: Byfoged Nathanael Brehn, Præstø; Ridesfoged Rung. Strandegaard.

I Mellemtiden, mens Zeier var Bærtshusholder i Præstø, følger 4 — som det antages — Kromænd i Lappensjø; de nævnes vel ikke „Krugmænd“, men har alle Tilføjningen i Kirkebogen „i Lappensjø“ eller „Lappensjø“, men da der ved foresølvende Barnebaab hos dem nævnes flere Faddere udenfor Bondestanden foruden Gudmoderen, giver det os Grund til at antage dem for Kromænd. — Kroen er aabenbart i Forsølv, den stifter idelig Jorpagter eller Lejer og havde i 1730erne næppe stor Næring, da den ikke nævnes anderledes i Probst Lerpagers Forslag af $27/3$ 1737, om flere Skolers Oprettelse i Sognet end „et Hus kaldet Lappensjø“; den afbrændte for Resten faa Aar efter, ca. 1740. — Den nærliggende „De Hans Kro“ paa den anden Side Evenbro paa Præstø Overdrev i dens alt for store Nærvær, hvor Posten til Smaasøerne nu bebede, og hvor Præstø Borgere gik ud for at afhente deres Post „glade over den gode Kommunikation“¹⁾, hersøvede den betydeligt af dens tidligere Indtægter ved rejfende. Efter Kroens Brand bortfæstedes dens Torde tilligemed Even Byes af Gisselfeld ved Fæstebrev af $20/3$ 1742 til Bækkestov, men Kroen forblev uopbygget indtil omtrent 1775, da den opbyggedes af Landsdommer Morgenstjerne til Bækkestov, der allerede 1762 havde tilkjøbt sig den og Even By.

Kromændene fra 1715—40:

5. Peder Mortensen „i Lappensjø“

fik 1715 døbt en Datter Ide Cathrine, der bares af Sognepræstens, Sr. Augustinus's Kirriste, Præstø. Af Faddere nævnes en Sr. Kallehaug, Farversvend i Præstø.

¹⁾ Boths: Danmark, S. 204.

6. **Fr. Rudolph Willumsen „i Lappensjø“.**

- Børn: 1. Anna, døbt 3die Søndag i Abo. 1716 i Snesere Kirke. Baaret af Fr. Zeiers Kirriste, Præstø.
 2. Dorothea, døbt 17. Søndag est. Trin. 1717. Bar Barnet Fr. Zeiers Kirriste, Præstø. Faddere: Lorenz Einsperg, Afside, Ladefogden paa Lungshoved.

7. **Henning Pedersen „i Lappensjø“.**

- Børn: Marie, døbt $\frac{6}{3}$ 1720, paa en Søgnedag, hvad der ikke til-
 lodes Bønder. Bar Barnet Birkebonner Hans Ejlertens
 Kirriste, Baarse, (fh. Byfoged i Præstø Hans Ejlertens).
 Faddere: Fr. Zeier.

8. **Mathias Bøjesen „Lappensjø“.**

- Børn: 1. Peder, døbt 2den Søndag i Abo. 1725. Faddere: Bøn-
 der fra Smidstrup.
 2. Birthø, døbt 25. Søndag est. Trin. 1728 (begr. 1. Søndag
 i Abo. 1729). Faddere: Marcus Møller i Kongens Mølle
 ved Stranden, Lauridz Bødfer i Esen.

Derefter er Kroen igjen overtaget af Nr. 4 (Fr. Zeier).

9. **Mr. J. Kjør „Lappensjø“,**

der 1738 fik konfirmeret en Søn, Anders Jensen Kjør, 17 Aar. —
 „Mr. J. Kjørs Søn, Lappensjø“, som han ansøres i Kirkebogsfor-
 tegnelse over konfirmerede. Sønnens unge Alder — den alminde-
 lige Konfirmationsalder var den Gang mellem 19 og 22 Aar, for
 enkelte endog 28 Aar — lader os antage Mr. Kjør for Kromand,
 hvis Søn dog havde nydt en noget bedre Undervisning end almin-
 delige Bønderbørn i den Tid nød.

Fra ca. 1740 til 1775 var Kroen „øde og afbrændt“. Den
 1ste Kromand i den nyopbyggede Kro var

10. **Jørgen Frederik Johansen Kjoefoed**

fra 1758 Portmand i „Bildbanehuset ved Lappensjø“, da han d. 7.

Zuli nævnte Aar blev gift med Enken i Vildbanehuset Inger Andersdatter Fjischer, begravet ⁸/₇ 1771, 71 Aar gl.

Foruden Vildbanehusets Tilliggende, en Kirkejord paa 7 Skpr. 1 Fdtr. Hartorn, som Grev Thott mageskiftede til Bækkeflov 1780, men som forblev ved Kroen, da Roefoed havde Fæste derpaa fra Greven, tillagdes Kroen en samlet Jordlod paa 14 Fdr. Land af „Lille Overdrev“ i Smidstrup By langs Vildbanegræften, hvilken magelagdes fra Engelholms Gods til Bækkeflov mod Afstaaelsen af de gamle Krojorder, der laa i Fællesskab med Smidstrup Byjorder (S. 55 Note 3).

Roefoed vedblev i sin dobbelte Egenkab som Portmand og Kromand til sin Død, begravet ¹⁵/₄ 1789.

Hans 2den Hustru var Ane Kirstine Møller; med hende Børnene:

1. Hans Peter, døbt 8de Søndag eft. Trin. 1772.
2. Niels, døbt 2den Søndag i Adv. 1773, død 1775.
3. Mette, døbt ¹³/₇ 1777, død s. A.
4. Mette Sofie, døbt ²⁰/₂ 1780.
5. Niels, døbt ³⁰/₅ 1782. „Var Børnet Jomfru Malling, Engelholm“.

11. Jens Lange,

gift med Formandens Enke, var Kromand i Lappensjø fra 1789—92 og tillige Forpagter af Bredeshave til 1791 (S. 189).

12. Wilhelm Licht,

forhen Bager paa Vemmetofte, fæstede Lappensjø Kro efter Bækkeflov's Fæsteprotokol d. ¹⁵/₄ 1792 med Tilliggende 2 Fdr. 4 Skpr. Hartorn, Ret til Fiskeri i Stranden fra Gøebro til Skibsbroen ved Kroen¹⁾ samt 2 Favne Brænde frit aarlig af Herfskabets Skove — for 100 Rd. i aarlig Afgift og „4 Rd. aarlig i Privilegio-Afgift til

¹⁾ Her fandtes ind i Begyndelsen af dette Aarhundrede en Skibsbro, hvor Tjerne af Engelholm udstibede Sæd og Brænde. Levninger af den — store nedrammede Egepæle — ere fundne her indtil den sidste Tid. Skibsbroen er vist nok meget gl., og der har muligens været nogen Udsjøl herfra i det 17de Aarhundrede. I Kirkebogen anføres: „d. ¹¹/₃ 1699 begravet Abraham Baadsmann, druknet ved Lappensjø“.

den kongelige Casse". — For Interessens Skyld ansøres Fæstebrevets § 10 og 12.

§ 10. „Saa modtager og forsender han med den lollandfke Post mine og Betjenteses Kviber og Breve tilsendt uden Ophold ved mit holdende Postbud.“ — § 12. „Han maa ikke under noget Paastub saa eller høste noget Slags Korn eller Foder paa Bækketovs Godses Bønderes Jorder; han maa ikke borge Bækketovs Bønder nogen Slags Drifte-Bahrer eller staa i nogen Slags Afregning med dem herom for Græsningsret i Byens Marker — saa meget mindre sælge nogen Slags driffendes Bahrer til Bønder, Tjenestefolk, Husmænd eller Indster til Dversfyldning, men alene til Nødtørst og Stikkelig- heds samt god Orden og Politie at fremme, men i alt rette sig, saavel herudi som i alt andet, efter Hs. Kgl. May:ts Privilegio-Lov og udgangne Forordninger, da ellers hans allernaadigst forundte Privilegio forbyrdes, alt under dette Fæstebrevs Fortabelse og anden vilkaarlig Straf.

Licht byggede Bageriet til Kroen (nu Huset Matr. Nr. 2 h) udvidede Kroen og hævde Kroholdet til en betydelig Højde, hvorved han erhvervede sig betydelig Formue. 1811 aftraadte han sit Fæste og forpagtede en Herregaard paa Lolland, men skal her have tilfat alt og bøde i yderlig Fattigdom.

Af hans Familie nævnes 2 Døtre i Kirkebogen hersteds:

Henriette Cathrine, konfirmeres 1798, og

Petronella Kirstine, som ^{17/3} 1805 bar Hnd. i Smidstrup Peder Hansens Søn, Niels, til Daaben.

13. Jørgen Rasmussen

blev Bærtshusholder i Lappensjø Kro d. ^{1/6} 1811. I Slutningen af 1819 rejste han til Præstø, hvor han i flere Aar var Ejer af en stor Hestemølle og havde megen Søgning af Landboere, som efter Datidens Stik medbragte deres Koner for at sigte det malede Korn med Haandfigte.

Vor Meddeler, der som en stor Dreng oftere var til Stede ved flige Lejligheder i nævnte Hestemølle, har berettet, „at da gif mere end Møllens Kværn; thi ofte kunde en halv Snes Bønderkoner være beskæftiget ved „Sigteriet“ i Møllen under en stødsøende Snakken og

Fnisen eller klingende Latter og Spot over Næstens mindre elstvær-
dige Sider og Svagheder.“

14. Jens Nielsen

nævnes oftere i Kirkebogen fra 1820—24. Hans Hustru hed Stine
Castrup og flere af deres Børn nævnes døbt i Kirken hersteds. —
Kroen var i hans Tid et yndet Bedested for hjemrejsende Bønder,
der havde været i Præstø, hvor de almindelig tilbragte Halvdelen af
Natten i Krostuen's „lune Varme“ ved en Omgang „halve Pøgle“
eller, naar det var rigtig fint, ved en „Pøllat“ — halv Brændevin
og halv Mjød — udsendende en liflig Duft af den med „Ærtaarne“
stoppede Meerskummer „under alskens raa Tale og Præt, spækkede
med drabelige Eder“ — eller ved et bundrende Lag Jirkforti, for-
glemmende al Verdens Sorger og Besværligheder, deres stakkels skind-
magre Kriffer iberegne, der med sørgende, ludende Hoved stod for
den forspændte Bogn i Krolaben — eller paa Bejen uden Tøde;
men „Krofaer“ forstod nok ogsaa til Gavn's den Kunst at „øse“ Trøst
i bedrøvede Gjæsternes Hjærter saa vel som i sit eget. — Eksemplets
Magt er stort! og som de gamle fjunge, saa kvadre de unge. Ung-
dommen fra de nærliggende Byer tilbragte desværre al for megen
af deres Fritid her ved Reglespil, Kingspil og anden Lystighed om
Sommeren; og om Vinteren havde de deres Kastegilder der, hvorved
ikke alene Søndag Eftermiddag bortspåledes, men ogsaa mangen Nat
anvendtes til Kortspil og oftest skulde Lystigheden søges ved „drik-
kendes Vahrer.“ —

Ligeledes holdtes ved Lappensjø Kro hvert Efteraar fra æld-
gammel Tid et stort **Kvægmarked**, hvor Lystigheden og Drik-
keriet herskede efter en forhøjet Maalestok og ofte varede i 3 Dage,
skjønt Markedet kun varede en. Da næsten ingen havde Penge,
pødelagdes vel ingen store Kapitaler, men desto flere fmaa; Tiden
svildtes til Unytte, og Raahed og slet Eksempel fik ofte Indpas hos
de unge. En gammel Mand, der som stor Dreng ofte har været
med til Lappensjø Marked, har skildret et saadant for os saaledes:
„Allerede Dagen eller Aftenen tilforn ankom her til Kroen en
Mængde handlende og Prangere, der tilbragte Natten ved Kortene
og Brændevinsglasset for at komme i Stemning til at gjøre Forret-
ning Dagen efter. I den tidlige Morgenstund begyndte saa Til-

strømningen af Markedsgjæster, enten med eller uden „Kvæg og Kram“. Op ad Formiddagen var en stor Skare forsamlet langs Strandvejen fra Euebro til Bredeehave. Den egentlige Markedsplads var ved Kroen, hvor Kreaturerne stode bundne i Humlereb ved Bomme og nebrammede Pæle, for at Sælgeren bedre kunde faa Tid til at sørge for fine legemlige Fornødenheder i Kroen, ved Bageriet eller ved Brødkonens Kurv, alt efter Pengepungens Beskaffenhed. Trængsel og Støj af drukkne Prangere, saa vel som af hel fulde Individier blandedes med Musikanternes svingrende Instrumenter og Børnenes Mundharmonikaers ørefønderrivende Spektakel, afbrudt hist og her af en hæftig Trætte eller et „rigtigt Slagsmaal“. Sidste var noget, som særlig faldt i Ungdommens Smag; de oploftede da et Tubelfrig, som for et Øjeblik drog alles Opmærksomhed hen paa Dagens Glanspunkt; thi Slagsmaal hørte nødvendigvis med til et Marked i de Liden, og jo flere, desto mere fornøjeligt var det, saa at man regnede Markedernes „Godhed“ efter Slagsmaalenes Antal og Størrelse, ligesom det i lange Liden efter var et vigtigt Samtale-Emne. — Dette avlede hos de unge en Raahed, som man ikke gjør sig noget Begreb om nu — men man skulde jo mere sig med noget! Penge havde man ikke, og ædlere Fornøjelser kjendte man ikke! Liden førte det med sig — saaledes sluttede vor Meddeler.

Sidste Kromand i gamle Lappensjø Kro var:

15. Hans Jensen

fra 1824 til Mikkelsdag 1826, da Kroen neblagdes ved „Ny Lappensjø“ Kro's Opførelse ved den nye Kjøbenhavns-Hoveblandevej samme Sommer, hvorhen Jensen flyttede og i flere Aar var Kromand detseds. — 2 Aar senere afbrændte selve gamle Lappensjø Kro, medens Udbygningerne reddedes og indrettebdes til Behoelse for Smeden ved Bredeehaves Volsgaard.

Efter Folketællingen d. $\frac{1}{2}$ 1880 udgjorde Ol. Lappensjø, Euehuse og Storkehuset, i alt 12 Huse med 77 Beboere, fordelt paa 21 Familier.

Smidstrup,

Smedstrup, Smestrup og Smistrup, ogsaa skrevet
Nørre Smidstrup til Forskiel fra „Den Smidstrup“
i Lungshoved Sogn.

Ofte for Byen paa Gaarden Matr. Nr. 4 findes en høj Bakke, kaldet „Smidsbø“, der efter Sagnet tidligere har huset underjordiske og som skal have givet Byen Navn. — Efter Endelsen i Byens Navn, synes den at skrives sig fra Slutningen af det 13de Aarhundrede, da trup, rup og torp ere ensbetydende Endelser og bruges om mindre Byer, altsaa Smids Torp eller Smedens Torp. Sigtens var Byens vigtigste Behoer ved dens Anlæg en Smed, hvad der maa anses høist rimeligt, da der ved Byernes Anlæggelse i den ældste Tid var nødvendig Brug for en saadan, eftersom Landet næsten overalt var bevoftet med Skov, der maatte ryddes eller fældes med Øksen, inden man kunde begynde Bygningen af Byen, og selv herved var jo Smedens Haandværk en nødvendig Betingelse. — Første Gang vi have set Byen nævnet, er i et gammelt Skjøde paa en Ejendomsgaard i Allersløv, opfat paa Vaarfe Herredsting Tirsdagen den 8de Maj 1514¹⁾.

¹⁾ Begyndelsen af nævnte Skjøde lyder saaledes: Wij ipdm. Anders mor-
thens aff Smidstrup Herris fogit vdi borjs Herrit, oluff niels aff sig-
linge, Hans pers aff borjs, anders inguorbs aff studerup oc Hans an-
derb aff Skoubhygaard Evindelig mitt gudt giøre wij bitterligt for alle
os fiendis mitt thette woort obne breff att Aar ipdm. guds byrds m. d.
xv, thend tiødag, som vaar thend ottende Dag maj ofu.

Byen har uafbrudt tilhørt Kronen fra Reformationstiden, indtil den folgtes 1774 med Undtagelse af en Gaard, som var tillagt Kirken — fagtes i den katholicke Tid — og som med denne folgtes af Kronen 1762 til Grev Thott til Gaumø, der imidlertid mageskiftede den til Bækkeføv 1779, som Aaret efter lagde den under Bredehave nyoprettede Volsgaard. Byen havde i hele forrige Aarhundrede 8 Gaarde foruden den øst for liggende Gaard til L. Røddinge, nu Huset Matr. Nr. 6, som oftere, men urigtig, regnedes til Byen. I Sognets ældste Kirkebog nævnes alle Beboerne „Waarne til Rgl. Marts“ (S. 105, Anm. 2).

Ved Salget til Engelholm 1774 havde Byen:

	Ager og Engs Hartorn.			Skovskylb.			
	Adr.	Skpr.	Fdtr.	Alb.	Skpr.	Fdtr.	Alb.
Engelholms 7 Gaarde.....	31	7	1	1½	2	3	1
Grev Thotts Gaard.....	3	7	1	„	„	„	„
6 Huse uden Jord.....	„	„	„	„	„	„	„
Tilsammen..	35	6	2	1½	2	3	1

Flere af Gaardene vare kun Emaagaarde eller Boel, der nævnes da ogsaa i Kirkebøgerne fra forrige Aarhundrede flere „Bomænd“ i Byen¹⁾ Efter Matr. af 1664 var Byen udlagt som Nyttergods (fra 1714—20 Oberst Treens Regiment, S. 114) og saa vel af denne som paa Grund af et senere strengt Hovteri var Byens Velfærd kun maadelig, og Jorderne kun slet dyrkede. — Nu hører Byen til de smukkeste Landsbyer i Egnen, og Jorderne regnes blandt de bedste i Sognet.

Efter endt Udfikstning 1794 fik Byen kun

	Adr.	Skpr.	Fdtr.	Alb.	
6 Gaarde, hver paa 6 Adr. 3 Skpr. 3 Fdtr.					
³ / ₇ Alb.....		38	6	2	2¼
samt 1 Gaardsæde paa.....		„	5	1	„
Tilsammen ..		39	3	3	2¼

Skovskylben til hver Gaard var 2 Fdtr. 1⅔ Alb. eller 3 Skpr. 3 Fdtr. 1 Alb. for hele Byen.

¹⁾ Saalesedes nævnes i 1720erne Peder Hansen „Bomand“, Rasmus Nielsen og Jens Sørensen, sidste 2 med Lilsøjuingen „en fattig Bomand i Smidsstrup“.

Efter Matrikullen af 1844 sammenholdt med Sogneligningen 1880 har Byen: 3 Gaarde paa over 7 Ldr. Hartkorn, 2 Gaarde paa over 6 Ldr., 1 Gaard med over 5 Ldr., 2 Parceller paa over 1 Ld. Hartkorn samt 6 Huse med Torb og 2 med Vænger, foruden de efter Udfikstningen fratagne Arealer til Bredeshave (1850) og Ny Lappensjø (1859), hver paa 22 Ldr. Land, hvis Hartkorn dog her er medregnet, i alt 49 Ldr. 3 Skpr. 1 Fdkr. 1³/₄ Alb. Uger og Engs Hartkorn.

Beboernes Antal udgjør efter Folketællingen d. 1/2 1880: 109, fordelt paa 22 Familier.

Ingen Gaarde eller Huse udslyttedes ved Udfikstningen, men senere ere Parcellerne paa Overdrevet opbyggede, Matr. Nr. 7 a 1836, Matr. Nr. 8 b 1845 og Matr. Nr. 6 c 1874. Byen havde saaledes i forrige Aarhundrede omtrent det samme Antal Beboelser som nu og i den Henseende ogsaa omtrent det samme Udseende. — I Rytteriets Tid var der bygget Barakker for Hestene, en saadan fandtes paa Pladsen, omtrent hvor den nuværende Smebje staar. Et andet Rytterhus fandtes ved Indkjørsjelen til Gaarden Matr. Nr. 1, som først blev nedrevet i Begyndelsen af 1820erne, det skal være brugt af de hollandske Ryttere, da disse laa i Kvarter i Byen 1811—13¹). Ligesom ved andre Byer omtales „Byens Led“ og „Ledhuset“, nu Huset Matr. Nr. 7 b, der lukkede for Udgangen til Byen fra Vest, medens Porthusleddet ved Lappensjø lukkede mod Øst. „Ledhuset“ var i øvrigt Resten af en nedlagt Gaard, vistnok den 1780 til Vækkelse bortmageskiftede „Kirkens Gaard“, hvad der fremgaar af Opmaalingskortet over Byen af 1806, da Huset bestaar af 3 smaa Længer. — Af Gaarde nævnes efter Kirkebogen i 1790erne „Frændselgaarden“ — nu Matr. Nr. 2, den Gang beboet af en Fransk-

¹) Disse vare indkvarterede over hele Sognet, 1 Mand paa hver Gaard, medens Officererne boede paa Engelholm og i Præstegaarden. De havde Dvælsesplads paa Baarse Fælled (nu Matr. Nr. 27 „Bondegaard“ i Baarse Sogn) ligesom i sin Tid de „gevorvne Ryttere“, hvem de i flere Henseender slægtede paa, navnlig som Pigerøvere. — Flere af dem fandt Opholdet herovre saa tiltalende, at de ved Ufresjen løb bort eller skjulte sig, for at kunne forblive her, saaledes anføres en Korporal Thesehølle fra Snefere, senere Soldatbetjent i Præst og Spækhøler, en af flere gamle kjendte og afholdte Mænd.

mand Jacob Frændsel¹⁾. — Byens smukkeste Gaard er for Tiden Matr. Nr. 4, navnlig er Haven dertil usædvanlig net af en Bondegaardshave at være.

I Sommeren 1881 er der paa før nævnte Matr. Nr. 2 syd for Landevejen til Præstø (ca. 200 Alen vest for Byen) opført en god og velindrettet Skole. (Se Skolevæsenet).

Byen havde før Udfikstningen Lorbællerskab med Sjolte, L. Røddinge og Eoen Byer. — „Sjolte-Emidstrup Overdrevet“ strakte sig ned over Bredeshave til Kongens Møllelod (Matr. Nr. 10 under Bredeshave), hvoraf Emidstrup ved Udfikstningen erholdt „Østermarken“, ca. 42 Ddr. Land. Sydøst for Byen var „Lille Overdrevet“, nu Hæslodderne og en Del af Parcellerne Matr. Nr. 7 a og 8 b. Endelig fandtes syd for Bilbaneangrøften „Høstehaverne“ fra Storkefoven til St. Røddinge Byfjæl. — Den dyrkede Del af Bymarken deltes i Søndermarken eller Bregneholmsmarken til Bilbaneangrøften, „Emidshovsmarken“ mod Vest til „Østermarken“ og

1) Efter de om ham indhentede Oplysninger skal Frændsel have tjent som Rytter i den danske Armé i Midten af 1750'erne, senere som Beslagssmed, var i Maren 1776—83 Smed, først i St. Røddinge, senere i Emidstrup, fæstede efter Engelholms Fæsteprotokol^{29/6} 1783 Gaarden (nu Matr. Nr. 2) i Emidstrup, som han afstod til sin Svigerfars Lars Pebersten, gift med Datteren Christiane, ved dennes Fæstet^{1/3} 1796, lejede derpaa Byens Smedje, den Gang beliggende vest for Huset Matr. Nr. 9 lige for Gaarden, i hvilken han havde sin Aftægtsbolig i den vestre Lønge ud til Gaden indtil sin Død 1813. — I Fæstebrevet 1783 kaldes han „Fritarl“ og tillædes at forlade Gødet med sin Familie, naar han vil; han gjorde heller ikke Naturalhøveri, men betalte derfor 20 Rd. aarlig. — „Frændsel Smed“, som han almindelig benævnes af gamle, skildres af disse som en forboven og hæftig Karakter, og da han tilmed var udrustet med usædvanlige Legemskrafter, turde ingen af hans Bymænd være af anden Mening end han, og dette Overherre beholdt han til sin Død, da man havde Respekt for ham som en overordentlig Personlighed, der ikke alene havde en kraftig Arm og et lynende Øje, der nebflog enhver Modstand, men i sin Egenstaf som „Dobbeltgænger“ (∴: kunde være til Stede paa flere Steder paa én Gang) frygtedes som et overnaturligt Væsen. Selv hans Død, fortælle de gamle, var usædvanlig. Han laa slet ikke syg, men han vidste, at han skulde dø en bestemt Nat. derfor ragede han sit Hæag, klippe sine Negle og vaskede sig omhyggelig Dagen før, og da Aftenen kom, bad han Konen rede Sengen saaledes, at Hovedgærdet blev der, hvor ellers Fødenben var. Hun fandt det underligt, men turde ikke nægte det. Ud paa Natten vaagner Konen og kalder paa Manden, men da var han død.

„Møllemarken“ mod Nord (nu Gaardene Matr. Nr. 1 og 6). Her gik Vejen til den under Sjolte omtalte Mølle paa Gaarden Matr. Nr. 5 ved Sjolte. Ret vest for Byen gik Vejen til St. Nøddeinge forbi Byens Begrave paa Matr. Nr. 2 ned over „Hulebæk“, hvorefter der tidligere førte en Brædebro, som der fandtes Levninger af for faa Aar siden. Denne Vej benyttedes til efter 1830, da den afløstes af Hoveblandevejen. Vest for Byen gik den gamle „Hovvej til Engelholm“ fra 1780—1844 ned over Matr. Nr. 3. Efter at have gennembrudt Bildbanegrøften, drejede den af i vestlig Retning langs Affaldet af de høje Bakker i Hestehaverne, og førte gennem et Led mellem Gaarden Matr. Nr. 2 og Engelholms Hovmarker videre til Engelholm.

Udskifningen foretoges af Landmaaler Leicher 1794 efter foretagen Opmaalning og Kort af Landinspektør Bärner 1781. Formeddelt de talrige Mageskifter af Jorder mellem Bækkeskovs og Engelholms Ejere opmaaltes Byen igjen 1806, og dette Kort er det ældste, som findes paa Godskontoret over Byen. Arealet udgjør efter Matricul-kontorets Opgivelse 473 Tdr. Land, Hartkornet er omtr. 49½ Td., der gaar saaledes omtr. 9½ Td. Land paa 1 Td. Hartkorn. — Nordøst for Byen, vest for „Østermarken“ ligger en Løvemosse og Eng, kaldet „Madden“, paa 21 Tdr. Land, hvori alle Gaardene til Byen have Part. „Madden“ — i gamle Dage strevet „Ma-Enge“ — er en almindelig Benævnelse paa Enge, som formedelt deres lave Beliggenhed ikke lade sig opdyrke, men give god Græsning. — Syd for Byen langs „Hulebæk“ fra Bildbanegrøften findes i de saakaldte „Hestehaver“ en Eng af ca. 12 Tdr. Lands Størrelse, „Græsvænget“ kaldet. Denne Eng har aabenbart tidligere været Søb, da den ligger meget lavt, omgivet af begge Sider af stejle Bakker, og ofte endnu oversømmes af Bækken, navnlig hvert Foraar, ligesom der ogsaa hist og her i den findes Ellemoser med Vandpytter, omgivet af Hængesæk. — Som anført falde Bakkerne stejlt af mod Hulebæk og danner navnlig mod Sydvest i før nævnte Hestehaver et Alpeland i det smaa, der, fete fra Dalbunden, gjør et næsten storflaet Indtryk, navnlig ved deres Stejlhed; det højeste Punkt er omtr. 80 Fod højere end Bækken, men Højden formindstes stadig ved Rundpløjning af Bakkerne, i de sidste 50 Aar skal de være blevene 10 Fod lavere herved. Lignende Bakker med stejle Skraaninger, dog ikke saa høje, findes nord for Byen paa Gaarden Matr. Nr. 6 ned

mod „Kongens Mølleaa“, der danner Grænsen mellem Sjolte og Smidstrup Bymarker.

Byens højeste Punkt danner dog Bakken „Smidshøj“ — paa Matr. Nr. 4 —, hvorfra haves en dejlig Udsigt over Præstø Fjord til Jædgaarden, Linderøvold og Strandegaard. Fra en Høj i Haven til Matr. Nr. 8 b haves en lignende smuk Udsigt over Præstø Fjord mod Øst samt over „Egen“ mellem Dregaards- og Melte-Stoven mod Syd. Dette Parti har oftere dannet Sujettet for Kunstneres Pensel, saaledes ogsaa i Sommeren 1883.

Vestligst paa Marken til nævnte Matr. Nr. 8 fandtes indtil 1850 en meget stor Høj med Stensætning, en Rundbysse, som nævnte Aar blev sløffet, vistnok en Begravelse fra Broncealderen, da der i samme fandtes en Stump af et Bronzeværd af 1 Kvarters Længde foruden nogle Rapperler, hvoraf 1 af Størrelse som et Hønsæg, gjennemboret efter Længden, men ellers kun en stor Række Krebssten udvendig og en Stensætning i Bunden.

Skov. Til Byen hørte til omtr. 1830 en lille Skov paa Affaldet af de høje Bakker i „Hestehaugen“ syd for Bildbanegrøften op over det sydvestlige Hjørne af Husløbderne, hvor enkelte gamle Egetræer endnu minde om forbums Skov; denne blev i Aarene 1824—30 „omtrent aldeles forhugget“¹⁾, dog fandtes indtil 1850 ikke ubetydelig Kvatflov med Elle, Tjørne og Hespel samt enkelte Ege langs Bakkerne Fod. De sidste 11 Ege skulle være huggebe 1851 og benyttede til Opførelsen af Stueløngen paa Gaarden Nr. 5. Den nordlige Del af „Østermarken“ var ogsaa bebovet med Skov ligesom Affaldet langs „Kongens Mølleaa“.

Store Glemoser fandtes ret øst for Byen umiddelbart syd for Landevejen til Præstø paa Gaarden Matr. Nr. 3, og 2 lige saa store fandtes paa Gaardene Matr. Nr. 5 og 6 langs Lønningen af „Wafshækken“, der falder ud i „Kongens Mølleaa“, idet den gennemløber „Madderne“. Paa Gaarden Matr. Nr. 4 fandtes i Aarhundrebets Begyndelse ikke ubetydelig Skov, navnlig fandtes en smuk lille Pøgeskov paa ca. 4 Tdr. Land ved den vestlige Side af Bredeshave Skov, hvoraf en lille Rest ved det nordvestre Hjørne af nævnte Skov

¹⁾ Efter Statsraad Wolffs Optegnelser om Engelholm.

endnu erindrer; dog kan Skoven til Smidstrup næppe have været af stor Betydning i dette Aarhundrede, da Skovskylben til Byen kun udgjorde 3 Epr. 3 Fdkr. 1 Alb.; der nævnes da heller ikke, hverken i Kirke- eller Tordebøger fra forrige Aarhundrede at have været Skovfoged i Smidstrup.

Sluttelig fortjener det at anføres som et historisk Sagn, at Svenfjerne paa Marsken fra Bordingborg mod Rjøbenhavn skal have bivouakeret Natten mellem den 12te og 13de Februar 1657 i den sydøst for Byen liggende Skov, paa hvis Grund der fra Aarhundredets Begyndelse og indtil den sidste Tid saa vel ved Bløjning som Grøstegravning skal være funden en Mængde Smaaahuller af omtrent en Alens Gjennemsnit, fyldte med Afte og Trækul i Bunden, som man antager for Levninger af Svenfjernes Kogesteder. — Da der ved Rølegravningen af Skolehaven i Efteraaret 1881 blev funden 2 faadanne lignende Kogehuller, vakte dette en Del Opmærksomhed i Byen, og ved den Lejlighed fremdroges Sagnet: „De gamle har ogsaa fortalt, at Svenfjerne har ligget i Lejr her paa Markerne ved Byen, da de 1657 drog mod Rjøbenhavn.“

Usikkert var det, om Sagnet paa anden Maade maatte kunne stadfæstes, men usandsynligt forekommer det os ikke. Vejlængden fra Bordingborg hertil ad den gamle Landevej over Drøsløv, Uglebie og Skibbinge udgjør mindst 3 Mil, en almindelig Dagmarsch paa en kort Vinterdag for en saa stor Hær, der kun kunde rykke langsomt frem og maatte benytte en Del Tid til sin Sirkling, saa vel paa Marsken, som inden den kunde hengive sig til Hvilen oven paa dennes Besværighed. Kaj Lykke var jo beordret til at tage imod Carl d. X. ved Bordingborg¹⁾; det var da ikke usandsynligt, at Svenfjerne kunde vente sig udsatte for Angreb eller lagte Snarer og Baghold. — Turde man sætte de talrige Fund ved Egen paa Brofsov og Smidstrup Marker, saa vel af Kanontugler som af Mennekeskeletter i Forbindelse hermed og med de historiske Oplysninger om Svenfjernes Færd her i Egnen (se Sagnene om Gjøngehøvdingen

---

¹⁾ Fr. Barfods Fortællinger af Fædrelandets Historie 2. Del S. 149.

S. 219—22), vilde Sagnet faa større historisk Sikkerhed, nu maa vi indskrænke os til at anse det rimeligt; men at Carl d. X. med sin Hær er taget ad den gamle Landevej her forbi over Rjæge, er aldeles rigtigt, da han den 15de Februar træffes i Høje Laastrup, hvor netop Vejen syb fra fører ind paa Roskildevejen til Kjøbenhavn¹⁾, og anførte Historiker beretter netop, „at han lod sin Hær rykke frem over Rjæge for at true Kjøbenhavn“, da de udsendte Gesandter, Soafim Gersdorf til Hundbyholm i Skaane og Kristen Steel til Vallø, efter forgjæves Underhandling med Ulfeldt ved Vordingborg vare ilede til Kjøbenhavn for at aflægge Beretning om deres mislykkede Sendelse.

---

¹⁾ Fabricius' ill. Danmarks Hist. 2. Del, Pag. 314.

Store Røddinge med Skoubngaarde,

Store Røthvængæ, Store Rittlinge,
Store Ryttinge og Store Røttinge,
rigtigst Store Røddinge.

St. Røddinge er, som Navnet antyder, en meget gammel By, da Røddinge maa afledes af „at rødde“. Topograf Both kalder Byen St. Røthvængæ¹⁾ : et røddet Væng inde i Skoven, hvor Byen da er bleven opført, og da Both hovedsagelig har brugt Waldemar d. 2den Sejers Tordebog til Bestemmelse om Byernes oprindelige Navne og Alder²⁾, maa den, saaledes som han skriver dens Navn, mindst være fra Begyndelsen af det 13de Aarhundrede, vistnok endnu ældre. — I omtvænte Fred. v. Dohnas Skjøde af 1561 skrives Byen St. Rittlinge; fra Slutningen af det 17de til Midten af forrige Aarhundrede skrives Byen St. Ryttinge i Kirkebøgerne hersteds, sagtens er Navnet kommet deraf, at Byen i al den Tid var stærkt belagt med Rytteri. Senere er dens Navn almindelig skrevet St. Røttinge, der dog efter Byens Oprindelse rigtigst bør skrives St. Røddinge.

Merrede kort efter Reformationen maa flere Gaarde i Byen være mageskiftet af Kronen med omboende Herremænd; thi 1561 ejede:

¹⁾ Both: Kongeriget Danmark, I Del, S. 254.

²⁾ Sammensteds S. 15—17.

Gisselfeld 3 Gaarde i Byen, der dog senere mistedes ved Kjø Lytkes Fald 1661 og nu lagdes til Kronen.

Bækkeskov ejede 1672, og sandsynligvis længe før, 6 Gaarde, 1 øde Jord og 1 Hus i Byen. — Den øvrige Del af Byen tilhørte

Kronen til omtrent 1670, da det med Bordingborg Lehn overdroges til

Prins Georg, der efter Kirkebogen af 1697 ejede mindst 4 Gaarde i Byen foruden det sydvest for St. Røddinge liggende Skoubygaarde med 2 Gaarde og 4 Huse¹⁾ samt forrige Gisselfelds 3 Gaarde. Efter Prinsens Død overdroges Bordingborg Amt (Lehn) igjen til Kronen 1710, og saaledes kom Prinsens Del af Byen tiligemed Skoubygaarde atter tilbage til Kronen, hvilken Del efter Matrikullen af 1664 var ublagt til Ryttergods og vistnok strax efter var belagt med Rytteri (S. 101). Frederik d. 4de erhvervede sig kort efter 1710 Bækkeskavs Gaarde i St. Røddinge, hvilke nu ogsaa belagdes med Rytteri, indtil det omtrent 1730 forlagdes til omliggende Kjøbstæder.

1737 havde Byen i Følge Kirkens Dagbog: „12 Gaarde og 3 Huse, alle Deres Kongl. Mayt's tilhørende“ — samt „begge Skoubygaarde, ogsaa Kongl. Mayt's tilhørende“.

Efter Opmaalingskortet 1773 havde Byen 11 Gaarde og 3 Huse; lægges hertil Skoubygaarde, som efter Kronens Skjøde paa Engelholms Gods af ²⁹/₆ 1775 ogsaa regnes til St. Røddinge, faar Byen 13 Gaarde og 7 Huse. Ved Delingen af Byen mellem Engelholms Hovedgaard og de tilbageblivende 7 Gaarde i Byen, ses det af Jordebogen fra 1775, at dens Hartkorn er delt i 13 Dele, hvad der synes at bekræfte, at Skoubygaarde regnes som hørende til Byen.

Efter det kongelige Skjøde til Sgr. Hans Pedersen paa „Skoubygaarde, nu Engelholm“, talte Byen 18 Jordebrug, foruden „Kirkebøndens Gaard“, tilhørende Gaars, med følgende Hartkorn:

¹⁾ „Maarne til hands Prinselige Højhed, Prins Georg: Niels Mussen, Gemming Mussen, Jens Bendtsen, Hans Swan, alle af St. Røddinge. Jens Hansen (sh. Hans Mortensen) og Hans Bendtsen, Skoubygaarde.

	Ldr.	Ekpr.	Fdfr.	Alb.
Engelholms Gaarde med.....	69	6	3	1
Baroniet Gaunss Gaard (S. 134)	4	7	2	»
Tilsammen...	74	6	1	1

St. Røddinge var saaledes Sognets næststørste By og næsten af den dobbelte Størrelse som de fleste andre Byer i Sognet.

Med Hovedgaarden Engelholms Oprettelse fratoges hertil efter Godsprotokollen over Engelholm 1775:

	Ager og Engs Hf.			Skovskylb.			
	Ldr.	Ekpr.	Fdfr.	Alb.	Ekpr.	Fdfr.	Alb.
„Staubye-Gaarde“ med....	11	4	»	» ⁸ / ₁₃	»	»	»
3 St. Røddinge Gdne. Nr.							
1, 3, 7, 8 =.....	23	»	»	1 ³ / ₁₃	5	2	»
Noch af samme Bye	»	6	2	» ⁴ / ₁₃	»	»	»
3 alt...	35	2	2	2²/₁₃	5	2	»

Herefter beholdt Byen kun:

	Ldr.	Ekpr.	Fdfr.	Alb.
Engelholms 6 Gaarde à 5 Ldr. 6 Ekpr.				
⁴ / ₁₃ Alb.	34	4	»	1 ¹¹ / ₁₃
Baroniet Gaunss 1 Gaard med	4	7	2	»
3 alt...	39	3	2	1¹¹/₁₃

Skovskyllden til „alb Byen“ udgjorde 1775 = 1 Ld. 3 Ekpr. (deraf 1 Ekpr. paa Gaarden, nu Matr. Nr. 4), som deltes lige mellem Engelholm og Byen med 5 Ekpr. 2 Fdfr. til hver.

Efter endt Udskiftning 1794 havde Byen ligeledes 7 Gaarde, men nu 8 Huse, hvoraf 1, beliggende i Hovmarken, kaldet Bødkerhuset, senere er nedrevet.

Hartkornet og Skovskyllden som 1775.

Efter Matrikullen af 1844, sammenholdt med Sogneligningen 1881, har Byen: 5 Gaarde med over 6, 1 Gaard med over 5, 1 med over 3, 1 med over 2 og 1 med over 1 Ld. Hartkorn, 7 Huse med Jord og 4 med Vænger eller større Haver, foruden 33¹/₂ Ld. Land, som 1849 er indtaget under Lappengje, men hvis Hartkorn er medregnet til Byen. Tilsammen 50 Ldr. 7 Ekpr. » Fdfr. 1¹/₄ Alb.

2 Smaagaarde og 1 Hus paa Byens forrige Overbrev „Ljorne-
stoven“ ere opbyggede: Matr. 18 a 1847, 18 b 1854, 18 c 1849.
Endvidere Huset Matr. Nr. 3 c og 4 b opbygget 1856.

Efter Folketællingen d. $\frac{1}{2}$ 1860 udgjorde Beboernes Antal
113, fordelt paa 21 Familier.

Om Byens Udseende i forrige Aarhundrede, navnlig i dets
Slutning, giver Opmaalings- og Delingsfortet af 1776 adskillige
Oplysninger. De 4 nedlagte Gaarde vare herefter beliggende, hvor
nu Husene Matr. Nr. 13, 14 og 16 findes, og 1 Gaard laa i det
saafaldte „Geerts Vænge“, Matr. Nr. 9, hvor der ogsaa tidligere
fandtes 1 Hus. Gaarden, hvor nu Huset Matr. Nr. 16 ligger, var
tidligere sammenbygget med Gaarden Matr. Nr. 4. Til Husene
Matr. Nr. 9 og 16 findes temmelig store Vænger og til Husene Nr.
13 og 14 findes store Frugthaver, hvilket ogsaa bekræfter, at de ere
tidligere Gaardspladser. Nordligst i Vængtet til Huset Matr. Nr. 8,
hvormed nu Vængtet Matr. Nr. 9 er forenet, laa ved Bildbane-
grøften det gamle Bildbanehus; Vejen til Snefere gik igjennem
nævnte Grøft, hvor et stort Led „Porthusledet“ luffede for Afgang-
en til Byen fra Vest. I dette Hus paaftaar Traditionen, at Engel-
holms 1ste Ejer, Sgr. Hans Pedersen, skal være født.¹⁾ Huset ned-
revs 1775, og den sidste Portmand, Hans Christoffersen, fik $\frac{4}{3}$ f. A.
Fæste paa et Hus ved Skoubygaarde. Et kort Stykke vest for
Byen forener Vejen fra L. Rødninge sig med Vejen fra Snefere
paa en lille Bakke, kaldet „Sogneforset“, hvor der sagtens i den
katholste Tid ligesom paa Korsbjerg ved Brøderup har været op-
rejst et Kors. — Et andet Led fandtes efter nævnte Kort Syd for
Gaarden Matr. Nr. 4 med Gjennemtjørnel gjennem Bildbanegrøften
for Vejen fra Smidstrup, der førte ind i Byen vest for nævnte
Gaard over det nuværende „Smedevænge“, og hvor Levinger af
Vejen er funden indtil den seneste Tid.

¹⁾ Kirkebogen oplyser nok, at her boede en Portmand Peder Hansen, som
3. Søndag eft. Helt. 3 Sgr. 1748 fik døbt en Søn med Navnet Hans,
men da Hr. Petersen døde 1803, 69 Aar gl., kan Traditionen ikke
have Ret heri.

Vest for Gadekjæret ud for Gaarden Matr. Nr. 1 gif Vejen til Skoubygaarde, hvor „Porthuset ved Skoubygaarde“ luffede for Vejen gennem Bilbaneangrøften, som gjorde en Bøjning her nedad i sydvæstlig Retning. Fra Skoubygaarde gif Vejen videre i Syd til Baarse og mod Vest langs Bilbaneangrøstens nordre Side, ad Snefere til, hvor den paa Gaarden Matr. Nr. 22 i Snefere forenede sig med Vejen fra Snefere, og hvor der fandtes det S. 216 omtalte Bilbaneanhus. Nævnte Matr. Nr. 22 benævnes ogsaa i Udskiftningsforretningen over Snefere „Skouby Slettelod“. — Den sydligste Del af førnævnte „Smedevænge“ henlaa i Midten af forrige Aarhundrede som „Byens Fjold“ 3: Kvægfold, hvor Kreaturet overnattede, og hvor Røgteren samlede Byens Kreaturbefætning for at drive det ud paa Græsgangene i Overdrevet eller Skoven. Vest for Byens Fjold, op til det søndre Hjørne af Haven til Gaarden Matr. Nr. 2; fandtes „Byens Majbænk“, en usædvanlig stor flad Sten paa 6 Underliggere; dens øverste Kant var omtrent 2 Alen over Jordens Overflade, men nu er den sprængt og bortskaffet. I Majtræet derved vil Sagnet vide, at et eget Slags gyldent Skind blev ophængt. (Se Sagnet om Døertroen).

Huset Matr. Nr. 10 er efter Traditionen det Hus, hvor en Skole, efter Provst Xerpagers Forslag 1737, skulde være indrettet, og som den Gang efter Kirkens Dagbog beboedes af en Smd. Laurs Gaard. — „Byens Fjold“ foresloges ogsaa som „et bekvemt Sted midt i Byen, hvor en Skole kunde bygges.“

Umiddelbart nord for Gaarden Matr. Nr. 3 paa en lille Bakke findes en Brønd, en Kilde, som kun er 4 Alen dyb, men altid er fuld af Vand og navnlig i Foraarstiden overrisler den saa Jod lavere liggende Eng, hvorfor den ikke er opbrudt til Agerland, da der herpaa høstes meget Hø. Denne Kilde skal i gamle Dage have haft undergjørende Kræfter, hvorfor den ogsaa til ind i dette Aarhundrede besøgtes af mange syge, som rejste dertil St. Hans Nat, for at hente Helbredelse ved at drikke af dens Vand. Efter de gamle Fortællinger fandtes der da altid Morgenen efter en stor Mængde gamle Pjakter, som vedkommende havde efterladt, haabende, at som de bortslængte Klædningsstykker fra det syge Lem eller Legeme, kunde de med det samme bortkaste deres Sygdom. Tidligere fandtes der endnu 2 Kilder til — en øst og en vest for den nuværende —, af

hvilke der endnu er Spor, men disse ere tilfaste for mange Aar siden.

Flere af Gaardene i Byen havde efter Kirke- og Tordebøger færegne Navne i forrige Aarhundrede, saaledes nævnes i 1740erne „Tranegaarden“, maasse efter Beboeren, da der i forrige Aarhundrede fandtes flere Mænd af dette Navn i Byen — og „Dolæggaarden“ 1741. Gaarden Matr. Nr. 4 kaldtes samtidig „Fogedgaarden“, maasse fordi her boede fra omt. 1730—85 Bonde- eller Tredingsfogden for den Del af Kronens Gods her i Sognet, som gjorde Høveri til Velbringe: Rasmus Pedersen, død 1743, og Peder Laur- sen, død 1785. Gaarden Matr. Nr. 1 kaldes „Kirkebøndens Gaard“, fordi Jorden hertil hørte under Sognets Kirke. — At Gaardene havde færegne Navne er saa meget mærkeligere som de fleste vare usædvanlig smaa¹⁾, saaledes var i Følge Skjødet 1775 ikke mindre end 5 Gaarde under 3 A. og 6 Gaarde under 4 A. Hartkorn og kun 5 fra 4 til over 6 A. Hartkorn. Store Skouby- gaard havde over 12 A. Hartkorn.

De mange Smaagaarde ere muligens Skyld i, at der fandtes saa faa Huse til Byen indtil Aarhundredets Slutning, da Beboerne af saadanne mindre Jordbrug almindelig vilde være i Stand til at drive Avlingen med den Arbejdskraft, som Familien afgav, ligesom det ogsaa forklarer, at der i Skoubygaarde kunde have Arbejde for 4 Husbænd, hvoraf den ene rigtignok var „Portmand“. Der nævnes ogsaa kun sjældent Husbænd i Kirkebøgerne fra forrige Aarhun- drede, saaledes 1716 Hmd. Erik Svafis; oftest vare Husenes Beboere Haandværkere, Handlende eller Bestillingsmænd, som Oluf „Kremmer“ 1702, Jacob Skomager fra 1709—20rne, som det synes en fornem Mand, da han oftere stod Fadder til Børn af Folk udenfor Bonde- standen²⁾, Benjamin Skræbber fra 1737—55, Peder Hansen, Port- mand i 1740erne og Peder Nielsen, Skolelærer i Byen fra omt. 1720 til sin Død 1753. Heller ikke synes den ellers brugte Maade, at antage Indfiddere i Gaardene, at være kjendt her. Efter Engelholms Oprettelse kom der 4 Huse til i Byen i de 4 nedlagde Gaardes

¹⁾ Der nævnes ogsaa flere „Bomænd“ i Byen, saaledes: Niels Nielsen- død 1720. Rasmus Pedersen, Ved. Skaafsen, Lars Jensen 1728. Lo- rendz Einsberg og Hans Hemmingen, sidste 2 nævnet 1738.

²⁾ Saaledes nævnes han 1712 og 16 som Fadder ved Kapt.-Løjtn. Hen- riksens Børns Daab i L. Røddinge.

Sted; der nævnes ogsaa flere Huse paa Hovedgaardens Grund, hvoraf 2 paa Baarse Broskov Overdrev: „Bukkemøllehuset“ og „Glarmesterhuset“; de nævnes i Kirkebogen 1780—90 som hørende under Broskov, hvilket vist nok har bragt Topograf Both til at anføre Broskov som hørende til Snefere Sogn, hvad der er en Fejl, da Byen uafbrudt i de 3 sidste Aarhundreder har hørt til Baarse Sogn. Flere af Beboerne af disse Huse omkring Engelholm vare Haandværkere saa vel ved Herregaardens Oprettelse som senere; saaledes nævnes Glarmester Julius Effild Nielsen i Glarmesterhuset ved Engelholm (i Glarmestermarken) begravet $27/4$ 1783, og sagtens var ogsaa Johan Osterholt „Gartner i St. Røddinge“ (begravet $4/2$ 1787), Gartner paa Engelholm. I „Bødkerhuset“ ved Engelholm boede 1789 en Johan Bødker; fra 1809 til ind i 1820erne boede her en Mand, som almindelig kaldtes „Løgte-Lørgen“ efter Huset, der havde faaet Navn af „Løgten“, fordi saa vel Ende som Sidefladerne sraanebe sammen til Skorstenen, hvorved det fik nogen Lighed med en Løgte. Nævnte „Løgte-Lørgen“ var en af flere gamle endnu vel erindret Personligheder formedelst hans vittige Indfald og hans særdeles smukke Udførelse af Dansen „Somfru Lysten“.

St. Røddinge By udfiktedes af Fællesskabet 1794, „Kirkebondens Gaard“ Mandagen d. 5. Maj ved Landinspektør Selmer og Engelholms Gaarde senere samme Aar ved Landinspektør Leicher efter Opmaalingskort af Landmaaler Bärner 1776. — Engelholms Anpart af Byen var allerede frafikt d. 4. April 1776, saa nu udgjorde kun Byens Tiliggende: $471\frac{1}{2}$ Td. Land, senere tilkom omt. 14 Tdr. Land af Skoubygaardes Torder mod 20 Tdr. Land, udlagt til Huslodder, fra St. Røddinge Marker, som blev lagt til Peterslund, Gaarden Matr. Nr. 15 i Baarse Sogn. Efter Matrikulkontorets Opgivelse 1880 udgjør Byens Marker 485 Tdr. Land, Hartkornet er omt. 51 Tdr., der gaar saaledes knap $9\frac{3}{5}$ Td. Land paa 1 Td. Hartkorn. Byens syblikste Lodder regnes for de allerbedste Torder i Sognet. — Indtil Udfiktningen deltes Byens Torder i Bymarker mod Vest, Harrefkovsmarken mod Sydøst, og Nørre-

ffovsmarken mod Nordøst, og heri havde hver Gaard til Byen sin Mark paa henved 30 forskjellige Steder.

Som Fælled eller Græsgang henlaa „Ljørneffovsmarken“ mod Nordvest, omt. 60 Tdr. Land, hvoraf $13\frac{1}{7}$ Td. Land udfistedes til Byens Huse 1843, men som de havde brugt i Samling siden Udfistningen. Øst for Ljørneffoven laa „Køghaven“, ca. 20 Tdr., som ogsaa regnedes med til Fælleden. Denne Græsgang fratoges efterhaanden Gaardene ved Fæsteledighed, undtagen for Gaarden Matr. Nr. 2, i Aarene mellem 1846 og 56, og her opførtes oven nævnte 2 Smaagaarde og 1 Hus (Matr. Nr. 18 a, b og c).

Inden Engelholms Drettelse havde Byen en stor Skov-Græsgang i den sydpøst for liggende Hareffov og i Nørreffoven, der gik langt op paa Engelholms nuværende Hovmarker. Hele Skoven udgjorde henved 100 Tdr. Land, da det af Magelægsbrevet af $\frac{3}{6}$ 1780 mellem Grev Thott og Hr. Petersen til Engelholm oplyses, at her havde Grevens Gaard (Matr. Nr. 1) „7 Skovfisters Part mellem Bymændenes“, der udgjorde godt 8 Tdr. Land, bevoffet med Skov, takkeret til 72 Fjerne Brænde, hvilke Skovfister afstodes til Engelholm mod Vederlag af „Eggetrogen“ ved Baarse Byfjæl.

Inden Drettelsen af Engelholms Hovedgaard udgjorde St. Røddinge og Skoubygaardes Marker et Areal af hen imod 900 Tdr. Land, nemlig:

1. De til Byen forblivende Jorder	485 Tdr. Land,
2. De fra Byen under Engelholm indtagne Marker ca.	140 —
3. Skoubygaardes Areal . . . . mellem 260 og 270	—

Uf Skoubygaardes Jorder inbtoges til Engelholms Hovmarker omtrent 60 Tdr. Land, medens Resten, henimod 200 Tdr. Land (oprindelig kun bestemt til 130 Tdr. Land) magesfistedes til Baarse Sogn mod et Stykke af Baarse og Broffov Overdrev, ca. 220 Tdr. Land (oprindelig kun bestemt 160 Tdr. Land ved Magelægsbrevet af $\frac{12}{8}$ 1777, se under Skoubygaarde).

Uf Navne paa forskjellige Agre, Høje og Moser i Byens Marker mærtes: 3 Hareffovsmarken, syd for Bilbbanegrøften: Dveffovsagre, Eggestedsagre og Kulbarrerenderne, hvilke Navne minde om, at her tidligere har været Skov. Paa sidst nævnte Sted saa vel som i Bangsmoserenden, hvor enkelte gamle Egetræer endnu findes, er funden Levinger af Kulmiser. De findes i Mængde og have et

Gjennemsnit af 3—5 Aen og ere i Bunden fylde med Kul og Afte; et Bevis for, at her i tidligere Tider, da man benyttede Trækul i Stedet for Stenful, er brændt Trækul til Smedebrug. — Af-faldet af Bakkerne ned mod Hulebæk er meget vandrigt, saa at der mange Steder findes et helt Uføre og Morads, hvilke Forhold nu ere forandrede ved Dræning. Saa vel her som i Engen under Bakken er funden en Mængde Skeletter af omkomne Dyr. Lige ud for Vildbanegrøften er i Bækken, ved dens Regulering og Oprensning for saa Aar siden, funden Skelettet af et Menneske — som man antager: en Rytter, da man samme Steds fandt Skelettet af en Hest samt Spidsen af et Spyd eller en Lanse. Muligvis skriver dette Fund sig ogsaa fra Svenskekrigen 1657—60. Nordligere ved Smidstrup Skjel paa Matr. Nr. 3 c og 4 b findes en høj Bakke, kaldet „Trælleknæ“, nord for Løber Hulebæk, syd for Bomsøferenden, som her er meget dyb og stej. Straaningen, som staar i Forbindelse med Haven til nævnte Hus, er bevoftet med gamle Ege- og Bøgtræer, hvoraf enkelte hænge næsten vandret ud over Dybet. Endnu højere og stejere falde Bakkerne af mod Hulebæk paa Matr. Nr. 3 b, hvor der vestligt findes en saadan, der kun med Besvær var til at bestige, hvis den ikke var beplantet med en lille Granskov af ca. $\frac{1}{2}$ Td. Lands Størrelse. I denne Skov har et sandt Utal af sorte Ulker eller Raager i flere Aar haft deres Nester og gjøre derfra megen Skade paa den modne Sæd i Omegnen.

I Bymarken vestligt mod Enefere findes „Møllehøvsagere“, hvor der er funden en Masse store Sten som Grunden til en Vindmølle; men da der ikke i Kirkebogen hersteds nævnes nogen Mølle siden 1697, og Vindmøller før den Tid var lidet kjendt, skriver dette Fund sig næppe derfra. Nord for findes „Kirkestiegsagrene“, hvilke synes at antyde, at Vejen til Enefere er af en yngre Dato, og at der forhen kun fandtes en Kirkesti, da Vejen fra gammel Tid, som anført, gik over Skoubygaard til Enefere. Leddet i Skjellet mellem Enefere og St. Røddinge Marker kaldes „Kirkeledet“. Nord for Vejen findes en nu næsten opløjet Eng „Stivernemose“ med „Stivernebro“, hvor der er funden en Del forraabnet Løkker. Herfra strækker sig et smalt Mosebrag over de nuværende Huslodder, og hvorfra Løber en lille, men dyb Bæk, som udmunder i Hulebæk. Muligen har her tidligere staaet en Vandmølle; der kunde ogsaa, som Raonet

fyndes at antyde, have været Sejlads herfra, men næppe hertil, da Bækken har et stærkt Fald.

Skov. Som Byens Navn antyder, og hvad de mange Navne paa Agre i Byens Marker bekræfte — Hærrefovsagre, Ode-fovagsagre, Nordfovagsagre, Ljørnefovagsagre o. fl. a. — har der tidligere hørt megen Skov til Byen. Saa vel i Ljørnefovden som paa Affaldet mod Hulebæk, navnlig paa Gaarden Matr. Nr. 4, fandtes Skov til langt ind i dette Aarhundrede; men det var især syd for Byen, at der fandtes megen Skov paa Grænsen mod Vaarfe. Skovbygaarde laa, som Navnet antyder, inde i Skoven, og Byen havde 1775 et Skovfyld paa 1 Td. 3 Skpr. eller et Areal af mindst 100 Tdr. Land. Efter Kortet over Vaarfe By 1770 strakte Skoven sig fra det nuværende Engelholm, hvor den kaldtes „Nørrefoven“, til syd for Snefere, hvor den kaldtes „Vesterfovden“. Der nævnes ogsaa fra 1720 til 53 en Skovløber Peder Nielsen i St. Nødninge. Denne Skov blev afbrødt efter Engelholms Oprettelse inden dette Aarhundredes Begyndelse undtagen syd for Snefere, hvor der 1817 indtoges et Areal af 18 Tdr. Land til Fredfov, men ogsaa denne udelagdes ved storartede Skovtyperier. Ved Laksationen 1813 fandtes over „50 Tdr. Land, bevoftet med Skov, foruden 300 spredte Træer for største Delen forhuggede, tørre eller udgaaede“¹⁾. 1817 fandtes ved en lignende Laksation kun 32 $\frac{1}{4}$ Td. Land bevoftet med Skov, samt paa 6 Husløbder 242 spredte Træer, og 117 spredte Træer paa Præstens Mensløbunders Løder. Heraf indtoges $\frac{22}{1}$ 1817 ved Landmaaler Schrøder oven nævnte 18 Tdr. Land med 2 Skpr. Skovfyld til Fredning, men hvorledes? Da Sekretær Wollff 1830 købte Engelholm, fandtes efter hans egne Ord næppe 18 Træer i den 18 Tdr. Land store Skov, hvorfor den nu aldeles afbrødes.

Stjont disse Forhold nærmest tilhøre Vaarfe Sogn, kunne vi ikke unblade at meddele efterfølgende som et nyt Bevis for, hvorledes Skovene næsten alle Begne faldt i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede, naar de ikke frededes med Omhu. — En gammel Mand, der fra sin Barndom mindes „Vaarfe Vester-

¹⁾ Engelholms Godsprotokol.

skovs" Forsvinden, har fortalt os følgende: Naar et tykt Lag Sne dækkede Jorden, eller der var Udsigt til Snefog, sendtes der Bud til de omboende Bønder i Baarse og Snesere Sogn med de Ord: „Er Saven filet?" — og saa vidste man Besked. En kort Søn, og ved Midnatstide stævnedes fra alle Sider Slæder hen over Marker og Moser mod Vesterfkov, og man tog ikke hjem med usorrettet Sag, derom vidnede den gode Forsyning med Brænde af alle Slags i de omliggende Bøndergaarde. Skytten maatte almindelig luffe et Dje til for disse Ulooligheder, hvis han ikke vilde risikere at blive ynkelig gjennempryget, men oftest drak man ham fuld, saa han var ude af Stand til at gjøre sin Pligt. Den egentlige Leder af hele Komplotet var en Mand, som vi ville betegne med Navnet Jens; han sendte Bud til Bønderne, naar Lejligheden var gunstigt og trodsede i øvrigt Tilsynet over Skoven ved enhver Lejlighed. En Gang traf Skytten paa Engelholm Jens sidende i et Træ i Færd med at save en tyk Gren af, flere mindre vare allerede afhugne og laa paa Jorden. Skytten, som var en Lyfker, raabte da paa sit gebrokte Sprog, der klang kurost: „Nu schal han doch komme afsted, kom nu ned straks, Jens!" Hertil svarede Jens: „Ja straks!" men blev ved at save løs paa Grenen. Skytten raabte da igjen: „Han schal den doch komme itraks!" men Jens svarede nu: „Nej, ikke før end jeg er færdig!" — Da han var færdig, kom han ned. — „Nu schal han doch gi'e mig sin Økse og følge med mig!" Jens spørger: „Hvor her?" — „Ih, til Herregaarden!" — Jo, det vilde Jens da nok, men han rørte sig ikke af Pletten, men blev rolig ved at gjøre det nedfældede til rette. — „Gi'e mig nu din Økse, Jens!" vedblev Skytten. „Ja, hvor vil De ha'e den?" — „Her i min Gaard," svarede Skytten og gif hen imod Jens for at modtage den; men Jens farer op: „Gaa væk, siger jeg, og kom mig ikke nær, eller . . . ." Skytten vedbliver: „Han schal min Sandten gi'e mig sin Økse, og det straks!" — „Ja vil De ha'e den i Panden, skal De saa den, men skynd Dem nu og kom af Skoven; thi jeg har endnu meget at bestille inden Aften!" — Saaledes endte almindelig alle Sammenkomster i Vesterfkov mellem de to. — Et Eksempel smitter er en Erfarings-Sætning, og som „Vesterfkov" faldt for forenede Anstrængelser, saaledes faldt sagtens ogsaa dens Nabo „Nørrestoven". — Vel skændedes Bønderne aarlig en stor Del Brænde af Proprietær Petersen (S. 177), ligesom der ogsaa udførtes en Del fra Skibsbroen ved gamle Lappensjøe,

men da Underkoven var Bøndernes, som de skulde anvise til de „døde Nisgarde“ omkring deres Marker, kan det ikke forundre nogen, at Lejligheden i Forbindelse med den almindelige Fattigdom og Eksemplet andet Steds fra har haft den samme Følge her som næsten overalt: mangt et mindre Træ fulgte med Nisbunkerne hjem om Dagen — de større kom bag efter om Natten!

Skoubygaard,

Skoubogaard, ogsaa skrevet Skouby
og Skaubygaard.

Efter det under Smidstrup By S. 299 Anm. 1 ansførte Skjøde fra 1514 synes det, at her tidligere kun laa en enlig større Gaard — Skoubo- eller Skoubygaard — hvad ogsaa Udsiftningskortet over St. Røddinge af 1776 synes at bekræfte, da Skoubygaardes Tilliggende har Paastriften „Gammelt Hovedgaardstakst umbudet til Baarse Bye-Marker“. Topograf Both kalder Byen Skoubogaarde og ansfører, at den indtil Reformationen havde 14 Gaarde, samt „at Beboerne søgte Nisby Kirke“, indtil denne efter Reformationen nedreves, hvor- efter Byen deltes mellem Enefere og Baarse Sogne¹). Af de til Baarse Sogn henslyttede Gaarde nævner han Hemmingsmose-Gaard (Matr. Nr. 15) og Kalvevængegaard (Matr. Nr. 14). Hvor vidt Byen indtil Reformationen talte 14 Gaarde og hørte til Nisby Sogn, som han sagtens mener, vides ikke, thi det synes mindre rimeligt, da den baade laa Enefere og Baarse Kirker nærmere end Nisby Kirke; og har Byen ved Reformationen haft 14 Gaarde, maa de enten have været meget smaa, eller største Delen af Byen allerede den Gang være lagt under Baarse Sogn, hvad dog næppe er rimeligt, da den ikke nævnes tilhørende Baarse Sogn i Baarse Kirkebøger fra forrige Aarhundrede, før end 1777, da den mageskiftedes hertil. — Efter Kortet over Baarse-Droftov Byer fra 1770, sammenlignet med Kortet over St. Røddinge af 1776, fremgaar det

¹) Boths Kongeriget Danmark S. 257.

Kart, at mindst Halvparten af Gaardene Matr. Nr. 14 og 15 (Peterslund) samt over $\frac{2}{3}$ af Gaarden Matr. Nr. 16 (nu „Espelund“) har hørt under Snesfere Sogn. Baarse Bys Nordgrænse 1770 svarer paa det nøjagtigste til St. Røddinge Bys Sydgrænse 1776, saa at de overalt falde sammen eller i hinanden. Snesfere Sogns daværende Sydgrænse gik efter Vandløbet syd om „Espetrogen“ i en omtrent lige Linie mod Vest med en lille Streg til Nord hen til Snesfere Bymarker. Fra den paa Kortet over Baarse af 1770 senere paaegnede Vej syd for Gaarden Matr. Nr. 14 mod Øst til Vordingborglandevejen er vestligst ved Bypvejen til Snesfere Sogneffjæl kun 420 Alen, syd for Espetrogen 590 Alen og langs Hovedlandevejen til Sognegrænsen mod Nord knap 700 Alen, alle Maal tagne fra nævnte Vej syd for Gaarden Matr. Nr. 14. Fra det vestligste Punkt i St. Røddinge Bysfjæl paa Matr. Nr. 7 strakte Skoubygaardes Zorder sig godt 1000 Alen i Vest og fra Baarse Sogneffjæl til St. Røddinge Bysfjæl paa Matr. Nr. 1, hvor de gik op i en Spids vest for St. Røddinge Marker, var omt. 2400 Alen, medens der østligere knap var 1600 Alen fra St. Røddinge Marker til Baarse Sogneffjæl. — Efter en løselig Beregning, maalt paa Kortet af 1776, udgjorde Skoubygaardes Tilliggende mellem 260—270 Tdr. Land, nemlig hele det nuværende „Peterslund“: 140 Tdr. Ld., og mellem 60 og 70 Tdr. Land af „Espelund“, samt de under Engelholms Hovedgaard herfra indtagne ca. 60 Tdr. Land.

Hartkornet udgjorde efter Skjødet af ²⁹ 1775 vistnok 12 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdfr. 1 Alb. for St. Skoubygaard og 2 Tdr. 3 Fdfr. 1 Alb. for L. Skoubygaard, tilfammen 14 Tdr. 3 Skpr. 1 Fdfr. 2 Alb., medens Zordebogen over Engelholm ved Delingen 1776 kun angiver Skouby-Gaarde til 11 Tdr. 4 Skpr. $\frac{8}{13}$ Alb., hvilket sikkert maa antages at være det til Baarse By mageskiftede Hartkorn for „Baarse-Profkov Overdrev“, saa at Resten, ca. 3 Tdr., er Hartkorn for de under Hovedgaarden indtagne ca. 60 Tdr. Land af „Skouby-Gaardens“ Areal.

Der gik saaledes rigtigt nok omtrent $18\frac{1}{2}$ Td. Land paa 1 Td. Hartkorn af Skoubygaardes Zorder, men hertil maa bemærkes, at mindst 60 Tdr. Land efter Kortet var bevoftet med Skov.

Fra Slutningen af det 17de Aarhundrede nævnes i Kirkebøgerne stadig Store- og Lille-Skoubygaard foruden 4 Huse, hvoraf 1 dog var Bilbanehus. Gaardene maa have ligget ret nord for

Gaarden „Espelund“, hvis nordlige Del (60—70 Tdr. Land) hørte til Enefare Sogn. Hufene vare vistnok mere spredte. — Store Skoubhygaard nedreves efter Fæsteprotokollen over Engelholm 1775 og Lille Skoubhygaard 1780, Lømmere herfra findes endnu i den vestlige Længe af Gaarden Matr. Nr. 4 i Brøderup.

Efter Traditionen skulde Engelholm været bygget paa den nedbrudte St. Skoubhygaards Grund, men Lømmer og Sten blev hver Nat henbragt til det Sted i Brokfov Overdrev, hvor Engelholm nu staar, 570 Alen i lige Linie øst for det gamle Baarse Soglesfjæl og 740 Alen øst for Vordingborg Landevejen. For denne Flytning af sin Hovedgaard gjorde H. Petersen 1780 Fordring paa en Erstatning af 300 Rd. til Rentekammeret, men erholdt kun „den Ds tilkommende Sagt-Rett paa Engelholms (Baarse-Brokfov) Fælleder“. — I Engelholms Sted opførte han lidt fyldigere, kun 30 Alen vest for Hovmarkerne, Gaarden „Espegaard“ — nu „Espelund“ — til Stedspønnen Johannes, „en stakkels idiotisk Banskfabning, der omkom paa en Sagttur ved Engelholm“ (1787).

Engelholm

findes omtalt under godshistoriske Efterretninger (S. 170 o. flg.)

Beboernes Antal udgjør efter Folketællingen d. $\frac{1}{2}$ 1880: 32, fordelt paa 2 Familier.

Sluttelig skulle vi anføre en kort Oversigt over Engelholms Liggende efter Landinspektør C. F. Lunds Kort over Engelholm af 1808 med vedspjæet Generalberegning af samme i Fordebogen af 1811:

I. Af Enefare Sogn (før Magelægget d. $\frac{12}{8}$ 1777):

1. Banskemarken $27\frac{1}{2}$ Td. Land. 2. Stenkistemarken $30\frac{1}{2}$ Td. Land. 3. Egemarken $32\frac{11}{14}$ Td. Land (heraf ca. 60 Tdr. Land fra Skoubhygaards Lorder). 4. Hærrefovsmarken $30\frac{1}{14}$ Td. Land.
5. Bødkermarken $28\frac{1}{7}$ Td. Land — alle vest for Hovedlandevejen

til Bordingborg — 6. Olefsøvsmarken $24\frac{1}{2}$ Td. Land samt et Hjørne af Buktømøllemarken paa ca. $5\frac{1}{2}$ Td. Land, hvori Olefsøven efter Bækken, omtr. 15 Tdr. Land af 7. Rildemarken, tilfammen 194 Tdr. Land.

II. Oprindelig af Baarse Sogn, men efter Magelæget d. $1\frac{2}{3}$ 1777 tilhørende Snefere Sogn.

7. Af Rildemarken ca. 16 Tdr. Land. 8. Højbjærgmarken $29\frac{9}{14}$. 9. Kohavemarken $31\frac{5}{14}$. 10. Glarmestermarken 29 — og 11. Buktømøllemarken 31 ÷ oven nævnte $5\frac{1}{2}$ Td. Land. Endelig Lyftstøven 24 Tdr. Land, Have og Gaardsplads 10 Tdr. Land, tilfammen = ... 166 Tdr. fra Baarse Sogn. Senere tilfom (1783) Røddesøvsmarken 52 —

---

i alt .. 218—20 Tdr. Land.

Endvidere hører under Engelholm: Evens Enghave, Mæltstøven og $7\frac{1}{2}$ Td. Land af Bikketrogen m. m., der alt, som senere tilkommen, hører under Baarse Sogn.

Lille Røddinge,

tidligere strevet Lille Ryttinge og Lille Røttinge med
 Av Tappenoje Kro og Møller.

Navnet antyder, at dens Oprindelse omtrent er fra samme Tid som St. Røddinges. Byen har tidligere været mere bebygget end nu. Den tilhørte fra Reformationen og indtil Midten af forrige Aarhundrede Kronen (S. 45), da største Delen erhvervedes af Bækkeskov, som efter Tordebogen af 1759 (S. 53) ejede 3 Gaarde, hvoraf 1 øst for Smidstrup, og 9 Huse, medens Kronen indtil Salget 1774 ejede 2 Gaarde og 3 Huse til Byen (S. 171), i alt 5 Gaarde og 12 Huse til Byen.

Byens Hartkorn var i Midten af forrige Aarhundrede:

	Hartkorn.				Ekskystylb.	
	Edr.	Str.	Fdtr.	Alb.	Str.	Alb.
Bækkeskøvs Gaarde....	18	1	2	1/2	og	2 2
Kronens do. (S. 171)..	8	1	3	2	og	1 "
i alt...	26	3	1	2 1/2	og	3 2

Dette var Byens Hartkorn indtil 1780, men ved forskellige Mageskifter med Gaunø's og Engelholms Gjere i Aarene 1779—81 (S. 55, 56, 174—75) erhvervede Bækkeskov sig hele Byen, hvilken Munthe-Morgenstjerne derefter fratog „Lille Røddinge Vænger“, som han lagde under Bredeshave, endvidere bortmageskiftede han til Engelholm Gaarden Matr. Nr. 1 a øst for Smidstrup, mod den af Engelholm fra Grev Thott erhvervede „Kirken's Gaard“ (S. 135),

hvoraf han lagde en Del under Bredehave, saa at Byen efter Tordebogen over Bredehave 1795 kun havde 4 Gaarde og 2 Huse (S. 61) med 20 Ldr. Ager- og Engs Hartkorn og 2 Ekpr. 2 Alb. Skovfylv. 1805 fratoges Byen Gaarden Matr. Nr. 4, hvoraf Resten nu er Huset Matr. Nr. 6 øst for Smidstrup, hvilken ogsaa lagdes under Bredehave, saa at denne nu kun fik 3 Gaarde, hver paa 5 Ldr. 2 Ekpr. 2 Fdkr. 2 Alb. Hartkorn og 2 Huse med Jord, tilfammen 16 Ldr. Hartkorn.

Efter Matrikulen 1844 og Cogneligningen 1881 har Byen: 3 Gaarde, 1 Kro, 2 Huse med og 2 uden Jord. I Sommeren 1883 er opført et Hus til 3 Familier. I alt Hartkorn til Byen 16 Ldr. 3 Fdkr. $1\frac{1}{4}$ Alb.

hvoraf Matr. Nr. 2 b, 18 Ldr. Land, med Hartkorn 1 Ld. 5 Ekpr. $\frac{1}{2}$ Alb. og Matr. Nr. 5, 3 Ldr. Land, med 2 Ekpr. 1 Fdkr. 1 Alb., hører under Tappenøje, først nævnte fra 1850, sidst nævnte fra 1874.

Beboernes Antal udgjør med Tappenøje efter Folketællingen d. $\frac{1}{2}$ 1880: 62, fordelt paa 12 Familier.

Byen havde saaledes i Midten af forrige Aarhundrede 5 Gaarde og 12 Huse; den ene Gaard var dog nedreven, og Lorderne dreves sammen med Gaarden Nr. 2 i Smidstrup (S. 171). 1 Gaard laa øst for Smidstrup; ved samme Gaard laa ogsaa 1 Hus, lidt nordligere, hvor der er fundet Spor deraf ved Pløjning (S. 53 Nr. 4 i L. Røddinge). I „Lille Røddinge Vænger“ laa 5 Huse efter Kortet herover af 1780, nemlig „Gyngehuset“, der urigtig er omtalt under Ejsolte, „Bredos Haugehus“, hvor nu Bredehave staar, 2 i Skoven sydligere langs Stranden, og 1 lige over for Gl. Tappenøje Kro, og 1 Hus, tilhørende L. Røddinge, laa paa en Haveplads i Smidstrup By (S. 53). De øvrige 5 Huse maa have ligget i selve Byen, hvilke dog maa være nedrevne paa 2 nær inden 1795. Ved Udflytningen udflyttedes 1 Gaard, Matr. Nr. 1, og 1 Hus, Matr. Nr. 5. Gaarden kaldes i Bækkefjøs Fæsteprotokol 1798 „Charlottes Vilje“, og sammesteds kaldes den 1805 under Bredehave indtagne Gaard „Julianes Lund“. Paa Gaarden nu Matr. Nr. 2 boede indtil 1733 en Kaptajnsløjtnant Lørg. Heinrichsen, begr. $\frac{3}{1}$ 1733, 80 Aar gl., som med sin 2den Hustru, Bille

Pebersdatter, viet $1\frac{1}{2}$ 1709, havde 6 Børn, alle døbte i Snesere Kirke. Ofteævnte Gaard øst for Smidstrup beboedes samtidig af en Major Svane (S. 53), senere af Ejendomsbonden Preben Olsen. Ogsaa nævnes et Rytterhus 1759 i L. Røddinge By. Byen var nemlig belagt med Rytteri fra 1664.

L. Røddinge By, som havde Jordskæleskab med Smidstrup og Sjolte Byer, udgjør efter Matrifullkontorets Opgivelse 1880 kun 143 Tdr. Land, og deraf hører de 32 Tdr. Land under Ny Tappensøje Kro. Inden Indtagelsen af „Lille Røddinge Bønger“ m. m., 1780, og Gaardens Nedlæggelse 1805 har Byens Tilliggende udgjort over 200 Tdr. Land.

Hartkornet lidt over 16 Tdr., der gaar saaledes kun $8\frac{7}{8}$ Td. Land pr. Td. Hartkorn.

Til Byen hørte i forrige Aarhundrede nogen Skov i „L. Røddinge Bønger“ og paa Gaarden 1 a, som efter Kirkebogen 1742 beboedes af „Hans Jensen i Lunden“, nu Parcellerne Matr. Nr. 8 b og 7 a i Smidstrup, mageskiftet til Engelholm 1806. Der nævnes ogsaa fra 1714—56: Peder Nielsen Bisgaard „Skytte i Lunden ved L. Røddinge.“ (Kirkebogen). — I Kirkenes Dagbog nævnes i Fortegnelsen over Præstegaardens Tilliggende (S. 203) Præstens 2 Havreagre ved L. Røddinge By.

Ny Tappensøje Kro og Dampmølle m. m.

Ny Tappensøje Kro er opført i Sommeren 1826 ved den nye Kjøbenhavns Landevej, hvorefter gl. Tappensøje Kro nedlagdes (S. 192). Til Kroen henlagdes et Areal af 11 Tdr. Land af Gaarden Matr. Nr. 1 i L. Røddinge, og den 1ste Kromand detseds var:

1. Hr. Hans Jensen fra 1826—40,

da han afstod sit Hæste paa Kroen til efter nævnte Olsen for 800 Rd., hvorefter han forpagtede Lekkende Mølle i Øster Egesborg Sogn. Han forenede en Østerforretning med Kroholdet, men i øvrigt var Røringen til Kroen i hans Tid meget ringe. Kromand Jensen var 2 Gange gift. Hans 1ste Hustru hed Ane Christiansdatter; med hende Børnene:

1. Ane Katrine, f. 1826.

2. Kirstine Sofie, f. $\frac{1}{2}$ 1827.

3. Kristian Karl, f. ¹⁰/₅ 1829, Piffemager i Præstø, død i For-
aaret 1883.

Med sin 2den Hustru, Inger Petersen, Datter af Møller Pe-
tersen i Hellevad's Mølle ved Vordingborg, havde han Sønnen:

4. Rasmus Peter S., der overtog Leffende Mølle ved Faderens
Død, fra 1881—²/₈ 1883 Bestyrer af Toksøverd Fattiggaard, og
siden Bestyrer af den i Sommeren 1883 opførte Fattiggaard
ved Ræstved.

2. Hr. Jens Olsen¹⁾

er født d. 4. Avg. 1814 i Hækkerup, Lybjerg Sogn ved Ringsted,
af Forældrene Hmb. Ole Sørensen og Hustru Johanne Pedersdatter.
— Drengens Barndom henrandt formedelst Forældrenes Fattigdom
som andre fattige Børns, og han maatte fra sin tidlige Barndom
tjene for sit Ophold hos fremmede, hvorfor han kun fik ringe Skole-
gang og derfor en tarvelig Undervisning. Efter sin Konfirmation
tjente han i flere Aar hos forskellige Bønder i Ulfø, Ølstrup, og
Gjødstrup i Toksøverd Sogn, indtil han 19 Aar gammel kom i Tje-
nefte hos Brændevinsbrænder Blome i Rjøge og senere hos Brænde-
vinsbrænder L. Jensen sammesteds. Efter at have aftjent sin Værne-
pligt, kom han tilbage til sin hidst nævnte Principal, hvor han op-
naaede en Bestyrers eller Førstefarls Plads. Ved Flid og Spar-
sommelighed havde han allerede samlet sig en lille Formue, der ikke
ubetydelig forøgedes ved hans Giftermaal 1840 med en Gaardmands-
datter fra Ringsbjerg, Sædder Sogn, hvorfor han ogsaa inden sit
Giftermaal havde købt Ny Lappenoje Kro for 900 Rd. og en aar-
lig Afgift af 400 Rd.; saa Aar efter købte han samme til Arve-
fæste for 1700 Rd. og 24 Edr. Byg i aarlig Arveafteafgift. Olsen
forstod at høre Kroens Betydning, den var saaledes i mange Aar
en meget søgt Samlingsplads, hvor Landhandlere og Slagtere fra
Kjøbenhavn samlede Kreaturer fra omkr. hele Sydhjælland, men
Virksomheden som Gæstgiver var dog den rastløse Mand alt for
ringe, og da der i flere Aar havde været følt Trang til en Mølle
til i Sognet, erholdt han efter mange Forhandlinger desangaaende

¹⁾ Efterfølgende Levnedsskildring er nærmest forfattet efter en i „Ræstved
 Avis“ for d. 6. Maj 1876 indrykket Nekrologi af oven nævnte.

Ministeriets Tilladelse til at opføre en Mølle paa Privilegiet af den 1780 neblagde „Kongens Mølle ved Stranden“, under Bredehave, hvorefter han 1847 opførte Tappensøje hollandske Vindmølle, der meget snart fik en udstrakt Søgning. 1849 opførte han et Bageri ved Kroen og 1853 et Maltgjøreri; 1851 havde han opført den nuværende Beboelse ved Møllen, hvorfor han bortforpagtede Kroen fra $\frac{1}{11}$ 1852 tillige med Bageriet og det Aaret efter oprettede Maltgjøreri. Fra 1849--59 udvidede han Tilliggendet til Kroen fra 11 til 85 Tdr. Land, 1874 endnu med 3 Tdr. Land, saa at dens hele Areal udgjør omtrent 90 Tdr. Land med over 8 Tdr. 5 Ektr. Hørtkorn, som han med Undtagelse af 21 Tdr. Land fra L. Røddinge kjøbte til Arvefæste ved Skjøde af $\frac{19}{6}$ 1874. — Allerede 1855 havde han erholdt Herregaarden Rønnebæksholm med over 600 Tdr. Land i Forpagtning, hvilken han dog senere overdrog til sin ældste Søn, der siden 1863 havde bestyret Gaarden.

Da det i flere Aar havde vist sig, at Tappensøje Vindmølle ikke var i Stand til at tilfredsstille Efterspørgslen fra de talrige Kunder, opførte Møller Olsen 1862 **Tappensøje Dampmølle** med fransk Sigteri — nu ungarsk — og fra den Tid tog Mølleriet et saadant Opsving, at der, foruden de store Leveringer til næsten hele det sydpøstlige Sjælland, endog aarlig udførtes flere 1000 Sække Hvedemel til Sverrig. Det gamle Magasin af 1848 blev snart for lille til at rumme de store Dplag af Hvede og Hvedemel, derfor opførte Olsen 1865 det store Hvedemagasin og 1868 Melmagasinet. Samme Aar byggede han en ny Staldlænge, desuden foretog han sig i de nærmeste Aar derefter flere Ombygninger og Udvidelser saa vel paa Ladebygninger som Stalde, og drev i flere Aar Kreaturforretningen i det store, saa at hans aarlige Af sætning udgjorde ca. 70 Ektr. Høer og Kvier samt 3—400 Ektr. Svin — kort sagt, alt blev, som Nektrologen anfører, „drevet med Omhu og Kraft, og det gav godt Udbytte“.

I det vi kun skal tilføje, at Møller Olsen var Medlem af Sogneraadet hersteds fra 1849—55, tillade vi os at anføre Slutningen af før nævnte hans Nektrolog: „Møller S. Olsen var en Mand med en klar udviklet Forstand, og mange have hos ham erholdt et godt Raad i tvivlsomme Tilfælde, ligesom han ogsaa har vist Hjælpsomhed mod mange under forskellige Omstændigheder. Han havde al Tid et aabent Øje og en redebon Haand til at fremme

alt, hvad han anfaa for gavnligt, og han har efterladt sig et hødret Minde i den Egn, hvor han har udøvet en saa stor og heldig Virksomhed." — I sine sidste Aar var Møller Olfen ofte svagelig, vist nok til dels en Følge af en løbsk Kjørfel, hvorved han væltede og forsløg sig meget slemt, men var dog aandskraftig og virksom til sin Død. — I flere Aar havde han til Medhjælper og Associé sin næstældste Søn, der var uddannet og bestemt til at være hans Eftermand, men sørgeligt nok overlevede han kun Faderen i 4 Dage; han døde af Gigtfeber, og der er ikke Tvivl om, at Efterretningen om Faderens Død fremskyndede hans Endeligt. — De hvile begge i samme Grav. Selv døde Møller Olfen d. 30te April 1876. — Et uoverskueligt Rigtog, som fyldte den store Landsbykirke, ledsagede ham til hans sidste Hvilested; 6 Dage efter begravedes Sønnen under almindelig Deltagelse af Eognets Beboere

Møller Olfen var 2 Gange gift; hans 1ste Hustru hed Ane Sofie Pedersen, død d. 4 7 1856, 37 Aar gl. Med hende Børnene:

1. Birthe Marie, f. 31/8 1841, g. 22 7 1870 med Møller Schjøler i Rettestrup.
2. Rasmus Frederik, f. 11/1 1845, Ejer af Hlyetostegaard ved Landskrona, Forpagter af Rønnebæksholm og Ejer af Lappensjø, gift d. 16/5 1872 med Pouline Johanne Wulff, Datter af Forpagter S. F. Wulff, Margretheberg, Halmstad.
3. Hans Peter, f. 2 6 1847, død 4/5 1876, g. d. 24/5 1874 med Julie Kjørulff, Datter af Brændevinsbrænder Kjørulff, Præstø.
4. Ole Christian, f. 27/3 1850, Gaardejer i Tjestrup, g. 1876 med Josephine Olfen, Datter af Hotelejer Olfen, Grønaland, Landskrona.

Med sin 2den endnu levende Hustru Dorothea Margrethe Nielsen, Datter af Lærer Nielsen i Ulsø, f. 28/3 1815, havde han ingen Børn.

Efter Faderens Død overtoges Lappensjø af hans ældste Søn,

3. Hr. N. F. Olfen.

Som anført bortforpagtedes Lappensjø Kro m. m. d. $\frac{1}{11}$ 1852.
Af Kroforpagtere eller Gæstgivere siden den Tid har været:

1. Hr. Kristen Jensen til $\frac{1}{5}$ 1855.
  2. Hr. Lørgen Christensen fra $\frac{1}{5}$ 1855 til $\frac{1}{5}$ 1876, lever siden i Kjøbenhavn.
  3. Hr. Christen Pederfen fra $\frac{1}{5}$ 1876 til $\frac{1}{5}$ 1877, derefter Fattiggaardsbestyrer for Vejlsø-Vester-Egesborg Fattiggaard til $\frac{1}{5}$ 1881, da han med Familie afrejste til Amerika.
  4. Hr. Niels Peter Jensen, er siden 1881 Gæstgiver paa Lappensjø.
-

Sognets indre Forhold.

A. Kirke- og Skolevæsen.

Kirken,

beliggende i den nordvestre Udkant af Snesjere By paa en høj Bakke, er efter den af Dr. Henry Petersen opstillede Hypothese om Bygningsformen af Kirkerne i Sunds og Gudme Herreder i Fyen ¹⁾ fra den 1ste Halvdel af det 12te Aarhundrede, hvad den oprindelige Del af Kirken angaar ²⁾. Denne Del er nemlig opført af utilhugne Kampsten, der flere Steder træder raat frem af Muren og danner den større vestlige Halvdel. Den mindre østlige Halvdel, hvis Mure ere omtr. en halv Alen lavere end den vestliges, er derimod næsten helt igjennem opført af større røde Mursten med Undtagelse af Kor-rundingen (Apsis'en), der derimod er opført af gule Mursten af almindelig Størrelse og saaledes fra en langt senere Tid. Af flere tilnærede Vinduer paa Kirkens Nordside ses det, at den oprindelige Bygningsform er Rundbuestilen eller den romanste, der er den ældste Bygningsform for Landsbykirker, og først ind i det 13de Aarhundrede fortrængtes af Spidsbuestilen.

¹⁾ Dr. Kjørdams: Kirkehistoriske Samlinger, 3die Række, 2det Bind, Side 577 o. flg.

²⁾ Hvorvidt der tidligere har været en Trækirke og maaske forhen et hebenst Lempel eller Offersted, turde saa vel af Stedets høje Beliggenhed som dets Nærhed med den under Indledningens omtalte Snis Borg, anses rimeligt efter Topograf Boths: Natur og Folkeliv i Danmark, 2. Del, S. 127 o. fl. a. St.

Taarnet, der forneben er en Blanding af Kampe- og Mursten, bestaar højere oppe af Mursten og er øverst blandet med Kridtsten. Det er tydeligt nok fra en langt yngre Tid end den tilstødende Del af Kirken, rimeligvis kort før Reformationstiden. Hvelvingerne ere vel, som almindelig, fra samme Tid, dog synes de 2 Hvelvinger i den oprindelige Del af Kirken at være fra en tidligere Tid og udmærke sig ved en langt skjønnere Stil end de øvrige; den nederste Hvelving i den oprindelige (vestlige) Del af Kirken har dog muligvis lignet de 2 nævnte, men ved Taarnets Opførelse er den vist nok bleven beffabiget eller nedfalden og er da bleven ombygget samtidig med Taarnet, hvis Hvelving denne aldeles ligner. — Sakristiet er vist nok fra samme Tid som Taarnet, i al Fald ligner Hvelvingen aldeles Taarnets; det er næsten helt igjennem opført af tilhugne Kridtsten¹⁾.

Indtil 1845 var Indgangen til Kirken gjennem et Vaabenhüs ved den sydlige Side af samme, men det blev da nedrevet, og en Indgang til Kirken blev aabnet gjennem Taarnets vestlige Side, hvilken Indgang giredes med en rød Art Sandstens-Portal i Rundbuestil. Taarnet, som forhen stod i Forbindelse med det øvrige Etik og benyttedes til Gudstjeneste, fraskiltes Kirken ved en tyk Mur og danner nu det saakaldte Vaabenhüs.

Lige over for det oprindelige Vaabenhüs paa Kirkens Nordside fandtes en Udbygning af lignende Form og Størrelse som dette, Kirkens Materialhüs, der ogsaa samtidig nedreves, men af hvis Materiale der opførtes et nyt Kirkens Materialhüs op til den nordre Kirkegaardsmur; dette nedreves dog atter 1857, da Kirken fik sit Materialhüs andetsteds.

Indtil 1789 var Kirken og Taarnet tækket med et Blytag, da det tillodes Kirkens Ejer, Kammerherre Reedtz-Thott til Gaung, at nedtage dette og belegge Kirken med Stentag²⁾, dette Tag er 1867 afløst af et nyt. Kirken havde saa vel den Gang, som en Snæs Aar efter, smaa Vinduer i Rundbuestil med Blysprosser; disse sad meget højt oppe og gav kun sparsom Lysning, hvorover der klages i Kirke-

¹⁾ Det nævnes i Kirkebogen 1ste Gang 1732 og 37, da Præsten Bonfachs Sønnen begravedes der.

²⁾ Efter de gamles Beretning skal største Parten af Blyet være sjaalet og folgt i Ræstved.

tjynene fra 1805 - 7, og større Vinduer forlanges indsatte, „da Kirken trænger til mere Lysning.“ Der blev saa indsat meget store Træ-Vinduer ogsaa i Rundbuestil med 4 Vinduer i hvert Fag, som indrettebdes til at kunne luffes op, men disse maa vist nok have været uforholdsmæssig store, da Kirkesynet 1834 befalede, at „nye og lavere Vinduer skal indfættes, i den nordlige Side 1 Fag aarlig i 3 Aar“, og 1837 befalebdes de manglende 4 Fag mod Syd indsatte, hvilket ogsaa skete. Ved Kirkens Hovedreparation 1845-47 bleve disse ogsaa udtagne, og Kirken fornyedeb med smukke støbte Vinduer i Spidsbuestil, 3 Fag paa Nord- og 6 Fag paa Sydsiden.

Kirkens indvendige Længde, Taarnet medregnet, fra Indgangsdøren i Vest til Kor-Rundingen bag Alteret er omtrent 74 Alen, Bredden i Koret og den øverste Del af Kirken er $11\frac{3}{4}$ Alen, fornedn i Kirken er Bredden kun $10\frac{1}{6}$ Alen og i Taarnet kun godt $9\frac{1}{2}$ Alen. Hvalvingernes Højde over Gulvet er omtrent 10 Alen, i enkelte lidt højere. Det er saaledes en af vore største Landsbykirker, men Forholdet mellem Længde og Bredde er temmelig uheldigt i arkitektisk Henseende.

De enkelte Dele af Kirken have følgende Udstrækninger :

Koret med Apsis er 16 Alen langt: 7 Alen fra Kordøren til Knæfaldet, dette med Alteret 5 Alen, dertil en 4 Alen bred Gang bag Alteret.

Skibet er $45\frac{1}{2}$ Alen langt og var indtil 1845 fraffilt Koret ved en meget høj Korfranke med Træløerk der over. I 1878 opførtes saavel til Støtte for den øverste Hvalving som til en synlig Udskillelse mellem Kor og Skib en smuk Triumfbue. Endvidere vil der i den nærmeste Fremtid blive anskaffet et lavere Tergitter som Korfranke.

Taarnets Længde fra Vest til Øst — Muren medregnet, der adskiller det fra Skibet — er $12\frac{1}{2}$ Alen Højden fra Grunden til Bjælkeloftet er 26 Alen, herfra til Røgningen er 11 Alen; Taarnets hele Højde er saaledes 37 Alen. Det har Kamgavle med af lange Blindinger, samt dobbelte Lydhuller til alle 4 Verdenshjørner, dertil smallere Lydhuller for oven i Øst og Vest.

Sakraffiet paa Kirkens Nordside, med Indgangsdør til Skibet lidt nedn for Koret, er omt. $8\frac{1}{2}$ Alen langt og $5\frac{1}{2}$ Alen bredt, ligeledes med Krydshvalving, men kun af $6\frac{1}{2}$ Alens Højde, Vinduer i Øst og Vest samt Spor af et tilmuret Vindue i Nord;

dobbelt Udgangsbør, — udvendig og indvendig — mod Øst. Her stod indtil hen imod 1820 den saakaldte Skriftestol, en Løvning fra den katholicke Tid, i hvilken Præsterne 1746 strengt tilholdtes at skrifte Kommunionterne enkeltvis, „og ikke som en Del Præster gjøre, tage flere, ja mange i Skriftestolen tillige, ja vel og gaa saa vidt, at de afsløverer dem for Alteret, tvært imod Lov, Ritual og nyere kongelige Forordninger, blot af en stammelig Sædthed, hvilket ingenlunde maa ske“ o. s. v.¹⁾. Her findes endnu en Mængde Bænke til Brug for Kommunionterne, men for Tiden benyttets Sakrastiet ikke til Skriftemaal.

Efter den i 1878–80 foretagne Hovedreparation af Kirken, saa vel indvendig som udvendig, fremtræder denne nu som et smukt og ædelt Guds Hus. — Ved Afbankningen af den gamle Kalkpuds befandtes de nederste Hvelvinger tidligere at have været malet med en mørkeblaa Kalkfarve; ligeledes fandtes paa Muren her og i Baabenhuset enkelte Figurer uden Kunstværld (Kofetter, dannet ved Bueflag), hvoraf dog nogle i Laabenhuset opfristedes. — Nyt Gulv lagdes omtrent over hele Kirken, og Stolestaderne repareredes, men disse vandt næppe ved, at Dørene borttoogs. — I Sommeren 1880 blev Kirken malet med en svag lysegul Kalkfarve. Buerne i Hvelvingerne bleve deforerede med en teglstensrød Farve, ligeledes Vinuesforbygningerne og den i 1878 opførte Triumfbue; endvidere males alt Træværket, og Altertavlen og Prædikestolen bleve smukt restaurerede.

Udvendig forfjønnes Kirken derved, at de gamle og ufsjønne Piller nedreves, og nye og smukkere opføres. 1877 forfjønnes Kirken med 2 store Magasiner til dens Opvarming.

Kirkens Reparation udførtes efter en af Arkitekt Holm i Kjøbenhavn afgiven Betænkning og Plan; Malerarbejdet udførtes ved Dekorationsmaler Brandt i Kjøbenhavn og Murerarbejdet ved Baronets Murermester (Myrthu, Gaunø).

Kirkens Kar og Inventarium.

I Koret findes et Alter forsynet med en hvid kniplings Altredug og rødt Alterklæde med Messingførs. Det oprindelige eller

¹⁾ Se Kirkens Dagbog: Meddelelser af Synodalia & Monita.

ældre Alterbord af Eg med smukt udskåret Snitværk danner det inderste Parti af det nuværende Alterbord og er vist nok fra den katolske Tid. Altertavlen, fra Frederik d. 4des Tid, formentlig af Henrik Krogh (1671—1738), med et gl. Maleri forestillende Jesu Død paa Korset og ved dets Fod Herrens Moder, Disciplen Johannes og Marie Magdalena, synes ikke at være af betydeligt Kunstværd og skal i Sommeren 1847 være restaureret af en almindelig Malersvend fra Næstved. Ved Reparationen sidst led det meget og kunde trænge til en ny Restauration af en mere kunstferen Gaand¹). Rammen, hvis Sider dannes af 2 snoede Piller med forgyldte Sokler og Kapitæler, bærer for oven 2 hvilende Figurer, den ene holdende en Stang med forgyldt Kugle (Nordgloben), den anden en Palmegren (Symbolet paa den sejrende Kirke) og imellem disse Frederik d. 4des og Dronning Anna Sofias kronede Navnetræk i Forgyltning, og derunder i et 8-kantet Felt Årstallene 1727 og 1880. Under Maleriet findes paa Joden af Altertavlen Indskriften: Saa elskede Gud Verden, at han hengav sin Søn, den enbaarne, paa det, at hver den, som tror paa ham, ikke skal fortabes, men have det evige Liv. Joh. 3, 16. Under Pillernes Jodstykke findes paa lignende Felter anbragt den forrige Kirkeejers, Baron Otto Reedy-Thotts og Hustru Caroline Reedy-Thotts, Navnetræk. Endvidere paa Alteret 2 almindelige Messinglystager. Kalk og Disk af Sølv — indvendig forgyldte — med Kristian d. 6tes Navnetræk samt en Brødæske af Sølv med Frederik d. 4des Navnetræk. Kalken har Årstallene 1725 og 32 samt Mærket $\frac{PN}{VH}$. Disken har intet Årstal, men et ligearmet (romersk) Kors lige over for Kristian d. 6tes Navnetræk. Brødæskan har samme Årstal og Mærker som Kalken; endelig en smuk Porcellænskande med forgyldt Kors (Kristuskors) og Indskrift: „Snesere Kirke 1838.“ — En mindre Kalk og Disk, der opbevares hos Sognepræsten og bruges ved Sygebesøg, har intet Årtal, men Mærket HRT. — ABMV. og derunder en Del af Baroniets nuværende Vaaben med Grevekronen over, vist nok stjænket Kirken af Kammerherre Holger Reedy-Thott til Gaand²).

¹) Denne er foretaget i Sommeren 1893, og Billedet fremtræder nu i en smuk og tiltalende Skikkelse.

²) Til dette Bøger knytter sig det bekendte Sagn andet Steds fra — her lokaliseret: „Trolbene i Døllehøj rakte det sylbt med Vin til en Unger-svend, der en Midnat red forbi Højen, som stod paa 4 gloembe Pæle,

Et udstoppet **Kræmfald**, bestrøket med brunt Læder og med et bronceret Særgelænder, er anskaffet 1845, det bærer ligeledes den forrige Kirkefjers Navn samt nævnte Årstal. — **Døbefonten** er af Granit og uden Soffel, men der i Stedet et muret Fodstykke, for oven og for neden prydet med udbugne Lovsnoringer og Mellemrummet opdelt i Felter i Rundbueform. Rummen, der rummer omtrent 4 Spande Vand, har i den katholicke Tid og rimeligvis indtil 1622, da Døbefadet anskaffedes, været benyttet til deri at neddyppe Børn, der bares til Daaben, hvilken Antagelse bestrækes, naar man læser Biskop Peder Plades Befaling af 1553 til Degnene i Sjællands Stift, at indbære 2 Spande rent lunfent Vand i Fonten ved forekommende Barnedaab. Døbefadet af Messing har et indslaaet Billede af en springende Hjort i Bunden; imellem dens Læffer findes Årstallet 1622, paa Randen findes Windrueklaser samt — fra en senere Tid — indskaaet Navnene Hans Zakariasen og Magdalene Laurentz 1715.

Endvidere findes i Koret Kirkefangerens Stol med udskaaene Figurer — 2 Riddere i Harnisk og med Ribkræve — foruden andet Snitværk, samt Årstallet 1575. Førind Restaurationen 1845 var den langt højere og forsynet med et Gitterværk for oven. Lige over for paa Kirkens Nordside findes en Stol af samme Størrelse for Kirkefjeren, men af almindeligt Arbejde.

I **Skibet** findes 22 Mandfolke- og 21 Fruentimmerstole med Plads til 5 à 6 Personer i hver; Stolene bleve ved Restaurationen 1880 berøvede Ørene og Panelet, da dette sidste i flere Åar havde været meget medtaget af Svamp. Bæggene maledes nu ligesom Stolene og i samme Højde som disse med en mørkebrun Tonfarve.

Prædikestolen fra Kristian d. 4des Tid med rigt og dygtigt Snitværk, nu malet som antik Egetræ og rigt forgyldt, med Årstallet 1616, er skænket Kirken af Domprovst Holger Wagge (tillige Ejer af Frøsløgaard i Stevns) i Roskilde, hvis Vaaben og Navn findes derpaa. Muligvis har den været større og forhen til at lukke, der hvor nu Døgningen findes. Ved 6 fremspringende

---

men han kastede Vinen bag over Hæften og red i fuld Firspring til Kirkegården, hvorind han kastede Bøgeret, som han Dagen efter levede præsten“.

Piller, mellem hvilke findes 5 Nischer, er den delt i 5 Afdelinger. Den midterste Nische bærer en Kristusfigur, i de 2 Nischer til højre herfor findes Figurerne: Evangelisterne Matthæus og Markus, og til venstre Evangelisterne Lukas og Johannes med de 4 Evangelisters Sindbilleder ved Foden: Mennesket (Matthæus), Løven (Markus), Øgen (Lukas) og Ornen (Johannes). Paa de 6 Piller, som begrænse Nischerne findes 6 symbolske Figurer, hvoraf imidlertid den 1ste er beskafiget, og hvorved den indbyrdes Sammenhæng i Forklaringen af deres Betydning forstyrres, dog synes Figur 2 at maatte forestille Bønnen, Fig. 3 Retsærbigheden (med Vægten), Fig. 4 Kjærligheden (Madonna med Barnet), Fig. 5 Troen eller Haabet (med en Pille), Fig. 6 Sejren (Slangeknuseren med en Slange i venstre Haand, imod hvilken Figurens højre Haand hæver en knusende Kølle). Foruden før nævnte Domprovt Gaggens Baaben findes endvidere for neden Kristian d. 6te og Dronning Sofia Magdalenas kronede Navnetræk, anbragt ved Restauration. Endelig findes et meget gammelt og sjældent forekommende Billede med Indskrift. — En Haand, der kommer til Synne lige som gennem en Sky, holder en Stang (Korsfæt), op ad hvilken 2 Slanger sno sig, spyende Gift efter den øverst paa Stangen siddende Due, der har Omkristen: PRV — SIM, hvilket Billede og Omkristen er forklaret af Dr. th. Paludan-Müller, Snefere, som et gammelt Treenighedsbillede: Haanden = Faderen, Stangen eller Korsfæt = Sønnen og Due = Hellig-Aanden. Indskriften PRV — SIM kan med Hensyn til Billedet læses:

1. Peccatum, Radix, Vulneris — Salus Jesus Morditi,
- o: Synden, Roben (til) Saaret — Jesus, Frelser, den Vidte —
(4 Mosebog 21 Kap., 5—9 V). ell. Mundi (o: Verden)
ell. Jesus, Verdens Frelser,
(Joh. 3 Kap. 14—16 V.)

Prædikestolen roses af Kunstkjendere som særdeles smuk. Lydhimlen er rimeligvis fra samme Tid, da den bærer Kristian d. 4des kronede Navnetræk, til venstre findes det kristelige Monogram: JHS, der læses Ihesus hominum salvator o: Jesus, Menneskets Forløser; paa Under siden findes et forgyldt Solbillede.

I den øverste Svælvning i Skibet paa Nord siden findes et grovt udskåret Krucifix eller Billede af den korsfæstede Frelser. Korsfæt, der synes at være meget gammelt og af langt større Kunstværk end

Billedet, har for neben endt i en Jordglobe; paa de andre Arme findes øverst Duen (Helligaanden); paa højre Arm: en gammel Mand i stort Bevandt (Gud Fader), og paa venstre Arm det vingede Lam (Sønnen). Under Korset findes nu en Taale med Indskriften: „Kristus døde, paa det at de, som leve herefter, skulle ikke leve sig selv, men ham, som er død og opstanden for dem. 2 Kor. 5, 15.“ — I nederste Hvalving i Kirken findes et Pulpitur, hvorpaa **Ørgelet** er anbragt. Det er anskaffet 1841 af daværende Kirkeeer i Forening med Menigheden, der hidrog med 100 Rd. til dets Anskaffelse. Det har 6 Stemmer eller Register og er nu, efter at være repareret og stemt, meget brugeligt.

I Baabenhuset findes langs Bæggene anbragt nogle Bænke, endvidere findes her hensat 2 Bøsser til Indsamling af milde Gaver til Sognets fattige. En større Bøse, der er fastlænket og aflaaet, er anbragt nederst i Kirken lige inden for Kirkedøren.

I Laarnet findes et godt Laarnur, der trækkes 2 Gange i Døgnet, saa vidt skjønnes kan af en i Kridstønen lige over Uret indridset Inscription, der nu for største Delen er afflidt og ødelagt, men hvortaf der dog lader sig læse: Anno 83 0: 1683. Ved Siden af findes nemlig indridset Bogstaverne JLS og Aarsallet 1693, vistnok Navnet paa den første Klokker, der besørgede Urets Optrækning. Det var indrettet med en lang Arm, som stod i Forbindelse med et Biserværk og en Urstive paa Hvalvingen lige over Prædikestolen, saa det kunde vise Klokketallet inde i Kirken. Men denne sammensatte Mechanisme udfordrede til Urets Gang meget store Lodder, som Lovene ikke kunde bære, hvorfor ogsaa Lodderne stadigt faldt ned og slog Hul i Hvalvingen i Laarnet, som det ses af Kirkesynene 1805 — 6 og 7. I Kirkesynet 1808 siges: „at stærkere Love ere anskaffede, men Uret burde indrettes til, som forhen, at kunne vise Tiden inde i Kirken“; denne Mechanisme er altsaa bleven bortskaffet ved denne Tid.

Endvidere findes i Laarnet 2 udmærkede Klokker ¹⁾, den største med Indskriften: „Si Devs pro nobis — Qvis contra nos — Ver-

¹⁾ Hvor vidt der tidligere har været andre eller flere Klokker end efternævnte vides ikke, men 1601 befalede Kristian d. 4de, „at borttage af alle Kirker i Danmark jmaa og store Klokker, saa at ingen Bondelirke skal være mere igjen end 1 Klokke i hver Kirke.“ — Efter en Opteg-

bum Domini manet in eternum — Initium sapientiae timor domini." — Rom. 8. 31 B. Er Gud for os, hvem kan da osv. samt: „Anno Domini MDLVIII (1558) bløf jeg støbt af Lævris Madsøn og Kjøbenhavn. En menige Snesere Sone Mend til Røt og Gafn."

Paa den mindre Klokke staar: „Anno 1609 lod Holger Gages, Domprovist wdi Roskilde stebe denne Klokke til Snesere Kirke.", og derunder:

„Dorchardt Selgiesfer hat mich gegossen
Dort das Feir (o: Feuer) bin ich geflossen."
o: Dorchardt Selgiesfer har mig gydt
Gjennem Iden er jeg flydt.

Paa Klokkens Side mod Syd findes i Midten Holger Gages Baaben med Begyndelsesbogstaverne af hans Navn, et paa hver Side Baabene. Til venstre herfor findes en Svane med udbredte Vinger og krummet Hals, der betragter 3 ved dens Fod staaende mindre Fugle, rimeligvis dens Unger; det hele omringet af en rund flettet Krans. Muligvis har denne Figur Betydning til Klokkens Klang, der er meget smuk (Svanefang). Muligen har Billedet ogsaa Betydning til Jeremias 8 Kap. 7 B. — anvendt paa Klokken, der minder Folket om i rette Tid at indfinde sig i Guds Hus — og Fuglene er da en Stork og 3 andre Fugle.

Til højre for Gages Baaben, omgivet af en lignende Krans, findes flere Figurer: midterst, den korsfæstede med Overskrift JNR, til venstre herfor: nederst en knælende Ridder i bedende Stilling, øverst Duen omgivet af en Straalekrans (Helligaanden) og yderst til venstre Side af Korset vistnok en Dliegren (Frebens Symbol); til højre for Korset: et stort Tje (den alvidende, treenige Gud), nederst ved Korset Fod: et Dødningshoved med 2 korslagte Ben og yderst paa denne Side, saa vidt man kan skjønne, en Palmegren (Sejrens Symbol). — Paa den Side af Klokken, som vender mod Nord, findes i en lignende Krans en flakt Ørn med udbredte Vinger og udspilede Kløer. — Nyele, der bærer denne Klokke, har Indskriften:

---

nesse af Evedrup Præst, Hr. Chr. Nielsen, nedtoges ¹⁰/₁₂ 1601 en Klokke af Evedrup Taarn paa 3 Spd. 4 Lpd. samt en Primklokke, der d. ¹²/₁₂ 1602 paa Kirken Beføstning førtes til Kjøbenhavn. (Ror-dam: Kirkehist. Saml. 5. Bind, S. 50—51).

P.C.S. (vistnok: Peder Christensen) . Anno
K.W. (Kirkevæрге) 1(7)42.

7-Tallets øverste Del er skjult af et af de Tærnbaand, der holder Klokken.

Af Ligstene findes nu efter Restaurationen 1845 ingen i Kirken, men før den Tid skal der have været en 10 eller 12 Stykker heraf, saavel i Koret som langs ned ad Kirkegulvet, rimeligvis over afdøde Præster og Degne ved Snesere Menighed. De bleve ved Restaurationen optagne og opstilledes ved Kirkens nordre Mur, men hvor de siden bleve af, har vi trods al Eftersøgning ikke kunnet erfare, dog vides en Ligsten at blive benyttet som Trappesten ved Vaaningshuset paa Gaarden Matr. Nr. 3 a i Byen D... her i Sognet. Ligeledes findes henlagt ved Indgangen til Kirken en rød Sandsten, der danner det øverste Trin af Trappen dersteds, vistnok Ligstene over Degnen Bisgaard, død 1737, og efter Kirkebogens Udvisende begravet i Kirken; men med Undtagelse af de 4 Evangelisters Tegne i Hjørnerne samt de 3 første Bogstaver af Navnet Bisgaard er nu Indvidere opslidt og ulæselig. Endvidere ansæres begravet i Kirken Magister og Viceprovst Hans Zakariæsen Schygg, død 1727 — og rimeligvis ere alle Præsterne med Husfruer begravne i Kirken til hen imod Slutningen af forrige Aarhundrede, da det forbydes at begrave de døde i Kirkerne. — Hvilke uerstattelige Kilder til de første Præsters Historie, der herved er gaaet tabt, vil indses, ligesom Ringesagten for de afdødes Minder ved Bortførelsen af nævnte Mindestene forekommer os beklagelig.

Kirkegaarden, der tæller c. 700 vel vedligeholdte Grave, bestaar af 2 Dele: den gamle Kirkegaard, der omtrent i hele dens Længde indtages af Kirken, og den nye Kirkegaard vest herfor i Forlængelse af den gamle. Den nye Kirkegaard anlagdes i Sommeren 1870 og indtager et Areal af $\frac{1}{2}$ Td. Land; den er omfægnet med en smuk Granitmur, bygget i Cement, og er forsynet med en dobbelt Tærngitterport, der hænger i 2 Piller af 5 Alens Højde; den indvies ved gudstjenstlig Handling den 29de Septbr. s. A. Samme Efteraar beplantedes den nye Kirkegaard med Lindetræer til Allær langs Gangene og et smukt Buskads langs Ringmurene under Ledelse af Kirkeejerens Gartner, ligesom ogsaa den gamle og brøstfældige Ringmur, der adskilte den nye fra den gamle Kirkegaard, bort-

toges, Skraaningen planeredes og besaaedes med Græs, og en smuk Granit-Trappe paa 9 Trin lige for Indgangen til Kirken opførtes til Forbindelse mellem begge Kirkegaardene. — Den gamle Kirkegaard er omgivet af en paa flere Steder meget brøstfældig Ringmur af store Munk- og Kridtsten, hvilken Brøstfældighed meget forsøgedes ved den nuværende Skoles Opførelse 1857, idet Jorden afgroves i en Dybde af 4 Alen, saa at Ringmuren nu flere Steder truer med at styrte udover. Førind Skolen byggedes 1857, var her Syd for Kirken en høj og stejlt nedløbende Bakke, „Kirkebakken“ kaldet, hvor der var indrettet Holdplads for de kirkebesøgende, men som dog, formedelst dennes farlige Stejlhed, ikke meget benyttedes. Midt for denne søndre Mur fandtes indtil 1845 en større Port, hvorigennem Hovedindgangen til Kirkegården var; men allerede 1835 var der i Ringmurens østre Side indrettet en ny Kirkegaardsport — Laagen ved samme havde vel eksisteret altid som Udgang til Kirken for Præsten. Fra denne Del af Kirkegården, der er meget højtliggende, havdes inden Skolens Opførelse en herlig Udsigt mod Syd, den var tilmed beplantet med mange Træer, hvoraf de fleste nu ere ryddede, saa den lignede en Have; den omtales da ogsaa i Kirkesynene fra Aarene 1820rne som „en af de skjønneste i Herredet“, hvilket Præbikat den endnu fortjener, nærmest for dens smukke Vedligeholdelse, der ofte omtales af fremmede.

Af mere bekendte Personligheder, der findes jordfæstede paa Snesfere Kirkegaard, kan ansføres:

Inspektør ved Luellund og Luellinge, Thorup med Hustru og Søn, Frederik, der døde hos daværende Sogndegn Almstrup d. 3/12 1797, af hvem han privat forberedtes til Universitetet. Da han blev begravet hersteds, og han var sine Forældres eneste Barn, erhvervede disse sig Gravsted her af Kirkeejeren. Indtil 1845 fandtes dette omfegnet med Tærgitter i det nordøstre Hjørne af Kirkegården, da Gitteret tilligemed den over Familiegravelsen anbragte Ligsten folgtes ved Auktion tilligemed flere andre Gjenstande fra Kirkens Reparation.

Af Sognepræster ved Snesfere Menighed findes her jordet Støvet af Pastor Joachim Otto Schach Warthoe, født 1774, død 1833. Graven vedligeholdes endnu, men der findes ingen Mindesten over ham. Tæt op til hans Grav Syd for findes Sognepræst Berthel Mathias Strups Begravelse. Han var født 1794 og døde

1860 og var Sognepræst for Snesere Menighed fra 1833—60. Menigheden rejste ham et smukt Mindesmærke — fleben Granit med højt Marmorfors — med følgende Indskrift:

„Her hviler Støvet af Berthel Mathias Østrup, født d. 18de Avg. 1794, død d. 24de Marts 1860, i 27 Aar Sognepræst for Snesere Menighed —“

og paa Foden: „Erkjendtlige Sognebeboere rejste ham dette Mindesmærke.“

Nord for Pastor Warthoe's Begravelse og ligeledes op til Kirkens østre Ringmur hviler i en muret Begravelse Sognepræst, Provst Andreas Daniel Andresen, Ridder af Dannebrog, født 1803, død 1873, samt hans 2 Sønner: Jens Andresen, medicinsk studerende og Peter Andreas Groos Andresen, Cand. i Theologien, der begge døde af Brykfygdomme efter flere Aars tiltagende Svag-
hed. Paa Gravmindeerne over dem findes følgende Indskrifter. Paa Faderens (i Midten): „Saa bliver da Tro, Haab og Kjærlighed, disse tre, men først iblandt disse er Kjærligheden. 1 Kor. 13, 13.“ Paa den ældste Søns: „Prøvelsen virker Standhaftighed i Haabet, og Haabet befremmer ikke. Rom. 5, 5.“ og paa den yngstes: „Nærlende efter det, som er foran, iler jeg mod Maalet til Klenodiet. Phil. 3, 14.“ Umiddelbart op til Gravhælvningen mod Syd er i Foraaret 1880 jordet Støvet af Provstens Hustru Hansine Margaretha Marie, født Groos, født i Ringkjøbing d. 13de April 1810, død i Kjøbenhavn d. 17de April 1880. Paa hendes Gravminde findes Indskriften: „Men naar det fuldkomne kommer, da skal det, som er i stykkevis, affaaes. 1 Kor. 13, 10.“ I samme (nord-
østre) Hjørne af Kirkegaarden har den første Lærer ved Sjolte Skole Hr. Hans Suhr fundet sit Hvilested tæt op til den nordre Kirke-
gaardsmur, i hvilken findes indmuret en smuk Marmortavle med Inscription over ham. I forrige Forpagter af Engelholm, Fr. L. Crones Familiebegravelse findes jordet Støvet af Hans Chr. Crone, født 27de Marts 1793, død paa Engelholm d. 20de Januar 1860, forhen Læge i Kjøbenhavn. Sluttelig skulle vi kun nævne blandt de mange, der have fundet Hvilested paa den gamle Kirkegaard, Familien Lunds ældste Medlemmer, fh. Møllere i Ålfov, samt den rige Gaardmand Ole Mikkelsen og Hustru i Afside, over hvis Grave ligger 2 store Granit-Sigstene med Indskrift:

O. M. S.
1782.

K. L. D.
1782.

og for nedén paa hver Sten 3 Kors.

Den sybligste Del af den gamle Kirkegaard er i øvrigt den smukkeste holdte, og her har ogsaa gennemgaaende de fleste Gaardmændsfamilier fundet Hvilested, hvorfor her findes ikke saa smukke Gravminder i Sandsten og med Marmortavler.

Paa den nye Kirkegaard, hvis syblige Del nu helt er optaget af Gravsteder, findes jordet Støvet af nuværende Sognepræst Dr. Provst Paludan-Müllers Hustru Charlotte Petrine, født Tryde, født i Slumfjøs Præstegaard d. 4de Marts 1816, død i Marvede Præstegaard d. 2den August 1874. Paa Mindestenen over hende findes Indskriften: „Værer ikke lunkne i eders Løer, værer brændende i Anden, tjener Herren. Rom. 12, 11.“ — samt forhenværende Møller i Lappengje Jens Olsen, født d. 4de August 1814, død d. 30te April 1876 og hans Søn, Hans Peter Olsen, født d. 2den Juni 1847, død d. 4de Maj 1876; de hvile begge i samme Grav. Saavel Provstindens som Møller Olsens Hvilesteder ere omgivne med smukke Tærngelændere og indrettede til Familiebegavelsler.

Sluttelig skal her som kulturhistoriske Oplysninger tilføjes, at man flere Steder i Sognet, navnlig i en Vasse Syd for Snefere Torp By, hvilken Jord oprindelig var en Kirkejord, tilhørende Everdrup Kirke, har fundet flere Menneskeben ved Gravning, muligén hidrørende fra Ufredstider i Landet, eller maaske fra den katolske Tid, da Landet flere Gange i en lang Mærække var belagt med Interdikt, saa at Eigene ikke maatte begraves i indviet Jord. — Indtil 1718 begravedes Eigene i Eggekister, men da disse ikke tilstedte en hurtig Genmulren af Støvet, befaledes disse affattet, og i en lang Mærække bemærkes det stadig i Kirkebogen, at de døde „kom i Jyhrliste“. — Fra samme Tid ansføres ogsaa først almindelig her den dødes Stand og Alder, sidste ofte med overdreven Nøjagtighed. Om trent samtidig blev det Skik her i Sognet, at Præsten modtog „Eigepenge ved Begravelsler¹⁾“. Den nordre Del af Kirkegaarden brugtes

¹⁾ „Eigepenge“ ansføres 1ste Gang tagne af Præsten Mag. Hans Zakariasen Schjth 1720 ved Møller i Alfob Mølle Niels Sebastians Begrav-

som Fattigkirkegaard, og det ansøres stadig om „arme og fattige Minnistre“, at de kom i „de Fattigis Jord“. -- Som saadan betragte endnu flere ældre denne Del af Kirkegaarden. Den sydlige Del af Kirkegaarden var derimod forbeholdt dem, der kunde betale for deres Gravsteder, der maatte kjøbes og ofte kunne være temmelig kostbare efter den Tids Formuesforhold. Fornemme maatte ofte give 3, 5, 10, ja endog 15 Eldr. for Gravsted; for almindelige Bønder var Prisen fra 3 Mk. til 1 Eldr. (o: 4 Mk.), for Husmænd fra 1 Mk. til 1 Mk. 8 þ., og Lænderter og Børn 8 à 12 þ., og det anmærkes stadig i Kirkebøgerne lige fra 1697 til 1748, mest regelmæssig i Degnen Bisgaards Tid, hvilke Summer, „Kirken behømt“ herfor. Først hen imod Midten af forrige Aarhundrede blev det almindelig Skik at ringe over Lig, i alt Fald ansøres det først fra den Tid i Kirkebøgerne, hvad Kirken betom for „Klosterne Ringning“; dermed skal dog ikke benægtes, at Ringning over Lig ikke tidligere har fundet Sted her, men kun, at det næppe har været almindelig Skik.

---

velse, da han modtog en Gave af 15 Eldr. Der ansøres udtrykkelig: „fra denne Tid antog Mag. Safariasen Schybs Ligpenge, og disse vare de første.“ -- Denne Art Gaver har vistnok sit Hoved i de saftalste Sjælegaver (ell. Sjælmesjer) fra den katolske Tid. -- Da de oftere gav Anledning til Overgreb fra Præstens Side -- saaledes tog en Præst i Sjælland en Ko og en Kvie fra en fattig Husmand, for at han begrov hans Hustru -- blev det ved Kongebrev, dat. 29/10 1592 aldeles forbudt at forlange saadanne Gaver; Næst efter tillod dog de regerende Naaber at tage et ringe Offer herfor, 10 þ. for voksne og 5 þ. for Børn, da de havde fundet et gl. Kongebrev fra 1539 i Staane, der tillod dette Offer (Kørdam: Kirkeh. Saml. 5. Bind S. 31). 1597 indskræpes paa Roskilde Landemøde: Om Løn og Betaling for Jordeferd skal man handle varlig, hvad de vilse give med god Vilse, det maa tages (Kørdam: Kirkeh. Saml. 5. Bind).

Series Pastorum.

Etter foranstaaende Optegnelser om Snesere Kirke, tro vi passende at kunne anføre en Fortegnelse over de Præster, der siden Reformationstiden have virket som Ordets Tjenere hersteds, idet vi hertil knytte en kort Beretning om hver enkelt Præsts Personalia, særlig hentet fra Dr. Wibergs „alm. bsk. Præstehistorie“ og Dr. S. Fr. Nørdams „Kirkehistoriske Samlinger“, sammenholdt med de i Præstearkivet hersteds forefundne Optegnelser, samt enkelte andre Kilder.

Som den 1ste evangeliske Præst for Snesjere Menighed sætter
Dr. Wiberg:

1. Hr. Hans Henningsen, uviist fra og til hvilket Aar,
og det samme gjælder om Eftermanden

2. Hr. Søren . . . . ., kun vides det, at de begge vare
Sognepræster ved Menigheden inden 1584, da der dette Aar nævnes
som Sognepræst hersteds

3. Wendt Truelsen ell. Troelsen (Benedictus Tru-
gilli), der endnu var ved Embedet 1591, da han paa Landemødet i
Roskilde nævnte Aar fremsførte 16 Klagemaal over sin Kapellan Oluf
Buddinge for dennes onde Omgængelse mod ham og Hustru, hvilke
Klagemaal „dog ikke syntes at være skjellige“. — „Stem blev han
(Kapellanen) „beklaget“ for, at han havde været hos en syg Kvinde
og berettet hende, og efter at han var udgangen i Gaarden, slog han
en Dreng paa Munden for noget, dem var imellem kommet.“ —
Sagen blev opfat, og Hr. Bent skulde bevise skjelligt disse Klagemaal
over Kapellanen; og lovede Bispen, at han med det første
vilde komme derhen.“ Sagens Udfald er ubekjendt, rimeligvis er
Trugilli død kort efter; som hans Eftermand i Embedet maa sættes

4. Hr. Lago . . . . ., der nævnes 1594.

5. Hr. Samuel Mogensen ell. Magnusen, der
allerede var i Embedet 1608, da han nævnes blandt de fjællandste

Præster i deres Valg af Deltagere til Kongevalget og Hylvingen af Kristian den 4des Søn, Prins Kristian, til dennes Efterfølger — hvilket Valg fete Trinitatis Søndag 1608 i Kjøbenhavn og Hylvingen 14de Marts 1610 sammesteds. — Samuel Rogensen døde i Foraaret 1621¹⁾. Hans Eftermand er

6. Mag. **Albertus Samuelsen Schrøder**, Søn af Hr. Samuel Hansen Schrøder, Sognepræst til Haarløv-Himlingsøje, født i Oktbr. 1592, blev Student fra Herlufsholm 1613, derpaa residerende Kapellan i Østøste paa Lolland, ordineret 22de Novbr. 1620 og kaldet paa Succession til Snesere Menighed den 6te Novbr. 1621. Tog Magistergraden sammen med Broderen Daniel Samuelsen Schrøder, Sognepræst til Bavelse, 1635; blev 1657 Provst i Vaarøe Herred og døde den 7de April 1670, 77½ Aar gammel.

¹⁾ Som en Oplysning om den Tids Sæder og Levemaade etc. ved Sammenkomster af Herredets Præster og Degne ved de saakaldte Kalentgilber — fra 1618 kaldet Conventer — kunne vi ikke nægte os Fornøjelsen at hidsette en Optegnelse over Udgifterne ved Kalentgilbet i Everdrup 1598 for Vaarøe Herreds 11 Præster og Degne (Hørdams Kirkeh. Saml. 5. B. Side 45). „3 Edr Rosstøffel, Edn. 11 Mark, er 33 Mark, 2 Edr. Danstøl, Edn. 5 Mark, er 10 Mark; danst Hvedebrød 2½ Mark; tykst Hvedebrød 2 Mark; tykst Stagebrød 1½ Mark, overforaaret Brød 2½ Mark, Urter: Rosfiner 2 Pd., 12 ß.; Svøbster 2 Pd., 8 ß., Safran 2 Kvintin 12 Skill., Peber 3 Lod, 6 Skill., Neglifter 1 Lod, 5 Skill., Mandler ½ Mark, Spidskommen 4 Lod, 4 Skill., hvidt Suffer 1 Mark, Pebertager til brændt Vin 6 Skill., Summa Urter 4½ Mark, 5 Skill., 8 Fæde Gammelmad 16 Mark; et Nød slagtes 18 Mark, 6 Lam 12 Mark, 10 Par Høns, Parret 6 ß. er 3½ Mark 4 Skill.; 12 Sneje Veg til Klejner, Veggeost, hver Snes 3 Skill., er 2 Mark 4 Skill.; Hvedemel til Sod og Klejner 10 Skill.; En Stjæppe Hvede til Rager 2 Mark, 4 Stjæpper Rugmel til Brød 8 Mark, to Tønder Kul 8 Skill., Bedvænde 1½ Mark, Smør 1 Dtg. 7 Mark, 2 Botter 1½ Mark, Oste fortæres 2 Mark, Hys 1 Mark, Røffekone 20 Skill., Mad 20 Skill., Brød 1½ Mark, er 3 Mark; Brændevin 3 Potter 30 Skill., til Veggeost 3 Staafe Faaremaelt, 2 Spaude Komælk, tilhøbe 1 Mark. Summa = 138 Mark 5 Sk., er 34 Rdl. 2 Mark og 5 Sk. Jeg havde ikke Sytkevin, 2 Svin 20 Mk. Jeg havde ikke Gjæs, 7 Gjæs 7 Mark. — Slaagræs til alle Hestene, men Haffelse og Hø til somme paa Indføder. — Christiernus Nicolai, Sognepræst og Provst i Everdrup.

Paa Landemoderne i Roskilde 1603—6 og 7 samt ogsaa senere, indstærkes strængt, at Kalentgilberne holdes ædruelige og sømmelige efter Biskop Blades Forskrift. Der maa under Bøde ikke sættes mere end 4 Retter Mad for Præsterne og ikke kjøbes Specerier. Ruffene skulle kun have 2 Retter Mad med danst El, at de ikke skulle være mindre stikkede til Hjemreisen og brække Arme og Ben paa Vejen (hvad oftere fete, jfr Hørdams Kirkeh. Saml. 5 Bd. Pag. 58.)

Descendenter af ham leve endnu, idet Forstander Ludvig Schrøder paa Alfkov Højskole og Broderen Johannes Schrøder, forhenværende Forstander paa Brøderup Højskole her i Sognet, efter sidste Meddelelse skulle nedstamme fra ham.

7. Hr. **Peder Vitis** eller **Vithusen**. Søn af Vitus Christensen Juul, Sognepræst for Blære-Ejdrup Menighed i Aalborg Amt, Viborg Stift, blev 6te April 1660 Konrektor ved Aalborg Latinskole, men havde allerede 28de Avg. 1667 faaet Succession paa Snesere Sognekald, og ordineredes Nyaarsdag 1670 som Provst Schrøders Medhjælper («adjunctus et successor») og Eftermand, men døde, vistnok i en temmelig ung Alder, 1678. Hans Enke Pernille Elisabeth Bachter — Datter af Sognepræst Hans Rasmussen Bachter ved St. Mortens Kirke i Næstved, død 1665, 51 Aar gammel — blev gift med Eftermanden; med hende havde Vithusen mindst 1 Datter (se Mag. Wejle).

8. Mag. **Jens Gregersen Wejle** eller **Wedel** er født i Varde, blev Student fra Ribe Latinskole 1662 og kaldedes den 20de Febr. 1678 til Sognepræst hersteds, hvor han (se ovenfor) giftede sig med Formandens Enke. 1686 tog han Magistergraden og døde efter 28 Aars præstelig Virksomhed her den 24de og begravedes den 31te Mars 1706 i Kirken. Indtil 1845 fandtes under Pulpituret — han er muligvis begravet dersteds — i Kirken en Inscription over ham, som endnu erindres af flere gamle, men som da borttoges. Efter Optegnelserne i Kirkebogen synes Mag. Wejle — som han skriver her — at have været en myndig Præst, der ofte anvendte „Kirkenes Disciplin“ — det offentlige Skriftemaal — med mer end nødvendig Strængighed; men Liederne vare ogsaa den Gang raa. Saaledes blev han — efter Kirkebogen af 1697 — udfældt i Skriftestolen 1703 af Laurids Kjælsens Hustru i Snesere, hvorfor Magisteren lod hende anklage for Provsteretten. Sagen stod længe paa og først 17de Søndag efter Trinitatis 1705 „maatte hun udstaa Kirkenes Disciplin“. — Hans Enke, før nævnte Pernille Elisabeth Bachter, flyttede efter hans Død til Aaside, hvor hun boede en Gaard (Enigaard) og døde dersteds den 2den og begravedes den 9de Maj 1712.

Af deres Børn nævnes i Kirkebogen:

1. Else Bite Pedersdatter Laholm (Formanden Peder Bithusens Datter) blev 21de Januar 1711 „med Kgl. Mayts Allernaadigste tilladelse uden trolovelse viet hjemme i Huset“ til Sø-Løjtnant i Kjøbenhavn, Christopher Lauridsen Handberg. Aaret efter, 17de Februar 1712, anføres et Barn af dem døbt i Snesfere Kirke med Navnet Dorthe Cathrine, og Handberg nævnes da Kapt.-Løjtnant.

2. Gregers Jensen Wejle opholdt sig en Tid lang hos Mode-ren i Afside, derefter flyttede han til Kjøge, hvor han giftede sig og fik $\frac{2}{8}$ 1711 en Datter ved Navn Betronicka Elisabeth begravet paa Snesfere Kirkegaard. Senere kom han tilbage og levede først nogle Aar i Afside og senere i Snesfere som Sagfører indtil omtr. 1730¹⁾.

3. Gisbeth Sensdatter Wejle blev 18de Oktbr. 1709 „med Kgl. Mayts Allernaadigste tilladelse uden trolovelse viet hjemme i huuset til Hr. Andreas Mejer, Sognepræst til Orue Menighed i Aggershusens Stift ubi Norge“.

4. Maren Sensdatter Wejle blev 14de Novbr. 1712 trolovet med Monsfr. Lorenz Jakobsen Gjnsperg i Afside, og den 25de Jan. 1713 bleve de viede“. Efter Traditionen beboede han „Snigaard“ efter Svigermoderen, indtil han omtrent 1740 flyttede til St. Røbdinge, og Snigaard nedrevs. Af hans mange Børn nævnes døbte i Snesfere Kirke: Pernille Margrethe 1713, død 1718, Ane Cathrine 1715, Jens 1716, Jens Jakob 1718, foruden flere.

5. Ane Cathrine, død 1715, nævnes ofte som Gudmoder til fattige Folks Børn og opholdt sig hos Søsteren Maren i Afside.

9. Mag. Hans Zakariasen Schyø (Wiberg: Schytte) født i April 1668, Student fra Herlufsholm 1686, Magister 1694 i en Alder af 26 Aar, og 19de Maj n. A. kaldet til Præst for Hjembæk og Svinninge Menigheder i Sjællands Stift; her magtstiftede han efter Hofmans Fundatser paa en for Embedet fordelagtig Maade Hjembæk Præstetjorber den $\frac{29}{6}$ 1696 mod anden fra Gehejmeraad Niels Benzon paa Aggersvold. — Fra Hjembæk kaldedes han 17de April 1706 til Præst for Snesfere Menighed og blev 1722 Viceprovst for Baarse Herred. At Mag. Zakariasen Schyø har været en ualmindelig duelig og betydelig Mand, har Redskriveren heraf for en halv Snes Aar siden erfaret af en 91 aarig gammel Kone, som kort efter døde, da hun ofte talte om den „gode Mester Hans“, som

¹⁾ Baarse-Hammer Herreds Thingprotokol i Gehejmearkivet.

hendes Farmoder havde fortalt hende meget om. Hans Personlighed har Traditionen saaledes vidst at bevare i omtrent 150 Aar, og efter hoard der fremgaar af Præste-Arkivets Optegnelser, Kirkebøger o. L. har han baade været en myndig men god Mand. I hans Tid var Sognet efter Prins. Georgs Død og Krongodssets Overdragelse til Ryttergods stærkt belagt med Rytteri, der foruden andre Voldsbandlinger vare „frække Pigerpøvere“. I hans Embedstid, 21 Aar, stod da ikke mindre end 65 Personer, hvoraf de fleste vare Ryttere, aabenbar Skrifte, navnlig for Synd imod det 6te Bud. Men var Mag. Schygs en alvorlig og streng Mand mod Overtrædere af Guds Bud, var han ikke mindre kjærlig mod, de fattige, saaledes opdrog han flere fattige Børn i Præstegaarden og Lallet af de Børn, som hans Hustru og Døtre holdt over Daaben, er overordentlig stort. — Om han har været en driftig Landmand, eller det har haft andre Grunde, at han holdt en usædvanlig Mængde Folk, vides ikke, men 1720 nævnes leilighedsvis Magister Schygs Ruff, Karl, Dreng, Lærker, Røgter, Stuepige, Koffepige, Bryggerispige og Syppige — en betydelig Husstand for en Præst. — Af sine Embedsbrødre var han meget anset og havde, som det synes at fremgaa, stor Indflydelse paa dem. — Tilblivelsen af den i hans eget Hus den 24de Juli 1710 stiftede Hjælpekasse for trængende Brødre i Herredet er vistnok udgaaet fra ham. Her enedes man da om, hver Sommer-Konvent at indsfyde 1 Sldr. i denne Kasse til Hjælp for Brødre, der enten ved Uheld paa Kreaturer, ved Ildebrand eller langvarig Sygdom var kommen i Betryk. Naar Kapitalen var opvokset til 200 Sldr., skulde Renten deraf uddeles til Skolehjælp eller anden nødtørftig Underholdning for et af Præsternes Børn — eller tilsfyde en eller flere fattige Præstenker. Bestyrelsen skulde forestaaes af Herredsprovsten og 4 af de ældste Herredsbrødre. Ved senere Konventer fremkom flere for Foretagendet gavnlige Bestemmelser, som f. Eks.: Naar nogen af Herredsbrødrene arbejdede over 100 Rdlr., da at indsfyde 1 Rdl. af hvert 100 Rdlr., at „Successor indbetaler 1ste Gang 4 Rdlr. til Kassen“; „naar nogen Broder indtraadte i nyt Egtekab, betaltes 1 Rdlr. til Kassen“. Foretagendet viste sig gavnligt og bestod i mange Aar. 1772 ejede Konventet i Kapitaler 500 Rdlr. og en kontant Beholdning af 125 Sldr. 2 Mk. 8 ß., da dens mangeaarige Formand, Mag. Schygs Svigersøn, Mag. Provst Lerpager i Mehrn døde. — Mag. Zakariasen Schygs døde den 11te Septbr. og

blev begravet den 22de Septbr. 1727, 59⁵/₁₂ Aar gl. Hans og Hustrus Navne med Aarstallet 1715 pryde Kanten af Kirkens Døbefad, rimeligvis anbragt ved en Reparation deraf.

Med oven nævnte hans Hustru, som i flere Aar overlevede ham, — hun boede hos Svigerjennen Provst Lerpager i Mern — Magdalene Hendriksdatter Lafréns, Datter af Raadmand Hendrik Lafréns i Næstved, der døde 1715, 75 Aar gammel, havde han Børnene:

1. Salarías Schyø, født i Hjembæk, blev Regimentsfriver i Næstved.

2. Ane Hansdatter Schyø blev 9de Septbr. 1721 gift med Hr. Laurids Lerpager, Sognepræst til Mehren og fra 1736 Provst over Baarse Herred. Han stiftede 1758 et Legat paa 100 Eldr. til Mehren Sogns fattige.

3. Susanne Hansdatter Sak. Schyø, gift den 22de Novbr. 1725 med Sgn. Niels Afsing, fgl. Leverandør.

4. Dthilia Magdalene, gift den 5te Septbr. 1727 med Hans Hendrik Crone, Forstander paa Pdsthuset udenfor Rjøbenhavn.

5. Ludum Wilhelm, døbt i Snefere Kirke den 7/10 1711 og begravet den 2den Avg. 1712.

10. Hr. Johan Johansen Neergaard, Søn af Johan Thomsen Neergaard, Ejer af Fuglebjerregaard og senere af Ørevens Bænge ved Næstved, er født 1695. (Wiberg har urigtig Aarstallet 1697) blev Student fra Næstved Latinskole 1716 og Cand. theol. den 20de Juni 1718 med Laudabilis, blev den 29de Decbr. 1720 kaldet til Schyø's Eftermand, men var kun i 2 Aar Sognepræst til Snefere Menighed, da han ynkelig kom af Dage. Eraditionen, som har bevaret hans ulykkelige Død, fortæller, at Pastor Neergaard var reben ned til Mølleren i Aftovs Mølle, Hr. Kristen Bertelsen Sehested eller Sigersted, med hvem han holdt megen Omgang, for at højtideligholde Mortensaften, vistnok i et temmelig livligt Lag. Som sædvanlig red han afsted paa sin store forte Hingst. Da han ud paa Natten red derfra og var kommen til Aafide By, foer daverende Mikkel Mikkelsens (nu Gdn. Nr. 5) 2 store glubke Hunde ud imod ham, hvorved Hingsten blev føy og kastebe Præsten af, men saa uheldig, at han ikke fik friggjort sig for Stigbøjlen, men blev slæbt ved denne gennem Aafide By omtrent op til Snefere, hvor han under Kirkebrinken først blev fri-

gjort, derved at Stigremmen brast. Da Hingsten, der kom galopperende hjem i Gaarden, var uden Rytter, anede man en Ulykke og udsendte i Hast Folk med Lygter for at lede efter ham, og man fandt ham da paa før nævnte Sted, næsten livløs og sømmende i sit Blod. Man lagde ham varlig paa en medbragt Stige og bar ham hjem, men han døde saa Dage efter af sine frygtelige Saar. — Overtroen, der altid har travlt ved overordentlige Begivenheder, lod Hingsten fra den Tid blive aldeles vild og ustyrlig; hver Morgen stod den i Stalden skumhvid af Svøb med oppilede Næseboer og lynende Djne. — Eftermanden i Embedet, fortsætter Sagnet, købte den paa Auktionen efter Neergaard, og han var den eneste, der i nogen Tid kunde ride den, men til sidst blev den aldeles ustyrlig og maatte dræbes. — Saa vidt Sagnet! — I Kirkebogen findes anført: „Den 21de Novbr. 1729 begravedes Velærværdige Hr. Johan Neergaard, fordm Sognepræst ved Snefere Menighed, ætatis 34 Aar gammel (altsaa født 95). Kom af Dage ved en ulykkelig Hændelse, blev slaaet af Hesten og hængende udi Stiebøjlen og bragt næsten død hjem.“ Hans Hustru var Barbara Cathrine Neus, født 1702, hun overlevede ham i mange Aar og døde først 12te Jan. 1789. Med hende havde han Børnene:

1. Mogens, døbt i Snefere Kirke i Aug. 1727, død i Oktbr. 1729.

2. Johan Hendrik, døbt sammesteds den $\frac{2}{8}$ 1729. Baare, til Daaben af Bedstemoderen Hr. Johan Thomsens Kirkrift paa „Grefvensvænge“, Faddere Hr. Johan Thomsen Neergaard selv, Johannes From, Sognepræst til Kummerup-Fuglebjerger (Evoger), Christen Bertelsen Schesteb, Aftov Mølle, Monfor Thomas Neergaard og Tomfru Anne Neergaard (Præstens Broder og Søster).

11. Hr. **Andreas Gerhardsen Bonsach**, Søn af Gerhard Jochumsen Bonsach, der 1687 var Præst i Karlslund-Karlstrup ved Kjøge, og senere forflyttedes til Trondhjem i Norge, er født i Trondhjem 1696, dimitteredes privat til Universitetet 1713, hvorfra han tog Embedsøksamen den 9de Marts 1715 med Laudabilis. Om hans Virksomhed i de første 15 Aar efter hans Dimission har det ikke været os muligt at skaffe nogen Oplysning; han har muligen været Lærer ved en eller anden lærd Skole; thi efter at være kaldet til Sognepræst for Snefere Menighed den 24de Febr.

1730 ordineredes han 21de Marts s. A., saa at han altsaa ikke tidligere har haft præstelig Virksomhed. Efter omtrent i 16 Aar at have været Sognepræst hersteds, døde han 25de Novbr. 1745 i en Alder af 49 Aar, efter i 1½ Aars Tid at have haft en Medhjælper i en Kapellan Groos under en længere Tids tiltagende Svaghed.

Pastor Bonfachs Navn erindres endnu af meget gamle Folk; thi efter Traditionen var han en af de Præster, der havde gaaet i „den forte Skole“ og kunde baade mane og vise igien¹⁾. Mere sikkert er det derimod, at han har været en dygtig og kundskabsrig Mand, derpaa tyder den klare og flydende Stil i den af ham begyndte „Kirkenes Dagbog“. Han indrettede den første ordentlige Fattigforsørgelse her i Sognet, saavel for gamle og svagelige Menneffer som fattige Børn, der ellers gik om fra Sogn til Sogn for at tigge deres Livs Opbold; det ansøres nemlig først fra hans Tid, at vedkommende „nød de Fattiges Kost“. Og at han havde Sans for Bondestandens Oplysning, erfares af Kirkenes Dagbog i de Bestræbelser, han i Forening med den dygtige Herredsprøvt, Mag. Xerpager i Mehrn, foretog sig for at skaffe Sognet endnu 2 Skoler foruden den kongelige Skole i Snefere, da det i deres

¹⁾ Traditionen lader Dr. B. mane sin Formand, Pastor Neergaard nedovre i Kirken, lige nedens for Alteret, eftersom han aldrig kunde faa Fred for hans Spøgeri, men endog drev det saa vidt, at han en Højtidssdag slog B. Messebogen ud af Haanden, da han stod for Alteret, men da blev Bonfach vred, isærte sig fuldt Ornat og gik i Midnattstimen over i Kirken, hvor han efter en lang og besværlig Kamp overvandt hans Gjenfærd og manede det saa dybt ned i Jorden, at man aldrig siden mærkede noget til Neergaards Spøgeri; thi det var ikke alene Pastor Bonfach, men ogsaa dennes Folk, som lede Overlast ved N. s. „fæle Spøgeri.“ — Ligeledes manede B. et Spøggelse ned, der drev sit Uvæsen paa Kirkegaarden, og ofte saas læggende sig ud over Kirkegaardsmuren og forsvækkede vejfarende.

Opaa hans Død har Sagnet udmuget; det fortælles nemlig, „at der blev „vundet Stav“ om ham ved „Baadebroen“ (ved Blangsløv Mark), og at han her blev slaet ihjel“. — Efter sin Død skal han i mange Aar have gaaet omkring som en hvileløs Mand, og skal oftere være set isørt fuldt Ornat spaserende fra „Baadebroen“ op til Snefere, hvor han pludselig forsvandt ved Kirkegaarden. Min Hjemmelsmands Farbroder (Gaardmand i Kaside) skal saaledes som ungt Menneffe have set ham en tidlig Morgenstund, da han kom fra Blangsløv, hvorhen han havde været for at hente nogen Medicin til en syg Hest. Det var i en Eng syd for gl. Snigaard, han stod i fuldt Ornat og hvilede sig med begge Armene lagt over Ryggen af en Ro, men forsvandt, da han kom nærmere.

Skrivelse til Stift-Amtmand, Baron v. Bersdorff af 27de Marts 1737 — her efter Kirkens Dagbog — hedder: „at da Snefere er et stort og vidtløftigt Sogn, saa behøves der i samme efter vore ringe Løn 2 nye Skoler foruden den kongelige, som staar i Snefere, saaledes at ingen i Menigheden kan med Føje have at bevære sig, at de jo kan, om de vil, lade deres Børn saaledes magelig søge en eller anden Skole.“ (Se i øvrigt mere herom under Skolevæsenet.) Skjønt Ungdommens Dplysning saaledes laa ham særdeles paa Hjertet, bleve hans Bestræbelser for at skaffe denne Fremgang ikke kronede med Held; Sognet fik ikke de ønskede 2 Skoler, og Ungdommens Undervisning led derunder. Biskop Hørsleb, som visiterede i Snefere 1740, „fandt vel Ungdommens Læsning ulastelig, men den fattedes Dvælse i at forstaa det læste“. Dog turde denne Dom kaldes gunstig i hine Tider, da Dplysningen blandt Almuen var i sin Begyndelse, og der ofte paa Landemoderne føres langt stærkere Klager over disse Forhold.

I Pastor Bonsachs Tid afbrændte Præstegaarden 1738; der findes endnu i Kullestuen (i søndre Lønge) en sønden Ege-Bjælke, der skal skrive sig fra den afbrændte Præstegaard.

Med sin Hustru Ingeborg Astoria . . . . ., senere gift med Pastor Daniel C. Plum i Baarse, havde han Børnene:

1. Anna Dorothea, ikke født i Snefere, nævnes 1744 og 45 oftere som Gudmoder ved fattige Børns Daab.
2. Geert (Gerhard), døbt i Snefere Kirke 6te Søndag efter Trinitatis 1732, begravedes 19de Septbr. f. A. i Kirkens Sakristi.
3. Marie, døbt her 21de Januar 1734, begravet 8de Juli 1738.
4. Kristin, døbt 22de Febr. 1737, døde saa Uger efter og begravedes ogsaa i Kirkens Sakristi den 22de Marts.
5. Maren Kirstine, hjemmedøbt 2den Marts 1740. Daaben konfirmeret i Kirken i April af Provst Lerpager. Som Faddere (Bonsachs Dmgangsvenner) nævnes: Præsterne Hr. Bivild, Baarse, Hr. Bohmand, Præst, Mag. Fritz i Allersløv, Hr. Rung i Udby, Hr. Knud Berg, Ewerdrup. I sin langvarige Sygdom havde Pastor Bonsach, som foran anført, til Medhjælper i Embedet, Kapellanen:

Hr. Andreas Groos (her efter Imm. Barfods Holland-Falkters Gejstlighed. 1ste Del, Pag. 143 o. flg.).

Andreas Groos er født i Sofiegade paa Kristianshavn den 13de Aug. 1714 og opkaldt efter sin Morfader. Faderen Anders Mogensen Groos var Bæver, Moderen Marie Engel var af en tyff Præstefamilie fra Brunsvig. Før han blev født, havde hun lovet at holde ham til Bogen, om det blev en Søn, og hun holdt sit Løfte. Først fattes han i dansk Skole paa Kristianshavn, men da hans Lærer Ulff Andel Klagede over hans langsomme Nemme og med-handlede ham ilde, blev han taget derfra og i sit 10de Aar sat i Frue Skole i Kjøbenhavn. Dglaa her viste han sig i Begyndelsen meget tungnem, men tillige saare gudhengiven, hvorfor han maatte døje megen Spot, men herved steg bestandig hans Trang til at bede, og han pleiede stadig at gaa ind i Frue Kirkes Kapel, dels for at bede og dels for at lære sine Lektier, hvorfor han i Skolen fik Navnet „Kapelmeesteren“. Med Aarene blev han flinkere i Skolen, saa at han endog sprang 4de Lektie over. Dette kunde han imidlertid ikke taale, og han fik for gode Tanker om sig selv, blev skjædesløs, forfaldt til Spil, ja kom endog i Mesterlektion i en „Fortræd“, der nær havde forhindret hans Dimission, og først $\frac{1}{2}$ Aar efter indskreves han som Student i Decbr. 1734, hvor han stod sig godt ved Prøven og tog i Maj 1735 Exam. philosophicum med Laud. Han maatte nu hjælpe sig frem ved Informationer, fik Kysten paa Kommunitetet i 5 Aar og i 2 Aar Walfendorffs Kollegium, tog saa $\frac{13}{8}$ 1740 Embedsksamens med Laudabilis, prædikede for Dimis $\frac{7}{6}$ 1741 (Laud) og ordineredes 4de Septbr. 1743 af Biskop Hørsleb, efter at være kaldet til Skibspræst, men da Flaaden ikke kom ud, tog han ud til Præsten Hr. Bonsach i Enefere, hvor han var fra 17de Juli 1744 til dennes Død 25de Novbr. 1745; derefter tog han til Mag. Gamborg i Greve, som han straks forlob, da de ikke kunde komme ud af det sammen, var dernæst nogen Tid hos Hr. Colbing i Brøndby og siden hos den gamle Bagge Nielsen i St. Heddinge. Han blev nu Skibspræst paa Fregatten „Jalster“, der gik til Algier i Sommeren 1747, kom hjem 9de Decbr. s. A. og opholdt sig Vinteren over i Kjøbenhavn. Næste Sommer fulgte han som Skibspræst Frederik d. 5te til Norge paa Fregatten „Nældebladet“. Ved Hjemkomsten bleve alle Skibspræsterne befordrede undtagen Hr. Groos. 1749 var han atter Skibspræst (paa „Delmenhorst“) og laa derefter hele Aaret 1750 i Kjøbenhavn og søgte Embede. men for-gjæves. 1751 fik han Ordre til en ny Rejse med „Jalster“, først

gik de til Marokko, dernæst til Algier og Tunis og sejlede derefter 1 Aar omkring i Middelhavet. Da Eskadren laa paa Saffias Reb, opstod der $\frac{3}{8}$ 1753 Ild i Skibet „Falkster“, der sprang i Luften med 200 Mand. Groos var samme Morgen taget over paa Skibet „Doffen“ for at tage Konfulen m. fl. til Alters og blev saaledes frelst, men mistede alle sine Giendele og blev nu sendt hjem, hvor han lykkelig ankom til Kjøbenhavn 25de Juli 1753. Han flyttede straks til sin Ven Braem, Præst ved Børnehuset, men da denne kaldedes til Præst i Korsør, flyttede han til Børnehusets Kasserer, Frederik Rasch og søgte med al Iver Befordring i Varene 1754—56, bestandig forgjæves. Imidlertid forrettede han oftere i Sommeren 1756 Prædiken for Hr. Mathias Hvijsendahl i Frue Kirke og kom derved i Berøring med Biskop Harboe, som næste Foraar $\frac{25}{8}$ 1757 sendte ham til Søllerød for at bestyre Embedet for Hr. Herman Treschow, der var paa en Norgesrejse, hvorfra han ved indflydelsesrige Belynderes Hjælp befordredes til Embede, hvorefter han saa længe havde suffet, idet han 5te Septbr. 1757 kaldedes til Præst i Aastrup paa Falkster, men døde allerede 26de April 1759, ca. 45 Aar gl. Han skal have besiddet et ualmindeligt Kjenndskab til sin Bibel, baade det gamle og nye Testamente, kunde hele Kapitler ordret udenad og vidste fra mange Sprog at hente eregetiske Dplysninger dertil. „Han var et sørgeligt Exempel paa den Lids geistlige Befordring, hvor Kandidater med Non cont. lige fra Eksamenbordet bleve kaldede til Adjunkt og Eftermand hos Fader eller Bedstefader, naar de blot havde gjort et eller andet naadigt Herkskab deres Opvarning“, saaledes slutter Barfod sine biografiske Meddelelser om ham.

12. Hr. **Peder Nielsen Agerbech** er født i Varde 1715, hvor Faderen Niels Agerbech var Hjulmand, Moderens Navn var Ane Andersdatter. Som Barn udmærkede han sig ved stor Lyft til Læsning, hvorfor Forældrene satte ham i Ribe Latinskole, men det gik kun langsomt med Studeringerne; thi først 21 Aar gammel blev han Student 1736, og 7 Aar efter tog han den 4de April 1743 Embedsælsamen med Haud. Desto heldigere var han med sin Fjorremmelse; thi 1ste Maj 1744 kaldedes han til Sognepræst for Slagille og Bjernebe Menigheder ved Sorø og ordineredes 24de Juli s. A., hvorfra han efter 1½ Aars Virksomhed kaldedes til

Sognepræst hersteds, ogsaa den Gang et af Landets største Landsby-Præstefald. Denne hurtige Befordring maa sikkert tilskrives hans formaaende Svigerfader Nikolaj Brorson, Sognepræst ved Nikolaj Kirke i Kjøbenhavn, Broder til Biskop Brorson i Ribe, og en af Hovedmændene for den pietistiske Retning i Kirken, hvorved pietistiske Præster vare i særdeles Naade, og hurtig befordredes til gode Embeder, og at Pastor Agerbech var en ivrig pietistisk Præst, fremgaar noksom af Optegnelser i Kirkens Dagbog, Kirkebogen og af andre Optegnelser af ham, saaledes have vi fundet, at han samme Aar som Forordningen mod Bøndernes „Riben Sommer i By“ udkom 1749, der var Ietsaget af Klokketimen, forbød begge Dele. Traditionen beretter ogsaa, „at al Lyftighed var ham en Lorn i Øjet, og dem, der forsømte Gudstjenesten mere end en Søndag imellem, maatte staa i Gæbestoffen udenfor Baabehuset, hvilken Straf ikke sjælden blev anvendt i hans Tid“¹⁾. — Dog var han efter alt, hvad skjønnes kan, en duelig og from Mand, og Ungdommens Undervisning laa ham meget paa Hjærte; Biskop Harboe, som visiterede her den 23de Juni 1755 fandt „at Lærernes Flid paa Ungdommens Undervisning kjendelig kunde spores.“ — 1749 var Bispen meget misfornøjet, „hvorfor Forældrene alvorlig paamindes om at holde deres Børn til Skole og Overhøring“.

Med sin første Hustru Ane Kristine Brorson (Wiberg har Anna Christine Brorson) død 1ste Juni, begravet den 7de Juni 1753, havde han Børnene:

1. Kristian Peter Br. døbt den 17de Marts 1747, baaren til Daaben af Svigerinden Agnete Kathrine Br., Faddere: Svogrene Kristian. Johannes og Peter Brorson, Studiosi.
2. Nikolaj, døbt Onsdagen den 30te Oktbr. 1748.
3. Barbara Agnete, døbt 22de Maj 1750, baaret til Daaben af Md. Ny, Dndløse (en Svigerinde); Fadderne vare: Hs. Højærværdighed Hr. Nikolaj Brorson til Nikolaj Kirke i Kjøbenhavn, Hr. Johannes Brorson, Kapell. sids. (sidsin. Søn), Pastor Ny, Dndløse.
4. Anna Kristiane og
5. Charlotte Marie, døbt $21\frac{1}{6}$ 1751, døde f. D., begravedes 26de næstester.
6. Johanne Katrine, Daaben foreglet indført.

¹⁾ Helligdagsforordningen af 1735 bestemte Bøde for Overtrædelse af Sæbaten, i Mangel af dennes Erlæggelse sattes den staldige i Gæbestoffen.

7. Broder Br. begravedes 3dje Maj 1753, Moderen død i Barfælseng den 1ste Juni, men „19de Oktober ægteviede Provst Lerpager i Mehren mig som Sognepræst i Snefere, Peder Agerbech, til Somfru Elizabeth Sofie Aggerup, Datter af Pastor Hans Nielsen Aggerup i Magleby paa Møen, Forlovere vare Christopher Zimmer, Sognepræst til Donnamarie i Holland og Fr. Johannes Nikolajsen Brorfen, Sognepræst til Pedersborg i Sjælland“.

Med hende Børnene:

8. Johannes, døbt $^{11}/_{12}$ 1754, død den 5te og begravet den 11te Maj 1756.

9. Hans Abolf Pedersen Agerbech, født $^{21}/_{11}$ 1755, Student fra Frederiksborg 1772, Hører sammesteds, Cand. theol. 1782 med Haud, 1786 residierende Kapellan i Faaborg og $^{14}/_{11}$ 1794 Sognepræst til Skjæbjerg og Orte i Odense Amt, død $^{6}/_{9}$ 1799 — Fader til Hans Agerbech i Øster Hæsfinge paa Fyen, Forfatter af Salmen: „Uforfagt, vær paa Vagt“.

10. Niels Kristian, døbt 16de Maj 1757, begravet 22de Marts 1760.

Agerbech døde den 1ste og begravedes den 8de Avg. 1760. Hans Enke giftede sig 1763 med Daniel Clausen Plum, Sognepræst til Baarsø-Velbringe Menigheder, og døde 12te Januar 1784. Hun skjenkede 500 Rdlr. til Baarsø Sogns fattige, der indestaa i Baarsø Kirke, konf. $^{27}/_{10}$ 1775.

13. Fr. Peder Mathisen Radich ¹⁾ er født i Nysted paa Holland, den 9de Novbr. 1706, hvor Faderen Mathias (ell. Morten) Hansen Radich var Skipper, Moderen hed Ane Pedersdatter. I sin Ungdom var han i flere Aar Skibsbreng, indtil han, 18 Aar gammel, blev sat i Nykjøbing Latinskole p. F., hvorfra han dimitteredes til Universitetet 1731 og efter 7 Aars Studering hersteds tog Embeds-eksamen den 1ste Juli 1738 med Non cont., blev derpaa personel Kapellan i Drammen den 4de Septbr. f. N.; herfra kaldedes han 5te Juli 1743 til Præst for Bjørsløv og Ørding Menigheder paa Mors og ordineredes først nu 16de August f. N. Efter 17 Aars Virksomhed dersteds kaldedes han 24de Oktbr. 1760 til Sognepræst for Snefere Menighed, døde den 17de og begravedes den 24de Januar 1783. I Kirkebogen findes anført: „Præbiken, som

¹⁾ Saaledes kaldes han i Kirkebogen hersteds, Dr. Wisberg kalder ham Peder Mortensen Radich.

forrettedes af Herredets Provst, Hr. Ditzel (i Øster Egesborg) blev den Lekt tagen af Davids Salme 62, Vers 2: Min Sjæl er alleneste stille til Gud, fra ham kommer min Frelse." — Efter Foranstaaende synes det at fremgaa, at Hr. Radich har været en stille og gudfrøgtig Mand, imidlertid har han næppe været synderlig virksom i sin præstelige Gjerning; thi Biskop Harboe, som visiterede her 1771, „fandt den voksne Ungdom at være noget tilbage". — Derimod synes han at have vist større Iver og Dygtighed i Retning af Landmand; thi samme Aar, som Forordningen om Ubskiftningen og Fællesfabels Ophævelse udfom 1780, blev ved hans Foranstaltning Snefere Præstegaards Tilliggende opmaalt af Landinspektør Krojel, og samme Aar udskiftet af Fællesfabet med Bøndernes Jord af Landmaaler Wittus Ebinge. Arealet beløb sig til 66 Adr. 2 Skpr. 1 Fdkr. $1^{46}/_{125}$ Alb. og herfor modtog Embedet en samlet Jord ved Præstegaarden af Areal 51 Adr. 1 Skp. 1 Fdkr. $1^{652}/_{875}$ Alb. samt en samlet Græsgang i „Skovens Indelukke" paa Birkenose ved Baarse Skjel af 14 Adr. 4 Skpr. 1 Fdkr. „ $3^{33}/_{875}$ Alb., der var en nylig ryddet Skovplads, hvorfor dog Embedet ved Byens Ubskiftning af Fællesfabet 1803 erholdt en Jordbld paa 8 Adr. Land („Nymarken") umiddelbart op til det først nævnte Areal, saaledes at det samlede Areal nu udgjorde $60^{13580}/_{14000}$ Adr. Land med Præstegaard og Have. Optegnelsen heraf skyldes en Informator Schmidt hos Pastor Radich, der ogsaa meddeleer, at Omfostningerne herved beløb sig til 12 Ablr. 2 Mk. $7^{73}/_{1000}$ f.

Med sin Hustru Helene Sofie . . . . . havde han Børnene

1. Benedicta Martinetta, født i Hjørsløv paa Mors 1754.

2. Edoard Røring R., født sammesteds 1756, var efter Faderens Død i flere Aar Forpagter af Raadegaard i Ewerdrup Sogn, hvor Børnene Benedicta Martinetta (1793) og Johannes (1795) efter Ewerdrup Kirkebog ere fødte ham, og hvor hans Moder i flere Aar opholdt sig.

3. Johannes, født 1760, var 1783 Fuldmægtig i Rentekammeret, men døde vistnok ligesom Søsteren i Begyndelsen af 1790rne.

14. Hr. Johan Ditlev Brandt er født den 6te Januar 1741 i Rjøbenhavn, hvor Faderen var Borger (Rjøbmand), Moderen hed Dorothea Birkerød. Brandt blev Student 1761 og

theologist Kandidat 29de Juni 1763 med Non cont.¹⁾ i en Alder af 22 Aar. 23de Decbr. 1773 kaldedes han til Sognepræst i Høholte i Fasse Herred og ordineredes 13de Maj 1774. Efter lidt over 9 Aars Virksomhed der kaldedes han til Sognepræst for Enefere, den 26de Mars 1783. Herfra entledigedes han efter omtrent 28 Aars Virksomhed den 31te Decbr. 1810 formedelst Svagheb (Podogra) og tilstodes ved sær kongelig Naade en Pension paa 500 Rdlr. eller omtrent Embedets fulde Løn, den Gang 510 Rdlr., men døde først 25de Maj 1824 hos sin Svigersøn Pastor Lang i Spjellerup og Emerup. Pastor Brandt skildres af de gamle som en særdeles begavet Taler og en i alle Henseender udmærket Personlighed. Han var mild og velgjørende mod fattige, opmuntrede de forfagte, revsede de gjenstridige; han var tillige en dygtig Landmand, der stræbte at fremhjælpe Agerbruget i sit Sogn paa flere Maader, ved Opmunt-ring og Laan faa vel af Sædekorn som Penge. — Overtroiste Folk, som der den Gang fandtes mange af, paastod, at han baade kunde vise igjen og forudsige det tilkommende, ja, en nu afsød, 80aarig gammel Mand, der godt kunde erindre ham, paastod, „at han baade kunde ride og kjøre oppe i Luften, samt at der kun var en eneste Præst i Kjøbenhavn, der var dygtigere end han“. — Saa vidt de gamle, men at han efter den Tid's Begreb har været en dygtig Præst, fremgaar af de Vidnesbyrd, Biskop Valle ved forefaldende Visitationer ($\frac{6}{7}$ 1788, $\frac{3}{10}$ 92, $\frac{31}{7}$ 97 og $\frac{9}{5}$ 1806) har givet ham, saaledes udtaler Biskoppen ved Visitationen 1788: „Den $\frac{6}{7}$ visiterede jeg anden Gang Enefere Kirke og havde megen Fornøjelse af Ungdommen, som svarede med Færdighed og god Forstand, adskillige deriblandt have ret udmærket sig.“ Dr. N. C. Valle.

Pastor Brandt havde en betydelig Del i Oprettelsen af Hjælpe-Enkelskassen 1791 og indgav samme Aar paa hele Præstefabets Vegne i Sjællands Stift Forslag til Vedtægter for nævnte Hjælpe-Enkelskase til det danske Rancelli, hvilke Forslag ophøjedes til Lov, som de vare vedtagne

¹⁾ Da hans Embedseksamen (Non cont.) ikke svarer til hans senere udmærkede Virksomhed, bemærkes det, at studerende dengang kunde indstille sig til Dimission efter alle 3 Grader, jo lavere Grad, desmindre Pensum fordreredes. Det havde sin Betydning især for fattige studerende — og Brandt har muligvis benyttet sig heraf.

paa St. Hans Landemødet i Roskilde 1791¹⁾. Paa Landemødet 1793 vedtoges Brandts Forslag om Ophævelsen af den geistlige Brandkasse²⁾, imod at Præstegaardene takseres eller asfureres i den almindelige Brandkasse³⁾ inden næste Landemøde, vedtaget med 216 Stemmer mod 50.

Med sin Hustru Johanne Kristine Lange havde han Børnene:

1. Ferdinand, født i Røholte Præstegaard 1777, Rancellist i det danske Rancelli 1802.

2. Dorothea Maria, født sammesteds 1778, gift med Theodor Lang, Sognepræst til Enderløv-Vraaby og den ¹⁰/₁₁ 1802, for Spjellerup = Emerup Menigheder i Stevns — død i Søllerød ²⁸/₃ 1848 uden Børn paa Gaarden Karlsminde, hvor Pastor Lang og Hustru henlevede deres Dage efter Entlebigelsen den ¹³/₇ 1831 i en smuk Alderdom under Udvælsen af meget godt mod fattige og især mod deres fattige Familie.

3. Jens Birkerød, født i Røholte 1780, død som Student.

4. Peder Kristian, født den ²⁵/₉ 1785, død ²¹/₉ 1786, begravet paa sin Fødselsdag den ²⁵/₉.

5. Peder Kristian, født ²¹/₁₂ 1788, død ²⁰/₁ 1789.

Pastor Brandt og Hustru ligge begravede paa Enderløv Kirkegaard, hvor der i Kirkens søndre Mur findes indfat en Ligsten med følgende Indskrift over dem:

Johan Ditlev Brandt,
født i Rjøbenhavn den 6te Januar 1741,
Sognepræst for Røholte
og siden for Snefere Menighed,
som døde i Spjellerup
den 25de Maj 1824

¹⁾ Sjællands Præste-Enkeltkasse oprettedes af Frederik den 3dje, den ²⁴/₉ 1662, som gav 1500 Rdlr. hertil, den ²⁴/₁₂ 1660 gav han Præste-Enkerne 1 Rdlr. af hver Kirke i Sjælland; konfirmeret af Kristian den 5te, den ¹⁵/₁₂ 1670

²⁾ Oprettet 1715 af Biskop Worm, der selv gav 500 Rdlr. dertil. Funnats eller Reglement ²²/₆ 1740 efter Forslag af Biskop Hørsleb.

³⁾ Oprettet ved kongelig Anordning af 29de Febr. 1792, Sjællands Stifts geistlige Brand-Societet, oprettet ved Funnats af ¹¹/₁₀ 1741.

ligger her begravet hos sin Hustru
 Johanne Kirstine Lange,
 som døde i Endersløv
 og 12 Aar før ham
 lagdes her til Hvile.

—
 Fred med deres Støv!

15. Hr. Joachim Otto Schack Warthoe er født den 4de Decbr. 1774 i Roest Mølle, Grimstrup Sogn ved Varde. Faderen, Johan Warthoe, var Herredsfoged i Skads, Gjørbing og Malt Herreder. Moderens Navn var Bodil Elisabeth Bjerum. 1791 blev han Student fra Ribe Latinskole og Cand. theol. den 24de Oktbr. 1794, næppe 20 Aar gammel, med Karakteren Laudabilis. Den 1ste Novbr. 1799 blev han kaldet til residierende Kapellan for Nykjøbing, Lobderup og Elfs Menigheder paa Mors og ordineredes 21de Febr. 1800. Efter 10 Aars Virksomhed her forflyttedes han til Sognepræst for Karleby og Boldby Menigheder under Aarhus Stift, og herfra kaldedes han efter kun $\frac{1}{2}$ Aars Forløb til Sognepræst hersteds, hvor han ankom de sidste Dage i Oktober og holdt sin Tiltrædelsesprædiken Allehelgensdag 1810 for en talrig Menighed, hvilken han vidste at bevare usformindstet i de $22\frac{1}{2}$ Aar, han var Ordeis Tjener hersteds; thi efter de gamles Beretning „har der ingen Sinde senere været en saa stærk Kirkegang som i hans Tid“; men Pastor Warthoe var ogsaa en særdeles begavet Læser, saa der sjældn gik nogen Søndag hen, uden at mange eller nogle af Menighedens bevægedes til Læser; men navnlig skal hans Konfirmations- og Digtaler have været i høj Grad indtrængende og bevægende, saa det skulde være en meget ligegyldig Natur, der ikke bevægedes ved disse Lejligheder, hvor han selv saa dybt søgte Mennekets Ufuldkommenhed og Syndighed, saa han ofte med Læser udbrød: „Elskede Menighed! reitter Over ikke efter mit Liv; thi ogsaa det er meget syndigt, men vandrer efter det Guds Ord, jeg forkynder eder!“ — og efter de gamles Beretning levede han desværre ikke noget lykkeligt Familieliv, hvilken Lykke han nok selv for en stor Del forspilte; han havde nok ogsaa andre Fejl, men trods disse har han ved sin mægtige Personlighed, sin gripende Veltalenhed og sin Hjælpsomhed efterladt et æret og elsket Minde i Menigheden, hvis gamle

dvæle med en forunderlig dyb Kjærlighed, saa vel ved hans Person som ved det Ord, han forkyndte¹⁾. — Ved Bispevisitatser erholdt han Vidnesbyrd som den „særdeles dueelige og samvittighedsfulde Lærer for Ungdommen“ . . — Som et andet Vidnesbyrd om hans Anseelse som Præbikant anføres, at da Baron D. Needy-Thott til Gaumø den 22/10 1811 havde erholdt Rancelliets Tilladelse „til at benytte hvilken af sit Godses Præster han vilde, i sin Saligheds Sag“, valgte han Pastor Warthoe. Men denne „Omgang med de store“ var næppe heldig for ham; thi ved den Indflydelse, han herved fik paa højere Steder, erholdt hans Væsen en høj Grad af Myndighed og Magtfuldkommenhed, hvormed han optraadte saa vel i Kommunesager, i Skolen²⁾ som i Privatlivet. — Der var næppe nogen Sag saa svær, at han jo mente at kunne magte den, som han vilde, og naar hans Andragender eller Forsøttlinger ikke straks toges til Følge, plejede han almindelig at udbryde: „Sa, ja! Men skal jeg endnu en Gang skrive derom, skal han (de) „paa min Værelse“ nok komme; til at spørge mig!“ — Det forstaaer sig, at Menigheden som en Følge heraf havde en næsten ubegrænset Respekt for ham, og vovede nogen at staa hans Mening imod, skulde han nok forstaa at bøjse dem.

Med sin Hustru Anna Flye Gylshou, Datter af Apotheker

1) Saaledes erindre flere gamle ikke alene Lektien, men lange Stykker af Lektalen og den af ham holdte Bøn ved deres Konfirmation, saa vel som den specielle Tiltale, han holdt for hver enkelt Dagen forinden, da hanovre i Kirken kaldte hvert Barn op til sig i „Degnestolen“ og gav dem enkeltvis Formaning, Trøst og Opmuntring efter som tiltrængtes. Ogsaa erindres flere Brudstykker af hans Rigtaler over kjære adøds. Ofte endte han disse med Verset: Dine skulde Raad, min Faber, før vi ej udgrænste fan, her som i et Svælg sig taber af vor Visdom og Forstand. Gud, jeg bøjer mig for dig, som du vil, saa ster det mig, gudhengiven vil jeg være, give dig for alting Værelse. Ev. tr. S. Nr. 292, B. 2.

2) Blandt de mange Eksempler herpaa, som ere meddelte os, skal kun anføres et, som er fuldkomment paalideligt:

Amtsskoleinspektionen for Præstø Amt havde atter taget Planen fra 1737 op angaaende flere Stoler i Sognet, nu forøget til 3 nye Stoler, men Pastor Warthoes Modstand forhindrede denne fortrinlige Plans Udførelse; han oplysede den daværende Lærers fortrinlige Duelighed og den indbyrdes Undervisnings Fortrinlighed, foreholdt Direktionen de store Banfærligheder, den samme Aar overgaaede Pengetræfning vilde volde Sognet (ikke ubesøjet) og trods Amtsskoleinspektionens Værelse maatte Sognet nøjes med en Skole til i Skjole, opført 1814.

Andreas Michael Gylshou og Hustru Ingeborg Kirstine Kristensdatter Høldvad i Ribe, født $\frac{7}{4}$ 1776, og til hvem han viedes i Ribe den $\frac{18}{7}$ 1800, havde han Børnene:

1. Ingeborg Kirstine, født 26de Juni 1801, var i mange Aar forlovet med Godsforvalter Kristensen paa Lilsendal, Øster Egesborg Sogn, der kom ulykkelig af Dage, ved at Hesten stejlede bag over med ham i en Grøft og knuste ham paa Stedet. Senere levede hun ugift indtil sin Død 1872 hos Søsteren i Hvejsel Præstegaard.

2. Thommy Elisabeth, født 14de Januar 1805, gift 25de Avg. 1832 med Sognepræst for Nørre Snebe og Ejstrup Menigheder i Aarhus Stift, Dr. Ejler Sofus Wolff, fh. Informator for Pastor Warthoe for dennes Søn; 1849 Sognepræst for Hvejsel og Givstved og senere Provst for Lyrrild-Nørvang Herreder. Deres Egteskab var barnløst; død 1872.

3. Andreas Michael Gylshou, født $\frac{3}{7}$ 1809, var i sin Opvækst en raff Fyr, der gjerne vilde spille Søger og Officer, blev senere Aulæforvalter paa Væksestov, flyttede efter Faderens Død med Moderen til Hjortholm ved Kjøbenhavn, hvor han døde ugift i Aarene 1840rne.

Pastor Warthoe døde den 4de Febr. 1833, 58 Aar gl. Efter Sønnens Død flyttede Enken med sin eldste Datter til Svigersønnen Pastor Wolff, hvor hun indtil 1849 boede i et Hus der i Byen, dette plyndredes $\frac{9}{6}$ 1849 af Hæserne, hvorved hun berøvedes omtrent alle sine Gjenstande, hvorfor Enefere Sogn i taknemmelig Erindring om hende og Mand samlede en Pengesum, der sendtes hende. Efter Svigersønnens Forslyttelse til Hvejsel beboede hun et af denne til hende og Svigerinden tæt ved Præstegaarden opført Hus „Albershvile“, hvor hun døde den $\frac{29}{10}$ 1854, 78 $\frac{1}{2}$ Aar gl., hun ligger begravet ved Døtrene's Side paa Hvejsel Kirkegaard.

16. Dr. **Berthel Mathias Østrup** er født den 18de Avg. 1794 i Kjøbenhavn, hvor Faderen Berthel Østrup var Høvedelsgartner¹⁾, Moderens Navn var Marie Tssensøe. Østrup blev Student 1814 og theologisk Kandidat den 17de Oktober 1822 med

¹⁾ Efter almindelig Beretning hersteds var han Portner.

Karakteren Haud, 1mo; den 20de Aug. 1823 kaldedes han til Sognepræst for Røholte Menighed i Fasse Herred, ordineret den $\frac{9}{10}$ s. A. Efter omtrent 10 Aars Virksomhed kaldedes han efter Indstilling af Baron Reedy-Hott til Gaunø den 12te April 1833 til Sognepræst heriteds, hvor han døde den 24de Marts 1860. Pastor Østrup var ogsaa en særdeles duelig Præst — „en kraftig og omhyggelig Prædikant“ (Wiberg) — hvorvel han ikke kom Pastor Barthoe nær i Begavelse, navnlig havde Menigheden det imod ham, at han vel meget brugte Konsepien ved sine Prædikener. Derimod var han særdeles musikalsk begavet og skal have messet overordentlig smukt; det var da ogsaa ved hans Bestræbelser, at Enefere Kirke fik sit Orgel 1841. Han var en omhyggelig Ungdomslærer og stod i denne Henseende jævnfides med sin Forgænger, holdt ligesom denne Onsdagsprædikener i Fastetiden og katekiserede med Ungdommen hele Aaret igjennem, hvorfor ogsaa denne ved Bispevisitationer omtales som „vel oplyst“ og „omhyggelig forberedt“. Ogsaa i Sognets Anliggender deltog Pastor Østrup med Iver og Dygtighed og var i mange Aar Formand i Sogneraadet, hvor han vel stundom optraadte med Myndighed; men trods dette efterlod han sig Mindet af en dygtig og venligsinnet Mand, hvis livlige og muntre Gemyt vandt ham manges Yndest. Pastor Østrup var tillige en dygtig Landmand, og Præstegaardens Sorder var i hans Tid Mønster paa et vel drevet Landbrug. Ligeledes ombyggede han i Aarene 1834—36 Præstegaardens Udlænger, hvortil han af Stiftets offentlige Midler erholdt 900 Rdlr. til Laans, der forrentedes og afdroges i 12 Aar.

Pastor Østrup døde som anført 1860, 66 Aar gl. Menigheden oprejste ham et smukt Grauminde med Indskrift:

„Dette Minde rejstes ham af taknemmelige Sognebeboere.“

Hans Hustru var Sofie Lovise Benedikte Kristine Fasting, Datter af Amtsforvalter ved Kronborg Amtstue Jens Martin Fasting og Charlotte Christiane Drenbøll, begravet paa Enefere Kirkegaard den 27de Juli 1883 (født $\frac{9}{7}$ 1801). Børn:

1. Charlotte Marie, født $\frac{2}{4}$ 1825 i Røholte Præstegaard, gift den $\frac{6}{9}$ 1853 med Byfoged i Stubbebjerg, Landskingsmand M. C. B. Drenbøll.

2. Sofus Berthold Martin Frederik, født $\frac{4}{9}$ 1827 i Røholte, Løjtnants-Aspirant ved Husarerne, hvor han ved en Døvelse kom til

Skade, nu i mange Aar Bogholder paa Oringe Sindsfyge-Anstalt ved Bordingborg.

3. Henriette Beate Caroline, født 18de Juni 1830, død 28/8 1857.

4. Anna Sofie, født 15de Maj 1833, gift 24/8 1860 med Procurator i Skive Jens Martni Jasting, Søn af Justitsraad, Herredsfoged Jasting i Raskov.

5. Bertha Mathilde, født 2/8 1836, gift 29de Maj 1860 med Sognepræst i Noholte — 1871 forflyttet til Slagelse-Bjerrede — Dr. phil. Frederik Julius Heise, født i Kjøbenhavn 5/8 1820, Søn af Overadvokat, Herredsfoged Heise i Nylfjøbing paa Falkster.

6. Emilie Kathrine, født 12de Decbr. 1839, levede ugift hos Moderen i Bordingborg og nu (1883) hos den ældste Søster i Stubbe-fjøbing.

17. Hr. **Andreas Daniel Andresen** er født den 19de Decbr. 1803 i Sandby Præstegaard ved Ringsted, hvor Faderen Jens Andresen, født i Kjøbenhavn 4de Maj 1755 var Præst fra 1796 til sin Død den 4/11 1822. Moderen hed Stenine Elisabeth Christiane Winther, født 26de Maj 1774. Andresen nød først privat Undervisning hjemme, dels af Faderen, dels af Privatlærere og af sin ældre Broder, der dimitterede ham til Universitetet 1821. Aaret efter tog han philosophicum med Udmærkelse og 16de Oktbr. 1826 theologisk Embedsøksamen med Laudabilis, prædikede sin Fødselsdag, 19de Decbr. s. A., for Dimis i Regentkirken over Gjes. 4de Kap., 1.—3. Vers, hvorfor han ligeledes erholdt Karakteren Laudabilis. Efter i et Aars Tid at have været Privatlærer i Kjøbenhavn blev han 1ste Januar 1828 kaldet til Lærer ved Søetatens Drengeskole i Kjøbenhavn og forflyttedes den 20de Jan. 1830 til Sognepræst for So og Dgby Menigheder i Ribe Stift, helt ude ved Besterhavet. Embedet var stort nok i Areal¹⁾, men hører ellers til de allerringeste i Danmark, hvorvel Præsten tillige oppebærer Kongetienden af begge Sognene. Begge Kirkerne ere „tullede“. 3: uden Taarne, hvad der ofte er Tilfældet i Sjælland, og Dgby Kirke er dertil straaftakt, den eneste i hele Landet. I denne øde Egn virkede han i 9 Aar som Præst blandt

¹⁾ Sognene ere tilsammen 19858 Tdr. Land med 209 Tdr. Hartkorn.

en fattig, men nøjsom Befolkning, hvilken Lid han oftere omtalte med Glæde paa sine gamle Dage; da forflyttedes han 5te Decbr. 1839 til Sognepræst for Ringkjøbing og Kindom Menigheder og blev her den 10de Febr. 1848 tillige Provst for Hind, Bølling og Nørre Herreder; den 2den Juni 1850 blev han Medlem af Lænde-kommissionen for Ringkjøbing Amts søndre Del, indtil ^{31/3} 1857, skjønt han allerede den 2den Decbr. 1850 forflyttedes som Sognepræst til Korsør og Laarnborg Menigheder, hvor han utvivlsomt for sin store og opofrende Nidkjærlighed under Koleraepidemien, der 1859 hjemførte Korsør, den 9de Jan. 1860 hædrede med Dannebrogordenens Ridderkors, og samme Aar, den 9de Juni, kaldedes han til Sognepræst hersteds, hvor han døde den 21de Decbr 1873 og begravedes den 29de næstefter under almindelig Deltagelse af Menigheden, der ikke alene fulgte ham til hans sidste Hvilested, men ogsaa viste deres Deltagelse ved at smykke og oplyse den store Kirke.

Som Forfatter optraadte Andresen 1847 med „Et Forsøg paa en fattelig Fremstilling af det kopernikanske System“, og i Striden mod Dr. Spøren Kirkegaard deltog han 1853 med Skriftet „Dr. Spøren Kirkegaards falske Paaastande“. Foruden flere Smaafrifter om økonomiske Spørgsmaal, Fattigvæsen og Fattiggaaarde etc. skrev han i „Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark“ bl. a. „Om Mormonerne i Egenstrup“. — I 1835 vandt han 3dje og i 1849 2den Præmie af det evangeliske Prædikelegat. Tidens faavel sociale, kirkelige som politiske Spørgsmaal tog han levende Del i, navnlig de to først nævnte. Oprettelsen af Sognets Fattiganstalt 1868 maa især tilskrives hans Bestræbelser, og navnlig havde han i alt, hvad der henhørte under Begrebet Fattigvæsen, en særdeles Interesse og Indsigt, hvad der offentlig erkjendtes ham flere Gange af de højeste Autoriteter.

I sit Liv var han den venlige, retsindige og altid hjælpsomme Mand, og for den fattige og nødlidende stod altid hans Haand og Hjerte aabent, skjønt han aldrig havde kjendt Overflod paa jordisk Gods. Hans Eftermæle er blevet: „Provsten var en god Mand, han gjorde ikke Persons Anseelse!“ — stundom tilføjes: „han var egentlig altfor god, da saa mange lønnede hans Godhed med Utan-nemmelighed“.

Hans Hustru var Hansine Margaretha Maria Groos, født i Ringkjøbing den 13de April 1810, Datter af By- og Herredskriver

Peder Andreas Groos i Ringkjøbing og Hustru Anna Elisabeth Brasen, med hvem han holdt Bryllup den $\frac{1}{9}$ 1842; hun overlevede sin Mand i 7 Aar og døde i Kjøbenhavn 17de April 1880, hun ligger begravet paa Enefare Kirkegaard.

Børn:

1. Jens, født den 7de Aug. 1843, død den 20de April 1870, Stud. med.
2. Elisabeth Anna, født 27de Decbr. 1844, gift 16de Decbr. 1870 med Kaptajn, Redaktør Claudius Madsen i Middelfart.
3. Peder Andreas Groos, født den 9de Febr. 1846, død den $1\frac{1}{2}$ 1868. Cand. theol.
4. Stenine Elisabeth Christiane, født 19de Septbr. 1847, lever ugift i Kjøbenhavn.

18. Hr. Dr. theol. Jens Paludan-Müller er født i Kjerteminde den 8de Febr. 1813, hvor Faderen Jens Paludan-Müller dengang var Sognepræst¹⁾, Student fra Odense Kathedralskole 1831 — hvorfra ogsaa hans 3 ældre Brødre vare dimitterede til Universitetet — Kandidat i Theologien den $\frac{9}{7}$ 1837 med Laudabilis. Den 21de Oktbr. f. A. konstitueredes han som Adjunkt ved Sorø Akademi, fast Ansættelse erholdt han den 17de Oktbr. 1840; blev derpaa 1ste Maj 1847 kaldet til residerende Kapellan ved Budolfs Kirke i Aalborg, orbineret 8de Septbr. f. A. Derfra kaldedes han den 11te Oktbr. 1855 til Sognepræst i Thisted og bestiftedes efter kun $\frac{1}{2}$ Aars Virksomhed her $\frac{29}{4}$ 1856 til Provst for Hundborg-Sillerslev og Vester-Han-Herreder; den 6te Oktbr. (Frederik den 7des Fødselsdag) 1862 hædredes han med Dannebrogssordenens Ridderkors og forflyttedes efter 9 Aars Virksomhed her til Sognepræst for Marvede og Hyllinge Menigheder i Sjællands Stift, 13de Jan. 1864, og endelig kaldedes han 26de Marts 1874 til Sognepræst hersteds. Ved Universitetsfesten den 1ste Juni 1879 promoveredes han til Doctor theologiae, vistnok for hans fortjensfulde literære Virksomhed. Saaledes har han udgivet Skrifterne: „Om Guds Ord“ (1869), „Evangelij Præstegjerning“ (1870) og „Skriften

¹⁾ Senere Stiftsprovst i Fyens Stift og Sognepræst ved St. Knuds Kirke i Odense, død som Biskop i Aarhus 1846.

og Overleveringen" (1871), hvilke have vundet megen Indgang blandt yngre Theologer¹⁾. I Forening med sine 2 Brødre — Professorens og Digteren — har han udgivet „Min Faders efterladte Papirer“. I flere Aar har han været Formand for Roskilde Præsteforvent, hvor han har virket meget for Opnaelsen af en dobbelt Række Prædiketæster til hver Søn- og Helligdag. Som Sognepræst hersteds har han stor Fortjeneste af en mere ordnet Skolegang, der før hans Ankomst led af ikke faa Mangler, lige som Ordningen af og Oprettelsen af 2 nye Skoler i Sognet 1881 samt Opsørelsen af St. Peders Kapel ved Bækkestov Strand for Snesere og Everdrup Sognes østlige Del (indviet ¹⁵/₈ 1878) for en stor og væsentlig Del skylde ham deres Tilblivelse. Ved alt dette har Proosten rejst sig et varigt Minde i Menigheden.

Hans Hustru var Charlotte Christine Virgitte Petrine Tryde, født i Glumsø Præstegaard den 4de Marts 1816, Datter af Stiftsprovst, Dr. theol. og kgl. Konfessionarius Eggert Christopher Tryde, død den ²/₈ 1874. — Børn:

1. Eggert Christopher, født ²¹/₄ 1842, Grosferer, Fabrikant i Kjøbenhavn.
2. Marie Benedicte, født ²¹/₈ 1843, gift med Proprietær Harald Hage, Ejer af Lundforlund-Gaard ved Slagelse.
3. Bernhard Lucian, født ⁶/₁₀ 1845, Student fra Aalborg Latinske, Cand. theol. 1869 med Laud, Slotspræst ved Frederiksborg Slotskirke.
4. Carl Thyge, født ¹²/₄ 1847, exam. jur., Godsforvalter ved Gyldenholm.
5. Lovise, født ²/₈ 1849, gift med Pastor Andersen, Sognepræst til Aldum og Langebov Menigheder, fh. Lærer ved Sølling Seminarium.
6. Sofie Gabriela, f. ²⁸/₁₂ 1851, gift med Cand. phil. Gartner Haar, Drup ved Kjøbenhavn.
7. Johannes Nathanael, født ¹⁹/₁₁ 1853, Student fra Herlufsholm 1872, Cand. theol. 1878 med Haud i. Gr. fra ²⁹/₁₀ 1882 Kapellan hos Faderen.

¹⁾ Nordist Konversations Leksikon.

Inden vi forlade de kirkelige Forhold her i Sognet, ville vi med nogle Ord omtale

St. Peders Kapel

ved Bækkeskov Strand, hvor der skiftevis af Præsterne for Snesere og Ewerdrup Sogne afholdes Prædike-Gudstjeneste for de Sognekirkerne langt bortliggende Beboere i Snesere og Ewerdrup Sognes østlige Del. Efter at der i flere Aar for begge Sognes Vedkommende var yttret Ønske om Opførelsen af et Kapel i den østre Del af Sognene, tilbød Sognepræsterne ved et i denne Anledning berammet Møde i Lappensjø, den ^{26.}10 1876 at forrente og afdrage et eventuelt Laan af indtil 8000 Kr. i deres Embedstid, og efter at man var sikret en Byggeplads hertil ved Bækkeskov Strand af Kammerherreinde Wind, Bækkeskov, indsendtes af den foreløbige Komité ved Provst Paludan-Müller et Andragende til Kirkeministeriet, ledsaget af et Dokument med ca. 100 Underkrifter (66 fra Snesere Sogn), hvori Erangen til og Ønsket om et Kapel til Prædike-Gudstjeneste for begge Sogne udtaltes. Ved Skrivelse af ^{9/2} 1877 tilfod Ministeriet dette med Løfte om et Laan af Stiftets offentlige Midler mod Forrentning og Afdrag i 28 Aar af Sognepræsterne for Ewerdrup og Snesere Menighed. Ved et almindeligt Møde paa Højstolen Frederik den 7des Minde, den 15de Marts s. A. fremkom fra anden Side Forslag om at bygge Kapellet paa et Stykke Jord, tilhørende Gaarden Matr. Nr. 1 a. tæt øst for Sjolte By, men da der ingen videre Stemning var herfor, modtoges den af Kammerherreinden stjævnede Grund med stor

Lisflutning, og Forsamlingen valgte nu en Komité, bestaaende af 9 Medlemmer med Forpagter Crone af Engelholm som Formand, i hvis Haand Ledelsen af Kapellets Opsørelse lagdes. — Komiteen bestemte Kapellets Størrelse til 120—150 Siddepladser foruden 6—7 Allen til Kor, Løndehvælvinger og med foreløbigt Dverflag 6—7000 Kr. Indlevering af Tegning til Kapellet med og uden Laarn samt Barneapparat blev udbudt; der indkom nu flere saadanne, hvoraf Komiteen paa Bygnings-Inspektør Wejstrups (Kolding) anbefaling enedes om at vælge 3 -- Arkitekt Holms, Kjøbenhavn, Murmester Wenzels, Præstø, og Fuldmægtig Paludan-Müllers, Bømmetoft — samt anmode Arkitekt Holm om et Møde med Komiteen for at forsøge, om Kapellet kunde opføres for 8—9000 Kr. Ved dette Møde besluttede man da at vælge Arkitekt Holms Tegning med Dverflag 8000 Kr., der indsendtes til Ministeriet med Resolution om Laanet. Man besluttede ligeledes at opføre Kapellet af Mursten — Baron Thott til Gavnø havde tilbudt Kalkstenene dertil som Gave — og overdrog Murarbejdet til Murmester Wenzel, Præstø, samt besluttede at optage et Laan i Præstø Bank paa 4000 Kr. mod Ration, hvilket ogsaa tilfikkedes den $\frac{1}{8}$ %. — Arbejdet var nu saa vidt fremmet, at Grundstenen kunde nedlægges den 21de Septbr. af Amtmand over Præstø Amt, Kammerherre Bruun paa Kammerherreinde Winds Vegne. Et Dokument i en Glas-Cylinder indmuredes med følgende Indskrift:

„Aar Et Tusend otte Hundrede og syv og Halvfjerdsindstyve efter Kristi Fødsel og i Kong Kristian d. 9des fjortende Regeringsaar lagdes Grundstenen til dette Kapel, som opførtes til Prædike-Gudstjeneste for Beboerne i den østlige Del af

Everdrup og Snefere Sogne.“

foruden Angivelse af, at Grunden var skænktes af Kammerherreinde Wind, Bekkeflov, Kalken af Baron Needy-Thott til Gavnø, at Midlerne vare bekomne ved Laan fra Kirkeministeriet og ved frivillige Gaver, samt undertegnet med Navnene paa de 9 Komité-Medlemmer.

I Sommeren 1878 fuldenbtes Kapellet, som nu blev jiret med et smukt Spir, hvori anbragtes en klangfuld Støbestaalklokke (fra Doctum i Holland), Spiret skænktes af Kammerherreinde Wind, Kapellet maledes og dekoreredes smukt af Malermester Beber, Kjøbenhavn, hvorefter det indviedes ved gudstjenstlig Handling den $\frac{1}{8}$ % 1878 af Herredets Proost, Proost Nielsen i Langebæk.

I Følge Kirkeministeriets Bestemmelse er Kapellet henlagt under Provstefyn, Bestyrelsen er henlagt under Sognepræsterne for Snefere og Everdrup Sogne, senere indtraadte Kammerherreinde Wind deri. Høfsernes indbragte Beløb anvendes til Kapellens Vedligeholdelse, dette gjøres frugtbringende, og aarligt Regnskab aflægges herfor til Herredets Provst.

Sluttelig gives her et sammentrængt Regnskab over Udgifterne ved Opførelsen af St. Peders Kapel, efter Regnskabsføreren, Amtsfuldmægtig Lind.

	Kr.	Ø.
1 Bidrag ved Høyr. Sognepræster for Snefere og Everdrup Sogne (Stiftsmidlerne)	8000	"
2 Gaver. Indkommen ved bortlobning af Hds. Igl. Højhed Arveprinsesse Carolines strikkede Tæppe . . . . . 411 Kr. " D. Kammerherreinde Winds Pengegave . . . . . 300 — " — Indsamlet Bidrag i Snefere og Everdrup Sogne omtrent 1400 Kr., Statsraadinde Wolff 100 Kr. o. fl., tilsammen . . . . . 1861 16 —	2572	16
3 Bidrag fra det Raben-Levegauste Fond	500	"
4 Indkommen i Høfserne :		
1 Kapellens . . . . . 198 Kr. 69 Ø.		
2 Everdrup . . . . . 12 — 28 —		
3 Snefere . . . . . 31 — " —		
	241	97
5 Solgte Grundsten . . . . . 51 Kr. 75 Ø.		
Solgt Kalk . . . . . 13 — 28 —		
	65	03
Summa Indtægt	11379	16
6 Gaver af Materialier etc :		
Grundstenene 230 Kr, Beplantning 100 Kr. . . . . 330 Kr.		
Spiret 1700 Kr., 2 Vinduer af bøgsmiff Glas 200 Kr. af Kammerherre, Gesandt C. Wind i St. Petersborg) . . . . . 1900 —		
80 Edr. Kalk (Baron Thott, Gaunø) à 4 Kr. Ebn. 320 —		
Proprietær Münster, Bredeshave, 5000 Mursten . . . . . 120 —		
Frivillige Lørjser og Arbejdsdage . . . . . 700 —		
Alderbug, Trussfir, 2 Høstager og 1 Tæppe . . . . . 200 —		
Likhnet ved Arbejdet, Rejser, Porto etc. . . . . 600 —		
	4570	"
Ialt Indtægt	15949	16
Udgift.		
1 Renter og Omkostninger af det til Byggeriets Fremme stiftede Laan	275	71
Renter	275	71

	Kr.	Ø.
Transport...	275	71
2. Materialier (Tømmer og Brædder ca. 1200 Kr., forskellige Slags Mursten 2100 Kr.)	3319	06
3. Kirkeflokken 600 Kr., Patentafskat og øvrige Udgifter henved 165 Kr.	765	"
4. Skifertaget med Arbejde (oplagt af Skiferdæcker B. Jensen, Kjøbenhavn)	1224	05
5. Murer-Arbejde (1600 Kr. for Kapellet, Resten for Gulv, Zirak osv.)	1871	19
6. Låmmer- og Smeder-Arbejde (22 Bænke, Alterbord, Prædikestol 668 Kr., Vinduer [Susmann, Kjøbenhavn] 286 Kr.)	1538	87
7. Smede-Arbejde	175	44
8. Malning og Dekorations	800	"
9. Arkitektens Salær	650	"
10. Kjørelse og Arbejde	407	68
11. Senere anskaffet Inventarium (Kirkesangerstol m. m.)	139	16
12. Diverse Udgifter	78	97
I Behold den 1/2 1879	134	03
Summa Udgift...	11379	16

I Efteraaret 1881 opfattes i Kapellet 2 Raskelovne, hvortil Formanden i Komiteen, Forpagter Crone, fh Engelholm, gav 200 Kr.

Efter Kapellets Fuldbendelse overbragte Komiteens Medlemmer ved Forpagter Crone og Sognepræsterne Kammerherreinde Wind Komiteens Tak for hendes rige Gaver. Kammerherreinden ytrede ved denne Lejlighed, at hun haabede, at Ministeriets Tilladelse i den nærmeste Fremtid maatte kunne indhentes til at forrette Daabshandlingen i Kapellet, og lovede da at opfatte den tidligere Døbefont fra Everdrup Kirke, nu i Haven paa Bækkeskov, i Kapellet.

(Forhandlingsprotokollen om Kapelsagen.)

Sluttelig fremsættes her en kort Oversigt over Senere Præst-Embedes Indtægters Forskjellighed i de sidst forløbne 150 Aar til Sammenligning saa vel over Tidens økonomiske Fremgang som de forskellige Præstefamiliers deraf nødvendiggjorte forskellige Levevis. (Efter Kirkens Dagbog.)

I. Snefere Sognekalder 1738.

(Pastor Bonsachs Optegnelser.)

	Estbl.	ƒ	ß.
a. „Tienden forligt med Bønderne i stieppen“, 150 Tdr. Rug. (Kapitelstaft 1738 = 1 Rdbr. 3 ƒ = 2 Sldr. 1 ƒ	337	2	”
Søns har jeg ikke bekommen, har ej heller været vedtagen Skif, men 1 Snes Ug eller 2 Snes efter Gaardens Størrelse, ca 80 Snefe ¹⁾ à Snes 4 ƒ	5	”	”
„Gaafetienden har været helt variable, efterjom de fleste Gjøes dø om Sommeren, dog kan de beregnes til 50 Stfr.“ a 2 ƒ (Pris efter Skiftebrev 1744)	25	”	”
„Lammetienden beregnes til 100 Stfr., skjøndt somme Aar ej nær saa mange“ — 100 Lam à 2 ƒ (1744)	50	”	”
„Oft har jeg ej faaet efter Kongens Forordning, men for strid ej at ivitere annanmit dend, naar dend vaar nogenledis“. (Forordn. af 1740 fastsatte 1 Pd Ost af hver Td St. = 520 Pd Ost, à 2 ƒ, ca	10	”	”
„Rigeledes och med Bier och søll, sommetider in natura, sometider betalt med Penge.“ (1780 betalttes 10 ƒ. af hver Gaard i Smaarebselstiende, kan vel 1738 knapt sættes saa højt). 92 Gaarde à 10 ƒ. = 14 Sldr 24 ƒ (Ost og Ug = 15 Sldr.)			
b. Mensalgods er her intet, heller ingen Annergaarde, men 4 Huse, som giver hver 4 Sldr i aarlig Husleje	16	”	”
c. „De trende Høstidsofre kan beregnes til 30 Sldr. af hver“	90	”	”
„dog — tilføjer Bonsach tager aldt offer Gaanden af“.			
d. Afkønter har jeg beregnet, naar det saar vel, til 10 Sldr., skjøndt ieg veed de aaringer ieg icke nær har naaet det“	50	”	”
e. „Legatum eller Beneficium ved Kaldet intet“			
f. „Præstegaardens Areal kan ej opgives“ (1780 udgjorde den ved Opmaalingen ca. 66 Tdr Land og var beliggende paa 26 forskjellige Steder med Hartkorn 8 Tdr 1 Alb) Heraf er intet beregnet i Indtægt, da den 1801 gav Underballance (!) og sagtens den Gang heller ikke beregnedes til Indtægt			
g. „Ved Præstegaarden er ingen Lørbestjær och kun slet Græsgang, saa er mig Allernaadigt tillagt 6 Skoulæs Brænde“ à 28 ƒ. 2).	2	2	8
Summa Indtægt	585	2	8
Herfra drages:			
„3 Kalbet 2 Enfer (Mag. Schuy og Neergaards) nyder i Pen- sion i reede penge 43 Rdbr 2 ƒ	65	”	”
2 Tdr. Rug a 2 Sldr 1 ƒ	4	2	”
2 Tdr Bjug a 1 Sldr. 3 ƒ 8 ƒ	3	3	”
Summa Udgift.	73	1	”
Igjen Nettoindtægt	512	1	8
= 341 Rdbr. 3 ƒ 8 ƒ.			

1) Efter Kirkens Dagbog fandtes 92 „Defimanter“ eller Forbrugere i Sognet.

2) Kjøpholms Stampenborgs Hift. om Priser.

II. Snesere Sognekalb 1801.

(Opgivet af Pastor Brandt den 18/8 1801 efter forlangt Indberetning af 15de j. M. af Kancelliet til alle Præster i Sjællands Stift „for at kjende Embedernes sande Indtægt“.

	Rdl.	ƒ	ß.
A. „Snesere Præstegaard udfistet, af Fællesskabet 1780, 66 Tdr Land med 8 Tdr Hartorn Bestaffenheden er maadelig, da omtrent 1/3 er sur og udygtig Mosejord, giver ofte Underbalance, hvorfor intet kan beregnes til Indtægt.“			
B. Refusion fra Engelholm for 36 Tdr. Hartorn à 5 ƒ	29	2	13
Do. fra Ballestov for Bredehave Ladegaard, fastsat 18/3 1798 at svares fra Bredehave med 16 Tdr. Byg efter Kapitelskift 1801 = 3 Rdlr. 2 ƒ 12 ß	55	2	„
C. „Tienden af den øvrige Del af Sognets Hartorn, ca. 480 Tdr. beregner Pastor Brandt at have „det ene Aar mod det andet“ 130—150 Tdr. Byg og 100 Tdr. Havre, som han anslaar efter Middeltal til 1)	500	„	„
D. „Kvægtienden svaret efter Forordningen af 7/4 1740. En Gaas af hver Gaard, der have Tillæg, dem der ingen har, ingen Af Vnder svares ingen Tiende, af Grise og Høns ej heller været før i min Formands Tid, da hver Gaard gav 10 ß. i Tiende heraf 1 Snes Væg af hver Gaard samt 1 Pd Ost af hver Td. Hartorn, i alt 60 å	100	„	„
E. Offeret paa de tre store Højtider	90	„	„
F. Afidentset kan ej anslaes højeve end til	40	„	„
G. 4 Huse til Præstegaarden	10	„	„
Summa Indtægt.	824	4	13
Udgifter, som bør frabrages:			
Kongelige Statter og Extrakt af Høllene	80	„	„
Pension til Roskilde Latinskole, Landemodet samt Renter af Kapital i Præstegaarden	30	„	„
Enkøpension paa Kalbet (Pastor Rabichs og Nergaards Enter) samt Præstegaardens Vedligeholdelse	120	„	„
Summa Udgift.	230	„	„
Do. Indtægt.	824	4	13
Netto Indtægt.	594	4	13

Embedet kan vel nedbringes med 40 Rdlr., naar det laveste Tal tages for Kvægtienden (60 Rdlr.), men kan ikke blive som Pastor Brandt opgiver: 510 Rdlr., snarere burde det forhøjes med 150 Rdlr. (Se Korntienden).

¹⁾ Bør nærmere sættes til 650 Rdlr. 1813 opgiver Pastor Warthoe atter Embedets Indtægter og har da 20 Tdr. Rug, 150 Tdr Byg og 150 Tdr. Havre, men da var Udskiftningen tilendebragt og Agerbruget i temmelig Fremgang.

Snesere Sognekald 1847.

(Efter Døggjærelse af Lærer Christophersen, Snesere,
for Pastor Nstrup.)

I. Indtægter.		Rdl.	ƒ	ß.
a.	Korntien den af 77 Gaarde, 8 ¹ / ₂ Huse, Lappensøe Kro, Uftov Mølle, samt Uolsgaarden Bredeshave, tilsammen: 9 Edr. Rug efter Kapitelstægt 1847 5 Rdl. 5 ƒ.	45	2	13
	441 Edr. 1 Stp 1 Fdtr. Byg a 4 Rdl. 1 ƒ 15 ƒ.	1907	"	8
	17 Edr. Havre (leveret in natura) a 3 Rdlr. 3 ƒ.	51	3	3
b. 1.	Smaarebjesl: 1 Snes Væg pr. Gaard a 1 ƒ = 12 Rdl. 5 ƒ, Ost 6 ƒ. pr E. Hartorn 33 Rdlr 2 ƒ	2004	"	8
	Gjæs, ² / ₁₆ Stp. Byg pr. E. Hartorn (gl. Overenskomst) = 12 ¹ / ₂ E. Byg	46	1	"
		54	"	4
b. 2.	Kvægtien de: Lam 60 Rdlr., Kalve 15 Rdlr., Føl 4 Rdlr., Bier 3 Rdlr	82	"	"
	Tilsammen Tiende	2186	1	12
c.	Refusion fra Engelholm	29	2	13
d.	30 a 40 Høstdage (hvede ej alle	5	"	"
e.	Offet og Affidentser efter 10 Mars Gjennemsnit	409	2	11
f.	Uvlingen ca. 59 Edr. Land (med Have og Gaardsplads ca. 61 Edr., hvoraf ² / ₄ ret god Jord, ¹ / ₄ af ringere Bonitet, bels sandet, bels sur Mosejord (med nyt Hartorn 7 Edr. 7 Stpr. 1 Fdtr.)			
	Udbyttet 1847: 98 ¹ / ₂ E. Hvede ¹)	225	Rdl.	" ƒ " ƒ.
	57 Edr. Rug a 5 Rdl. 5 ƒ.	287	-	5 - 13 -
	97 Edr. Byg a 4 Rdl. 1 ƒ 15 ƒ	483	-	5 - 15 -
	109 Edr. Havre a 3 Rdl 3 ƒ.	330	-	2 - 7 -
	Uvlingens Udbytte bliver da	1330	Rdl	2 ƒ 3 ƒ.
	foruden Udbyttet af Kreaturbesætningen, der ikke findes beregnet, men da heller ikke Driftsomkostninger og Folkehøvd er be- regnet til Afdrag, beregnes Netto-Udbyttet til 80 Edr. Byg (1834 - 60 Edr.)	404	"	"
g.	4 Bræstehuse med 6 Behoefseslejligheder a 4 Rdl	24	"	"
h.	En Bankaktie paa 300 Rdl a 4 pCt.	12	"	"
i.	Af Baroniet hidtil i frivillige Gaver 2 Havne Brænde	10	"	"
	Summa Indtægt	3080	1	4
II. Udgifter.				
a.	Kongelige Statter 35 Rdl. 1 ƒ, b. Bankrenter 94 Rdl. 3 ƒ 6 ƒ.	129	4	6
	Læteris	129	4	6

¹) Hveden var det Aar i usædvanlig høj Pris; derfor sættes en Gjennem-
snitspris 8 Rdl.

	Rbl	ƙ	β.
Transport...	129	4	6
c. Expencer 23 Rbl., d. Kommuneskatter ca. 50 Rbl.	73	"	"
e. Præstegaardens Indløsningsfum 175 Rbl. à 4 pCt. Rente ...	7	"	"
f. Entepension 50 Edr. Byg à 4 Rbl. 31 β. 249 Rbl. 2 ƙ 14 β. Penge aarlig 40 Rbl.	40	"	"
	289	2	14
Summa Udgift ..	499	1	4
Summa Indtægt...	3080	1	4
Netto Indtægt...	2581	"	"

Snesere Sognekalb 1880.

(Meddelelsen efter Sognepræstens Opgivelse.)

	Kr.	Ø.
a. Korntienden:		
9 Edr. Rug efter Kapitelstift 1880 à 16 Kr. 04 Ø.	144	36
441 Edr. Byg efter do. do. à 12 — 87 —	5677	68
17 Edr. Havre efter do. do. à 8 — 74 —	148	58
Korntienden ..	5970	62
b. Kvægtienden og Smaarebsel, afløst ved Lov af ¹⁹ / ₂ 1862 == 44 Edr. 2 Epr. Byg à 12 Kr. 18 Ø.	538	97
Tilsammen Tiende ..	6509	59
c. Refusion fra Engelholm	58	94
d. Offer og Afbidensjer efter 10 Aars Gjennemsnit	1135	40
e. Avlingen bortforpagtet mod en Afgift af 3 Edr. Byg pr. E. Land (samt alle kommunale Arbejder, Stjærefoder til Præ- stens Heste, og Langhalm til 6 Halvfags Tæfning aarlig) fun af 55 Edr. Land = 165 Edr. Byg à 12 Kr. 87 Ø.	2123	55
f. Afgift af Jord til Kirkegaard ² / ₂ E. Byg à 12 Kr. 87 Ø.	32	17
g. 4 Præstehuse til 5 Familier à 12 Kr. aarlig	60	"
h. Overskud af Bankrenter	30	"
Summa Indtægt. .	9949	65
Udgifter:		
a. Faste: 1. Kongelige Skatter ca. 250 Kr., 2. Kommuneskatter ca. 250 Kr.	500	"
3. Expencer ca. 80 Kr., 4. Bankhæftelsesrenter 23 Kr. 28 Ø.	103	28
Lateris ...	603	28

	Kr.	Sk.
Transport...	603	28
b. Midlertidige Udgifter:		
1. Entepension, 80 Ldr. Bvg efter Kapitelstift 12 Kr. 87 Sk. ¹⁾ samt Penge 120 Kr.	1029	60
2. Årlig Forrentning og Amortifering af Laanet til St. Peders Kapel	120	"
3. Forrentning og Amortifering af et Dræningslaan fra 1875 paa 3700 Kr. med 6 pCt, hvoraf Sognepræsten udreder $\frac{1}{3}$, Forpagteren $\frac{2}{3}$, 1880 ca.	240	"
	60	"
Summa Udgift...	2058	88
Summa Indtægt...	9949	65
Netto Indtægt...	7896	77

Præstegaarden er gammel, den brændte 1738; Waaningshuset repareret og noget tilbygget i Pastor Brandts Tid. Udsængerne, som anført opført 1834—36 af Pastor Østrup; vel vedligeholdt.

Til Præstegaarden hører en smuk og god Have paa 1 $\frac{1}{2}$ Ld. Land med mange Frugttræer; Kastanie-Alleen er af Pastor Barthoe.

Til Præstegaarden hører intet Lørvestør eller Skov, Baroniets Brænde-levering er ophørt ved Balancen 1874.

¹⁾ Efter Pastor Østrups Enkes Død er Entepensionen bortfalden.

Sognedegne og Substituter

for Snesere Sogn fra ca. 1670 til 1816.

Ved en kongelig Forordning af ²⁰/₁ 1574 af Frederik den 2den bleve alle Degnefald, som laa Kjøbstæderne paa 2 Mil nær i Sjælland, lagte under de latinske Skoler, og Skoledisciplene i den øverste Klasse gif da om Søndagen (eller Dagen forud) ud til Landsbyerne for at forrette Kirkefangaen; de kaldtes derfor Løbedegne. Kirkefangaen i Snesere Kirke besørgeedes da ved Disciple fra Bordingborg Latinskole, indtil Sognet seneft¹⁾ i Kristian den 5tes Tid fik sin faste Degn eller Sæbedegn, hvad der skete overalt, og som Kristian den 5te befalede ved Forordningen af ²⁵/₁₂ 1670, hvorved disses Indtægter, paa lagdes Degnene en aarlig Afgift til Latinskolerne, der senere gif over paa Skolelærer-Embederne, hvor der forhen havde været Degneskole, og som for Snesere Skoles Vedkommende betaltes til Bordingborg Latinskole. Disse Afgifter ere først bortfaldne i den seneste Tid.

Som den første Degn for Snesere Menighed maa vi alt-
saa sætte:

---

¹⁾ Hvor vidt der før 1670 fandtes fast Degn i Snesere Sogn, kan ikke bevises, skjønt det er rimeligt, da Afstanden fra Bordingborg er over 2 Mil. En gammel Dødebog fra 1621, der nu er sporløst forsvunden, vilde muligens indeholde Oplysninger derom. Efter Dr. Rørdams kirkehist Saml. var der flere Steder Sognedegne før 1670.

1. **Wittus Hansen Schreiber**, der i Følge en gammel katholic Messesbog, som blev funden paa Loftet blandt andre gamle Bøger og Papirer efter Pastor Østrup var Degn hersteds 1676, da han i Margenen af nævnte Messesbog havde gjort adskillige Optegnelser om „den skaanske Krig“ og navnlig om Niels Luels Sejrr i Kjøgebugt, samt undertegnet disse med sit Navn. I øvrigt kjendes han kun af følgende Notat i Kirkebogen af 1697 — samtidig funden af Lærer Christophersen, Snesere, —, der viser, at han maa være død 1697: „den 7de Noobr. 1698 begrafuedes forrige Sognebegn's, Wittus Hansen Schreibers yngste Datter Ane Cathrine.“ — Hans Enke — der isøvrigt nævnes i Ewerdrup Kirkes Dødbog 1693 som Gudmoder til Ole Møllers Barn i Bøggese Mølle „Ane Witte Degn's“ — er bleven boende hersteds i nogen Tid, muligt kun Naadensaaret ud, senere nævnes ingen af Familien i Kirkebogen.

2. **Hildebrandt Gabrielsen Bisgaard** var Sognebegn for Snesere Menighed fra Mikkelsdag 1697 til sin Død, der indtraf den 29de Maj 1737. Han er født 1670, og var saaledes kun 27 Aar, da han kom til Embedet her; men han var (eller blev) ogsaa, saavidt det kan skjønnes af de sparsomme Efterretninger om ham, en duellig og anset Mand; thi Johan Hansen Dam, Substitut i Degne-Embedet, anfører: „Anno 1737 Dend 3die Juny Vlef dend Hederlige og Bellærde Mand, Sr. Hildebrandt Gabrielsen Bisgaard, begravet i Snesere Kirke, og hafde da været ved Embedet udi 39 Aar 5 Maaneder, ætatis 67 Aar 5 Maaneder“. — Pastor Brandt, Sognepræst i Snesere fra 1733, der fandt Kirkebogen af 1697 (1ste Gang), „da ingen her vidste, at dend var“, anfører i samme: „Denne Kirkebog er, saavidt ieg skjønner, ført med goed accuratesse af Degnen Hildebrandt Gabrielsen Bisgaard“.

Af hans Familie nævnes i Kirkebogen hersteds:

„Gabriel Thomsen Bisgaard, Degnen Bisgaards Fader, begrafuides dend 23de January 1705.“

„Dend 30te October 1716 Bidsel Carstensdatter Martenes hos Degnen, hans Moder begrafuen.“

„Den 29de January 1706 begrafuedes Degnens Konis Moder Cathrine Mandig.“ — Det synes saaledes, at disse have henlevet deres sidste Dage hos ham.

Bisgaards Hustru Pernille Elisabeth . . . . . overlevede

ham og boede endnu Mikkelsdag 1738 i Snesere, da hun havde en Sag med Eftermanden i Degnekaldet, Hr. Albert Hoffmann, angaaende den hende tilkommende Andel af Degnetraven for 1737, som Hoffmann havde bemægtiget sig. Sagen indstævnedes for Landemødet (se Hoffmann). Senere nævnes hun ikke i Kirkebogen og er rimeligvis fraflyttet Sognet. Af deres Børn nævnes døbt i Snesere Kirke:

1. Hektor Goitfried, døbt den $19/1$ 1699, „Degnen Hildebrandt Bisgaards liden Søn“. — Af Faddere nævnes Præsten Hans Panch i Everdrup, Povel Slussen, Forpagter paa Raunstrup Skovrider Folsach, Lundby o. fl.

2. Gabriel. „Den $7/2$ 1701 døbt Hildebrandt Degns Søn ved Navn Gabriel“ (død den $6/1$ 1705) Faddere: Hr. Panch, Everdrup, Hr. Lauritz Ludichær, Hammer, Hr. Christophør, Bordingborg, alle 3 Præster.

3. Den $30/6$ 1703 en dødfødt Søn begravet.

3. **Albert Hoffmann**, Studiosus, Sognebegn for Snesere Menighed fra 1737 til sin Død 1775, født 1705. — Efter oven nævnte Strid med Formandens Enke om Degnetraven synes han at have været af en temmelig stridig eller dog paaftaalig Natur¹⁾.

¹⁾ Da vedkommende Strid tydeligen opklarer vor Paastand, samt giver afbillige Oplysninger angaaende Degne-Embedets Indtægter i hin Tid, anføres den her (efter Kongsted Kirkes Dagbog ved Lærer Rjør).

„Acta Synodi Dionysianæ 1738.“

Pkt. 3. „Degnen i Snesere, Albert Hoffmann, contra Prousten i Baarse Herred, Hr. Tervager. Citanten, som mødte i egen Person, begjærede, at Procurator Horns indlæg maatte oplæses, som og skeede, Degnen blef tilspurt, om hand vilde efterleve Prouste Rættens dom, men svarede, fordi hand den icke vilde efterleve, derfor havde indstefnet Sagen. Biskopen raadte endnu Albret hoffman at se Sagen i Mindelighed forligt og afsjorbt.

Er derpaa saaledis Kientd:

Degnen Albret Hofman har icke villet tilstaa sin formands Enke Elisabeth afgn. Bisgaards En deel af Degne trafverne for dend tid hendis mand hafde tient, icke heller har ved nogen slags imellem handling villet beqemme sig til mindelig og billig forlig, hvorfor hand er stefnet til Prouste Ræt, som hans Rette Forum, fra hvildet hand icke hafde mindste søje at unddrage sig, da det nu af et Kgl. Restript til Hr. Bifkop Worm af 22de July 1721, Som i Stifftet er bleven Kundgjort, er klart, at Degnens indkomster skal ansees som løn, Saa Rand

hvilket Forhold han ogsaa senere udoftve imod fin Sognepreft, Paftor Agerbech, da han ikke vilde læfe med Ungdommen i den kongelige Skole om Aftenen efter endt Skoletid af Skoleholderen, befalet ved Plakat af 29de April 1740, men bekjendtgjorde ved „Byfens Horn“, „at det haver fit forblivende ved det hidtidige“ — at læfe med Ungdommen paa Omgang i Byerne¹⁾. Med Bønderne fynes han derimod at have levet i god Forftaaelfe, han fkreve Sange og Viser til flere Bønderdøttres Bryllup, hvoraft en meget lang ftal blive anført under Eæder og Skikke her. — Hvor megen Lær han derimod anvendte paa Ungdommens Dplyfning er ikke godt at afgjøre, da de vifiterende Bifkopper Hørfteb 1740 og 49, Hørboe 1771 ftadig „fandt den vokftne Ungdom noget tilbage“, men hertil maa dog bemærkes, at der af de kirkelige Myndigheder arbejdedes ftærkt paa fra Bifkop Hørftebfs Tid at fremhjælpe Dplyfningen blandt Bøndefanden, men at denne ofte ved egen Uforftand og Uvilje til at lade deres Børn føge Skolen forfpildte dette Gode — faaledes „ftod Skolerne ftad ledige den hele Sommer“ klagede der paa Landemødet 1752, og at Skylben for Dplyfningens elendige Standpunkt ofte og mere end billigt lagdes paa Lærere og Degne, turde være indlyfende heraf. At han har haft Anfeelfe fom en dygtig Lærer, erfareft af Kirkebogen,

---

Albret Hofman ej med nogen føye eller ftin paaftaa løn uden fra dend tid hand har faaet Embetet, det og dernæft er bevift og i confefio, at Hildebrand Vißgaard hafver foreftaaet Embetet til 29de May 1737. Alftaa fra høft til høft at regne fortjent $\frac{3}{4}$ deel af Korn lønnen, Endelig det icke af Albret Hofman er bleven negtet, at Degne trafven aarlig beløber til 85¹/₂ trafver Bing, Saa bør Albret Hofman til afgangne Hildebrandt Vißgaardfs Ende erftate og betale $\frac{3}{4}$ Deele af for nefnte aars Degne trafver, efter uvillige Mænds Sigelfe om Travernis giftighed i ftieppen det aar, og det beregnet efter det aars Kirche Kjøb i den Egn, hvorimod han godtgjæves de $\frac{3}{4}$ Deele Penftion af degne kaldet til Bordingborg Skoole, Angaaende Juule Renten hafver det ved Proufte Rættens Dom fit forblifvende og fom da albret Hofmann aldelis Timere (ubefindigt, dumdriftigt) har indftetnet Sagen til Landemøde, faa bør hand erftate fin Contrapart procesftens omftøftning med 10 Rdlr. og til Juftits Caften efter forordningen af 23de December 1735.“

¹⁾ 1738 befalede Degnene at læfe ftittigen med Børnene i Baarfe efter Loven, villigen at lade fig bruge til Katekifation og Undervifning og meft muligten vogte fig for Uderlighed, Forargelfe og Trodfighed, faa fom dermed ikke ftal fee igjennem Fingre, holde Kommunionfs, Kolletts og Tillyfningsbøggerne afurate, samt føre en Bog over Læfningen i Byerne, der hver Uge ftal forevifves Præften.

hvor der nævnes flere unge Menneſter forberedte til Afgangen paa Latinſkoler, ſaaledes 1762 Johan Chriſtopher Selkau, Brødrene Thim o. fl.

Albert Hoffmann døde Suleaften 1775, 70 Aar 5 Mdr. gl. og begravedes den 30te Decbr. f. A.

Han var 2 Gange gift; hans 1ſte Huſtru var Eliſabeth Magdalene Thim, Datter af Degnen Thim i Kallehave, hun blev begravet den 2den Juni 1758. Med hende Børnene:

1. Tripeter Zebulon, født 1738.

2. Inger Cathrine, født 1741, døbt Palmeføndag, baaren af Beſtemoderen, Madame Thim, Kallehave, blev $22\frac{1}{2}$ 1773 gift med Skoleholderen i Vejlsø, Hr. Ole Normann, Søn af Degnen derſteds, Knud Muffen Normann.

3. Hans, døbt 20de Februar 1743.

4. Charlotte Amalie, døbt $\frac{6}{8}$ 1745, baaren af Somsfru Dorothea Bonſach. Blandt Fadderne nævnes Præſten Hr. Groos, hos Sognepræſten, hun døde 1746.

5. Charlotte Amalie, døbt i April 1747.

6. Friederica Jubilæa, døbt St. Hansdag 1749, hun blev $1\frac{1}{7}$ 1768 gift med Skoleholderen i Snesere, Hr. Studiosus Johan Friberic Neumann, der i Eſteraaret 1770 blev Degn i Kongſted, men døde 1772.

7. Sofia, døbt 19de Søndag efter Trinitatis 1751.

8. Eliſabeth Magdalene, født 1754.

9. Johan Chriſtopher, døbt 2den Søndag efter Paafte 1756.

Med ſin 2den Huſtru, hvis Navn ikke findes nævnt i Kirkebogen, havde han ingen Børn. Hun blev begravet Mandagen den $19\frac{1}{4}$ 1770, 57 Aar gl.

4. Hr. **Hans Almſtrup**, født 1734, Kand. i Theologien 1760, Sognebegn for Kholmte Menighed til 1776, da han kaldedes til Degn for Snesere Menighed, hvilket Embede han beklædte til ſin Død den 9de Maj 1816. Han var en færdeles duelig, nidhjør og elſket Lærer for de unge i Menigheden; ſaael Biſkopper ſom

¹⁾ En Svigerinde til Hoffmann, Sofie Thim, tilligemed hendes 2 Brødre Michael Ferdinand og Frederik Carl Thim nævnes konfirmerede i Snesere Kirke 1738, 40 og 49, rimeligviſ opdragte af Hoffmann.

Provfster fandt ved Visitationer „en vel oplyst Ungdom“, hvilket Biskop Valle 1783 tillægger „Degnen Almstrups utrættelige Flid“. I Dr. S. Nordams Uddrag af Biskop Valles Visitationbog¹⁾ af 1799 anføres: „Degnen Almstrup lynger nogenledes, men katekiserer ypperligt“. — Pastor Warthoe, som var Sognepræst i Snefjere ved hans Død, har indført følgende Notat i Kirkebogen: „Han (Almstrup) havde megen Fortjeneste af Ungdommens Undervisning og besad særdeles Kundskaber og roesværdig Nøjagtighed i sit Embeds Styrelse“. Gamle, der som Smaa børn modtog Religions-Undervisning af ham i Skolen, omtale hans Mildhed og Kjærlighed til Børn, hans Livlighed og Glæde ved Undervisningen. Hans Læsegaver maa vissefelig have været ualmindelige, da fornemme Folks Børn langvejs fra nød deres første Forberedelse hos ham sørend Indtrædelsen i en lærd Skole, ja, han skal endog have dimitteret flere unge Mennesker til Universitetet. Flere af disse nævnes konfirmerede i Snefjere Kirke, saaledes fra 1794—96: Wilken Hornemann Heyberg, Peter Sohan Aggerup, Jens Kristian Kroger; som døde, „værende hos Degnen Hr. Almstrup“ anføres: Peter Kristian Arff (død $\frac{20}{5}$ 1797). 14 Aug. gl., Rancelliraad Arffs Søn Rjøge, Inspektør Thorups Søn fra Suelund og Suellinge, Frederik, død $\frac{3}{12}$ 1797 — desuden nævnes mange andre, der nød Undervisning i hans Hus (Apothekernes Sønner i Næstved og Bordingborg). Efter de gamles Meddelelse havde han ofte 10—12 Elever paa en Gang. I sit Forhold var han den jævne og muntre Mand, der altid havde en Spøg til Rede som Opmuntring saavel for andres som egen Modgang; saaledes er det meddeelt os, at det i hans sidste Aar blev ham ikke lidet besværligt at gaa, da han var meget halt. Det skete da ofte, naar han inden Gudstjenestens Begyndelse besværligt arbejdede sig op ad Kirkegulvet, at han indhentedes af en eller anden af Menigheden, som han gav sig i Samtale med; saaledes indhentedes han da en Søndag af en anden halt; han udbrød da straks: „Det er heldigt, at De, som jeg ser, har Staden i samme Side som jeg, men forleden Søndag kom jeg til at følges med J. R. her op ad Kirkegulvet, og vi gik da og puffede ganske skrækkelig til hinandre, eftersom han har sin Skavank til den modsatte Side som jeg; naa, derfor var vi Stakler lige gode Venner.“

¹⁾ 4de Bind 1ste Hefte, Side 9.

Hans Hustru hed Else Marie Schovert¹⁾. Af deres Børn kjendes efter Kirkebogen: 1. Kristian Jes Almstrup, født ²⁹/₁₂ 1773 i Kjøhølte, konfirmeret her 1788, Student fra Viborg Latinskole 1791 og theologisk Kandidat 1795 med Laud, blev 1797 Hører paa Herlufsholm og ²⁵/₁₁ 1803 Præst for Rold-Bebbestrup Menigheder i Aalborg Stift, den ¹/₈ 1817 Sognepræst i Lunget og Tonem Sogne i Viborg Stift og endelig ¹⁴/₈ 1829 Sognepræst ved Frue Kirke i Aalborg, hvor han døde ¹²/₈ 1830. „Han var en begavet Laler, en blid og from Mand og vandt i den korte Tid, han var her, almindelig Højagtelse og Yndest“ (Wiberg, alm. dansk Præstehistorie).

2. Sofia Amalia, døbt ²³/₈ 1776. (Baaret af Pastor Radichs Hustru).

3. Gjerrild Christine, født 1778, døbt ligeledes ²³/₈. (Mandt Fadderne nævnes Provst Dixel, Ofter Egesborg og Pastor Segelund, Ewerdrup).

4. Jesfine, døbt ²⁴/₃ 1780. (Baaret af Mad. Segelund, Ewerdrup.) Gift den ⁹/₁₀ 1804 med Ungkarl, Kjøbmand Kristian Konrad Gottlieb Klein, Kjøbenhavn.

I Almstrups Tid blev Degnejorden tilligemed Præstegaardens tilliggende udskiftet af Fællesskabet 1780. „Degnelodden, som den endnu benævnes, ligger nord for Sognevejen fra Snesfere til Aafide op til den mindre Del af Præstemarken („Nymarken“) og udgjør ¹⁸/₂ Td. Land med 2 Tdr. 2 Ekpr. 1 Fdkr. ¹/₂ Alb. Hartkorn. — Ved Almstrups Død folgtes den ved Auktion den 26de Aug. 1817 til Fordel for Sognets Skolevæsen til Pastor Warthoe for 500 Rdl. Sebl. og Tegn samt en Afgift af 1 Td. Byg. pr. Td. Td. Warthoes Enke folgte den ved Ekjøbe af ⁴/₁₀ 1839 til Gaardmand Ingvard Nielsen paa Peterslund i Baarse Sogn, som allerede havde haft den i Forpagtning i 5 Aar; nu ejes den af Parcellist Niels Nielsen, der har opført Beboelsen paa Ejendommen. „Degnegaarden“ nedreves med Undtagelse af nordre og vestre Udlænger, der indrettedes til 4 Beboelser, hvoraf Indtægten tilfalder Sognets Skolevæsen, og Degnegaardens Have fratoges 6 Ekpr. Land Jord, der lagdes til Skoleloddet.

¹⁾ En Søster Anna Cathrine Schovert blev ¹²/₈ 1783 gift med Sgr. Niels Fæderhoff, Fuldmægtig ved HOSPITALSFORHANDERENS Kontor i Helsingør; „viet hjemme i Degneboligen“.

Substituter.

Ved Substitut forstås en underordnet Medhjælper eller Etedfortræder; ved Substitut i Degne-Embedet en Medhjælper i Degnens Embedsforretninger, der ofte for en ringe Løn maatte overtage den besværligste Del af dennes Gjerning, Læsningen med Ungdommen i Byerne om Vinteren. Det synes dog, som om Substituten her i Sognet var en af Menigheden lønnet Medhjælper for Degnen, da de stedsbe henevnes „Sogne-Substituter“, maaske paa Grund af Sognets Størrelse og Vidtløftighed. I alt Fald kan der paavises en længere fortsættende Række af „Sogne-Substituter“ hersteds, medens der derimod intet vides om deres Embedsbolig, muligen maatte de selv forskaffe sig denne — dens Veligheden kan jo ogsaa, i de omtrent halvoandret Hundrede Aar siden den sidste Substitut levede, være glemt. — Allerede førind „Sognebegnes“ Indførelse 1670 var der, efter Cand. phil. Carl Engels Afhandling om „Skolevæsenet siden Reformationen“, ansat Substituter til Ungdommens Undervisning i de forskellige Sogne, da Løbebegnens almindelige Gjerning kun var Ledelsen af Kirkesangen, men af saadanne kendes ingen her.

Den 1ste bekjendte Substitut hersteds er

1. **Johan Gabriel Rub**, „forrige Sogne-Substitut begrafuet $\frac{5}{8}$ 1701“.

2. **Thomas Christensen**, Sogne-Substitut fra 1704
—10. Af hans Familie nævnes hans 1ste Hustru: „Ane Jensdatter
Substitutens Kvinde begrafuet den $11/7$ 1703.“ — Hun er rimelig-
vis død i Barfjælling efter Sønnen

1. Christen, døbt hersteds 9de Søndag efter Trin. 1703.

Med sin 2den Hustru, hvis Navn er ubekjendt, havde han
Børnene:

2. Inger Helveg, døbt 18de Søndag efter Trin. 1705.

3. Laurids, døbt Misericord 1708.

Substitut Th. Christensen ansøres ikke død i Snefere, saa han
er rimeligvis forflyttet.

3. **Niels Brochmand**, „Sogne-Substitut“ fra 1710
—18. Af hans Familie nævnes en Datter

Cathrine, døbt i Februar 1712.

Heller ikke han ansøres død her, han er rimeligvis ogsaa for-
flyttet.

4. **Johan Hansen Dam**, Studiosus, var Sogne-Sub-
stitut fra 1718 til 1738. Han var den sidste Substitut her i Sognet
og blev $6/6$ 1738 kaldet til Skolelærer ved den kongelige Skole i
Snefere By, i hvilket Embede han forblev til sin Død, begravet
Midfaste Søndag 1758.

Han var 2 Gange gift; med sin 1ste Hustru, begravet Skjær-
torsdag 1752, havde han 1 Datter

Marie, døbt 5te Søndag efter Trinitatis 1719, død samme Aar.

Hans 2den Hustru var Pige Cathrine Rasmusbatter af Snefere,
til hvem han viedes i Snefere Kirke 18de Søndag efter Trinitatis
1752. Af dette Ægtefælskab nævnes ingen Børn fødte.

Skolelærere

ved Snesfere kongelige Skole og siden 1857 ved den nye Skole hersteds.

Som foran er vist, bestod Degnens og Substitutens Undervisning af Ungdommen i, at de samlede denne i de forskellige Byer i Sognet om Vinteraftener til Katekismusforklaring i nogle faa Timer, hvorefter Ungdommen „holdt Julestue eller havde andet Spøgeri for“, medens Bymændene med Degnen, eller i hans Forsald Substituten, samlede omkring Bordet til Drik eller Kortenspil, hvor det ofte gik vildt nok til, saa at Ordsproget ikke for intet siger, at „Degne og Duer gjør skidne Stuer“¹⁾. Undervisning i Regning, Skrivning og ofte ikke i en nogenlunde forstandig indenads Læsning ydede Degnen og hans Medhjælper almindeligvis ikke. — Dog findes der endnu før Oprettelsen af den kongelige Skole i Snesfere Antydning til, at der dog gaves nogen Undervisning heri, da der i Kirkebogen nævnes flere Skole Mestre i Sognet, saaledes nævnes 1705 Peder Hansen Skolemester i Sjolte (døbt en Datter Else Marie); 1703 nævnes Jens Pedersen Degn i Brøderup, foruden flere, men det har rimeligvis været af den Slags Skole Mestre, som Historikeren

---

¹⁾ Af Landemodsakterne 1749 (her efter Kirkens Dagbog): „Degnens Læsning i Byerne maa ej være Bønderne til Besværing med Traktament, men til Opbyggelse for Ungdommen og behandles saa alvorlig og gude- lig som Katekisationen i Kirken. Ungdommen maa ej tillades Julestue og andet Spøgeri, men hær forføje sig i Stilhed hjem.“

Varfod omtaler i sine Fortællinger af Fædrelandets Historie¹⁾: „som vidste lidt nok selv, og som i Sommertiden drog fra By til By og samlede Ungdommen i Hytter af Græstørn med Læge af sammenflettet Løvværk“ — eller kun lidt bedre. Endnu først i Begyndelsen af Aarhundrebet fandtes der ikke en ordnet Almueundervisning i Kjøbenhavn med „danske Skole Mestre“, men da indgav Sjællands senere Biskop Christen Vorm, den Gang Sognepræst og Provst ved Nikolaj Kirke i Kjøbenhavn, 1707 Forslag om danske Skolers Indretning i alle Sognene i Kjøbenhavn, „hvor fattige Børn uden Betaling i at regne og skrive samt i deres Børnelærdom undervises“, og ¹⁰/₁₂ 1708 befalede da Frederik den 4de Fattigskoler oprettede, hvoraf der 1721 fandtes 36 i Kjøbenhavn; men det var kun saa Steder — som i Vejsø ved Næstved, hvor der var oprettet Skole af Herluf Trolle, og i Dlstруп af Gehejmeraad Gabel — hvor Bønderbørnene fik en ordnet Undervisning i oven nævnte Fag. Da fremkom 2 civile Embedsmænd, C. C. Birkerod og Ole Pedersen²⁾, der havde forfattet Fordebsøger over Ryttergodsjet paa Kjøbenhavns, Frederiksborg og Kronborg Amter den 20de Juli 1720 med Forslag om Oprettelse af Almueskoler i disse 3 Distrikter, hvilket approberedes af Kongen den ¹²/₈ 1720, og dette gav Anledning til Instruksen af ²⁹/₃ 1721 til Kirkeinspektørerne, Amtmændene og Præsterne om 240 nye Skoler, 20 i hvert af de 12 Rytterdistrikter, og ²⁶/₁ 1722 overdrog Rentekammeret en Laurz Grichsen Bygningen af de 120 Skoler i de 6 sjællandske Rytterdistrikter for en Betaling af 550 Rdlr. for hver Skole. Halvdelen af disse — i Kjøbenhavn, Frederiksborg og Kronborg Amter — vare færdige inden ¹/₁₁ 1723, Resten blev færdig i Sommeren 1725. Saaledes fik Snefere Sogn sin kongelige Skole i Snefere By, der benyttedes af hele Sognet, saa vidt det var Ryttergods indtil 1814, da Sognet fik en Skole til i Ejsolte, og Sognet deltes i 2 Skolebistrikter; selve den kongelige Skole benyttedes indtil 1857, da den nedlagdes ved en ny og større Skoles Opførelse med 2 Lærere, hvorefter den indrettedes til Beboelse for 4 Familier, og Indtægten anvendes til Fordel for Skolevæsenet.

¹⁾ 3die Udgave, 2det Bind, Pag. 281.

²⁾ Efter Cand. phil. Carl Engells Afhandling i „Ugestrift for Skolen“ 1877 betitlet „Almuekolens Barndomsbørn“ — Efter Varfod m. fl. Distriktere styldes Oprettelsen af de 240 Skoler paa Ryttergodset Sjællands senere Biskop Hersleb, den Gang Sognepræst ved Frederiksborg.

Paa Tavlen over Indgangen til den kongelige Skole staar:

Fr. IV.

Hanc scholam hujusque ad instar ducentas quadraginta, in
circulis, ad perpetuo colemdas duodicim cohortes equestres
a me institutis fundari.

MDCXXI.

oversat af Provst, Dr. theol. Paludan-Müller saaledes:

„Seg har grundlagt denne Skole og 250 lignende som denne
i Distrikter, der ere oprettede af mig, for at vise tolv Rytterafdelinger
en bestandig Belvillie.“ — og derunder det bekjendte Vers:

Salvtredfindstøve Ar Gud har Du mig opholdet,
At Sygdom, Krig og Pest mig intet Ondt har voldet,
Thi yder jeg min Tak og breder ud dit Navn
Og bygger Skoler op de Fattige til Gavn.
Gud lad i dette Værk din Raades Fylde kjende
Lad denne min Fundats bestaa til Verdens Ende!
Lad altid paa min Stol en findes af min At
Som mener Dig min Gud og disse Skoler ræt!

Den blev 1817 udvidet med 2 Fag mod Vest og var da aafu-
reret for 1320 Rdlr. Sedler og Legn.

— I Instruksen af 28de Marts 1721 befalede Frederik den
4de straks at antage „Skolemestrene“, disse antoges da ogsaa af Pro-
vsterne og Amtmændene over hele Landet i August Maaned s. A. og
tilskodes Løn fra Nyaaar 1722, aarlig: 24 Rdlr., frit Hus, 3
Skoulaes Brænde, 1 Lisbund Øg og 1 Lisbund Palm af hver Lønde
Hartkorn, 1 Læs Løv for hver 20 Ldr. Hartkorn, men hvor der ej
havdes Løv, fik Lærerne Udvisning derfor i Kongens Skove, fri
Græsning for 2 Køer og 6 Faar blandt Bøndernes Kreaturer. Her-
for skulde „Skolemestrene“ undervise alle Børn fra deres 5te Aar i
Luthers Katekismus, Læsning indenad i Bøger, samt Regning og
Skrivning, hvorfor der dog ugentlig skulde betales af Bønderne 2 s.
— om Sommeren fra Kl. 7—11 Formiddag og 2—6 Eftermiddag,
om Vinteren fra 8—12 Formiddag og 2—4 Eftermiddag. Efter
ovennævnte Instruks, sammenholdt med Kirkebogen, var den 1ste
Skolemester:

1. Søren Pedersen, „Skolemester herudi Byen“, som

Han nævnes ved Sønnen Gotfrieds Begravelse den 27/6 1724, og efter Kirkens Dagbog har han begyndt Undervisningen den 13/1 1722, dog ikke i den kongelige Skole, der efter foran ansøgte først fuldendtes i Sommeren 1725, men i et privat Hus. Han nævnes kun denne ene Gang i Kirkebogen, saa det maa antages, at han kun har været en midlertidig ansat „Skolemester“, muligens forhen en af de oven omtalte Lærere, der om Sommeren læste med Børnene i Løvhytter, og som nu foreløbig ansattes.

2. **Monsør Potvel Christophersen Bager** (eller **Bagger**) nævnes 1725 som „Skoleholder herudi Byen“, i hvilket Embede han forblev til medio Maj 1738, da han rimeligvis forflyttedes, eftersom han ikke ansøres død hersteds.

Hans Hustru hed Cæcilia Sufanne Johanne Hendrichsdatter Wathser, de viebes i Kirken hersteds den 18de Maj 1729.

Af Børn nævnes døbte hersteds:

1. Anne Sofie, døbt 20de Søndag efter Trin. 1730, død 17 Dage gammel, begravet 4/11 f. A.
2. Anne Sofie, døbt 2den Søndag i Advent 1732, baaret til Daaben af Kaptajn-Løjtnantens „Kirriste“ i L. Røddinge, død 1734.
3. Cathrine, døbt i Febr. 1735, begravet 6te April f. A.
4. Elisabeth, døbt 4de Søndag efter Trin. 1737.

3. **Mfr. Johan Hansen Dam** (fra 1738—58) „Studiosus men ej attestatis“, kaldet til Skolelærer hersteds 9/6 1738, var forhen Sogne-Substitut. (Se Substituter Nr. 4.)

4. **Fr. Studiosus Johan Friederik Meimann**, Skoleholder i Enefare fra 1758 til 1770, da han kaldedes til Degn i Kongsted, hvor han allerede døde 1772.

Han var gift med Degnen Hoffmanns Datter hersteds, Friederica Jubilæa, med hvem han havde Børnene:

1. Louise Kristine, døbt i Septbr. 1769, begravet den 10/11 f. A.
2. Kristian Valdemar „Degnens Søn fra Kongsted“, døbt 24de Søndag efter Trin. 1770. Baaret af Mosteren Sfr. Inger Katrine Hoffmann.
3. Albertine, døbt 21de Søndag efter Trin. 1772. — „Monsør

Neumanns Enkes liden Datter fra Kongsted", død 1774, 1½ Aar gammel.

Endvidere nævnes en Broder (eller Slægtning) Rasmus Haagen Jensen Neumann død hos ham her, begravet den 20/1 1768, 25 Aar gammel.

5. **Monstør Block** fra 1770 til 1786. Af hans Familie nævnes Sønnen

Niels Albert døbt 23/2 1777; da han ikke senere nævnes, er han muligens befordret andensteds hen.

6. **Sgr. Jørgen Peder Jørgensen** fra 1786 til 1792. Hans Hustru hed Maren Madsen og døde 3dje Maj 1788, 36 Aar gammel.

Børn: Marie Elisabeth, døbt 30/9 1787, død 10/1 1789, 1½ Aar gammel.

7. **Sgr. Jens (eller Johann) Dangaard** fra 1792 — 98, begravet den 17de Marts, 47½ Aar gammel. Han var efter Visitatsanmærkningerne en dygtig Lærer, da Børnene omtales som „vel oplyste“, og „svarede med udmærket Færdighed“ og „til Fornøjelse“.

8. **Hr. Johannes Duun** fra 1798—1805. Han var efter de gamles Beretning en Lyde, stor og stærk, men meget hæftig, han var ogsaa en meget duellig, men striks Skolemester. Naar han blev vred, plejede han gjerne at sige: „Seg hedder Duun, og jeg skal F. . . . g. . . mig ogsaa dune jere Rygstykker, det kan I forlade jer paa, I Wfler!“ — og saa vantebe der efter Løfte. — Med sin Hustru Johanne Marie Kaas levede han et forargerligt Liv; hun drak og gav i Fuldstak al Ting bort, hvorfor han til Gjengjæld pryglede hende. De bleve da ogsaa separerede ved kongelig Bevilling af 26de April 1799 efter Ansøgning af Manden, „da — som det hedder i Bevillingen — han ikke længer ser sig i Stand til at leve med sin Hustru paa Grund af hendes ødsle Forhold og Hengivenhed til Drukkenskab, saa ville vi efter Supplikantens derom gjorte Ansøgning have bevilliget og tilladt, at fornævnte Skoleholder Johannes

Duun maa leve adskilt fra bemeldte sin Hustru i Henseende til Bord og Seng¹⁾.

9. Sgr. **Gastrup** nævnes 1806 som Skoleholder i Snefere, muligens er han dog kun en konstitueret Lærer, da det ikke er rimeligt, at han er forfremmet til et bedre Embede efter en Tjenestetid her af kun 2 Aar.

10. Hr. Studiosus **Michael Peter Aagaard**, født 1777, Skolelærer i Snefere fra 1807 til sin Død ^{27/8} 1831²⁾. Efter de gamles Beretning var han en meget duelig og afholdt Lærer, „venlig, men bestemt i sin Optræden, han straffede sjælden uden med Ordet, men naar det ikke kunde forslaa, tugtede han til Gavns“; saaledes stildres han af dem, hvis Lærer han havde været.

Hans Hustru var Anne Margrethe Ernstbatter (viet ^{20/1} 1820).

Børn: 1. Efter Caroline, født 31te Marts 1820, var i mange Aar Selfstabsdame hos Baronesse Stampe paa Nysø ved Præstø.

2. Rasmus Ferdinand, født 15de Oktober 1521, Malerjvend, faldt ned fra et Stillads i Kjøbenhavn, hvor han arbejdede, og slog sig ihjel.

3. Wilhelmine, født 27de Maj 1823, døde i Kjøbenhavn hos Pastor Warthøes Enke, af hvem hun opdroges efter Faderens Død.

4. Johan Ditlev, født 25de Septbr. 1824.

5. Karl Jakob, født 6te Novbr. 1826, blev opdraget hos Farbroderen, Skolelærer Aagaard i Udby, Drejer.

6. Simon Kristian, født 31te Aug. 1829, død 6te Decbr. 1838.

7. Peter Lauritz, født ^{10/2} 1831, ligeledes opdraget hos Farbroderen i Udby, Seminarist fra Jonstrup 1852 med 2den Karakter, nu Lærer i Damene-Kobbel paa Møen.

Efter Mandens Død boede Enken i flere Aar i „Degneboligen“

¹⁾ Kirkens Dagbog.

²⁾ 1831 var en ufærdvansig fugtig Sommer, der førte megen Sygdom med sig, navnlig herskede her i Sognet en farlig Forraadnelsefeber; der døde samme Aar 79 Mennesker her, og der var Uger igjennem, hvor Klokkerne ringede sig til Jorden næsten hver Dag den Sommer.

i Eneførelse, hvor Beboerne i flere Aar paa mange Maader overførte deres Taknemmelighed mod hendes afdøde Mand paa hende; hun gjorde sig senere uærdig dertil ved et slet Levnet og flyttede til Kjøbenhavn.

11. Hr. Cand. phil. **Peter Lauritz Ingerslev**, født den 14de Oktbr. 1792 i Gylling Præstegaard ved Horsens, hvor Faderen Chr. Fr. Ingerslev den Gang var Præst. Kandidat (¹³/₁₀ 1812) Ingerslev var i nogle Aar Huslærer bl. a. hos en kongelig Skovrider Schade paa Dæmpegaard ved Lillersø, derpaa Skolelærer i Rastrup ved Bordingborg fra 1830—31, da han kaldedes til Skolelærer og Kirkefanger i Eneførelse, hvor han døde den ²⁴/₁ 1857 efter flere Aars tiltagende Svaghed. — I sin sidste Tid havde han i et Aar til Hjælperlærer K. N. Bau, senere Lærer i Aashøj i Hjererskov Herred, død 1879.

Hans Hustru var Jacobine Christiane Magdalene Gottschald, Datter af Kjøbmand Gottschald i Odense; hun var i flere Aar Bestyrerinde ved en af hende oprettet højere Pigeskole i Bordingborg, død ²⁶/₁₂ 1879. Børn: Johan Wilhelm Christian Ingerslev, født i Eneførelse ²²/₁ 1835, Student fra Herlufsholm, Cand. med. 1859 med Laud, Læge i Præstø.

Da det i flere Aar havde vist sig, at den lgl. Skole var for lille, trods Udvidelsen 1817, til Distriktets store Børneantal — 1857: 157 Børn — og den paa Grund af Beliggenheden ikke lod sig udvide, opførtes i Sommeren 1857 den nuværende Skole syd for Kirken paa en høj Bakke og indrettedes til 2 Lærere, men ogsaa nu viste Skolestuerne sig snart for smaa (2880 Rbfod) til det stærkt voksende Børnetal, da en utidig Befparelsesaand gjorde sig gjældende ved Skolens Opførelse. Baaningshuset med 3 Værelser foruden Kjøkken, Kjalder etc. til Førtelæreren, samt 2 Skolestuer og 1 Værelse til Andenlæreren, er opført af Grundmur, 40 Alen langt og 13 Alen bredt med Straatag. Udhusene ere ogsaa Grundmur — af Kridstien — 20 Alen lange og 12 Alen brede, men herfra fragaar de nordligste 2 Fag i hver Længe, der benyttes som Kirkens og Skolens Materialhus, Udlængerne ere mindre heldig indrettede og med temmelig lave Mure, ³/₂ Alen. Overslagssummen var 2789 Rdlr. Assurancesummen er nu 10,090 Kr.

1ste Lærer ved Snesfere nye Skole blev:

1. Hr. **Niels Janus Christophersen**, Søn af Skolelærer Niels Christophersen (født $\frac{4}{11}$ 1787 i Brøndbyvester, dimitteret fra Brøndbyvester Seminarium 1809 med Udm. duelig) i St. Magleby paa Amager, er født den 5te Jan. 1814, Seminarist fra Lonstrup Seminarium 1835 med 1ste Karakter. Efter sin Dimission blev han i Septbr. f. A. ansat som Hjælperlærer hos Degnen Bisping i Vejlsø ved Ræstvød, til April 1837, da han kaldedes til Lærer i Pederstrup, Mogenstrup Sogn, hvorfra han af Ejeren til Engelholm, Sekretær (senere Etatsraad) Wolff $\frac{1}{5}$ 1842 kaldedes til Lærer ved Ejlite Skole her i Sognet, hvor han virkede som Lærer i 15 Aar, da han $\frac{26}{4}$ 1857 kaldedes til Lærer ved Snesfere Skole. Medens han var ansat som Lærer i Ejlite, var han i flere Aar Informator for Justitsraad Wolffs Børn paa Engelholm, saa vel som senere for Kammerherre Winds Børn paa Bækkefoss. Ved sin Lærervirksomhed saa vel her i Sognet som over alt, hvor han har været ansat, har han erhvervet sig almindelig Erfjendtlighed og Agtelse. Udenfor sin Lærergjerning har han paa flere Maader søgt at fremme gavnlige Foranstaltninger; saaledes skyles Drettelsen af Sognets Sygekasse (stiftet $\frac{27}{12}$ 1862) og Sparekassen (stiftet $\frac{2}{12}$ 1871) for en væsentlig Del ham deres Tilblivelse.

Med sin 1ste Hustru Bertholine Christiane Borsø, Datter af Artilleri-Kaptajn og Bestyrer ved Frederiksværks Krudtfabrik Conrad Friederich v. Borsø (født 1782, død 1831) havde han Børnene:

1. Niels Conrad Ejler Christophersen, født $\frac{28}{1}$ 1844, Seminarist 1868 med 2den Karakter (Privatist fra Gjedved Trifeminarium) nu Lærer i Snesløv ved Fuglebjerget.

2. Ida Lovise, født $\frac{2}{8}$ 1845, død $\frac{14}{9}$ 1865.

3. Kristian Edoard, født $\frac{28}{3}$ 1847, død som Handelskommis i Præstø $\frac{27}{10}$ 1864.

4. Anna Kathrine, født $\frac{29}{12}$ 1848, død $\frac{21}{1}$ 1866.

5. Frederik Emil, født $\frac{28}{10}$ 1850, Styrmands-Eksamen fra Bogø Navigationskole med Udmærkelse.

6. Charlottte Amalie, født $\frac{27}{6}$ 1853, gift med Lærer Jensen i Smidstrup.

7. Henriette Caroline, født $\frac{28}{12}$ 1857, død af Brystbetændelse $\frac{26}{5}$ 1875.

8. Mariane Wilhelmine, født $7/1$ 1859, gift med Kjøbmand C. D. Sørensen i Haarslev ved Fuglebjerg.

Med sin 2den Hustru Anne Hansdatter Børnene:

9. Ida Bertholine Lovise, født $8/12$ 1870.

10. Lavra Hansine, født $30/4$ 1872.

11. Karl Sofus, født $22/12$ 1873.

2den Lærere ved Enefere Skole:

1. **Olof Peter Fromberg**, Søn af pensf. Skolelærer Fromberg i Nyraad ved Bordingborg, født 1836, dimitteret fra Tonstrup Seminarium med 2den Karakter, konstitueret Lærer i Knudsby ved Bordingborg, 2den Lærer i Enefere fra Marts 1858 til $28/4$ 1859, da han forflyttedes til Lærer i Højsfælø Skole ved Falster.

2. **Peter Lauritz Steen**, Søn af Lømmermester Steen paa Fredensborg, Moderen var Søster til Professor Drachmann; Privatist fra Skolelærer-Eksamen i Kjøbenhavn 1858 med 3dje Karakter, 2den Lærer i Enefere fra $20/9$ 1859, forhen Hjælpe lærer i Bester Egesborg Skole ved Næstved. Han var en alvorlig og flittig, men ofte meget upraktisk Lærer. Mod Slutningen af sin Tid her blev han Irvingianer, Medlem af den irvingianske Menighed i Kjøbenhavn, blev betydet at tage sin Afsked, rejste til Kjøbenhavn og tog sin Eksamen om med 2den Karakter, frasagde sig nu Embedet hersteds i Haab om Ansættelse ved den irvingianske Menighed, men da en saadan ikke var ledig straks, førte han i et Par Aar en kummerfuld Tilværelse som Lærer i Kjøbenhavn ved en af ham oprettet lille Skole og døde dersteds den 9den Decbr. 1867 i stor Nød.

3. **Theodor Fich**, Søn af forhenværende Lærer Fich ved Evedrup Skole, er født i Engelstrup Skole 1843, dimitteret fra Blaagaard Trifeminarium 1865 med 2den Karakter, 2den Lærer ved Enefere Skole fra $9/9$ 1865 til 21de Maj 1870, da han forflyttedes til Skrodsbjerg Skole i Braaby Sogn ved Rjøge, hvor han kort efter blev gift med Theodora Hølsch, en Datter af Skolelærer Hølsch i Randerslev ved Tøgerspris.

4. Peter Jensen, 2den Lærer ved Snefere Skole fra 6te September 1870 til $\frac{1}{11}$ 1881, da han forflyttedes til Smidstrup Skole. (Se derstedes.)

Ved sidst nævnte Lærers Forflyttelse til Smidstrup Skole nedlagdes Andenlærer-Embedet i Snefere, og foruden Smidstrup Skole, hvortil St. Røddinge By og Snefere Dverdrej fra Snefere Skole-distrikt tilligemed Lille Røddinge By og Lappensjø, Smidstrup By, Bredehave, Strandhusene og Engelholm fra Ejolte Skoledistrikt lagdes, oprettedes ligeledes i Sommeren 1881 en Skole paa Snefere Lorp Mark for Snefere Lorp og Dverreven Byer, Aftov og de to Udflyttergaarde med Huse fra Afjide By, der ligeledes traadte i Virksomhed den $\frac{1}{11}$ 1881, og hermed er Ordningen af Sognets Skolevæsen for lange Tider bestemt — en Ordning, som i det sidste Aaar mere og mere indtrængende er kommen til Orde blandt Beboerne, men som mange Gange tidligere har været for og egentlig er omtrent 150 Aar gammel, idet Ønsket om flere Skoler i Sognet skrives sig fra de Bestræbelser for Almueskolens Forbedring, som udgik fra Kristian den 6tes kristelige Omfjorg for Bondestandens Oplysning, der fik sit Udtryk i den saa kaldte „store Skolekommission af 18de Januar 1737“, hvilken det overdroges „at underhandle med alle Prouster, Herreds- og Virketogeder i de Herreder, hvor Skoler behøves, der usfortøvet skulde træde sammen med Præsterne, Kirkens Patroner, største Lodsjeer og 4—7 af de forstandigste Bønder i hvert Sogn, samt efter at al Ting er vel overlagt, da uden ringeste Ophold tilmelde Os (o: Kongen) Udfaldet“. — Da det antages at kunne have sin Interesse at kjende Udfaldet af denne Bestrævelse for Snefere Sogns Vedkommende, gjengives den her efter Kirkens Dagbog i en noget forfattet Form.

Probst Laurids Tarpagers Skrivelse til Amtmand Schjeller i Bordingborg, angaaende flere nye Skolers Oprettelse — dat. Mehrn Præstegaard, den 27de Marts 1737.

— — — ad 9. „Snefere Sogn, som er et stort og vidt-løst Sogn og hvor udi Deres Kgl. Mayts. er største Lodsjeer, har en kongelig Skole i Sneferby, hvortil gaar og magelig kan gaa

Ungdommen af Masfide By foruden Snesere, men som Sognet er meget vidt adspredt, saa behøves der endnu i samme Sogn efter vores ringe Tanke 2 nye Skoler foruden den kongelige, som staar i Sneserby.

I Store Røddinge, som bestaar af 12 Gaarde og 3 Huse, alle Deres Mayts. tilhørende, kunde en Skole bedst indrettes. Samme By ligger fra den ordinære Skole i Snesere en god Fjerdingvej med en meget slem Vej. Til den Skole kunde og gaa Børnene af Emidstrup og Lille Røddinge Byer, begge Skoubyggaarde, Esøen, et Hus, kaldet Lappensjø, et andet Gyngehuse, begge liggende ved Stranden, der alle have under $\frac{1}{4}$, undtagen Lappensjø og Gyngehuse $\frac{1}{2}$ Mil. Desuden kan hertil gaa Børnene i Brostov, en liden By i Baarfe Sogn.

I samme Store Røddinge By findes et kongeligt Fæstehus beboet af Lars Gaard, som magelig kunde indrettes til Skolehus. Byggeplads findes ogsaa paa et godt Sted midt i Byen ved „Byens Fold“, hvorpaa en Skole kunde bygges.

Endnu behøves en Skole i samme Snesere Sogn i en stor By Brøderup med 13 Gaarde, hvoraf 8 ere Deres Mayts. tilhørende, 5 ere Proprietær-Bønder, der ligger $1\frac{1}{2}$ Fjerdingvej fra Snesere og næsten lige saa langt fra St. Røddinge. Til denne Skole kunde da gaa Børnene af Snesere Torp, Sjolte, Espærup, Kongens Mølle og Erik Pedersens Hus, hvori kun er et Barn.

I samme Brøderup By findes et kongeligt Fæstehus, som nu beboes af Berner Holgersen, der kunde bruges til et Skolehus.

Til Eversdrup Degneskole kunde gaa Børnene af „Over-Esen“ By i Snesere Sogn, som bestaar af 4 Gaarde, Ds. Mayts. tilhørende“. Ufvoes Mølle henvises til en paatænkt Skole i Bøgesø By. Saaledes efter Sogneprestens og mine ringe Tanker.

L. Lerpager.

Efter Provst Lerpagers og Amtmand Schøllers Indberetning behøvedes der i Baarfe Herred foruden de kongelige Skoler: 3 Degneskoler og 12 andre Skoler, hvoraf 2 Dngangsskoler. Efter Gehejme-Konferentsraad, Stiftsamtmand v. Hersdorffs og Biskop Herslebs Indberetning den 23de Juni 1739 behøvedes i Sjællands Stift 256 nye Skoler og efter den „store Kommission“ Indberetning omtrent 1000 nye Skoler for hele Landet, og da det ansaas for altfor uoverkommeligt at bygge saa mange Skoler — eller endog kun de aller-

nødvendigste: 116 nye Degneftoler og 140 andre Skoler — og lønne alle de dertil nødvendige Lærere, opgaves Sagen ved en Resolution af Kongen, dateret 27de Decbr. 1739, saa lydende: „Beskøftningen bliver noget højet, om alle disse Skoler bygges, Skolerne underholdes og Skoleholderne saluberes, og siden vi gjerne seer Landmanden og Hartkornet soulageret, saa gaar det vel heller inte an at gjøre der nogle nye Paalæg.“ — Det overlodes nu til Proprietæerne at bygge Skoler, sommesteds fik man da ogsaa Skoler — saaledes i Dysted ved Sparresholms Ejers, Assessor Anders Christensen Laurizens kristelige Omsorg — men langt fra i tilstrækkelig Grad. Snefere Sogn fik ingen Skoler, men i en ny Indberetning af Amtmand Schøller og Provst Terpager af $\frac{8}{8}$ 1740 vare Børnene fra Sjolte (11 Gaarde) og Sølperup (4 Gaarde) Hellebes Mølle, Kongens Mølle, Evens Huse og Strandhusene tilligemed de 5 Proprietær-Bønder i Brøderup henviste til at søge den af Rudolf v. Schinkel, Bækketov, oprettede Skole i Engelstrup, begyndt 1722; hvorthos det tilføjes: „Da Børnene af Sølperup, Brøderup, Sjolte, samt Egen med Strandhusene ere for langt fraliggende til at kunne søge Skolen stadig, da paalægges Degnen flittigen at læse med Ungdommen i disse Byer om Vinteren.“

— — — Smidlertid holdt Lanfen om flere Skolars Oprettelse i Sognet sig i mange Aar. Ved Udføistningen af Smidstrup By 1793 udlagdes der omtrent 6 Aar. Land Jord paa Gaarden, nu. Matr. Nr. 1., lidt vestligere end der, hvor Skolen 1881 byggedes, nemlig i det fra nævnte Matr. Nr. 1 a. fratagne og til Lappensjø 1859 tillagde Areal, hvilket imidlertid, da Skolen ved Sjolte i Sommeren 1814 var opført, og det ikke kunde ventes, at Amtskolebirektionens Plan om 4 Skoler (se Pastor Warthoe) i en nær Fremtid vilde blive til Virkelighed, saa meget mer som denne Plan ved Sjolte Skoles Beliggenhed for en Del var forrykket: saa mageskiftedes den udlagde Jord til Skole til Gaarden Matr. Nr. 1. mod Afstaaelse af denne Gaards Anpart i Hestehaugen, som lagdes til Gaarden Matr. Nr. 2 den 9de Avg. 1821¹⁾.

Smidlertid var der 1847, da der foresloges af det danske Kancelli gennem Amtet at oprette 2 Andenlærer-Embeder ved Skolerne, saa at hver Skole fik 4 Klasser, Lale om at bygge en ny

¹⁾ Engelholms Godsprotokol.

Skole i Smidstrup, idet Sogneraadets 4 Medlemmer med Sognepræsten i Spidsen foretog at oprette en Skole for en ugift Lærer paa før nævnte Sted med en aarlig Løn af 200 Rdlr. frit Husly og Brænde, men denne Plan naaede ikke længer end at blive indstillet til Rancelliet, her forhindrede den ved Justitsraad Wolffs Modstand. Et almindeligt Møde af Sognets Beboere, den 16de April 1848 i Brøderup (paa Gaarden Matr. Nr. 6) efter Sogneraadets Dpfordring, stillede Sagen i Bero indtil videre, thi imidlertid var Krigen udbrudt. Da Snesere nye Skole 1857 byggedes, var der en stærk Bevægelse blandt Beboerne for at flytte denne Skole længere mod Nord ad Snesere Lorp til og for at faa en Skole i Smidstrup, men ingen af Bestræbelserne bleve kronede med Held. Da tog Sogneraadet efter en livlig Dpfordring af Beboerne igjen Sagen fat 1879, kraftig støttet af Sognepræsten. Provst Paludan-Müller; men nu rejste sig en ivrig Modstand fra den nordvestlige Del af Sognets Beboere mod Skolen i Smidstrup, saafremt dér ikke ogsaa blev bygget en Skole, og efter længere Tids Forhandling herom i Sogneraadet besluttedes da at opføre de ønskede 2 nye Skoler — og efter endnu længere Tids Forhandling herom med de Lodsjeere, hvor Skolerne ønskedes byggede, samt med Skoledirektionen og Ministeriet byggedes i Sommeren 1881 de 2 nye Skoler i Smidstrup og Snesere Lorp; Lærerne hertil beskikkedes, og Skolerne begyndte deres Virksomhed den 2den Novbr. f. A.

Sjolle Skole.

Det var at forudsæ, som Amtmand Schöller og Provst Lerp-ager ansøger i deres Indberetning af 1740, at Børnene (især) fra Sjolle, Smidstrup, Euen og Strandhusene „ikke kunde søge Skolen stadig“, derfor byggedes ved Pastor Warthoes Bestræbelser Skolen i Sjolle 1814, og dertil lagdes nu hele Brøderup, Sølperup, Sjolle Euen med Strandhuse samt Smidstrup og L. Røddinge, hvilke sidst nævnte Byer forhen havde søgt den kongelige Skole i Snefere — endvidere søgte Børnene fra Broskov i Baarse Sogn i mange Aar Sjolle Skole. — Denne var mindre heldig indrettet og opført, idet den for største Delen var bygget af „Bøge- og andet Lømmer“, da det formedelst Engländernes Kaperier ikke var muligt at erholde Lømmer fra Norge. Smidlertid afbrændte den ved Ildspaaføttelse den 16de Sepbr. 1854, og nu opførtes ved daværende Skolepatrons, Justitsraad Wolffs Omsorg en i alle Henseender fortrinlig og velindrettet Skole af Grundmur, 33 Alen lang, med 2 Udhuse, ligeledes af Grundmur, smukt beliggende ved Vejen til Sjolle, omtrent midtvejs imellem denne By og Brøderup, og med en smuk Udsigt over Præstø Fjord. Den kostede foruden Kjørsel og Haandblangerarbejde, der for det meste ydedes af Sognebeboerne, 3350 Rdlr. at opføre, Afurancesum 7600 Kr.

Den første ansatte Lærer derveds var:

1. Hr. Hans Suhr, født 30te Maj 1794 i Nykjøbing paa Mors, fulgt med Pastor Warthoe hertil og efter gamles For-

tælling i mange Aar Præstens Røgter, men da han befad særdeles gode Eener, tog Pastor W. sig af ham og forberedte ham til Skolelærer-Eksamen, hvilken tildeles ham efter $\frac{1}{2}$ Aars videre Forberedelse hos Pastor Flemmer i Kongsted, der havde Rancelliets Tilbedelse til at dimittere Seminarister, og straks efter ansattes han i Foraaret 1815 til Lærer ved Sjolte Skole og senere ved Degnen Almstrups Død (1816) til Kirkefanger ved Snesere Kirke. Suhr var en særdeles duelig, nidkær og alvorlig¹⁾, men ogsaa streng Lærer, der ved Provstevisitationer har erholdt udmærkede Vidnesbyrd for Flid og Dueligheid, der endog tilfjendtes ham ved Skrivelse igjennem Amtsskoleinspektionen for det danske Rancelli²⁾. Hans brændende Nidkærheid og Dygtighed, idnet saavel ved denne overordentlige Til-

1) En gammel Kone, der gik i Skole hos Suhr hele sin Skoletid, har meddeelt os følgende smukke Bøn, som han hver Morgen begyndte sin Undervisning med:

„Evtige og algode Gud, under dit Forlyns Baretægt kunne vi vandre trygt frem paa Livets Bane; thi du kan og vil sørge for vort bedste. Af faderlig Godhed fremkaldte du os til Livet, fordi du vilde gjøre os delagtige i dine mange uskyldige Glæder, som Livet skjæmfer os; men hvor svage vare vi ikke, da vi indtraadte i Verden, hvor usstikke til selv at hjælpe os. Dog, du Algode var os nær og kom os svage til Hjælp og friede os fra mange Farer, som Livet truede os med. Ogsaa i denne Nat sov vi trygt under din Beskjærmelse, og ved din Naade mødes vi igjen paa dette Sted, styrkede til vort Arbejde ved en vederbøgende Hvile, og hvad er billigere end begynde Dagen med Lov og Pris for dine mange Velgjerninger. — Vær i Dag vor Beskytter, velsign vort Arbejde, at vi maa vise Lyft og Agtsomhed ved Undervisningen! Ja, hjælp os, gode Fader, at vi maa stræbe at bruge vore Ungdomsdage, som i den modne Alder kan lede os paa den Vej, der er dig behagelig, og gjøre os stikke til at stifte Nytte i den Stand, hvori du ved din Visdom finder for godt at sætte os! — Amen.“

Derefter almindelig Salmen: Jeg ser nu Dagens Lys igjen. Ev. krist. Salmebog, Nr. 469.

2) „Paa Grund af et i Amtsskoleinspektionen Indberetning til det fgl. danske Rancelli angaaende Skolevæsenet i Amtet, har Direktionen anført den roesværdige Iver, hvormed De som Skolelærer opfylder deres Embedsoplygt, og har det fgl. danske Rancelli befalet Direktionen at tilfjendegive Dem Rancelliets Tilfredshed med deres uviste Nidkærheid i deres Embedsforretning.“

Præsts Amts Iøndre Skoleinspektion, den 24de Marts 1821.
Dannestjold (Amtmand). Krog (Provst).

Til

Belagtede Skolelærer Suhr.

Sjolte.

(Her efter Sjolte Skoles Embeds- og Dokument-Protokol.)

fjenbegivelse samt af Sognepræsten, førte ham vel langt bort fra Mildehedens og Overbærelsens Methode, hvorfor der saa ofte er stor Brug i Almuefolen, og da han flere Gange havde straffet indskrænkede og doorne Børn vel strengt, blev han en Aften i Skolen overfaldet af 2 som Fruentimmere forklæbte Mandspersoner, der foregav at ville tale med ham, og her mishandlet i høj Grad, hvorved hans Bryst led megen Overlast; han døde omtrent $\frac{1}{4}$ Aar efter af Brystsygdom den 20de April 1824. Udaaden blev aldrig opdaget eller paatakt.

Paa hans Gravsten, befoftet af Pastor Warthoe og indmuret i den nordre Kirkegaardsmur, staar nederst:

„Hans sjældne Duelighed, Flid og Rettskaffenhed har efterladt ham et varigt Minde i Menigheden.“

Suhr døde ugift.

2. Hr. . . . . **Skildsen**, fh. Lærer i Ballebo i Fiske Sogn, blev nu Lærer ved Sjolte Skole; ogsaa han omtales hæderlig ved forefaldende Bistatser, men han var kun Lærer der i 8 Aar, og den meste Tid svagelig, af et let pirreligt og hæftigt Sind, han døde af Brystsygdom, lige som Formanden, den 4de Februar 1831. Hans Enke blev 1838 gift med Møller Schøler i Rettestrup, død 1858. En Søn Anton lærte Mølleri hos Stedfaderen, men døde i en ung Alder.

3. Hr. **Matthias Jensen** er født den 11te Marts 1796 og dimitteret 1ste Juli 1817 fra Jonstrup Seminarium med godt Vidnesbyrd ¹⁾ blev derefter konstitueret Lærer ved Kjeldbymagle Skole paa Møen, hvorfra han i Oktbr. 1818 kaldedes til 3dje Lærer ved Borgerstolen i Stege, i Septbr. 1823 kaldet til Lærer ved Nonellint Skole i Jungshoved Sogn og derpaa sidst i Febr. 1832 Lærer ved Sjolte Skole i Snefere Sogn og Kirkefanger; endelig kaldedes han i April 1842 til Lærer og Kirkefanger i Bejsø, hvorfra han søgte og erholdt Afsked den 1ste Marts 1869 og lever endnu (1882) i

¹⁾ Efter Sønnen, Hr. Skolelærer Jensens, Bester Egesborg. Dypgivelse. Han findes imidlertid ikke i de af Seminarieforspander Jensen 1841 udgivne „Efterretninger om det blaagaard-jonstruppe Seminarium“, muligens er han Privatist derfra.

høj Alderdom i Næstved. Hr. Jensen erindres endnu af tidligere Elever hersteds som den duelige og venlige Lærer, ligesom han ogsaa erholdt roesværdige Vidnesbyrd af sine foresatte.

Hans Hustru var Senfine Kristine Hjort, Datter af Urmager Hjort i Stege, død den $\frac{2}{4}$ 1844. Børn:

1. Jens Peter Julius, født $\frac{4}{1}$ 1821, Kjøbmand i Vordingborg, senere Andenlærer ved Drøløv Skole, død.

2. Hendrik Lindholm, født $\frac{26}{9}$ 1822, har lært Handelen, nu Forpagter af Lubæk Kro ved Præstø.

3. Jeppe Kristian, født $\frac{21}{7}$ 1824, forhen Snekker paa Gavnø, død.

4. Sofus, født 26de Juli 1820, Seminarist fra Jonstrup 1849 med Meget Duelig, fh. Lærer i Dysted, nu Lærer og Kirkesanger i Bester Egesborg.

5. Kristiane Sofie, død $\frac{19}{2}$ 1833, 5 Aar gammel.

6. Karl Wilhelm, født $\frac{2}{4}$ 1830, sindssyg, død 1862.

7. Johan Lauritz, født $\frac{11}{2}$ 1833, Maler i Nordrup ved Ringsted.

8. Kristiane Sofie, født $\frac{15}{6}$ 1835, gift med Skovfoged Evensen, Lestrup Skov, død 1881.

9. Mette Charlotte Karoline Sofie, født $\frac{25}{9}$ 1837, gift med Kjøbmand Vilbt, Næstved.

10. Hans Peter, født $\frac{13}{2}$ 1840, Malersvend i Kjøbenhavn.

11. Johan Michael, født $\frac{16}{3}$ 1843, Politiasistent i Kjøbenhavn.

4. Hr. Niels Janus Christophersen fra April 1842 til Maj 1857. (Se under Snefjere.)

5. Hr. Carl Wilhelm Christophersen, Broder til oven nævnte, er født 9de Novbr. 1828, Seminarist fra Jonstrup 1848 med Meget Duelig, derpaa Hjælperlærer hos Skolelærer Aagaard i Udby ved Vordingborg fra $\frac{1}{6}$ 1848 til $\frac{1}{10}$ 1849, dernæst Lærer ved Ibsker søndre Skole (Listed) paa Bornholm til $\frac{1}{11}$ 1850, da han kaldedes til Lærer ved den ny oprettede Biskole i Grumløse, Udby Sogn, indtil $\frac{19}{5}$ 1853, da han forflyttedes til Kjeldbylille Skole, Kjeldby Sogn paa Møen, hvorfra han først i Juni 1857 kaldedes til Lærer og Kirkesanger i Sjolte. — Skjønt han i flere Aar har været svagelig, vistnok bewirket ved Overanstængelse i Sko-

lens Tjeneste, er han dog en særdeles duelig Lærer, begavet med fjældne Lærergaver.

Sans Hustru er Henriette Petrea Hartmann, Datter af Møller Hartmann i Frenderup Mølle paa Møen, med hvem han blev gift den $14/6$ 1855. Børn:

1. Anna Louise Wilhelmine, født $24/6$ 1856, fra $1/11$ 1875 Lærerinde ved Bogeskolen i Sjolte til $1/11$ 1881, da den nedlagdes.

2. Mathilde Christophine, født $26/9$ 1857, gift $6/7$ 1882 med Slagtermester Sørensen, Efted ved Marhus.

3. Niels Wilhelm Hartmann, født $19/5$ 1860, ved Handelen.

4. Sofus Michael Ejler, født $14/4$ 1862, Cand. phil., theologisk studerende.

5. Petrea Henriette, født $3/5$ 1865.

6. Carl Ivar Kristian, født $1/8$ 1871.

Norre Smidstrup Skole,

beliggende tæt vesten for Smidstrup, er som oftere anført, opført 1881, Grundmur, 34 Alen lang og 13 Alen bred, straaatak, med en smuk og rummelig Skolestue (4560 Kbfod), der er forsynet med det nyeste og mest praktiske Skoleinventar, Lomands-Borde, en stor og smuk Ventilationssovn af Reches Patent, osv. samt nye og gode Skolekort, Bøger etc. Lærerens Behoelse er god og rummelig: 3 Stuer, 2 gibfede Loftsværelser, foruden bekvemt indrettet Kjøkken, Spisestue og Kjælder. Derimod turde „Udenomsbequemmelighederne“ være temmelig indskrænkede. Skolen kostede at opføre ca. 6000 Kr. foruden Inventar. Til Skolen hører en Have paa omtrent 2 Ekpr. Land, men ingen Jordlod. — Læreren er:

Peter Jensen, født $\frac{1}{9}$ 1846, dimitteret fra Sonstrup Seminarium 1867 med Meget Duetlig; dernæst i omtrent $1\frac{1}{4}$ Aar Hjælperlærer i Dyrsløv Skole ved Præstø til $\frac{25}{4}$ 1869, da han indkaldtes til Militærtjeneste, hvorfra han permitteredes (som Korporal) $\frac{14}{8}$ 1870 og 31te s. M. kaldedes til Andenlærer ved Snesjere Skole — siden $\frac{1}{2}$ 1878 Kirkefanger ved Snesjere Kirke — forflyttet den $\frac{25}{9}$ 1881 (Kaldsbrevets Dato) til den ny oprettede Skole i Smidstrup.

Hustru: Charlotte Amalie Christophersen, Datter af Lærer ved Snesjere Skole, N. S. Christophersen, viet den $\frac{7}{12}$ 1877.

Snesere Torp Skole,

beliggende paa Snesere Torp Mark ved Overveen Skjel, ligeledes opført i Sommeren 1881, Grundmur, 22 Alen lang, 13 Alen bred, og straatakt, med en smuk, men mindre Skolestue (ca. 3000 Kbfod). Med Undtagelse af Romandsborde — de gamle, men bedste fra Snesere Andenlærers Skole og Pøgeskolen i Sjolte ere istandsatte og anbragte her — er Skolen indrettet og forsynet som Smidstrup Skole. Men da den er beregnet paa en ugift Lærer, er der kun 2 mindre Bærelser samt et gibslet Loftsværelse.

Skolen kostede at opføre ca. 4000 Kr. foruden Inventar. Til Skolen hører ligeledes en Have paa 2 Ekpr. Land.

Læreren er:

Frederik Johan Peterfen, født den $\frac{3}{5}$ 1856, dimitteret fra Tonsrup Seminarium 1876 med Meget Duellig, tidligere Hjælpe lærer i Skjensved og Laarbæk, sidst Privat lærer ved Rastrup Glasværk.

Hans Hustru Navn er: Julie Lutta Sprine Saxtorph Sørgensen, Datter af Malermester Saxtorph Sørgensen i Laarbæk.

Barn: Helga Elisabeth Saxtorph Peterfen, født $\frac{4}{10}$ 1882.

Sluttelig ansøre vi her Planen for Enefere Sogns Skolevæsen af 7de April 1829 med de ved Omordningen af Sognets Skolevæsen 1881 nødvendiggjorte Forandringer.

A. Skoledistrikterne:

1. Enefere Skoledistrikt fra 1814—81:

Enefere By, Nafide, Dvereben, Aftov Mølle og Huse, Enefere Torp og St. Røddinge Byer. 1829 i alt 100 Familier med 102 Børn, efter 1881 88 Familier med for Tiden 84 skolegængende Børn.

2. Ejolte Skoledistrikt til 1881:

Ejolute, Brøderup, Søperup, L. Røddinge, Smidstrup, Lappensjø, Nolsøgaarden Bredehave med Torpenholt og andre Huse, Enev- og Strandhusene samt Herregaarden Engelholm med 2 Skovhuse.

Hertil gik endvidere i mange Aar Børnene fra Brostov og 4 Strandhuse fra Evedrup Sogn. 1829 i alt 98 Familier med 104 Børn, efter 1881 86 Familier med for Tiden 64 skolegængende Børn.

3. Smidstrup Skoledistrikt fra 1881:

Smidstrup, St. og L. Røddinge Byer, Lappensjø Kro og Mølle, Herregaarden Engelholm, Nolsøgaarden Bredehave med Arbejdshuse og Strandhusene til Kongens Møllebæk, gl. Lappensjø, Enev- og Strandhusene dersteds, samt midlertidig 1 Gaard og alle Husene paa Enefere Dvereben, i alt 96 Familier med for Tiden 69 skolegængende Børn.

4. Enefere Torp Skoledistrikt fra 1881:

Enefere Torp og Dvereben Byer, Aftov Mølle og Huse — hvorfra nogle Børn søge Flintemose Skole i Evedrup Sogn, der dog ophører ved disses Konfirmation — 2 Udflattergaarde fra Nafide med Parceller, i alt 42 Familier med for Tiden 40 skolegængende Børn.

Pastor Barthoe ansøger i den $\frac{7}{8}$ 1829 lagte Skoleplan angaaende Distrikternes Størrelse: „For Bejlsængdens Skyld er der ingen Grund til flere Skolers Opsørelse, og 100—110 Børn er ej for stort Antal, hvor, som her, den fuldstændige Methode af den indbyrdes Undervisning sælges, og et rummeligt Lokale (!) med hensigtsmæssig Indretning forefindes“ (!). — Bejen fra Enev til Ejolute var $\frac{3}{4}$ Mil. De skolegængende Børn til Enefere Skole var 1857 137, Skolens Størrelse den Gang 2816 Kubiffod.

B. Skolelærernes Lønninger.

1. Gl. Degne-Indtægter:

a. Naturalpræstationer (Degnetraven) 69 $\frac{1}{2}$ Traver Byg (1737: 8 $\frac{1}{2}$), som leveres in natura, kan ej med Sikkerhed beregnes højere end til 5 Estr. (1) pr. Trave (den Tid mindst 1 Td.)	43 Tdr. „	Estr. 2 Fdr.
b. 49 Ges in natura. 6 Ges = 1 Td Byg c.	8 — „ — „ —	—
c. 40 $\frac{1}{2}$ Snes Vg og 80 Kander Mælk	2 — „ — „ —	—
d. 82 $\frac{1}{2}$ Ppd. Brød. 12 Ppd. = 1 Td Rug ca.	6 — 3 — „ —	—

59 Tdr. 6 Estr. 2 Fdr.

2. Penge-Indtægter:

a. Højtidsoffer og Afstedtser, „som i de sidste Aar er meget aftaget“	90 Rdlr. „	f	„	β	Spb
Derfra drages:					
1. Afgift til Vordingborg Latinskole ¹⁾	7 Rdlr.				
2. Skolelæreren i Sjolte som Kirkefanger 10 —					
3. Skolelæreren i Snejere som Kirkefanger	10 —				
	27 —	„	f	„	β

Tilgjen . . . 63 Rdlr. „ f „ β Spb

Er pr. Td. Byg à 3 Rdlr. = 21 Tdr.

b. Refusion for Degnetraven:					
1. Fra Engelholm	9 Rdlr.	79 β			
2. Fra Bredehave	7 —	„ —			
3. For 1 nedlagt Gaard i L. Røddinge	4 —	„ —			
			20 Rdlr.	79 β	
c. Den aarlige Skoleløn fra Vindersvold				24 Rdlr.	
De samlede Penge-Indtægter under b. og c. = 44 Rdlr. 79 β, som i Planen ansættes = 11 Tdr. 4 Estr. ²⁾					
Omfat i Korn: Degnetraven	59 Tdr.	6 $\frac{1}{2}$ Estr.			
Højtidsoffer	21 —	„ —			
Refusion og Skoleløn	11 —	4 —			

Tilsammen . . . 92 Tdr. 2 $\frac{1}{2}$ Estr.men i Virkeligheden adskillige Lønder mere³⁾.

„Er til hver Skole 46 Tdr. Byg, hvilket overstiger den anordningsmæssige Løn med 2 Tdr. Byg, men naar der tages Hensyn til Lærernes Dueltighed, samt at der til Udrejselsen heraf ikke behøves noget nyt Paalæg paa Sognet, og at det forenelig danske Rancelli har allernaabigt tilladt ved Skoleforordningen at fastsætte en noget højere Lønning, har Skolekommissionen især med Hensyn til de nuværende Læreres roesværdige Dueltighed og Fsid troet at burde andrage paa, at dette ringe Overfud maatte tilstaaes dem som en Dymuntring til at fortsætte deres hidtil viste Fsid.“

¹⁾ Denne Afkortning i Skolelærernes Lønning er bortfalden ved Lov af 8de Marts 1856, § 15.

²⁾ Efter den ansatte Beregning „à 3 Rdlr. pr. Td. Byg“ = 14 Tdr 7 $\frac{1}{2}$ Estr.

³⁾ I Følge Lov af 9/3 1856 tilkom endvidere til hvert af Embederne 15 Tdr. Byg efter Lærernes Ansøgning og Sogneraadets Indstilling.

Planen

til den aarlige Lønning for de tvende Skolelærere i Snefere Sogn maatte da efter Kommissionens Formening blive saaledes:

1. Naturalie-Præstationerne af det nedlagte Degneald deles herefter mellem begge Skolelærerne saaledes:

a. Snefere Skolelærer nyder Degnetraben af Snefere, Afside, Øverevn og Snefere Torp Byer..... 34⁷/₁₀ Ldr. Byg
 Endvidere af samme Byer..... 20 Snefe Tg og 40 Rander Mælk.
 Af Snefere og Afside Byer, 1 Gaard i Snefere Torp og 1 Gaard i Lille Røddinge ..... 25 Gæs
 Af Snefere, Afside og Snefere Torp..... 42¹/₄ Lpd. Brød.

b. Sjolte Skolelærer nyder Degnetraben af:

Sjolte, Brøderup, Smidstrup, St. og L. Røddinge samt Søpserup ..... 34⁷/₁₀ Ldr. Byg
 og af samme Byer ..... 20¹/₂ Snæs Tg og Rdr. Mælk
 samt af Sjolte, Brøderup, Smidstrup, Søpserup, St. Røddinge, 2 Gaarde i L. Røddinge og 7 Gaarde i Snefere Torp samt Øverevn 24 Gæs.
 Endelig af sidnævnte Ødere unbtagen Snefere Torp 40¹/₂ Lpd. Brød¹⁾.

2. Højtidsofferet deles lige, mod at de deltage ligelig i Udredelsen af de 7 Rdr. til Bordingborg Latinskole samt 1 Mt. aarlig til Frisum. Snefere Skolelærer tager fortløbs 10 Rdr. som Kirkebyens Lærer, og Sjolte Skolelærer 10 Rdr. som Kirkefanger, men bliver Snefere Skolelærer Kirkefanger, tager han fortløbs af hver Højtidsoffer 6²/₃ Rdr.

3. Penge-Indtægterne til Bølsb 44 Rdr. 79 ø. deles lige mellem Lærerne²⁾.

4. Afidentjer ved Bryllupper og Barfælgilder tages hver i sit Distrikt, Snefere Lærer af 6 Gaarde, Sjolte Lærer af 31 Gaarde, 2 Herregaarde og 1 Kro.

5. Endelig den efter Lov af 29de Juli 1814 tilkommende Furage og 6 Favne Brænde til hver Lærer, eller Equivalent derfor i 6 Læs Tørv pr. Faavn.

— — Og saaledes indstilles denne Plan om Distrikternes Inddeling og Lærernes Lønning til Direktionens Forandring eller Approbation.

Snefere Sogns Skolekommission, den 7de April 1829.

Barthoe. Nielsen. Søren Steffensen.
 (Paa Baron Kæbys-Lotts Begne
 som første Lødssejer.)

Peder Johansen. Jørgen Larsen.

Approberet af Præstø Amts Søndre Amts-Skoleinspektion, den 16de April 1829.

Schulin. Krog.
 Amtmand. Provst.

¹⁾ Smaarebøden for Tg, Mælk, Brød og Gæs er afløst 1863 med c. 15 Ldr. Byg for Snefere Skole og c. 14¹/₂ Ldr. Byg for Sjolte Skoles Bedkommende

²⁾ Indgaa nu i Skolekasjen siden 1857, i dets Sted modtage Lærerne hver 15 Ldr. Byg aarlig.

Efter Reguleringen af Skolelærer-Embederne i Danmark 1876 er henlagt til Snesfere Skoles Førstelærer-Embede følgende Indtægter:

6 Tdr Rug, 70 $\frac{1}{4}$ Tdr. Byg, Bolig (nu 5 Bærelser) med Have af 3 Stpr. Lands Størrelse, $\frac{1}{2}$ Favn Brænde (for Dvereven By), 33 Læs Løv, 120 Lpd Hø, 240 Lpd. Galm, Brugen af en Jordlod paa 5 $\frac{3}{4}$ Tdr. Land med Hartkorn 7 Stpr. 2 Fodr. $\frac{3}{4}$ Alb., Skolepenge ca. 60 Kr. (nu 84 Kr.), Offer og Affidentjer efter 10 Aars Gjennemsnit 677 Kr., 30 Kr. som Kirkebyens Lærer og 20 Kr. som Organist. Af Amtet ansat til 2482 Kr. (1866: 1716 Kr., 1856: 1123 Kr.). Af Læreren opgivet til 2290 Kr. Embedet maa efter Skoledirektionens Approbation nedbringes ved Embedsleghed til mindst 2000 Kr.

Snesfere Skoles Andenlærer-Embede (nedlagt 1881):

Fast Pengeløn 440 Kr., Bolig for en ugift (1 Bærelse, ingen Have), 4 Favne Brænde, Skolepenge ca. 60 Kr., som Medhjælper ved Kirkefanger-tjenesten 10 Kr., personligt Lønningstillæg af Kommunen 200 Kr., Regulerings-sum 621 Kr.

2. Til Sjolte Skolelærer:

6 Tdr Rug, 67 $\frac{1}{2}$ Tdr. Byg, fri Bolig (4 Bærelser og 1 Loftsbærelse) med Have paa 2 Stpr. Land, 3 $\frac{1}{4}$ Favne Brænde og 20 Læs Løv, 120 Lpd Hø, 240 Lpd. Galm. Brugen af en Jordlod paa 5 $\frac{1}{4}$ Tdr Land med 4 Stpr. 2 Fodr. 2 $\frac{1}{2}$ Alb. Hartkorn, Skolepenge ca. 90 Kr. (nu ca. 60 Kr.), Offer og Affidentjer 517 Kr., som Kirkefanger 20 Kr. (indtil 1877. Af Amtet ansat til 2248 Kr. (1866: 1623 Kr., 1856: 1059 Kr.). Embedet maa ligeledes nedbringes med 400 Kr. til Fordel for de uoprettede Embeder. — Bogekølen med fast Pengeløn 200 Kr. (ophørt 1881).

3. Smidstrup Skolelærer:

Fast Pengeløn 1000 Kr., Skolepenge ca. 70 Kr., som Kirkefanger 20 Kr., fri Bolig med Have paa 2 Stpr. Land, 6 Favne Brænde. Regulerings-sum (fra Amtet 1882) 1282 Kr.

4. Snesfere Lorp Skolelærer:

Fast Pengeløn 600 Kr., Skolepenge ca. 40 Kr., fri Bolig med Have paa 2 Stpr. Land, 4 Favne Brænde. Reguleringssum 800 Kr.

Sluttelig ville vi her anføre Folkehøjskolen

Frederik den Syvendes Minde,

beliggende nord for Brøderup ved Engelstrup Skjel op til Hovedlandevejen. — Hvorvel dennes Virksomhed er af en privat Natur og heller ikke indskrænker sig til Sognets Omraade, vil dog ingen nægte, at den baade som Oplysnings-Anstalt for Ungdommen og ved sine Foredragsmøder samt hele Virksomhed i mange Henseender kommer Sognet mest til Fordel og saaledes udgjør et væsentligt Led i Sognets Undervisnings og Oplysnings Historie — og derfor finde det passende, at vi medtage den paa dette Sted.

Efter at Højskolegjerningen i Vinteren 1867—68 var drevet i en sejet Lejlighed i Nistrup, Ulfø Sogn, med 22 unge Karle, syntes flere af Højskolefagets Venner og Forkæmpere, at Egnen var skiftet til Udvøvelsen af denne Gjerning, og besluttede derfor at skaffe den et eget Hjem. Af den i denne Anledning sammentraadte Komité bør foruden Præsterne Leth i Ulfø (nu Middelfart), Brandt i Rønnebæk (nu Rjøbenhavn) nævnes Gaardmændene Niels Jensen i Stenstrup ved Næstved, Jens Olsen i Sjolte (her i Sognet) og Hjulmand Lars Kristensen, Drup, Kongsted Sogn, som de, der havde væsentligt Del i dens Tilblivelse. Man kjøbte da i Sommeren 1868 en Parcel af Gaarden Matr. Nr. 4 paa ca. 20 Tdr. Land, hvoraf 2 Tdr. Land henlægges til den forrige Aar byggede Friskole. Her opførtes nu i Sommerens Løb oven nævnte af 3 Længer bestaaende Højskole med et rummeligt Skolelokale og med Bolig for 1 gift og 2 ugifte Lærere samt Loftsværelser til ca. 30 Elever, hvorefter Skolen blev taget i Brug samme Efteraar.

Da vi tro, at en kort Redegjørelse for Udgifterne ved denne Skoles Opførelse, samt hvorledes disse fremkom, kunne have nogen Interesse for Lærerne, tillade vi os at anføre¹⁾:

1. Kjøbet af Jorden med Recognition etc.	6145 Rdlr.	5	ƴ	11	ƒ.
2. Højskolens Bygning kostede uden Kjørs- len af Sognebeboerne	5870	-	2	-	10 -
3. Inventarium til Skolen	682	-	4	-	9 -
4. Drøning, Stenslagning og andre Ud- gifter ved Jorden	265	-	5	-	14 -
5. Renter, Skatter og andre Afgifter ...	1195	-	5	-	13 -
6. Friskolens Bygning overtaget for ...	1000	-	"	-	" -

Tilsammen Udgift... 13870 Rdlr. " ƴ 9 ƒ.

Største Delen af denne Sum tilvejebragtes paa efternævnte Maader:

1. Gaver fra Omegnens Beboere	2184 Rdlr.	"	ƴ	3	ƒ.
2. Rentefrit Laan (S. Olsen, Dvesen o. fl.)	2600	-	"	-	" -
3. Laan, som forrentes med 4 pCt. aarl.	4300	-	"	-	" -
3. Laan do. til 5 pCt. (Sparekassen i i Præstø)	5000	-	"	-	" -
5. Indtægt af Jorden 1ste Aar etc.	220	-	1	-	14 -

Tilsammen Indtægt... 14310 Rdlr. 2 ƴ 1 ƒ.

Understudet 559 Rdlr. 4 Mk. 8 ƒ. dækkedes af Bestyrelses-
medlem S. Olsen. Sjolte, der ogsaa senere vedblev at staa i nødven-
digt Forskud for Udlæg.

Clev-Antallet udgjorde i Vinteren 1868—69 33 Clev, i
1869—70 30 Clev, i 1870—71 25 Clev; men da Clevernes
Antal hvert Aar forringedes og i Vinteren 1872—73 kun talte 8
Clev, opsigedes den daværende Forstander Exam. juris. Johannes
Schrøder til Fraflytning, og Bestyrelsen, bestaaende af Gaardejerne
Kristen Nielsen, Karise, Jens Olsen, Sjolte, og Forpagter Dvesen,
Højstrup, overtog Skolens Gjæld og bortforpagtede den efter 1 Aars
Ledighed til hidtilværende Lærer ved Hindholm Folkehøjskole Kristian

¹⁾ Forstander Schrøder: „Folkehøjskolen Frederik den Syvendes Minde i
Præstø Amt“ 1871.

Larfen, og han tiltraadte Skolen den $\frac{1}{5}$ 1875 som dens Forstander, men da Skolen heller ikke under de nye Kræfter vandt nogen kjendelig Fremgang, besluttede Gjerner til Forpagningstidens Udløb den $\frac{30}{4}$ 1880 at opsigte Hr. Larfen til Fraflytning, da Skolen agtedes solgt. Ved Højskolevenner, i hvis Midte stillede sig Pastor (Capellan pro pers.) Nielsen i Baarse m. fl. reddedes Højskolen for dens hidtidige Forstander Larfen, da den kjøbtes af et Aktieselskab, der udnævnte en Bestyrelse af 7 Mænd, Pastor Nielsen, Baarse (nu i Seeden ved Obense), Skolens Forstander Larfen, Gaardejerne N. Nielsen i Snefere o. fl. — Ved alt dette synes der dog at være valet nogen større Interesse for denne Sag blandt Egnens Beboere, og navnlig er Elevantallet af unge Piger tiltaget en Del i de senere Aar. Skolen, der stadig har lidt af Mangel paa Plads for en større Virksomhed, af Pengetrang og til Dels ogsaa af Mangel paa Lærerkrefter samt tilstrækkelig Tilslutning af Omegnens Beboere, ønskes at maatte heldig overvinde og afhjælpe disse Mangler til forøget og fortsat Virksomhed som Folkeoplysningens Fremarbejder.

De ved Skolen ansatte Lærere fra dens Opførelse indtil 1882:

1. Hr. Johannes Schrøder,

Examinatus juris, Skolens Forstander fra Efteraaret 1868 — $\frac{1}{4}$ 1873, derefter omtrent 1 Aars Tid Forretningsfører ved Hasle Kulværk paa Bornholm, nu Fuldmægtig ved et Lotterikontor i Rjøbenhavn m. m.

Lærere i Forstander Schrøders Tid:

1. Niels Tuhl, Seminarist, 2den Lærer fra $\frac{1}{11}$ 1868 til $\frac{1}{8}$ 1869.

2. Hermann Tversen, Dyrslæge, Skolens 3dje Lærer fra $\frac{1}{2}$ 1869 til dens Standsning $\frac{1}{4}$ 1873, derefter 6 Aar i Vestralien som Medbestyrer af en Onkels Apotheke i Melbourne, nu praktiserende Dyrslæge i Ruds-Vedby i Slagelse.

3. Søren H. Salling, Seminarist med udvidet Examen, 2den Lærer fra $\frac{1}{10}$ 1869 til Skolens Standsning, derefter Lærer ved Skovgaardens udvidede Højskole ved Rjøbenhavn, nu Forstander ved Lustrupholm Højskole ved Ribe.

2. Hr. Kristian Larsen,

forhen Lærer ved Hindholm Folkehøjskole, fra $\frac{1}{5}$ 1875, Skolens Forstander.

Lærere ved Frederik den Syvendes Minde i Forstander Lærens Tid:

1. Jens Olsen, Seminarist fra Blaagaard med 2den Karakter, fra Maj 1875 til Foraaret 1876, da han kaldedes til 2den Lærer ved Skibby Skole i Horns Herred.

2. Claus Peter Henrik Brüg, Seminarist, 2den Lærer fra $\frac{1}{11}$ 1876 til $\frac{3}{12}$ 1880, da han kaldedes til Lærer ved Horskjær og Organist ved Øster Vandrup Kirke ved Ribe; han var en meget duelig og affholdt Lærer, og Skolen tabte efter manges Mening i ham en betydelig Støtte.

3. Hendrik Petersen, Seminarist fra Jonstrup 1880 med 2den Karakter, virkede fra Efteraaret 1880 som 3dje eller Tilmlærer ved Højskolen og ellers som Børnelærer ved Friiskolen; fra $\frac{1}{11}$ 1881 til $\frac{1}{11}$ 82 var han Skolens Undenlærer, da han blev Lærer ved Bornholms Folkehøjskole i Øster Marie, nu Kontorist ved Vsfogedkontoret i Rødbby.

4. August Hansen, 2den Lærer fra Jan. 1881 til $\frac{1}{11}$ s. A.

5. Peter Madsen, Seminarist fra Gjedved, var i Vinteren 1881—82 Børnelærer ved Friiskolen til dens Ophør ($\frac{1}{4}$ 1882) derefter Skolens 3dje Lærer til $\frac{1}{11}$ d. A., nu Skolens 2den Lærer.

Bed Sommerfskolen for Piger har der oftere foruden Forstanderens Hustru virket en Lærerinde.

Med Højskolen forenedes 1868 en i flere Aar i Sjolte drevet fri Børneskole eller Friiskole. Ophørelsen af Friiskolen var sket 1867 af Gaardejer J. Olsen i Sjolte; den overtoges, som anført, af Højskolen for 2000 Kr. og tillagdes en Jordlob paa 2 Ddr. Land. Saavel Skolen som Jordlobben forterer nu under Højskolen, men siden 1875 har Skolegjerningen ikke været drevet dersteds, den er benyttet til Beboelse for Højskolens 2den og 3dje Lærer indtil Efteraaret 1881, da den ombandedes til et Mejeri. — De her virkende Lærere have været:

1. Espren Esprensen fra 1868 til Foraaret 1871, da han flyttede til Skjeltjøregnen og oprettede en Højskole for 2 Karle, der snart ophørte.

2. Johannes Karlson fra Foraaret 1871 til Højskolens Standsning $\frac{1}{4}$ 1873, derefter oprettede han et Børnehjem et Steds i Sjøland, der ligeledes snart ophørte, senere Gartner.

Begge disse Lærere vare ueksaminerede.

Senere optoges Børneskolen igjen i Efteraaret 1880 paa selve Højskolen under Ledelse af foran nævnte Lærere Nr. 3 og 5, men skjønt den nu drives af dertil vel stikfede Lærere, hvem det gjaldt om at bibringe de dem betroede Børn virkelige Kundskaber, saa hensygnede den dog og neblagdes som før nævnt i Foraaret 1882.

— — — Inden vi forlade Højskolen „Frederik den Syvendes Minde“, kunne vi ikke undlade at nævne nogle af de Mænd, der til forskjellige Tider have staaet Højskolegjerningen her bi med Raad og Daad, nemlig Dhrr. Præster Leth og Brandt, medens de vare ansatte i Ulfø og Rønnebæk, Dr. phil. Skat Nørdbam, ligeledes i Rønnebæk, Dr. theol. Probst Paludan-Müller, Senejere, Pastor Zeuthen, Everdrup, Pastor Nielsen, Baarfe, Pastor Dam, Rønnebæk, Pastor Spang, Mern, o. fl., Lærerne Winter, Dysted og Kjer, Kongsted, m. fl. Hvad disse have virket saavel ved Foredrag paa Skolen og som Støtte for denne til Vækkelsen af Interesse for Højskolens Sag, derom er der vist kun den Mening: at den har været baade stor og heldbringende, hvad ogsaa de talrig besøgte Møder bære Vidnesbyrd om.

Som endnu en Støtte for Højskolesagen hersteds maa ansføres „Glefsforeningen for Frederik den Syvendes Minde“, der aarlig i flere Aar har givet uformuende Karle og Piger Understøttelse til et Kursus paa Højskolen.

Efter den i 1879 udgivne „Oversigt over Glefsforeningens Virksomhed i Aarene 1877 og 78 var den 1877 støttet af 178 Medlemmer med en samlet Indtægt . . . . . 281 Kr.
Optaget Kassebeholdning i Senejere Sogns Sparekasse . . . 45 —

Tilsammen . . . 276 Kr.
der anvendtes til 4 Pigers og 2 Karles Understøttelse.

I 1878 var Glefsforeningen støttet af 161 Medlemmer med en samlet Indtægt af . . . . . 220 Kr. 20 Ø.
Rest af Kassebeholdningen . . . . . 3 — 18 —

Tilsammen . . . 223 Kr. 38 Ø.
der anvendtes til Understøttelse af 4 Piger og 2 Karles Ophold paa Højskolen.

Endelig skal det ansføres, at Højskolen er optaget paa Listen over de aarlig af Regjeringen sikrede Højskoler med en Understøttelse, der i de sidste Aar har andraget 600 Kr.

Som en Følge af alt forangaaende vedrørende Dplysningen her i Sognet turde det vel ansæres, at nuværende Sognepræst, Dr. Provfst Paludan-Müller kalder Snesere Sogns Befolkning „dygtig og veloplyst;“ men dette er ingenlunde alene en Frugt af de nuværende eller nærmest foregaaende Læreres og Præsters Virksomhed i denne Retning, da den meget mere skyldes tidligere Bestræbelser, der vakte Sans for Dplysning og Kundskabers Nødvendighed hos afdøde Slægter, og fra hvem denne Sans er gaaet i Arv til Nutidens Befolkning. — Førte Ryttergodset „Rytteriets 9 ægyptiske Plager“ med sig, som Historikeren Fr. Barfod udtrykker sig, saa tilførte den ogsaa Sognet den kongelige Skole i Snesere 1725. hvorved i forrige Aarhundrede Grunden lagdes, ved flere dygtige Læreres Virksomhed, særlig ved den særdeles duelige Sognebeegn Almstrups Bestræbelser, til en Folkeoplysning, hvorpaa Eftertiden og Nutiden har bygget og bør bygge videre. Og at den hos Befolkningen vakte Sans for Dplysning ogsaa var rede til at bringe Ofre, har vist sig baade i Fortid og Nutid, og navnlig maa det med Raaskjønnelse siges, at Sogneraadet i lange Tider rigelig har forfynet Skolerne med Læremidler, hvad jo langt fra alle Vegne er Tilfældet. Men ogsaa paa anden Maade viste Befolkningen sin Interesse for Dplysning. Saaledes oprettedes efter de daværende Læreres Tilskyndelse Sognebibliothekerne ved Sjolte og Snesere Skole i Efteraaret 1846 — samme Aar som „Selskabet for Trykkesfrihedens rette Brug“ sendte sin Opfordring ud over Landet — der nu ere temmelig betydelige og for Sjolte Skoles Bedkommende tæller omtrent 200 Bind, derimod betydelig mindre for Snesere Skoles. 1875 begyndte Andenlæreren i Snesere ved frivilligt Sammenskud fra Skolebørnene en Børnebogsamling, der efter sammes Ansøgning til Sogneraadet nu holdes vedlige ved de indkomne Mulktier for Skoleforsømmelser i Distriktet, og 1881 talte over 70 Bind, mest af fædrelandsk og naturhistorisk Indhold. Dette gav samtidig Anledning til en lignende Anvendelse af Mulktibølgbet for Sjolte Skolebørnens Bedkommende, og i Efteraaret 1881 til det samme for Smidstrup Skoles.

Endvidere findes en Læseforening, der tæller 30 Medlemmer, fordelt over hele Sognet, hvortil anskaffes det nyeste og bedste af Skjønlitteraturen, Rejsebeskrivelser etc. Den oprettedes efter Forslag af 2 unge Gaardmænd i Sognet samt Læreren ved Smidstrup Skole og har aarligt indkjøbt Bøger for henimod 70 Kr.

I Efteraaret 1882 oprettedes efter Forflag af Læreren i Snefere Lorp: „Snefere Lorp Sangforening“, der i Foraaret 1883 gav en Koncert i velbædiget Hjem ved Højstolen, hvorved indkom ca. 60 Kroner.

Findes der stundum hist og her nogen Ulyst hos Forældre og navnlig Husbønder til at give Skolens — og dermed Dplysningen — hvad Skolens er, saa er denne ved Skolekommissionens og Lærernes forenede Bestræbelser hidtil heldig overunden.

En af de nærmeste Følger af den stigende Dplysning faa vel her som alle Vegne er den nu næsten helt forfundne

Overtro.

Denne har efter indvundne Erfaringer været baade stærkt og almindelig udbredt her i Sognet i gamle Dage. Hvor vidt den er en Frugt af Antoniebrødrenes Udsæd — disse havde først deres Kloster paa den nuværende Herregaard Velbringe, senere i Præstø —, naar de med deres Relikvier: Splinter af Kristi Kors, Jomfru Marias Tænder eller noget af sammes Mælk gif omkring og udøvede deres Underværker i Lægekunsten samt indpræntede den lettroende Almue Troen paa deres Lægemidlers overnaturlige Virkninger — og paa overnaturlige Væsenes, eller i Lidens helt mystiske og digteriske Anlæg i denne Henseende, vil vi lade staa uafgjort hen. „Ond Sæd har lange Rødder“ — og vist er det imidlertid, at flere gamle her endnu ikke helt vil slippe Troen, hverken paa det ene eller det andet. Saaledes have vi hørt gamle fortælle, at et ufejlbarligt Middel mod Feber, Moderfyge og Mavekrampe skal det være: tiltiende at trykke over Kirkemuren og tage en Gaanfuld Jord af en opkastet Grav 1 Time efter Midnat, gjemme den i en Svineblære, og, naar den skal bruges, lægge den indføbt i en Klud paa Brystet, men man maa vogte sig for ikke at mæle et Ord, hvis man skalde møde nogen paa Vejen, som tiltalede en, hvorfor de, som hentede Hjælp paa ansøgte Maade, ogsaa almindelig gif uden om Byen og over Marken, hvor de ikke ventede at træffe nogen; thi mæledes der et Ord, da mistede

Midlet sin Kraft. Stjaalet Kirkebly skal være særdeles virksomt mod Landpine og Sigtorne (!), og Sigkistefsm, slaet i Hestekrybben, forhindrede Hestene i at blive syge. Vandet fra Kirkens Blytaq, naar det har regnet, er godt for Ubslet, Ringorme o. desl. Et godt Middel mod Kvægets Genfygning er at tage en Pose Jord hjemme og gaa op paa Kirkegaarden en Paaste- eller Julenat, men vogte sig for at møde eller tale med nogen, lægge Jorden, man bragte, paa en ny Grav, og fylde Posen med noget fra denne, drysse det paa Ryggen af Kvæget tidlig inden Sol staar op en Jule- eller Paastemorgen, saa skal Kvæget nok komme sig. En Hovedpande skal, nedgravet i Lærstelen, give Tjenerne Trost og en god Opførsel mod deres Husbonde, foruden endnu flere lignende undergjørende Midler. Meddelelsen heraf, der en Gang kom i en iorig Disput med en af disse „gamle troende“, blev stærkt imødegaaet med Beviser, hentede baade her og der fra, hvor Midlet havde vist sig meget virksomt, og har ikke sjældent af saadanne gamle mødt Udbrud som: „So, De kan være vis paa, at der er meget saadant til, som hverken De eller nogen kan forstaa“ — eller af mindre troende: „Ja, noget er der alligevel i det“ og „hvorfor skulde der vel være advaert mod Trolddom i det 2det Bud, naar der ikke var saadant noget til!“

Dgsaa Kroen paa overnaturlige Væsen: Underjordiske, Nisser, Barulve, Elverfolk, Helheste, Estøer og lignende „Troldstj“, der skal have befolket Sognet, var meget udbredt. Flere af disse Sagn ere anførte under Sognets Topografi, som knyttede til et bestemt Sted; de fleste ligne Sagn andensteds fra, kun saa ere ejendommelige. Vi skulle i det efterfølgende meddele nogle af de interessante af de endnu bevarede Sagn.

1. I Snefere havde en Nisse ved Navn „Gu Karl“ sit stadige Ophold paa Gaarden Matr. Nr. 14, hvad der bragte Gaardens Ejer stor Velstand. Paa Gaarden Matr. Nr. 5 i Nafide havde der i lange Tider boet en lignende, men mindre Fyr af Slægten ved Navn „Gu Dreng“; dog Dygtigheden og Styrken er ikke altid afvejet efter Størrelsen. Nu havde „Gu Karl“ lagt Mærke til, at man i Nafide med de til Byen hørende store Enge høstede mere Hø end i Snefere, og da „Gu Karl“ altid saa paa sin „Byes Bedste“, saa sneg han sig en Nat ned til Nafide for at „redde et Læs Hø“; men dette opdagede „Gu Dreng“ straks — og „da der skal noget for noget, naar Venfkab skal holdes“, skyndte han sig til Snefere for

at tage Erstatning i et Læs Havre. Uheldigvis mødtes de begge, hver belæsede med deres Bytte, lige under „Kirkebrinken“. At komme forbi hinanden var umuligt, og da Afside-Nisfen paa Snesere-Nisfens Hilfen: „God Morgen, Du Dreng!“ hilste igjen med samme for denne nedfættende Hilfen, kom de straks i Stjænderi, der udartede til Haandgribeligheder. Kampen var „langvarig og blodig“, men omsider fik „Du Dreng“ Overmagten, og der vankede nu for „Du Karl!“; han skal have skreget saa forstræffelig, saa han kunde høres over hele Snesere By, — da løb i det samme Morgenkloffen fra det nærliggende Kirketaarn, og i samme Nu vare begge Kemperne forsvundne, efterladende deres røvede Sager; thi Nisferne kan ikke taale at høre Kirkekloffernes Klang. — Hvis man tør tro vor Meddeler, var hele Kampen bleven observeret af en Husmand fra Snesere, der i den tidlige Morgenstund gif til sit Arbejde i Afside, men som forfærdet over det ham i Møde kommende Sølæs, for hvilket han ikke saa noget Forspand, men under det et Par brede Ben, lig meget brede Gaafesjodder, var krøben om bag det høje Dige ved Bejen, hvorfra han var Vidne til „hele Historien“, og af hvem den senere fortæles.

2. Samme Afside-Nisfe skal nok have været langt dygtigere til at skaffe til Huse end Snesere-Nisfen. En gammel Kone, der havde hørt efterfølgende Fortælling mange Gange, da hun som ung Pige besøgte Spindestolen i Snesere¹⁾, har meddelt os følgende: „En Vinteraften i et stræffeligt Sudsvejr kom en gammel, pjaltet Stodder ind paa Gaarden, før nævnte Matr. Nr. 5, og bad om Natteleje i det frygtelige Vejr, men Manden (D. M.) nægtede det og vilde jage ham ud af Gaarden. Stakfelen bad saa ynkelig for sig og krøb om bag nogle i Porten staaende Vogne, hvorfra han ikke var til at fordrive, sårend Gaardmandens 2 store Hunde bleve hibside paa ham. Blodig og med sønderrevne Pjalter kom han nu frem, men gjorde i sin Fortvivlelse vedkommende ansvarlig for sit Liv, og den rige, haardhjærte Mand lod sig herved bevæge til at tilstaa ham Nattefy. Men hvor skulde man nu lægge ham. Rostalden var den Gang som

¹⁾ Spindestoler vare oprettede for Børn i Almuestolen ved kongelig Forordning af 1781. Stoleholderens Kone skulde være Spinde-Mesterinde og holde Maskinerne i Orden, hvorfor $\frac{1}{3}$ af Indtægten tilfaldt hende, $\frac{2}{3}$ Spindersten.

endnu det almindelige Herberge for saadanne Folt, men det gif ikke an at lægge ham der; thi Stodderen kunde jo „forgjøre hans Kreaturer“ eller paaføre ham anden Ulykke, og de varme Senge inde i Stuen vare altfor gode til „saadan en“; omsider beslattede man sig til at brede nogle Knipper Halm ud paa Gulvet i Dørste-Stuen, og da Vinduene her vare særdeles godt beffyttede mod Ind- og Udbrud ved flere Jærnstænger paa langs og paa tværs, saa ansaa denne som det sikreste Sted til hans Ophold Natten over, og anvistes ham nu til Natteherberg, hvorefter Familien gif til Ro. Her blundede eller sov nu Stodderen saa godt den strænge Frost tillod ham; men ved Midnat vækkes han ved et højt Bulder, et Vindue blev revet op, ind der igjennem blev kastet en tung og klingende Byrde paa det neben under staaende Bord, og i Vinduet saa han et fælt grinende Ansigt med et uhyre Gedebukkestjæg. I højeste Grad forfærdet over det sete og frygtende for, hvad der vilde komme, turde Staffelen ikke lukke et Øje i. Smidlertid var Vejret stillet af, og Maanen kommen frem, og da Manden ikke længer saa det sæle Ansigt i Vinduet, fattede han efterhaanden Mod, rejste sig op, nærmede sig med Forsigtighed den fatale Gjenstand paa Bordet. Det forekom ham at være en Pose — og af en Pose, mente han, var der næppe noget ondt at beffrygte. Stadig nærmede han sig mere og mere, til sidst dovede han at føle paa den. Det forekom ham, at Posen var fyldt med „bare runde Smaaabrikker“, det maa dog nærmere erfares, tænkte han, og lukker op for den; forundret slog han Hænderne sammen — den var fyldt med splinterny stinnende Eslodalere! Fristelsen kom over ham, han stak hurtig 2 af disse i Lommen og stændte sig at komme ud gjennem Vinduet efter at have højet Jærnstængerne til Side, og flygtede ad Næstved til, hvor han ankom i Morgendæmringen, lige som Kramboerne aabnedes. Da hans Fodstøj var i den ynkeligste Forfatning, gif han ind i den første Bod for at købe sig et Par Træsko, men da han nu betalte med den ene af de nye Eslodalere, studebe Kjøbmanden derved og spurgte Stodderen, hvor han havde faaet den fra, og da denne ikke straks svarede, truede Kjøbmanden ham med at lade Ørigheden hente; dette løste hans Lungebaand, og Stodderen fortalte nu den hele Tildragelse, saaledes som berettet. Da ser Kjøbmanden endnu en Gang paa den nye Daler, og da han ser, at den bærer det samme Mærstal, som streeves det Mar, udbryder han: „Du er en god Løse! hooftor

tog Du ikke hele Posen, det er jo Penge, som er faaet i Banken i Gaar og bragt D. M. af Nisfen, men du er et Fæ, at du ikke betalte ham hans „venlige Modtagelse“ ved at tage det hele, det havde han fortjent!“ Fra denne Nisfens Omsorg, paastaar Sagnet, skriver sig D. M.'s Rigdom; men efter en anden Kilde, som vi anse paalideligere, formindskedes næppe hans Rigdom derved, at han var Sognets største Pantelaaner og Lagerkarl; thi han skal derved have erhvervet sig en Mellem-Stue „profsuld“ af Sølvs- og Kobbertøj, og mange Kister fulde af Linned, Dynevaar og Dyrer — alt uindløste Pantter —, og Pengestabet skal nok ikke en Gang have kunnet rumme hans Overtlod af denne Slags; thi vor Meddeler fortalte, at da han blev „klædt og lagt i Kiste“, drysfede der Penge ned fra hvert et Skjulested, de fandtes gjemte i gamle Strømpestaster under hans Hovedpude og andre Steder; ja, der fandtes endog „Læderpenge med Sølvnagler igjennem“. — „Han ejede i Skjæppevis af Penge“ — men, tilføjede den gamle Kone, vor Meddeler, „der var ingen Betsignelse ved al denne Rigdom, der ofte var erhvervet ved Uret og Underfundighed; thi naar Laanen var forfaldent til Udløsning, og Laaneren kom for at hente sit pantsatte Gods, nægtede D. M. sig hjemme, og naar de senere traf ham og forlangte Panttet mod Indfrielse af Gjælden — ja, „faa var det for silde og han nægtede at udlevere Panttet“. Allerede Sønnesønnen ramtes af den høvnende Nemesis og nedfandt i stor Fattigdom“. — Selv ligger D. M. og Hustru begravne under 2 store udbugne Ligstene paa Kirkegaarden; han døde 1782.

3. At Nisfen skal have været villig til at tilbyde sin Tjeneste, men at dog ikke alle ved hans Hjælp vilde naa til Velstand, derom se vi os ogsaa i Stand til at meddele et Sagn.

Ved Udskiftningen af Gaarden, nu Matr. Nr. 8 a. i Snefere, og ved den derved forvoldte Udgift saa vel som de ringere Indtægter af den tildelte Jordlod, der for en stor Del var Stov og Mosehuller, nedfandt dens daværende Beboer i stor Fattigdom. Mismod og Tungfjind overfaldt ham ogsaa, og i et saadant tungfjindigt Øjeblik ønskede han sig, at hvis der var nogen Nisfe til, at den da vilde komme ham til Hjælp i hans Nød. Han var netop paa Hjemturen fra Præstø, hvor han havde villet hente noget Lømmer til Gaardens Bygning, men intet havde faaet, da han ikke havde Penge, og Kjøbmanden ikke vilde lade ham faa mere „til Betroning“, da han gjorde

dette ubefindige Ønste. Hjemkommen til Gaarden venter en Dreng i graa Klæder og med Lophue paa ham i Porten og begynder straks Fraspændingen, der hurtig var endt; Hestene bleve vandede, sat paa Stald og fodret, alt uden at andre af Folkene kom til Stede. Manden undrede sig over Drengens Raskhed og gaar ind i Stuen, hvor man bliver lige saa forundret ved at høre Mandens „God Aften!“, da man slet ikke har hørt noget til hans Hjemkomst. Lyset bliver nu tændt i en Hast, da vaagner Drengen op, der har ligget paa Bænken bag Bordet og sovet, strækker sig og vil ud at hjælpe „vor Fa'er“ Hestene fra, men standses af Manden med Udraabet: „Hvad er det, hvor kommer Du fra?“ — Det opklares nu, at Drengen paa Grund af det kolde Vejr har faaet Tilløbelse til at blive inde i Stuen, hvor saa vel han som de andre maa være faldne i Søvn for en „kort Stund“ siden; da gaar det op for Manden, hvem Drengen var, der hjalp ham at spænde fra. Iderlig forstræffet fik han Lygten tændt og gik ud for at se til Hestene, ind paa Jorderloen, men der var intet at mærke; derfra gik han ind i Stalden, det han raabte: „Er du en rigtig Dreng, da kom frem, men er du den, jeg tænkte paa paa Hjemrejsen, da vig bort!“ Da hører han et højt Skraal, efterfulgt af nogle afskyelige Grin henne ved Stalddøren og til sidst et højt Bulder. Da man Morgenen efter kom der ind, fandt man umiddelbart op til og ind under Dørtærskelen en Fordybning, hvor man var overbevist om, at Nisfen var faret ned. Sagnet vil vide, at dette Hul ikke lod sig fylde, men fandtes i mange Aar efter. — Vi kunne imidlertid trøste Læseren med, at der nu ikke mere findes Spor heraf — det skal være fylbt for længe siden!

Foruden nævnte Steder vil man vide, at der har været Nisfer til Huse paa Gaarden Matr. Nr. 5 i Snesere Lorp, hvor den indtil langt ind i dette Aarhundrede skal have spillet Beboerne mangt et Puds; ligeledes paa Gaarden Matr. Nr. 1 i St. Røddinge, hvor den en Nat morede sig med at praktisere et gammel graat Dg op paa Stænget, som ved forenede Anstrængelser af alle Bymændene igjen bragtes ned derfra Morgenen efter. „Dg det er sandt“, paaftaar vor Meddeler. Paa Gaarden Matr. Nr. 6 i Smidstrup skal der ogsaa have levet en Nisse, der paa flere Maader skal have sørget for Beboernes Belfærd. Der skal ogsaa have været en Nisse paa en af de fra Brøderup til Sølperup henflyttede Gaarde, men demes

„Virksomhed“ har næppe været betydelig, da Sagnet intet véd at berette om den.

„Underjordiske“ eller Trolde skal have haft Bolig i „Dællehøv“ paa Gaarden Matr. Nr. 14 i Enefare; i Dpsfen paa Gaarden Matr. Nr. 1 i Overveen; i „Smidshøv“ paa Gaarden Matr. Nr. 4 i Smidstrup, samt i en Vasse paa Torpenholt; men de 3 sidste Sagn om Trolde findes meddelt under Topografien, hvorfor her kun meddeles først nævnte Sagn, fsjont det aldeles ligner andensteds fra fortalte.

4. Vor Meddelerinde forsiktrer, at da der en Gang skulde bortgiftes en Ungm af Troldebstrene i „Dællehøv“, kom Bruden i stor Forlegenhed for Saks og Synaal, da hun skulde klippe og sy sin Brudesaert, men da Familien i Højen oftere forhen var bleven hjulpen i dens Forlegenhed af Beboerne i den neden for Vassen liggende Gaard, henvendte man sig da ogsaa nu til Konen dersteds — om hun var Oldemor eller Lip-Lip-Oldemor til vor Meddelerinde, vidste denne ikke rigtig, af Familien var hun da — med Bøn om Laan af disse Ting. „Oldemor“ var ogsaa villig til at yde den begjærede Hjaelp, men udbad sig dog, som en Gunst herfor. Lov til at maatte se paa Bryllupsstadsfen. Rigtig nok forubfagde Troldebsen, at det vilde koste hende et Drefigen, men det lod Konen sig ikke afstrække af, da hun var meget forhippet paa at se, hvorledes det gik til ved et Bryllup mellem Højsfolk. og hun fik da en Salve til at smøre Djinene med, for at hun kunde se hele Stadsfen, samt Underretning om, hvad Dag Brylluppet skulde staa. Dagen kom, og Konen smurte da Djinene med Salven; dog saa hun intet til Brude-toget den hele Dag, men om Aftenen, da alle Folkene vare samlede om Nadvorfadene, kom Toget pludselig gennem Stuen for at drage op til Kirken, hvor Vielsen skulde foregaa „paa den høje Vakte udenfor Kirkegaardsmuren“. Toget gik lige luft gennem Huset i en ret Linie. I Epidfen red Brudgommen nok saa statelig paa en Vædder med 3 Ben og 1 Stump, men just som denne passerer forbi det fyldte Mælk- og Grød-Fad, tager Stumpen fat og vælter Fadet med dets Indhold hen ad Bordet. „Oldemor“, der jo ene kunde se, hvorledes det hele gik til, gav sig hjertelig til at le, men Manden, som troede, at hun lo, fordi Maden spildtes, blev vred og gav hende en paa Dret med sin Træsse, idet han sagde: „Der du ad, at den gode Mad spildes!“ Men Konen raabte: „Se der! se der!“ —

Dog nu var der intet at se mere, hverken for de andre eller hende; thi da hun lo, saa Laarerne kom hende i Øjnene, tørrede hun dem med Forklædet, og med det samme tørrede hun Salven af."

5. Vor Meddelelende tror bestemt som Barn, da hun sammen med en ældre Søster og Broder vogtede sine Forældre's Røg der paa Højen, at have hørt en underlig Støj der inde, som Lyden af is- og oplukkede Kister, blandet med Stemmer og Klanger af Bortrejse; og mener, at det var Højfolket, som beredte sig til Bortrejse; „thi skjønt de oftere gik og lurede omkring Højen, hørte hverken hun eller Søfende nogenfinde senere denne Lyd". Hun var et Søndagsbarn, født i April 1803, og det er rimeligt nok, at „Troldriet" dersteds kan være ophørt i hendes Barndom, da Troldene jo ikke kunde taale det Lys, som ved den Tid opgik ved den forbedrede Undervisning, som nu begyndte at sprede Dørtroens Laage.

Gjengangere fandtes ogsaa flere af her i Sognet. Efter den almindelige Udtalelse herom kommer den døde hjem 3die Nat efter Begravelsen og ser til sit Hus; er der ingen Uret sket, kommer den døde ikke mere, men er der sket Uret mod Børnene som Uretsvig eller Mishandling af en ond Etismoder, kommer den døde igjen hver Uge og spørger skrækkelig. For at forhindre Gjengangeri slaar man en Spand Vand efter den døde, naar de bæres bort fra Huset. En gammel Mand har fortalt os, at hans Fader, der 2den Gang giftede sig, saa en lille Hund, der ved ynkelig Piben oftere løb omkring ham, snart her og der; da han en Aften var ude at fodre sin Hest, kom den samme lille Hund løbende omkring ham. Værgelig herover hidsede han sin store Hund paa den lille med Ordene: „Lag ham!", og den foer straks ind paa den, men blev i den Grad ilde tilredt af den lille ved et Par Bid, at det var frygteligt at se den, „den blev hel vanfæbt og maatte dræbes". Faderen fortalte oftere til Sønnen — vor Meddelelende — at han fortrød det i samme Øjeblik, thi det slog ham, at det var hans Kones Gjenferd, da han ikke havde oplydt alt, hvad han havde lovet sin afdøde Kone. Han blev senere en meget omhyggelig Fader for sine Børn. — Døde frugtommelige Koner, fik de smaat Børnetsøj med i Kisten, eller Linneb, Saks, Synaal og Traad, og døde en Kone i Barselseng, fik hun Penge med i Kisten som Offer til Præst og Degn. Offeret blev altid senere fundet under Altredugen. Det var Levninger fra den katolske Tids Dørtro som saa meget andet, da Barselsvinder, som

døde førend deres Kirkegang, førtes op i Kirken, mens der ofredes til Præst og Degn; den dødes Offer lagdes nemlig under Altardugen. — I Kristentøjet indfyedes almindelig altid før — og ofte endnu — Penge og Brød, saa skal Barnet aldrig mangle Penge og Brød. — Som et godt Middel mod Gjengangere anbefales at sætte et Kors af Staal i Dørene, at bære en hovedløs Synaal paa sig, et Fyrstaal eller et Stykke af en Mursten af Kirken. — Af denne Grund lægger man ogsaa en oplukket Saks paa den afsøde, inden han begraves.

Om **Glæfolk** beretter Sagnene, at saadanne skal have opført deres luftige Dans i Ornbækdalen og den nærliggende „Helligrende“ mellem Snesfere Lorp og Brøderup Marker samt i Glemosen paa Gaarden, nu Matr. Nr. 20 a. „Sønder Engslodden“ paa Snesfere Mark. Sidst nævnt Sted skal de endog „have været saa drifagtige“ at omkøbe sig til Heste, saa naar Karlene om Morgenens kom ud paa Fælleden, som Lodden den Gang var, for at fange Hestene, og de havde lagt Løjret paa dem, rystede de dette af sig og løb sfogrende deres Vej.

Selv **Varulve** skal der nok have eksisteret her til langt ind i dette Aarhundrede. Varulvene vare Menneker, der stod under den ondes Indflydelse, saa de til bestemte Tider maatte omdanne sig til ulvelignende Dyr, der løb omkring paa begge Hænder og 1 Ben, medens det andet Ben holdtes lige ud som Hale; de vare flemme ved frugtommelige Kvinder, gravede sig ned under et af Husets Fodstykke, overfaldt og mishandlede dem. En saadan skal efter Traditionen „Skru-Skrædderen“ i Snesfere have været.

Sluttelig hidfettes 2 mærkelige Fortællinger, om „hvad der skal være hændet“ en for omtrent 50 Aar siden afsød vel bekendt Mand, hvis Navn vi ville betegne med Bogstaverne M. L., to Fortællinger, som ere mange ældre hersteds bekendte ved hans egne Meddelelser derom.

Samme M. L. var almindelig bekendt for sin store Driftighed, saa at han, naar og til hvilken Tid af Natten det forlangtes, turde gaa op i Kirken — hvad Folk i ældre Tider ansaa særdeles driftig. En Gang veddebe han i en Forsamling af Bymændene, at han den snart forestaaende Julenat Kl. 12 vilde gaa op i Kirken og flaa en Potte itu mod den søndre Kirkemurs indvendige Side. Julenat gaar han da op til Kirken for at udføre Bovestykket. Bymændene fulgte

ham ængstelige og i ærbødig Afstand; dog skulde han ikke naa at udføre sit Foretagende og forstyrre Zulenattens Fred og Hellighed. Pludselig hørte man ham skrige og jamre sig. De fleste af By-mændene flygte, men nogle af de mere befindige tog omfjerd Mod til sig og gik op til Kirkegaardsporten, som de dog fandt lukket, men et lille Stykke derfra saa de R. L. ligge bevidstløs. Man tog ham op og bar ham kæmpelig hjem i sit Hus, og ved Undersøgelsen fandt man et Mærke som af en Haand, der havde grebet ham i den højre Side. Han laa længe syg og maalløs og kom sig først langt ud paa Vinteren, da han blev lagt paa Lighalm. Senere fortalte han, at det var ligesom nogen tog ham i Siden og med en vældig Kraft flynge ham ud over Kirkegaardsmuren.

Flere Aar efter var han Haandlanger for Murerne ved en Reparation af Kirken; han var Husmand og havde det smaat, hvorfor han havde fat en Pøse Melkalk til Side, som han vilde bruge til sit Hus's Svitning, og tage med hjem om Aftenen; men da Murmesteren den Aften selv blev tilbage for at lukke Kirken, fandt han ikke Lejligheden bevæmt i Døelikket, men modtog som Haandlanger Nøglen til Kirken for Morgenen efter at besøge noget ryddet af Bejen, inden Mesteren med sine Svende kunde begynde Arbejdet. Dette benyttede han sig af, og da Færdselen paa Gaden var forbi, stod han op og gik i Midnatsstunden op i Kirken for at hente den hensatte Pøse, men han kom ikke længere end i Vaabenhuset; thi her bemærkede han pludselig en Kirkegangskone, der bærer et lille Barn paa Armen, og en Præst, som staar foran og tilsaler hende; men dermed saa han ikke mere, førend han vaagne op af sin bevidstløse Tilstand, liggende uden for Kirkegaardsmuren. Han paastod i den fete Skikkelse at kjende en nylig afdød Kone, der var død i Barselseng tilligemed sit udøbte Barn, og, som han mente, nu holdt sin Kirkegang. Dagen efter — fortæller Svigersønnen, en nu 74aarig Mand — fandt man under Alterbugen en Sølvskilling, det var Konens Offer til Præsten.

R. L. har ofte fortalt disse to Tildragelser saavel til nævnte Svigersøn som andre og paastod med Bestemthed, at Fortællingen var sandfærdig. — Vi ville nødig bestyrke Sandheden heraf, og der- ved Kroen derpaa, og henstiller derfor til Læseren, om ikke det første Tilfælde var en Streg, der blev spillet ham af en anden Mand, og om det andet ikke var en Følge af hans Frygt og ophidsede Fantasi

ved Erindringen om, hvorledes det første Gang var gaaet ham, da han, som nu igjen, gif paa forbudne Veje. Mest mærkeligt var det, at han ofte senere gif op i Kirken om Natten, som det er meddelt os.

Ville disse 2 Fortællinger bestyrke Troen paa det overnaturlige og mytiske, vil efterfølgende have den modsatte Virkning. Egentlig er den temmelig faad, men da saa vel denne som de andre anførte Sagn kun ere Digtning af en overspændt Fantasi, der skabte Troen paa alle de overnaturlige Væsen: Trold, Nisser, Elfefolk, Varulve, og hvad de nu hed, meddeles den her som Vidnesbyrd om, at der ogsaa fandtes nogle, som drev Løjer med Troen herpaa.

„I St. Røddinge havde man lagt Mærke til et „sært Gestalt“, der hver Midnat i længere Tid var kommen „gaaende eller svævende“ der igjennem Byen fra Enesfere af, og Nyttet sagde snart, at det var „Fanden eller noget lignende“. Byens Ungdom besluttede imidlertid nærmere at undersøge denne Sag og forsamlende sig en Aften sent paa Løftet over det gamle Bildbanehus, der vendte Gavlen ud mod Vejen, hvor Gestaltet skulde komme forbi. De modigste stod paa Udkig ved en Lem i Gavlen, og da Midnattimen kom, kom ganske rigtig et „sært Gespænst“. — Næppe vovede de modigste at hoiske: „Der er det!“ Men de bageste, som altid ere de modigste, fordi de ere længst fra Faren, trængte paa med stor Kraft for dog at se et Blikt af Røbfelen; dog, de havde ikke beregnet den gamle Gavl's Svagbed, den ydede ikke længer noget Skærm for de frygtomme, den gav stønnende efter, og den hele Dob af Nysgjerrighed, Frygtfomhed og Mod styrkede hovedfulds ud over Vejen just i det Djeblit, „det Jæle“ kom forbi Huset. Herover forstrækkedes det i den Grad, at det „løb af Skindet“ — ja sagtens „tog sin Død“ derved, da det aldrig oftere viste sig der i Byen; men Skindet fandt man, og det ophængtes Dagen efter i Byens Majtræ, hvor det skal have hængt i mange Aar.“

B. Levevis.

(Sæder, Skikke, Bøliger, Blædedragt m. m.)

Vil vil Livet i en saa snæver Kreds som et Sogn til enhver Tid i det hele og store ytre sig paa samme Vis som i de omgivende Egne eller vedkommende Landsdel, hvorfor en Skildring af dette Beboeres Levevis vil være en Skildring af Egnens, fortaar sig med de Smaaafvigelser, som fremkomme ved den gjennemgaaende større eller mindre Dplysning, moralske Sans eller Velstand, som findes; imidlertid have vi troet, i Erkjendelsen af, at det har sin Interesse for senere Slægter at kjende Forfædrenes Levevis i henrundne Tider, at burde hidsette de hist og her fundne Optegnelser om Sognets Fortiib i denne Henseende.

1. Hæder.

At Raahed og Laster trives bedst i Uvidenhedens Jordbund, medens Oplysning og Dannelse, grundlagt paa Religionen, bevirker deres Indskrænkning og frembringer en Forædling af Menneskeheden, derom bærer alle Lider Vidnesbyrd og især det nuværende Aarhundrede; thi Raahed og Laster i den Grad som i forrige Aarhundrede findes dog nu næppe nogensteds, selv om der ogsaa i vor Tid og inden for de snævrreste Kredse findes mangt og meget i denne Retning, som burde være anderledes, men herom er ikke Stedet at ytre sig her — vi ville kun i korte Træk skildre Sædelighedstilstanden her i Sognet i forrige Aarhundrede.

Det, der ved Gjennemlæsningen af gamle Kirkebøger og Thingprotokoller fra forrige Aarhundrede, især falder i Djnene som Datidens Skjæbesynd, er en høj Grad af Usædelighed eller Overtrædelse af det 6te Bud, og herom bærer ogsaa vor lille Kreds ikke saa Vidnesbyrd. Sognet hørte jo, som oftere omtalt, til Ryttergødsbet og var i et Tidrum af over et halvt Aarhundrede — fra 1670 til omtrent 1730 — stærkt belagt med Rytteri; dette bestod ikke af Landets Børn, men som oftest af et overmodigt, raat og usædeligt Skraafamnen af Ublændinge. At Sædeligheden under saadanne Forhold maatte have en haard Kamp at bestaa, er indlysende, og Forsørelser og Voldtægt hørte til „Tidens Worden“. Blandt de mange Eksempler herpaa skulle vi kun anføre et Par:

„1707 stod Bodil Nielsdatter af St. Røddinge aabenbar Skrifte for Synd mod det 6te Bud og udlagde til Barnefader en Rytter, som kom til hende paa Ufkøvs Møllevej i Skoven“.

„1720 stod Karen Vries, Snesere, aabenbar Skrifte, og udlagde til Barnefader en Rytter, som overfaldt hende i Stenskov, og hverken veed, hvad hand hed eller af hvad Compagny hand var.“
 „1711 stod Ane Andersdatter hos Hans Thorsen, Brøderup, aabenbar Skrifte og udlagde til Barnefader „den gjennemsterke jydffe Dragoun, Peder.“ — „1714 stod Jakob Rabe under Velbaarne Oberst Eghlers Regimente aabenbar Skrifte tilligemed Ane Knudsdatter, værende til Huse hos Hans Tensen i Store Røddinge, som ellers har sin Ugteemand ved Nafn Jens Lauridsen, som er Rytter, nu værendis ubi Holsten.“ Samme Aar stod samme Jakob Rabe og Laurids Rasmusens Datter, Store Røddinge, aabenbar Skrifte for samme Synd.

I Tidrummet 1702—37 stod over 70 Personer her af Sognet aabenbar Skrifte for Synd imod det 6te Bud og heraf over 30 Kvinder, som vare besvangrede af Ryttere eller Soldater. For at raade Bod paa Usædeligheden gaves Ryttere og Soldater Tilladelse til at gifte sig, naar de ansøgte deres Officerer og Guds-Administationen — „Sesjonen“ — derom, hvorpaa ogsaa havdes enkelte Eksempler hersteds. Men det var ikke alene Krigsfolket, der var sædeligt fordærvet, Utugt var en almindelig Synd baade hos høje og lave og var ogsaa her oftere forenet med Voldtægt og Ugtefælsbrud, som det fremgaar af Fortegnelsen i Kirkebogen af 1697 over de aabenbar Skriftede, saaledes nævnes:

„1717 udlagdes Rasmus Smid i Smidstrup, „der hauer sin Ugtevinde“, som Barnefader til Karen Lauridsdatters 2 uægte Børn.“
 „1725 stod Dortha Balzer i Brøderup aabenbar Skrifte og udlagde til Barnefader Nidfogden paa Lotterupholm, Marcus Friis.“ „1731 udlagde gl. Peder Nielsens Enke i Brøderup, Maren Pedersdatter en til Barnefader, som kom til hende i Schykholt-Skoven mellem Bækkeskov og Brøderup. 1734 udlagde Ane Adolphsdatter, Møller Verthelsens Kones Halvsøster i Aftov Mølle, som sit Barns Fader Fortpagter Neergaard paa Lillingegaard ved Rjøge. 1737 udlagde Margrethe Frederiksdatter — „som har sin Ugteemand, Sylvester Rasmusen, nu i Sydland“ — Christoffer Sagger i Brøderup, „som har sin Ugtevinde“, som sit Barns Fader.

Under saadanne Forhold var det mærkeligt, at Ugtefælslismisse hørte til Sjældenhederne; der nævnes kun et Tilfælde i Løbet af de omtrent 40 Aar, som nævnte Fortegnelse omfatter, nemlig

mellem Gaardmand Phair Svendsen i Lille Røddinge og hans Hustru Cathrine Christophersdatter af Snefere, viiede 1713, men samme Aar adskilte „for hendes letfærdige lefnet efter en Lampe-Rettis Doms kjendelse, hooertil hand hafde indstefnet hende.“ Ligeledes førtes sjældent Egtfælsbrud for de verdslige Domstole, saaledes have vi kun fundet, at Erik Madsens Hustru i Brøderup Ane Margrethe Sjaafsdatter fik dømt sin Mand ved Baarsø Herredssting 1729 for begangen Lejermaal med Johanne Jensdatter, sammesteds. Erik Madsen dømtes til at bøde 24 Lod Sølv og Johanne Jensdatter til at bøde 12 Lod Sølv til Herfskabet. — Straffen for Lejermaal var fra 6—12 Lod Sølv enten til Kongen, Herfskabet eller de fattige, eller til alle 3, og kaldtes da 3 G. 12 Lod Sølv's Bøde¹⁾. I Mangel af Bødens Erklæggelse henførtes Kvinden til Arbejde i Spindehuset og Manden til Fæstningsarbejde — almindelig i Citadellet i Kjøbenhavn. Kirkens Straf var aabenbar Skriftemaal; dette bestod deri, at vedkommende højt og lydelig for Menigheden paa Præstens Spørgsmaal maatte tilstaa sin Synd lænende i Kirkens Kor, hvorefter de stedtes til Absolution. Da dette var en stor Beskæmmelse, skete det ikke sjældent, at vedkommende „nægtebe det offentlig i Kirken“²⁾, fralagde sig det ved Linge eller flygtede bort fra Hjem og Frænder med sin Ulykke og Skam, hvilket sidste forklarer, at saa mange uægte Børn ere fødte her i Sognet af „omtrejvende Kvinder“³⁾. — Fra 1740 er vistnok det aabenbare Skriftemaal affkaffet hersteds, der søres i alt Fald ikke længer nogen Liste derover; det afløstes kort efter af Pengebøder, og i Mangel af disses Erklæggelse straffedes den skyldige med Bånd og Brøds Straf, dog ophævedes det aabenbare Skriftemaal først ganske ved Forordningen af 8/7 1767.

¹⁾ Danske Lov, 13de Kap. 1ste Artikel.

²⁾ 1709 stod Mette Pofvelsdatter af Snefere aabenbar Skrifte og udlagde til Børnesfader Gaardmand Ole Clemmensens ibid, „men hand nægtebe det offentlig i Kirken, hvorfor hand maatte give Mulct til de fattige og udstaa Kirkens Disciplin“ (Gæstef).

³⁾ „1721, Den Søndag efter Trinitatis (8/7) var til Daaben et uægte Barn, døbt navnlig Hans Christian. Moderen hedder Anna Margrethe, som er Hr. Hans Oluffen Høyens, Sognepræst til Strivum og Skifue Menigheder ved Alborg, Provst i Aars Herred i Jylland, hands Datter Faderen blev udlagt hendes Faders Uolskaf ved Navn Peter Kristian“

Efter Rytteriets Bortrejfe her fra Sognet synes Sædeligheds-tilstanden at være bleven betydelig bedre; der anføres kun født 10 uægte Børn her i Sognet, hvoraf 2 af omrejsende Kvinder, fra 1740—60. Imidlertid har Forholdene næppe været gode overalt, da Præsterne paa St. Johannes Landemødet i Roskilde 1767 indstærpes: „ved Prædiken og Katekisation som og hemmelig at forestille deres Tilhørere Løssagtigheds og Horeriets gruelige Synd, og naar nogen haver bedrevet denne Mærkets Gjerning, bør de slittigen kalde for sig saadanne Guds Ords aabenbare Overtrædere og Foragtere og foreholde dem den begangne Synds Vederstyggelighed og ej antage dem til Guds Bord, førend de finde hos flige Syndere ej alene den fornødne Kundskab, men og de fande Kjendtegn paa Bodfærdighed; saa bør de og i deres Ministerialbøger indføre — som hidindtil stet er — under en særegen Rubrik dem, som saaledes have overtraadt Guds og Kongens Love.“ — I Slutningen af Aarthundredet forværredes disse Forhold betydelig, for en Del en Frugt af de mange uægte Børn, som efter Forordningen af 1770 af Opfostringshuset i Kjøbenhavn anbragtes mod Betaling overalt paa Landet, og hvoraf ikke faa i Aarene fra 1772—80 antoges til Pleje her i Sognet; fra Pastor Brandts Ankomst 1783 til Aarthundredets Slutning fødtes 16 uægte Børn¹⁾ og under Krigsfolkets Kantonering her i Sognet fra 1811—13 fødtes ikke mindre end 18 uægte Børn disse 3 Aar.

Skjænderi og Mundhuggeri var i forrige Aarthundrede endnu langt mere almindelig end i vore Dage, men da saadanne Sager sjældent kom for Retten, men oftest forligtes ved Slægtninges eller andre Godifolks Melleinkomst, kjendes ikke meget til „Tonen“ i den Retning hersteds. Vi have dog fundet et Par Eksempler herpaa i Baarsø-Hammer Herreds Ringsprotokol fra 1724—31, som altsaa naaede at komme for Retten, saaledes lod Mr. Sagfører Øregers Jensen Wejle i Snesere — Mag. Wejles Søn, der synes at have været en meget stridbar Herre — 1727 stævne Karen Niels Skræbbers med Lovværge og Datter, begge af Snesere, for nogen usandsfærdig

¹⁾ „¹²/₁₆ 1793 døbt Husmand i Markhuset mellem Sjolte og Bredehave Hans Pedersens ukonfirmerede Datter Lisbeths Barn, Karen Marie. Til Fader udlagde hun en ubekjendt, som kom til hende paa Vejen mellem Bordingborg, hvor hun tjener, og hendes Forældres Hus.“

Snak om hans Vertinde Ane Hans Nielsbatter af Snefere, at han skulde have sagt, at hun havde taget Fjerene af Dynen og fylbt den med Skarn deristeden." — Sagen blev efter 1ste Forhør afvist.

1729 Iader samme Sagsfører Wejle stævne Anders Espensen i Snefere til „at møde i Retten og Domb at lide angaaende Skjeldsord og grov Overlast imod hannem. Af de indstævnte 6 Bidner mødte ingen. — Sagen blev afvist."

1728 Iader Jakob Skomager i Snefere indstefne Hans Christophersens Hustru ibid „for hendes ilde Skjeldsord mod ham og hans Familie." Hans Christophersens Hustru erklærede i Retten, „at hun ikke vidste andet end Vre og Godt om Skomageren og Familie". Hun maatte betale Sagens Omkostning med 4 Mk. 14 $\frac{1}{2}$ og en Bøde af 24 $\frac{1}{2}$ til Sognets fattige. — Endelig: $\frac{5}{7}$ 1726 Iader Ole Beck og Kristian Larfen i Snefere paa samtlige Bymænds Begne indstævne Møllepænd Ole Madsen i Utkov Mølle, der havde sagt, „at Snefere Bymænd havde taget noget af Møllereens Korn." Vidner Mauritz Gregersen og Peder Larfen, begge af Snefere. „Efter afhjælede Varsel mødte den indstævne Ole Møllerspænd og erklærede, at hand ikke vidste andet med nogen af Snefere Bymænd, end det som ærlige Folk i alle Maader egner og vel anstaar, og de Ord, som de fige, hand skal have sagt til de tvende indstævne Bidner, veed hand ingen Skjeld eller ræde til, men har hørt slikt af løse Folk". — Ole Møllerspænd betalte Sagens Omkostninger med 3 Mk. 8 $\frac{1}{2}$ og 1 Mk. 8 $\frac{1}{2}$ til de fattige, „hvormed Ole Beck og Kr. Larfen vare fornsøjebe paa deres Bymænds Begne, hvorpaa de vel forligte lagde deres Hænder i hinanden!"

Slagsmaal, som var almindelig i alle omliggende Sogne og ikke mindst i Præstø By¹⁾ synes ikke at have været meget brugt hersteds. I nævnte Tingprotokol for Baarsø-Hammer Herred have vi kun fundet, at Peder Rasmussen, Ladefoged paa Bekkeskov havde slaget Hans Ibsen og Jens Hansen af Søpærup, da de fra Præstø Marked den 20/10 1727 indkom i Pofvel Maimanns Hus — ogsaa kaldet „Fru Wibekes Kro" — i Ewerdrup Sogn. Ladefogden dømtes til en Bøde af 3 Gange 6 Lod Sølv, — men denne Sag kommer ikke Sognet anderledes til Skam, end det var et Par Mænd herfra, som fik Prygl af en enkelt Mand.

¹⁾ Præstø Bytingsprotokol fra 1721 — 28.

Dg at der næppe herstede saa stor Raahed hersteds som i Nabosogne synes ogsaa at fremgaa af Kommissionsdommen 1739 over Landsdommer Beckers Mordere; thi af Bekkeskøvs Godses 12 Bønder hersteds nævnes ingen at have været med i Sammensværgelsen mod hans Liv, ligesom heller ingen af dem var med at slaa ham ihjel, men kun nødtvungne floge paa det affjælede Legeme. — I Fortegnelsen over de aabenbart striktede nævnes som Forsøg paa Selvmord kun et Tilfælde, nemlig Else Dinesdatter af Snefere, som 1705 „vilde skjære Struben over paa sig selv“, — og et Selvmord, da „en fattig Bomand“ Niels Gjertsen af Snefere $\frac{1}{7}$ 1734 drucknebe sig selv ubi Søen, 75 $\frac{1}{2}$ Aar gl.“ — 1708 „stod Sidse Truens i Snefere aabenbar Skrifte, fordi hun havde ligget sit Barn ihjel ubi Sengen“, men dette er jo et rent Drab af Vaade, og anderledes forholder det sig vel heller ikke med Kromand Frederik Gjertsens Hustru i Lappengje, som „blef af Manden stukt ihjel“, hvorom vi i øvrigt have stræbt, men forgjæves, at erholde paalidelige Oplysninger. — Som Brandstifter nævnes „et ugudeligt Kvindfolk“, som blev henrettet 1728, fordi hun havde sat Ild paa Peder Larsens Gaard i Snefere, hvorved Stuelængen med hans Bostab blev lagt i Aske, og hvorved han, der var gammel og skrøbelig, kom i saa stor Gjæld til Herstabet, saa han „forfød sin Gaard“; men hvorvidt hun kommer Sognet til Last, vides ikke.

Heller ikke tro vi, at Sognet, der allerede i det forrige Aarhundrede i sin Helhed maa kaldes velhavende, var videre „med **Øveri** besængt“, det maatte da nærmest være i et Par af Sognets daværende fattige Byer. Traditionen har leveret adskillige Fortællinger om en vis „Mestertyp“, som blev ført ihjel paa „Kurte Bakke“ ved Bredeåhave i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Denne skal have drevet sin Færdighed heri saa vidt, at han, da han en Gang havde givet sig i Ledtog med en Mand fra en anden By, der heller ikke var nogen Juffer i Gaandværket (D. S. i Sn. L.) om at stjæle et Svin, førte „Mestertypen“ denne ad saa mange vildsomme Veje, at de til sidst havnede i Hjalperens Svinehus, hvor først nævnte vidste, der stod et godt fedet Svin, og uden at D. S. havde mindste Anelse om, at det var hans Svin, hjalp til at stjæle det ud af Huset og slagte det, altfammen mod den betingede Betaling af Svinehoved og andet „Smaasul.“

— Da han op paa Dagen kommer hjem, modtages han af sin Kone med den bedrøvelige Efterretning, at „Grisen er stjaalet“; ved nøjere Eftertanke falder det ham ind, at Svinets Øren, som „Nestertypen“ (P. M.) strafs havde sfaaret af og bragt til Side for ikke at blive røbet af Mærket veri, havde haft samme Mærke som hans eget, og han kom nu strafs paa det rene med, hvem Tyvene vare!

En vis Slags Tyveri, der gik i Svang overalt her i Sognet i hele forrige Aarhundrede, var **Skovtyverierne**, der for den almindelige Bevidsthed ikke stod som vanærende eller virkelig Tyveri, hvad det heller ikke var før Straffeloven af 1862 udkom. Om det nu kom deraf, at Godsejeren aarlig maatte levere Udvisning i sine Skove til samtlige Beboere paa Godset saavel Gaard- som Husmænd, og om de derved mente at have en Slags Ret til ny Forsyning, naar de manglede Brændsel i Hjemmet, uden at spørge Herremanden ad paa ny, kan være rimeligt nok; men alle havde ikke „saa ædle Bevæggrunde“, naar de gjorde „deres Skovture“ i mørke Vinternætter. — Vi have Side 226 og 316 omtalt de stor-artebede Skovtyverier, der fandt Sted før og efter Udfiskningen, og tillade os nu her at anføre nogle Fakta fra Aarene 1720'erne iblandt de mange anførte¹⁾.

1724 tiltales Gaardmændene Niels Olsen, Jens Clemmensen og Peder Nielsen i St. Røddinge af Skovrider Folsach i Lundby for ulovlig Skovhugst i Brostov Overdrevsskov — „og de kunde icke nægte, at de jo ved Michelsdagsstider hog en tør bøgestomp paa Brostov ved Bukkemølle, hvorfra de hver fik et Læs“.

1725 tiltaler Skovrider Krog Endegaarde velfornemme Kjøb- og Handelsmand i Præstø Christopher Zeier, forhen Kromand i Lappensjø for 29 safne bøgembrænde og 8 safne Eg, som han agtede at fløtte til Præstø, hvad Krog forbyder. De indstævneede Portmænd Peder Rasmusen, Lappensjø, Berthel Bødker i Vildbanehuset ved Skouby og Niels Olsen i St. Røddinge bleve afhørte, hvilke vandt, „at der ikke var kommen hverken kort eller langt Brænde ind igjennem deres Porte“. — Zeier henskjød sin Sag under Bispefeldt Birketing, hvorunder Lappensjø hørte, hvorimod Krog protesterede, da Zeier var bofjendende i Præstø. Sagens Udfald er ubekendt; men der er en meget stor Sandsynlighed for, at Zeiers Brænde om ikke var egne

¹⁾ Baarfe-Hammer Herreds Tingprotokol i Gehejmearkivet.

faa dog andres Tyvekoster, som han havde kjøbt billig; thi $\frac{30}{100}$ 1721 søgtes Zeier af Birkestrivoren Thor Thorberg i Baarse, for 11 Faarne Bøgebrænde ved Lappensje til Oplysning om, „hvor det er kjøbt, og i hvilke Skove det er hugget“.

$\frac{9}{12}$ 1725 dømmes Hans Madsen i Ejsolte, Vinzents Albreftsen og hans Karl i Brøderup, efter Tiltale af Skytten ved Lotterupholm, Joh. Abel, for at have oversavet en Bøg og tvende Ege paa Lotterupholms Grund, hvilke ved Kansagning fandtes i Vinzent Albreftsens Gaard, efter kongelig allernaadigst Skovforordning af $\frac{29}{1}$ 1710 Art. 1 at betale 5 Rdlr. til Lotterupholms Hærskab. Hans Madsen, som havde folgt 2 Læs Ris-Ege til Gaardmand Thorkild Jensen, Brøderup, dømmes til at betale 10 Rdlr. i Mulkt, „hvis han ej kan bevise at være anvist dem af sit Hærskab“.

Samme Aar tiltales Lars Jensen og Povel Jensen af Baarse tilligemed Ole Hansen, Brøderup, for at have stjaalet 2 Risbøge i Schykholt Skov.

1727 tiltales Peder Olsen i Ejsolte af Schinkel, Bækkestov, for „Hæssel- og Affekjepper“, tage i Bækkestovs Del af Ejsolte Skov. Peder Olsen havde læsset for meget paa Vognen, saa at han maatte læsse 80 Stkr. af, da han kom til Skov Mølle, de øvrige kjørte han til Næstved og folgte. Nogle Dage derefter kom Peder Olsen til Skov Mølle „og begjærede sine Kjepper“, men Mølleren nægtebe da at udlevere dem, da Herren paa Bækkestov havde gjort Efterlysning om dem.

1729 tiltales Jens Olsen, Snesfere, og Kristen Jensen, Smidstrup, „for at have hugget Risbøge og Ege til Vognstænger i Smedevænget (ved Egen), som ligger til Snesfere Kirke“. — Item Jens Clemmenssen og Lars Jensen, St. Røddinge, for at hugget Risbøge i St. Røddinge Skov og paa Brostov Overdrev. — Item Preben Olsen og Jens Rasmussen i L. Røddinge for ulovlig Skovhugst, „som de udi deres Ejendomsvænger hafver begaaet, samt hvad saanebrænde udi berørte deres Skove er befunden, hvilket ikke maa bortføres førend Sagens endelige Udfald“. (Tilsammen hugget 24 Risbøge fra 1. — 1 Alens Lykkelse).

Vilde Tilspnnet gjøre sin Pligt, blev det almindelig snart belært om, at det tjente det bedre at lukke Djnene til for Uovligheder eller, hvad der gav størst Indtægt, selv optræde som Skovtyv, hvad der vil

frengaa af efterstaaende 2 Sager angaaende Skovfogden Ole Olsen i Sjolte, — dog, uretfærdigt Guds trives ikke!

^{29/11} 1725 søgte Sr. Hebegaard (Sagsfører) paa Forvalter ved Lotterupholm og Strandegaard, Marcus Friis's Vegne, for Skovfoged Ole Olsen paa Baarfe Herredsting: Niels Hansen, Niels Rasmussen og Jockum Rasmussen, alle Gaardmænd i Engelstrup, for deres usømmelige Dmgang med Hug og Slag mod bemeldte D. D". — Vidner: Lønnes Pebersen, Rasmus Nielsen, Hans Christensen, samt Synsvidner: Povet Jensen og Michel Jensen, alle af Sjolte.

Hans Christensen vidner, „at han var med D. D. for 5 Uger siden i Lotterupholms Skov, Schykholt, 2 Timer før Aften, hvor da de 3 nævnte Mænd af Engelstrup kom løbende med hver sin Kjæp i Haanden af Riveskafers Lykkelse, indringede D. D. og raabte, at „de skulde slaa den Hund og den Skjælm“ — mere hørte han ikke, da han løb bort, frygtende for at faa noget med“. — Synsvidnerne vidne, at de Dagen efter, da de synede D. D., „fandt begge hans Agerer ophovne og en stor Knude oven i Hofvedet“. Niels Hansen (Engelstrup) spurgte, om de vidste, at de havde slaget D. D. Vidnerne svarede, de kunde kun sige, at han havde sagt det. — N. Hansen paastod, at Ole Olsen havde løbet efter dem og raabt „at Diefelen skulde Regiere dem“. — I et senere Forhør siger D. D., „at hand blev saa forslagen, at hand Inap kunde rejse sig, og hafde hand icke bedet for sit Liv, hafde hand bleven myret.“ — Den ^{27/6} 1726 faldt Dommen: Da Vidnerne ikke stemmede overens (Hans Christensens Vidne var usandt, han havde fortalt det hele som en Køverhistorie til Mølleren i Hellebes Mølle „for at faa noget at snakke om“) blev de 3 tiltalte fri at være, Processens Omkostninger ophævedes.

Men allerede 14 Dage før denne Dom faldt, tiltaltes Ole Olsen selv for Skovtyveri, den ^{11/6} 1726. Vidnerne herom vare Povet Jensen, Jens Christiansen, Christen Hansen, Jens Hansen, Søfren Hansen og Rasmus Jensen, alle af Sjolte, som efter Befaling af Lotterupholms Herstab var udgaaet om Natten i Sjolte Nebenskov for at efterse, om sammesteds blev forsvet nogen ulovlig Skovhugt, og fandt de da Skovfoged D. D. af Sjolte og hans Husmand med D. D.'s Heste og Bogn — „men den ene Hest havde han laant“. „Samme Tid var nedstefnet en Green af en høg paa Lotterupholms Grund, som var læstet paa Bognen“. Ole Olsen

bad, at de vilde lade ham fare for denne Gang, „men det tillode de ikke, for de fornam, at der skete ofte ulovlig Skovhugst“, „saa bragte de Heste og Bogn med brændet til Lotterupholm, og de vilde haft D. D. med“, men han sagde, „at en Skjelm skulde følges med dem“.

Under gjentagne Forhør oplystes det:

1. At D. D. har i Stedet for at vogte Skoven 4—6 Gange taget Læs i Skoven med hjem og undertiden kjørt ad Præstø til med Læs.

2. At D. D. havde folgt Vindfælber paa 10—20 Læs til Gaardmænd i Brøderup. Vidnet Jens Hansen saa en Gang 6, en anden Gang 2 Bogne holde og læsse, og D. D. stod ved. Vidnet havde oftere advaret D. D., og Ole havde svaret, „hand skulde nok tage sig i Agt!“

3. At Ransfagning havde D. D. aldrig labet anstille, naar ulovlig Hugst var sket.

4. Christen Hansen vidnede, at han havde set D. D. kjøre ad Næstved-Bejen med Brennebrænde, og undertiden ad Præstø-Bejen, tilstaa eller så, at D. D. nyder aarlig Udvisning som de andre Bymænd, samt at han havde set D. D. kjøre Vindfælber hjem, som er slaget i safnebrænde og henvørt til Stranden.

5. Endelig vidner Søfren Hansen, „at Skoven aldrig havde det værre end i Ole Dalsens Tid, da den var bleven meget forhugget“.

De fortrykte og elendige Forhold, som Bonden næsten overalt levede under i forrige Aarhundrede, medførte, at mangen „drufede sin Sorg paa Flaasens Bund“ — eller med andre Ord, at **Drukkenskab** hørte til Datidens Laster. Paa Grund af den almindelige Fattigdom var der vel ikke saa let Afgang heril, men til Gjengjæld holdt man sig skadesløs ved Gjæstebud og Markeder eller deslige Lejligheder; thi da var der ikke mange, som tog ædre hjem, naar ikke den bitre Pengetrang drev dem dertil. De mange Smaakroer og Smugkroer, som næsten fandtes i enhver By, vare særlig skikkede til at fremme Drukkenkaben, lige saa vel som den forbudne Brændevinsbrænden, som den Gang fandtes overalt paa Landet; thi her sad mangen Mand — for ej at sige alle Bymændene — mangen Helligdag eller Vinteraften og fik sig „en ærlig Rus“. Her i Sognet fandtes Kroen i Snefere, Lappensje Kro og „Pengerhuset“ ved Sjolte Strand, Smugkroer fandtes i Brøderup og i Affov Mølle, endvidere havde Mølleren i Kongens Mølle, Marcus Rasmus-

sen Rifs, Afford med Konsumtionsforpagteren i Præstø, om Brændevinsbrænden mod en aarlig Afgift¹⁾, og sagtens havde Møllerne i Aftov Mølle „samme Afford“; men ogsaa mange, som ikke kunde tillades saadan „Afford“, drev Brændevinsbrænden, saaledes tiltaltes Anders Ebbesen i Snefere 1724 „for hans ulovlige og forbudne Handel med Brændevinsbrænden, som er funden i hans Hus“, — og 1727 tiltaltes Nads Ibsen i Brøderup for oftere at have solgt Brændevin, som han „selv brændte“. Begge dømtes til „at lide Straf efter Anordningen om Consumptionen af²⁾ 1700, Artikel 1, 2 og 4²⁾).

Sluttelig skulle vi efter samme Kilde anføre:

1718 modtog Jens Roed ved Bondefogdens, Peder Wilbs Død Fæste paa dennes Gaard i Snefere — der sagtens har været en af de bedste i Sognet, efterdem Peder Wild var Bondefoged (Sognefoged). Efter 9 Aars Forløb, 1727, blev Jens Roed arresteret paa Borningborg Slot for Gaardsfeld, for 5 Aars Restancer til Kgl. Majts, og for resterende Rytterhold i 2 Aar. Han anklages til „at have forbrudt sit Gaardsfæste samt til at lide Straf paa Kroppen“, da han skildres „som en ond Husholder, forsømmelig u-Arbejdsom, genebig til Drukkenfab og andre deslige Schærns- og Dbsfelheder, hvorved hand har forsat sine midler og Sielf foraarfaget sin ruin og armod“.

Man vil af denne Ekildring se, at han svarede til sit Tilnavn, men som han er den eneste Mand i Sognet i de 2 sidste Aarhundreder, der er nævnet med dette Navn i Kirkebøgerne, vil vi haabe, at kun faa eller ingen har lignet ham i ovenmeldte Henseende.

Af aabenbar skristede for Drukkenfab nævnes: „1709 stod Hans Pedersen i Snefere aabenbar Skriste, fordi hand var drukken sidst, hand var til Alters“.

Under saadanne Forhold vil det heller ikke forundre nogen, at der ikke fandtes stor Værdsbighed for Guds Ord og dets Tjenere, det skulde da være en slavisk. I Fortegnelsen over de aabenbar skristede fra 1702—1737 stod 16 Personer her af Sognet aabenbar

¹⁾ 1725 anklages Oluf Andersen i Solte for at have kjøbt 5 Potter Brændevin af Marcus Møller i Kongens Mølle ved Stranden, hvorved denne Afford fremdrages (Præstø Bytingsprotokol)

²⁾ Baarje-Hammer Herreds Tingprotokol i Gehejmearkivet.

Skrifte for „ugubelig Banden og Sværgeren“ og for Ligegyldighed mod Prædiken og Alters Sakrament. saaledes stod 1716 Gaardmand Phair Svendsen i L. Røddinge aabenbar Skrifte, „fordi hand i 4 Aar havde været fra Alters“. 1705 stod Gaardmand Laurids Agelsen i Snefere og hans Hustru Karen Pedersdatter aabenbar Skrifte, „hand fordi hand havde været fra Alters i 2 Aar mindre end 7 Uger, og hun, fordi hun i lige saa lang Tid havde været fra Alters og fordi hun i Skriftestolen havde udfieldt Sognepræsten, Mag. Wejle, hvorfor hun ogsaa ved Prousterættens blev dømt til at udstaa Kirkens Disciplin“ (Gabestok).

I Pastor Agerbechs Tid maatte efter gamles Fortælling flere, som ikke kunde betale Bøderne for Udeblivelse fra Kirketjenesten, staa i Gabestokken.

Idet vi saaledes i det foregaaende har stræbt at vise den sædelige Tilstand her i Sognet i forrige Aarhundrede, maa vi dog bemærke, at denne ved Aarhundredets Slutning var betydelig forandret til det bedre, saa at der i Pastor Brandts Tid var en almindelig udbredt god Kirkegang, Dplysning og Sædelighed til Stebe hersteds.

2. Skikke.

Naar vi her ville omtale, hvad der var Skik eller Brug i forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede, menes kun den Maade, hvorunder Livet ytrede sig ved mere overordentlige Begivenheder; Skikke, som knyttede sig til Familiefestligheder eller vare forbundne med Aarets Højtider, medens derimod det daglige Livs Mangfoldighed af Skik og Brug vilde være baade uoverkommeligt og uden Interesse at forsøge skildret.

Vi ville først omtale de med **Bryllupper** forbundne Skikke, idet vi dog med et Par Ord ville omtale den hos Borgere og Bønder forud for Brylluppet gaaende Skik: **Trolovelsen**. Denne Skik er meget gammel, brugtes muligen endog før Reformationen, og havde i forrige Tider stor Betydning i moralsk Henseende, da det ikke sjælden skete, at de trolovede havde givet en anden Egtetabsløfte; thi da blev et saadant Løfte uden Betydning, naar vedkommende senere havde indgaaet Trolovelse med en anden, kun naar Besvarelse af uberygtet Mø var sket, da tvang Loven den skyldige Mandsperson til at ægte hende, og i saa Tilfælde erklæredes en senere indgaaet Trolovelse for ophævet. — Trolovelsen befaledes ophævet 1783, men da Præst og Degn erhøldt Offer ved

denne Leilighed, gjorde disse i Forbindelse med nedarvet Sædvane Banfeligheder ved dens Ophævelse, og den ophævedes derfor først ganske efter adskillige Stridigheder ved Forordningen af 4/1 1799. I Stedet for indførtes Tillysning til Bryllup, almindelig i 2 Kirker, i Brudens og Brudgommens Sogn. Denne Skik holdt sig til omkring 1820, hvorefter Tillysningen kun finder Sted i Brudens Sogn.

Medens Trolovelsen almindelig holdtes sent paa Eftermiddagen for en lille Kreds af den nærmeste Familie og nogle gode Venner, var **Brylluppet** efter Ritualet bestemt til mellem Kl. 9—10 om Formiddagen, for at ingen af Brudefølget skulde faa Lejlighed til at beruse sig inden Vielsen i Kirken var foregaaet; thi denne skulde, for Bøndernes Vedkommende, foregaa dér, medens fornemme Folk, „med Kgl. Mants. allernaadigste Tilladelse bleve viede i Hjemmet uden Trolovelse“ (S. 241 o. fl. St.). Som Følge deraf samlede Brudefølget tidlig i Brudens Hjem, „hvor de blæstes en Velkomst i Dre, som de af Trompetten fik høre“¹⁾; indkommen i Stuen modtoges de af Skafferen med en Tallerken tør Bygkage og en „Velkomst“, o: Brændevin i et Vlglas eller hos mere velhavende i et Sølvbæger eller Sølvtumling. Kort efter spistes Frokost; denne bestod af Sigtebrød og Bygkage samt Smør og Ost — sjældent Kjød — godt Ol og Brændevin. Var Brylluppet i Kirkebyen, mødte Degnen til Frokost, og efter at denne var endt, gik Følget til Kirken. forrest Degnen, derefter Brudepigerne, Brud og Brudgom. saa Forloverne, derefter begge disses nærmeste Slægt, til sidst det øvrige Følge, 2 og 2 ordnede efter Formuens Rangfølge. Var Brylluppet derimod fra en anden By i Sognet, fjørtes til Kirke; paa den forreste Vogn, som fjørtes af en Brudesvend af Brudgommens nærmeste Slægt, sad Brudgommen ene „midt i Vognen“, o: i bageste Agestol, og paa et Sædebrædt bag ved sad Forloverne; i den anden Vogn Bruden, ligeledes ene i sin Agestol, og paa Sædebrættet bag ved hende de 2 fornemste Brudepiger, saa Familien og dernæst Brudgommens og endelig Brudens „Hylav“, indbyrdes ordnet efter før nævnte Rangforordning. Stundum, naar det var rigtig fint, havde Musit med til Kirken, der, naar Følget var gaaende, gik bag efter Degnen, men naar det var fjørende, almindelig var paa 3dje forreste Vogn. Ankomsten til Præstegaarden tog i det mindste det nærmeste Følge ind til

¹⁾ Gammel Bryllupsvisje fra 1720.

Præstens, hvor Damerne rettede lidt paa Pynten, hvorefter man med Præst og Degn i Epibsen under Klokkernes Rimen begav sig over i den pyntede Kirke. Efter Vielsen fulgtes Følget atter med Præsten til Præstegaarden, og var Offeret særlig godt — som sjælben — skjænkedes de nygifte og deres nærmeste Slægt stundum et Glas Vin af Præstekonen, medens Præsten udbragte „de unge Folks Skaal“ „med et Par vel valgte Ord“. Hjemturen gik almindelig for sig under en livlig Kaptsjersel. Ankommen til Gildesgaarden modtoges Følget atter af Trompettskrald og i Stuen af Skafferens „Velkomst“. Naar Følget var samlet, omtrent Kl. 2, gik man til Bords i Stuer og paa Loer; øverst ved Storstuens Bord bænkedes Brud og Brudgom, derefter Præst og Degn, samt Brudfolkets nærmeste Slægtninge. I Dagligstuen bænkedes kvinderne, og Resten af Følget ved Bordene paa Loerne. Bævertingen, „som blev indbaaret paa Rab“, bestod almindelig af Grød — Boghvedegrød eller en Blanding af Boghvede- og Risengrød — og Fisk, sjælben Suppe, Steg eller Vin, men Brændevinsglassene og Sølvtumlingerne tiltaltes flittig. Efter før nævnte gamle Bise, der i 46 Vers stlbrer Bryllupsaffikene ved 1720, har Bævertingen den Gang været flottere, nemlig: „Bii-Søppe, Steg, Fleskebøste og Fisk, Brændevin og Ol samt Ost og Kage“. Almindeligvis medbragte Gæsterne selv Kniv og Gaffel, om sidste ellers brugtes i forrige Aarhundrede. Under Maaltidet „Musik over Bordet“. — Efter Spisningen fik man Meerstummeren stoppet med „Lretaarne“ og nu „bakkede man løs“, gik en Omgang i Marken eller aflagde Kjendinge i Byen en Visit efter disses Indbydelse. Hjemkommen serveredes med Kaffe, dog sært hen imod Aarhundredets Slutning. Det var en almindelig Sfik at indbyde Nidfogden, Ladefogden, Mølleren og Skovfogden eller andre Personer, af hvem Bønderne paa en eller anden Maade vare afhængige. Efter Kaffen begyndte Dansen i Storstuen, og var Gildet stort, til lige paa Loen, da man saa delte Musikken og havde „2 Musikantere“ i Stuen og 2 paa Loen. Dansen aabnedes af Skafferen med Bruden, derefter Brudgommen med en af dennes Søstre, disse dansede almindelig 3 Danse ene, inden det hed fra Skafferen: „Bær's god!“, hvorefter Dansen blev almindelig. De mest yndede Danse vare Minuet (kaldet „Rollewit“), Kiel, Dobbelt-Hopfa, Kehraus og Zomfru Rikken. — De gamle morede sig med Kortene, fortalte Historier imedens, og vankede der en Bete i Fattigmands Firkort, Styrvolt,

eller Polktpas, maatte man have en Omgang af Splotumlingen, hvorfor ogsaa den uundværlige Brændevinsflaske var pladsferet ved de spillende foruden en Tallerken skaaret Mad. Til de dansende blev ombudt skaaret Mad, Brændevin og Ni 2 Gange i Løbet af Natten. Men ad Midnat løbes Brud og Brudgom „af Lag“. Dette bestod deri, at alle de dansende Mænd, Kvinder, Karle og Piger danne 2 Partier, de giftes og de ugiftes; det sidste Parti tog Brud og Brudgom i deres Midte, og nu gik det i en lang Række, idet man holdt hverandre i Haanden, ud af Stuerne gennem Gaard og Ud-huse, hvor Brud og Brudgom bleve slupne fri. Nu fappedes Mændene med Karlene om at fange Brudgommen, og Kvinderne med Pigerne om at fange Bruden. Det kunde somme Lide være en besværlig Sagt, men Resultatet blev dog almindelig det, som det skulde være, at Mændene hjembragte Brudgommen og Kvinderne Bruden. Stundum brugtes en anden Fremgangsmaade, at Karle og Piger skulde forhindre Brud og Brudgom i at fange hverandre, hvad der imod Mændene og Kvinderne af alle Kræfter søgte at fremme. Efter denne Leg var der Omklædning af Bruden, som nu paasattes Kvindens Symbol: den sorte Hue. Derefter drak det muntre Selskab Skaaler for Brudgom og Brud, disses Forældre og øvrige Slægtninge. Disse Skaaler indleedes almindelig med den bekjendte Sang: „Vor Brudgom til Tre skal denne Skaal være, osv.“, men ogsaa ved en dertil lavet Skaalvisse eller et Brudeim. Som Prøve paa en saadan hidsattes:

Det Dyd-Bevædle Brudepaer,
 Brudgommen
Christian Ludvig Johansen,
 Bruden
Kirstine Hans-Daatter,
 ynstes paa deres Bryllups-Dag,
 holden i Baarsøe d. 10de Julii 1772,
 Guds bestandige Naade og Betsignelse
 til deres Livs Ende
 af Husets ringe Ven og Tiener

A: H.

1. Nu seer ieg da den ynstte Dag,
 Som ret mit Hjerter glæder,
 Da Tomfru Estine med Behag
 Gaaer frem i Brude-Klæder,

- I Brude-Klæder, som enhver
 Kan falde smuct i Dye;
 Men inden for den bedste er,
 Som rettest kan fornøye.
2. En Klædning, hvormed hun er fød
 Guds og Naturens Gave,
 Som hun udaf Forældre nøb
 Til medfødt Arv at have;
 En Klædning, som med hendes Ar
 Og Tilvæxt sig udviide;
 Og som hver Dag meer Styrke faar,
 So meer hun den kan slide.
3. En Klædning, som hver Tid og Sted
 Gjør lige god Parade,
 Som hun kan gaae og ligge med,
 Dog den taer ingen Skade.
 En Klædning, som i Soel og Regn
 Veed icke af at falme,
 Og giver ny forandrings Legn
 I Klæden-Røg og Dvalme.
4. Hvad ieg ved det, som her er sagt,
 Forstaaer er let at giette,
 Jeg mener Dydens Ære-Dragt,
 Den Klædning er den rette.
 Af den gjør David meget stort,
 Og derfor Kongens Daatter
 Indvortes meget herliggiordt
 Af denne Klædning statter.
5. Af den Sanct Peder Dvindeerne
 Frem for all Pragt bærømmer,
 Og den for Høy-ansæelige
 Udi Guds Dyen dømmer.
 Den Klædning arbeide vor Brud
 Udaf Forælders Hierte,
 Da hun til Verden trængte ud
 Sgiennem Fødsels smerte.
6. Gienfødselen den gjorde god,
 Lugt-Haanden den polierte,
 Med egen Haand hun derimod
 Den daglig selv staffierte.

Med sig en Brud i sig en Dragt
 Vor Brudgom ynskes Lykke!
 Han selv mit Ord vil give Magt,
 Naar hun hans Bo skal smykke.

7. Medmindre det sig h nde kan,
 Som med en Dydig Lige
 I dette Sogn, som fik en Mand,
 Men ey i Dyd sin Lige.
 Troe mig: At s re Dydens an,
 Saa Dyd kan Dyd forblive,
 Dertil behøves god Forstand
 At tage og at give.
8. Huustavlen taler om den Sag,
 Og Egtfolk paaminder
 Om begges Vigtig, men et Brag
 Sig ick deri finder.
 I beste Haab ieg Bruden vil
 Af Hjerttet gratulere!
 En Brudgom bandt Gud hende til
 Som hendes Dyd vil  re.
9. Guds Aand, som hun til Fj rere
 Fra Ungdom har antaget,
 Har vist nok hendes Kiereste
 Saa langt fra hertil draget.
 Forældres Skjønsomhed paa Dyd
 Og Kierlighed til hende,
 Samt gode Raad vil hun med Fryd
 I Tiden vist erkende.
10. Hun selv, vor Brud, ey heller skal
 Til nogen Tid fortryde
 Sit udi Herren gjordte Vall,
 Som intet nu kan bryde.
 Jeg spaaer, ieg troer, ieg ynsker det;
 Gud skal mit Ynske høre;
 Hvad mit? Jeg taler ick ret:
 Gud skal vort Ynske gjøre.
11. Ja vort: Men hvorfor ick hvort?
 Jo ret, det skal saa hebe;
 Thi hver vil det, som er begi rt
 For Bruden gierne bede.

Hver, som af hendes Dmngang veed,
 Veed ogsaa frit at sige:
 Hun har i Dyd og Artighed
 Af sin Stand kun faa Lige.

12. Medlidende og uden Spott
 Mod fattig og bedrøvet;
 Ved hendes Forbøn meget godt
 I dette Huus er sød.
 Det har ieg baade seet og hørt;
 Ja ogsaa selv erfaret,
 Hvor snart hun er af Medynk rørt,
 Naar Nød blier aabenbaret.
13. Hvor under hende derfor vel
 Dg ønsker hende Lyde,
 Knap findes en saa arrig Siel,
 Som det io vil samtykke.
 Herpaa til Brudens Kiereste
 Forælber ieg mig vnder,
 Som nu kan deres Daatter see
 Hensled i gode Hænder;
14. Dg fæstet til en Brudgom, som
 For hende nu vil blive
 I deres Sted en Ven saa from,
 Som Gud best veed at give.
 Jeg veed de derved glæder sig
 Med samtlig Slægt og Venner;
 Tillad, ieg ogsaa glæder mig
 Som Husets Ven og Tiener.
15. Frisk op med Instrumenters Lyd!
 Nu maa her drikes Skaaler;
 Hvor taer sit Glas med Lyst og Fryd
 Dg til Behag imaaler.
 Vor Brudgoms Skaal først drikes maa:
 Sid han maa leve længe
 Dg vel; Saa at han ey skal staae
 I Modgang til at trænge!
16. Etient nok et Glas; Drik Brudens Skaal:
 Gud hende vil ledfage,
 Dg gjøre hendes Giftermaal
 Lykfsaligt alle Dage!

Et Glast endnu, og ingen vil
 Vor Bruds Forældre glemme,
 Alt det, som de sig tage til,
 Det vilde Gud selv fremme!

17. Skienk i paa ny; Familiens
 Velgaaende bør mindes;
 Sid de maa have Gud tilvens,
 I hvor de er og findes!
 Hvad flere Staalers man endnu
 Kan have Lyst at drikke,
 Det kommer de nok selv ihu,
 Stjønt de paamindes icke.

|: Hvernæst betækes den til Nest,
 Som mig har gjort den Tre,
 At han mit Bruderm har læst;
 Nu rimet jer ey mere. :|

Om Morgen den inden Hjemturen bespistes Gæsterne med Sylte eller med Pluffist til Smørrebrød. Ved Afskeden løb Indbydelsen: „Værsgod og kom igjen i Morgen!“ og saa rullede man hjemad i de røde eller blaamalede Ferredsvogne, 2: Reisevogne (af at færdes eller rejse) under Musikkens Janfare — thi for hver Vogn, der rullede af Gaarde, maatte Musikken ud og give et Afskedsnummer — og de tilstedeværendes dundrende Hurraraab. Saaledes holdt Gilbet ud i 3 Dage, med den Undtagelse, at 3dje Dag serveredes der med Oliegrød og Pluffist til Middag. Endelig sluttedes med en Frokost 4de Dagen for den nærmeste Familie, hvorefter de unge Folk kjørte til deres Hjem for Søndagen derpaa at møde som „unge Folk i Kirke“ i Brudgommens Sogn. Og al den Fornøjelse havde man billig, idet hver Familie, som var med til Gilbet, gav 2—3 Pund Smør, $\frac{1}{2}$ —1 Enes Ug, Mælk og Fløde og i Penge 4 til 6 Mk. i Brudegave, enkelte af Familien naturligvis betydelig mere, Karle og Piger gav 3 Mk. og Husmændsfamilier lige som disse eller mindre; og det var Datidens store Fortrin for Nutiden, at alle udgjorde en Enhed, saa at baade rige og fattige danne „et Blylag“. Til alle de syge og gamle, som ikke kunde deltage i Festen, blev der første Dagen baaret rigelig af Sildeismaden, for at de ogsaa kunde faa Del i den almindelige Glæde. Det er derfor ikke saa svært endda

at komme til at forstaa de gamles Fortjærlighed for hin Tid og deres Ord: „at Folk den Gang morede sig langt bedre end nu ved saadanne Lejligheder.“

Naar de unge Folk havde været gift et Aar, eller for at bruge Erik Bøghs Ord — „somme Lider før“ — kom vor Brudgom selv som Bedemand og „hjalte fra vor Moer (hans Kone) og den lille, om I vil gjøre os den Fornøjelse at møde hos os . . . dag til Frokost, følge med til Kirke, følge med hjem, og spise til Middag, drikke en Kop Kaffe og mere jer, saa længe I har Lyst! Meningen var, at han i Anledning af sin Kones Kirkegang, 5—6 Uger efter Barnedøbselen, vilde gjøre et Gilde — **Barfjelgilde** —, man skulde tro i Anledning af sit Barns Daab, dog det var ikke derfor; thi alle ægte fødte Børn hjemmedøbtes almindelig nogle saa Dage efter Fødselen, kun uægte fødte døbtes i Kirkens Font, der ellers stod ubrugt og tilfinubstet af Støv og Spindelvæv, — men at skildre et saadant Gilde, vilde være overflødig lige efter ovenstaaende Skildring af et Bryllup, da det var i samme Stil som dette, kun noget mindre, baade derved, at det kun nu var Familien og „Bylaget“, der var indbudt, samt derved, at det almindelig kun varede i 2 Dage, hvorefter ogsaa Allegrøden og Bluffisken serveredes til Middag 2den Dagen.

Efter det første Barfjelgilde maatte den unge Gaardmand gjøre et „Indgangsgilde“ for alle Byens Gaardmænd med Koner. Tidligere holdtes dette Gilde Søndagen efter Brylluppet, og den unge Mand maatte da give $\frac{1}{2}$ Rd. Dl og nogle Potter Brændevin, hvorefter han nu først regnedes for disses Ven og Bymand. I øvrigt var der i store Byer — som Snefere — ofte 2—3 „Gildeslag“ og for nu ikke at fornerme de af Bymændene, som ikke vare med til hans Bryllup eller hans Barns Daabsgilde (Barnsøl), fandt man paa at gjøre et „Indgangsgilde“.

Begravelseerne holdtes i forrige og langt ind i dette Aarhundrede, hvad angaar Beværtningen, paa samme Maade som andre Gilder og varede hos de velhavende 2, hos fattigere kun 1 Dag, og man glemte ikke at drikke den afbødes „Gravøl“, i Begyndelsen af forrige Aarhundrede i Dl, senere i Brændevin, saa at mange af Følget var drukken, inden det kom til Kirken med Siget; alene Sigbererne fik „efter gammel Skik og Vedtægt“ 2 Rd. Dl

(S. 92), selv ved fattiges Begravelse blev druffet 1 Td. „Tre-D“ for den afdøde (S. 239 Note 3).

Risten, som indtil 1718 altid var af Eg, blev baaret paa Skuldrene med en „Ligbør“ eller paa lange Stænger, som bleve stukne gennem stærke Stropper udvendig paa Ristens Sider.

I Hjemmet oplæste Degnen den afdødes Testimonium (Testament) eller korthattede Levnedsskildring, hvilken Skik har holdt sig næsten til vor Tid. Efter henved 2 Timers Ringning med „Kirchens Klokker“ var man ankommen til Kirken, hvor den døde — undtagen Selvmordere og aabenbare Skarns-Mennesker — førtes op i Kirken og hvor Præsten almindelig fra Prædikestolen holdt en „Ligprædiken“. Saa vel Kirken som Hjemmet var almindelig pyntet med Grønt, stundum brugtes et udsyet laant Liggelæde til at hænge over Risten (S. 91). — Efter Hjemkomsten til Sørgehuset forfattes Bildet til den lyse Morgen ved hundrende Kortspil og Drif. Det var det, vore Forfædre ansaa for en „hæderlig Begravelse“, og som den efterlevende betingede sig fremfor alt, hvorom næsten ethvert Skiftebrev fra det forrige Aarhundrede bærer Vidnesbyrd. (S. 92, 111, 124 o. fl.

Til Aarets forskellige Tider morede Ungdommen sig med adskillige Forlystelser, hvoraf enkelte havde et særdeles smukt Præg, men de fleste vare rene KarnevalsLøjer. Nu ere snart alle disse Skikke aflagte eller afløste af andre, men i forrige Aarhundrede vare de almindelige næsten hvert Aar. Højest af disse gamle Skikke staa ubetinget

„Sommer i By-Stadsen“.

Den Skik „at ride Sommer i By“ er meget gammel og brugtes i alt Fald kort efter Reformationen her i vort Fædreland¹⁾, muligens endog før. Den fandt Sted i Slutningen af Maj eller Begyndelsen af Juni Maaned, naar Stoven var grøn, og hele Naturen vaagnede op af sin Vinterdvale; senere henlagdes den til Pinsfeugen; den skulde være ligesom en synlig Tak til Forsynet for den yndige Tid, man gik i Møde, samt en Bøn til samme om Jordens Frugtbarhed og om

¹⁾ Dr. Nørbams: Kirkehistoriske Samlinger.

Landefred, hvad ogsaa den gamle Majmaanedsvise udtaler, der begynder saaledes:

„Alverdens Esker mild og blid,
 Hør det som vi bede!
 Vi prise glade Karfens Tid,
 Vær os alle en naadig Gud med Glæde! ¹⁾

Indtil 1749 synes „Sommerstadsen“ at have været ledtaget med Kirkeflokkernes kimen, da det paa St. Johannes Landemodet nævnte Aar indskræpes: „Kirchens Klocher maa ingenlunde bruges med kimen eller Ringen til Bøndernes gilber eller Sommerriden; ifter det, da hør straks Præsten mælde det til amtmanden.“ — Sommerstadsen holdtes omtrent hvert Aar i hele forrige Aarthundrede — og da ogsaa 1749 her i Sognet —; skjødes der et enkelt Aar over, blev i det mindste Majtraet i hver By prydet med Flag og brogede Lørflæder, og Ungdommen dansede omkring Traet i den lune Majmaanedssommernat. — Nu har der ikke været Sommerstads her i Sognet siden 1834 — altsaa i snart et halvt Aarthundrede — men nævnte Fests skal ogsaa have været i den Grad smuk og vellykket, at den hos gamle staar med et lige saa hjært som levende Minde fra deres Ungdomsdage, hvorfor vi tillade os at benytte den til Skilbringen af en saadan overleveret Skit fra Forfædre.

Nævnte Sommerstads bestod af omtrent 30 pyntede Karle fra forskellige Byer i Sognet. Forrest red **Skafferer** eller **For- riderer** (sen. Omd. i Sjolte N. S.). Han var iført en hvid Trøje pyntet med Silkebaand, hvorpaa var anbragt en Mængde smaa „Hovedvandsæg“ (Buddiker) og ensartede smaa Sølvknapper; alle de pyntede Silkebaand og Stykker endte nedenfor et pyntet Livbælte — som var spændt foran med et stort Sølvspænde, og hvorved disse sammenholdtes — i Sløjfer og Døller. Grauletter paa Skuldrene og en høj Hat paa Hovedet, sidste var pyntet med Sølvspænder og lange Sølvlænker, der laa ud over Patteskyggen; Guldgalonier paa Bænkæderne og korte Halvstøvler med Sølvporer. — Heften — en graa Høppe — var ogsaa overordentlig pyntet, særlig Bringen og Lænden, med Sølvspænder og Knapper, sammenfat til alle Slaags Figurer,

¹⁾ Nye og gl. Viser af og for danske Folk ved P. D. Vajsen Nr. 105.

men ifær **Trensen**; paa denne var anbragt 15 smaa „**Hovedvandsæg**“ foruden et meget stort som en **Blinker** eller **Top** midt imellem **Drene**, men det aller prægtigste var dog **Skafferkosten**, som **Skafferen** holdt i den højre **Haand**, og med hvilken han hilste enhver, som **Selskabet** mødte, den var ligeledes pyntet med brogede **Silkestrømper** og smaa „**Hovedvandsæg**“ samt med en **Mangfoldighed** af fine **Sølvlænker**, der hang ned over **Haanden** og aldeles skjulte denne; øverst i **Skafferkosten** var anbragt en **Sølvsbane** i blaat **Lyll**, hvilken gyngebe frem og tilbage ved **Haandens** **Bevægelse**, saa det saa ud som om den spømmede i et **Vand**.

Efter **Skafferen** red 8 **Blusførere**, pyntet i samme **Smag** som denne, dog ikke saa prægtig, uden **Spauletter** og med røde **Galtoner** paa **Benklæderne**, men med **Silkesløjfer** paa **Bryst** og **Ang**. **Blussets** øverste **Del** danne des ved 2 i en **Cirkel** højede tynne **Vidier** eller **Spanstrør**, anbragte gennem **Stangen** i en ret **Vinkel** mod hverandre, og omvundne med røde og blaa **Silkestrømper** ligesom en **Ballon** eller **Kugle**, pyntet med **Baand**, **Sløiser** og **nehængende Sølvlænker**, samt 4 røde eller blaamalede **Fugle** af **Træ**, en paa hver af **Ballonens** fire **Sider**; desuden var der paa de 2 forreste **Blus** anbragt **Kongens** **Navnetræk** med **Krone** over af **Sølv**. **Blusstangen** var 4 **Alen** lang og stak i et **Hylster** ved **Stigbøjlen** for at **Blusførerne** bedre kunde styre den lange **Stang**. Imellem de 2 forreste **Blusførere** red **Majgreven** (**Angl. N. L. Smidstrup**) pyntet som disse, men desuden med 2 smukke **Kranse**, anbragt paa **Kors** over **Skuldre** og **Bryst**, hvoraf den ene var tiltænkt **Majinden**, naar han fandt en saadan. **Blusførerne** gjorde endvidere **Tjeneste** som **Sangere**. Derefter red 2 **Tamburer**, ligeledes pyntede saa vel som deres **Trommer**; imellem **Tamburerne** red de 2, som førte **Musikkens** **Heste** og som kaldtes **Musikførerne**. Efter disse kom det øvrige **Følge**, pyntet saa godt enhver formaaede og i samme **Smag**. **Stadsen** sluttedes af **Bagrideren** eller **Skafferdrengen** (sen. **Omd. i** **Senesere N. Chr.**), almindelig en ung **Karl** eller **Knøs**, pyntet som **Blusførerne**, men uden **Blus**; dennes **Bestilling** var at jage forud og begjære **Tilladelse** for **Selskabet** til at vise **Stadsen** og tillige som **sidste Mand** at talke for **Motdagelsen**, naar det forlod **Gaarden**. Denne **Bestilling** var meget **befærlig**, ifær i en **By**, da det saa gjaldt om at skynde sig, for at

komme foran til næste Gaard. Naar Selfabet var kommen ind i en Gaard holdt Skafferen omtrent følgende Tale:

„God Dag! god Dag! Værs'god! vil I skaade (ffue) vores Lag, vores Staffer og vores Stafferkoft, vores Majgreve, vores Blus og vores Blusførere samt vort øvrige pyntede Følge!“ Derpaa affang Sangerne følgende smukke „Sommer vise“, der skal være forfattet af Forrideren:

Venner, vi istemme vil en Sang, den til Vre for Naturens Staber.
Han, som giver os en Sommer mild og lang og den kolde Vinter
fra os tager.

Sommeren vi nu begynde vil og meddele eder vore Glæder;
Vær saa god at høre paa vor Sang og Epil, alle de, som nu er
her tilstede!

Sommeren os ret fornøje kan, naar vi os kun rigtig vil betænke.
Gud, giv Frugtbarhed og Fred i hvert et Land, saa kan Røringss-
forger ingen krænte.

Vi os glæde ved Kong Frederik, han er os en god og naadig Konge,
Dannemark ved ham en stor Belgjerning fik, ham vi aldrig glemme,
naar vi sjunge.

Sommeren skal glæde hver en Sjæl, som er skabt og er paa hele
Jorden,
Derfor den Almægtige vi takke vil, han, som holder al Ting i sin
Orden.

Vi vil takke Dem, som Lov os gav; Dem, vor gode hjælpbaarne
Greve! —
De gav os Forlov at glæde os i Dag; vi vil ønske, De maaa længe
leve!

Vi os fryde ved vor Øvrighed, som os ej misunder vore Glæder;
Dog til Vre for vort Danmarks blide Fred have vi besmykket vore
Klæder.

Vi har en Majgreve i vort Lag, og han søger efter en Majinde;
Hvis saa er, det lykkes kan for ham i Dag, vil han vistnok se, han
en kan finde.

Hvis saa er han finder én hos Dem, vilde det os være en stor
 Glæde;
 Deres Skaal vi drikke, naar vi komme hjem og Dem sætte paa det
 første Sæde.

Nu vi slutte vil vor Glædesang, dog med dem, som er blandt os
 tilstede,
 Vi vil fryde os ved Instrumenters Klang. — Vær med os vor Gud
 i al vor Glæde!

Derefter stod Selskabet af Hestene og begav sig op i Storstuen, hvor de 4 af Blusførerne stillede sig hver med sit Blus i Stuens Hjørner, medens det øvrige Følge dansede med de i Gaarden værende Koner og Piger; særlig gjaldt det for Majgreven at danse med hver Dame paa Gaarden. Paa den dansende Dame hængte han den ene Krans, som han altid modtog tilbage med en lille Pengegave. Endelig oprandt det Øjeblik — almindelig et af de sidste Steder — da Majgreven valgte sin Majinde blandt de forventningsfulde Piger, som paa det sidste havde fulgt Stadsen fra Gaard til Gaard; hun beholdt saa Kranzen og dansede en Extra-dans til med sin Majgreve under Selskabets Jubel. Om Aftenen hentedes hun — pyntet med Kranse og straalende som en Grevinde — til Gildesgaarden af det hele Selskab med Musik i Epidsen.

Efter at Selskabet havde moret sig med Dansen, var skænket og havde modtaget Foræringer, brød det op og steg til Hest, men forinden holdt Skaffereren omtrent følgende Tale:

„Nu vil jeg for mig og paa hele Selskabets Begne aflægge min inderligste Tak for Skjænk og for Gave og ønske, at Forsynet vil skjænke os Landefred og Jordens Frugtbarhed, at det maa gaa Hans Majestæt, Kongen, og Landet vel, saa gaar det ogsaa os vel. Lillige beder jeg, om de vil bæære os som Gæster i vor Glædes Selskabsgaard, som er bestemt hos N. N. i N. (1834 Gmd. P. N., Snesfere), enten i Aften eller i Morgen Aften, hvilken de selv synes. — Have de Børn, store eller smaa, da lade dem alle med gaa, alle deres Tjenestefolk lige saa! — Skjænkere og Musikantere have vi i Gildesgaarden, som skal opvarte og fornøje enhver paa bedste Maade, til vi komme hjem, saa skal enhver af os opvarte paa bedste Maade, om Gud vil, vi kan!“ —

Selskabet udred tidlig om Morgenen 2den Pinsedag gjennem Brøderup og Sjolte til Lindersvold og Strandegaard. Amtmanden paa Lindersvold vilde strax aftaale Selskabet og sagde: „Soldt, Børn! Laf, det er nok!“ men saa affang man Verset til hans Vre, og nu stod han ganske stille og hørte Sangen til Ende; den blev nok ogsaa funget smukt af Selskabet, blandt hvilke vare flere gode Sangere. — Efter et kort Hvil i Elmue gik Loget langs Stranden, hvor der var rejst Vreporte ved Sjolte- og Smidstrupvejen, til Præstø, og derfra hjem over Smidstrup; man ankom først til Snefere ved Solnedgang og var først færbig her ved Midnatstid, da man ankom til Gildesgaarden. Her dansede Selskabet i den pyntede Dragt til den lyse Morgen. Dagen efter fortsattes Gildet igjen i Gildesgaarden, hvorefter sluttedes med en Dags og en Nats Gilde i Majindens Hjem (Gmb. St. Sp., Snefere), — men endnu tale de gamle med Hentykkelse om denne Feste, om den uhyre Mennekesmængde, der endog flere Mile borte fra, opfyldte Byen for at se Stadsen, om de 4 Vreporte i Byen, men først og fremmest om det pyntede Selskab og om den Orden og Sjønhed, hvormed det hele levedes af den beleevne Forrider. Festen staar for deres Erindring næsten som et Fe-Eventyr, hvortil der aldrig før var set Mage, og som noget, der aldrig vil opleves oftere.

En anden gammel Skik, som i flere Henseender har megen Lighed med „Sommer-Stadsen“, men ikke kunde have en saa skjøn Virkning som denne, formedelst den dermed forbundne Spas og Lyftighed, var

„Fastelevnsstadsen“.

Her var nemlig ligeledes en Forrider eller Skaffer med Skafferkoft, 4 eller 8 Blusførere med Blus, der ogsaa her gjorde Tjeneste som Sangere, Musik, og en Bagrider, som sluttede Stadsen; desuden 2 Ordonnanser, 2 Flagbærere og 2 Sægere eller Soldater i Uniform, der stod Vagt ved Indgangen, medens Selskabet dansede i Stuen, hvor, ligesom ved Sommerstadsen, Blusførerne stillede sig i Stuens Hjørner med deres Blus — samt et Gros bestaaende af 4 Drenge, udklædte som Piger, 1

Kornhandler, 1 Løbe eller Kræmmer, 1 Barbér og 1 Biskjærlering og altid en Bajads eller Nar, hvis Bestilling var i Forening med øvrige Kollegaer at more Folk med al Slags Spas og Kommers, der ofte gif vel vidt, men i den glade Karnevalstid lader Folk sig byde meget, som til en anden Tid vistnok næppe vilde falde i deres Smag. — Ogsaa denne Stads ved Sognet rundt og stundum besøgt ogsaa en udenfor Sognet liggende Herregaard. Hjemkommen om Aftenen til Gildesgaarden dansefodes første Nat i den pyntede Dragt. Gildet varede almindelig 3 Dage og Nætter, somme Lider hele Fastelavnsugen. I Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede bleve alle Gaardmændsfamilierne — ligesom ved Sommer-Stadsen budne med til Gildet 2den Dagen og beværetedes i alt Fald i nogle Byer hersteds med Middagsmad — Grød og Fisk, hvorfor Bønderne almindelig gav frit D. foruden den Gave, som de havde givet til Stadsen i Hjemmet. Fastelavnstadsen har oftere fundet Sted i dette Aarhundrede, navnlig i mindre Stil for enkelte Byers Bekommende; i første Stil 1847 og sidst 1872. Sidst nævnte, som Hedsfriveren heraf var Tilskuer ved, maa kaldes meget smuk og velslykt, da den foregik med god Orden ogsaa for Narrestykkens Bekommende, hvoraf flere, men navnlig Narren, var ubetalelig i deres Indfald og Vittigheder, der hverken vare raa eller plumpe, men særdeles vel skikkede til at sætte Lattermuslerne i Bevægelse hos alle uden at fornærme nogen.

Skjøndt Fasten snarest maatte opfordre til Alvor, naar man betænker, at den er en Mindefest om Jesu Daab og Fristelse, gif der dog mange flere og lang daarligere Løjer for sig i Fastelavnsugen i forrige Lider, hvoraf flere ere Levninger af Karnevalsløjer fra den katolske Tid. Af saadanne nu kun sjældent brugt eLøjer skal kortelig omtales:

„Bakkus paa Lønden“, snarest en Efterligning af den hedenske Fæst til Guden Bakkis Wre. Paa en Bærebør lagdes en Lønde, og paa denne satte sig en som Bakkus i Lader og Udsærd opsørende Person med fyldt Flaske og Glas i Haanden, hvorpaa denne stiftendis af det udyntede Selskab under dettes Lystighed bares omkring i Byen til fælles Moro, der for ret at slaa an saa vel hos Skuespillerne som Tilskuerne, hente nye Begejstring af de fyldte Glas. Etundum var Bakkuslystigheden forbunden med en Faste-

lavnsfads, som 1836, da Sjolte Karle kjørte med Bakkus paa Lønden."

„At slaa Ratten af Lønden" var ogsaa en yndet Sport og dertil meget almindelig, lige saa „Ringriden, saa en Beskrivelse heraf er overflødig, da de ere saa almindelig kjendte. I gamle Dage puttede man en virkelig levende Rat i Lønden og morede sig kostelig, naar Lønden gik itu og den stakkels forvilbede og fortumlede Rat blev fri og som en Vind foer afsted for at søge et Fristed.

I Byen Sm. . . . her i Sognet var denne og efter nævnte Søjer meget afholdte, saa den af Samtiden kaldtes „den glade By"

Man stak til „Straamanden" — og bed til „Bollen", medens en anden løb et langt Reb om en Østvestage eller løb til Stranden og hjem igjen med et Par Plovhjul bundne i et Vagreb; Stundum var sidste Sport forenet med denne: at 2, bundne for Djnene, skulde tømme et Fad Vælling paa den Maade, at Nr. 1 skulde give Nr. 2 sin Ske's Indhold i Munden og omvendt, hvad naturligtvis sjældent lykkedes; dette, sandt man, var noget af det aller latterligste — Svineri. (!)

Altid var der to omtrent lige store Partier, som hver holdt paa sin „Kæmpe", og Væddemaalet gjaldt næsten altid nogle Potter Brændevin til hele Selskabets fælles bedste.

Stundum løb man Væddeløb baade i Sæt og uden Sæt, men et af de morsomste og ogsaa vanskeligste var et oftere brugt Væddeløb mellem en Karl og nogle Piger. 5 til 6 Piger „toge Afstand" fra Byen og ned til Stranden. Her begyndte Væddeløbet. Naar Karlen havde indhentet den nærmeste Pige, begyndte den næste at løbe, naar denne var indhentet, den tredie, og saa fremdeles. Der skulde en dygtig og letbenet Karl til at indhente 6 saadanne unge Piger, saa meget mere som de dygtigste Løbere fattes nærmest Byen. men lykkedes det, var vedkommende ogsaa Aftenens Helt.

Saaledes hengik Fastelavnsugen for de unge. At den almindelige Lytighed ogsaa greb Børnene var saa naturligt, da denne hører Børnealderen til, og hvem har ikke været med at slaa Potter i Stykker, at bide til Bollen — og hvor mangt et Fattigfolks Barn har ikke — sørgelig nok — været udstaferet som „Fastelavnsnar", gaaet omkring og sunget for Døre for at tjene et Par Skilling til Familiens Underhold — men at gamle Folk grebes af Lytighedsraferiet

var dog vistnok hjældent, dog var dette Tilfældet for ca. 60 Aar siden i før nævnte By Sm. . . , idet 2 gamle Mænd D. Sm. og D. P., muntrede af Brændevinen og Selskabets Overgivenhed, tog sig for at ride Bæddeløb paa deres gamle Udgangsgæ, Fastelavns Onsdag 1824. En saa overordentlig Begivenhed maatte vække Opmærksomhed, og hele Byen lige fra Pattedørnene paa Nødrenes Arme til Mænd og Kvinder i Oldingsalderen maatte ud at se derpaa. Som sædvanlig var Byen delt i 2 omtrent lige store Lejre, der hver holdt paa sin „Sektor“ eller Kampe; Bæddemaalet gjaldt 4 Potter Brændevin, og „Kendebanen“ var: fra Bildebanegrøften til Bænget vest for Gdn. Matr. Nr. 2. — Kampdommerne havde ført de kæmpende til det angivne Sted, nu gaves Signalet og i Klunnet Galop foer de 4 Oldinge fremad mod den vinkende Trosø — Brændevinsdunken. Da o Ve! midtvejs styrter den ene — D. P.'s „gamle“ vil man vide — ved Springet over en Vandgrøft, og ned i denne styrter dens Behersker; dog det gjaldt Vren, og D. P. er ikke raadvild, smidende Træsko og Lophue farer han afsted mod Maalet, indhenter den ridende D. Sm., kommer først til Maalet og vil bemægtige sig Sejrens Palme; men af! de brede Guder havde indgivet Kampdommerne et Overmaal af Kædsærdighedsfølelse — han nægtes den; thi kun af ridende kunde den vindes. Protest, Modprotest, Lattersalver og Bivatraab fra begge Lejre, som tilstrove sig Sejren, men Enden blev dog, at D. Sm. erklæredes for at have fejret i „ærligt Bædderidt“, og til ham overleveredes Sejrens Pris, hvorefter Selskabet med ham i Spidsen drog til Gildesgaarden, inderlig tilfreds med den kostelige Spas, hvor Debatten herom i Forening med andre Løjer vedligeholdte et straalende Humør til den lyse Morgen Dagen efter.

Fra Sul til Fastelavn holdtes *Julestue* eller *Jegestue*, som de senere kaldtes, 1 à 2 Gange egentlig i alle Byer her i Sognet; de vare en Slags Danseskole i de Tider, rigtignok uden Danselærer; dog morede man sig ikke alene med Dansen, men havde „meget andet Spøggeri“ for. At barbere Drengene, indfæde dem i Ansigtet med Spræaste udrørt i Vand og hagefter strabe det af med en Trækniv, eller at vise dem „Bettesanden“, var almindelig bekendte Løjer. Sidst nævnte bestod deri, at en Karl iflædte sig en vendt Skindpels og laadden Sue, hvorefter han lod sig ophænge ved nogle Palm- baand enten i Laden eller paa Løen. Naar saa Drengenes Nys-

gjærrighed var pirret, saa de lod sig lokke ud for at se det rædsomme Spøge, gav „Bettefanden“ nogle skrækelige Lyde fra sig, slog ud med Arme og Ben som for at fange dem, hvorefter disse forfærdede og skrigen tog Flugten ind i Stuerne, og mange ikke fik Ro i Blodet, førend man enstemmig forfikkrede de skrællagne, at det kun var N. N.'s Anders! — Da saadanne Legestuer holdtes tidt, maatte de nødvendigvis være billige; enhver medbragte derfor selv Mad og stundum Ol, Karlene „stillingede sammen“ til 1/2 eller hel Pot Brændevin; Musikken, der høstes af en saa tarvelig Musiker som mulig, og ofte kun kunde 2—4 Danse, kostede ikke meget, 1 eller 2 Sk., og hele „Ballet“ blev for en Karl 4 Sk., Piger og Drengene det halve.

„Ræppe var Fastelavnstiden udføjet, førend man begyndte paa andre Lytigheder; thi mindst en Aftens Fornøjelse om Ugen var en aldeles Fornødenhed, og saa holdt man sine „Kastegilder“, d: man fastede med Læringer om en stor Kage, deraf Navnet. Det Parti, som fik „højt Dine“, havde vundet Ragen, som nu udfæskedes til hele Selskabets Bepispning. Somme Tider fik man Smør paa, men oftest spistes den bar, Karlene drak 1 eller 2 Potter Brændevin dertil, det var hele Beværtningen, for Resten dansedes der noget, senere opførtes Lege, hvorfor Kastegilderne havde omtrent samme Karakter som Legestuerne.

I hele Paaaskeugen var det Skik, hvad det til Dels er endnu, at Fattigfolks Børn gik ud at „bede om Paaaskeæg“, men for en 30—40 Aar siden var det almindelig, at alle konfirmerede Drengene fra de forskjellige Byer Skjærtorsdag Nat i samlet Flok afstøgte de omliggende Byer for at samle Paaaskeæg. Ved saadanne Lejligheder mødtes ofte Drengene fra forskjellige Byer, og da kom det gjerne til en blodig Kamp, hvori det gjaldt om at bemægtige sig hverandres Æg eller i det mindste tilføje hverandre al den Overlast, man kunde. Det var nu Drengenes Ære at kunne hævde deres og Byens Størrelse paa den Maade, og mangt et blodigt Slagsmaal indlebede den saa alvorlige Paaaskefest. Omfider, som Raaheden ogsaa paa andre Omraader forsvandt, aflagdes ogsaa denne Æstik, og vi skulde ikke have anført den, dersom vi ikke herved fik Lejlighed til at anføre den ret karakteristiske Visen, som flige Selskaber vækkede Folk med midt om Natten, og hvis sidste Vers lader antyde, at Visen er henvend 200 Aar gammel.

Skærtorsbagedrenge staa for jer Dør,
 Hør det, som vi bede!
 I har vel sagten hørt os før,
 Vær os alle en naadig Gud med Glæde!

Hønen gi'er os Æg paa Fod,
 Lil Pandekage og Æggemad.

Dg ligger ikke længer og lurur paa Snur
 Stat op og giv os et Par Æg i vor Kur'.

Dg ligger ikke længer og lurur paa Sang
 Stat op og gi'e os et Par Stilling i vor Pung.

Dg ligger ikke længer og lurur paa Snaf.
 Stat op og gi'e os en Pibe Tobak.

Dg ligger ikke længer og lurur paa Grin,
 Stat op og gi'e os et Glas Brændevin.

De Drengue staa og pille Ler af jer Bæg,
 Stat op og gi'e os et Par Paastæg.

Gud fri os fra den onde Trold,
 Hør det, som vi bede!
 Dg fra Fru Mærthe paa Lindersvold,
 Vær os alle en naadig Gud med Glæde

3. Høliger og Klædedragt m. m.

Indtil langt ind i det 16de Aarhundrede vare Husene i Norden opførte af Træ, „Bulhuse“ eller „Bjælkehuse“, ligesom endnu i det nordligste Norge og Sverrig, da de afløstes af Bindingsværks-Bygninger med lerklinebde Vægge¹). — Disse „Bulhuse“ bestod oprindelig kun af et eneste Rum, beliggende i Ost og Vest med Gavlene, var uden Loft, Skorsten og Vinduer, men stundum med en Glug i den østre Gavl, der lukkedes med en Lem; Lydningen fik man fra en Abning midt i Tagets Rygning, kaldet Lyren. Naar det var Storm, Regn eller Sne, lukkedes denne med en Lem ved en dertil befæstet Stang, men for at det ikke skulde være helt mørkt i Stuen, var der i Lemmen anbragt en Abning af omtrent $\frac{1}{2}$ Alen i Kvadrat, som var overspændt med en gennemsigtig Hinde — almindelig brugtes Koens Fosterhinde dertil. Lyren var tillige den Lids Skorsten, og Røgen fra det lige ned under liggende Ildsted (Arnen eller Gruen) trængte her igjennem. Taget var af Straa, Rør, Lyng, Bart med paalagt Græstørv, Mømningen var altid af Græstørv, og den Skik at „rygne Huset“ med Græstørv var almindelig i forrige Aarhundrede (S. 89) og brugtes endog enkelte Steder til henimod Midten af dette. — I den vestre Ende af Bygningen fandtes almindelig en lille Forstue, fraskilt den egentlige Stue ved

---

¹) Troels Lund: Dagligt Liv i Norden i det 16de Aarhundrede.

en Væg, hvorigjennem førte en lav Dør med en meget høj Dørtærskel for at forhindre de i Stuen værende Smaa børn og Smaa-kreaturer: Grise, Lam, Høns osv. i at slippe ud, samt for at vanskeliggjøre et muligt Oversald. Forstuen optog kun Husets halve Bredde, derfor fandtes bag ved denne, fraskilt som Forstuen, et lignende Værelse: et Art Spisefammer eller Opbevaringssted for Fødevarer og de ubenyttede Klæder. Over disse 2 Kamre lagdes et Slags Loft (Stængetræer, paalagt stampet Ler), der senere benyttedes til Sovestue og som Husets Værn, hvorfor der ogsaa i Gavlens var anbragt Stydeaabninger eller Slugger, ligesom der ogsaa var Dørgang dertil fra Forstuen ad en Stige. — For at spare Brænde, samle Varme og sikre sig mod Ildsuaade lærte man senere at overbygge Arnen med en Grotte eller Verovn, den første Begyndelse til Kaffelovnen, og Arnen flyttedes nu ned til Døren i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede. I Middelalderen var Skorstene opfundet i Frankrig, men den var saa sjælden i Danmark i det 16de Aarhundrede, at kun Præstegaardene paa Landet var forsynet dermed; endnu 1684 var kun saa Skorstene i Bøndergaardene paa Møen, og slet ingen paa Landet nord for Limfjorden. Her paa Egnen blev Skorstene almindelig i Slutningen af det 17de og Begyndelsen af det 18de Aarhundrede¹⁾, men „Røgstuer“ uden Skorstene og Kaffelovn brugtes endnu indtil Slutningen af forrige Aarhundrede i Sjælland.

Anvendelsen af Skorstene medførte en gennemgribende Forandring i Bygningsmaaden, Tagets Røghul (Lyren) lukkedes, og Vinduer anbragtes i Husets Vægge, Loft lagdes og Værelsernes Antal forøgedes, først med et Kjøkken og derefter med flere andre; ogsaa Klædebragten forandrede, og i Stedet for Skindklæder eller Klæder med Skindfoder brugtes disse nu ogsaa af Klæde og Vadmel.

Et gammelt Skiftebrev af 1707 giver os afskillige Oplysninger i denne Henseende (S. 85—92). Her se vi vel, at Skorsten og Vagerovn findes anbragte, men de vare sagtens meget slette, af de saakaldte „onde Ildsteder“, s: brandfarlige, siden de fordrøs ombyggede. Endvidere se vi, at der mangler Loft over „Brøggerstet og Cammerstet“, i alt 5 af Stuelængens 15 Fag, som nu forlanges oplagt. — „5 Vinduer i Stuen vil forbedres med 1 Rd. 2 Mk.“,

¹⁾ Bratsch, Bemmetofte Historie II. Pag. 76.

med andre Ord, der fordres indfat Glas, da de fagtens tilforn vare forsynede med Ruder af Horn, Skind eller Hinde, ogsaa en Særnkaffelovn findes her, men vi se ogsaa, at her forlanges 11 Læs Løv til at „røgge med“ (til Røgning).

Efter en 1798 foretagen Takstation over Vindersvolds 43 Gaarde i Snefere Sogn findes disse almindelig byggede og indrettede saaledes: Stuelængen var gennemgaaende den nordlige af Gaardens 4 Længer, siundum var den beliggende i Syd, men kun 3 ; Ost og 1 eneeste mod Vest; de bestod almindelig af 15 Fag, enkelte vare 20 og en eneeste kun 10 Fag; Bredden eller Dybden var almindelig 7 à 8 Alen; de vare indrette fra Ost til Vest saaledes: 1—2 Fag til Kammers, 3 Fag til Køkken, 3 eller 4 Fag til Dagligstue, 2—3 Fag, delt til Mellemstue, den større Halvdel, og Spisefammer, den mindre Del; endelig 3 til 4 Fag til Storstuen. De fleste vare med Bræddegavle, enkelte med klinede Gavle, Ris eller Duggavle, enkelte havde i Steden for Bræddeloft lerstampet Stænge over Køkkenet, og en Gaard i Brøderup havde ikke Loft her over. Bagerovn og Kjølle fandtes næsten i enhver Gaard, og Forstuen dannede en lille fremspringende Udbygning fra Stuelængen. — Alle Gaardens Længer vare almindelig opførte af Ege-Under- og Fyrre-Overtømmer, dog bemærkes der ved adskillige Gaarde og Huse, at de ere opførte af „Bøge og andet Under- samt adskilligt Overtømmer“. — Sognets største Bondegaard var ogsaa den Gang Matr. Nr. 6 i Afside, der talte 65 Fag Hus, dens mindste Gaard var daværende Gaardmand Lars Nielsens, Brøderup, paa 33 Fag. 1 Fag Hus beregnes i nævnte Takstationsforretning at kunne opføres af nyt for 7 à 8 Rdlr. — Traadte man nu ind i en nogenlunde velhavende Bondes Dagligstue, var dennes Indretning og Montering næsten altid saaledes: lige for Indgangen og nede ved Køkkenet stod den mægtige Bilæggerovn fra Fossum Særnværk, hjælpen ældre end fra Frederik den 4des Tid, hvoraf sluttes, at Særnovne i forrige Aarhundredes Begyndelse har afløst Ler- eller Potteovnene, imellem den og Indgangsdøren fandtes Døren til Køkkenet eller Stegerfet; paa den anden Side af Kaffelovnen var den bekjendte Kaffelovnstrog, mellem den og den nederste af Stuens Senge var Plads for en Bænestol med flettet Palmsæde og med grønt Balmeshjønne, eller for en kort Bænk — i gamle Dage kaldet „Fallesteoell“ — belagt med Bænkedyne. Den før nævnte Seng nærmest Kaffelovnen var

Husbondens og hans Hustrues, hos velhavende Bønder alm. forsynet med 4 Underdyner, „1 Par gamle Blaargaarns Lagen“, 1 Olmerbugss-Overdyyne, 2 Hoveddyner og 2 Hovedpuder (S. 85). Sengestedet stod paa 4 høje Stolper, der øverst bar den saakaldte Sengehimmel, hvoraf Sengene fik Navn af Himmelfenge. Sengens Gavle git i ét med Sengehimlen, der næsten berørte Loftet; i Gavlene vare ofte anbragte smaa Skabe eller Rum. Ligeledes op til den nordre Væg, men til Stuens øverste (eller vestre) Ende stod endnu en Himmelfeng af samme Abseende som forrige, men ikke nær saa forsynet med Sengklæder, den var til Børnene. Begge Senge vare almindelig forsynede med Drejls Omhæng, der i Højtiderne og ved festlige Lejligheder behængtes med lange Haandklæder med udfyede Navne og med lange Frynser forneben. — Smellem Sengene blev der et aabent Rum, og her var Stuens eneste Vindue mod Nord anbragt, om saadant fandtes. Her anbragtes en Slagbænk som Seng til et Par af Børnene, en Klædeskifte eller Dragkiste op til Væggen, og her hensattes Kvindernes Spinderocke, Garnvinde og Udhæk, naar de ikke brugtes, eller et andet mindre Voffab eller husligt Redskab. Smellem den øverste Seng og Døren til Mellemstuen stod „Uhr-Berchet“, dog kun hos mere velhavende Bønder og fra Midten af forrige Aarhundrede (S. 136), ved Siden af hang en Jern- eller Træbismer samt Manglestoffken og den udskaarne Manglestiel, hvis Haandtag altid var en mer eller mindre smukt udskaaret Figur som en Hest. Paa venstre Side af Døren til Mellemstuen var en kort Bænk for Bordenden, Husbondens Sæde, ofte belagt med en Bænkynde af flandernsk Løj. Langs Vinduerne — 2—3 Fag i Syd — var anbragt en Bænk til Folkene, Bænkene vare lukkede og afdelte i 4—5 Rum, indrettede til Rugeplads for Gæsfene og kaldtes derfor „Gæsebænke“ (S. 120); nedenfor denne stod nærmest Indgangs-døren en mindre for Søjlene, kaldet „Søjsebænken“, paa denne anbragtes almindelig Flødebøtten. I Krogen ved „Bordenden“ ud mod Vinduet stod det Skab, hvor Bønder gjemte sine Penge og Værdipapirer, i daglig Tale kaldet „Pengeeskabet“, ogsaa kaldet „Braafskabet“ eller „Egteskabet“, der ofte var smukt udstyret med Billedskærer-Arbejde (S. 120). Over Bordenden og langs Væggen over Vinduerne var anbragt en Kallerkenrække for Huset's smukkeste Porcelaininstallationer, og paa det grønmalede Panel lige under hang det hollandske Kruz, Pottemaal eller lignende Sager; paa Panelet over

Vondens Blads hang hans Merktumspiber. Paa Stabet ved Siden af stob Malmmorteren, over Døren til den næste Stue hang Strygjærnet af Malm, Kobberdørslagene etc. Paa Villen mellem det nederste Bindue og Døren hang et mindre Spejl, og ved Siden af Kaffelovnen ud mod Køkkenbøren stob stundum en kort Bænk, derover hang Konens Krydderistab og derunder eller over Kaffelovnen Mandens „Valbérkniv“; stundum, navnlig i Midten af forrige Aarhundrede, fandtes der over Kaffelovnen en firkantet Fordybning i Muren, skjult ved et lille Kappegarbin, hvori Konen havde sine Krydderifager o. a. Smellem den nederste Seng og Kaffelovnen fandtes Buggen, og her anbragtes ogsaa Gangvognen om Dagen, naar den lille Verdensborger gjorde sine første samlende Forsøg paa at gaa. — Paa begge Sider af den nederste Bjælke nærmest Køkkenet var anbragt Hylber, hvorpaa de blanke sturede Mælkebøtter fattedes om Vinteren, naar Mælken vilde fryse i „Mælkekammeret“ bag Køkkenet, og for Enden af Sengen hang ligeledes paa Bjælken en gammel Flint (S. 148 o. fl. St.). Ovenover Bordenden og hvor man ellers faa sig i Stand dertil, anbragtes Skilderier. Paa Gulvet foran Bordet og foran Sengene anbragtes i forrige Aarhundredes Begyndelse 2—3 trebenede Stole (S. 86), senere Træstole (S. 136). — Fra Bjælken i Kaffelovnens Nærhed hang den lange Lampestapel af Tærn eller Træ ned, hvorpaa den firkantede aabne Kranlampe hængtes, hvis Vege i ældre Tider var af tørt Siv, senere af sammenrullet Bomuld, og som udsendte en for Nutidens forfinede Næser modbydelig Røgs, men hvorom den Gang Gaardens Befolkning samlede sig, Kvinderne ved Køkkenet og Karterne eller med Sytøjet. Stordrengen spyselsfat med et eller andet Husflidsarbejde, eller „strækkende Bænte“ med Karlen henne under Vinduet, medens Manden oftest foretog sig det samme paa „Fallestolen“ i Kaffelovnskrogen.

Med Hensyn til „Kammerets“ (Mellemstuen), Køkkenets og Øversteuens Udstyring tillade vi os at henvise ærede Læsere til foran anførte Skiftobreve S. 120 og 148 o. fl. St., hvor man vil kunne hente et nogenlunde tydeligt Kjenndskab til en velstaaende Vondes Hjem i Midten og Slutningen af forrige Aarhundrede — og dem, som ønske at kjende den fattiges og fortryktes Hjem i samme Tid, ville vi anbefale at gennemse Specifikationerne over Ind- og Udbo Side 48—52. — Angaaende Gaardens Udlænger skal kun bemærkes, at de almindelig vare langt ringere end Baaningshuset og

ikke altid af en ensartet Størrelse, saa at Gaarden mange Gange ikke var sammenbygget i en nogenlunde regelmæssig Firkant, men ofte laa som et adspredt Komplex af Bygninger, udsat for alle Vinde, saaledes var Gaarden Matr. Nr. 10 i Snesere 1798 indrettet saaledes: Stuelængen i Nord 17 Fag, den østre Længe 5 Fag, den søndre eller Ladelængen 14 Fag, den vestre eller Staldlængen 8 Fag. Matr. Nr. 15 i Snesere, som nu er en af de bedste Gaarde i Sognet, var samtidig bygget saaledes: Stuelængen i Nord 10 Fag, den østre eller Ladelængen 12 Fag, den søndre eller Staldlængen 16 Fag, den vestre kun 6 Fag osv. Gavlene vare almindelig Risgavle eller Dupgavle af Urtehalv. — Som en af de bedste af Datidens Gaarde her i Sognet anses Gaarden Matr. Nr. 3 a. i St. Røddinge, som var afbrændt 1772 og samme Aar opbygget. Efter derover afholdt Syn 1787 var den indrettet saaledes: „Stuelængen i Syd 13 Fag med klinebe Vægge og Straatag, en Dupgavl og en Lergavl, fra Ost indrettet: 3 Fag til Køkken med Loft over, Rjølle, Skorsten og Vagerovn; 3 Fag til Dagligstue med 2½ Fag Binduer, forsvartligt Loft og forsnødne Døre samt Kattelovn, 2 Fag til Kammers med 2 Fag Binduer, 3 Fag til Storstue med 3 Fag Binduer, 2 Fag til Portrum, alt af Ege-Undertømmer og med adskilligt Overtømmer. Vestre Længe: 12 Fag, Ege-Undertømmer og Fyrre-Overtømmer, klinebe Vægge, Straatag og tvende „Risgavler“, indrettet til 3 Stalbe og Huggehus. Nordre Længe: 10 Fag af Ege-Undertømmer og Fyrre-Overtømmer, Straatag, klinebe Vægge og tvende Risgavle, indrettet til 2 Lader med en Lo imellem. Østre Længe: 8 Fag, Ege-Undertømmer og Fyrre-Overtømmer, klinebe Vægge, Risgavle, indrettet til 2 Lader. Alle Længerne vare i „god og forsvartlig Stand, saa at intet derpaa kan udfættes som Mangeler“. — Hans Ibsen, Kristen Jensen; Synsmænd“.

Raste vi et Blik paa Gaardens Aulstredsfæber, saaledes som det fremgaar af gamle Skiftebreve fra forrige Aarhundrede, da maa det ikke kunne forundre Nutiden, at det kun maatte blive en ringe Høst, der kunde fremloftes af Jorden ved Behandlingen med dem, tilmed naar vi tage de alt tidlige omtalte Forhold: Høveriet, Jordfællesfabet og Kreaturbesætningen (S. 197—210) i Betragtning. — I forrige Aarhundredes Begyndelse var den almindelige Forrykning kun 1 „beslagen Ferrisvogn“, 1 halobeslagen do. (o: med ringede Forhjul) eller 1—2 ubeslagne Høstvogne; 1 eller 2 Hjulpløve,

med Støre og Liste af Tjern, 1 Træharve, 1 Skovslæde, 1 Tørveslæde og — — stundum 1 Hjulbør, sidstnævnte Redskaber uden Beslag, ligesom ogsaa Hestene sjældnede havde Sto uden paa Forbenene og ofte slet ikke var beskøet. En Tromle var i Midten af forrige Aarhundrede saa sjældnede, at alle 5 Bønder i Snefere Lorp paa Bækkeskovs Gods vare fælles om én. Seletøjet var af Reb eller groft sammensyet Hampellerred — „Hampesæler“ — og kun til Stads og høs velhavende var Hovedstolen af Læder. — Selv hos de mest velhavende var Gaardens Forsyning med Volsredskaber ikke bedre, og „Erlig og Belagt Dannemand Franz Andersen i Aastie, som ^{27.6} 1702 lod holde christelig Schifte og Registering efter sin Sahl. Hustru“, og som var sin Lids mest velhavende Bonde paa hele Bordingborg Amt, saa at „Boens Formue oversteg ald hans bortskylbige Giæld“ med 275 Sldr. 2 Mk. 6 Sk. — havde kun „i Gaarden“ (!): 1 plou med Behør 3 Sldr., 1 harre i Mk., 1 ferrig Bogn med hauger oc Behør 6 Sldr., 1 do. med do. 4 Sldr., 1 Par ferrighauger 2 Mk. og 2 Sleder à 1 Mk.“ — derimod havde han en fortrinlig Kreaturbesætning paa 11 Heste til 87 Sldr., 10 hør og Stude samt 7 Unghøveder til 94 Sldr. osv. samt et betydeligt Indbo. — Henimod Aarhundredets Slutning bedredes disse Forhold betydelig, og efter tidt nævnte Lakfationsforretning af 1798 var den almindelige Besætning af Volsredskaber paa Baroniets Gaarde hersteds 2—3 beslagne Rejsevoogne, 1 Trævogn, 1 eller 2 Tærnharver, 1 Træharve, 2 Hjulpløve, 1 Tromle og 1 Skovslæde etc. — Alle Redskaber vare tunge og klodsede i Sammenligning med Nutidens og for en Del forfærdiget af Bonden selv eller hans Karl, hvorfor der ogsaa fandtes en Del Huggehøvsværktøj (S. 88, 138 o. fl. St.) almindelig i Karlekammeret, der tillige gjorde Tjeneste som Huggehus. — Smede fandtes omtrent i hver By i Sognet og i flere Lømrere eller „Huggere“, derimod vare Snekere sjældnede paa Landet førend i Begyndelsen af dette Aarhundrede, dog nævnes „Snidichr Christian Solomon Nielsen i Snefere, 1730. — Brede v. Munthe-Morgenstjerne til Bækkeskov har ikke liden Fortjeneste af Haandværkets Dykkomst paa sit Gods her i Sognet i Midten af forrige Aarhundrede (S. 45), saaledes nævnes i Slutningen af 1750erne David Goisfried Withe, Hjulmand i Sølperup, Christian Jespersen, Drejer, ved Sjolte Strand og Lorends Maler i Brøderup. Derimod nævnes i Kirkebogen i hele forrige Aarhundrede kun en Murmester, nemlig „Mathis

Jakobsen, Murmester i Snefere", død 1707, der muligvis har haft stor Fortjeneste ved Ophøvelsen af Skorstene, som efter det foran anførte kort før var bleven almindelig her paa Egnen; mærkelig nok nævnes som hans samtidsige „Anders Glaarmester" i Brøderup, død 1720, saa det synes virkelig at bekræfte sig, at med Skorstenes Ophøvelse ere Vinduerne blevene almindelige hersteds.

Saaledes, som skildret, vare Boligerne og Volsredskaberne hersteds i forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede. — Hvor der den Gang stod smaa og ofte faldesærdige Hytter, har nu rejst sig smukke og velbyggede Gaarde, hvoraf henved en Snæs ere med grundmurede Længer; hvor den Gang Manden og Karlen tillige med et Par Drengene tumlede med den tunge Hjulplow forspændt med 4 eller 6 magre Krifker, der pløjer nu den unge Knøs det dobbelte Areal baade langt lettere og bedre end hine 4. — Hint Løsen til Fremgang, som blev givet ved Stavnshaandets Ophøvelse i forrige Aarhundrede, og som formede sig til de skønne Ord paa Frihedsstøtten: „at den frie Bonde kan vorde kjæk og opløst, nyttig og god, hæderlig Borger, lykkelig", skal det til Vre siges, at den danske Bonde ogsaa hersteds har labet sig gribe af og har fulgt.

Medens Skiftebrevene fra forrige Aarhundrede indeholder mange Oplysninger om Bøndergaardens Bostab, Volsredskaber og Kreaturbesætning, tier de næsten albeles angaaende Beboernes **Klæde-
dragt**. Der forekommer vel oftere Udtryk som: „1 gl. Fyhrkifte eller Egekifte . . . derudi Mandens og Børnens Klæder" (S. 109) eller „den sal. Mand's og Qvindes Klæder" (S. 86), men som oftest mangler der al Efterretning herom. I oftnævnte gamle Skiftebrev fra 1707 nævnes som den velhavende Bondes Klæder „en gl. fort Vadmelsstrøje, en gråa Vadmels Kjøll, en gl. Røed Vadmelskoste, 1 do. huid, et Kalkinds Lif-Støche, 1 Par Vadmelsbuger osv. I Skiftebrevet fra 1796 (se S. 149) er Klædningsstykkernes Antal: 6 Trøjer — hvoraf 1 Skindtrøje —, 2 Brytduge (Veste), 1 Par Skindbuger, 1 blaa Vadmelskjøll, 1 Par Uldstrømper, 2 Hatte og 2 Rabudser, i alt til Værdi 10 Rd. 4 Mk. 8 Sk.

Ibet vi supplere de sparsomme Efterretninger ad Optegnelsernes Vej med mundtlige Meddelelser, skulle vi forsøge at vise

Mændenes Klædedragt i sidste Halvdel af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede:

Hovedet var til Hverdagsbrug bedækket med en **Tophæte**, enten graa med rød Flos forneben eller hel rød. Til Rejsebrug: **Sunde-** eller **Kattekind's Kabuds** med opbundne Klapper til at binde ned over Ørene. Til Stads opbundet bredstygget **Filt-hat**, senere høj **Uld-hat**, i Aarhundredets Begyndelse affortiet tegleformet, dernæst bred for oven som en omvendt Tjærefælde, endelig cylinderformet. Enkelte fremragende Bønder havde Pisk i Haaret, men almindelig langt Haar, som hang ned over Skuldrene.

Brykstug (Vest), enten højstribet, grøn- og rødstribet, eller lavstribet, hvid- og grøn- eller rødstribet; først nævnte anvendtes til Stads eller Kirkebrug, sidste til Rejsebrug. Brykstugen havde en lille opstaaende Krave, Overslag ved Brystet, 2 større eller mindre Snipper bagtil samt 2 Rækker Sølv- eller Metallknapper, kaldet „Sølvmonsters.“

Trøjen, i Begyndelsen af forrige Aarhundrede kaldet „Koften“, ligeledes høj- eller lavstribet med 2 Snipper, noget længere end Brykstugen, opstaaende Krave, 2 Rader Sølv- eller „Sølvmonsters“. Til Hverdags Skindtrøje af Faarekind. Henimod 1830 afløstes den af Stumptrøjen af blaat Vadmel med nedfaldende Krave.

Knæbukser, til Hverdags af Faarekind, til Stads hos velhavende af Hjortelæder. De bleve bundne eller knappede ved et mindre Sølvspænde nedenfor Knæet; ved den udvendige Side 3 eller 4 smaa toppede Sølvknapper fra Knæet opæfter, Urkifte eller Lomme, hvorfra Sølv-Urkjæden med Sølv-Urnøgél hang ned paa Raven; meget rige Bønder, der gav Proprietæren, Klædes- eller Fjølslæbukser til Knæet. De afløstes ligeledes af blaa og lange Klædes- eller Vadmelshænkklæder henimod 1830erne, men holdt sig hos gamle til langt senere. Benet dækkedes af fine hvide Strømper opbundne med virkede Strømpebaand, der endte med en Duff. Fjødberne stak i langskafte

eller halvlange Støvler eller Sko med Sølv- eller Metallspænder. Til Hverdags brugtes Træsko.

Langtrøjen eller „Kjoll“ af blaåt Vadmel, kort Liv, men lange Stjæber, der naaede til Anklerne, 1 Rad Sølvknapper og opstaaende Krave. I forrige Aarhundredes Begyndelse var den oftere af graat Vadmel; henimod 1830, maaske endog før, afløstes den af Frakken, idet Karle, der havde været Soldat, navnlig i Kjøbenhavn, hjembragte den Mode, „at klæde sig som Kjøbstadsborgere.“ (Wedel. Beskrivelse af Overdrup Sogn).

Henimod 1830 kom som Overtøj Chenillen med 2, senere indtil 5 smaa Slag, der igjen afløstes af 1 stort.

Kvindernes Dragt:

Hverdags-**Huen** var af grønne Bomulds- eller Lærredsbaand kaldet Berratingsbaand med spids Puld; til Stads af røde eller grønne Silkebaand, simplere af Eirts eller Kattun, ligeledes med spids, rynket Puld, lang Sløjfe og Hagebaand med mindre Sløjfe. Henimod 1830 afløstes disse af store Gyldenstykkets-Huer med Guldgaloner og Puld ligesom nu Hedebo pigerne i vor Tid, ogsaa med forte Silkebaand i Stedet for Gyldenstykke. Linet af Lærred til Hverdagsbrug, til Stads Kniplingslin, først smallere senere bredt. — Ved Begravelser bandtes hvide Lærredstørklæder over Huen, men til Stads- og Kirkebrug brogede Eirtses eller Silketørklæder; henimod 1820 afløstes denne Skik, da

Kypsen blev Mode. Disse vare af sort Fløjl med rødt Foor og kantede med smalle forte Kniplinger, vare spidse bagtil og meget vide fortil. Henimod 1850 afløstes de af Eniphatten.

Natttrøjer, røde eller grønne, strikkede af Uldgarn med forte Ormer til Albuen, derover **Bullen** af højtstribet Løj, Sagis eller Kallemandta. Denne med store Enipper af knap $\frac{1}{4}$ Alens Længde snøredes sammen foran og over Brystet med lange Sølvlænker, krydsvis, gennem store Sølvhanke, som vare syede i Bullen, Snøringen begyndte foroven, og Lænken endte med 2 lange Sølvnaale, som hang ned foran, men kun til Stads og af mere velhavende

Bønder, til Hverdags hægtedes Bullen ligesom Trøjen. De korte Ermer lod Underarmen ubedækket, derfor brugtes til Stads Gandsker med lange Ermer, eller lange grønne Banter, som bandtes i Albueledet inden for Nattrøjens Erme; senere afløstes de lange Banter af Mammeluffer.

I Stedet for Bullen brugtes til Hverdag og af mindre bemidlede

Trøje, først med langt Liv, senere kort med smaa Snippe og til sidst saa kort, at den endte lige under Brystet. Den var til Hverdags almindelig af grønt Badmel, til Stads af Hvergarn eller Damast.

Skjørtet var til daglig grønt Badmel, til Stads af højrødt Sægis eller sort Damast. Trøjen var almindelig af samme Farve som Skjørtet. Det blev lagt i Læg eller Folder fra øverst til nederst.

Endelig forte **Strømper** og **Sko** med Sølvspænder og ubhugne Stropper.

Overtøj kjendtes lidet før 1840, da en Slags Halvfaabe, senere Frakketaabe, kom i Brug; var det kolbt, brugte man et af de nye Dækkener til at sæbe sig i.

Saa vel Mændenes og Kvindernes Klæder til Hverdags vare for største Delen af Badmel, hvortil Husmoderen med sine Piger spandt Garnet lige saa vel som Hørren, der anvendtes til Linned; desuden lavede ikke saa baade Badmel og Lærred til Salg, da det i forrige Aarhundrede var en almindelig Vare paa Markeder. — Tøjet vævedes almindelig af Piger, og af saadanne „Væverpiger“ fandtes her ikke saa i Sognet og Udtryk som „N. N.'s Væverpige“ lader formode, at Væven endnu ikke helt var afflattet i Bondens Hjem endnu i Begyndelsen af forrige Aarhundrede. I omtrent hver By fandtes en Skrædder, den Gang benyttedes ikke saa meget Sypper, som nu; kun Præstens, Møllereis og Familier udenfor Bondestanden havde en fast Tjenestepige af dette Navn, der sørgede for Familiens

Blæder, dog nærmest for at istandsætte de gamle. Stomagere og Kræftomagere fandtes den Gang i videre Udstrækning end nu.

Langt fra Nutidens Forfinelse i Levemaade og tarvelig i Blædebragt førte Bonden i forrige Aarhundrede et Liv i Fattigdom og strengt Arbejde; ukjendt med Læger (da saadanne kun fandtes i Garnisonsbyer) og Lægemidler, hjalp man sig ved Hjemmeraad af Jordmoderen eller af kloge Mænd og Koner, hvoraf Datiden var saa rigelig forsynet, saa der næsten fandtes en i hver By, læste Henrik Smids Lægebog og sin „Practica“ og — hvad der sagtens hjalp mere end nævnte vise og deres Bøger — gik tidlig til Seng og stod tidlig op — og vare langt stærkere og sundere, end Folk nu om Stunder. Vel døde mange Børn i ung Alder, men de, der undgik det, var der Levskraft i. Vi kunne ikke nægte os Fornøjelsen at anføre Resultatet af en af os for mange Aar siden gjort Optælling af døde over 70 Aar fra 1720—1800. Herefter var af de døde: fra 1720—40: 44 over 70, 20 over 80, 5 over 90 og 3 over 100 Aar. — 1740—70: 48 — 70, 14 — 80, 2 — 90 — „ — 100 — — 1770—1800: 66 — 70, 30 — 80, 3 — 90 — 1 — 100 — Tilfammen i de 80 Aar: 158 over 70 Aar, 64 over 80 Aar, 10 over 90 Aar og 3 over 100 Aar, i alt: 235 over 70 Aar, eller gennemsnitlig af de døde var hvert Aar 3 over 70 Aar.

At Alderen ikke gennemgaaende er saa høj fra 1740—1770 kommer af den i dette Tidsrum indtrufne Hungersnød og Kvægepest.

Som de ældste Mennesker, der ere døde her i Sognet i forrige Aarhundrede skal nævnes:

Gmb. Hans Mortensen, L. Skoubygaard, f. 1598, begr. $\frac{15}{6}$ 1707, 109 Aar.

Stomager Frederik Sjørgensen, Brøderup, f. 1687, begr. $\frac{9}{10}$ 1793, 106 Aar.

Gmb. Lauritz Rasmusen, Egen, f. 1626, begr. $\frac{8}{5}$ 1727, 101 Aar.

Gmb. Hans Hansen, Smidstrup, f. 1622, begr. $\frac{13}{6}$ 1722, 100 Aar.

Gmb. Thyge Hansen, Egen, f. 1627, begr. 1723, 96 Aar.

Niels Nielsen, Smidstrup, død 1724, 94 Aar. Jens Hansen,

Snefere, død 1773, 94 Aar. Susanne Lange, Skovbygd, død 1766,

$92\frac{1}{6}$ Aar. Duf Mortensens Hustru, Snefere, død 1726, 91 Aar.

Die Eskilds Enke i Snefere Torp, død 1774 91 Aar o. fl.

C. Kommunal- og Fattigvæsen.

I Kristian den 3dies Refes — givet paa Koldinghus 1558 — omtales i Kapitel 62 den daværende Fattigforsørgelse saaledes:

Næst efter at have omtalt den Mængde „Staadere og Tryglere, der løbe omkring udi Riget og bede Guds Almisfe“, af hvilke kun „de gamle og sjuge skulle meddeles Legen, at de mue (maa) gange og bede om Almisfe“ — medens de karste og føre henvises til Arbejde og, naar dette ej nytter, „af Hvermand skulle tages til Trældom og Arbejde“ — omtales Fattigforholdene paa Landet, hvor det tillades „de fattige paa Landsbyerne at tigge deres Brød i det Sogn, hvori de ere fødte eller bo“ — og „naar dette er saa ringe og de fattige saa mange, at Sognen ikke kan forsyge dem, da skulle Sognepræsten og Kirkeværjen give dem Brev og tilladelse, at de mue gange om udi Herridet oc bede om Almisfe“, dog skulle de fremstille sig for Herredsfogden samt Sognepræsten og Kirkeværgeren i hvert Sogn, hvortil de komme, for at erholde et Legn af disse, hvorefter de erholdt Tilladelse til at bede om Almisfe, men gav ovennævnte nogen uværdig Brev eller Legn hertil, da „skulle de bøde deres 10 Mark Penninge, Halvdelen til Kirken og Halvdelen til nærmeste Hospital“.

Sluttelig paabydes Kirkeværgerne med Sognemændenes Hjælp „at bygge it Fattige Folchs Hus til de Fattige deri Sognen, som ikke andensteds kunde saa Hus“, og derved sætte en Blot, hvori

kunde neblægges milde Gaver. Til denne Blot skulde Præsten og Kirkeværgeren have en Nøgle, ligesom det paahødes Præsten hver Søndag i Kirken at formane Folk til at betænke de fattige med Almisse.

Saaledes var altsaa ogsaa Fattigvæsenets Ordning hersteds, om den endda, hvad vel næppe nogensteds var Tilfældet, blev saa fuldkommen som Loven (Nesefsen) tilsigtede. De mange og store Ulykker, som under Kristian den 4des og Frederik den 3dies Regering overgik Landet og hovedsagelig Bøndestanden, gjorde det vel umuligt at forsyge de fattige endog paa oven anførte Maade. — Hersteds stiller Forholdene sig i den Henseende kun sørgelige; stadig benævnes de døde „en fattig arm Betler“, „en fattig Staader“ eller „en fattig Betler-Dvind“ fra denne eller hin By i Sognet. — Imidlertid, hvis man tør dømmes efter den Mængde Betlere fra andre Egne af Landet, ja fra Norge, Sverrig og Lyffland, som kom hertil, og hvoraf flere nævnes døde paa Gjennemrejsen, synes Forholdene dog hersteds at have været nogenlunde, vi mene nemlig, at havde Sognet været særlig forarmet, havde Liggere andet Steds fra næppe søgt hertil, hvilken Slutning ogsaa vinder Sandsynlighed derved, at de søgte til de mest velhavende Byer i Sognet, hvor mange af dem nævnes døde¹⁾. Forholdene bedredes vel en Del, men der nævnes dog af og til fremmede Betlere døde her i Sognet endog i Aarhundredes Slutning²⁾, ja endog langt ind i

- 1) Eksempelvis anføres: 1698 „en fattig aftædet Soldat, død herudi Byen (o: Snefere).
1715 „En fattig fremmed Betlerkvind fra Peersborg ved Sorø død i Snefere“.
1710 1719 „Hans Hendrich Rath, en fremmed Mand, hans Datter død i Snefere“.
1720 „En fattig Betler-Dvind fra Allsted ved Ringsted, hendes Datter Ane Marie Dorothea, død herudi Byen“.
1721 „En fattig Betler, som kom til Skjotte og døde, begravet“.
1712 1721 „Blev en Tartars Søn begravet, 3 $\frac{1}{2}$ Aar gammel, uden Forhøspaaastælse“.
1723 „En fattig Betler fra Hafnø (?), Stefus Herrit, død i Gjøngehuset“.
1726 „En fremmed Betler fra Soberup, død i Smidstrup, 60 Aar gl.“.
1728 „En norff Betler Oluf Jonassen, 64 $\frac{1}{2}$ Aar gl., død i Brøderup“.
1729 „En fattig Betler fra Skibbinge, død i St. Nødvinge“.
1731 „En fattig Betler fra Galundborg, Jens Lorenzjen, død i Brøderup“.
2) 1784 „Begraven en omsløbende Betlers Barn, 7 Aar“.
26). 1798 „En ubekjendt Betler fra Norge, død i Brøderup, 60 Aar gl.“.
1799 „En Betler fra Odense hjørt syg til Byen Snefere og død en Time efter“ o. m. fl.

dette Aarhundrede drog store Sværme af Liggere gjennem Sognet, saa vel indfødt som Udlændinge under Paaskud af at være rejsende Gaandværkere¹⁾. Kun saa havde et medlidende Hjerte for al denne Glendighed — eller manglede Evnen maaske? Det synes dog, at Aftov Mølle har været et Tilflugtssted for saabanne, da der nævnes ikke saa „ubekjendte Minnistre“ døde der, ligesom der ogsaa er født flere Børn af omrejsende Kvinder²⁾ — muligens var den et Slags Kro eller Herberg. — Men langt større er naturligtvis Tallet af de i Sognet hjemmehørende fattige, og af de i 1740, 41 og 42, i alt 67 døde, begravedes 35 i „de fattigis jord“ (se Kirkebogen af 1740) og i den Tid Kvægdøden rasede her i Sognet i 1750'erne og 60'erne, var Tilstanden næppe bedre, skjønt Kirkebogen ikke oplyser noget derom, da nævnte Tilføjning er ophørt; derimod oplyser Listen over de Konfirmerede, at 1763 var af 23 Konfirmander 19 „tjenende“, 1766, var af 20 de 11 „tjenende“, 1767 var 18 „tjenende“ af 24 o. f. fremd. Under saadanne Forhold er det rimeligt, at en Beregning, som angiver Liggernes Antal i samtlige Landsogne i Danmark til 60,000 — kan være rigtig³⁾. — Og dog synes der henimod Midten af forrige Aarhundrede at være indført en nogenlunde regelmæssig Fattigforsørgelse flere Steder, i alt Fald ansføres oftere hersteds efter 1740 saavel under Dødsfald som i Fortegnelsen over de Konfirmerede, at vedkommende „nød de fattiges Kost“, ligesom at her ogsaa førend 1738 fandtes en „fattiges Kasse“⁴⁾. Af Sognets første Fattigprotokol af 1763 fremgaar det, at hver Gaardmand i Sognet gav 1 à 2 Skpr. Rug og ligeledes 1 à 2 Skpr. Byg, tilsammen 93 Skpr. Rug og 89 Skpr. Byg, hver Lønne beregnet til

1) ^{22/10} 1829 død i Snesjere en ombankende Betlerste, født i Lyffland, ved Navn Lisbeth, 63 Aar.

^{22/5} 1830 Ellen Oetberg, født i Lyffland, tilfjort fra Baarse, død i St. Røbdinge 2 Timer efter, uden Pas, medhavende en Dreng og Pige.

2) 1715 „død en fremmed Mand i Aftov Mølle ved Navn Dittaf Michelsen“.

1750 „et ubekjendt Menneske død i Aftov Mølle“.

^{21/10} 1756 „et fremmed uegte Barn, som et fremmed ubekjendt Minnistre fødte i Sgr. Craghs Huus i Aftovs Mølle“.

^{1/4} 1790 „døbt Anne Cathrine, en ombankende Kjærligheds Barn, født i Aftovs Mølle“ o fl.

3) Overlærer Soafim Larjens Læsebog for Folkestolen og Hjemmet, 2den Del S. 231.

4) Kirkens Dagbog af 1738, S. 4.

6 Str., som uddeltes til de „aller nødblidenste i Menigheden“. Foruden Mulfter ved Retstrætter, for Skovtyerier, Slagsmaal o. lign. tilflød Fattiggæskens Indtægten af „Patrontavlen“ („de fattiges Tavler“) paa de 3 store Højtidsdage, Kirkeblokkens Indhold, Bøsserne ved Bryllupper, Barfeligilder og Begravelser, som oprindeligt ved Forordning af $23/1$ 1739 Art. 31 var henlagt til Skolevæsenet, Gaver, samt det indkomne ved Salget af Fattiglemmernes Efterladenskaber, almindelig kun nogle faa Rigsdaler, i det Hele en 20—30 Rdlr. aarlig i Slutningen af 1760'erne, der dog gradvis steg til henimod 100 Rdlr. ved Aarhundrebets Slutning. — Var et Sogn overlæst med fattige, beholdt det Hjælp af „Herredskassen“, hvortil Bidraget indkom fra de bemidlede i Herredet, Herremænd, Præster, Proprietærer o. lign., eller derved, at vedkommende Fattiglem's Arv afgaves dertil. Bestyrelsen for Herredskassen kaldtes „Fattig-Cassationen“ og heri førte Herredets Provst Forsædet; den afholdt aarlig Møder med de forskjellige Kommuner, saaledes holdtes disse i Slutningen af forrige Aarhundrede paa Engelholm; men hverken denne eller den sædvanlige Fattigforsørgelse var i Stand til at afhjælpe den herkende Trang, selv om Godsejerne gjorde deres til at opbjælpe Tilstanden paa flere Maader, blandt andet ved paa det strengeste at forbyde „at indtage Inderster eller huse paaløse Personer“, hvad ethvert Fæstebrev fra den Tid indskræper — af den ligefremme Grund at forhindre Armod paa Godserne og for store Byrder for Fattigvæsenet. — Ved Cirkulære af $15/6$ 1802 kom en bedre Ordning i denne Henseende, idet det gjordes til Pligt at oprette Sogne-Kommisjoner, der bestod af Sognepræsten som Formand, Stedets Politimester og Sognets største Lødsjeer tilligemed 3 à 4 Sognemænd, der efter Reglementet af $5/7$ 1803, foruden i Forening med oven nævnte, overtog Bestyrelsen af Sognets Fattigvæsen og tillige indkrævede de paalignede Bidrag. — Den $19/8$ 1802 ordnedes Fattigvæsenet hersteds efter nævnte Cirkulære, og Sognet inddeltes i 4 Fattig-distrikter med en Fattigforstander for hver, nemlig:

1. Snefere By med Fattigforstander Gmb. Niels Hansen, Snefere.
2. Aafide, Dvereven, Snefere Lorp med Gmb. Hans Nielsen, Aafide.
3. Smidstrup, Store og Lille Røddinge, Engelholm, Brede-

have, Lappensjø, Egen og Strandhusene med Omd. Niels Larsen, St. Røddinge.

4. Brøderup, Sjolte og Sølperup med Omd. Leppe Andersen, Brøderup.

Denne Kommission begyndte $\frac{7}{12}$ f. A. sin Virksomhed; de fattige inddeltes efter Reglementet i 3 Klasser og tildeles Understøttelse:

1ste Klasse 11 Lemmer, deraf 2 vanvittige, 1 periodisk vanvittig, 2 blinde, de øvrige gamle og svagelige, tildeles tilsammen: $8\frac{1}{2}$ Td. Rug. $17\frac{1}{4}$ Td. Byg og 48 Rdlr., hvoraf 10 fra Herredsklassen.

2den Klasse 0 (senere Børn).

3die Klasse 14, hvoraf 1 gebrækket o: vansør, tildeles tilsammen 2 Estr. Rug, $14\frac{1}{2}$ Td. Byg samt 14 Rdlr.

Med samme Vejlighed fastsattes Ydelseerne i I. Penge til:

Snesfere: 20 Gaardmænd à 1 $\frac{1}{2}$, 16 Karle à 8 β , 18 Piger à 4 β , 19 Husmænd à 8 β , 1 do. à 4 β tilsammen	7 Rdlr. " $\frac{1}{2}$ 4 β
Afside: 7 Gaardmænd à 1 $\frac{1}{2}$, 8 Karle à 8 β , 8 Piger à 4 β , 6 Husmænd à 8 β , tilsammen	2 - 4 - " -
Ovrebøve: 4 Omd. à 1 $\frac{1}{2}$, 3 Karle à 8 β , 3 Piger à 4 β	1 - " - 4 -
Snesfere Torp: 8 Omd. à 1 $\frac{1}{2}$, 7 Karle à 8 β , 4 Piger à 4 β , 4 Husmænd à 8 β	2 - 2 - 8 -
Brøderup: 8 Omd. à 1 $\frac{1}{2}$, 7 Karle à 8 β , 6 Piger à 4 β , 14 Husmænd à 8 β	3 - 2 - " -
Sølperup: 6 Omd. à 1 $\frac{1}{2}$, 3 Karle à 8 β , 3 Piger à 4 β , 1 Husmand à 1 $\frac{1}{2}$, 7 do. à 8 β , tilsammen	2 - " - 12 -
Sjolte: 8 Omd. à 1 $\frac{1}{2}$, 8 Karle à 8 β , 7 Piger à 4 β , 17 Husmænd à 8 β , 1 Husmand intet, tilsammen	3 - 4 - " -
Smidstrup: 6 Omd. à 1 $\frac{1}{2}$, 6 Karle à 8 β , 6 Piger à 4 β , 7 Husmænd à 8 β , 1 do. intet, tilsammen	2 - 2 - " -
St. Røddinge: 6 Omd. à 1 $\frac{1}{2}$, 1 do. à 1 $\frac{1}{2}$, 6 Karle à 8 β , 6 Piger à 4 β , 7 Husmænd à 8 β , 1 do. à 12 β	2 - " - 12 -
E. Røddinge: 4 Omd. à 1 $\frac{1}{2}$, 3 Karle à 8 β , 3 Piger à 4 β , 1 Husmand 8 β , 1 do. intet, tilsammen	1 - " - 12 -
<hr/>	
Tilsammen ...	27 Rdlr. 5 $\frac{1}{2}$ 4 β
Endvidere: Sognepræsten og Proprietær Petersen, Engelholm, hver 10 Rdlr. 4 $\frac{1}{2}$	21 - 2 - " -
Proprietær Røby, Bredeshave	5 - " - " -
Kromand Nisht og Degnen Almstrup hver 4 Rdlr.	8 - " - " -
Kancelli-Sekretær Petersen og Møller Lund Afkov hver 2 Rdlr.	4 - " - " -
Endvidere Bestillingsmænd og Tjenestefolk paa Engelholm samt Bredeshave, Lappensjø og Afkov Mølle	3 - 2 - 12 -
<hr/>	
Salt ...	69 Rdlr. 4 $\frac{1}{2}$ " β

¹⁾ Smidkærlid forhøjedes dog disse Bidrag 1804 til 1 $\frac{1}{2}$, da „Kommissionen fandt det upassende, at St Røddinge Gaardmænd, der almindelig anses for at være af de mest behavende i Sognet, kun gav 1 $\frac{1}{2}$ “.

	Rug.		Byg.	
	Tr.	Ø.	Tr.	Ø.
II. 3 Korn.				
Snefere By: 18 Gmb. à 1 Stp. Rug og 4 Stpr. Byg.....	2	2	9	„
2 do. à 1 do. do. og 3 do. do.	„	2	3	6
Nafide By: 8 Gmb. à 1 Stp. Rug og 3 Stpr. Byg	1	„	3	„
Dvørevæn By: 4 Gmb. à 1 Stp. Rug og 2½ Stp. Byg	„	4	1	2
Brøderup By: 8 Gmb. à 1 Stp. Rug og 3 Stpr. Byg.....	1	„	3	„
Sølperup: 3 Gmb. à 1 Stp. Rug og 2 Stpr. Byg	„	3	„	6
3 do à „ do. do og 2 do. do.	„	„	„	6
Sjotte: 7 Gmb. à 1 Stp. Rug og 3 Stpr. Byg.....	„	7	2	5
1 do à „ do do. og 2 do. do.	„	„	„	2
Smidstrup: 6 Gmb. à 1 Stp. Rug og 3 Stpr. Byg	„	6	2	2
St. Røddinge: 7 Gmb. à 1 Stp. Rug og 3 Stpr. Byg.....	„	7	2	5
L. Røddinge 4 Gmb. à 1 Stp. Rug og 2 Stpr. Byg.....	„	4	1	„
Snefere Torp: 8 Gmb. à 1 Stp. Rug og 3 Stpr. Byg.....	1	„	3	„
Præsten 1 Td. Byg og Degnen 2 Stp. Bygr.....	„	„	1	2
Tilsammen....	9	3	31	4

Stjont disse Indtægter til de fattiges Forsørgelse aarlig voksende, vare de dog langtfra i Stand til at afhjælpe den almindelige Trang, der endog udstrakte sig til Gaardmænd, saaledes erholdt en Gaardmand N. J. i Sølperup ved Kommissionsmødet 24/3 1803 — „da han er Enkemand, tilmed vanfør med en stiv Arm og har et stort Høveri til Vælleflou Hovedgaard at forrette“ — Almisfe som for 1ste Klases trengende „til sin vandtiggige og vansøre Datter Sidsfe“. — En ret karakteristisk Naade til at forsørge vandtiggige Menneffer paa, var at indsette dem i Uglebie Arrest; dette skete hersteds 1804 med Else Jørgensdatter, Peder Knudsens Enke i Brøderup, 61 Aar gammel. Præsten havde anbefalet hende at nyde sit Ophold efter den gamle Skik paa Dmgang hos 7 af Byens Gaardmænd, „men det haarde Snefog, som indtraf lidt før Jul 1803, gjorde Else frygtfom, at hun i Vinter ej kunde vinde om i Byen og Mændene glemme hende, og hun saaledes komme til at lide mangel“ — „paa saadan Forestillings oftere Gjentagelse maaatte Præsten, i Betragtning af hendes skrøbelige Hoved, læmpe sig efter hende og give hende som de andre Almisfelemmer af 1ste Klasse 1 Td. Rug og 2 Tdr. Byg i Steben for sin Kost in natura, o: paa Dmgang“. — Ind i Januar 1804 blev Else igjen affindig, og Brøderup Gaard- og Hus-

mænd maatte skiftevis vaage hos hende. Sagen anmeldtes for Amtmanden med Forestilling, om det maatte være Sognekommisjonen tilladt „at henbringe hende til Bevaring i Uglebie Arrest“. — Herpaa modtoges følgende Svar:

„Forinden jeg finder passende at bestemme det affindige Almisselem af Snefere Sogn Else, Peder Knudsens Enke, henfat i Uglebie Arrest, hvor der ikke er den bedste Lejlighed for et Menneſte i denne Tilstand, maa jeg tjenſtlig anmode Ds. Velærværdighed at lade Lægen hente til hende efter Reglementets § 19, og dertil af Sognefogden requirere den fornødne Befordring. Lægens Indberetning derom vil jeg nærmere forvente.

Næstved, den 25de Januar 1804.

J. R. Bielke.“

Distrikt-Chirurgus Heide i Bordingborg hentedes til hende den 30te f. M. og afgav sin Erklæring til Amtet i den omhandlede Sag, hvorefter Amtmanden tillod, „at hun i hendes affindigheds forfatning henſættes i Uglebie Arrest i et af de bedste Kamre, naar Sognekommisjonen drager omsorg for hendes forflegning og Varetægt samt Lægens Tilſyn ſammesteds“. — Hun indſattes i Uglebie Arrest den 2den Februar, kom ud i Martz 1805, men blev atter den 27/2 1807 indsat i Uglebie Arrest, hjemkom i Slutningen af 1809 og døde 1812 i Brøderup. Sognet maatte hver Gang, hun henbragtes i bemeldte Arrest, ligne en Extrafat paa Beboerne, da det uden denne ikke kunde afholde de dermed forbundne store Udgifter. Den næsten almindelige udbredte Ulyst til at bære de ved den nye Ordning af Fattigvæſenet forbundne større Udgifter end tidligere ſamt den i flere Byer herſkende Fattigdom blandt Gaardmændene gjorde, at de fattige ofte tildeltes ſlette Varer, hvorfor det 1811 beſtemtes, at diſſe 2 Gange aarlig ſkulde modtage deres Almisse i Præſtegaarden, hvor Yberne da ſkulde levere det i Sognekommisjonens Paafyn. — De ulykkelige Ar for Landboſtanden, ſom fulgte efter 1807 til henimod 1830, vare ikke ſkikkede til at bringe Fattigvæſenet paa en bedre Fod. For at give en Overſigt herover tillade vi os at anføre nedenſtaaende tabellariſke Regnſaber over Fattigvæſenet herſteds:

Aar.	1ste Kl. Antal.	Understøttelse i					3die Kl. Antal.	Understøttelse i						
		Kug.	Byg.	Penge.		Kb.		β	Kug.	Byg.	Penge.		Kb.	β
1807	8 Lem.	"	"	13	3	64	"	18 Lem.	"	7	16	7	72	"
1812	7 do.	4	"	9	4	52	"	17 do.	5	5	20	4	188	"
1817	4 do.	2	6	9	7	48	"	20 do.	8	4	24	2	177	16
1822	4 do.	2	"	10	5	40	"	27 do.	9	2	22	3	180	87
1827	6 do.	3	"	11	4	46	"	17 do.	6	3	21	"	135	28
1833	7 do.	9	"	13	4	52	"	11 do.	8	7	13	4	89	"

Indtil 1830 var der ingen 2den Klasse's fattige eller Børn; Forældrene tilstodes nogen Ekstra-Understøttelse til dem — denne er indeholdt i Penge-Understøttelsen for 3die Klasse's fattige —; i øvrigt maatte Børnene ud at vogte med deres 7de Aar; thi længere modtog Forældrene ikke Understøttelse til dem. 1833 var der 4 Børn paa Kommunen hersteds, som tilstodes en Understøttelse aarlig af 1 Td. Kug, 2 Tdr. Byg og 14 Rdl. hver til deres Opdragelse, men nu vare ogsaa disse Forhold langt bedre end tidligere; Kommunen kunde yde Huslejehjælp, gav Klæder, Bøger og andre Læremidler til Børn, hvis Forældre vare under Fattigvæsenet, gav Lægehjælp og Medicin til fattige syge, ja forsynede ogsaa de under Fattigvæsenet værende med Brændsel (Tør), ligesom Godsejeren til Linderboold aarlig lod uddele til Sognets mest trængende 12 Læs Brænde. For at vise Livens Fremgang og Udgifternes Stigning ved Fattigvæsenet anføre vi efterstaaende Kornregnskab for 1838 med Tilføining, at Penge-Udgifterne til Fattigvæsenet samme Aar androg 398 Rdlr. 5 Mk. 4 f.

	Rug.		Byg.	
	Tdr.	Sp.	Tdr.	Sp.
Enesere Byes 20 Gaarde, hver 3 ESpr. Rug og 5 ¹ / ₂ ESp.				
Byg	7	4	13	6
Kasibe Byes 6 Gaarde, hver 2 ¹ / ₂ ESp. Rug og 5 ESpr. Byg	1	7	3	6
do. do. 1 Gaard	"	4	1	4
Ovrevens Byes 4 Gaarde, hver 2 ¹ / ₂ ESp. Rug og 4 ESpr.				
Byg	1	2	2	"
Enesere Torp: 8 Gaarde, hver 2 ESpr. Rug og 4 ¹ / ₂ ESp.				
Byg	2	"	4	4
Brøderup: 8 Gaarde, hver 2 ¹ / ₂ ESp. Rug og 5 ESpr. Byg	2	4	5	"
Sølperup: 6 Gaarde, hver 1 ¹ / ₂ ESp. Rug og 3 ¹ / ₂ ESp. Byg	1	1	2	5
Sjofte By: 7 Gaarde, hver 3 ESpr. Rug og 4 ¹ / ₂ ESp. Byg	2	5	3	7 ¹ / ₂
do. do. 1 Gaard	"	1 ¹ / ₂	"	3 ¹ / ₂
Smidstrup 6 Gaarde, hver 3 ESp. Rug og 5 ¹ / ₂ ESp. Byg	2	2	4	1
St. Røddinge: 7 Gaarde, hver 2 ESpr. Rug og 5 ¹ / ₂ ESp.				
Byg	1	6	4	6 ¹ / ₂
R. Røddinge: 2 Gaarde, hver 2 ESpr. Rug og 4 ESpr. Byg	"	4	"	"
do. do. 1 Gaard	"	1 ¹ / ₂	"	3
Lappensjø Kro	"	1	"	2
Engelholm og Bredeshave. hver 2 Tdr. Rug og 2 Tdr. Byg	4	"	4	"
Astovs Mølle 3 ESpr. Rug og 5 ESpr. Byg, Præstegaarden				
¹ / ₂ Td. Rug og 1 Tdr. Byg	"	7	1	5
	29	2	53	5 ¹ / ₂

Men det blev langt fra herved. I Løbet af de efterfølgende 20 Aar fra 1845 steg Penges-Udgifterne til Fattigvesenet til det omtrent 8-dobbelte og de forsørgelsesberettigede fattige fra 25 til 71. Da vi tro, at en Oversigt over den gradvise Stigen af Sognets samtlige Udgifter til Skole-, Fattig- og Kommunalvæsen vil interessere vore Læsere, hidfætte vi følgende efter Sognets Regnskabsprotokoller udtagne Oversigt:

Aar.	Fattigbæsenet.										Skole- bæsenet.	Sigtet pr. Ld. Sft.	Veje- og Kommu- nalbæsenet.	Sigtet pr. Ld Sft.	Summa-		Summa		Heraf efter		Anmærkning.				
	Penge.		Kug.		Byg.		Væs Brænde.	Væs Tjørn.	Sigtet pr. Ld. Sft.	Udgift.					Indtægt.		Formue og Lejlighebd.								
	Rbd.	β.	Ld.	Sft.	Ld.	Sft.				Rbd.					β.	Sigtet pr. Ld. Sft.	Rbd.	β.	Rbd.	β.		Rbd.	β.		
1845	441	49	24	6	43	3	12	28	64	β	40	77 1/2	8	β	173	25 1/2	24	β	655	56	550	59	29	66	
46	451	11	24	6	43	3	12	36	64	-	40	75 1/2	8	-	168	82 1/2	24	-	660	73	596	20	232	13	
47	657	85	30	"	42	4	12	41	80	-	40	59 1/2	8	-	40	81 1/2	24	-	739	34	624	81	157	09	
48	605	83	30	"	42	3	12	42	72	-	39	74 1/2	8	-	19	32	24	-	664	93	675	34	207	22	Indtil 1852
49	781	85	30	"	42	4	12	39	80	-	39	47	8	-	113	14	24	-	934	50	869	53	309	52	leverede Varo-
1850	749	84	30	"	42	3	12	37	80	-	20	94 1/2	8	-	225	68 1/2	24	-	996	55	935	87	248	12	niet 12 Væs
51	709	61	30	"	42	3	12	41	64	-	25	38	8	-	126	8	16	-	861	11	815	11	324	24	Brænde til Fat-
52	728	27	29	1	38	2	12	42	64	-	27	31	16	-	441	16	32	-	1199	74	968	68	296	26	tigvæsenet.
53	851	43	33	3	42	5	26	49	64	-	21	9 1/2	8	-	433	72 1/2	40	-	1356	29	946	20	303	31	Ørstedkjørel
54	895	"	33	3	42	4	29	54	19 ^b	-	28	78	8	-	751	18	80	-	1675	"	1289	5	318	28	øvrigt Bejarbej-
55	907	"	36	5	48	7	30	50	1	-	22	48	8	-	675	81	19 ^b	-	1605	41	1451	61	360	65	de bortliciteret
56	1154	5	40	5	52	"	46	61	1 1/2	-	21	57	8	-	1127	"	80	β	2302	62	1454	81	360	65	fra 1852.
57	1274	28	46	1	56	3	51	68	1 1/2	-	62	77	32	-	1242	47	29 ^b	-	2579	56	2619	47	403	8	De betydelige
58	1250	17	49	4	58	6	54	74	1 1/2	-	69	26	29 ^b	-	2289	32	1 1/2	-	3608	75	3541	75	542	84	Udgifter til Sko-
59	1309	23	52	6	61	"	59	74	1 1/2	-	1441	12	1 1/2	-	468	79	1 1/2	-	3219	18	3259	22	542	84	levæsenet fra
1860	1339	44	49	1	56	3	52	66	2	-	1286	38	1	-	539	85	1	-	3165	71	2872	44	546	"	1859 skriver sig
61	1642	42	54	4	54	5	67	61	1 1/2	-	1461	59	1 1/2	-	222	32	1 1/2	-	3326	35	3188	93	672	36	fra Sjolte og
62	1958	38	56	"	55	7	78	60	2	-	1377	73	1 1/2	-	735	19	2 1/2	-	4061	34	4132	63	857	63	Enesere nye
63	2714	43	12840	3622	78	66	2 1/2	1214	50	-	1214	50	1 1/2	-	926	55	2	-	4855	52	5111	11	873	32	Stolens Dvsfø-
64	2953	90 1/2	12120	3349	79	86	2 1/2	1204	07	-	1204	07	1 1/2	-	3430	40 1/2	2	-	7588	42	7788	89	894	46	relse, 1854 og 1857.
			12840	3622	78	66	2 1/2	1214	50	-	1214	50	1 1/2	-	926	55	2	-	4855	52	5111	11	873	32	

De betydelige, stedsfe stigende Udgifter til Fattigvæsenet havde allerede i Midten af Halvtredserne affødt Tanken om en Fattigvæsenanstalt for Sognet. 1865 optoges denne Tanke igjen med fornøjet Styrke, og Bønskeligheden ved at skaffe fattige Husly var en af de meget medvirkende Årsager hertil. Sognet havde ingen „Fattig Følghis Huse“ og havde heller ikke haft i forrige Aarhundrede, da der ingen Sunde nævnes saadanne i Kirkebøgerne eller Fattigprotokoller hersteds. Ved Degnen Almstrups Død 1816 indrettedes den gamle Degnehølig til 4 Beboelser, men disse forterede under Skolevæsenet, hvortil Lejen erlagdes, skete det og stundum, at Fattigvæsenet maatte overtage Lejernes Forpligtelser — og saaledes forholdt det sig ligeledes med den gamle kongelige Skole, som 1857 ogsaa indrettedes til 4 Familier — egentlige Fattighuse havde man ikke. Da fremkom da-værende Sognepræst, Provst Andrejen 1865 med en Plan og et Overflag til en Fattiggaard, og efter at denne Sag i længere Tid var diskuteret ved større Møder for Sognets Beboere, vedtog Sogneraadet 1867 at bygge en saadan. Der havde vel været delte Meninger om, hvorvidt man skulde have en større Jordlod, — der kunde producere den største Del af de fornødne Fødemidler og tilmed havde Lighed med et almindelig landligt Familieliv, — eller nøjes med en større Have og beskæftige Lemmerne med Haandarbejde etc., som en Arbejdsanstalt, men den første Tanke sejrede med næsten Enstemmighed, takket være den humane og velvillige Aand i Sognet, som raadede og raader mod de fattige¹⁾. „Altsaa skred man til Kjøbet af en Jordlod og fandt en saadan i Gaarden Matr. Nr. 1 i Brøderup omtrent midt i Sognet, hvoraf kjøbtes 35 Akr. Land, fik ordnet Laanet, fik Planen for Anstalten approberet, og den 27de November 1868 blev den i Sommeren nyopførte Fattiggaard tagen i Brug, fik Reglementet for dennes Ordning og Ledelse konfirmeret ved Indenrigsministeriets Skrivelse af 14de Januar 1869.

Reglementet udtaler i Punkt 1. „Snesere Sogns Fattigvæsenanstalt er oprettet for at skaffe dem af Sognets fattige, der optages i samme, en fuldstændigere og bedre Forsørgelse end hidtil. I denne Anstalt ville Lemmerne faa fornøden, sund og nærrende Føde, Lys, luftig og om Vinteren tilstrækkelig opvarmet Bolig, fornødne Klæder

¹⁾ Provst Andrejens Redegørelse for Indretningen af Brøderup Fattiggaard i Kommunaltidende af Aug. 1871.

og Fodtøj, Pleje i Sygdom og efter Døden en anstændig Begravelse. — Der fordræs kun, at ethvert Lem skal bidrage efter Evne og Kræfter til at tilvejebringe det fornødne til denne fuldstændige Forplejning og opføre sig saaledes, at Anstalten kan blive et roligt og behageligt Opholdssted." Efter nævnte Redegjørelse af Provst Andrefen, den Gang Regnskabsfører for Sognets Fattiggæsen, gjengives her Omkostningerne ved Fattiggaardens Indretning:

1. Indkjøb af Jordlodden, 35 Tdr. Land à 300 Rd. pr. Td. Land ¹⁾	7375 Rd. „ Ʒ „ ƒ.
2. Dræningen heraf	1420 - 1 - 2 -
3. Udflytningen og Jordens Drift, 1ste Aar	436 - 2 - 6 -
4. Besætning og Voksredskaber	861 - 3 - 15 -
5. Hjemmels-Dokumenter	621 - 5 - 13 -
6. Bygningernes Opførelse (foruden fri Kjørsel)	9292 - 1 - 1 -
7. Bestyrerens Løn i 1ste Aar	153 - „ - 10 -
8. Inventarium	1693 - 4 - 2 -
9. Gaardens første Forsyning	693 - 2 - 10 -
10. Renter og Afdrag, 1ste Aar	1348 - 5 - 12 -
11. Skatter og Afgifter etc.	156 - 3 - 10 -
12. Porto og Smaaavgifter	28 - 3 - 15 -

Summa... 24081 Rd. 5 Ʒ „ ƒ.

Det optagne Laan 24,000 Rd. forrentes med 5 pCt. og afdrages med 500 Rd. aarlig, Renten til Baroniet af 3125 Rd. til 4 pCt. og Arvefæsteafgift ca. 100 Rd., udgjør i alt aarlig omtrent 1900 Rd., som dog ved Afdraget aarlig formindskes.

Fattiggaardens Bygninger bestaar af 4 Lønger, af hvilke de 3 Udlønger ere sammenbyggede, medens Baaningshuset ligger 8 Alen fydligere, dog forbundne med disse ved en Brandmur, hvor igjennem fører 2 Porte. a. Baaningshuset er 50 Alen langt og 18 Alen bredt, Værelsernes Antal er 10 foruden Køkken og Spisekammer etc., hvoraf 2 er Loftsværelser til Sovestuer for Piger og Dreng, og et Loftsværelse, der er indrettet til Sogneraadet, som dér holder sine Møder. Bestyreren med Familie har 2 Værelser.

¹⁾ Nævnte Sum udbetaltes straks, Resten 3125 Rd. forrentes til Baroniet Gaans samt en aarlig Arvefæsteafgift paa 15 Tdr. 2½ Stp. Byg.

Alle Bærelserne er forsynede med Kaffelovne og gibsebe. Højden er $4\frac{1}{2}$ Alen. b. Østre Lønge er 24 Alen lang og 12 Alen bred, her er 4 Bærelser for gifte Fattiglemmer, Højden i disse er $3\frac{2}{3}$ Alen, Kaffelovne og Bræddeloft. c. Nordre Lønge 50 Alen lang og 12 Alen bred, fra Øst indrettet til Lade, Lo, Lade, Lo og Røstalb. d. Vestre Lønge, 24 Alen lang og 12 Alen bred, indrettet fra Nord Hestestald, Bognport, Vighus, Materialhus, Vaskehus med Bagerovn, samt Arrest.

Bygningerne ere asfurerede i Landets almindelige Brandkasse for 20,200 Kr., Besætning og Inventarium i Præstø med flere Amters Brandforsikringsforening for 15,972 Kr. (1875).

Lil Overfigt over Fattiggaardens Indtægter og Udgifter eller Sognets Udgifter til Fattiggaarden hidseettes her sammes Regnskaber fra 1874 og 79 sammenlignede :

	1874.	1879.
	Kr. Ø.	Kr. Ø.
I. Indtægter:		
1. Solgte Kornvarer	794 50	507 61
2. Produkter (Smør Ost, Æg etc.)	625 75	200 74
3. Lemmernes Arbejde	241 48	160 57
4. Andre Indtægter	24 16	114 „
	1685 89	982 92
II. Udgifter.		
1. Skatter og Afgifter ¹⁾	517 68	484 72
2. Driftsomkostninger ved Gaarden	1022 75	354 58
3. Bygningernes Vedligeholdelse	133 75	123 28
4. Inventariets Vedligeholdelse	144 80	170 29
5. Fusholdningen: a. Kost ²⁾	1316 62	910 78
b. Bællædning	191 87	296 24
c. Rentlighed	67 41	116 55
d. Belysning	65 79	52 35
	3460 17	2508 79
Lateris...		

¹⁾ Heri medregnes ikke Renterne af den til Fattiggaardens Opsættelse medgaaede Sum, stor 48,000 Kr.

²⁾ Heri medregnet 28 Ldr. 7 Sldr. Rug af Gaardens Avl for 1874 = 435 Kr. 12 Øre 1879 er ikke medregnet $44\frac{1}{2}\%$ Ld. Rug, 15 Ldr. Byg, 4 Sldr. Hvede, 6 Sldr. Værtter efter Kapitalstatsten det Aar = 750 Kr. 63 Ø.

	1874.		1879.	
	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
Transport...	3460	17	2508	79
e. Brændsel.....	407	94	581	92
f. Læge og Medicin.....	56	98	107	5
h. Begravelse.....	"	"	38	80
i. Skrivematerialier etc.....	"	"	17	19
6. Maanedspenge og Ekstrafortjeneste.....	196	2	163	34
7. Materialier til Forarbejdning.....	126	6	111	96
8. Andre Udgifter.....	26	35	321	57
9. Bestyrerens Løn (heraf 1874: 200 Kr. 64 Øre i pCt.)	500	64	400	"
10. Lærerindens Løn.....	"	"	120	"
Summa Udgifter...	4774	"	4370	62
Summa Indtægter...	1685	89	982	92
Understud...	3088	11	3387	70
hvilket Understud i Forening med Renter til Sparekassen	2250	"	1900	"
Renter til Baroniet	"	"	250	"
Årsligt Afdrag	1000	"	1000	"
udgjør Sognets Udgifter ved Fattiggaarden...	6588	11	6537	70

Desuden er forbrugt:

	Pd. Smør.	Pd. Fedt.	Pd. Klæst.	Pd. Kjøb.	Pd. Øst.	Snefe Øg.	Potter Mælk.
1874 ...	683	127	1499	337	393	52	9490
1879 ..	800 ^{1/2}	154	2091	460 ^{1/2}	275	ifft	ifft
						opgivet.	opgivet.

Lemmernes Antal var 1874 med Bestyreren og Familie (4) = 36; 1875: 37^{84/365}, 1876: 34^{20/365}, 1877: 38^{219/365}, 1878: 35^{228/365} samt 1879: 33^{158/365} eller 33^{1/2}. (Bestyreren og Familie 4).

Efter den foran opstillede Beregning¹⁾ kostede hvert Lem 1874: 203 Kr. 73 Øre, 1879: 221 Kr. 62 Øre.

Lemmernes Antal er stadig aftagende, det største Antal var her i Slutningen af 1869, da det androg 56; det synes saaledes,

¹⁾ Bestyrer Chr. Pedersens Regnskab over Snefere Sogns Fattiggaard 1874.

som om Anstalten bevirker større — lad os sige Arbejdslyst, Spar-
sommelighed og Selvstændighedsfølelse.

Endvidere meddeles her en Oversigt over Udbyttet af Høsten
1869, 1874 og 1879:

	Ædr. Hvede.	Ædr. Rug.	Ædr. Bjerg.	Blandsæd. Ædr.	Ædr. Havre.	Ædr. Erter.	Ædr. Kar- tosler.	Ædr. Roer.	3 alt.
1869 ...	"	64 ¹ / ₈	72 ⁵ / ₈	9 ¹ / ₈	8 ⁷ / ₈	2 ¹ / ₈	ca. 12	68	238
1874 ...	55 ⁷ / ₈	31 ³ / ₈	71	22 ² / ₈	3 ⁵ / ₈	2 ¹ / ₈	12 ⁵ / ₈	70	268 ³ / ₈
1879 ...	10 ⁷ / ₈	59 ¹ / ₈	70 ⁷ / ₈	78 ⁵ / ₈	28 ⁴ / ₈	2	13	67	330 ¹ / ₈

Stuttelig hidsettes her en Liste over, hvad Fattigvæsenet har
kostet i de forskellige Aar efter 1865. (Refusioner paa andre Kom-
muner ere fraregnebe.)

Aar.	Løssind til Fattiggaarden.	Til fattige udenfor Fattiggaarden.	Tilsammen.
1865 ...	"	2215 Rb. 48 β.	2215 Rb. 48 β.
66 ...	"	2000 — 30 -	2000 — 30 -
67 ...	"	2250 — " -	2250 — " -
68 ...	"	2592 — 51 -	2592 — 51 -
69 ...	4577 Rb. 30 β.	962 — 49 -	5539 — 79 -
1870 ...	4292 — 2 -	962 — 49 -	5254 — 51 -
71 ...	2801 — 88 -	904 — 61 -	3706 — 53 -
72 ...	2800 — 64 -	1238 — 66 -	4039 — 34 -
73 ...	1853 — 51 -	951 — 17 -	2804 — 68 -
74 ...	1543 — 64 -	503 — 71 -	2046 — 38 -

Deraf ses, at skjønt Udgifterne til Fattigvæsenet vel steg stærkt
i de første Aar efter Fattiggaardens Opførelse, saa nedbragte den
dog i Løbet af 6 Aar Udgifterne til ikke lidet under Udgifterne.
hertil 1865 og de 2 nærmest foregaaende Aar. (S. 484).

Den første Bestyrer af Snesere Sogns Fattiggaard blev:

1. Hr. **Ghristen Pedersen** (se Kroforpagterne af
Lappensjø).
2. Hr. **Nasmus Johansen**, forhen Væver og Husejer
i Afskov her i Sognet, er siden ¹/₈ 1876 Bestyrer af Fattiggaarden.

Ved Fattiggaarden var fra $\frac{1}{4}$ 1878 til ind i Septbr. 1880 ansat en Lærerinde for Børnene hersteds indtil 9 Aars Alderen, hun skulde endvidere gennemgaa Lektierne med de større skoleføgende Børn og øve Pigebørnene i Haandarbejde, men Foretagendet bar ikke synlig Frugt, hvorfor Sogneraadet nedlagde Bogeskolen ved Lebigheid. De ansatte Lærere, som begge vare ueksaminerede, vare:

1. **Maren Jensen Bjørnstrup** fra 1ste April til 1ste Novbr. 1878.
2. **Kirsten Sørensdatter** fra $\frac{1}{11}$ 1878 til $\frac{9}{9}$ 1880.

Ved Siden af den ordinære Fattigforsørgelse er der ved Lov af $\frac{8}{3}$ 1856 endvidere tilvejebragt Midler til en saakaldet fri Fattigunderstøttelse, som kun maa tildeles saabanne, der ikke ere under det almindelige Fattigvæsen, men som nedtrykkes af Mangel eller Sygdom.

Som Indtægter i denne de „fattiges Kasse“ indgaaer den ved Skoleforordningen af $\frac{23}{1}$ 1739 oprettede „fattiges Skolekasse“, nemlig Bøserne i Kirkens Vaabenhus, de tidligere ombaarne Tavler ved Bryllupper, Barnebaab og lignende Lejligheder (fra 1857), der hersteds efter gammel Skik ombæres i Gildeshuset, endvidere Gaver, Kjendelser ved Kjøb eller Salg etc. Endelig har Kommunen hersteds med Amtets Tilladelse siden 1872 støttet den fri Fattigkasse med et aarlig Indskud, der indtil 1879 androg 200 Kr., men senere efter Lov af $\frac{10}{3}$ 1879 med 400 Kr. aarlig. Herfra droges dog Afgiften til Helsingørs Hospital, der hersteds udgjør 20 Kr. 67 Ø.

For at give en Overfigt over denne Kasses Virksomhed i Liaaret 1871—80, hidfættes efterfølgende.

Aar.	Bølpøets Størrelse.		Deraf Kommunen.		Uddelt til Familier.	Andre Gaver.
	Kr.	D.	Kr.	D.		
1871 ...	230.	75	"	"	49	6 Læs Brænde.
72 ...	532.	66	200.	"	47	"
73 ...	506	58	200.	"	53	"
74 ...	540.	92	200.	"	54	"
75 ...	446.	"	200.	"	38	"
76 ...	492.	"	200.	"	42	"
77 ...	446.	"	200.	"	38	"
78 ...	495.	10	200.	"	28	80 Kr. til 17 Fam. ¹⁾
79 ...	601.	78	400.	"	58	"
1880 ...	598.	22	400.	"	56	"

Fattigvæsenet ejer endvidere 2 Legater:

1. „Kro- og Møllejer Jens Olfens Legat“ af Lappensjø — stiftet af Olfens Enke, konfirmeret $17/9$ 1878 — paa 2000 Kr., hvis Renter aarlig uddeles til 4 Familier af Sognets fattige, med færlig Afgang for saadanne, der i en længere Aarrække have tjent Legatstifterinden og hendes afdøde Mand. Det uddeles af Sognepræsten og den Descendent af Familien, der til enhver Tid er Ihænde-haver af Lappensjø Kro og Mølle. For Tiden uddeles det til 2 trængende Familier udenfor det egentlige Fattigvæsen og 2 Familier, der have tjent paa Lappensjø.

2. „Hans Poolsens Legat“, konfirmeret den $9/1$ 1873, stort 600 Kr. — Hans Poolfsen skjenkede denne sin op samlede Formue for at erholde Optagelse paa Sognets Fattiggaard, hvor han døde den $6/6$ 1881, 66 Aar gammel. Renten heraf, der kun maa deles i høist 2 Portioner, uddeles af Sogneraadet til trængende udenfor Fattigvæsenet, for Tiden til en Familie.

Sluttelig undlade vi ikke her at anføre, at der blandt Sognets bemidlede — og ogsaa mindre bemidlede hersker en almindelig ud-bredt Velbædigthed og Hjælpsumhed, der kommer Sognets trængende til Bedste paa mange Maader. Saaledes er der i mange Aar ved Fastelavnstid indsamlet Rug til Brød for Sognets mest trængende i den strængeste Vintertid, mindst for 6 Uger aarlig.

¹⁾ Sognefoged Kr. Pedersen, St. Nøddinge, i Anledning af hans 25 Aars Jubilæum; han gav endvidere 20 Kr. til Lemmerne paa Fattiggaarden.

En Komité af Kvinder, almindelig 2 fra hver By, besørger aarlig mellem Jul og Fastelavn indsamlet Løj og Penge til Beklædningsgjenstande for Fattigfolks Børn — og det almindelig i rigelig Mængde. Ved denne Lejlighed har Baronesse Reedtz-Hott til Gaarup oftere betænkt nævnte Komité med betydelige Gaaver.

Kommer nogen uforkyndt i Trang ved Sygdom eller andre Ulykkestilfælde, træder almindelig en Komité af Mænd fra vedkommende By sammen og udsender en Opfordring til Sognets Beboere om at yde en Skjærv til Afhjælpning af den øjeblikkelige Nød, — og saadan Opfordring har hidtil aldrig været forgyæves. Naar hertil søjes, at faa godt som alle Sognets Gaardmænd m. fl. støtter Sognets Engeforening ved et aarligt Bidrag eller paa andre Maader, (se Engeforeningen), da være det sagt i en god Stund til Sognets Beboeres Vre, at de ikke have glemte Apostelens Opfordring: „Glemmer ikke at gjøre vel og at meddele; thi saadanne Dsre behage Gud vel!“

Endelig skulle vi kun med nogle faa Ord omtale Sognets **Vejevæsen**. Dette var omtrent indtil Midten af dette Aarhundrede i en jammerlig Forfatning, trods adskillige Anordninger i denne Henseende fra Slutningen af forrige Aarhundrede (Forordning af 18/12 1793). Vejene vare almindelig i den Tilstand, at Hjulene sank i til Navet; vare de altsom ufremkommelige i Vintertiden, „grundforbedrede“ man dem med et Lag Lang eller Halm, og under saadanne Forhold var det ikke saa underligt, at Datidens „bedre Vognbæster“ havde deres Besvær med at trække 4 Vdr. Rug, der regnedes for et almindeligt stort Læs (S. 201). — 1842 begyndte Grundforbedring af Sognets Veje, idet man hvert Aar indtog fra 1½—3 Favne Vej pr. D. Skatkon til Grundforbedring eller fra 1—2000 Favne Vej aarlig. Vejene bleve almindelig anlagte af 9—10 Alens Bredder foruden Vejgrøfter, hvad der har haft til Følge, at flere siden ere blevne udvidede. De først paaabegyndte Veje vare Snefere—Akskov-Vejen, som fuldenndtes 1846. Aaret efter fuldenndtes Snefere—Vaarsje- og Snefere—Lappensje-Vejen. 1848 fuldenndtes Snefere—St. Røddinge-Vejen og Vejen til Esperup. 1847 paaabegyndtes Grundforbedringen af Vejen fra Snefere gennem Brøderup.

og Sjolte til Stranden og 1848 paabegyndtes Grundforbedringen af Snefere—Snefere-Lorp Vejen; de sidst grundforbedrede Veje ere Vejen fra „Posthusleddet“ ved Baarse Sognefjæl til Hammer Lorp samt L. Røddinge-Vejen, der først paabegyndtes 1858. Smidertid blev dog Vejene her i Sognet ikke videre gode før end efter 1870, da man indtil 1880 paalagde samtlige Sogneveje et eller flere Gange gjentaget Lag slagne Sten, saa at Vejene nu omtrent alle ere af meget god Veskaffenhed. — De paa Regulativet — approberet af Amtet under 5te April 1883 — optagne offentlige Veje i Sognet udgjør i alt 22 med en Vej længde af 5 Mil og 1365 Alen. De længste og vigtigste af disse ere:

Vejen Nr. 1 fra Vaadebro gennem Snefere til Hoved-Landvejen ved Ny Tappensø 2364 Favne. Vejen Nr. 2 fra Snefere over Brøderup til Hoved-Landvejen 1859 Favne. Vejen Nr. 6 fra Snefere gennem Snefere Lorp til Everdrup Sognefjæl 1807 Favne. Vejen Nr. 5 fra Snefere gennem St. Røddinge til Hoved-Landvejen 1757 Favne. Vejen Nr. 9 fra Alføv Smedie over Snefere Lorp til Engelstrup Skjel 1737 Favne. Vejen Nr. 3 fra Hoved-Landvejen gennem Sjolte til Stranden 1699 Favne. Vejen Nr. 7 fra Snofere By gennem Asfide til Alføv Smedie 1490 Favne. Vejen Nr. 4 fra Snefere By ad Baarse til Sognefjælllet 1073 Favne. De øvrige 14 Veje ere alle under 800 Favne hver.

Hovedlandvejen, der anlagdes i Aarene 1806—26, gennemfjærer Sognet fra Syd til Nord og overfjærer St. og L. Røddinge samt Brøderup og lidt af Sølperup Bymarker i en Længde af omtrent 8000 Alen og indtager et Areal af ca. 14 Tdr. Land.

I Sommeren 1883 er en Jærnhanelinie fra Myrup i Vester-Egesborg Sogn over Præstø til Kallehave affstukken ved Civilingeniør Rován; den gennemfjærer Sognet fra Vest til Øst i en S-lignende Retning, der gaar over Snefere By og Bymarker, St. og L. Røddinge samt Smidstrup og Bredeshave Marker med paatænkte Stationer her i Sognet ved Vaadebro og Tappensø Kro: et Foretagende, der vil komme det fra Sydbanen temmelig fjernliggende Sogn meget til Gode, men hvis Virkeliggjørelse tilhører Fremtiden.

D. Foreninger til fælles Fremhjælp.

1. Sygeforeningen.

Efter længere Tids Forhandling mellem Sognets Husbænd og Indfiddere angaaende Oprettelsen af en Sygeforening for Enesere Sogn, var denne Sag saa vidt fremmet, at nogle Husbænd indbød til et almindeligt Møde i Sjolte Skole, d. 14. December 1862, hvor man da i Forening med Sognets 2 ældre Lærere yderligere vilde drøfte Nytten af den paatænkte Forening. Kun 25 Mænd mødte, men disse besluttede ikke desmindre at tage Sagen op og udvalgte 3 Mænd til at udarbejde Lovforslag, der skulde fremlægges til Forhandling ved et nyt Møde, som skulde holdes i Sjolte Skole, d. 27. December s. A. De udarbejdede Lovforslag bleve vedtagne, og det besluttedes, at Sygeforeningen skulde træde i Kraft fra 1ste Januar 1863. 82 Personer indtraadte straks som Medlemmer, og inden 1. April s. A. talte Foreningen 114 Medlemmer. Kontingentet blev ansat til 3 Sk. ugentlig, Indskuddet ved Optagelsen ansattes til 16 Sk, den ugentlige Sygehjælp til 9 Mk. saavel for Kvinder som Mænd indtil 26 Uger efter anmeldt Sygdom, og Alderen for Indtrædelsen fattedes til det 60de Aar for dem der indtraadte inden d. 15de Januar, for dem, der indtraadte senere, ansattes Alderen til det 55de Aar, og fra 1ste Juli 1872 til det 45de Aar. Sognet deltes i 2 Sygekredse med Formanden og Næstformanden som Reanføringsførere, hver i sin Kreds og i 4 Sygebidrifter med 2 Sygeforstandere og 1 Eupleant for hvert Distrikt. Det 1ste Aar var Indtægten 124 Rd.

3 Mk. 5 Sk. og den udbetalte Sygehjælp 43 Rd. 2 Mk. — Kontingentet og Sygehjælpen er flere Gange blevet forhøjet og nedsat igjen, for Liden er det 25 Ore maanedlig for hver Person og Sygehjælpen 3 Kr. ugentlig i 26 Uger i samme Sygdom. Det viste sig imidlertid inden ret lang Tid, at Kontingentet ikke kunde dække Udgifterne, men ved velvillige Gaver af Beboere i Sognet, ved enkelte Fester, navnlig ved en Bazar 1874 støttedes Foreningen, ligesom det ogsaa meget bidrog til Foreningens bedre Status, at ikke saa Karle og Piger af den tjenende Klasse fra 1875 er indgaaet i Foreningen. Baroniet Gaunø tilstod Husfjæstere og Lejere, som hørte under Linderstovls Gods fri Læge og Medicin, naar de vare Medlemmer af Sygeforeningen, og fra 1ste August 1866 tilstod Sogneraadet fri Befordring efter Lægen til Medlemmerne, saa vidt de ikke selv havde passende Befordring uden at denne bliver betragtet som ydet Fattighjælp. — Fra $\frac{1}{2}$ 1871 besluttedes at yde en Begravelseshjælp af 10 Kr. for hvert afdød Medlem; denne Ydelse er fra $\frac{1}{2}$ 1875 fastsat til 20 Kr., saafremt den afdøde har været uafbrudt Medlem af Foreningen i 10 Aar — og ellers 2 Kr. for hvert Aar, det har været Medlem. Fra April 1878 betaler Sygekassen fri Lægehjælp, medens den syge selv maa betale Medicinen. — Fra 1ste Januar 1880 har Sogneraadet ydet et aarligt Bidrag til Foreningen af 100 Kr.

Fra 1ste Januar 1875 er Sygeforeningen hersteds indtraadt i „de forenede Sygekasser“ i Sjælland, hvorved det tillades Medlemmer, som flytte fra et Sogn til et andet, at erholde Optagelse i Sygeforeningen i det tilflyttede Sogn uden forsgede Udgifter.

Fra 1ste Oktober 1883 tæller Sygeforeningen 340 Medlemmer, den er vedblevet at være delt i Snesfere og Sjolte Sygekredse med sin selvstændige Regnskabsførelse for Ind- og Udbetalinger, men er nu delt i 12 Sygedistrikter med 2 Sygeforstandere og 1 Suppleant i hvert Distrikt. Alle Forretningsmænd udsøte deres Bestillinger gratis; Foreningens mangeaarige Formand er siden dens Drettelse Skolelærer Christophersen i Snesfere.

Det har i de snart 21 Aar, Foreningen har bestaaet, vist sig, at den ikke kan bære sig selv, da den har mange Medlemmer, som ikke kunne udrede et større maanedligt Bidrag; men i Betragtning af den ikke ringe Besparelse, som Foreningen har været for Kommunen, har den almindelig mødt velvillig Hjælp og Smøbekommenhed

paa flere Maader af Sognets Beboere, der endog har bragt det til, at Kommunen støtter den med et aarligt Bidrag, — og det er at haabe, at dette Bidrag i den nærmeste Fremtid vil blive forøget.

Foreningens Status var den 1ste Oktober 1883:

Indstaaende Kapital og Renter i Sognets	
Sparekasse.....	2,364 Kr. 59 Ø.
Kontant Beholdning i begge Engebistrikter....	182 — 12 —
I alt Formue...	2,546 Kr. 71 Ø.

Indtægterne have fra $\frac{1}{1}$ 1863 til $\frac{1}{10}$ 1883 udgjort:

Medlemsbidrag.....	9,266 Kr. 67 Ø.
Indskud ved Optagelse.....	172 — 12 —
Gaver fra Beboere.....	1,012 — 36 —
Fra en Fest 1871.....	74 — 41 —
Fra en Bazar i Lappensjø 1874.....	2,588 — 38 —
Af Kommunekassen fra $\frac{1}{1}$ 1880.....	350 — " —
Fra en Sygefest 1883.....	742 — 68 —
Tilfammen...	14,206 Kr. 62 Ø.

Udgifterne have i samme Tidrum andraget:

Sygehjælp for 3,341 Uger.....	9,215 Kr. 40 Ø.
Begravelseshjælp (fra 1871).....	785 — " —
Lægehonorar (fra $\frac{1}{4}$ 78 til $\frac{30}{9}$ 83).....	1,954 — 50 —
Forskjellige Udgifter.....	105 — 46 —
Tilfammen...	12,060 Kr. 36 Ø.

For yderligere at vise Foreningens Virksomhed i Aaret 1871 — 80 hidfættes efterstaaende Oversigt:

Aar.	Medlemstal.		Sygebage.				Sygehjælp.		Ugentlig Syge-hjælp.	Løgehjælp.		Begravelses-hjælp.	
	Mænd.	Kvin=der.	Mænd.	Dage.	Kvin=der.	Dage.	Kr.	Dre		Kr.	Dre	Kr.	Dre
1871	102	97	20	490	15	487	325.	66	Kr.	"	"	40.	"
1872	102	97	26	476	22	455	352.	04	3.	"	"	"	"
1873	134	109	17	406	31	1,191	684.	43	3.	"	"	60.	"
1874	139	110	25	406	23	406	347.	83	3.	"	"	30.	"
1875	123	125	33	770	39	1,092	798.	"	3.	"	"	90.	"
1876	122	126	25	480	46	959	616.	50	3.	"	"	40.	"
1877	136	132	23	539	46	1,169	732.	"	3.	"	"	80.	"
1878	136	139	25	553	40	1,061	691.	50	3.	163.	60	60.	"
1879	148	146	33	669	35	977	705.	50	3.	297.	80	120.	"
1880	168	157	33	665	36	1,246	826.	50	3.	341.	20	97.	"

Ved Generalforsamlingen i Oktbr. 1874 kort efter Bazaren i Lappene fremkom fra flere af Medlemmerne i Komitéen for nævnte Bazar, navnlig af Gaardmændene, Forslag om at henlægge 1200 Kr. af den ved denne Lejlighed indvundne betydelige Kapital som en Grundfond til en **Alderdomsforsørgelseskasse**, idet man stillede en lignende Bazar i Udsigt om nogle faa Aar, saa at man i Løbet af en halv Snes Aar vilde have indsamlet en saa stor Kapital, at deraf kunde begyndes at uddele en aarlig Livrente til trængende Medlemmer af Sygeföreningen. Noget egentlig Plan kom ikke til Drøftelse, da et overvejende Flertal af Sygeföreningens Medlemmer var derimod. Saa vel herved som ved en Henvendelse samme Aar (¹⁷/₃ 1874) af Formanden for „de forenede Kommuner's Alderdomsforsørgelsesforening“, Hofjægermester Grüner, Raunstrup, til Sogneraadet hersteds om at indtræde i denne Forening, vakte dog nogen Interesse for denne for Arbejderen saa vigtige Sag. Vel fandt Sogneraadet, at Liden for Sognets Indtrædelse ikke var heldig, da det havde store Udgifter til den nys oprettede Fattiggaard og derfor ikke turde bebyrde Sognet med flere, men udtalte i øvrigt sin Tilslutning angaaende Foreningens Gavnlighed — den samme Mening deles af ikke faa Arbejdere i Sognet, men da kun faa af disse have troet det overkommeligt at svare det aarlige Bidrag til en saadan Alderdomsforsørgelse, er Sagen af denne — og ogsaa af andre Grunde — stillet i Bero. Det kan vel ogsaa med Sandhed siges, at en saadan Forening ved den almindelige Godgjørenhed og Hjælpsomhed, der raader i Sognet, er mindre nødvendig her, end mangen andensteds; men for den stræbsomme og selvstændighedsfølsende Arbejder, der gjerne vil „æde sit eget Brød“, er der dog noget ydmygende i at maatte henfly med Bøn til den almindelige Godgjørenhed, der desuden ved den aftagende Velstand om en kortere Aarrække nødvendigvis maa indskrænkes og formindskes.

2. Husflidsforeningen.

At „Husfliden“ i gamle Dage var langt mere almindelig og af langt større Betydning end i vor Tid, er vist nok, men den var en ligefrem Følge af Tidernes Ugunst. — Indtil Slutningen af det 17de Aarhundrede forfærdigede Husmoderen selv eller i Forening med sine Døtre eller „Bæverpiger“ omtrent hele Familiens Klædebragt, og Husfaderen saa nær alle Husets eller Gaardens Redskaber af Træ. De sidste vare vistnok sjældent smukke — tværtimod! Men man hjalp sig dermed. Den stigende Velstand i Forening med Haandværkets Udvikling — her i Sognet fra Midten af forrige Aarhundrede — gav alt, hvad man i Almindelighed forstaaer ved Begrebet „Husflid“, et stort Knæk, og gjorde, at den efterhaanden afløstes af Haandværket især paa det mandlige Omraade. Længst holdt den sig for Kvindernes Vedkommende, hvor dens Vedligeholdelse for Familiens Styld i mange Retninger er en bydende Nødvendighed (Stopning, Lapning etc.), og derfor ikke staaer den Fare som Mandens „Husflid“. — Væven var vel omtrent affasset i de fleste Bønderhuse med Slutningen af det 17de Aarhundrede, og Bæverpiger — senere Bøvere — overtog denne Gren af den gamle Husflid, men endnu indtil vor Tid var Husmoderen med sine Piger beskæftiget ved Rokken, ligesom hun ogsaa selv forfærdigede en Del af Familiens Klæder, men selv i denne Retning var Husfliden ikke, hvad den var for et halvt Aarhundrede siden, hvorom man overbevises ved at se ned i en gammel Bedstemoders jærnbeflaede Kister, der rummer

hendes Fryd og Stolthed i Stikkelse af Masser af Vinneb og Dætte-tøj, Dynevaar o. m., men mangen yngre Husmoder slægter ikke gamle Bedstemoder paa. Man faar ikke Hør, og Ulben sælges saa omtrent; thi „man kan jo kjøbe smukkere Varer og — vil mange paaftaa — have dem billigere, end man selv kan forfærdige dem“ — eller man kaster sig over andre Grene af Husfliden eller Husvæsenet som Mejeriet, vor Tids store Løsen!

Endnu værre ser det almindelig ud for den mandlige Husflids Bedkommende. Er der ikke mangt et Suggehus — om der ellers findes et Rum af dette Navn — hvor der hverken findes Løjrepæle, Klappetræer, Hamlar, Svingler, endnu mindre Riber, Grebe, Eskole eller andre af de simpleste og nødvendigte Redskaber ved et Gaardbrug, — naar de da ikke ere forfærdigede af Byens Hjulmand? „Man har Anvendelse nok for sin Flid og Lid, i Mark og Stald, og det betaler sig bedre“ paaftaa mange — „er man kun slittig der, faar man vel Naad til at holde Hjulmanden en Uges Tid om Vinteren til Smaapillerier“ — og mangen Gaardmandskone resonerer paa samme Naade i Mejeriet. Vi ville heller ikke absolut paaftaa „Husflidens“ Nødvendighed for disses Bedkommende, skjønt Fritiden vel kunde anvendes bedre i Suggehuset, end den mange Gange ellers bliver. — Men nu den mindre bemidlede: Husmanden, Indsidderen og Tjenestefolk, her er den ofte nødvendig og altid indbringende. Vi skulle ikke ogsaa undlade at gjentage, hvad ofte er sagt og skrevet: Fritidens gode Anvendelse, Haandens Velse og Smaakapitalers Opsamling ere Frugter, som vokse paa „Husflidens Træ“ — og som vel er værd at plukke. Men nu var det Tidens Uheld, at Husfliden var aflagt, „kastet i Krogen“ som noget mer eller mindre overflødig; den var derfor ikke saa let at oparbejde. Der fandtes dog ogsaa hersteds Mænd, som havde faaet Djet op for denne Mangel, navnlig med Tanke for den oppvoksende Ungdom, og som derfor traf den forglemte Husflid frem af Krogen og pegede paa den som et Led i den fælles Udvikling til Samfundets Belfærd. Den Mand, som gav det første Dyptraad i denne Retning, var den forhenværende Bestyrer af Sognets Fattiggaard, Kristen Pedersen, som i Efteraaret 1872 stillede Forslag til Sogneraadet om at tillade unge Mennesker at møde et Par Aftener ugentlig paa Fattiggaarden for at søge sig i de forskellige Husflidsarbejder. Tanken vandt Medhold hos Sogneraadet, som overlod den store Arbejdstue dersteds med Anstaltens Værktøj til

Afbenyttelse for mulige Elever, ligesom det ogsaa gav et lille Beløb til Anskaffelsen af Raamaterialier. Hr. Pedersen, som var godt kjendt med flere Husflidsarbejder, overtog Undervisningen gratis, og Skolen begyndte med 8 Elever.

Han kom dog ikke til at staa ene; flere Mænd, som endnu virke for denne Sag, støttede Foretagendet og opmuntrede de unge til at indtræde som Elever. En Del af Sagens Belyndere med Omd. J. Olsen i Sjolte i Spidsen foretog i Februar 1873 en Tur til Dremandsgaards Husflidskole, der lebedes af den særdeles buelige Husflidsmand, Skovrider Rosthøj, for at gjøre sig bekendt med, hvorledes Sagen dreves dersteds. — Ved alt dette vakktes der en Del Interesse herfor, og vel var Elevantallet ikke stort første Vinter, men vandt dog smaat fremad, saa at der i Vinteren 1875 undervistes 12 Elever, og mange unge Karle øvede sig i Hjemmet i forskjelligt Husflidsarbejde, Løvsavning, Bogbinderi o. m. Samme Sommer foranstaltedes en Udstilling paa Fattiggården, for hvad der i Vinterens Løb var forfærdiget, ikke alene i Skolen men ogsaa i Hjemmene, og Præmier for de bedste Udstillere stiftedes til Beje ved frivillige Bidrag. Saaledes var Sagen dog i Fremgang, men da fra traadte Hr. Pedersen $\frac{1}{6}$ 1876 som Bestyrer af Sognets Fattiggård og dermed som Husflidens hidtidige Bærer. — For at ikke den gode Sag skulde falde hen med det samme, nu da Interessen var i Færd med at vækkes derfor saa vel hos unge som ældre, henvendte Bestyrelsen sig til en af Sagens varmeste Laasmænd, Gaardejer P. Hansen i Afside, og bad ham overtage Ledelsen heraf, hvortil han ogsaa var villig, og den $\frac{19}{8}$ 1876 valgtes han til Foreningens Formand. Et heldigere Valg kunde man næppe have truffet; thi ikke alene var han godt kjendt med Smederhaandværket saa vel som de forskjellige Ørene af Husfliden, men ved sin ihærdige Virksomhed og Opofrelse — saaledes var han i Vinteren 1876—77 Husflidskolens Lærer og Leder hver Aften, den holdtes, skjønt han boede omtrent $\frac{3}{4}$ Mil derfra — men ved sine Anlæg som Lærer i denne Retning, bragte han snart Sagen i god Gang. Sogneraadet overlod med sedvanlig Velvilje Lokalet paa Fattiggården og dets Værktøj, senere kjøbtes noget. Det var en Fornøjelse at møde ved Udstillingen den $\frac{26}{6}$ 1877 og der se de mange Ting, som Skolens 20 Elever, der ogsaa alle fandtes præmieverdige, havde udstillet. Ved den med Udstillingen forbundne Fællesspisning udtalte Formanden sin Glæde

over Sagens gode Fremgang, men beklagede tillige, at Foreningen manglede Midler til en større Virksomhed. Dette gav Redskriveren heraf Anledning til at anbefale Sagen til de tilstedeværendes virksomme Støtte, ved at foreslaa, at man i Lighed med andre Foreninger ogsaa i denne Burde have bidragydende Medlemmer. Denne Tante vandt god Tilslutning, saa at 43 Mænd i Sognet tegnede sig for et aarligt Bidrag, der vel kun androg 18 Kr. det første Aar, men er vedblevet at vokse, og 1881—82 talte 131 Medlemmer med et aarligt Bidrag af henimod 70 Kr. Herved var Foreningens Eksistents bleven mere sikret, og Aar for Aar voksede ogsaa Elevernes Antal, Udstillernes Mængde og Præmierens Størrelse. 1879 formaaede Bestyrelsen 16 af Sognets Kvinder, hvoraf flere Børn og unge Piger, til at møde ved de aarlige Udstillinger med deres Husflidsfager, noget, som senere har gjentaget sig hvert Aar, og ogsaa de kvindelige Udstilleres Tal vokser aarlig. Ved Foredrag af flere af „Danst Husflids-Selskabs“ Medlemmer — Hr. Redaktør Rom, Kjøbenhavn, Mitmesterne Clauson-Kaas og Liljenfjeld, Lærer P. Erikson i Vejstrup o. fl. — ved de aarlige Udstillinger, have disse saa vel herved som ved Forevisning af Arbejder fra Centralstolen i Kjøbenhavn faaet Anvisning til disses Forfærdigelse vaakt forsøget Interesse for Sagen saa vel hos Ungdommen som hos Beboerne i Sognet.

Skolen underviser i Vinter 40 konfirmerede mandlige Elever og 30 ukonfirmerede Drengene, afdelingsvis hver 2 Aftener ugentlig fra Kl. 6—9 i Kurve-, Børste- og Rostebinding, Træarbejder, Drejning og Løvsavning m. m., hver Afdeling under sin lønede Lærer, hvoraf den yngste i Sommer erholdt Frikursus til Uddannelse paa Husflidskursus'et i Ulfø. — I Vinteren 1882 havde Foreningen en Omsætning af 320 Kr. 89 Ø. — De forarbejdede Varer opkøbes for en Del af Bestyrelsen, som bortspiller dem ved Udstillingerne til Indtægt for Foreningen. Indtil 1881 holdtes Husflidsstolen paa Jattiggaarden, men i Sommeren 1882 har den selv faaet sig et rummeligt Lokale omtrent midt i Sognet og ejer Værktøj for henved 150 Kr., Resten er laant, hvoraf en særdeles praktisk Størebænk og en Løvsavningsmaskine fra „Danst Husflids-Selskab“. — Foreningen har i Efteraaret modtaget 150 Kr. i Statsstiftud til Husflidens Fremme, ligesom den til Udstillingen i Foraaret modtog en mindre Sum paa 35 Kr. foruden 24 Kr. fra Sogneraadet.

Ved alt dette er der rejst en betydelig Interesse for Husfliden her i Sognet, saa at mange unge Mennesker og enkelte ældre Husmænd selv drive Husfliden i Hjemmene, og flere af disse have været blandt de første Præmietagere ved Udstillingerne. — Bestyrelsen, der hovedsagelig bestaar af unge Gaardmænd, har vidst ved Iherdighed og Enighed at bringe Sagen i en god Gang, saa at det vist tør siges, „at Foreningen har det bedste Haab om en lys og smuk Fremtid“. (Danst Husflidstidende, April 1883).

---

3. Skytteforeningen.

De smertelige Tab, som tilføjedes Fædrelandet 1864, vakte det danske Folk paa mere end et Omraade. Idet man frygtede for at miste sin Selvstændighed som Folk ved et nyt Overfald af sin langt overlegne Nabo i Syd, vakttes Kjærligheden til Fædrelandet og dermed Viljen til at forsvare det til det yderste. Som en Frugt af denne Følelse fremgik i de nærmeste Aar efter Skytteforeningerne, hvis Formaal jo netop er „at udvikle Eonen og Viljen til at forsvare Fædrelandet“ — og ved denne Udvikling tillige blive en „Forskole for Hæren“. Overalt i Landet danneedes i nævnte Aar den ene Skytteforening efter den anden; ogsaa her i Sydsjælland indbød fædrelandskjærlige Mænd til Oprettelsen af Saadanne, og paa Mødet i Nønbø Kro $\frac{3}{5}$ 1868 stiftedes derfor „Præstø Amts Skytteforening“. Allerede samme Sommer danneede sig flere Skyttekredse i Amtet — enkelte, som i Vejlsø Sogn, vare allerede oprettede tidligere — og saaledes naaede Bevægelsen ogsaa hertil, idet en Del Mænd med daværende Højskoleforstander Schrøder paa Brøderup Højskole i Spidsen sammentalbede til et offentligt Møde i Lappensjø Kro den 28/5 1869, hvor det da besluttedes at oprette en lignende Forening her i Sognet. Der indmeldte sig straks 14 yngre og 20 ældre Skytter, og hermed erklæredes Skytteforeningen dannet, og der valgtes nu en Bestyrelse, der kom til at bestaa af Højskoleforstander Schrøder som Kredsforsender, Sognesoged Kr. Pedersen i St. Røddinge og Gaardejer Rasmus Hansen i Enesere, hvorefter Foreningen indmeldtes i Præstø Amts Skytteforening og af denne erhøldt Navn

af „Præstø Amts 13de Skyttekreds“. Inden Aarets Udgang talte Foreningen 23 yngre og 33 ældre Skytter foruden 8 hidragnende, tilsammen 64 Medlemmer.

I Foraaret 1870 begyndte Dvelferne paa Kredsens nuværende Skydeplads paa Gaarden Matr. Nr. 7 a. i Snefere (Gulebæk). Sagen blev taget alvorlig fat faa vel af Skytterne som Bestyrelsen, og Dvelferne, der begyndte og endte med en eller flere raske og kvikke Skytte- eller Fædrelandsfange, gif med Liv og Lyft. Aarets Dvelfer affluttedes med en Kapfydning mellem Kredsens unge Skytter, der endte med en Skotur til Mogenstrup Skov, hvor Præmieuddelingen fandt Sted, og hvor Skyttefogens Betydning fremdrages for den her — foruden Kredsen forsamlede store Menneskemængde — blandt andre af Pastor Brandt i Rønnebæk, en sønderjyisk Lærer og Kredsforstanderen. Gymnastikken gif især i de første Aar med Lyft og Iver af den vakte Ungdom, og Foreningen havde det Held at have en duelig og særdeles nidkjær Lærer heri, derimod var Skydningen mindre god. I 1871 var Resultatet af Aarets Skydning for de 29 unge Skytter, som deltog: 1490 Skud med 2050 Points, efter den nuværende Beregningsmaade 2460 Points eller 1,72 Points pr. Skud gennemsnillic.

I Vinteren 1873 fik Foreningen sig en meget smuk Skyttefane, skjænket af Kvinder i Sognet; den overrakte Foreningen ved en særdeles smuk Festslighed paa Gaarden Matr. Nr. 3 i Snefere Lorp af Sognepræsten, Provst Andrefsen, der i et begejstret Foredrag skildrede Dannebrogens Betydning for danske Mænd og Kvinder.

Ved sin Afrejse her fra Sognet samme Foraar afløstes Høj-skoleforstander Schrøder som Kredsforstander af Gaarbejer, nu Sognefoged S. Pedersen, Snefere; men allerede inden Schrøders Fratrædelse var den vakte Interesse i flere Retninger, navnlig med Hensyn til Gymnastikken, begyndt at taie sig, medens derimod Skydereultatene aarlig blev bedre og bedre, faa at Kredsen endog 1875 ved Kapfydning mellem Amtets 6 sydlige Kredse blev den sejrende.

I 1877 aftraadte S. Pedersen som Kredsforstander, og i hans Sted valgtes den nuværende Kredsforstander, Lærer Jensen i Smidstrup, den Gang i Snefere. I de 3 første Aar syntes det, at Interessens for Sagen fik nyt Liv, ligesom Foreningen ogsaa tiltog betydelig i Medlemstal. Skydereultatene har fremdeles været i Liltagende, medens Gymnastikken ikke har vundet kjendeligere Fremgang. I det

sidste Aar synes dog Fremgangen at være i Tiltagende, ligesom ogsaa Interessesen ved de nordlige Kredsens betydelige Overlegenhed vækkes hos flere og flere af Kredsens unge Skytter. Foreningen tæller for Liden flere flinke Elever og 2 særdeles flinke Delingsførere, hvoraf den ene sidste Vinter efter Befyrelsens Opfordring og med Foreningens Understøttelse gennemgik et Kursus i Gymnastik paa Alfvo Folkehøjskole. Sidste Vinter afholdtes Gymnastikøvelser i et lukket Lokale hver Søndag Eftermiddag, og man tænker ogsaa efter Nyaar at forstøtte dermed; men Kredsens, som for Liden tæller omtrent 60 unge Skytter, burde have sig et Døvelshus midt i Sognet, hvad oftere har været paa Forslag, men som hidtil ikke har kunnet samle tilstrækkelig Tilslutning, muligens vil dog denne Tanke i en nær Fremtid kunne blive til Virkelighed, da der atter er Tale om at bygge et Forsamlingshus.

Ved Rapfydningerne i Kjøbenhavn har Kredsens i Efteraaret 1880 som i sidst afvige Efteraar været repræsenteret af Skytter herfra, der vel ikke har kunnet maale sig med Kjøbenhavns Skytteforening, men dog hæderlig har repræsenteret Kredsens. Foreningen har stadig mødt velvillig Støtte af Sognets Beboere, hvoraf over 40 Gaardmænd nu ere bidragende Medlemmer, og ved sine aarlige Skyttefester i Kredsens, hvilke ere forbundne med Præmiefydning og gymnastiske Øvelser, har Foreningen ligeledes vidst at vinde Beboernes Interesse for Sagen, ved den almindelige Deltagelse, Festerne er bleven hædret med.

Sluttelig hidfættes en Overfigt over Foreningens Virksomhed i de sidste 10 Aar.

Aar.	Medlemstal.				Skydereult. p 300. M.			Indtægt.		Udgift.		
	ynge Skytter.	ældre Skytter.	bidragbb. Medlem	Salt.	Defta- ger.	Stub.	Points.	Skjft. Pts. i 60 Stnd.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
1873...	43	12	6	61				237	285	31	207	87
74...	44	12	11	67	"	"	"	238	320	40	153	46
75...	50	19	11	80	"	"	"	250	365	35 ¹	192	55
76...	42	16	10	68	28	1263	3051	254	323	78	222	01
77...	41	17	26	84	34	1531	3837	258	328	78	233	98
78..	49	14	25	87	41	2044	6438	250	341	08	253	81
79...	55	14	33	102	39	1622	5630	272	338	39	265	93
1880...	52	14	33	99	39	1524	5306	272	333	85	238	11
81...	50	12	35	97	38	1422	4863	278	314	21	241	66
82...	46	19	44	109	32	1274	3627	238 ²	373	30	219	27

Foreningen tæller nu (1883) 120 Medlemmer, hvoraf 59 yngre Skytter. I Sommeren 1883 blev af 36 yngre Skytter skudt 1610 Skud paa 300 Men med 4843 Points; højest Points var 283. Skydningen er gennemgaaende gjort med Centralændere, hvoraf Foreningen ejer 2 foruden en Bagladeriffel af Model 1867. Foreningen ejer endvidere 150 Kr. i Sognets Sparekasse.

¹) Heraf 114 Kr. 98 Ø. Overtud fra Skyttefesten i Sjolte Skov.

²) Ansagerne til den betydelige Tilbagegang dette Aar var dels 9 yngre Skytters Overgang til ældre Skytter, dels den regnsulde Sommer, hvorved Dødsfælle led megen Afbræk.

4. Sognespækassen.

Hvorvel denne just ikke kan henregnes til Foreningernes Tal, er den dog en Institution, oprettet med den Hensigt at bidrage til fælles Fremhjælp, nemlig derved, at den skulde give den arbejdende Klasse lettere Anledning til Opsparelse af Smaakapitaler og dernæst at give Smaamanden en lettere og billigere Udgang til Laan end ellers kan opnaas ved større Penge-Institutioner, og den er saaledes ogsaa fremgaaet af den humane Aand, der raader i Sognet. Sognespækassen hersteds oprettedes efter Forslag af flere Gaard- og nogle Husmænd samt Lærer Christophersen i Snefere, og den begyndte sin Virksomhed den $\frac{2}{12}$ 1871, og nu efter 12 Aars Forløb maa det siges, at den tilfattede Hensigt er opnaaet i en temmelig udstrakt Grad, da den flittig benyttes af Sognets Tjenestefolk til derved at anbringe deres opsamlende Smaasummer; saaledes var 126 af Sparekassens 160 Konti den $\frac{21}{3}$ 1883 Tjenestefolks og Børns Indskud, og ligeledes faldt omtrent alle Sparekassens 107 Ublaan paa Husmænd og mindre besiddende. Sparekassen ublaaner næsten udelukkende paa Kvation til 5 pCt. Rente aarlig med halv- eller fjerdingaarlig Forudbetaling og Afdrag, ligesom den giver sine Sparere 4 pCt. Rente aarlig fra den 1ste i næste Maaned efter Indskudsdagen. Kontordagen er 1ste Lørdag Eftermiddag i hver Maaned, undtagen i Terminstidene Juni og December, da 2 à 3 Gange maanedlig. Regnskabsføreren og Formand ved Sparekassen er Lærer Christophersen, Snefere. — Idet vi i øvrigt henvise til nedenstaaende Tabeller, som ville vise Sparekassens Virksomhed fra dens Oprettelse til

³¹/₃ 1881, skulle vi kun gjengive et kort Resumé af dens Virksomhed ved Regnskabsaarets Afslutning den ³¹/₃ 1883. Herefter indestod:

66 Konti paa et Beløb af under 50 Kr. med samlet Beløb	1573	Kr.	80	Ø.
60 Konti fra 50 - 200 Kr. med samlet Beløb.	5528	—	35	—
22 Konti fra 200 - 500 Kr.....	6965	—	04	—
12 Konti fra 500-2000 Kr.....	10803	—	02	—
<hr/>				
3 alt 160 Konti med	24870	Kr.	21	Ø.
Den oplagte Reservecfond (eller Dverfsud) udgjorde	1138	—	99	—

Sparekassens Regnskab fra ¹¹/₁₂ 1872—³¹/₃ 1881.

Aar.	Beholdning.		Rent af Udlaan.		Formid- betalte Rent.		Udbrag- tillaan.		Særet i Bantens i Preffes- boger.		Solgte Spare- boger.		Summa Indtægt.		Særet i Rent.		Udgaaede bo.
	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	
¹¹ / ₁₂ 1872	10 95	2898	99	47	90	892	11	366	3990	47	64	4	4				
73	302 50	1862	234	97	796	416	866	3744	69	82	7	7	4				
74	82	23485	208	12	698	1858	866	4472	28	97	4	4	7				
75	677	21290	264	14	751	820	292	5435	70	113	8	8	8				
76	271	48370	420	77	114	93173	320	8905	2	123	8	8	8				
77	271	48370	4	437	30	972	192	6525	21	130	8	8	9				
78	965	77899	652	56	59	882868	95	1870	176	10312	10	131	9				
79	547	112597	732	20	55	743269	10	200	144	7508	32	134	8				
1880	353	842993	805	9	28	12431	25	2240	446	8855	86	140	15				
³¹ / ₃ 81	747	891041	60	391	47	152	241283	700	164	4163	60	144	4				

Aar.	Ublaan		Hæbet Indstøb.		Hæbet Rente.		Admini- strations- udgifter.		Lil- bage- betalt Rente.		Indsat i Banken med Renter.		Kontant Behold- ning.		Summa Udgift.		Laan- tagere.
	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	
1872 ...	2630	"	"	"	6	"	54	13	"	"	917	39	10	95	3990	47	13
73 ...	1900	"	764	"	51	50	33	66	"	86	693	6	302	50	3744	72	33
74 ...	2160	"	802	"	49	10	"	"	"	12	1379	16	82	2	4472	28	40
75 ...	2040	"	370	33	66	77	60	"	"	32	2220	87	677	41	5435	70	51
76 ...	4800	"	2049	33	144	99	"	"	4	62	1638	83	271	48	8905	2	65
77 ...	3266	"	1210	18	82	78	20	"	"	"	981	25	964	77	6525	21	78
78 ...	5874	"	1725	16	177	57	32	"	1	18	1948	18	547	11	10312	70	108
79 ...	4275	"	1381	68	92	36	69	"	"	"	1331	44	353	84	7503	32	131
1880 ...	3580	"	1787	51	162	79	"	"	1	25	2576	91	747	89	8855	85	147
¹ / ₃ 81 ...	1630	"	67	"	40	6	"	"	1	69	1936	5	491	30	4165	60	151

Sparekassens Status fra ¹¹/₁₂ 1872 til ³¹/₃ 1881.

Aar.	Ind- staaende Indskud.		Forud- betalte Renter.		Oplagte Renter.		I alt Passiva.		Ude- staaende Ublaan.		Ind- staaende i Præst- Bant		Kontant Behold- ning.		I alt Activa.		Formue.	
	kr.	Ø.	kr.	Ø.	kr.	Ø.	kr.	Ø.	kr.	Ø.	kr.	Ø.	kr.	Ø.	kr.	Ø.	kr.	Ø.
¹¹ / ₁₂ 1872...	2898	„	22	16	32	29	2952	45	2928	„	31	39	10	95	2970	34	17	89
73 ...	4093	66	70	97	111	97	4276	60	3714	„	322	45	302	50	4338	95	62	35
74 ...	5253	66	57	72	240	12	5551	50	5236	„	361	68	82	2	5679	70	128	20
75 ...	8621	89	30	19	219	32	8841	21	6525	„	1798	49	677	41	9000	90	159	69
76 ...	9701	59	114	93	227	87	9929	46	9695	„	420	91	271	48	10289	39	358	93
77 ...	12420	32	63	2	320	17	12740	49	11890	„	318	62	964	77	13174	39	433	60
78 ...	14909	16	59	83	369	„	15278	16	14930	60	351	19	547	11	15858	90	580	74
79 ...	16509	25	55	74	499	94	17009	19	15936	50	1421	12	353	84	17711	46	702	27
1880 ...	18214	88	28	1	513	37	18728	25	17085	25	1804	17	747	89	19637	31	909	6
³¹ / ₃ 1881 ...	19702	25	152	24	201	94	19904	79	17432	25	3096	80	491	30	21020	35	1115	56

Øret den forudbetalte Rente.

Al Sognets øvrige Foreninger med foransførte Formaal skal kortelig omtales 5. „Snesere Sogns Heste-Erstatningsforening“, der begyndte sin Virksomhed den $\frac{1}{4}$ 1852 og hvis Formaal det er gjensidig at erstatte Medlemmer det Tab, som overgaaede Uheld har forarsaget; dog udbetales kun de erstatningsberettigede $\frac{3}{4}$ af Hestens Burderingssum. Ogsaa Heste, som dø udenfor Sognet, erstattes Medlemmer, naar de bevise deres Ret her-til ved 2 eksaminerede Dyrlæger og 2 hosatte vederhaftige Mænd paa Stedet, hvor Uheldet er indtruffet. Foreningen talte den $\frac{30}{9}$ 1883 118 Medlemmer, fordelt i 4 Distrikter, hver med sine 2 Tak-ationsmænd samt en Kasserer for hver By. Burderingssummen for samtlige Medlemmers Hestebestand udgjorde $\frac{30}{9}$ omtrent 3600 Portioner à 50 Kr. eller ca. 180,000 Kr. Erstatningsbidraget opkræves kun, naar paakræves, og lignes med nogle Ore pr. Portion paa samtlige Medlemmer efter deres Portionantal, hvorfor Beholdningen almindelig kun er henved 1—200 Kr. Foreningens nuværende For- mand er Gaardejer Jens Larsen, Brøderup.

---

6. „Snesere Sogns Kvæg-Assurancefor-
ening“ for Husmand o. fl., oprettet 1851, har samme Formaal som oven nævnte Forening ved overgaaede Uheld paa Medlemmernes Kvæg. Foreningen talte den $\frac{30}{9}$ 1883 107 Medlemmer, fordelte i 8 Distrikter, ligeledes med 2 Takationsmænd i hvert Distrikt. Lige- som Heste-Erstatningsforeningen erstatter den Medlemmernes Tab med $\frac{3}{4}$ af Burderingssummen. Nuværende Formand er Husmand Kr. Nielsen i Sølperup.

Som Afslutning paa Sognets Foreningsvæsen hidsette vi den nys oprettede

7. Brugsforening for Snesfere Sogn.

Efter at der hos Beboerne i den vestlige Del af Sognet i flere Aar har været næret Ønske om en saadan Forening, naaedes det efter adskillige Forhandlinger herom i Efteraaret at danne en Forening af dette Navn den 7de Decbr. med Udsalg hos hidtilværende Høker H. Johansen i Snesfere. Foreningen vil særlig lægge Vind paa at føre saadanne Varer, som Smaaafkøb har mest Brug for, Smør, Ost, Fedt, Flæsk og Kolonialvarer, men derimod ikke Spiritus undtagen bajerisk M. — Der indtraadte straks 54 Medlemmer i Foreningen, og en Bestyrelse, bestaaende af 3 Husbænd, 1 Gaardmand og 1 Parcellist, valgtes. Til Formand valgtes sidst nævnte Parcellist Niels Hansen, Snesfere Mark. Ved Indtrædelsen i Foreningen erlægges 1 Kr. i Indskud, som erholdes tilbage ved Udtrædelsen. Udsælgeren, som selv betaler Varerne kontant, svarer til Svind, besørger Indkjøbet, fører Dagbogen og tillægger Lokale, hvorfor han lønnes med 10 pCt. af Varenes Indkjøbspris. Udsalgsprisen bestemmes af Bestyrelsen, saa billig som mulig; denne kontrollerer Regnskabet, men erholder indtil videre ingen Løn for deres Arbejde. Bevilling er erhvervet den $11/12$ og Foreningen har alt begyndt sin Virksomhed. — Den 1ste Januar 1884 var allerede indtraadt over 100 Medlemmer i Foreningen.

I det nu tilendebagte Arbejde have vi tilstræbt omstændeligere og mere indgaaende at belyse en lille Plet af vort Fædreland — et lille Afsnit af dets Historie —, idet vi have søgt at fremstille omhandlede Sogns Udseende saavel i udvortes topografisk Henseende som i de mere indre Forhold ved de givne Meddelelser om Beboernes økonomiske Vilkaar og deres Levevis i det omhandlede Landsaffnit.

Vel føle vi os overbevist om, at disse Forhold kunde været fremstillet klarere og fuldstændigere end slet er i foreliggende „Op-tegninger“, og i denne Henseende have vi oftere under Udarbejdelsen heraf maattet beklage at have manglet ønskede Kilder, som nu enten ikke mere findes (Gudsarkivernes Brand paa Beldringe og Lindersvold) eller ikke mere ere let tilgængelige —; hvad vi saaledes have kunnet samle, maa derfor kun betragtes som et Forsøg paa et lille Bidrag til vort Lands Historie, der tilmed nærmest kun har Interesse for den Egn, der heri afhandles.

Maatte nu forsøgte Skildring af omhandlede Lider og Forhold kunne bidrage lidt til at vække Interessen for Forsædres Viden og Virken ogsaa i snævre Kredse — maatte den bidrage til at opildne Kjærligheden til den Plet, „hvor Barndommens lykkelige Tid henrandt“ — og derved Kjærligheden til det fælles Fædreland og dets Minder samt til at vise denne Kjærlighed i trofast Stræben til dets Fremvækst og Lykke, hver i sin Kreds; da vilde Hensigten med dette Arbejde i fuldt Maal være naaet!

Jeg Christoffer Lindemou Behestou Kiendes och Hermed
 Bitterlig Gjør at Jeg haffuer Soldt Skiødt och af-
 hendt, Saa och med dette mit obne Bref albelis Selger Skiøder
 och afhender fra mig och mine Arfvinger, til min Kiære Sohn Erlig
 og Velbrne Mand Axel Urne til Lindiswold, och hans Arfvinger,
 Lindeswold hoffuet Gaard, med tilliggendis Bønder Godtz, som følger
 i Truggemælde Lehn, Førgse Herrit och Sogn: Hanns Jensen
 ij¹⁾ pund bjug iiij tdr. avr: gstrii ij Suins Olden, Byderup:
 Peder Ollesen, j pund bjug j tdr. avr: gstrj vj ʒ ij ʒ ij alb
 Landgl: p:²⁾ j Faar och Lamb j gaas ij skepp avr ij par hons, Dalby
 sogn Jenstrup. Hans Persen ij Baller Smør ij ʒ iiij ʒ Landg:
 p: ij tdr avr. gstrij:³⁾ Kongsted Sogn Estelstrup Niels Ras-
 muſen iij ʒ Landg: p: j fornød Rasmus Mogensen j fr Smør
 ij fornød ×××× Suins Olden, Husmand Henning Ibsen ij tdr avr.
 Leestrup Niels Rasmuſen j fr Smør j Stalborſe iiij tdr avr:
 j Lamb j gaas Hans Tygeson j fr. Smør j fornød ij tdr. avr:
 j Lamb j gaas ij kppe avr. j par Hons Mogens Rasmuſen j
 pund bjug ij oting Smør, Laurs Mønboe ij pund bjug ij tdr. avr.
 j fornød ij Lamb 1 gaas ij hons, 130 Suins olden, Husmand
 Kort Børsemager iiij ʒ Hyllede Jørgen Hansen 1 fr. Smør j
 Stalborſe ij Lamb j gaas j par Hons Kholmte Sogn och Vye
 Henning Laurſen v tdr. Bjug iij tdr. avr. ij ʒ X ʒ Landg: p: j
 fornød ij gies ij par Hons ×××× Egh Jens Olſen v tdr biug
 iij tdr. avr: j ʒ X ʒ Landg: p: j fornød ij gies ij par Hons
 ×××× Egh, Sofren Pedersen v tdr. Biug iij tdr. avr. ij ʒ × ʒ
 Landgl: p: j fornød ij gies ij par Hons ×××× Egh Knud Skreder
 v. tdr biug iij tdr. avr. ij ʒ × ʒ Landgl: p: j fornød ij gies ij
 par Hons ×××× Egh. Hr. Peder Lønnesen 1 pund biug
 iij tdr. avr. iiij rd. arbeypenge, Husmand Anders franken Skreder
 j tdr. avr.: Hans weffuer j tdr. avr.: Jens Stomager ij ʒ Chri-

¹⁾ ij læses 2, iiij læses 4 osv. j lig 1/2, iiij lig 3 1/2. × lig 10, ××××
 lig 40 osv.

²⁾ o: Landgildbepenge.

³⁾ Gjesterihavre var en Afgift, som leveredes til de kongelige Gjestegaarde,
 hvor Kongerne paa deres Rejse omkring i Landet toge ind. En saadan
 kongelig Gjestegaard var Bindbyholt.

II

sten Stoemager ij Ʒ Karen Anderfis, ode ij Sij: Noch Lou ode
 buſe Steber bag Kierchen, Drup Hans Hanſen j pund biug 1 tdr.
 avr. j Lamb j gaas j par Høns ×× Egh. Ebbe Jenſen j pund
 biug ij tdr. avr. j Lamb j Gaas, j parhøns ×× Egh. Knud Laur-
 ſen iij tdr. biug ij tdr. avr. ij Lamb ij gies ij parhøns ××××
 Egh, Hans Laurſen j pund biug j oting Smør, Bendt Jenſen × v.
 ſ grot¹⁾ × viij ſ Roepenge iij ſ heſt: p: iij ſ Errit²⁾ penge j tdr.
 avr.: j Boelgalt,³⁾ j ſaar j Lamb j gaas j ſppe avr, ij parhøns × j
 ſ gri Morten Weffuer iij tdr. biug j tdr. avr.: j Lamb, j gaas
 j parhøns ×× Egh. Hans Smed j Ʒ Landgl: p: 1 tdr. avr: j
 Lamb, j gaas, j parhøns × Egh. Huſmand Jens Jacobſen ij Ʒ
 Niels Terſter vj Ʒ Michel Michelſen iij Ʒ Niels Sørgen iij Ʒ
 Laurit Bødker iij Ʒ, Niaren Gabriells iij Ʒ, Morten bunde iij Ʒ
 Hillebrand Skotte iij Ʒ, Et huſ grund ode. Windbyholt, Chri-
 ſten Simonsens Engle ij pund biug j Lamb 1 gaas Windbyholt
 wand-Mølle Anders Møller v pund Sollet Møhl. Muſebølle
 Hans Anderſen ij pund biug j tdr. avr. Niels Olſen iij Ʒ Landgl:
 p: j fr. Smør iij tdr. avr., Søſren Wernerſen j pund biug j tdr.
 avr. i× ſ Hedepenge j gaas j parhøns ×× Egh. Mathis Streder
 j Ʒ Landgilds: p: j oting Smør Niſmus Bødker j Ʒ Landgl: p:
 j oting Smør, Huſmand Peder Jenſen iij Ʒ Peder Nielſen iij Ʒ
 Johanne Niſmuſſen iij Ʒ, Store Elmoe Hans Pederſen j pund
 biug j fr. Smør, ij tdr. avr.: Jens Olſen j pund biug ij avr.:
 Ole Laurſen j pund biug j oting Smør, Eſpen Ibfen j pund biug
 j oting Smør,

Wordingborg Lehn, Baarſe Herrit, Sneeſere Sogn
 och Bye: 1. Peder Olſen j Ʒ vſ j alb. j pund biug j tdr. avr.:
 gſtrii. 2. Jens Hanſen j Ʒ vſ j alb. ij pund biug j pund Koug
 j tdr. avr.: gſtrii j boelſuin 1 ſaar 1 Lamb j gaas j ſppe avr.
 3. Jens Pouelſen j Ʒ v ſ j alb j pund biug 1 tdr. avr. gſtrii j
 Boelſuin j Lamb j Gaas j ſppe avr: 4. Anders Streder j Ʒ v ſ
 j alb j pund biug j tdr. avr. gſtrii j Lamb j gaas j ſppe avr.:
 5. Hans Chriſtenſen v Ʒ iij ſ Landgl: p: 1 Ʒ gſtrii iij tdr. avr.
 ij gies ij ſppe avr. ij par Høns, 6. Gamel Hans Ibfen v Ʒ iij
 ſ Landgl: p: j Ʒ gſtrii iij tdr. avr. ij gies ij ſppe avr. ij parhøns.
 7. Unge Hans Ibfen v Ʒ iij ſ j Ʒ gſtrii iij tdr. avr.: ij gies ij
 ſppe avr. ij par Høns. 8. Niels Jenſens Engle ij Ʒ gſtrii × ſ
 Landgl: p: 9. Chriſten Jenſen ij Ʒ gſtrii i× ſ Landgl: p: Hans
 Olſen i× ſ, 10. Jacob Skotte ×ij ſ Landgl: p: × ſ Koldſ-
 penge. Sneeſereto r p 1. Peder Nielſen j Ʒ iij ſ j alb. 2. Ole
 Hanſen j Bødic Ʒ 1 Ʒ Erritøp: Store Kottinge 1 Ole
 Biornſen iij ſ grot j Ʒ gſtrii ij tdr. avr. 2. Morten Michelſen

¹⁾ 1 ſ grot regnes forſtjellig fra 9—18 ſ danſt.

²⁾ Erritøp penge o: Vederlag i Penge for Pøjning (iſt. erja, pøjje).

³⁾ Boelgalt, o: hjemmefedet Svin ſe Side 205.

iiij f grot j f gstrii ij tdr. avr. 3. Peder Møghen iiij f grot j f gstrii ij tdr. avr. 4. Niels Nielsen iij f vj f ij alb. Landgl: p: j tdr. avr. Gjestrii. 5. Peder Nielsen iij f vj f ij alb. Landgl: p: j tdr. avr. Gjestrii. Af En Dre Jord ij f ij f ij alb 1 tdr. avr. giestrii. 6. Christen Christensen ij f giest i $\times$ Landgildspenge. Siolte. 1. Rasmus Nielsen j f iiij f Landgl: p: j f iiij f j Pund biug j tdr. avr. gstri, $\times\times\times$ Euins olden, 2. Hans Rasmusen v tdr. biug, 3. Hans Knudsen v tdr. biug. Brøderup: 1. Peder Ibßen iij f $\times$ ij f ij tdr. avr. 2. Peder Nielsen $\times$ iiij f Landgl: p: j pund biug. 3. Møg Pederßen $\times$ f j pund biug vj Euins olden. Husmand Christen Nielsen iiij f Hans Tøgeßen iiij f , Rønnebeat Sougn Christen Franzen v f Landgilbe p: Hammer Sogn, Blangsløf Hans Pederßen j pund biug i $\times$ f Landgl: p. Hans Michelsen Jude och Niels Benßen ij pund biug ij tdr. avr iiij f gstri ij f j Lamb j gaas ij parhøns, Jøp Fenboe $\times$ ij f Landgl: p: j pund biug j td. avr. Husmand Anders Wessner iiij f . Mogenstrup Sogn, Hans Møghen j pund biug, Rasmus Erichsen j pund biug Wdi Hans Møghens Gaard $\times$ $\times$ ij f Landgilbe: p: ij pund biug.

Swilchen forbemelte Hoffuuet gaard och tilliggendes Vønder Gøtz med ald deres Eijendomb, Landgilbe, Giesteri, Stedsmaal¹⁾, Saagefald²⁾, Egt och Arbejde, Jagt, søede och Wsøde (o: Befolkning) och ald anden Herlighed, wiisse Indfombst. Rentte och Rette til Biggelse, Verre sig af Ager, Eng, Skouf, March, Kier och Møeser, Møllendam, fiskewand, Fegang, Tørfuegrøst, Lung Slet, vaat och tørt, Inden Marchestell, och vden Marchestell, aldelis Indiet vunder tagendis i nogen Maader, forbemelte min Kiere Sohn Axel Brne och hans Arfvinger Nu hereffter skal haffue, Riude, bruge och beholde, til Euindelig Arf och Eyendomb, och Jeg eller mine Arfvinger, aldelis Ingen ydermere Laad, deel, Ret eller Rettighed at haffue i forkreuene Hofuuetgaard och Gøtz, med forn. Herlighed effter denne Dag i nogen Maader, Och beplichter Jeg mig Christoffer Lindenou och mine Arfvinger at frj frelse, hiemle och sultd Kommelig tilstaae, forn. min Sohn Axel Brne hans Arfvinger, forbemelte Hofuuet Gaard med tilliggende Gøtz och Herlighed, som fornesnt er, for Huermands tiltahle, som derpaa Rand tahle med Rette i nogen maader, och om noget af bemelte Gøtz blef min Kiere Sohn, eller hans Arfvinger frataget Eller af vøndet i nogen domb eller Rettergang — det Gud forbiude — da losuer Jeg for Mig och mine Arfvinger, forbemelte min Kiere Sohn eller hans Arfvinger, Rige saa got och beleiligt Godt igjen, baade paa Eyendom, Landgilbe, Herlighed och Rente at Wederlegge, och det inden Sex samfulde vger dernest Effter, saa det skal verre och bliffue min Kiere

¹⁾ Stedsmaal, o: Indfæstning.

²⁾ Saagefald, o: Straffebøder, som Adelen havde Ret til at idømme.

IV

Sonn Axel Brne och hans Arfvinger uden skade, och skadesløs i alle maader.

Till des ydermeere bekræftelse, haffuer Jeg dette Skøde med Egen Hand underkriffuet och Signet Undertrøgt, Och wendig ombedet Erlig och Welbrn. Mand Jochum Christoffer Stenßen til Grefuenswenge, Och Erlig och Welbaarn. Mand Niels Mundi, til Rønnebeaksholm med mig til witterlighed at underkriffue och for Seigle: Datum Beskæftouf dend 15 April Aar Ett Tusind Sex Hundrede Halffierdsindstiusge och tow.

Chr. Lindenou.   Jochim Christopher.   Niels (L. S.) Mundi.
(L. S.)   (L. S.) Stenßen.

Left paa Siellandsfars Landsting, Onsdag dend 24 Aprilis Anno 1672, som er det første Landstingh efter dette Bress Datum.

C7timus
1775

Halvtredsfindetyve Rigsdaler.

Skjøde
for

Hans Pederfen paa den saakaldede Engelholm Hovedgaard med Hartkorn frie Hovedgaards Takst Ager og Eng = 35 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdkr. $2\frac{2}{13}$ albm. og Skov: 5 skpr. 2 Fdkr. Bøndergods Ager og Eng = 231 Tdr. 6 Skpr. 2 Fdkr. $1\frac{9}{28}$ albm.: Skov = 6 Tdr. 6 skpr. 2 Fdkr. 2 albm.: Kirke Tiende = 16 Tdr. 2 Skpr. alt af det forrige Wordingborgske Rytter-Districts Gods i Wordingborg Amt.

Foreniist i Netten paa Wordingborg Districts Wirteting den 11te Septbr. 1783.

Wadstüber.

Wi Christian den Syvende

Af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, De Wendes og Gothers, Hertug udi Sleswig, Holsten, Stormarn og Dytmarßen, Greve udi Oldenborg og Delmenhorst.

Gjør Witterligt At som vi allernaadigst have for Got befunden, at lade Vores forbeholdne Jorde Gods, Kirker og

Tiender under Wordingborg Rytter-District i Vor Province Sædland ved offentlig Auction til Forhandling opbyde, saaledes som derom under 5te og 19de August 1774 i Trøtten udgaaene Placat, Specification og Conditioner samt videre paa Auctions Stedet bekendtgjorte Conditioner nærmere formelder, hvorefter Auctionen over bemeldte Gods, af Vores dertil allernaadigst Committerede, er foretagen udi Wordingborg den 26de September næstefter og følgende Dage, samt den af Dennom derover holdte Forretning af Ds ved Resolution dat. 10de Octbr. samme Aar allernaadigst er Approberet, Og Hans Pederfen af det ved samme Auction bortsolgte Gods er bleven tilslagen og overdraget efterstrevne Hovedgaard's Tøgt, Bønder Gods Samt Kirke- og Konge-Tiende i Wordingborg Amt udi Vor Province Sædland beliggende for den Summa 30,120 Rdlr., hvoraf den halve Kjøbe-Summa dermed Renter indtil den Dag Betaling er stet beløber 15,361 Rdlr. 19½ ø, efter til Vores Rentekammer indkomne Dvitteringer udi Vores Cassé er betalt saasom de 301 Rdlr. 19½ ø efter Vores Amtsforsvalter Joakim Christian Riichs Dvittering af 6 Juni i indværende Aar og de 15,060 Rdlr. efter Justits Raad og Zahl-Casserer, Ds Effeligg Erich Birks Dvittering af 19de Ditto; Men den ørige halvdeel der er 15,060 Rdlr. forbliver efter Auctions-Conditionerne udi Godset imod at forneunte Hans Pederfen og efterkommende Ejere spær af hver 100 aarlig 4 Rdlr. som een Afgift der bestandig og uforanderlig hester paa Grunden og Stæderne, og hvilken Afgift til hver 11te Desember udi Vores Cassé erlægges. Saa have Vi nu ved dette Bort aabne Brev allernaadigst villet Ejhøde og afstaa saasom Vi og hermed fra Ds og Vore Aroe Successorer udi Regieringen til forbemeldte Hans Pederfen, hans Arvinger og Efterkommere skæder og aldeles afhænder den nu saa kaldede Engelholm Hovedgaard, bestaaende i følgende Ds under det Wordingborgske Rytter Gods District forhen forbeholdne Hartkorn nemlig: Udi Wordingborg Amt, Snefere Sogn, Stoere Nyttlinge Bye Hartkorn nye Landmaaling's Matricul Ager og Eng:

	Id.	Stp.	Fdt.	Ab.
Nom. 1. Toe Tønder Sex stæpper et Fierdinglar .	2	6	1	"
Nom. 2. Toe Tønder Fem stæpper Toe Fierdinglar	2	5	2	"
Nom. 3. Toe Tønder et Fierdinglar.	2	"	1	"
Nom. 4. Tre Tønder Sex stæpper Et Fierdinglar .	3	6	1	"
Nom. 5. Tre Tønder Eno stæpper Tre Fierdinglar	3	7	3	"
Nom. 6. Sex Tønder Een stæpper Toe Fierdinglar Toe album	6	1	2	2
Nom. 7. Eno stæpper	"	7	"	"
At overtjære...	22	2	2	2

	Id.	Skp.	Fdt.	Ab.	
	Doerfert...	22	2	2	2
Nom. 8.	Tre Tønder Tre Stiepper Tre Fjerdingtar et album.....	3	3	3	1
Nom. 9.	Sex Tønder	6	"	"	"
Nom. 10.	Fem Tønder Een Stieppe Toe album..	5	1	"	2
Nom. 11.	Fire Tønder Toe Stiepper Toe album..	4	2	"	2
Nom. 12.	Tre Tønder Toe Stiepper Toe Fjerding- tar Toe album	3	2	2	2
Nom. 13.	Een Stieppe et Fjerdingtar Toe album.	"	1	1	2
Nom. 14.	Toe Tønder Toe Stiepper Toe album..	2	2	"	2
Nom. 15.	Tre Tønder Tre Stiepper Tre Fjerding- tar Toe album	3	3	3	2
Nom. 16.	Tre Tønder Syv Stiepper Toe Fjerdingtar	3	7	2	"
Nom. 17.	Tolv Tønder Toe Stiepper Toe Fjerding- tar Et album.....	12	2	2	1
Nom. 18.	Toe Tønder Tre Fjerdingtar et album.	2	"	3	1

69 6 3 1

item Skov til Nom. 10 een Stieppe og til ald Byen Een Tønde To Stiepper, af hvilket Hartkorn, der er ialt Ager og Eng Tredfindstyppe og Nie Tønder Sex Stiepper Tre Fjerdingtar et album, Skov Een Tønde Tre Stiepper, er henlagt til Engelholm Hovedgaard som frie Hovedgaards Tært, Ager og Eng Tredive og Fem Tønder Toe Stiepper Toe Fjerdingtar, Toe samt Toe Trettendedel Album og Skov Fem Stiepper Toe Fjerdingtar, af hvilken frie Hovedgaards Tært aarlig svares udi Tiende Refusion pr. Tønde Hartkorn for Kirke-Tienden 4 fl , Konge-Tienden 4 fl , Præste-Tienden 5 fl og til Degnen $\frac{1}{3}$ mod Præsten. Med Hovedgaarden følger Bøndergods det øvrige Hartkorn af foran forklaret Støere Røttinge Ager og Eng Tredive og Fiire Tønder fiire Stiepper Et samt Ellve Trettendedel album, Skov Fem Stiepper Toe Fjerdingtar, der bruges af efterstrene 6 Gaardmand nemlig: Niels Hansen, Jørgen Henriksen, Ole Clausen, Hans Larsen, Christen Pedersen og Peder Laurtsen, der hver staaer for Ager og Eng Fem Tønder Sex Stiepper Fiire Trettendedel album og hvoraf hver efter Jordebogen svarer 1 Td. 5 skp. $\frac{1}{2}$ Fdt. Ruug, 2 Td. 3 skp. $\frac{1}{2}$ Fdt. Byg, 1 Td. 4 skp. $\frac{1}{2}$ Fdt. Høare og Benge 24 fl item efterstrene Jordløse Huuse, hvoraf svarer aarlig 1. Rasmus Høy 4 rdl., 2. Peder Larsen 2 rdl. 4 fl , 3. Hans Thorsen 2 rdl. 4 fl , 4. Rasmus Hansen 2 rdl., og desforuden et af 5. Hans Christophersen beboet Huus, hvoraf han, som Vildbane Portmand har været fri for Afgift; Udi Lille Røttinge Nr. 2: Ager og Eng Syv Tønder een Stieppe Tre Fjerdingtar Et album (7 Tdr. 1 Sk. 3 Fdt. 1 album) Skov Toe Fjerdingtar, Toe Album, hvoraf Hemming Rasmussen svarer 2 Tdr. Ruug, 3 Td. Byg og 2 Td. Høare saa og Nr. 3 Ager og

Eng Een Tønde Een album samt Skov Et Hjerdingtar Et album
 hvis Landgilde er anført under Nr. 2 i Smidstrup. Nok efterfølgende
 Forbløse Huuse, hvoraf svarer aarlig: Hans Jacobsen 4 rdl.,
 Hans Nielsen 3 rdl. 2 $\mathcal{L}$, Anders Henningsen 1 rdl. 4 $\mathcal{L}$.
 Udi Snefere Torp Nr. 7 Ager og Eng Fiire Tønder Eno
 Skiepper et Hjerdingtar, hvoraf Niels Pedersen svarer 1 Td.
 Ruug, 3 Tdr. Byg og 1 Td. Hære. Udi Smidstrup, det halve af
 Nom. 1. Ager og Eng Fiire Tønder Fem Skiepper et Hjerdingtar
 Toe samt $\frac{1}{2}$ album, Skov Toe Hjerdingtar, hvoraf Peder Hansen
 svarer 4 rdl. 65 $\frac{1}{2}$ $\mathcal{L}$. Nom. 2. Ager og Eng Toe Tønder Fiire
 Skiepper Toe Hjerdingtar, hvoraf, saavelsom af forhen forklarede Nom.
 3 i Lille Røddinge Jeppe Nielsen svarer 3 rdl. 70 $\mathcal{L}$. Nom. 3.
 Ager og Eng Fiire Tønder Eno Skiepper Et Hjerdingtar Et album
 hvoraf Niels Pedersen svarer 4 rdl. 88 $\mathcal{L}$. Nom. 4. Ager og
 Eng Fem Tønder En Skieppe et Hjerdingtar Et Album, hvoraf
 Jeppe Hansen svarer 5 rdl. 16 $\mathcal{L}$. Nom. 5. Ager og Eng Fiire
 Tønder Eno Skiepper Et Hjerdingtar Et Album hvoraf Hans Nie-
 sen Riisby svarer 4 rdl. 88 $\mathcal{L}$. Nom. 8. Ager og Eng Fem
 Tønder Fem Skiepper Toe Album, hvoraf Hans Hemmingen
 svarer 5 rdl. 62 $\mathcal{L}$. Nom. 9. Ager og Eng Fiire Tønder og Et
 Hjerdingtar, Skov Et Hjerdingtar Et Album, hvoraf Jacob Petersen
 4 rdl. 48 $\mathcal{L}$, jtem Skov til Byen Toe Skiepper, Saa og efter-
 følgende Forbløse Huuse hvoraf svarer aarlig 1. Ole Nielsen 2
 rdl. 3 $\mathcal{L}$, 2. Peder Pedersen 2 rdl. 3 $\mathcal{L}$, 3. Christopher
 Jbsen 2 rdl., 4. Hans Pedersen 2 rdl. 4 $\mathcal{L}$ og 5. Niels
 Jacobsen 2 rdl. desforuden det af 6. Jørgen Roefoed beboede
 Tappensøje huus hvoraf hand, som Bilbane-Portmand har været
 befriet for Afgift.

Udi Baarse Sogn, Baarse Bye Hartorn Ager og Eng

Td. St. Fdf. Ab.

Nom. 1. Femten Tønder Fem Skiepper Et Hjerdingtar	15	5	1	"
Nom. 2. Elleve Tønder Een Skieppe Tre Hjerdingtar Toe Album	11	1	3	2
Nom. 3. Sex Tønder Toe Hjerdingtar	6	"	2	"
Nom. 4. Fiorten Tønder Sex Skiepper	14	6	"	"
Nom. 5. Tre Tønder Eno Skiepper Toe Hjerdingtar	3	3	2	"
Nom. 6. Toe Tønder Toe Skiepper Tre Hjerdingtar Toe Album	2	2	3	2
Nom. 7. Aatte Tønder Tre Skiepper Et Hjerdingtar Toe Album	8	3	1	2
Nom. 8. Fiire Tønder Fem Skiepper Et Album	4	5	"	1
Nom. 9. Fiire Tønder Tre Skiepper Tre Hjerdingtar Toe Album	4	3	3	2

VIII

	Id.	St.	Fdf.	Ab.
Nom. 10. Fiire Tønder Toe Stiepper Et Fierding- kar Et Album	4	2	1	1
Nom. 11. Fiire Tønder Een Stieppe Toe Fierding- kar Toe Album	4	1	2	2
Nom. 12. Fiire Tønder Svo Stiepper Et Fierdingf.	4	7	1	"
Nom. 13. Toe Tønder Toe Stiepper Et Fierdingkar	2	2	1	"
No. 14. Fiire Tønder Toe Fierdingkar	4	"	2	"
No. 15. En Tønde En Stieppe Toe Fierdingkar.	1	1	2	"
No. 16. Svo Tønder Fem Stiepper Et Fierding- kar Toe Album	7	5	1	2
Nom. 17. Fiire Idr. Toe Stiepper Et Fierdingkar	4	2	1	"
Nom. 18. Fem Idr. Fiire Stiepper Toe Fierding- kar Et Album	5	4	2	1
Nom. 19. Fiire Idr. Fem Stiepper Toe Fierding- kar Et Album	4	5	2	1
No. 20. Tolv Tønder En Stiepper Toe Fierding- kar Et Album	2	1	2	1
Nom. 21. Toe Tønder Sex Stiepper Toe Fierding- kar To Album	2	6	2	2
Nom. 22. Fiire Idr. Toe Stiepper Toe Album...	4	2	"	2
Nom. 23. Toe Tønder Toe Stiepper Toe Fierding- kar	2	2	2	"
Nom. 24. En Tønde Toe Spr. Toe Fierdingkar Toe Album	1	2	2	2
Nom. 25. Toe Tønder Et Album.....	2	"	"	1
No. 26. En Tønde Sex Stiepper Et Fierdingkar Toe Album.....	1	6	1	2
faa og en Jord til Baarse Mølle. En Id. En Stieppe To Fierdingkar Et Album.....	1	1	2	1
item Byens Stovstald Fem Tønder Fem Stiepper Et Fierdingkar Et Album.....	5	5	1	1

hvoiffet Ager og Engs Hartorn, der er ialt Et Hundrede og Fyrge-
type og Fiire Tønder Svo Stiepper Toe Fierdingkar To Album,
efterskrevne bruger og deraf svarer saasom: Jakob Ebbesen Matte
Tønder Svo Stiepper Toe Fierdingkar Toe Album svarer 2 Id.
2 Stp. 2 Fdf. Ruug, 4 Idr. 2 Fdf. Byg, 2 Id. 7 St. 3 Fdf.
Haare og Høneripenge 4 rbl., Jens Dlesen, Frank Jensen,
Peder Bendtsen, Peder Madsen, Peder Dlesen, Peder
Laurfen, Rasmus Jensen, Sep Pedersen, Peder Peders-
sen, Anders Dlesen, Anders Pedersen og gl. Sep Laurfen,
høer Matte Tønder og svarer hør 2 Id. 1 St. 2 fdf. Ruug, 3
Idr. 7 stp. 2 fd. Byg og 2 Id. 1 fr. Haare, Christen Hansen
og Peder Rasmussen hør 6 Tønder og svar 1 Id. 5 St. „¹/₂
fr. Ruug 2 Id. 7 stp. 2¹/₂ fr. Byg og 1 Id. 4 stp. ³/₄ fr. Haare,
Niels Hansen, Niels Jensen, Jens Pedersens Enke,

Jacob Jensen, Jørgen Pedersen, Kasmus Nielsen og Degnen Plum hver Fiire Lønder, og svarer hver 1 Td. 3 fr. Rug 1 Td. 7 Sp. 3 fr. Byg og 1 Td. $\frac{1}{2}$ fr. Haaire, saa og efterstrevne Jordløse Huuse, hvoraf svarer aarlig Christen Hansen 4 rdl. Niels Jørgensen 4 rdl., Jens Kasmusen og Annon Joensen 4 rdl. Hemming Kasmusen 2 rdl. Niels Thorkildsen 2 rdl. Lars Pedersen 4 rdl. Ole Samuelsen 2 rdl. Lars Pedersen 2 rdl. 4 $\frac{1}{2}$ Jens Jørgensen Mønboe 4 rdl. Hans Michelsen 2 rdl. Niels Olsen 2 rdl. Peder Hansen 2 rdl. 4 $\frac{1}{2}$ Søren Nielsen 3 rdl. 2 $\frac{1}{2}$ Gregers Pedersen 2 rdl. Christen Nielsen 2 rdl. Jep Pedersen 3 rdl. Lars Hansen 1 rdl. 4 $\frac{1}{2}$ Hans Mortensen 1 rdl. 2 $\frac{1}{2}$ og Jørgen Michelsen 2 rdl. Hof Hr. Plum af en Hauge 1 rdl. og desforuden det af Ole Hansen beboede Hus, hvoraf han som Skovfoged har været fri for Afgift.

Udi Lundbys Sogn Lundbys Kirke, hvis Tiende-Hartform er 16 Tdr. 2 Stiepper og hoormed følger Kirkegods Ager og Eng i Lundbye af Rom. 8 Sex Lønder Fem Stiepper, hvoraf Knud Ingvorsen svarer 2 Td. Rug 2 Td. Byg og 2 Td. Haaire, af Rom. 11 En Stieppe Toe Fjerdingskar Toe Album, samt en Kirke Jord Tre Stiepper Et Fjerdingskar Et Album hvoraf Kasmus Krog og Møller svarer 4 Sp. Byg og 3 $\frac{1}{2}$ i Fenge. Endelig følger Lundbye Konge Tiende, hvis Tiende Hartform er Sxten Lønder Toe Stiepper, hvilket Hartform tilfammen Frie Hovedgaardes Tært Ager og Eng Tredive og Fem Lønder Toe Stiepper To Fjerdingskar Toe samt Toe Trettendeel Album, Skov Fem Stiepper Toe Fjerdingskar, Vender Gods Ager og Eng Toe Hundrede Tredive og Een Lønde Sex Stiepper Toe Fjerdingskar Et samt Nie Sex og tyvende Deel Album og Skov Sex Lønder Sex Stiepper Toe Fjerdingskar Toe Album, Kirke Tienden Sxten Lønder Toe Stiepper og Konge Tienden Sxten Lønder Toe Stiepper, item Lundbye Kirke med dens Inventarium og Druamenter, samt dertil hørende Bgninger og Herlighed, Vandgilde, Stadsmaal, Sigt og Sage Fald, Vegt og Arbejde, visse og uvisse Indkomster Rente og rette tilliggelse, være sig af Ager og Eng, Skov Markt, Krat, Hede, Rier og Moser, Fiske Vand og Færgang, Løve-Grøft og Lyngslet, Waadt og tørt inden Markstjæl og ubensfor, aldeles indtæt undtagen i nogen Waade, som nu dertil ligger, af alders Tiid tilliggelt haver og bor dertil med rette at ligge tillige med dertil hørende Mandskab efter Loven og Forordningerne, saa og Jagt Rettighed ligeledes efter Loven og derom udgaaene Forordninger, jtem Jus Patronatis til fornævnte Lundbye Kirke, tilligemed samme Kirkes og Lundby Sogns Konge Tiender efter Loven og Forordningerne skal følge og tilhøre oft bemeldte Hans Pedersen, hans Arvinger og Efterkommere, imod at de hver 11te December af forbemelte i Godset forblivende halve Kjøbe Summa Femten Lufinde og Tredivestype Rigsdaler udi Børs Cassa

erlægger af hver 100 rdl. aarlig 4 rdl. der beløber Sex Hundrede og Toe Rigsdaler 38 $\frac{1}{2}$ ſ. Saa maa og berørte Hans Pedersen, Hans Arvinger og Efterkommere nyde paa forhen forklarede Hovedgaardens Løst alle de Friheder, Rettigheder og Benaadninger som andre Privilligerede og Completterede Hoved og Sædegaarde nu nyder eller herefter nyde og bekomme kunde; I øvrigt skal Hans Pedersen og efterkommende Ejere være tiltænkt og forpligtet Lundsbye Kirke af dens Indkomster efter Loven forsvaerlig at vedligeholde, saa og eller paa Kirkens Vegne aarlig udi rette Tide efter Loven at betale Studii Skat Cathedralium og deslige Paalæg ligesom af andre Kirker ere eller herefter vorder paalagt at soares tilligemed alt hvis andet som af Kirken bør udredes. Thi kjendes Vi fra Os og Vore Arve=Successorer udi Regjeringen ingen ydermere Løb, Deel, Ræt eller Rettighed efterdags at have til eller udi forberorte Gods, Kirke og Tiender, desken Eiendom og Herlighed med videre som foreskrevet staar; Men allernaadigst ville hjemle og fuldkommeligen tilstaa titmeldte Hans Pedersen, hans Arvinger og Efterkommere som samme med rette Eiende bliver, foransførte Gods, Kirke og Tiende med tilliggende for hver Mandts Aaltale, som derpaa med rette kunde have noget at sige; Dog Os og Vore Arve=Successorer udi Regjeringen alle Kongelige Regalia og Højheder samt Contributioner pro Quota ordinaire eller Extraordinaire samt enten allerede ere eller herefter vorder paabudne, item Jus=Vocandie til Lundsbye Kirke, saavel som den ommeldte aarlige Afgift Aldeles usfortrænk et og forbeholden at blive (til Os).

Forbyndendes alle og Enhver herimod efterson foreskrevet staar, at hindre eller udi nogen Maade Forsfang at gjøre under Vor Hyldest og Naade. Givet paa Vort Slot

Freedsborg den 29de Juni 1775.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

Christian. R.

(L. S.)

Juel.

Bardensleth.

_____

Hansen.

Allerunderdanigst læst i Siellands Landsting Onsdagen den 19de Jullii 1775.

Brabrand. Neergaard. Brink Seidelin.

Allerunderdanigst Protokolkeret ved Wederkinch.

Bilag B

Fortegnelse
 over Sognets famelige Hartkornsbrugere (rettet til 1/4 1883)
 tilligemed disses Korntiende.

Løbe-Nr.	Ejeren.	Beboernes Navne. Arbejdsfæster, naar ej andet er anført.	Matt. Nr.	Hartkorn.			Korntiende.												
				Lbr.	Skr.	Fdr.	Kug.		Byg.		Havre.								
							Lbr.	Skr.	Lbr.	Skr.	Lbr.	Skr.							
1.	Baroniet Gaugs, Embædjsjord.	Snesere.	1	7	6	2	2½												
2.		Jørgen Larsens	1 b	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
3.		Anders Pedersen (Lejer)...	1 c	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
4.		Niels Jørgensens	1 d	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
5.		gl. Anders Pedersen (Lejer) ..	1 e	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
6.		Niels Jensen (Lejer)	1 f	.	.	.	1¼	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
7.		Degnelodden ...	2 a	2	.	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
			2 b	.	1	2	½	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
8.		Stotelodden ...	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
			17 b	.	7	3	¼	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
9.		Jens Hansens	4	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
			(Fæster)	39 b	6	5	1	¾	.	.	.	5	5	3	.	.	.	.	.
10.		Lars Pedersen (Kværnagergd).	5	6	6	1	½	.	.	.	.	4	6	1½	.	.	.	.	.
11.	Niels Nielsen (Spangelodden)	6 a	7	2	.	2¼	.	.	.	.	5	7	½	.	.	.	.	.	
12.	Niels Jensen (Halevobslodden)	7 a	7	5	1	¼	.	.	.	.	5	2	2¼	.	.	.	.	.	
13.	Jens Larsen ...	7 b	1	.	2	¾	.	.	.	.	.	5	3¼	.	.	.	.	.	

Herbilfigeret, tiendefrit Hartkorn.

Løbe-Nr.	Ejeren.	Beboernes Navne. Arveskifter, naar ei andet er anført.	Nr.	Hartforn.			Korntienden.											
				Nat.	Lbr.	Skr.	Kug.		Dyg.		Sovre.							
							Lbr.	Skr.	Lbr.	Skr.	Lbr.	Skr.						
14.	Inderskov.	Peder Nielsen (Storsladden)	8 a	6	4	2	2 $\frac{1}{4}$	"	"	"	5	2	3 $\frac{3}{4}$	"	"	"		
15.		Hans Jensen	8 b c	"	6	3	1	"	"	"	"	5	2 $\frac{1}{2}$	"	"	"		
16.		Peder Jensens Bo (Dverdrevsø.)	9 a	5	1	1	$\frac{1}{2}$	"	"	4	2 $\frac{3}{4}$	2	"	3 $\frac{3}{4}$	"	7	$\frac{1}{8}$	
17.		Peder Hansen	9 b	3	1	3	$\frac{1}{2}$	"	"	2	3 $\frac{1}{4}$	1	"	2	3 $\frac{1}{2}$	"	4	$\frac{1}{8}$
18.		Smed Niels Jensen	9 c	"	4	1	$\frac{1}{4}$	"	"	"	2	"	"	"	1	3	"	3
19.		u. Peder Nielsen	10	6	7	2	"	"	"	"	"	5	5	3	"	"	"	
20.		Kristen Rasmussen (Fæster)	11	7	2	1	"	"	"	"	"	6	4	"	"	"	"	
21.		Jens Jørgensen (Fæster)	12 a	7	"	3	2 $\frac{1}{2}$	"	"	"	"	6	1	3 $\frac{1}{2}$	"	"	"	
22.		Smed H. P. Rasmussen	12 b c	"	"	1	1 $\frac{1}{4}$	"	"	"	"	"	"	"	1 $\frac{1}{4}$	"	"	
23.		Hovedgården	Hans Rasmussen	13	7	1	"	$\frac{1}{2}$	"	"	"	6	2	1	"	"	"	
24.	Rasm. Kr. Bang		14	7	"	"	2 $\frac{1}{2}$	"	1	"	4	1	1	"	1	"		
25.	Peder Kristensen		15	7	3	"	$\frac{1}{2}$	"	"	"	6	4	"	"	"	"		
26.	Sognesfoged Sr. Peder Jensen (Kongs-kildegården)		16 a	6	6	2	$\frac{3}{4}$	"	"	"	6	2	1	"	"	"		
27.	Jørg. Steffen Jensen		16 b	"	"	"	2 $\frac{3}{4}$	"	"	"	"	"	"	"	5	"		
28.	H. Madsen		17 a	9	2	2	1	"	"	"	8	1	$\frac{1}{2}$	"	"	"		
29.	Jens Kristensen (Svanekjærslob)		18 a	5	1	2	$\frac{3}{4}$	"	"	"	4	1	2	"	"	"		
30.	Lars Nielsen		18 b c	2	2	2	1	"	"	"	1	7	"	"	"	"		
31.	And. Larsen (Fæster, Drejffvøsl.)		19	7	7	2	$\frac{1}{2}$	"	"	"	5	5	3	"	"	"		
32.	Baroniet		Peder Andersen (Sønder Engsl.)	20 a	5	3	1	$\frac{1}{4}$	"	"	"	3	6	$\frac{1}{4}$	"	"	"	
33.		Peder Jensen	20 b d	1	3	1	1	"	"	"	"	7	3 $\frac{1}{2}$	"	"	"		
34.		Niels Larsen	20 c	1	"	2	1	"	"	"	"	6	"	"	"	"		
35.		Anders Sørensen	20 e	"	5	3	"	"	"	"	"	4	"	"	"	"		
36.		Peder Hansen	20 f	"	"	1	$\frac{1}{2}$	"	"	"	"	"	"	"	1 $\frac{1}{4}$	"		
37.		Niels Andersen	20 g	"	"	1	$\frac{1}{2}$	"	"	"	"	"	"	"	1 $\frac{1}{2}$	"		
38.		Niels Christoffersen (Debesl.)	21 a	7	7	"	2 $\frac{3}{4}$	"	"	"	5	4	$\frac{1}{2}$	"	"	"		
39.		Niels Hansen	21 b	"	6	"	2 $\frac{3}{4}$	"	"	"	"	4	1 $\frac{1}{2}$	"	"	"		
40.		Kristen Larsen	21 c	"	"	"	2 $\frac{3}{4}$	"	"	"	"	"	"	"	"	"		
41.		Lars Andersen (Stouby Stellet.)	22 a	7	6	1	1 $\frac{1}{4}$	"	"	"	5	5	3	"	"	"		
42.	Jens Andersen	22 b	"	6	"	1 $\frac{1}{4}$	"	"	"	"	4	2	"	"	"			

Sæde-Nr.	Ejeren.	Beboernes Navne. Arbejdsfæster, naar ej andet er anført.	Nr. Matr.	Gartform.				Korntienden.							
				Ibd.	Sfr.	Fdt.	Alb.	Aug.		Byg.		Havre.			
								Ibd.	Sfr.	Ibd.	Sfr.	Ibd.	Sfr.		
43.	Linderbovb.	L. Johannesen	23	8	1	1 $\frac{1}{2}$			6	4					
44.		Peder Rasmus- sen, Fæster . . .		25 a		2	3	2 $\frac{1}{2}$				2	1		
45.		Espen Rasmus- sen, Fæster . . .		26		4		2				2	3 $\frac{1}{2}$		
46.		Jens Hansen . .		27 a		3	1	2 $\frac{1}{2}$				2	3 $\frac{1}{2}$		
47.		Kristen Pejtersen		27 b				1 $\frac{1}{2}$					2	4 $\frac{1}{2}$	
48.		Lærer Jensen Smidstrup . . .		27 c				2 $\frac{1}{2}$					1	2 $\frac{1}{2}$	
49.		Hans Larsen . .		28 a		3	2	1				2	3 $\frac{1}{2}$		
50.		Hendrit Søren- sen, Fæster . . .		29 a		3		1 $\frac{1}{2}$					2	1	
51.		Lars Kristensen, Fæster		30 a		3		2					2	3 $\frac{1}{2}$	
52.		Sovegaarden		Smed Kr. Niel- sen	31		3	1	2				2	3 $\frac{1}{2}$	
53.	Jens Larsen . .		32 a		3		2				2	3 $\frac{1}{2}$			
54.	Niels Pet. Pe- dersen, Fæster.		32 b				2 $\frac{1}{2}$								
55.	Klemmen. Han- sen, Fæster . . .		33 a		3		2 $\frac{1}{2}$					2	3 $\frac{1}{2}$		
56.	Murer C. Cherry	33 b				1 $\frac{1}{2}$									
57.	Sams,	Peder Jakobsens Enke	34	38	6	1					5	3			
58.		Hans Hansen Fæster	35												3
59.	Baroniet	Niels Hansens Enke, Fæster . .	36		3	2	1 $\frac{1}{2}$				2	3 $\frac{1}{2}$			
60.		Peter Holten Larsen	37		3	2	2 $\frac{1}{2}$				2	3 $\frac{1}{2}$			
61.		Kristen Kristian- sens Enke, Fæster	39 a		3	2	1 $\frac{1}{2}$				2	3 $\frac{1}{2}$			
62.	Niels Larsen . .	40		3	1	2					2	3 $\frac{1}{2}$			
63.	Niels Jensen . .	41 a		3	2	1 $\frac{1}{2}$				2	3 $\frac{1}{2}$				
64.	Peder Pedersen.	46				1 $\frac{1}{2}$									
65.	Peder Hansen, Fæster	47				2 $\frac{1}{2}$									
66.	Nafide.	Lars Pedersen, Fæster	1	7	4	1				5	4	2			
67.		Peder Klavsens Enke	2	7	2	1	2 $\frac{1}{2}$				5	4	2		
68.		Peder Hansen . .	3	7	3	2	2 $\frac{1}{2}$				4	6	3 $\frac{1}{2}$		

Løbe-Nr.	Ejeren.	Beboernes Navne. Urtefæster, naar ej andet er anført.	Nr. Matr. Nr.	Hørtorn.			Kornfienden.							
				Fdr.	Sfr.	Alf.	Aug.		Byg.		Sovre.			
							Fdr.	Sfr.	Fdr.	Sfr.	Fdr.	Sfr.		
69.	Sunderbo.	Krist Kr. Bang, Fæster	4	8	0	3 2 $\frac{3}{4}$			5	4	2			
70.		Jeppe Larsen, Fæster	5	7	2	3 2 $\frac{1}{4}$			5	4	2			
71.		Kr. Kaalund, Korpa ter	6 a	16	6	3 1 $\frac{1}{2}$			12	6	1 $\frac{3}{4}$			
72.		Rjøbm. Peder- sens Enke	6 b								1 $\frac{1}{4}$			
73.		Jens Rasmussen	7 a	6	4	2			3	1	2 $\frac{3}{4}$			
74.		Rasmus Mor- tenten	7 b	2	2	2 1 $\frac{3}{4}$			1	1	1 $\frac{1}{2}$			
75.		Hans Nielsen . .	7 c	1	2	1 1			5	0				
76.		Lars Hansen . . .	7 d			4	1	1 3 $\frac{3}{4}$		2	2 $\frac{3}{4}$			
77.		Møller Povlsen .	8 a b	1	2	2 2 $\frac{1}{2}$			1					
78.		Niels Rasmussen	9 a	4	1	2 1 $\frac{3}{4}$				2	2 $\frac{1}{2}$			
79.	Hans Rasmus- sen, Fæster . . .	9 b			1 $\frac{1}{4}$									
80.	Murer N. Chr. Nielsen, Fæster	10 b			1 $\frac{1}{2}$									
81.	Hans Nielsen . .	11 a		3	3 1 $\frac{1}{2}$				2	2 $\frac{1}{2}$				
82.	Hans Klavjen, Fæster	11 b 12 b 17			1 1 $\frac{1}{2}$									
83.	Jens Larsen, Fæster	12 a		3	1 1 $\frac{3}{4}$				2	2 $\frac{1}{2}$				
84.	Niels Jensens Enke	13 a		3	1 0 $\frac{1}{4}$				2	2 $\frac{1}{2}$				
85.	Brygger Peder Nielsen	13 b			1									
86.	Lars Hansen . . .	14 a		3	3 1 $\frac{1}{2}$				2	2 $\frac{1}{2}$				
87.	Lars Larsen . . .	14 b c			2 $\frac{1}{2}$									
88.	Peder Nielsen, Fæster	15		3	3 0 $\frac{3}{4}$				2	2 $\frac{1}{2}$				
89.	Hans Hansen . .	16 a		4	1 0 $\frac{1}{2}$				2	2 $\frac{1}{2}$				
90.	Jørgen Dittofen, Fæster	18 a		1	1 1 $\frac{1}{2}$									
91.	Ole Nielsen . . .	18 b			3 1 $\frac{1}{2}$									
92.	Krist Frederiksen	18 b ¹			1 1 $\frac{1}{2}$									
93.	Hans Larsen . . .	18 b ²												
94.	Lars Andersen . .	18 b ³												
95.	Niels Kristensen	18 b ⁴												
96.	Lars Andersens Enke	18 c		1	1 1 $\frac{1}{4}$									
97.	u. Lars Ander- sen	18 f												

Vendeskift Nr. 19. Kjøbte Skov.

Ryde-Nr.	Ejeren.	Beboernes Navne Arve- fæster, naar ej andet er anført.	Natt.-Nr.	Hartkorn.				Korntienden.										
				Lbr.	Slyr.	Kbdr.	Alb.	Rug.		Byg.		Havre.						
								Slyr.	Kbdr.	Slyr.	Kbdr.	Slyr.	Kbdr.					
98.	Sisselsøds Kloster.	Døereden.																
99.		Die Pedersen . .	1	6	5	2	1 ³ / ₄	•	•	•	•	4	2	2 ¹ / ₄	•	•	•	•
100.		Anders Madsen . .	2	6	1	1	1 ¹ / ₂	•	•	•	•	4	•	•	•	•	•	•
101.		Zens Larsen . . .	3 a	5	5	1	1 ² / ₄	•	•	•	•	•	4	•	•	•	•	•
102.	Sisselsøds Kloster.	Jørgen Jensen . .	3 b	•	6	2	•	•	•	•	•	4	2	2 ¹ / ₄	•	•	•	•
103.		Zens Nielsen . . .	4	6	3	3	•	•	•	•	•	4	•	•	•	•	•	•
104.		Zens Jensen . . .	5 7 b	1	•	3	2	•	•	•	•	•	4	1	•	•	•	•
		Peder Johansen . .	6 7 a	1	1	•	•	•	•	•	•	•	4	1	•	•	•	•
105.	Selvsj.}	Snesere Lorp.																
		u. Jørg. Jensen	1 16	5	6	•	•	•	•	•	•	4	4	2 ¹ / ₄	•	•	•	•
106.	Selvsj.}	Lars Andersen . .	2 a	4	•	•	1 ¹ / ₂	•	•	•	•	2	7	2 ¹ / ₄	•	•	•	•
107.		Rasmus Hansen	2 b	•	3	3	1 ¹ / ₂	•	•	•	•	•	3	•	•	•	•	•
108.	Bæstefob Hovebygd.	Hans Olsen . . .	2 c	•	4	•	•	•	•	•	•	•	3	•	•	•	•	•
109.		Snebt S. Olsen	2 d e	•	5	1	2	•	•	•	•	•	4	1	•	•	•	•
110.		Anders Nielsen . .	2 f	•	3	1	•	•	•	•	•	•	2	2 ¹ / ₄	•	•	•	•
111.		Jørgen Jensen, sen., Fæster . .	3 17 c	6	6	•	2	•	•	•	•	•	4	•	•	•	•	•
112.	Bæstefob Hovebygd.	Niels Pedersens Enke do.	4 17 c	5	4	1	•	•	•	•	•	4	6	2 ¹ / ₄	•	•	•	•
113.		Peder Nielsen, do	5 18 a	5	6	3	2	•	•	•	•	4	4	2 ¹ / ₄	•	•	•	•
114.	Bæstefob Hovebygd.	Hans Jensen, Forpagter . . .	6 18 c	6	1	3	1 ¹ / ₂	•	•	•	•	4	4	2 ¹ / ₄	•	•	•	•
115.		Hans Jørgensen, Fæster	7 18 d	6	•	2	•	1	•	•	•	4	4	2 ¹ / ₄	•	•	•	•
116.	Kommunen.	Peder Hansen, Selvsj.	8 a	5	7	2	2 ¹ / ₄	•	•	•	•	4	6	1 ¹ / ₄	•	•	•	•
117.		Rasmus Pedersens Enke	8 b 9	•	2	1	2	•	•	•	•	•	1	•	•	•	•	•
118.	Kommunen.	Snesere Lorp Stole	8 c	•	•	1	1	•	•	•	•	•	1	•	•	•	•	•
119.		Hans Pedersen, Fæster	10	•	2	2	1	•	•	•	•	•	1	2 ³ / ₄	•	•	•	•
120.	Bæstefob Hovebygd.	Peder Jeppesen . .	11 12	•	5	•	1	•	•	•	•	3	2 ¹ / ₄	•	•	•	•	•
121.		Hans Bendirens Enke	13	•	2	1	1	•	•	•	•	•	1	3 ¹ / ₄	•	•	•	•
122.		Niels Mortensens Enke, Selvsj.	14	•	3	•	•	•	•	•	•	•	1	3 ¹ / ₄	•	•	•	•
123.		Hans Nielsen . .	15	•	2	1	1	•	•	•	•	•	1	3 ¹ / ₄	•	•	•	•
124.	Gaars Baroniet	Brøderup. Sognets Fattig- gaard, Arbef. .	1 a	3	5	1	1	•	•	•	•	2	5	•	•	•	4	2 ¹ / ₄

Løve-Nr.	Ejeren.	Beboernes Navne. Arve- fæster, naar ei andret er anført	Nr.	Hørtkorn.				Korn-tienden.								
				Mæte.	Dbr.	Sjpr.	Fdt.	Aug.		Byg.		Løvre.				
								Dbr.	Sjpr.	Dbr.	Sjpr.	Dbr.	Sjpr.			
125.	Andersnob. Hovedgården Gaars, Baroniet Bredes-Bæsthus, have.	Hans Pedersen.	1 b	"	3	2	2	"	"	"	2	2 $\frac{1}{2}$	"	2	2 $\frac{1}{2}$	
126.		Masm P. Ras- mussen	1 c 23 a	2	2	2	2	"	"	"	1	5	1 $\frac{1}{4}$	"	2	3 $\frac{1}{2}$
127.		Niels Nielsen, jun.	2 a 23 f	4	"	1	1	"	"	"	2	6	1 $\frac{1}{4}$	"	7	"
128.		Murer A. Nielsens	2 c f	1	7	1	1	"	"	"	1	2	1 $\frac{1}{4}$	"	2	1
129.		Anders Jensen,	3 a 2 b 23 c	6	"	1	2 $\frac{1}{2}$	"	"	"	4	5	"	1	"	"
130.		Hans Hansen . .	4 a 23 d	3	7	2	1	"	"	"	3	"	2	"	"	"
131.		Højstolen	4 b	2	3	3	2 $\frac{1}{4}$	"	"	"	1	7	2	"	"	"
132.		Niels Nielsen, sen., Fæster . .	5 23 e	6	2	3	1 $\frac{1}{2}$	"	"	"	4	4	"	1	"	"
133.		Jens Larsen . . .	6 1 8 b 23 b	6	4	2	1	"	"	"	5	"	"	1	"	"
134.		Peder Nielsens Enke	7 23 g	7	1	3	2 $\frac{1}{4}$	"	"	"	5	"	"	1	"	"
135.		Peder Jensen . .	8 a b 23 h	6	4	2	1	"	"	"	4	2	1	"	7	3 $\frac{1}{2}$
136.		Hans Hansens Enke	8 e	"	1	"	2 $\frac{1}{4}$	"	"	"	"	"	3	"	"	1 $\frac{1}{2}$
137.		Niels Hansen, Fæster	9 2 d	"	3	"	1 $\frac{3}{4}$	"	"	"	1	3	1 $\frac{1}{2}$	"	"	2 $\frac{1}{2}$
138.		u. Niels Hansen	10 a 2 e 3 b	"	3	1	2 $\frac{1}{4}$	"	"	"	2	1 $\frac{1}{2}$	2	"	"	2 $\frac{1}{2}$
139.		u. Hans Hansen	10 b	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
140.		Niels Sørensen	11 3 c	"	2	3	2	"	"	"	2	1 $\frac{1}{2}$	2	"	"	2 $\frac{1}{2}$
141.		Jens Olsen, Fæster	12 3 d	"	2	1	1 $\frac{1}{2}$	"	"	"	1	3	1 $\frac{1}{2}$	"	"	2 $\frac{1}{2}$
142.		Ejler Kristensen, do.	13 3 e	"	2	3	1 $\frac{1}{4}$	"	"	"	2	1 $\frac{1}{2}$	2	"	"	2 $\frac{1}{2}$
143.		Krist. P. Niel- sen do.	14 3 f	"	2	2	2 $\frac{1}{4}$	"	"	"	2	1 $\frac{1}{2}$	2	"	"	2 $\frac{1}{2}$
144.		Peder Pedersen.	15 3 g	"	2	3	1 $\frac{1}{2}$	"	"	"	2	1 $\frac{1}{2}$	2	"	"	2 $\frac{1}{2}$
145.	Hans Kristiansen	16 3 h	"	3	2	"	"	"	"	2	3	2	"	"	2 $\frac{1}{2}$	
146.	Peder Jensen, Fæster	17 3 c	"	3	"	1	"	"	"	2	3	2 $\frac{1}{4}$	"	"	2 $\frac{1}{2}$	
147.	Niels Andersens Enke, do.	18 a 3 k	"	2	2	1 $\frac{1}{4}$	"	"	"	1	3	1 $\frac{1}{2}$	"	"	2 $\frac{1}{2}$	
148.	Peder Madsen . .	19	"	1	"	2 $\frac{1}{4}$	"	"	"	1	"	"	"	"	"	
149.	Peder Nielsen . .	20	"	"	3	2	"	"	"	1	"	"	"	"	"	
150.	Masmus Nielsen, Fæster	21	"	"	3	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	
151.	Hans Kristensen	22	"	"	1	2	"	"	"	"	1	"	"	"	"	

Ejde-Nr.	Ejeren.	Beboernes Navne. Arbejdsfæster, naar ei andet er anført	Matt.-Nr.	Gartform.				Korntienden.							
				Ebr.	Ebr.	Ebr.	Alf.	Aug.		Byg.		Savre.			
								Ebr.	Ebr.	Ebr.	Ebr.	Ebr.	Ebr.		
152.	Høvedgaard.	Olperup. De Elias Stobbe, Kæster	1 14 c	5	.	.	.	.	.	2	5	.	.	.	.
153.		Dans Pedersen	2 14 d	4	1	1	2	.	.	2	5	.	.	.	.
154.		And. Jensen	3 b 14 b	1	.	2	.	.	.	.	4	1	.	.	.
155.		Niels Hansen	4 14 a	4	3	1	.	.	.	3	3	1/2	.	.	.
156.		Dans Hansen, Selvejer	5	4	6	2	.	.	.	3	3	1/2	.	.	.
157.		And. Pedersen	6 14 e	3	7	3	2	.	.	2	5	.	.	.	.
158.		gl. Niels Nielsen	7	.	1	3	1	.	.	.	1	.	.	.	.
159.		Jens Nielsen	8	.	1	1	.	.	.	.	3	1/2	.	.	.
160.		Niels Pedersen	9 4 c	.	1	3	1	.	.	.	1	.	.	.	.
161.		Niels Nielsen	10 11	.	2	2	.	.	.	.	1	2	.	.	.
162.		Kristian Nielsen	12	.	1	2	1	.	.	.	3	1/2	.	.	.
163.		Jens Jensen	13	.	1	2	2	.	.	.	.	.	.	.	.
164.		Døller Stobbes Enke		1	4	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.
165.		Dølleffovs Høvedgaard	4 A 3 a	5 3	5 7	3 1	1 1	.	.	.	3 1	1 1	.	.	.
166.		Baroniet Gaunns.	Ejoltte. Peder Nielsen, Kæster	1 a	7	1	1	.	.	.	6	3	.	.	.
167.	Lars Olsen		2 a 13 a	8	5	1	2	.	.	6	7	2	1/2	.	
168.	Niels Larsen		3 a	7	.	1	.	.	.	6	1	1	.	.	
169.	Lars Rasmussen		3 b 14 a	.	2	1	1	.	.	.	2	3	3/4	.	
170.	Jens Olsen		4	6	7	.	.	.	.	6	3	.	.	.	
171.	Dans Jensen		5 a	6	1	2	.	.	.	4	3	3	.	.	
172.	Hans Nielsen		5 b	.	6	1	.	.	.	.	4	2	.	.	
173.	De Pedersen		6	6	7	1	2	.	.	5	1	.	.	.	
174.	Niels Nielsen, Jft.		7 a 26 a	6	4	.	.	.	.	4	7	.	.	.	
175.	Smied Jens Nielsen		7 b 21 c 24	.	2	3	.	.	.	.	2	3	1/2	.	
176.	Hans Nielsen		8 a 26 b	6	1	2	.	.	.	4	2	2	.	.	
177.	Ejoltte & Kølsløb, Kommunen		9 14 b	.	4	2	.	.	.	.	3	2	.	.	
178.	Lars Nielsen, Jft.		10	.	6	2	.	.	.	.	4	3	1/2	.	
179.	Jens Pedersen		11 a	.	3	2	.	.	.	.	2	3	1/2	.	
180.	Niels Hansen		11 b	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
181.	Rasm Hansens Enke	11 c	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.		
182.	Kjister Jens Larsen	11 d	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.		
183.	Dans Tørgensen	12	.	7	1	1	.	.	.	6	3	3/4	.		
184.	Kristen Hansen	13 2 b	1	.	3	.	.	.	1	2	1/2	.	.		
185.	Niels Larsen	15	.	6	3	.	.	.	.	5	2	.	.		

Betales af Ejeren af Prebeshøje (Se. Nr. 202).

Ligget ligger paa Østberup Grund.

XVIII

Løbe-Nr.	Ejeren	Beboernes Navne. Arve-tæster, naar ej andet er anført.	Matt.-Nr.	Gartform.			Korntienden.								
				Tbr.	Spr.	Kdt.	Aag.		Byg.		Savre.				
							Tbr.	Kdt.	Tbr.	Kdt.	Tbr.	Kdt.			
186.	Bøstefov Søbeegaard.	Kristoffer Jørgensen, Sparehofsmøhus Fæst. 16	16	1	1	2				1	2 $\frac{1}{2}$				
187.		And. Kristensen 17 18			3	2					1				
188.		Lars Gotfredsen 19 27a			5	2					2				
189.		Jørgen Hansen 20 27b c			7	1					7	2			
190.		Hans Olsen . . . 21 a				1									
191.		Peder Nadsen . . 21 b				2									
192.		Jakob Pederfen . 22			1	3	2				6				
193.		NieHansensEnke 23 27 d			2	1	2				1	3			
194.		Rasmus Jensen 25				1									
195.		Gaunng. Stolte Stov 1 29 a				4									
196.	Stovfogden. . . . 29b 1c				3	1				1	1 $\frac{1}{2}$				
197.	Bredeshave Afsøegaard.	Lorpenholt. Hans Sørensen, Fæster 3			2	3	1 $\frac{3}{4}$					1			
198.		Ped. Jensen, do 4			2	3	1					1			
199.		Jens Olsen . . . 5			7	2				1	2				
200.	Bredeshave Afsøegaard.	Bredeshave og Strandhuse. Jørg Andersen, Lejer 10 11			3	1	2			1	5				
201.		Peder Jensen, Fæster 12			1	2				5					
202.		ProprietærMünster til Bredeshave 2 a b 2 a b) 1 a b c d) 19			6	2			16						
		Samme Stov- 2 a b) 4			5	2				4					
		Stov (halveret) 7) 2 a b) 4			1	1									
203.		Jens Jakobsens Enke, Fæster . . . 8				3			1						
204.		„ Øyngehuset . . . 9				2	1								
205.		Niels Hansen, Lejer . . . . . 2 c d			4	2	3			1					
206.	Peder Andersen, Lejer . . . . . 2 e			1	1	1				4					
207.	Rasmus Andersen, Lejer . . . . . 2 f i			1	2	3				4					
208.	Smed Jørgensen, Fæster . . . . 2 g h				1										

umb Nr. 202. itemf. 164-65 A. f. alle Tiend. slobbet. Bredesh. Eier. Tiendefri.

Løbe-Nr.	Eieren	Beboernes Navne Kæster, naar ej andet er anført.	Matr.-Nr.	Hørtkorn.			Korn't enden.									
				Ldr.	Sjpr.	Kdt.	Rug.		Byg		Havre.					
							Ldr.	Kdt.	Ldr.	Kdt.	Ldr.	Kdt.				
209.	Bredeshave Halsgaard	Rasm. Rasmus-	13	•	•	1 2 ³ ₄	•	•	•	•	•	•	•	} alle 3 Ender.		
210.		Jens Enke, Arvef.		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•		•	
		Jens Kristoffer-		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•		•	•
		Jens, do.		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•		•	•
		Hans Griffen, do.	14	•	•	1 1 ² ₃	•	•	•	•	•	•	•	•		
		Anton Hansens		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•		
		Enke. do.		•	•	1 3 ⁴ ₅	•	•	•	•	•	•	•	•		
211.	Hovegaard. Engelholm	Smidstrup.														
		Hans Jensen . .	1a 17a	5	3	1 3 ⁴ ₅	•	5 2	2	5 1 ² ₃	•	•	5 2			
212.		And. Larsens														
		Enke	2 a	7	•	3 2 ¹ ₂	•	7 3 ³ ₄	4	1 1 ² ₃	•	•	7 3 ³ ₄			
213.		Smidstrup Skole	2 b	•	•	1 1 ¹ ₂	•	•	•	•	•	•	•	•		
214.		Jens P. Jensens	3 17 c	7	4	•	•	1	•	3 7	•	•	1	•		
215.		Lars Jensens	16 a	6	6	3 1 ¹ ₂	•	1	•	3 7	•	•	1	•		
		Enke	4 17 c													
216.		Niels Jensens	5 17 d	6	•	2	•	5 3	2	7 2	•	•	5 3			
217.		Lars Olfens Enke	6 a	7	1	2 2 ¹ ₂	•	7	3	7 1	•	•	7	•		
			17 b													
218.		Peder Pedersen,														
		Arvefæster . . .	7a 8 c	1	2	1 1 ¹ ₂	•	•	•	1	2 1 ² ₂	•	•	•		
219.		Peter Gotfred-														
		sen, do.	8b 6b	1	2	1	•	1	•	7 1 ¹ ₂	•	•	1	•		
220.		Godsforø. Niel-														
		sen, do.	6 c	•	•	1	•	•	•	•	•	•	•	•		
221.		Povl Larsens														
		Enke, Lejer . .	7 b	•	•	3 2 ¹ ₂	•	•	•	•	2	•	•	•		
222.		Gotfred Hansen	8 a	•	•	1 2 2 ² ₂	•	•	•	1 2 1 ² ₂	•	•	•	•		
223.		Jens Larsen . .	9 15	•	•	1 2 1 ¹ ₂	•	•	•	1 2	•	•	•	•		
224.		Lars Pedersen . .	10, 1 ¹ ₂	•	•	2 3 2 ¹ ₂	•	•	•	2 3	•	•	•	•		
		af 18														
225.	Jens Nielsen . .	11, 1 ¹ ₂	•	•	1 3 2 3 ³ ₄	•	•	•	1 3 1 ² ₂	•	•	•	•			
		af 18														
226.	Peder Andersens	12, 1 ¹ ₂	•	•	1 3 1 3 ³ ₄	•	•	•	1 3 1 ² ₂	•	•	•	•			
	Enke	af 18														
227.	Peder Nielsens	13, 1 ¹ ₂	•	•	1 3 1	•	•	•	1 3 1 ² ₂	•	•	•	•			
	Enke	af 18														
228.	Smed Torkel	14, 1 ¹ ₂	•	•	2	•	•	•	1 3 1 ² ₂	•	•	•	•			
	Olsen	af 18														
229.	„Østermarken“	16 b	2	3	1	•	2 1	1	1 3	•	•	2 1				
	(under Bredesh)															

Løbe-Nr.	Ejeren.	Beboernes Navne. Hæfter, naar ej andet er anført	Matri-Nr.	Hørtform.						Korntienden.							
				Ibr.		Født.		Alf.		Kug.		Dyg.		Sovre.			
				Dr.	Skpr.	Dr.	Skpr.	Dr.	Skpr.	Dr.	Skpr.	Dr.	Skpr.	Dr.	Skpr.		
230.	Gaunings	St. Høddinge- Niels Larsen,	1 a	6	"	1	1 1/2	"	"	7	1	2	4	1 1/2	1	2	3 1/2
231.		Smed N. Larsen,	1 b	"	5	"	"	"	"	"	2	1/2	"	1	1/2	"	"
232.		Peder Pedersen,	2	6	7	3	2	"	"	"	5	5	"	"	"	"	"
233.		Zens Hansen, do.	3 a	3	1	2	2	"	"	"	2	2	1/2	"	"	"	"
234.		Hendrik Nielsen.	4 a	5	1	3	1	"	"	"	4	4	1/2	"	"	"	"
235.	Hans Pedersen,	3 c 4 b	3	2	1	3	"	"	"	"	2	3	1/2	"	"	"	
	Vejer		4 c	"	2	2	1	1	"	"	2	1	1/2	"	"	"	
236.	Hovegaard.	Lars Jensen, do	15	17	"	2	2	1	1	"	"	2	1	1/2	"	"	
237.		L. Jørgensen ..	5	6	4	2	1	1	"	"	5	2	"	"	"	"	
238.		Jakob Madsen	6	6	4	2	"	"	"	"	5	1	"	"	"	"	
239.		Magnus Stobbe	7	6	1	3	2	"	"	"	5	"	"	"	"	"	
240.		Lars Kristensen.	8	9	"	1	2	"	"	"	2	"	"	"	"	"	
241.		Lars Nielsen ...	10	17	2	2	1	1	"	"	1	2	"	"	"	"	
242.		Ole Nielsen ...	11	17	"	2	"	1	"	"	"	1	2	"	"	"	
243.		Ole Hansen, Vejer	12	17	"	3	3	2	"	"	"	1	2	"	"	"	
244.		Lars Sørensen .	13	17	"	2	1	"	"	"	"	1	2	"	"	"	
245.		Jakob Hansen.	14	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
246.	Vejer	"		"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"		
247.	Engelholm	Frederik Peder- sen, do	"	16	"	1	2	"	"	"	"	"	"	"	"		
248.		Hans Pedersen.	"	16	"	1	2	"	"	"	"	"	"	"	"		
249.		Zens Pedersen,	18 a	2	2	"	"	"	"	1	3	1 1/2	"	"	"		
249.		Arvefæster ...	18 a	2	2	"	"	"	"	1	3	1 1/2	"	"	"		
249.		Zens Larsen,	18 b	1	4	"	1	3	"	"	1	1 1/2	"	"	"		
250.		Forpagter ...	18 b	1	4	"	1	3	"	"	1	1 1/2	"	"	"		
251.		Zens Hansen	18 c	"	"	1	1	3	"	"	"	"	"	"	"		
251.	Niels Larsen	"		"	"	1	1	3	"	"	"	"	"	"			
252.	Rmjfr. Wolff- Eneborff til Engelholm ...	1 A	49	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"		
		1 B	"	3	2	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"		
		1 C	"	2	3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"		

Refusion for den indtagne
Bondejord fastsat 2/5 1777 be-
stales til Mikkelsbølg aarlig med
58 Rr. 94 D.

Løbe-Nr.	Ejeren.	Beboernes Navne. Hæfter, naar ej andet er anført.	Matr.-Nr.	Hartform.				Korntiende							
				Ldr.	Sfr.	Fdt.	Alb.	Aag.		Byg.		Havre.			
								Ldr.	Fdt.	Ldr.	Fdt.	Ldr.	Fdt.		
253.	Bredeshave Aufsgaard	L. Røddinge- Kristen Hansen, Arvefæster. . .	1 a 6	3	2	21	"	"	"	4	7 $\frac{3}{4}$	"	"	"	"
254.		Smed Kr. Ras- mussen, do. . . .	1 c	"	4	"	"	"	"	"	5 $\frac{3}{4}$	"	"	"	"
255.		Lars Hansen . . .	2 a 6	3	3	31	"	"	"	5	2 $\frac{3}{4}$	"	"	"	"
256.		Lars Jensen . . .	3 6	4	6	" $\frac{1}{2}$	"	"	"	8	4	"	"	"	"
257.		Søren Olsen . .	4	"	3	" $\frac{1}{2}$	"	"	"	"	"	"	"	5	"
258.		Anders Hansen.	6 a	"	4	21 $\frac{1}{2}$	"	"	"	"	5	"	"	"	"
259.		Lappensje Møllejer N. F. Olsen, Arve- fæster, med Und- tagelse af 2b. af L. Røddinge.	1 b 6 af Lille Rødd. 2 b af do. i 5afdo 1 b c af Smid- strup. 3 b d af St. Rødd. 3 alt	1 1 1 5 2 2 2 2 3 1	1 1 1 5 2 2 2 2 1 1	1 $\frac{1}{2}$ 1 1 1 1 1 1 1	" " " " "	" " " " "	" " " 2 2 2 2	1 3 3 1 1 2 2	3 2 " " 3 $\frac{1}{4}$	" " " " 2 2	" " " " 2 2	" " " " "	" " " " "

} alle 3 Tiender.

(Alle 3 Tiender af Bredeshaves underliggende Gods Nr. 197—210 og 253—59 samt 162 og 165 A. under Bøttestov betales samlede til Bredeshaves Godskontor, der igjen betaler den paa nævnte Gods hvilende Konge- og Præstetiende. Tienderne ere ikke adskilte, men ere dog sikkert delte i 3 lige Dele.)

Rettelser og Tillæg.

- Side 9, L. 21—22 f. o : Baarse Rafke, læs: Birkemose og Baarse Rafke.
- 24, L. 11 f o : 60,000 Rdlr., læs: i alt 60,000 Rdlr.
- 27, L. 4 f. n. tilføjes: Gieselsfeld Kloster gav 4 Gaarde i Lestrup By, Kongsted Sogn, med 22 Tdr. 3 Eptr. 1 Fdtr. 1 Alb. samt Lestrup Stov, tilhørende Gieselsfeld, med 4 Tdr. 3 Fdtr. 2 Alb., og sit af Gaunø Overeven By i Snejere Sogn og 1 Gaard i Laagefob, Evedrup Sogn, tilhørende Snejere Kirke, med i alt 24 Tdr. 5 Eptr. 1 Alb. Ager og Engs Hartkorn samt 3 Eptr. og 2 Alb. Stov; for de overskydende 1 Td. 4 Eptr. Hartkorn sit Gieselsfeld endvidere 80 Rdlr.
- 34, angaaende Rudolf v. Schinkel tilføjes: Schinkel nævnes i Baarfe-Hammer Herreders Ringsprotokol 1724 som Løjtnant. Efter samme Rilde var han gift med sin Kusine (Morbrodersdatter) Sofie Offenbergs, død 1729, efter som der var Skifte efter hende ved Baarfe Herredstrøg den $\frac{9}{17}$ d. A. Ved Skjøde af $\frac{11}{12}$ f. A. fulgte han Bølleffov til Landesdommer R. A. Beder (ikke Bæder, hvad overalt bedes rettet); men ved Salget manglede Hjemmelsdokumenter til en i Fordebogsfortegnelsen anført Kirkejord paa Engelstrup Mark med Hartkorn 2 Tdr 3 Eptr. 3 Fdtr. samt til en Jord i Brøderup af Hartkorn 3 Tdr. 2 Fdtr., eller i alt 5 Tdr. 4 Eptr. 1 Fdtr, hvorfor Beder søgte Schinkel ved oven nævnte Herredstrøg til Erstatning af 435 Rdlr. „som nævnte Hartkorn udgjør efter den Pris, Schinkel har solgt Bølleffov for“. Imidlertid er Jorden i Brøderup senere tilkommen eller rettere — vel aldrig frakommen, da Gaardene i Brøderup ved Salget af Justitsraad Folsch til Bredo v. Munthe-Morgenshjerne 1741 saar anfat for det samme Hartkorn som de solgtes for til Beder (16 Tdr. 2 Eptr., Side 44), hvorledes det gif med Jorden i Engelstrup, vides ikke, — men det synes ikke heller, at denne Sag taler til Bæders Gunst.
- 37. Noten: Efter den almindelige Tradition var Hovedmændene i Bæders Mord fra Staunstrup, og dette er Skild i, at jeg har antaget den oftere nævnte „Ulfrick Hermandsøn, Stafustrup“ som en af B.'s Mordere: dette er dog urigtigt; thi efter Lærer Kjer i Kongsted, der har haft Afterne om denne Sag til Gjennefsyn, var Ulfrick Hermandsøn Ungkarl og

- Søn af Gaardmand Herman Ulbricksen i Lille Tvede, Næstels Sogn, „der var sat udi Taarnet i Wordingborg indtil Sønnen kunde findes“. Hans Moder hed Dorothea Andersdatter og hendes Søster Karen var gift med Jens eller Jep Rasmussen, Tøksværd, hvorfor Ulbrid flygte til dem, „der i Vældom husede og hælede de fredløse, saft Landsdommer Beders Mordere“. Dog var den anden af Hovedmændene fra Stavnstrup, nemlig Oluf Christophersen, som var Tjenestekarl dertil.
- Side 57, L. 12 f. o.: stor Interesse, læs: dog stor Interesse
 — 58, (Noten) L. 4 f. n.: Dr. theol, læs: Dr. phil.
 — 59, L. 4 f. o.: Skotter, læs: Skotte
 — 62, Noten: Stensby Mølle, læs: Nygaard's Mølle.
 — 71, L. 13 f. o.: opløst, læs: afløst.
 — 81, L. 8. Peder Jensen nævnes endnu 1688 som Kjøb- og Handelsmand i Kjøge og har vistnok først 1690 kjøbt Stranbegaard. Han og Hustru, Kirsten Ellen Andersdatter, ligge begge begravede i Kjøge Kirke. I Kirkebogen dertil er anført: „¹⁶/₁₂ 1699 blev salig Peder Jensens Lig paa Stranbegaard indfat her i Kirken udi Begravelsen“. „³¹/₁ 1707 blev Kirsten Ellen (Andersdatter), salig Peder Jensens paa Stranbegaard, indfat udi hendes Begravelse“. Arvingerne folgte Gaarden. (Lærer Peterfen, Wallø.)
- 83, L. 14 f. o.: som nu lagdes, læs: og nu lagdes.
 — 84, L. 12 f. o.: „Fru Martha“, læs: „Fru Merthe“.
 — 85, L. 5 f. o.: 24 Tdr., læs: 24de Fæbr.
 — 97. Kommerceraad Joh N. Boigt var en meget egenhærlig Mand, der tilfrem sig flere Fordele fra Præsts Borgere, saaledes tog han Stadspenge ved Markeder i Præstø, hvilken Indtægt før var tilfalden Byen; han laa stædig i Proces med Borgerne dertil, saa om Retten til nogle Holme i Præstø Fjord, saa om Grænserne for Præstø Byes Overdrev (Præstø Bythingsprotokol). Tilgældes førte han ogsaa Proces angaaende Sparehølmens Overtagelse af Svogeren til dennes Ridefoged And. Chr. Lauritzen. (Se Noten 99.)
- 101, L. 13 f. o.: saavidt det, læs: saavidt de
 — 102, L. 7 f. o.: 1675, læs: 1575.
 — 102, L. 18 f. o.: 1714, læs: 1710. Samme Rettefæ Side 106 og 7.
 — 104, L. 2 f. o.: Skimminge i Fyen, læs: Skimminge i Skaane.
 — 112 i den der værende Table rettes 41, 41, 61 og 41 til: 4 β. 4 β, 6 β og 4 β.
 — 114, L. 3 f. o.: omkring Kjøbstæderne, læs: omkring i osv.
 — 114, Note 2: efternævnte Gaardmænd i, læs: efter nævnte Gaardmands.
 — 144, L. 6 f. o.: 1680, læs 1780.
 — 167, L. 3 f. n. deles efter Korsholb, læs: deles efter samme Forsholb.
 — 175, L. 4 - 5 f. o.: ³/₇ 1786, læs: ³/₆ 1786.
 — 178, L. 9 f. n., læs: gift ¹/₂ 1840 med Carl David Fog, død som Sognepræst for Lillehedinge-Havnlev ¹⁶/₁₁ 1878.
 — 180, L. 2 f. n.: ca 1200 Rdlr., læs: 1500 Rdlr.
 — 193, L. 11 f. o.: Fiihn, læs: Fiihn.
 — 198, L. 9 f. n.: da denne, læs: da Tilstanden.
 — 215, L. 4 f. n.: foruden, læs: samt.
 — 231, L. 3 f. o.: et Hus, læs: 3 Huse.
 — 231, Noten: Amtsforvalter Andreas Theilmann nævnes i Baarfe-Hammer Herredets Ringsprotokol 1730 som en Svigerføn af Joh. Thomfen Nærgaard paa Ørensøvænge, hvor han boede hos sin Svigerfæder. Mærede 1720 var Ulfow Mølle Selvejendom, der ved Niels Sebastians Død folgtes til

Zens Madsen Svind, som $\frac{20}{100}$ 1722 folgte den til Sivert Thomsen eller Thomsen, distrikt en Broder til Johan Thomsen Mergaard paa Ørensboengænge, der 1724 solgte Afton Mølle til

Rijstjen Berthelsen Sigersted (Side 241) for 800 Rdlr. samt Løvsøre for 516 Rdlr. 2 f. Sivert Thomsen døde i Afton Mølle 1725 (Baarse-Hammer Herreders Lingsprotokol).

Side 241, ovenstaaende 2 Møllere angøres mellem Nr. 2 og 3.

- 243, §. 16 „Uglebie Arrest“ eller Tinghus er opført i Sommeren 1725 og efter afholdt Syn $\frac{10}{11}$ 1726 taget i Brug, forhen var der Tinghus for Baarse-Hammer Herreder i Ring, Hammer Sogn, hvor dog Gaans, Rønneboesholm og Ørensboengænges Gods Besoere „fik aparte Ting indtil videre“. (Baarse-Hammer Herreders Lingsprotokol.)
- 265. Navnet Søpærup stammer utvivlsomt fra det latinste sylvæ (en Skov) og det almindelige Lorp og skulde vel egentlig skrives Skylopærup eller Skylopærup (Læ. e Ingerslev, Præstø)
- 268, §. 2 f. o mangler: 3 Ldr. 7 Str. 1 Alb. Hartkorn.
- 269, §. 5 f. o.: 3, 4, 5 i Sjolte, læs: 8, 3 4 og 5 i Sjolte.
- 270. Michel Pejtersen, Møller i Hellebøes Mølle, var en velhavende Mand i sin Tid, da han oftere laante Penge ud til Bønder i Naboegne og til Borgere i Præstø, saaledes laante han ved Obligation udfæstet $\frac{30}{1}$ 1719 100 Sldr. og ved do af $\frac{20}{3}$ 1720 50 Sldr. til Oluf Pedersen, Smed i Sjolte, senere i Præstø. Ved Obligation af $\frac{11}{16}$ 1722 laante han 80 Sldr. og ved do af $\frac{7}{10}$ 1724 laante han 250 Sldr. til Mogens Lauritsen, Møller i Præstø. Ligeledes var der stor Søgning til Møllen i hans Tid, saa at endog Præstø Borgere søgte der til for at faa malet Korn. (Præstø Byttingsprotokol.)
- 277, §. 9 f. o.: Zens Hestegilde eller Hestefæstet boede forhen i Tjørnehoved, død i Sjolte 1728, og havde Amtmand Bierreggs og Geheimeraad Bleskens Bestalling af $\frac{4}{11}$ 1699 til at være Heste i Vordingborg og Tryggevelede Amter, og ingen anden maatte befatte sig dermed Hans Eftermand var Christen Larsen i Kongsted. (Baarse-Hammer Herreders Lingsprotokol)
- 281, §. 6 f. o.: drives, læs: dreves.
- 289, Noten: Mølleaen, læs: Møllejoen.
- 291. Elias Christoffer Jensen Zeier eller Seier var allerede 1693 Handelsmand i Præstø. Han kaldes samme Aar, da hans Hustru, Margrethe, var et Barn til Daaben, „Løder“. Han blev begravet den $\frac{9}{12}$ 1704. (Præstø Kirkebog ved Læge Ingerslev, Præstø.)
- 291. Frederik Ejlersen, Broder til Hans Ejlersen, Bysfoged i Præstø, senere Herredsfoged i Baarse; deres Efternavn var Schjølten, som ses af nogle Dokumenter i Præstø Præstearkv. (Ingerslev.)
- 292. Christoffer Eliassen Sejer eller Zeier, Søn af Elias Christoffer Jensen Zeier, (i Snejere Kirkebog) blev $\frac{26}{11}$ 1709 gift med Aase Vendtsdatter Haard, Søster til Augustinus Haard, Præst i Præstø. Han var Kjøb- og Høndelsmand i Præstø, indtil hans Gaard dertil ved en Byen overgaaende Ildbrand afbrændte $\frac{7}{10}$ 1711, hvorefter han flyttede til Lappengæ, hvor han var Kromand til ind i April 1714, da han sluttede Kjøb med sin Moder om hendes iboende Gaard i Præstø, „som han straks indflyttede ubi og senere har beboet“. (Tingsvidne i Præstø Byttingsprotokol 1721.) Zeiers Søster Margrethe blev 1719 gift med Kjøb- og Handelsmand Nathanael Bentzen i Præstø, Bysfoged dertil fra 1728 - 42. Ved Forliset af sin Jagt St. Johannes ud for Skieppelundshuset i Stevns den $\frac{15}{4}$ 1722 ladet med 200 Ldr. Rug, kom han i stor Gjæld og laante ved Bevis af $\frac{13}{12}$ 1722 af Kantsforvalter over Vordingborg Amt og Løder i Præstø,

Joh. Christopher Jensen 200 Rdlr; ved Bevis af $1\frac{1}{2}$ f. A. af Joh. Arendsen Dam, Stipper i Korsør, modtog han Varer for 400 Rdlr. mod 2den Prioritet i hans Ejendomsgaard og Gods af alle Slags næst efter Mag. Svar Dam i Ldbj, en rig Præst, som havde Penge til gode hos mange af Præsts Borgere. $\frac{6}{10}$ 1722 stævnedes han af Brødrene Eichhoff i Lybæk for 1554 Mk. 2 f. Lybft for modtagne Varer, og $\frac{1}{10}$ f. A. af Antoni Bachusen Anthonisen i Lybæk for 269 Mk Lybft for modtagne Varer — den $\frac{5}{10}$ 1722 erhvervede Zeier sig „kongelige Mahts. aller-naadigst tilladelse til i 3 Aar ikke at maatte kræves af sine Kreditorer, paa det hand imidlertid, disse bedre kan søge dennem efterhaanden at forsøge og tilfredsstille.“ Senere omtales han stadig i Pengesforlegenhed; de hyppige Processer, hvori han indvirkede sig og et begaaet Lyveri i hans Bod 1724 forbedrede ikke hans økonomiske Forhold, saa han omfæder 1733 fraflyttede Præsts efter at have solgt sin Kjøbmandsgaard og tog til Tappensjø. Han nævnes ikke bød hverken i Præsts eller Snesers Kirkebøger.

Side 313, L. 16 f. o.: Sidesladerne, læs: Sidesladerne af Taget.

— 325, L. 7 f. n.: 24 Edr. Byg, læs: 24 Edr. Byg og 1000 Kr. osv.

— 328, L. 2 f. n.: 1881, læs: 1877.

— 337, L. 2 f. n. Krucifixet hang tidligere i Korbdøren, hvorfra det skal være flyttet af Pastor Warthoe til dets nuværende Plads, og det fortælles almindelig tidligere, at han derfor ikke kunde finde No i Graven, men hver Nat maatte ind i Kirken for at flytte Korset tilbage til sin oprindelige Plads, uden at det nogenstunde kunde lykkes ham. (Læge Ingerslev, Præst.)

— 338. Klokke-Indskriften paa den store Klokke af 1558 lyder i Oversættelse saaledes: „Er Gud for os, hvo kan da være imod os. — Herrens Ord forbliver til evig Tid. — Herrens Frygt er Visdoms Begyndelse.“ (Ingerslev)

— 350. L. 4 f. o.: men god, læs: og god.

— 354, L. 5 f. n.: Bohmand, læs: Behmann.

— 364, L. 12 f. o.: for Pastor osv., læs: hos Pastor.

— 365, L. 2 f. n.: S. B. M. F. Strup var ikke Løjtnants-Aspirant ved Husarerne, men ved Artilleriet, hvor han i Ny Artillerifabrikens Rideshus faldt af Hesten, derved at hans Hest fik af Pisten, brækkede en Arm og blev kaseret. (Petersen, Ballg.)

— 382, Noten 1: i Baarie, læs: i Byerne.

— 385, L. 4 f. n. Læs: Beboelsen paa Degnelodden er opført af Tugvare Nielsen, Baarie.

— 387, L. 1 f. o.: 1704, læs: 1701.

— 392. Studiosus Johannes Dunn blev $1\frac{1}{2}$ 1802 ansat som Kordegn og Skolelærer i Præsts, hvor han døde 1806 (begravet $2\frac{1}{2}$), 57 Aar gammel. (Præst Kirkebog ved Læge Ingerslev.) Herved bliver Eftermandens Embedstid noget længere end ansat.

— 394, L. 16 f. o.: $2\frac{1}{2}$ 1879, læs: $1\frac{6}{11}$ 1877.

— 395, L. 10 f. o.: $\frac{1}{5}$ 1842, læs: $2\frac{1}{5}$ 1842.

— 396. Theodor Fich er gift med Theodora Engell, Datter af Lærer Engell i Enderlev. Derimod er Broderen, Valdemar F. i Sjællstør, gift med en Datter af Lærer Holch i Lunderslev, Christiane Emilie Holch. (Petersen, Ballg.)

— 403. Lærer Eskildsens Enke Anne Marie Elisabeth blev 1834 gift med Møller Kragh i Rettestrup Mølle, men døde allerede den $\frac{1}{10}$ 1835. Sønnen Anton døde hos Skovrider Breym i Jars Skov, Vester Egesborg Sogn, den $1\frac{1}{10}$ 1834, 10 Aar gl. (Wejs og Vester Egesborg Kirkebøger.)

- Side 415. H. Lærer ved Frederik den Syvendes Minde Hendrik Petersen er nu Kontorist ved Amtstuen i Maribo.
- 419, L. 4 f. n: ikke at mæle osv., læs: at mæle osv
  - 424, L. 18 f. o.: det, læs: idet.
  - 434, L. 11 f. n: disse, læs: i disse.
  - 459, L. 1 f. o.: 1836, læs: 1833.
  - 469. Hømpeseler forfærdigebedes o.,saa senere af Gjord i Righed med Dæffengjorde.
  - 472. En sjæregen Haarpynt var den saakaldte „Fletning“, den var udstafferet med Perler, Baand og alle Slags Klitter. Den brugtes meget her paa Egnen, navnlig af Pigerne ved Bryllupper. Bruden var altid flettet, naar hun var Pige. Denne Fletning afslagdes af Bruden ved Midnat den første Bryllupsdag, hvorpaa de Piger, som havde samme tunge og ved Haarets Opsætning meget generende Frisur, gjorde det samme (Læge Ingersted, Præstø)
  - 473, L. 12 f. n: Mændenes og, læs: Mændenes som.
  - 479, Noten: 1 Mt., læs: 8 f
  - 493, L. 3 f. o: Posthusleddet, læs: Posthusleddet.
- Enkelte forekommende ubetydelige Trykfejl, der ikke have forstyrrende Indflydelse paa Læsningen, bedes undskyldte.

Indholdsfortegnelse.

Indledning	5.
I. Godshistoriske Efterretninger (Side 10—210).	
Gisselfeld	15.
Bækketov	30.
Grevensvænge	73.
Rosendal (fh. Totterupholm)	76.
Strandegaard	80.
Lindersvold	83.
Nysø eller Stampenborg	96.
Sparresholm	98.
Kronens Gods	101.
Baroniet Gaunø (Lindersvold)	127.
Engelholm	170.
Vredeshave	188.
Landsboforholdene før og nu	197.
<hr/>	
II. Topografien etc. (Side 210—328).	
Snefjere By	213.
Nafide By og Afskov Mølle	231.
Dereven By	247.
Snefjere Torp By	252.
Brøderup By	257.
Sølperup By og Hellebes Mølle	265.
Sjolie By, Kongens Møller etc.	273.
Eben By	287.
Lappensjø Kro (gl.)	291.
Smidstrup By	299.
St. Røddinge By	307.
Stovbygaarde (Engelholm)	318.
R. Røddinge By og Ny Lappensjø	322.

	Side.
III. Sognets indre Forhold (Side 328—513).	
A. Kirke- og Skolevæsen (Side 330—429, :	
Kirken.....	331.
Series Pastorum (Præstehistorien).....	345.
St Veders Kapel m m.....	370.
Sognebegue og Substituter.....	379.
Skolelærere ved Snejers Skoler.....	388.
do. ved Sjolte Skoler.....	401.
do. ved Smidstrup og Snejers Torps Skoler.....	406.
Skolebiflitterne og Skoleplanen.....	408.
Folkehøjskolen Frederik den Syendes Minde.....	412.
Oplysningen og Overtroen.....	417.
B. Levevis (Side 430—474).	
Sæder.....	431.
Stikke.....	443.
Volliger og Klædebragt.....	463.
C. Kommunal- og Fattigvæsen.....	475.
D. Foreninger til fælles Fremhjælp (Side 494—513).	
Sygeforeningen.....	494.
Dusksidsforeningen.....	499.
Stytteforeningen.....	504.
Sogneparetassen.....	508.
Andre Foreninger.....	512.
—————	
Slutning.....	514.
—————	

